

AZƏRBAYCAN
DÖVLƏT
İQTİSAD
UNİVERSİTETİ

UNEC

BEYNƏLXALQ MAGİSTRATURA VƏ DOKTORANTURA MƏRKƏZİ

INTERNATIONAL CENTER FOR GRADUATE EDUCATION

UNEC - 90

**II. İQTİSADİYYAT VƏ İDARƏETMƏ SAHƏSİNDƏ
MAGİSTR VƏ DOKTORANTLARIN
BEYNƏLXALQ ELMİ KONFRANSI**

**II. INTERNATIONAL POSTGRADUATE CONFERENCE
ON ECONOMICS AND MANAGEMENT**

**XÜLASƏLƏR KİTABI
ABSTRACTS BOOK**

www.conferences.az

***“İQTİSADİYYAT VƏ İDARƏETMƏ”
SAHƏSİNDƏ MAGİSTR VƏ DOKTORANTLARIN
BEYNƏLXALQ ELMİ KONFRANSI***

***INTERNATIONAL POSTGRADUATE CONFERENCE
ON ECONOMICS AND MANAGEMENT***

Redaktorlar

Dos, i.ü.f.d. Fariz Əhmədov
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
İlkin Məmmədov
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

Editors

Assoc. Prof. Dr. Fariz Ahmadov
Azerbaijan State University of Economics
Ilkin Mammadov
Azerbaijan State University of Economics

BAKI - 2020

Honorable Committee / Konfransın Fəxri Sədri

Prof. Dr. Adalat Muradov, Azerbaijan State University of Economics

Head of Conference / Konfransın Sədri

Asst. Prof. Dr. Fariz Ahmadov, Azerbaijan State University of Economics

Coordinator of Conference / Konfransın Kordinatoru

İlkin Mammadov, Azerbaijan State University of Economics

Organizing Committee/Konfransın Təşkilat Komitəsi

Assoc. Prof. Aytan Huseynli - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

İlgar Seyfullayev – Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Sevinj Mammadova - The George Washington University – USA

İlhan Ege – Mersin University – Turkey

Abdölmecit Nuredin - International Vision University - North Macedonia

Elvin Alirzayev – State Custom Committee Academy – Azerbaijan

Sannur Aliyev - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Samira Shamkhalova - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Tay Sook Muay – NSU – Singapore

Mirzana Pašić Kodrić – University of Sarajevo - Bosnia and Herzegovina

Suqra Humatova - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Luca Traian Lonut - Babeş-Bolyai University – Romania

Kamala Nadjafova - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Zekai Özdemir – İstanbul University – Turkey

Aygun Abdulova – Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Arash Samadi – University of Tehran – Iran

Sevinj Omarli - Corvinus University of Budapest – Hungary

Elvin Mammadov- Central University of Finance and Economics – China

Matanat Hajizade - Corvinus University of Budapest – Hungary

Ebrima Gomez - University of Illinois Springfield – USA

Laman Guliyeva - Università Ca' Foscari Venezia – Italy

Faiza Bashir - Government College for Women Township – Pakistan

Aygun Alakbarova – Leopold – Franzens – Universität Innsbruck – Austria

Rashed Jahangir - Center for Management and Development Research – Bangladesh

Leyla Guliyeva - The Huazhong University of Science and Technology –
China
Nihal Mirzaliyev – Istanbul University – Turkey
Nijat Hajikhanov – University of Luxembourg – Luxembourg
Tahmasib Alizadeh - Jena University – Germany
Fatima Aghayeva – University of Barcelona – Spain
Nazrin Bayramli – University of Warszawa – Poland
Darshana Gurung - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan
Angana Malla - University of West England – Great Britain
Saida Khalil - Isag European Business School – Portugal
Fidan Safarova – Siegen University – Germany
Farid Jabbarli – Azerbaijan Tourism and Management University –
Azerbaijan
Oruj Maharramli – National Research University Higher School of Economics – Russia
Gunel Karimli – Mingachevir State University – Azerbaijan
kram Jabrayilov – Baku State University – Azerbaijan
Rauf Mammadov – Baku Engineering University – Azerbaijan

Editorial Board/ Scientific Committee/Elm Komitəsi

- Prof. Yashar Kalbiyev - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Prof. David Crowther-De Montford University-Great Britain
- Prof. Recai Coshkun - Bakircay University - Turkey
- Prof. Stephen P. Harmon - Georgia State University - USA
- Prof. Ali Tas - Sakarya University - Turkey
- Prof. Michele Biasutti - Padova University - Italy
- Prof. Lütüfihak Alpkan - İstanbul Technical University - Turkey
- Prof. William W. Cobern - Western Michigan University - USA
- Prof. Yadulla Hasanli - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Prof. Remzi Altunisik - Sakarya University - Turkey
- Prof. Carlos Sousa de Reis - Coimbra University - Portugal
- Prof. Cemal Zehir - Yildiz Technical University - Turkey
- Prof. Becet Broshori - Prishtina University - Kosova
- Prof. Rasim Hasanov - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Prof. Adalberto A. Fischmann - Sao Paulo University - Brasil
- Prof. Muhsin Halis - Kocaeli University – Turkey
- Prof. Sakit Yagubov - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Prof. Ege İlhan - Mersin University - Turkey
- Prof. Zahid Mammadov – Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan
- Prof. Murat Tash - San Antonio College - USA
- Prof. Elnur Sadigov - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Prof. Jae-Woong Byun - Keimyung University – South Korea
- Prof. Osman Titrek - Sakarya University - Turkey
- Prof. Ayshe Tansel Cetin - Yalova University - Turkey
- Prof. Malcolm Hoare - Leicester Castle Business School – Great Britain
- Assoc. Prof. Anar Rzayev - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Assoc. Prof. Mohamed Johdi Salleh - International Islamic University - Malaysia
- Assoc. Prof. Geray Musayev - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
- Assoc. Prof. Christer Ohlin - University of Kristianstad - Sweden

Assoc. Prof. Mikayıl Zeynalov - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan
Assoc. Prof. Elsevar Guliyev - Azerbaijan State Agricultural University - Azerbaijan
Assoc. Prof. Asiman Guliyev - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan
Assoc. Prof. Luisa Esteban - University of Zaragoza - Spain
Assoc. Prof. Shahin Bayramov - Mingacevhir State University - Azerbaijan
Assoc. Prof. Aliagha Ismayilzade - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Assoc. Prof. Pablo García Sempere - University of Granada - Spain
Assoc. Prof. Adil Huseynov - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Assoc. Prof. Arslan Bayram - Artvin Coruh University - Turkey
Assoc. Prof. Hamid Hamidov - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Assoc. Prof. Hana Myslivečková - Palacky University – Czech Republic
Assoc. Prof. Begahmet Abuseytov - Ahmet Yesevi University - Kazakhstan
Assoc. Prof. Ragif Gasimov - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan
Assoc. Prof. Ogtay Guliyev - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Assoc. Prof. Davranbek Yuldashev - University of Economy and Enterprise - Kyrgyzstan
Assist. Prof. Nurhodja Akbulayev - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Dr. Shahriyar Mukhtarov - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Dr. Habibullah Habib - Kabul University - Afghanistan
Dr. Neman Muradli - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan
Dr. Slawomir Krzychala - University of Lower Silesia – Poland

Katiblik / Secretary

Sevda Huseynova - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Roya Sultanova - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Samir Aghayev - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Basira Babayeva - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Gismat Gafarli - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Gulmira Garayeva - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Lamiya Yusifli - Azerbaijan State University of Economics - Azerbaijan

Fidan Habibli - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Ulduza Aliyeva - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Gulnar Mammadova - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

Elshan Huseynov - Azerbaijan State University of Economics – Azerbaijan

MÜNDƏRİCAT

Ad Soyad	Məruzə	Səhifə
Cəmilə Quliyeva	İnsan Resurslarının İdarə Olunmasında Kadr Potensialının Rolu:Müasir Problemlər Və Həlli Yolları	1
Fatoumata M. Fatty	Challenges Faced by Firms in the Implementation of CSR: The Case of Developing Countries	2
Anar İbadov	Reklam Fəaliyyətində İnternet Və Şəbəkə Texnologiyaları	3
Vahib Quluzadə	Особенности Развития Малого Бизнеса В Промышленности Азербайджана	4
Jamila Abdullayeva	Basic Problems Of Activity SME`s, And The Current Situation Of SME`s İn Azerbaijan For Small And Huge Business Sectors	5
Улькер Ашурова	Управление Оперативными Рисками Предприятия	6
Jai Kumar	A Comparative Study Of Effectiveness Of Fintech In Comparison To Traditional Banking: A Case Of Neobank	7
Насиєv Telman	Milli İqtisadiyyatın İnkişafının Müasir Mərhələsində Birbaşa Xarici İnvestisiyaların Cəlb Edilməsinin Zəruriliyi Və Əhəmiyyəti	8
Abdulla Heydərov	Şəki-Zaqatala Regionunda Gənclərin Sosial-İqtisadi Problemləri Və Onların Həlli Yolları	9
Aişə Babayeva	Müasir Qloballaşma Dövründə Kiçik Və Orta Sahibkarlığın İnkişaf Strategiyasında İnternetin Rolu	10
Gülнарə Məmişadə	Sənayedə Əmək Məhsuldarlığının Artımı Və Ona Təsir Edən Amillər	11
Narmin Chakal	Use Of Derivatives In Corporate Finance Management	12

Songül Əhmədova	Tükətici Güvenin Belirleyicileri Ve Girişimci İlişkide Rolü	13
Cavid Nurullazadə	Kiçik Biznes: Anlayışı Və Üstünlükləri	14
Elmira Sadigova	Management Of Large Companies Using Information Technologies	15
Oruj Maharramli	Impact Of Macroeconomic Variables On Credit Risk:Empirical Evidence From Turkish Commercial Banks	16
Ramin Qarayev	Azərbaycanda Qeyri-Neft Sektoruna İnvestisiya Qoyuluşu Qərarlarının Qəbulu Mexanizminin Mövcud Vəziyyəti	17
Lyash Alexander	Effective Governance Of Cash-Flow Based On Financial Technologies	18
Fuad Gülməmmədov	Problems And Perspectives Of Non-Oil Export Of Azerbaijan	19
Eldaniz Ismayilov	Challenges And Benefits Of Cloud ERP System	20
Elvin Qurbanov	Müasir Şəratdə İnsan Resurslarının Formalaşması Prosesi, Onun Əsas Xüsusiyyətləri Və Amilləri	21
Гошгар Ахмедов	Уход В Сектор Теневой Деятельности И Создание Новой Системы Для Сокращения Ее Уровня	22
Samuel Gyanae	Financing SME`S In Kumasi Metropolis; Prospects And Challenges: A Case Study Of Standard Chartered Bank Ghana Limited.	23
Samirə Ağayeva	Müəssisə Daxilində İnsan Resurslarının Mövcud Vəziyyətinin Öyrənilməsi Və Təhlili	24
Aileen Janneth Beckles Rodriguez	Digitizationın The Food İndustry:A Cross Country Analysis Of Financial Performance	25
Nurlan Əbilli	Müəssisənin Uçot Siyasətinin Mahiyyəti Və Təkmilləşdirilməsinin Əsasları	26
Zöhrə Süleymanlı	İctimaiyyətlə Əlaqələr (Pr) Fəaliyyətində İnternetin Rolu	27
Vüqar Məmmədov	Banklarda Kiçik Və Orta Sahibkarlığın Kreditləşməsi	28

Nəsimi Qədirov	Müəssisədə Sistemində Əmək Məhsuldarlığının İdarə Edilməsi	29
Lalə Qafarova	Azərbaycanda Maliyyə Bazarının İnfrastrukturunun İnkişafının Mövcud Vəziyyətinin Analizi	30
Парвиз Ахундов	Проблемы, Сдерживающие Механизм Внедрения Финансового Планирования На Промышленных Предприятиях	31
İbrahim Əskərov	Azərbaycanda Qeyri-Neft Sektoruna Edilən Xarici İnvestisiyaların Təşviq Edilməsi İstiqamətləri	32
Nərmən Qarayeva	Rol Çəkişməsi Və Rol Məlumatlılığının İnsan Resursları Performansına Təsiri Mövzusunda Dair Araşdırma	33
Ася Мамедова	Цифровая Экономика И Цифровизация	34
Nəzrin Əliyeva	Təhsildə İnsan Resurslarının İdarəetmə Sistemi: Məsələlər Və Çətinliklər	35
Ləman Göyüşova	Sənaye Müəssisələrində Əmək Haqqının Tənzimlənməsinin Texniki-İqtisadi Göstəriciləri	36
Ülkər İbrahimli	Accounting And Tax Accounting Of Financial Results Assessment Of Interconnections And Organization And Methodological Support	37
Bənövşə Qəmbərova	Azərbaycanda Investisiya Mühiti Və Dövlət Tənzimlənməsinin Müasir Vəziyyəti	38
Cavid Əhmədli	İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələrdə Enerji Tələbinə Təsir Edən Amillərin Azərbaycan Enerji Bazarında Tədqiqi	39
Şəlalə Musayeva	Azərbaycanda Maliyyə Bazarına Dövlət Maliyyə Nəzarəti Sisteminin Təşkili Xüsusiyyətləri Və İnkişaf Yolları	40
Məhəmməd İbişov	Strateji İdarəetmə Anlayışı Və Tətbiqi Üstünlükləri	41
Cəmilə Mustafayeva	Azərbaycanın Maliyyə Bazarında Rolu Və Valyuta Bazarında İnkişaf İstiqamətləri	42

Ülviyyə Əhmədova	Azərbaycanın KOS Müəssisələrinin ÜDM Və Banklar İlə Qarşılıqlı Əlaqələri Və Təsirləri	43
Əli Əhmədzadə	Azərbaycan Respublikasında Təsərrüfatı Kənd Məhsullarının İstehsalına Və Emalına Dair Strateji Yol Xəritəsi Aspektində Aqrar Sahənin Tənzimlənməsi	44
Florian Gerhard Werner Emmert	Exit Decisions Of Entrepreneurial Firms In Russia: IPO's Vs M&A's	45
İsmət Ağamirzəyev	Startaplara İnvestisiya Qoyuluşlarının Həyata Keçəlmə Mərhələlərinin Təhlili	46
Wang Cong	How Off-Balance-Sheet Are Treated In The U.S. Banks	47
Ülvi İsgəndərov	Azərbaycan Respublikasında Bankların Müasir Vəziyyəti Və Onların İnkişaf İstiqamətlərinin Statistik Tədqiqi	48
Fərid Məmmədov	Milli İqtisadiyyatın İnkişafının Tənzimlənməsinin Hüquqi Əsaslarının Formalaşması Prosesi	49
Ali Barhoum	Market Reaction To Corporate Events: The Impact Of The Dividend Payout And M&A On Shares Value Of Companies Are Listed On The Dubai Financial Market	50
Nurten İsmayilova	Implementations And Challenges Of IFRS On Azerbaijan Industry	51
Kənan Mansurzadə	The Impact Of The First European Games On Azerbaijan Economy	52
Lamiyə Yusifli	Strateji Qərarların Qəbulunda Müasir Metodların Tətbiqinin Rolu	53
Tofiq Jabiyev	Transformation Of The World Currency System In Conditions Of Financial Turbulence	54
Rüfanə Süleymanova	Dövlətin Maliyyəsi	55
Şamxal Ələfsərli	Rəqəmsal Marketingin Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlərdə Rolu	56

Малик Селимханов	Анализ Банковских Рисков И Управление Ими В Рыночной Экономике	57
Ceyhun Ərəbov	Qonaqlama Biznesi, Azərbaycanca Bu Biznesin İnkişaf İstiqamətləri Və Bu Sahədə Mövcud Olan Problemlər	58
İradə Mustafayeva	Factors Affecting Financial Stability Of An Organization	59
Arif Rəsulov	Beynəlxalq Ticarət Zamanı Qiymətqoyma Prosesləri	60
Süsən Əliyeva	Maliyyə Öhdəliklərinin Uçotunun Nəzəri-Metoloji Əsasları	61
Günəl Nəsbibli	Xidmət Sferası Müəssisələrində Gəlirlərin Uçotu	62
Arzu Əliyeva	Dünya Üzrə Uşaq Əməyindən İstifadənin Sosial-İqtisadi Əsasları	63
Leyla Orucova	Dövlət Büdcəsindən Sosial Sahələrə Ayrılan Vəsaitlərin Ünvanlılığının Və Nəticəliliyinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili	64
Bahrüz Hüseynzadə	Evaluation Of Mega Sport Events Beyond The Borders Of Just Sport Event: Azerbaijani Case Study In Terms Of Economic And Political Implications	65
Soltan Muradov	Beynəlxalq Təşkilatların Dağlıq Qarabağ Ərazisində Aparılan Siyasi Biznesə Münsəibəti	66
Fərhad Bayramlı	Müəssisələrdə Strateji İnkişafında Müasir İdarəetmə Metodlarının Öyrənilməsi Və Tətbiqi	67
Həmidə Oruczadə	Biznes Proseslərin Yenidən Qurulmasının Bankın İdarəetmə Və Fəaliyyət Səmərəliliyinin Artırılması Üsulu Kimi	68
Yusif Məmmədov	Issues Of Improvement On Audit In Manufacturing Companies	69
Günay Məmmədova	Motivasiya Sisteminin Formalaşdırılmasına Təsir Edən Amillərin Kompleks Qiymətləndirilməsi	70
Elvin Əliyev	Gəncə-Qazax Regionunda Turizmin Mövcud Vəziyyəti	71

Fidan Cahangirova	İnsan Resursları İdarəetməsini Təkmilləşdirmək Üçün Analitikadan İstifadə	72
Əmrah Cəfərli	İqtisadi Təhlükəsizliyin Təmin Edilməsində Gömrük Siyasətinin Rolu	73
Leyla Məmmədli	The Impact Of Amendment To The Tax Code On Improving Reporting	74
Nurlan Quluzadə	Rəqəmsal Hökumətin Formalaşmasının Bəzi Problemləri Və Həll Perspektivləri	75
Anar Allahverdiyev	İnvestisiyaların Səmərəliliyinin Statistik Qiymətləndirilməsi Və Təhlili Üsulları	76
Aysel Hüseynova	Kar Dağıtımının Hisse Senedi Değeriylə İlişkisi : BİST Gida Sektorü Üzerine Bir Uygulama	77
Nicat Əliheydərli	Müasir Şəraitdə İnsan Resurslarının Motivasiyasının Mahiyyəti, Metodları Və Funksiyaları	78
Hikmət Quluzadə	Azərbaycan Respublikasının Kiçik Müəssisələrində Menecmentin Nəzəri Əsasları	79
Namiq Quluzadə	Sosial Media Marketinqinin Turizmə Təsiri	80
Səadət Əliyeva	Reklam Vasitələrindən İstifadə Strategiyalarının Təkmilləşdirilməsi İstiqamətləri	81
Ziba Kərimova	İnsan Kapitalının İnkişafı Və Onun İnkişafında Gender Bərabərliyi Siyasəti	82
Vüqar Abbasov	Büdcənin Neft Gəlirlərinə Maliyyə Nəzarətinin Səmərəliliyinin Qiymətləndirilməsi	83
Mir Yusif Yusifzadə	Azərbaycanın Xarici Ticarət Əlaqələri	84
Güləy Rəsulova	Dövlətin İnnovasiya Fəaliyyəti	85
Rauf Namazov	Azərbaycan Respublikasının Sosial-İqtisadi İnkişafının Statistik Qiymətləndirilməsində Makroiqtisadi Göstəricilərin Rolu Və Onların Nəzəri Əsasları	86
Aydan Əlili	Dünyada Və Azərbaycanda İxrac Potensialının Yüksəldilməsi Və Onların İnkişafına Təsir Göstərən Amillər	87

Abdulrahim Dadashov	Expansion Perspectives Of Record Keeping Application In The Efficient Financial Management Of Farms	88
Araz Abasov	Azərbaycanın Dünya Valyuta Sistemində Məvqeyinin Qiymətləndirilməsi	89
Nigar Quluzadə	Müəssisəsinin Kommersiyafəaliyyətinin Səmərəliliyinin Qiymətləndirilməsi.	90
Elvin Yusifov	Dünya Qızıl Bazarının İnkişaf İstiqamətləri.	91
Фарид Набизаде	Инновационное Мышление Как Одно Из Основных Компетенций Современного Предприятия	92
Seljan Gaffarly	How Does Technological Innovation In The Banking Sector Help In Strategic Management	93
Эсмира Ахмедова	Прогнозирование ВВП Азербайджана И Его Волатильности Методом Тейла – Вейджа	94
Şahanə İbadzadə	İnnovasiya Proseslərinin Ayrı-Ayrı Sahələr Üzrə Təhlili	95
Nigar İbrahimxəlilli	Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Konseptual Əsasları	96
Ilaha Mammadova	Foreign Economic Relations Of Azerbaijan With CIS Countries: Problems And Prospects	97
Aqil Bayramlı	Разработка Маркетинговой Стратегии Организации	98
Fatali Muradov	The Role Of Transnational Corporations In A Globalized Economy And Competition	99
Elşən Əhmədli	Statistical Analysis Of The Relationship Between Foreign Investments And Development Of Industrial Sector Of Azerbaijan Republic	100
Tamerlan Qaragözov	Azərbaycan Müstəqillik Əldə Etdikdən Sonra Turizmin İnkişafının Xüsusiyyətləri	101
Alig Baghrov Leyla Rzayeva Xalidə Ağayeva Şəhla Əliyeva	Azərbaycan Və İtaliya Arasında İkitərəfli Ticarət Intensivliyi (2009-2018)	102

Eltun Eyvazzadə	Azərbaycanda İnsan Resurslarının İdarəedilməsində İnnovativ Yanaşmaların Tətbiqi Xüsusiyyətləri	103
Cavid Vəlizadə	Müasir İnnovasiya Mühiti Şəraitində Müəssisənin Marketing Fəaliyyətinin İdarə Edilməsi	104
Rüfət Baxşəliyev	Revenue And Expense Recognition Under IFRS And How Recognition Is Related To Tax Accounting	105
Əlsurət Kərimli	Kiçik Və Orta Sahibkarlığın Mahiyyəti	106
Namiq Nəsimov	Nağdsız Cəmiyyət Yaratmaqda Elektron Ödəniş Vasitələrinin Mənimənilməsi	107
İlqar Hüseynov	Framework For Accounting (Financial Reporting) For SME's In Azerbaijan.	108
Ziya Abbaszadə	Azərbaycanın Əmək Bazarının Müasir Vəziyyətinin Təhlili Və Problemləri	109
Anar Dəmirzadə	İqtisadi Təlimlərin İnkişaf Yolu Və Dövlət Maliyyə Sisteminə Təsiri	110
Mirəli Kazımov	Yeni Sənayeləşmiş Ölkələrin İnkişafı	111
Novruz Əhmədov	İstehsalın Enerji ilə Təchizatında Alternativ Variantlardan İstifadənin Səmərəliliyi	112
Yusif Babayev	Kənd Təsərrüfatı Müəssisələrinin Əsas Kapitalının Nəzəri Müddəaları və Onun Statistik Öyrənilməsinin Zəruriliyi	113
Elshad Abdurahmanli	Cost Accounting For Manufacturing And Service Companies In Azerbaijan.	114
Hacəsgər Əsgərli	Azərbaycan Respublikasında İqtisadiyyatın İnkişafında Strateji Yol Xəritəsinin Rolunun Qiymətləndirilməsi	115
Şamil Mahmudov	İstehsalat Sahəsində Fəaliyyət Göstərən Kiçik Və Orta Sahibkarlıq Subyektləri Üçün Maliyyə Hesabatlarının Tətbiqinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili	116
Sevinc Məmmədova	Dağlıq Qarabağın İşğalı Nəticəsində Azərbaycan İqtisadiyyatına Dəyən Maddi Ziyanın Təhlili	117

Bəxtiyar Fərhadov	Brend Həlqəsinin Qurulması (Brand Wheel) Və Brendləşmənin Təşkilatı-İdarəetmə Xüsusiyyətləri	118
Fidan Həbibli	Müasir Dövrə Azərbaycanda Səhm Bazarını İnkişaf İstiqamətləri	119
Elvin Qaffarlı	Covid-19 Virusunun Şirkətlərin Mənfəət Və Zərər Hesabatında Etdiyi Təsir Və Şirkətlərin Fəaliyyətini Davam Etdirə Bilməsi Üçün Görüləcək Tədbirlər	120
Natiq Hüseynov	Dijital Para Birimi Uygulamasının Ulusal Ekonomilər Ve Azerbaycanda Gölge Ekonomisine Etkisi	121
Natiq Hidayətov	ÜTT-Yə Üzvlük Və Azərbaycan İqtisadiyyatı: Problemlər Və Perspektivlər	122
Münəvvər Məlikova	AR-Nın Gömrük Siyasətin Müasir Vəziyyəti Və Effektiv Nəticələrə Nail Olunmasında ÜTT-Yə Üzvlüyün Rolunun Qiymətləndirilməsi	123
Fidan Məmmədzadə	İş Analizi Uygulamalarının Ücret Yönetimi Sisteminde Etkisi: Örnək Şirket Uygulaması.	124
Nurlan Məmmədli	Müəssisələrdə Uzunmüddətli Aktivlərin İdarə Olunması Sistemi Və Onun Təkmilləşdirilməsi Yolları	125
Azər Abbashı	Bazel Sazişləri Və Risklərin İdarə Olunmasında Rolu	126
Selmina Karimova	Modern Trends In Business	127
Emin Həsənov	Azərbaycan Respublikamızın Cənub Regionunda Turizm Və Rekreasiya Ehtiyatlarının İdarə Edilməsinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili	128
Babək İsgəndərov	Qeyri-Neft Sənayesinin Dövlət Proqramı Əsasında İnkişafı	129
Mikayıl Nəbiyev	Azərbaycanda İnnovativ Milli Biznesin Formalaşması Və İnkişaf İstiqamətləri	130
Zəhra Abıyeva	Xidmətlər Sahəsi İdarələrində İdarəetmə Təhlili Və Nəzarəti	131

Этери Жгенти	Исходные Положения Финансово-Банковской Науки В Области Банковского Надзора	132
Günel Kazımova	Dövlət Dəstəyi İlə Formalaşan Rəqabət	133
Faiq Məmmədov	Araştırma Yönlümlü Üniversite Modeli Kapsamında Üniversite Araştırma Merkezlerinin Markalaştırılmasına Yönelik Çalışma – UNEC Örneğinde	134
Ruslan Rəcəbli	Müəssisənin Fəaliyyətində Daxili Auditin Nəzəri-Metodoloji Əsasları	135
Loğman Qasımov	Dünya İqtisadiyyatında Əmək Resurslarının Miqراسiyasının Normativ – Hüquqi Aspektləri	136
Emil Bağırılı	Polarizasiya Və Ticarət Müharibələrinin Makroiqtisadi Təsirləri	137
Xəyalə Əliyeva	Dövlətin Xarici İqtisadi Əlaqələrinin Mahiyyəti Və Ona Təsir Edən Amillər	138
Fərid Ağazadə	Devalvasiyanın Mahiyyəti Və İqtisadiyyata Təsiri, Azərbaycan Timsalında	139
Khayala Babayeva	The Impact Of Oil Price Volatility On The International Trade	140
Ramin Əliyev	İqtisadi İnkişaf Və Ona Təsir Edən Amillər	141
Mehrab Kerimli	Covid-19 Pandemisinin Dünya Ekonomisi Üzerinde Etkisi	142
Rəna Nuriyeva	Azərbaycanda Kiçik Və Orta Müəssisələrə Vergilərin Təsiri	143
Ferid Sabirli	Dünyada Ve Azerbaycanda Sosial Girişimçiliğin Gelişimi	144
Kamal Mirzəyev	Azərbaycanda Fəaliyyət Göstərən Müəssisələrdə İnsan Resurslarının Strateji İdarə Edilməsi Sistemində İnsan Resurslarının Təmin Edilməsi Fəaliyyətlərinin Ölçülməsi Və Qiymətləndirilməsinə Dair Araşdırma	145
Natella Mammadzada	Azerbaijan-Turkey Strategic Economic Corporation: Potential Effects Of Mutual Investments	146

Kamran Abdullayev	Uluslararası Pazarlamada Konumlandırma Stratejileri	147
Fatimə Tahirli	Внутренний Контроль В Бюджетных Учреждениях	148
Emin Şirinov	Əməyin Qiymətləndirilməsi Anlayışı, Müsbət Və Mənfi Cəhətlərinin Tədqiqi	149
Samulla Qənbərov	Azərbaycanda Alternativ Enerji Mənbələri : Mövcud Vəziyyət Və Əsas Prioritetlər	150
Инджи Аскерова	Система Непрерывного Образования И Самообразования Персонала В Азербайджане	151
Nailə Əliyeva	Əmək Bazarının Hüquqi Tənzimlənməsi Sahəsində Dünya Təcrübəsi	152
Рамин Сафыкюрдский	Бухгалтерский Учёт И Аудит Финансовых Активов Коммерческих Организаций В Азербайджане	153
Ulduz Əliyeva	Azərbaycan Valyuta Bazarının Qlobal Valyuta Bazarına İntegrasiyası	154
Ayaz Həsənlı	“Valyuta Müharibələri”nin Dünya İqtisadiyyatına Təsiri	155
Musa Əlşirəzov	İnkişaf Edən Ölkələrdə Reklam Bütçəsinin Müəyyənləşdirilməsi Üsullarının Qiymətləndirilməsi	156
Sərxan İsmayılov	Logistika Məhsulu Olaraq – Reklam İnformasiya Materialları	157
İlqar İmanov	Turizmə Investisiya Qoyuluşlarının Uçotunun Təşkili	158
Cəmilə Mustafayeva	Xidmət Sferasının Müəssisələrində Material Ehtiyatlarının Uçotunun Təkmilləşdirilməsinin Bəzi Məsələləri	159
Ləman XXX	İdarəetmə Uçotu Və Təşkilatın İdarə Olunmasında Onun Rolu	160
Fəqan Eyvazov	Xidmətlərin Sosial-İqtisadi Mahiyyəti	161
Nərmin Allahverənova	Sahibkarlıq Fəaliyyətinin Sosial-İqtisadi Tədqiqat Obyekti Kimi Rolu	162
Gülnar Məmmədova	Xidmət Marketinqində Xidmətin Keyfiyyəti Və Müştəri Məmnuniyyəti: Banklarda Tətbiqi	163

Nurlan Təhməzli	Mənfəət Və Zərərlərin Uçotu Və Auditinin Təkmilləşdirilməsi	164
Fəridə Şxiyeva	Uluslararası Ticaret Teorilerinin Analizi	165
Mustafa Namazlı	Təbii Fəlakət Nəticələrinin Aradan Qaldırılmasında Sığortanın Rolü	166
Günay Qasımova	Borc Kapitalı Bazarının Nəzəri-Metodoloji Əsasları	167
Ülvi Həsənzadə	Təkrar Emalın Dayanıqlı İnkişafdakı Mühüm Rolü	168
Nigar Əsədli	Turizm Sektorunda Reklamın Rolü Və Marketing Strategiyaları	169
Aytəkin Verdiyeva	Milli İqtisadiyyatın İxrac Potensialı Və İnkişaf İstiqamətləri	170
Darshana Gurung	Remittances And The Economy Of Nepal: The Impact On Emigration	171
Sabina Mammadova	The Influence Of A Number Of Regulatory Factors On The Oil Market Balance	172
Cavahir Mustafayeva	Müasir Dövrə Reklam Menecmentinin İnkişaf Yollarının Tədqiqi	173
Gülnaz Məmmədli	Vergi Nəzarətinin Səmərəliliyinin Qiymətləndirilməsi Metodları	174
Hüseynli Səid	Azərbaycanda Kiçik Və Orta Sahibkarlığın Müasir Vəziyyəti Və İnkişaf Strategiyası	175
Feqan Qarayev	E-Ticaretin Müşəri Faydasında Rolü Və İnternet Yaygınlığı Azərbaycan Durumu: Olasılıqlar Və Zorluklar	176
Fatimə Bağirova	Kiçik Və Orta Sahibkarlığda Verginin Təkmilləşdirilmiş İstiqamətləri	177
Wangila Faith	Analysis Of Political Instability In Kenya As A Deterrence To Foreign Direct Investment And Its Implication To The Economy Between 1990-2007.	178
Cavidan Tağıyev	İşsizlik Və İnfilyasiyanın Biznes Strukturuna Olan Zıyanları Və Onların Yaranma Səbəbləri, İqtisadiyyata Olan Təsirləri, Onların Statistik Təhlili	179
Xanım Muxtarova	Böhran Zamanı İctimayyətə Əlaqələrin Əhəmiyyəti	180

Майя Исмаилова	Вопросы Оценки Активов И Обязательств По Справедливой Стоимости	181
Mahir Hajiyev	Implementation And Perspectives Of Business Strategies On Non-Oil Export Of Azerbaijan	182
Gülmira Qarayeva	Azərbaycanın Turizm Bazarında İstehlakçı Davranışlarının Stimullaşdırılması	183
Tural Cavadli	Azərbaycanda Dövlət Kreditinin Mövcud Vəziyyətinin Qiymətləndirilməsi Və İdarəolunması Sistemində Nəzarət Mexanizmi	184
Mətin Musayev	Uluslararası Pazarlara Girişte Ortaya Çıkan Engeller	185
Xankişi Ağayev	Azərbaycan İqtisadiyyatında İflas İnistutu Və Onun Təkmilləşdirilməsi	186
Айдан Алиева	Понятие Финансовой Устойчивости Банка И Влияющие На Неё Факторы	187
Shabnam Jamilova	The Role Of FDI I Non-Oil Sector In Effective Use Of Economic Potential Of Regions	188
Elvin Səfərli	Azərbaycan Respublikasında Xarici Ticarətin İnkişaf Amili Olaraq Gömrük Rəsmilləşdirilməsinin Təkmilləşdirilməsi	189
Ülviyyə Yusifzadə	Nəticəyə Əsaslanan Bütçənin Təşkili Xüsusiyyətləri	190
İsgəndər Əzimov	Azərbaycanda Neft Gəlirlərinin Səmərəli İstifadəsinə Maliyyə Nəzarəti Və Onun İqtisadi Artıma Təsiri	191
Elchin Mamtiyev	Analysis Of Investment Attractiveness Of Financial Sector Of Azerbaijan	192
Heyder Ahmedli	SOCAR'ın Petrol Stratejisi Ve Dış Pazarlara Etkisi	193
Rəvan Ağalarzadə	Pul Siyasətinin Transmissiya Mexanizmləri Və Azərbaycan Təcrübəsinin Qiymətləndirilməsi	194

Aytac Yusifzadə	E-Ticaret Ve Çevrimiçi Alışveriş Zamanı Tüketici Satınalma Davranışlarını Etkileyen Faktörler	195
Nərgiz Səfərli	Xarici Ticarət – Azərbaycan Respublikasının Dünya Təsərrüfat Sistemində İntegrasiyasının Mühüm Amili Kimi	196
Aqşin Məmmədli	Müasir Dövrə Beynəlxalq Kreditlərdən İstifadənin Perspektivləri	197
Qismət Qəfərli	Vergilərin Tarixi Əhəmiyyəti Və Dövlət Bütçəsinə Təsirinin Qiymətləndirilməsi	198
Rəşid Quliyev	Xidmət Müəssisələrində Malların Uçotu	199
Əhməd Hübətov	Müəssisələrin Maliyyə Risklərinin Ekometrik Qiymətləndirilməsi	200
Şəhanə İsmayilzadə	Markanın Tüketici Satın Alma Davranışları Üzerinde Etkisi	201
Nicat Zeynalov	KOBİ'lerin Stratejik Plan Uygulamaları Ve Karşılaştığı Sorunlar	202
Qurban Hüseynli	The Impact Of Oil Price Shocks On Corporate Return In Azerbaijan	203
Fariz Alakbarov	The Impact Of Oil Price Shocks On Government Budget: The Case Of Azerbaijan	204
Pünhan Bayramov	Regional İnkişaf Sistemində Azad İqtisadi Zonaların Mahiyyəti Və Fəaliyyət Mezanizmləri	205
Samir Ələsgərov	İdman Turizminin Ölkə İqtisadiyyatındaki Yeri	206
Fidan Məmmədova	Məzənnə Rejimlərinin Əsas Xüsusiyyətləri Və Onların Seçilməsinin Nəzəri-Metodoloji Aspektləri	207
Pərvin Kərimxanlı	Müasir Təşkilatlarda Dəyərlər Və İdarəetmə Prinsiplərinin Formalaşması	208
Bakhtiyar Zeynalov	The Impact Of Internet Banking On The Use Of Banking Services	209
Türənə Bağirova	Azərbaycanda Əmək Bazarının Biznes Mühitinə Təsirinin Analizi	210
Mirzebala Poladov	İş Yerlerinde Performans Değerlendirme Yöntemi: Dengeli Sonuç Kartları	211

Turan Aliyeva	Концепция Бережливого Производства И Методы Оценки Эффективности Ее Внедрения	212
İlkin Süleymanlı	The Measuring Tax Responsiveness of Employees in Azerbaijan: Empirical Analyses	213
Simran Kürdədehli	Bank Sektorunda Əməliyyat Riskləri Üzərində Daxili Nəzarət Sisteminin Təhlili	214
Айдан Сафарова	Внутренний Контроль В Промышленных Организациях	215
Rahimov Nurlan	What Company Should Not Do In Next Banking Crisis	216
Naila Mulkishahzada	The Impact Of Information Technologies On Organizational Structure	217
Mirhüseyn Mövsümzadə	Sermaye Yapısı Oluşumunun Statik Uzlaşma Teorisinin Temelleri	218
Şamil Baxışlı	Beynəlxalq Maliyyə Ehtiyatları - Qiymətli Kağızlar Bazarı	219
Aysel Hüseynzadə	Rəqəmsal Bankçılığın Kredit Təşkilatlarının İqtisadi Təhlükəsizliyinə İnteqrasiyası	220
Xanım Şirinova	İnflyasiyanın Hədəflənməsi Rejiminə Keçid İmkanları, İkinci Şərtləri	221
Fidan Safarova	The Effects Of Celebrities On TV Advertisements On Consumers Purchasing Behaviors	222
Həsənağa Hüseynov	Dövlət İdarəçiliyində Kadr İşinin Düzgün Təşkili	223
Valid Kişizadə	Xarici Ticarət Əlaqələri Və Azərbaycana Təsiri	224
Ayşən Musayeva	Qeyri-Maddi Aktivlərin Uçotunun Xüsusi Obyekti Kimi İşgüzar Nüfuz – Qudvil Və Onun Təhlili	225
Mahir Talıblı	Azərbaycan Və MDB Ölkələri Arasında Xarici Ticarət Əlaqələrin Dinamikası Və Məzmunu	226
Sübhan Rəhimov	Relationship Between Investment, Banking And Credit Assessment	227

Eyvaz Huseyn	Stages of Development of Mergers and Acquisitions In The Global Economy	228
Elnur Astanov	Müəssisələrdə Ehtiyatların İnteraktivləşməsinin Rolu	229
Nərmin Mehtiyeva	İnsan Resurslarının Mahiyyəti və Sənaye Müəssisələrində Onun İdarə Edilməsinin Nəzəri Əsasları	230
Razi Novruzov	Qeyri-Neft Sektorunun İxrac Potensialının Qiymətləndirilməsi	231
Türkanə Vəlili	Azərbaycan Respublikasında Maliyyə Bazarları ilə Bağlı Dövlət Siyasətinin Qiymətləndirilməsi	232
İlahə Nəsimzadə	Fiskal Siyasətin İqtisadi Fəaliyyətlər Üzərindəki Təsirlərinin Azərbaycan Makroiqtisadiyyatı Baxımından Qiymətləndirilməsi	233
Pərvin İbrahimova	Azərbaycanın İstehsal Müəssisələrində Maliyyə Axınlarının İdarə Edilməsinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili	234
Murad Əlizadə	Postneft Mərhələsində Dövlət Sektorunun İnkişafının Prioritet İstiqamətləri	235
Güləy Hacıyeva	Dövlət Qulluğu Anlayışı Və Etik Dilemmalar	236
Şahab Cəfərov	Avrupa Birliyində Uluslararası Pazarlamanın Yerli Tüketicilərin Açıısından Durumu	237
Said Ahmed	Banks And General Principles Of The Lebanese Banking System	238
Nərman Zeynalli	Milli İqtisadiyyatda İnnovativ Və Qlobal Meyillər	239
Həqiqət Abdulayeva	Azərbaycanda Səhm Bazarlarının Mövcud Problemləri Və Onların Həlli Yolları	240
Aytaj Jafarli	Azerbaijan As An Oil Producing And Exporting Country	241
Gülsüm Abbasova	Müasir Şəraitdə Turizmde Marketingin İnkişafı	242
Kamil Muradov	Azərbaycan Respublikasında Bank Sistemi Məvqeyinin Qiymətləndirilməsi	243

Simnar Pashazade	The Implementation Of IFRS 9 – Financial Instruments Standard To The Banks Of Azerbaijan Republic	244
Yilmaz Yedigarov	Dünya Neft Bazarının İnkişaf İstiqamətləri	245
Rauf Həsənov	Azərbaycan İqtisadiyyatının Dünyadakı Reytingi Və Əsas Keyfiyyət, Kəmiyyət Parametrləri	246
Rüstəm Əbilov	Azərbaycanda Turizm Potensialından Səmərəli İstifadənin Təkmilləşdirilməsi Yolları	247
Bongumusa Mdluli	The Extend Of Use Of Financial Statement Analysis In Corporate Lending: A Case In SOUTH AFRICA	248
Xayal Badalov	İşletmelerde Çalışanları Koruma İşlevinin Ne Kadaryerine Getirildiğini Belirlemeye Yönelik Bir Araşdırma	249
Mahmud Sadıqov	Uluslararası Sermaye Bütçelemesi Ve Yatırım Kararı	250
Abdulaziz Saud Al-Roomi	Economic Background And Consequences Of The Formation Of The EU.	251
Elmin Mustafa	Azərbaycan Respublikasında Dövlət Bütçəsinin Gəlir Və Xərclərinin Formalaşmasında Maliyyə Nəzarətinin Rolu	252
Анар Мехдиев	Теоретические И Методологические Основы Управления И Развития Финансового Менеджмента Банков.	253
Leyla Qurbanova	Azərbaycanda Qeyri- Neft Sektorunun İnkişafının Mövcud Vəziyyətinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi	254
Aygül Guluzade	Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönləndiren Davranışsal Önyargıların İncelenmesi – Aşırı Güven Faktörü	255
Əli Kərimli	Azərbaycanda Enerji Sektorunun İqtisadi Aspektləri Və Əhəmiyyəti	256
Fəridə Ələkbərova	Azərbaycanda Sertifikasiya Prosesi Və Malların Keyfiyyət Göstəricisində Rolu	257
Tao Li	Economic Relationship Between Azerbaijan And Russia: Problems And Prospects	258

Sərhad Tağıyev	Qeyri-Kommersiya Marketinqinin Nəzəri Aspektləri	259
Aydan Bayramova	Biznesin Etik Problemləri Və Onlara Diqqətin Artırılması Səbəbləri	260
Lamiya Mammadova	The Role Of Agriculture In Non-Oil Sector Of Azerbaijan Economy	261
Röya Sultanova	Ərzaq Təhlükəsizliyinin Təmin Olunmasında Ərzaq Bazarının Tənzimlənməsi Zəruriliyi	262
Ravil Nadirov	Gömrük Ödənişlərinin Dövlət Büdcəsində Çəkisi Və Xarici Ticarətin Tənzimlənməsində Əhəmiyyəti	263
İlqar Həşimov	Kapital Aktivlərinin Qiymətləndirmə Modeli (CAPM), Onun Test Edilə Bilmə Qabiliyyəti Və Birjada Etibarlılığı: Əvvəlki Ədəbiyyatlardan Nümunələr	264
Əli Məmmədov	Azərbaycanda Bank Sisteminin İqtisadi İnkişafa Təsir İmkanlarının Artırılması Yolları	265
Rüfət Rəsul	Sosyal Medya Ve Sosial Medya Pazarlaması	266
Şamil İsgəndərov	Aqrar Sektorda Sahibkarlıq Fəaliyyətinin Həyata Keçirilməsində Maliyyə Təminatı, Aqroservis Və Aqrolizinq Xidmətlərinin Rolu	267
Ülvü Novruzov	Turizm İşletmeciliğinde Eğitim Ve Gelişimin Önemi	268
Ülfət Paşayev	Qloballaşan Dünyada Rəqabət Siyasəti Və İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr	269
Elgün Cəlilov	Sabit Məzənnə Sisteminin Müsbət Və Mənfi Cəhətləri, Xarici Ticarətə Təsirləri	270
Нигяр Алиева	Источники Финансирования Инвестиционной Деятельности И Оптимизации Их Структуры	271
Səidə Xəlil	Kredit Qoyuluşlarının Həcmninin ÜDM Göstəricisinin Həcminə Təsirinin Ekonometrik Dəyərləndirilməsi	272
Камала Мехдиева	Экономический Страх России, Вовремя И После Коронавируса	273

Sevinc Xambatova	Post Neft Dövründə Milli İqtisadiyyatın Rəqabətqabiliyyətliliyini Xarakterizə Edən Göstəricilər Sistemi Və İndeksləri	274
Babək Muxtarov	Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Gömrük - Tarif Tənzimlənməsi Və Xarici İqtisadi Sektorun Formalaşması Məsələsi	275
Elvin Tağiyev	Beynəlxalq Valyuta Bazarının Əməliyyat Xüsusiyyətləri	276
Bibek Tiwari	A Comparative Analysis Of Employee Motivation In Nepal And Azerbaijan	277
Firuzə Həsənova	Ölkədə Elektron Ticarətin Hazırkı Durumu Və İnkişaf İstiqamətləri	278
Антон Швецов	Основные Факторы, Влияющие На Посещаемость Футбольных Матчей В Азербайджане	279
Nərmən Qasımova	Turizm Sənayesində İdarəetmənin Əsasları.	280
Vüqar Quliyev	Global Pazarlarda İlişiksel Pazarlama Ve Sadakat Programının Etkinliyi	281
Эльнур Аббасов	Организация Совместного Предпринимательства Азербайджана С Россией	282
Kərim Ağayev	Qloballaşma Və Yoxsulluq Əlaqəsinə Nəzəri Baxışlar	283
Şükran Güləlizadə	Xarici İntestisiya Qoyuluşlarının Ölkə İqtisadiyyatına Təsiri	284
Lalə Zeynalova	Vergi Münasibətlərinin Hüquqi Tənzimlənməsinin Konseptual Əsasları	285
Vüsal Nəzərov	İntestisiya Mühitinin Səmərəliliyinin Artırılması Və Fəallığın Təmin Edilməsinə Strateji Yanaşmaların Əhəmiyyəti	286
Emel Ahmadova Kasumov Ahliman	Monetary And Fiscal Policy Coordination: The Case Of Azerbaijan	287
Rövşən Baxışlı	Müəssisələrdə ERP Sistemlərinin Tətbiqi Və Faydaları	288
Nazlı Əliyeva	Turizm Müəssisələrində Maliyyə Axınlarının İdarə Edilməsinin Səmərəliliyinin Qiymətləndirilməsi	289

Kənan Məmmədov	Milli İqtisadiyyatın Təhlükəsizlik Problemləri	290
Afaq Mustafayeva	Azərbaycanın Əmək Bazarında Qadınların Mövqeyi, Qadın Sahibkarlığının Əhatə Dairəsi, Həcmi Və Profili	291
Ağalar Əliyev	Dəniz Nəqliyyatı Yükdəşimaları, Riskləri Və Onların Tənzimlənməsi.	292
Jalə Şəfizadə	Azərbaycan Respublikasında İqtisadi Artımın Təmin Edilməsində Dövlət Siyasətinin Əsas İstiqamətləri	293
Eltun Abdullazadə	The Implications Of ICAAP&ILAAP On Azerbaijan Banking System	294
Elmir Orucov	Разработка Маркетинговой Стратегии Регионального Туризма	295
Фидан Аббасова Эльнора Самедова	Международный Опыт Механизма Кредитования Бизнес Проектов.	296
Aydan Sultanova	Aqrar Sahədə Əsas Maliyyə Mənbələri Və Bu Sferada Bankların Rolu	297
Zeynəb Həsənova	Azərbaycanda Fəaliyyət Göstərən Müəssisələrdə İşdən Soyumanın İşçilərin Performansına Təsirinin Ölçülməsi Və Qiymətləndirilməsinə Dair Araşdırma	298
Babək İsmayılı	Sənaye Müəssisələrində Daxili Nəzarət Sisteminin Effektivliyinin Yüksəldilməsi Və Audit Yoxlamalarının Optimallaşdırılması Məsələləri	299
Sərxan Qarayev	Pərakəndə Satış Mal Dövrüyyəsi: Sosial- İqtisadi Mahiyyəti Və Mövcud Vəziyyəti	300
Sürəyya Mustafayeva	Ali Təhsil Müəssisələrinin Maliyyələşdirilməsi Və Bu Sahədə Dövlət Maliyyə Nəzarətinin Təşkili	301
Məhəmməd Məmmədli	Azərbaycanda Respublikasında İcbari Tibbi Sığortanın Tətbiqinin Əhəlinin Sosial Müdafiəsinə Olan Təsiri	302
Murad Baxşaliev Эльнора Самедова	Влияние Организационной Культуры На Эффективность Деятельности Коммерческих Банков Азербайджана.	303

Tural Abdullayev	İnnovasiyalı İdarəetmə Sisteminin Formalaşması	304
Şahin Ələkbərov	Azərbaycan-Türkiyə Ekonomik İlişkileri	305
Murad Cəlilzadə	Maliyyə Böhranı Şəraitində Mərkəzi Bankların Monetar Siyasəti	306
Tərlan Mustafayev	Kiçik Və Orta Sahibkarlıq Fəaliyyətində Dünya Təcrübəsi Və Azərbaycanda KOS Fəaliyyətinin Təşviqi Yolları	307
Ceyhun Səmədov	Azərbaycan Respublikasında Daxili Audit Xidməti Bazarının Formalaşması	308
Samayə Allahverdzadə	Azərbaycanda Vergi Yükünün İqtisadi Artıma Təsiri	309
Sürəyya Allahverdiyeva	Maliyyə-Kredit Təşkilatlarında Vergitutma Məsələləri	310
Vüsal Abbaszadə	Müasir Dövrə Azərbaycanda Regionların Davamlı İnkişafı Prioritetləri Və Perspektiv İstiqamətləri	311
Shukufa Imranli	Asset Management In Financial Institutes: Performance Evaluation	312
Mehparə Cəfərova	Miqrantların Qeyri-Rəsmi Maliyyə Axınlarının Dünya Ölkələrinin İqtisadiyyatına Təsiri	313
Fidan Mahmudzadə	Strateji İdarəetmədə Stratejik İnnovasiya	314
İsmayıl Əhmədov	Azərbaycanda İntestisiya Mühitinin Qiymətləndirilməsi Metodikasının İşlənməsi	315
Ağalar Rəsulov	İstehsal Müəssisələrində Ehtiyatların Uçotu	316
Səma Mustafayeva	Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı İstiqamətləri	317
Mustafa Bunyamin	The Impact Of Financial Development On Economic Growth In Azerbaijan	318
Nərmin Əliyeva	İnnovativ Elmi-Tədqiqat İşlərinə Dövlət Dəstəyi: SBİR Proqramının Timsalında	319
Lalə Kazımova	Müəssəsinin Maliyyə-Təsərrüfat Fəaliyyətinin Möhkəmləndirilməsinə Maliyyə Nəzarəti Və Auditin Təsiri	320
Cahangir Paşayev	Sağlam Cəmiyyət Quruculuğu Və İnsan Resurslarının İnkişaf Etdirilməsi	321

Röyal Nağızadə	Kiçik Və Orta Sahibkarlığın Kreditləşmə Problemləri	322
Aytən Axundova	Ölkələrin Valyuta Tənzimlənməsi Metodları.	323
Ülviyyə Məmmədrəhimova	Biznesin İnkişafına İnformasiya Texnologiyalarının Təsiri	324
Lamiyə Güləhmədova	Reklamın Formalaşmasında İnformasiya Texnologiyalarından İstifadə Olunması İstiqamətləri	325
Sevgili Rüstəмова	Kiçik Və Orta Sahibkarlıq Fəaliyyətinin Maliyyələşdirilməsi Riskləri	326
Aynur Qasımova	Heyətin İdarə Olunmasının Konseptual Aspektləri	327
Aytəkin Davudlu	Azərbaycanda Dövlət Maliyyə Nəzarətinin Təşkilatı Strukturunun Mövcud Vəziyyətinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi	328
Nərmin Xanlarlı	Layihələrdə Monitoring Və Qiymətləndirmənin Qarşılıqlı Əlaqəsinin Təkmilləşdirilməsi İstiqamətləri	329
Könül Namazova	Makroiqtisadi Sabitliyin Təminində Fiskal Alətlərin Rolunun Təkmilləşdirilməsi Üsulları	330
Firuzə Cəfərova	Ölkəmizdə Neft Emalı Müəssisələrində Heyətin İdarə Edilməsinin Müasir Vəziyyəti	331
Elçin Zeynalov	Dövlət Orqanlarının Bütçə Xərclərinin Səmərəliliyinin Və Effektivliyinin Artırılması İstiqamətləri	332
Юнис Аббасов	Выявление И Предотвращение Фальсификации Финансовой Отчетности	333
Afaq Hüseynli	Qiymətli Kağızlar Bazarı Statistikasının Göstəricilər Sistemi	334
Arif Hacıyev	Reklam Fəaliyyəti Və Azərbaycanda Reklam Fəaliyyətinin Təşkili	335
Fəridə Əmirova	Sığorta Şirkətlərində Risklərin İdarə Olunması / Risk Menecment	336
Нихат Исмаилзаде	Международные Налоговые Конвенции Как Базовый Элемент Международных Налоговых Отношений	337

Muminat Çopsiyeva	İstehlakçı Davranışlarının İdarə Edilməsi Xüsusiyyətləri	338
Nurlan Hümbətov	İqtisadi İnkişafın Və İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələrin İnkişaf Problemlərinin Nəzəri-Konseptual Əsasları	339
Brilyant Humbatova	The Primary Determinants Of SME Performance In Azerbaijan	340
Amil Məcidov	Elektron-Kommersiya Texnologiyalarının Biznesdə Tətbiqi Və İnkişaf Perspektivləri	341
Bilqeyis Həsənova	Reasons That Make Transnational Corporations A Requirement Of The Modern World, Their Role In The Globalization Process And The Main Criteria For Competitive Development	342
Pinar Cəbrayilova	Kiçik Və Orta Sahibkarlığın İnkişaf Etdirilməsində Qadın Sahibkarlığın Rolu	343
Gülbahar Abdıyeva	Kommersiya Təşkilatlarının İdarəedilməsində Maliyyə Vəziyyətinin Təhlili Anlayışı Və Təməl Prinsipləri	344
Джахангир Рзабеков	Основные Направления Инвестирования В Финансовом Бизнесе	345
Fidan Mahmudlu	Təşkilatda Liderin Rolu	346
Xumar Çələbili	Rəqabət Nəzəriyyələri Və Rəqabət Mühiti Anlayışının Nəzəri Əsasları	347
Altun Məmmədli	Banklarda Kredit Riski Və Risk Ölçmə Modelləri	348
Sona Əliməmmədova	Uluslararası Rekabet Üstünlüğü Ve Kümelenme İlişkisi	349
Nasir Əkbərli	Müəssisənin Rəqabət Qabiliyyəti Anlayışı Və Onun Əldə Edilməsi Üsulları	350
Bəhrüz Ələkbərov	Qlobal Maliyyə-Valyuta Arxitekturasında Yeni Valyuta Sisteminin Yaranması Zərurəti	351
Allahverən Əliyev	Beynəlxalq Valyuta Fondunun İslahatlaşdırılması Zərurəti	352
Ümüd Vələdov	Kənd Təsərrüfatında Kreditləşmənin Əhəmiyyəti	353
Vadim Əhmədov	Sisteminin Səmərəliliyinin Artırılması	354

Elgün Məmmədov	Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Sisteminin Fəaliyyət Prinsipləri	355
Fidan Qədirli	Azərbaycanda Kiçik Müəssisələrin İnvestisiya Təminatının Müasir Problemləri	356
Cabbar Hüseyinli	Dövlət Borcunun İdarə Edilməsinin Əsas Üsulları	357
Nərmin Namazova	Beynəlxalq İqtisadi Əlaqələrin Mahiyyəti Və Müasir Dövrə İnkişaf Meylləri	358
Şəlalə Səfərova	Azərbaycan Respublikasının Tədiyə Balansının Mövcud Vəziyyətinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi	359
Arif Salahov	Azərbaycanda İnhisarçılıq Problemi, Antiinhisar Siyasətinin Aparılması Zəruriyyətləri	360
Əlirza Əliyev	Azərbaycan Respublikasında İqtisadi İnkişaf Və İqtisadi Artımı Əks Etdirən Əsas Makroiqtisadi Göstəricilərin Təhlili	361
Nurtən Əliyeva	Türkiyənin İhracata Yönelik Sanayiləşməsi Və Teşvik Uygulamaları Örneğiyle Azərbaycanın Mukayesesi	362
Abuzər Yusifov	Azərbaycanın Gömrük Siyasəti: Proteksionizm Və Fritrederizm	363
Toğrul Şıxlı	Ölkəmizdə Milli Hesablar Sisteminin Müasir Vəziyyəti Və İstiqamətləri	364
Ayxan Nəbiyev	İdarəetmə Sistemində İnnovasiyaların Nəzəri-Metodoloji Əsasları	365
Ramin Əlisazadə	Azərbaycanın Milli Hesablar Sistemində Yığım Hesablarının Göstəricilərinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi	366
Камилла Рафиева	Общемировые Тренды Банковских Инноваций И Их Внедрение В Азербайджане	367
Nurlan Səfərzadə	Yerli Özünü İdarəetmədə İnnovasiya Yönlü İnkişafın Forlaşmasının Nəzəri Əsasları	368
Cəmil Hacıyev	Asudə Vaxtın Səmərəli Təşkilinin Azərbaycan Gəncliyinə Təsirinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi	369

Teyyub Sadıxov	Tədiyyə Balansı Və Xarici İqtisadi Əlaqələrin Diversifikasiyası	370
Hakim Salmanov	Mechanism Of Management Of Foreign Economic Activity Of Industrial Enterprises	371
Гюльзар Наджафова	Опыт Развитых Стран В Производстве Мебели	372
Gülnarə Ağayeva	Müəssisədə Kadr İdarəetmə Strategiyasının Həyata Keçirilməsinin Əsasları	373
Babək Hacıyev	Müəssisələrdə Maliyyə Menecmentinin Tətbiqi Məsələləri	374
Aytən Mustafalı	Vergi Rejimləri Və Onların Tətbiqi	375
Айдан Велиева	Зарубежный Опыт Привлечения Инвестиций В Экономику	376
Təbriz İsazadə	Kiçik Və Orta Sahibkarlığın İqtisadi Mahiyyəti	377
Məhbubə Tağısoy	Azərbaycanın Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə Əməkdaşlığının Genişləndirilməsi İstiqamətləri	378
Güllü Bayramova	Shareholders Wealth Maximization: Objective Of Financial Management Revisited	379
Rəşad Nəzərli	Azərbaycan Respublikasında Vergi Nəzarətinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi	380
Fəridə Şixəliyeva	Büdcə-Vergi Siyasətinin Həyata Keçirilməsinin Məqsəd Və Vəzifələri	381
İsmayıl Abışov	Milli İqtisadiyyatın Diversifikasiyası: Rusiya Və Hollandiya Təcrübəsi Və Onun Azərbaycan İqtisadiyyatına Tətbiqi	382
Anar Həməzəyev	Cəmiyyətin İqtisadi Sistemindəki Vergilərə Təsiri	383
Nurana Musayeva	The Global Indebtedness And Financial Policies Of Developed Countries	384
Elgünalmazov	Bərpa Olunan Enerji Sahəsində Tədqiqat Və İnkişaf Sektorunun Rolu Və İnvestisiya Qoyuluşlarının İqtisadi Əhəmiyyətinin Qiymətləndirilməsi	385

Səadət Ağayeva	Yenilikçi İqtisadiyyatın Heyətlə Təmin Olunması Strategiyasına Yeni Yanaşmalar	386
Albina Həşimova	Azərbaycanda Rabitə Xidmətlərinin Təhlili Və Qonşu Ölkələrlə Müqayisəsi	387
Yeganə Əsgərli	İşsizlik Səviyyəsinin Azaldılması İlə Qeyri-Rəsmi Məşğulluğun Qarşının Alınması Zəruriliyi	388
Nihal Mirzeliyev	Bireylerin Finansal Kararlarının Davranışsal Finans Yaklaşımı İle Analizi	389
Фарид Новрузов	Методика Анализа Экспортных Операций Предприятий	390
Егяна Велиева	Проблемы Повышения Конкурентоспособности Национальных Коммерческих Банков	391
Həmid Həmidov Əhəd Quluzadə	Əmək Münasibətlərinin Güzəştlər Mexanizmi Vasitəsilə Tənzimlənməsinin Milli İqtisadiyyata Təsiri	392
Tərlan Qəhrəmanova	Miqrasiya Və Onun Yaratdığı Sosial-İqtisadi Problemlər	393
Elpərəs Sayadov	Dini Və Etnik Faktorların Beynəlxalq Ticarətə Təsiri	394
Nərmin Əzizova	Milli Hesablar Sistemi Statistik Təhlil Və Proqnozlaşdırmanın Konseptual Əsasıdır	395
Cavid Məmmədov	Vergi Güzəştləri və Bütəcənin Vergi Xərcləri Arasında Qarşılıqlı Funksional Asılılığın Təmin Edilməsi Zəruriliyi	396
Ruzgar Mikayılova	Dutch Disease, Resource Curse, and the Paradox of Plenty Case of Norway	397
İса Гурбанов	Модель Пол Ромера, Как Путеводитель Для Повышения Конкурентных Преимуществ Азербайджанской Экономики.	398
Shamsiyya Gurbanova	Sosyal Medyanın Turistik Destinasyon Seçimində Etkisi	399
Ziba Aghayeva	Which Regional Economic Integration Model is Optimal for the Government of Azerbaijan When Considering Alignment with European Union, Russia and/or Turkey?	400

Amil Shirinov	The Strategic Planning And Its Implementation On Small And Medium Enterprises In Azerbaijan	401
Leyla Seyfiyeva Aytül Aşse Cengiz	Estetik Liderlik Özellikleri Ve Davranışlarının İncelenmesi: Eskişehir Şehir Tiyatrolari Gençlik Sahnesi'nde Bir Araştırma	402
Shide Feng Fengchen Wang	Mutual Influence of Global Economic Growth and Global Mergers and Acquisitions (M&As)	403
Mustafa Murat Dalar Süleyman Sözen Surac Bayramov	Uyuşturucu İle Mücadelede Kurumlar Arası Koordinasyonu ve İş Birliğini Etkileyen Faktörler: Yerel Bağlamda İnceleme	404
Nərgiz Hacıyeva	Azərbaycanda Yaşayan İmmiqlantların İqtisadi İntegrasiyasında Avropa İttifaqının Rolu: Çağdaş Problemlər, Tendensiyalar Və Perspektivlər	405
Alemdar Ələkbərli	Azərbaycanda KİV-lərin Fəaliyyətinin Normativ Hüquqi Tənzimlənməsinin Əsas Xüsusiyyətləri	406
Aysel Qocayeva	Mingəçevir Su Anbarı və Ətraf Mühitə Bərk Məişət Tullatılarının Təsiri, Onların İdarə Olunması	407
Lalə Nadiri	Bələdiyyə Menecmentinin İqtisadi Potensialının Artırılması Prinsipləri	408
Taleh Məmmədov	Keyfiyyətin Təmin Olunmasının Müasir Qərarlar Konsepsiyası	409
Fuad Hüseynov	Azərbaycanda Bank Sistemi və Bank Kreditləri	410
Abbasova Nuranə	Texnoparkların Yaradılması Təcrübəsi	411
Aynur Namazova	Müasir Şəraitdə Azərbaycanın İntestisiya Siyasətinin İstiqamətləri	412
Əhəd Abdulxalıqov	Strateji Yol Xəritəsində Qeyri-Neft Sektorunun İnkişafının Hədəfləri	413
Ziya Əlizadə	Azərbaycanda Xidmət Sferasında Fəaliyyət Göstərən Kiçik və Orta Sahibkarlıq Subyektlərində Maliyyə Hesabatı Məsələləri	414

Fərid Dilavərov	Financial Decision-Making	415
Sənən Kərimov	Xüsusi İqtisadi Zonaların Fəaliyyətinin Sosial-İqtisadi Təsir Effektləri	416
Yeganə Məmmədli	Aqrar Sahədə Modernləşmənin İstehsalın İnkişafına Təsiri	417
Nərgiz Heydarova	Factors That Affect Azerbaijan's Consumers Moving Towards Cashless Payment System	418
Nərmin Əmiraslanova	Kiçik İnnovativ Sahibkarlığın İnkişafının Elmi Əsasları	419
Pünhan Musayev	Pandemiya Şəraitində Makroiqtisadi Sabitliyin Təmin Olunmasında Azərbaycan Dövlətinin Fiskal Və Monetar Siyasətinin Əsas Xüsusiyyətləri	420
Mələhət Rəhimova	Aqrar Sahədə İnnovasiyalardan İstifadə Meylləri	421
Rüzalə Məmmədova	Marketinq Kompleksində Müasir Dəyişikliklər və Əlavələrin Tədqiqi	422
Sahil Murtuzayev	Global Böhranlar Və Onlardan Xilas Olmanın Xərcləri: Yeni Bir Böhran Qapıdadırımı?	423
Saqib Məmmədov	Milli İqtisadiyyatın İnkişafında Qeyri-Neft Sektorunun Rolu	424
Sənən Kərimov	Azərbaycanda Gəlmə Turizm Potensialı Və Başlıca Turizm Destinasiyaları	425
Vüsal Ələsgərov	Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin Təmin Olunmasında Yerli Müəssisələrin Rolu	426
Xəyalə Xəlilova	İnsan Resurslarının İdarə Edilməsində Motivasiya Məsələləri	427
XXX Zəhra Cavanşirqızı	Azərbaycanda Kiçik Və Orta Biznesdə Mövcud Olan Problemlər	428
Zaur Rəsulov	Gənc Mütəxəssislərin İşgüzar Karyerasının İnkişafı Problemləri	429
Zümrüd Mustafayeva	Tikinti Şirkətində Satış Əməliyyatlarının Elektron İdarə Olunmasının Proqram Təminatı	430

**İnsan Resurslarının İdarə Olunmasında Kadr Potensialının Rolu:
Müasir Problemlər Və Həlli Yolları
Cəmilə Quliyeva**

Xülasə

Bir sıra iqtisadi ədəbiyyatlarda “İnsan resursları” termini, müəssisənin məhsul və xidmət istehsalında qarşıya qoyulan məqsədə çatmaq üçün istifadə etməli olduğu resurslardan biri kimi insanı əhatə edir. Ümumiyyətlə, insan istehsal və xidmət proseslərinin ayrılmaz bir hissəsi hesab olunur. İnsan resursları termini təşkilatın daxilindən və ya xaricindən potensial cəlb oluna biləcək bütün işçi heyətini, bir sözlə yuxarı pillədəki rəhbərdən aşağı mövqeni tutan işçilərdək hər kəsi əhatə edir. Əsas etibarlı ilə, biznesdə insan resurslarının idarə edilməsi işçi-işəgötürən arasındakı sosial-iqtisadi münasibətləri, təşkilati-texniki, psixoloji, sosial hadisələri sistemli, kompleks şəkildə öyrənmək üçün digər elmlərin nailiyyətlərinə istinad edir. Həmin hadisələr bu yaxud digər formada əmək situasiyasına və ondan asılı olaraq əmək davranışlarına təsir göstərməkdədir. Ümumbiznesdə insan resurslarının idarə edilməsi birinci növbədə əməyin iqtisadiyyatıyla üzvi şəkildə əlaqəlidir. Məsələn, əməyin iqtisadiyyatı, əhalinin həyat səviyyəsi, maddi stimullaşdırma, işçi qüvvəsi axını, işçilərin peşə-ixtisas hazırlığı, əmək bölgüsü və əmək kooperasiyası və digər məsələləri tədqiq edir. Sadalananlardan da aydın olduğu kimi, mühüm problemlər istər əməyin iqtisadiyyatı və istərsə də insan resurslarının idarə edilməsi üçün eynidir, fərq əsasən bu problemlərin ayrı-ayrı aspektlər baxımından öyrənilməsindədir. Məsələn, əməyin iqtisadiyyatı əhalinin həyat səviyyəsini makro səviyyədə öyrəndiyi halda, biznesdə insan resurslarının idarə edilməsi fərqli biznes subyektlərinə işə qəbul ediləcək şəxslərin spesifik xüsusiyyətlərini analitik metodlarla təhlil edərək onların kollektivə uyğunlaşdırılması, düzgün yerləşdirilməsi və yüksək səriştə nümayiş etdirə bilmələri məqsədi ilə xüsusi meyarları öyrənir. Biznesdə insan resurslarının idarə edilməsi əməyin elmi təşkiliylə əlaqəlidir.

Açar sözlər: insan resursları, kadr potensialı, müasir problemlər

**Challenges Faced by Firms in the Implementation of CSR:
The Case of Developing Countries
Fatoumata M. Fatty**

Abstract

The recent development in corporate social responsibility (CSR) has attracted many firms, practitioners and academicians on how the environmental and social aspects integrate into the business strategy. Companies carry out their business operations within social environments and expect some reaction in return. Thus, corporate business activities create interactions between the companies and the environments in which they operate. This paper examines the challenges that firm face during the course of that interaction in the case of developing countries. The study used a deductive research approach and a qualitative content analysis. The researcher uses secondary data that was collected from different books; journals and annual reports. The common challenges in CSR implementation that was identified from the reviewed data were financial constraints, lack of commitment from the leaders and employees, uncooperative government, lack of clear and transparent CSR strategy and the attitude of the people as well as high level of corruption and managerial skill. Therefore, the following issues should be addressed by further studies and focuses more on designing a proper CSR strategy, the leaders should be committed to serve the society, and training should be given to change the mind-set of people that affects the firms' development in developing countries.

Keywords: Corporate social responsibility, challenges, implementation, firms, developing countries

Reklam Fəaliyyətində İnternet Və Şəbəkə Texnologiyaları **Anar İbadov**

Xülasə

Kompüterləşdirmənin və ictimai həyatın müxtəlif sahələrinin informasiya-laşdırılmasının texnoloji və sosial nəticələrinin dərinliyini və vüsət almasını nəzərə alaraq, onları tez-tez kompüter və ya informasiya inqilabı adlandırırlar. Bundan başqa, Qərb ictimai-siyasi fikri elmi-texniki tərəqqinin, kompüter və informasiya inqilabının yeni mərhələsinin doğurduğu ən yeni hadisələri izah etmək məqsədi ilə «informasiya cəmiyyəti» konsepsiyasının müxtəlif variantlarını irəli sürüb. Qərbdə bu konsepsiyanın əhəmiyyəti və artan populyarlığı bu mövzuda nəşrlərin getdikcə daha da artmaqda olan axınından xəbər verir. Hazırda Qərb ictimai-siyasi fikrində o, tədricən 70-ci illərdə postindustrial cəmiyyət nəzəriyyəsinin tutduğu yerə doğru irəli sürülür.

Qeyd etmək lazımdır ki, bir sıra Qərb politoloqları və siyasi iqtisadçıları informasiya cəmiyyəti konsepsiyasını postindustrializmdən ayıraraq onlar arasında kəskin sərhəd çəkməyə meyillidirlər. Lakin informasiya cəmiyyəti konsepsiyası postindustrial cəmiyyət nəzəriyyəsinə əvəz etməyə çalışsa da, onun tərəfdarları texnokratizmin, postindustrializmin və ənənəvi futurologiyanın bir sıra mühüm müddəalarını təkrarlayır və bundan sonra da inkişaf etdirirlər. İnformasiya cəmiyyətinin əsas xüsusiyyətlərinin müəyyən olunması və onların formalaşdırılması aşağıdakı meyarlar əsasında qurula bilər.

Texnoloji: əsas amil — istehsalatda, müəssisələrdə, təhsil sistemində və məişətdə geniş tətbiq edilən informasiya texnologiyasıdır.

Sosial: informasiya həyat keyfiyyətinin dəyişməsinin vacib stimulyatoru kimi çıxış edir, informasiyaya geniş girişin yaranması mərhələsində «informasiya şüuru» formalaşır və təsdiq edilir.

İqtisadi: informasiya - resurs, xidmət, mal, əlavə dəyər və məşğulluq kimi iqtisadiyyatın əsas amilini təşkil edir.

Siyasi: əhəlinin müxtəlif sinifləri və sosial təbəqələri arasında artmaqda olan iştirak və konsensusla xarakterizə olunan siyasi prosesə aparıcı informasiya azadlığı.

Mədəniyyət: informasiya dəyərlərinin bərqərar olmasına yardım etməklə informasiyanın mədəni dəyərinin tanınması ayırı-ayrı fərdin və bütövlükdə cəmiyyətin inkişafı naminə həyata keçirilir.

Bununla yanaşı, kommunikasiyanın «informasiya cəmiyyətinin əsas elementi» olması fikri xüsusi olaraq vurğulanır.

Açar sözlər: **İnternet, İnformasiya Sistemi, Reklam İnformasiyası**

Особенности Развития Малого Бизнеса в Промышленности Азербайджана. Vahib Quluzadə

Резюме

Огромная роль малого бизнеса в развитии современной экономики теоретически и практически неоспорима. В статье рассмотрены особенности развития малого бизнеса в республике, которое имеет важное значение для диагностирования его проблем и последующего их разрешения. С этой целью проведён статистический анализ количества субъектов малого бизнеса за последние четыре года, установлено, что имеет место устойчивая тенденция роста их общего количества по большинству сфер экономической деятельности. Лидерами по количеству малых предприятий являются торговля и ремонт автомобилей, а также прочие сферы, включающие парикмахеров, портных, деятелей искусства и т.д., на долю которых приходится более трети всех функционирующих малых предприятий. Аутсайдерами по количеству функционирующих малых предприятий являются такие сферы экономической деятельности, как оказание медицинских и социальных услуг, информатика и связь, сельское, лесное хозяйство и рыболовство, а также строительство, в которых занято около одного процента всех малых предприятий республики. Рассмотрено функционирование малого бизнеса республики в разрезе действующих микро, малых и средних предприятий. Установлено, что абсолютное большинство малого бизнеса республики сосредоточено в сфере микро-бизнеса и менее одного процента в среднем бизнесе. Если учесть, что согласно законодательству республики к первой группе относятся предприятия с уровнем годового оборота до двух сот тысяч манат, то фактически это означает, что у абсолютного большинства предпринимателей республики, накопление капитала находится на низком уровне. Исходя из этого сделан вывод о том, что столь низкий уровень накоплений ограничивает возможности предпринимателей в внедрении передовой техники и технологии, не говоря уже о создании крупных производственных объектов и предприятий сферы обслуживания.

Ключевые слова: малый бизнес, микро-бизнес, статистический анализ, лидеры бизнеса.

Basic problems of activity SMEs, and the current situation of SMEs in Azerbaijan for small and huge business sectors

Jamila Abdullayeva

Abstract

This article explores the problems and development of small and medium enterprises in modern economic conditions, recommendations for improving the state support systems for these entities and the role of small business in the case of Azerbaijan. The development of small and medium-sized businesses in Azerbaijan is of particular importance from the point of view of diversifying the economy, increasing import substitution, developing healthy competitiveness, ensuring employment and ensuring economic development. The aim of the study is to support the development of small business in the country by determining the effectiveness of reforms carried out by the government aimed at increasing the activity of small businesses, studying the gaps in the development of small and medium enterprises, identifying weaknesses and the necessary ways to overcome them.

The country is at a new stage in the development of the economy and social life, this is the stage of artificial intelligence, new information systems and automation processes. Identifying weaknesses in SMEs will be the key to overcoming them.

The study was structured as follows. Chapter 1 describes a review of the literature, the definition of small and medium-sized businesses and the main problems of development. The next chapter discusses the real situation of small business in Azerbaijan, a SWOT analysis of small business and constraints in Azerbaijan in terms of SME development and growth. As a result, proposals made for the development of entrepreneurship by SMEs.

Key words: Azerbaijan, Business, Development, small and medium enterprises.

Управление оперативными рисками предприятия

Улькер Ашурова

Аннотация

В статье дается краткое описание структурно-функционального и корпоративного подхода в области управления рисками на производственных предприятиях, что позволяет выделить основные проблемы, связанные с их внедрением на практике. Управление корпоративными рисками (ERM) возникло как новая парадигма управления портфелем рисков, с которыми сталкиваются организации, и лица, определяющие политику, продолжают уделять основное внимание механизмам улучшения корпоративного управления рисками. Несмотря на эти события, мало изучены факторы, связанные с внедрением механизма управления корпоративными рисками. Требуются исследования, чтобы понять, почему некоторые организации реагируют на изменение профиля риска, используя ERM, а другие - нет. Целью исследования было оценить текущее состояние корпоративного управления рисками предприятия (ERM) и выявить последние события, которые обещают внести дальнейшие изменения в ERM. В частности, опрос был направлен на достижение нескольких целей:

- получить качественное понимание целей ERM и практики управления рисками в различных отраслях промышленности
- обеспечить основу для сравнения компаний путем создания комплексной системы оценки, чтобы они могли улучшить свою практику управления рисками
- дать представление о передовых методах управления рисками в компаниях и потенциальных источниках ценности в дисциплине

Чтобы провести содержательные сравнения, а также выделить сходства и различия в практике разных отраслей, исследование было ограничено двумя отраслями. Были рассмотрены передовые отрасли по производству искусственного интеллекта (AI), которые включают сборочные и высокотехнологичные отрасли промышленности, а также энергетику, в которую входят компании, занимающиеся производством и распределением электроэнергии, природного газа и других видов топлива. Тем не менее, эти две отрасли демонстрируют относительно разные подходы к ERM, в частности, в организации и роли функции ERM, и они могут высветить решения, которые должны принимать и менеджеры по рискам в других отраслях. В исследование были включены три AI-компании и девять энергетических компаний. Размер нашей выборки невелик, поскольку мы решили углубиться, а не расширять свои усилия, проведя несколько раундов интервью и качественных дискуссий с респондентами, чтобы выяснить, как на самом деле осуществляется управление рисками, а не полагаться только на количественные данные и проводить статистические сравнения.

Ключевые слова: Управление корпоративными рисками, производственные предприятия, внедрение.

A Comparative Study of Effectiveness of Fintech in Comparison to Traditional Banking: A Case of Neobank

Jai Kumar

Abstract

This research paper conducts a comparative study to determine efficiency of neobanks and conventional banks. The methodology adopted in this paper is ratio analysis. One neobank and four traditional banks have been chosen for this research. The data is collected from the financial statements of the banks under study. From the analysis and discussion, it has been established that neobanks are, indeed, more efficient than the conventional banks. However, due to the lack of sample size and the historical data of the neobanks, this research has some limitations as well. This field requires follow up research from various academicians and financial analysts.

Considering the exponential growth of the neobanks and interest of the investors, more data will be available over a period of few years, making it easier for researchers to analyse the growth and efficiency of neobanks.

Key words: Neobank, Fintech, Efficiency, Ratio Analysis

Milli İqtisadiyyatın İnkişafının Müasir Mərhələsində Birbaşa Xarici İnvestisiyaların Cəlb Edilməsinin Zəruriliyi və Əhəmiyyəti

Telman Hacıyev

Xülasə

Ümumiyyətlə, investisiya fəaliyyəti hər bir ölkə üçün iqtisadi artımın və sosial-iqtisadi inkişafın ən mühüm və zəruri mənbəyidir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində cəmiyyətin dayanmadan artmaqda olan sosial-iqtisadi tələbatının ödənilməsi, mövcud istehsal potensialından tam və səmərəli istifadə edilməsi, elmi texniki tərəqqinin nailiyyətlərinin istehsalata tətbiqi və bu kimi başqa şərtlər birbaşa olaraq investisiya qoyuluşlarından asılıdır. Bu nəzərdən baxdıqda, cəmiyyətin həyatında birbaşa xarici investisiya qoyuluşlarının əhəmiyyəti və rolu son dərəcə artmış olur. Ümumiyyətlə, birbaşa xarici investisiyaların cəlb olunması dövlətin iqtisadi siyasətinin də önəmli bir hissəsidir. Dövlətin iqtisadi siyasəti dedikdə, ictimai məqsədlərə nail olunması üçün iqtisadiyyatın idarə olunması sahəsində həyata keçirilən tədbirlər sistemi başa düşülür. Dövlətin iqtisadi siyasətinə pul-kredit siyasəti, büdcə-vergi siyasəti, amortizasiya, investisiya-innovasiya siyasəti, antiinflasiya siyasəti və qiymət siyasəti aid edilir. İnvestisiya-innovasiya siyasəti daxilində qarşıya qoyulmuş ən önəmli məsələlərdən biri də ölkə iqtisadiyyatına birbaşa xarici investisiya qoyuluşlarının cəlb edilməsinin stimullaşdırılmasıdır. Bu məqalə dünyada və ölkəmizdə birbaşa xarici investisiya mühitindəki çatışmazlıqları görməyə, investisiya mühitinin əlverişliliyinin təmin olunması üçün onun rolunun və mahiyyətinin dərk olunmasına, bu sahədə əlavələrin və dəyişikliklərin zəruriliyinin tədqiq edilməsinə yönəldilmişdir. Bu məqalənin hazırlanmasında bir sıra iqtisadçı ekspertlərin yanaşmalarından istifadə olunmuşdur. Həmçinin, Azərbaycan Respublikasında birbaşa xarici investisiyaların potensialının müəyyən edilməsindəki rolu diqqət mərkəzindədir. Qeyd olunan həqiqətlər nəzərə alınaraq, birbaşa xarici investisiya fəaliyyətinin milli iqtisadiyyatın inkişafında zəruriliyi və əhəmiyyəti təhlil olunur.

Açar sözlər: investisiya fəaliyyəti, birbaşa xarici investisiyalar və investisiyaların rolu

Şəki-Zaqatala regionunda gənclərin sosial-iqtisadi problemləri və onların həlli yolları
Abdulla Heydərov

Xülasə

İlk olaraq qeyd etməliyik ki, Azərbaycanda gənclər siyasəti bu gün dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissəsi hesab olunur. Azərbaycan gəncliyi ictimai həyatın demək olar ki, bütün sahələrində aktiv fəaliyyətiylə seçilir və siyasi, iqtisadi, humanitar, sosial tədbirlərin həyata keçirilməsində vacib rol oynayır. Ümumiyyətlə, gənclərin fəaliyyət göstərməsi üçün dövlətin yaratdığı geniş imkanlar nəticəsində bu təbəqə cəmiyyətin aparıcı qüvvəsinə çevrilmişdir və gəncliyimiz ölkəmizin gələcəyi uğrunda inamlı addımlar atmaqdadır. Dövlət gənclər siyasəti gənclərin öz savad, bilik və bacarıqlarının, potensialının səmərəli şəkildə həyata keçirilməsinin, cəmiyyətdə layiqli yer tutmasını təmin edən əlverişli şəraitin yaradılması məqsədi ilə müəyyənləşdirilmiş, prioritetlər və reallaşdırılan tədbirlər sistemidir. Əsetibarı ilə gənclərin hər baxımdan inkişaf etməsi ölkənin sosial-iqtisadi, elmi və mədəni inkişafıyla sıx şəkildə bağlıdır, onun global rəqabətə davamlılığının, milli təhlükəsizliyinin vacib şərtlərindəndir. Qeyd etməliyik ki, Ulu öndər Heydər Əliyev ilk dəfə 1969-cu ildə hakimiyyətə gəldikdən sonra gəncləri tanınmış ali təhsil müəssisələrinə oxumağa göndərirdi. (3, ss 224-226) Bu da təsadüfi deyildi. Müdrik şəxsiyyət gəncliyi böyük qüvvə hesab edirdi və deyirdi ki, “gənclər bizim gələcəyimizdir”. Elə bu səbəbdən də gənclərimizin SSR-nin aparıcı təhsil müəssisələrində təhsil almaları məqsədi ilə bütün imkanlardan istifadə edirdi. Azərbaycanın müstəqillik qazanmasının ardınca, demək olar ki, bir müddət sonra ölkədə yaranmış hakimiyyətsizlik, özbaşnalıq, anarxiya və xaos bütün sahələrdə olduğu kimi, gəncliyin də həyatında öz mənfi təsirini göstərdi. Amma ulu öndər Heydər Əliyevin xalqın təkidlə xahişindən sonra ölkəyə rəhbərliyə qayıdışıyla digər sahələr kimi gəncliyin də inkişafında əsaslı dönüş yaratdı. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev ölkə rəhbərliyinə qayıtdığı ilk gündən etibarən bu məsələyə müdrik yanaşaraq, gənclərin necə böyük bir qüvvəyə malik olduğunu nəzərə almış və onların inkişafı, yüksək səviyyədə təhsil ala bilməsi məqsədi ilə əlverişli şəraitin yaradılmasına yönələn gənclər siyasətini həyata keçirirdi.

Açar sözlər: gənclərin sosial-iqtisadi problemləri, problemlərini öyrənilməsi metodları, müasir Azərbaycan gəncliyi

Müasir Qloballaşma Dövründə Kiçik Və Orta Sahibkarlığın İnkişaf Strategiyasında İnternetin Rolu

Aişə Babayeva

Xülasə

Məlumdur ki, müasir dövrdə internet bütün sahələrdə öz təsirini müftəlif formalarda göstərməkdədir. Qloballaşan dünyamızda internetin, habelə elektron ticarətin səmərəli istifadəsi kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələrinin fəaliyyətində müşahidə olunur. Məqalədə kiçik və orta sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan firmaların inkişaf strategiyalarında internetdən nə dərəcədə istifadə olunması ilə bağlı fikirlər irəli sürülmüşdür. Düzdür, elektron ticarət dedikdə ilk ağıla gələn vasitə internet şəbəkəsidir, lakin telefon, faks, televizor, elektron məlumat mübadiləsi kimi vasitələr də bu siyahıya daxildir. Elektron ticarətin əhatə dairəsini müəyyən etmək məqsədilə aparılan araşdırmalar, əsasən, bu platformanın internet şəbəkəsi üzərindən fəaliyyət göstərdiyi qənaətidir.. İnternet resurslarından istifadə, adətən, kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələrinin inkişafı üçün bir fürsət kimi qiymətləndirilir. Çünki bu halda əməliyyatların maliyyə tutumluluğu aşağı düşməklə yanaşı, rəqabətqabiliyyətliliyin artırılmasına da kömək edir. Bilik iqtisadiyyatının inkişaf etdiyi müasir dünyamızda internetin iş planının ayrılmaz bir parçası olmağa davam edir. Bir çox kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələri interneti yeni iş modellərinin yaradılması və ya mövcud modellərin inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə istifadə edirlər. İnnovativ tərəfləri güclü olan firmalar elektron ticarət strategiyasını əldə rəhbər tuturlar, bununla onlar fəaliyyətin genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi məqsədini güdürlər. Tədqiqat işində e-ticarətin KOS-ların fəaliyyətindəki önəmi vurğulanmış və inkişaf stratejiyasındakı rolu izah edilmişdir. “İnternetin tətbiqinin genişlənməsi və sahibkarlıq fəaliyyətinin böyük bir hissəsinin elektronlaşdırılması hansı müsbət və mənfi tərəfləri ilə nəticələr verdi?”, “hansı üstünlüklər gətirə bildi?”, suallarına cavab tapmaq məqalənin əsas məğzini təşkil edir.

Açar sözlər: İnternet, Kiçik və Orta Sahibkarlıq, Elektron ticarət, E-ticarət.

Sənayedə Əmək Məhsuldarlığının Artımı Və Ona Təsir Edən Amillər Gülnarə Məmişadə

Xülasə

Məqalədə sənaye müəssisələrində əmək məhsuldarlığının artımı və ona təsir edən amillər öyrənilmişdir, bununla yanaşı sənayedə əmək məhsuldarlığının mövcud vəziyyəti və məhsuldarlığın artırılması ehtiyatları araşdırılmışdır. Sənayenin inkişaf səviyyəsi istənilən ölkənin stabil iqtisadi inkişafının təmin edilməsinin mühüm amillərindən biridir. Çünki sənaye iqtisadiyyatın mürəkkəb sahəsi kimi, cəmiyyətin müxtəlif tərəflərinin inkişafını tələb edir və bu inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq da onun rəqabət qabiliyyəti formalaşır. Son dövrlərdə ölkədə aparılan genişmiqyaslı köklü islahatlar iqtisadiyyatın bütün sahələrində olduğu kimi, sənayenin də dirçəlişinə səbəb olmuşdur. Son illər istehsal sahələrinin inkişaf etdirilməsi, yeni müəssisələrin yaradılması, xüsusən də ölkənin neft-qaz sənayesinin sürətli inkişafı ümumi daxili məhsulun strukturunda sənaye istehsalının payının getdikcə artmasına gətirib çıxarmışdır.

Əmək məhsuldarlığı sosial istehsalın səmərəliliyinin ən vacib göstəricilərindən biridir. Bu göstəricinin istifadəsi həm fərdi bir işçinin, həm də kollektivin əməyinin səmərəliliyini qiymətləndirməyə imkan verir. Əmək məhsuldarlığı canlı əməyin səmərəliliyini xarakterizə edir. Əmək məhsuldarlığının davamlı artması istehsalın genişlənməsi və ümumi daxili məhsulun artmasının əsas mənbəyidir. Ən geniş mənada məhsuldarlıq, insanın mövcud olanı yaxşılaşdırmaq imkanını daim axtarmağa yönəlmiş zehni meylidir. Bir insanın bu gün dünəndən daha yaxşı işləyə biləcəyi və sabahın daha yaxşı olacağı inancına əsaslanır. İqtisadi fəaliyyətin davamlı inkişafını tələb edir. Əmək məhsuldarlığının iqtisadi məzmununu araşdırarkən, məhsul istehsalında xərclənən əməyin istehsal prosesində xərclənən canlı əməkdən və yeni məhsul istehsal etmək üçün əvvəllər yaradılan məhsullarda işlənmiş keçmiş əməkdən ibarət olduğunu nəzərə almaq lazımdır.

Açar sözləri: valyuta sistemi, əmək haqqı, əmək məhsuldarlığı, ÜMM, sənaye, bazar iqtisadiyyatı.

Use of Derivatives in Corporate Finance Management

NARMIN CHAKAL

Abstract

The article notes that the need for financing by business entities is especially relevant in the current economic conditions. The theoretical aspects of company financing are considered, financial instruments of the securities market are analyzed from the position of effectively providing them with the needs of firms. A mechanism is proposed for the use of derivatives, which provides issuers with “long” money and guarantees investors the safety and liquidity of investments with minimal risk. Risk hedging is the minimization of the financial risks of a company, based on the management of secondary financial instruments (derivatives). Using these mechanisms allows you to: reduce the influence of environmental factors on the company, thereby increasing the accuracy of financial forecasts; limit the risks of the company from fluctuations in prices, exchange rates and interest in the future; minimize possible losses from incorrect forecasting or losses from factors that you cannot control: natural disasters, productivity, politics, macroeconomics; concentrate energy on effective business management, reducing uncertainty; release liquid cash that would be inactive as insurance amounts. But for such a list of obvious advantages you will have to pay by reducing the possible profit if market fluctuations in the future turn out to be positive. Hedging is very similar to classic insurance, with the only difference being that you pay an insurance premium under an insurance contract, and we are not talking about the amount of your profit. In hedging, you have the ability to control the size of the hedged risk and the profit potential.

Key words: Financial, Risk, Hedging

Tüketici Güvenin Belirleyicileri Ve Girişimci İlişkide Rolü Songül Ehmedova

Özet

Piyasa ekonomisinde ekonomik faaliyetlerin uygulanmasında en büyük pay özel sektörü temsil eden girişimcilere aittir. Bundan ziyade, ekonominin karar birimlerinden olan tüketiciler ekonomi ve ticari ilişkilerde yüksek bir yere sahiptirler. Bizim çalışmamızda söz konusu olan girişimciler dediğimizde Azerbaycan da yerli ve yabancı mal ve hizmet üreten üreticilerdir. Bundan ziyade ekonomini etkileyen bir tek ekonomi karar birimleri ve reel faktörler değil, aynı zamanda sosyal sermaye olarak bilinen güven de önemli yere sahiptir. Üreticiler ve müşteriler arasındaki güvenin geliştirilmesi geleneksel olarak başarılı bir ticari ilişkinin büyümesi ve sürdürülmesinde kritik bir unsur olarak görülmektedir. Bu çalışma ilk önce sosyal sermaye olarak bilinen güveni farklı boyutlarda inceleyerek aralarındaki ilişkiye bakacaktır. Daha sonra, tüketici-üretici ticari ilişkileri üzerinden bazı sosyo-demografik faktörlerin tüketici güvenini nasıl etkilediğine bakacağız. Daha spesifik söylemek gerekirse, yaş, eğitim, cinsiyet ve gelir gibi faktörlerin tüketici güveni üzerinde bir etkisi olup olmadığını ampirik olarak ölçüp, bir tüketiciye yüksek düzeyde güven aşıl原因an tedarikçiler işlem maliyetlerini düşürür mü, karşı tarafa daha çok bilgi paylaşır mı gibi soruları cevaplamaya çalışacağız. Özet bir sonuç olarak üreticilerin kendileri ve müşterileri arasında güven gelişimi üzerinde mütevazı bir etkiye sahip olması, güvene dayalı üretici-tüketici ilişkisi gerçekten de işlem maliyetlerini düşürmekte ve birbirine güven duyan taraflar arasında bilgi paylaşımının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Diğer bir sonuç ise cinsiyet, gelir gibi faktörlerin tüketici güvenin oluşmasında bir etkisi olmadığıdır. Elde ettiğimiz bulgular ister özel isterse de kamu sektöründe müşteri ihtiyaçlarını daha hızlı gidermekte ve güvene dayalı ilişki yaratarak daha fazla değer kazandırmak için son derece yararlıdır.

Anahtar kelimeler: güven; tüketici güveni; üretici-tüketici ilişkileri; ekonomi büyüme; sosyal sermaye

Kiçik Biznes: Anlayışı və Üstünlükləri **Cavid Nurullazadə**

Xülasə

Məqalədə qeyd olunmuşdur ki, kiçik biznesin inkişafı inkişaf etmiş iqtisadiyyatı olan istənilən dövlətin iqtisadi siyasətində prioritet sahələrdən biridir. Kiçik biznesin müəyyənləşdirilməsinin əsas meyarları (işçilərin sayı və müəssisələrin satış həcmi) kiçik müəssisələrin fəaliyyətini tənzimləyən dövlət tənzimləmələrində verilmişdir, lakin ayrı-ayrı tədqiqatçılar bu terminin tərifinə əlavələr edirlər. “Kiçik biznes” anlayışlarının öyrənilməsinə əsasən qeyd olunur ki, bu, qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada qeydiyyatla alınmış sahibkarlıq fərdlərinin, habelə hər hansı təşkilatı və hüquqi mülkiyyət hüquqlu hüquqi şəxslərin sistemli, fəal, müstəqil fəaliyyətidir. Bu fəaliyyət mövcud mənbələrdən istifadə riski ilə əlaqədardır, qazanc əldə etmək məqsədi daşıyır, fəaliyyətin bütün sahələrini əhatə edir və əhalinin sosial ehtiyaclarını ödəməyə yönəldilmişdir. Kiçik biznesin sosial-iqtisadi funksiyaları onun inkişafını dövlətin əsas vəzifələri sırasına qoymuşdur. Kiçik biznesin başlıca rolu iqtisadi inkişaf üçün katalizator rolunu oynayan, daha yaxşı və daha ucuz mal və xidmətin yaradılmasına töhfə verən rəqabət mühiti yaratmaqdır. Kiçik biznesin müasir şəraitdə aparılması dövlət dəstəyi olmadan mümkün deyil, çünki kiçik biznes böyük şirkətlər tərəfindən asanlıqla mənimlənilə bilər. Məqalədə həmçinin qeyd olunur ki, kiçik müəssisələrin böyük müəssisələrə nisbətən müəyyən üstünlükləri var: onlar həm böyümə dövründə, həm də böhran dövründə daxili bazardakı dəyişikliklərə reaksiya vermək üçün daha dinamik, daha sürətli və daha təsirli olurlar.

Beləliklə, kiçik biznesin öyrənilməsinin aktuallığı, birincisi, ölkələrin sosial-iqtisadi inkişafı üçün əhəmiyyəti, ikincisi, Azərbaycan Respublikasında kiçik sahibkarlığın stimullaşdırılması və dəstəklənməsi əhəmiyyəti və kiçik biznesin inkişafında xarici təcrübənin milli kökə uyğunlaşdırılması zərurəti ilə müəyyən edilir. Tədqiqatın məqsədi müasir bazar iqtisadiyyatında kiçik biznesin əhəmiyyətini öyrənməkdir.

Açar sözlər: biznes, kiçik biznes, sahibkarlıq, fəaliyyət, risk, ümumi gəlir, innovativ fəaliyyət.

Management of Large Companies Using Information Technologies

Elmira Sadigova

Abstract

The article substantiates that increasing the functioning efficiency of large enterprises depends not only on the professionalism of the highest level of management, but also on the abilities of lower-level managers and the introduction of information technologies at all levels of enterprise management, especially large ones; the need for wider use of the achievements of modern information technologies to increase the efficiency of managing large companies, which allows to raise the quality of strategic decisions and management of current activities of firms to a new level, is revealed - Based on the analysis of the use of information technology, the structure of the goals for the implementation of information technologies is formulated. It is shown that the functioning of the control system in real time with the support of information and communication systems allows an enterprise of any profile and with any production volumes to take advantage of such factors (efficient processing of initial information for subsequent management decisions, etc.) that are difficult to implement with traditional approaches to business.

Key words: Internal planning, corporate information system, software product, integration

Impact of Macroeconomic Variables on Credit Risk: Empirical Evidence from Turkish Commercial Banks

Oruj Maharramli

Abstract

The research paper assesses determine short and long run trend between non-performing loans ratio and systematic variables over the period from January 2008 till August 2018 which belongs to state, private and foreign banks' general NPLs ratio in Turkey using time-series analysis (VAR) model. Johansen Co-integration test reveals long-run dynamics among NPLs ratio with inflation and unemployment rate. As a result of Granger causality test it is clear that interest rate and growth rate cause Granger non-performing loans ratio of each of these three bank types of Turkey. On the other hand, dynamics of short-run is discovered by Vector Error Correction Model which equips that there is weak short-run relationship among non-performing loans ratio with interest rate, growth rate and exchange rate. As a general result of our research, it has been found that simultaneously, private banks and foreign banks' NPLs ratio has more positive correlation and more compatible with macroeconomic variables over the ten years period. Macroeconomic indicators are the considerable decisive of non-performing loans is a contribution of this study to policy makers to impose new and healthy financial applications in order to maintain healthy economy.

Key words: macroeconomic variables, non-performing loans, Turkish commercial banks, time-series analysis

**Azərbaycanda Qeyri-Neft Sektoruna İnvestisiya Qoyuluşu Qərarlarının
Qəbulu Mexanizminin Mövcud Vəziyyəti
Ramin Qarayev**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycanın qeyri-neft sektoruna dair investisiya mühitinin müasir vəziyyətini kompleks tədqiq etməklə investisiya qoyuluşunun stimullaşdırılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində təkliflərin hazırlanmasından ibarətdir. Məqalədə qeyri-neft sektorunun iqtisadi inkişafındakı rolunu əhatəli şəkildə araşdırılmış, investisiya cəlbediciliyi daha real göstəricilər əsasında təhlil edilmişdir. Belə ki, Azərbaycanın qeyri-neft sektoruna investisiya yatırımlarının artırılması, Azərbaycan iqtisadiyyatının neft sektorundan asılılığının azaldılması və qeyri-neft sektorunun inkişafı istiqamətində aparılan dövlət siyasətinin uğurla reallaşdırılmasında böyük əhəmiyyətə malikdir. Məqalənin əsas praktiki əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, problemin araşdırılması zamanı hazırlanan təklif və tövsiyələr qeyri-neft sektorunda dövlətin investisiya siyasətinin reallaşmasında öz təsirini göstərə bilər. Azərbaycan respublikasının qeyri-neft sektoruna investisiyaların cəlb edilməsi probleminin ayrı-ayrı aspektləri və parametrləri yerli və xarici müəlliflərin əsərlərində tədqiq edilmiş və öyrənilmişdir. Bu sahədə yazılmış elmi əsərlərin, elmitədqiqat işlərinin əhəmiyyətini azaltmayaraq qeyd etmək lazımdır ki, qeyri-neft sektoruna investisiyaların cəlb edilməsi problemi ayrıca tədqiqat obyektinə kimi az işlənmişdir. Bu səbəbdən məqalə mövzusunun tədqiq edilməsi zərurəti yaranmışdır.

Açar sözlər: Neft, Investisiya, Maliyyə

Effective Governance of Cash-Flow Based on Financial Technologies

Alexander Lyash

Abstract

In modern conditions of financial instability of the economy, the issue of improving the management of financial flows of large holding companies, which occupy a significant share in the country's GDP, is becoming more and more relevant. One of the new methods designed for the effective implementation of calculations and control over the financial activities of enterprises is the cash management services. These products are automated to the maximum extent possible and enable corporate clients of banks to efficiently manage bank account balances, solve cash gap problems, optimize interest income or expenses, etc. At the same time, the current realities of the transformation of the banking system require the development of banking services based on the introduction of innovative approaches and methods of work using information technologies, financial technologies and their further use as a driver for the development of the Russian banking industry.

The study analyzes the industry of financial technologies of the Russian Federation, its impact on the banking sector. An assessment of the cash management market of the Russian Federation, the structure of banks income from the cash management service has been carried out. The research tasks were set, and the following results were obtained:

- Identified problems and areas of development of services with cash management in Russia;
- An analysis of the growth of the cash management market in the Russian Federation was conducted, 2016-2018 amounted to 16% annually and amounted to 960 billion rubles at the beginning of 2019;
- About 60% of bank revenues from cash management services are net interest income from customer account balances;
- In Q1 2019, about 70% of the commission income of the banking sector on transactions with corporate clients accounted for 5 banks;
- The active growth of financial technologies and their introduction into the banking industry is an integral part of the development of the banking industry;
- Obtained preparatory results and economic feasibility for writing a diploma at the end of study.

Key Words: Cash Management; Cash Holding; Technology Innovation; Financial Services Financial Technology; Banking Sector

Problems and Perspectives of Non-Oil Export of Azerbaijan

FUAD GÜLMƏMMƏDOV

Abstract

The article examines the socio-economic results of market transformations in modern globalization. Based on rich statistical material, the author concludes that the main problem of the Azerbaijani economy at present is development based on the leading role of the oil factor, which in the medium term can lead to a sharp decrease in the rate of economic and social growth. To maintain its stability in the long term, it is proposed to switch from an export-raw type model to an optimal model for the economic development of the republic based on deepening economic reforms, efficient use of human, resource potential, integration opportunities of the country and modernization of the economy. In order to increase the export potential of the non-oil sector, it is necessary to complete the process of diversification and modernization of the national economy and accelerate its modernization. In addition, it is worth noting that the non-oil sector needs to be thoroughly researched, taking into account the country's natural resources and economic factors, and an objective assessment of its potential. One of the strategic tasks in these processes is to conduct in-depth analysis of the export potential of the non-oil sector of Azerbaijan in the modern age, to identify opportunities in this area under adequate criteria, to identify ways to improve the use of export potential.

Key words: Non-Oil Sector, Export, Azerbaijan

Challenges and benefits of Cloud ERP system

Eldaniz Ismayilov

Abstract

The main purpose of the article is to compare advantages and barriers of the ERP systems. Furthermore, we want to know how to solve these problems.

A developing retail business often needs to update their innovation to keep up with operations. Enterprise Resource Planning system is one of the best technological investments that you will make for accelerating development of the business. So, this technology is the essential part of the business. It's where company handle its financials, order processing, product information, reporting, and more. It's been a technology that almost all retailers and wholesalers have turned to this system for many years to manage various parts of their business.

Enterprise Resource Planning computer program give extensive benefits and facilities to the entire organization. ERP frameworks help the enterprise to share and transfer information and data over all function's unit interior and exterior the enterprise. Sharing information and data between enterprise departments helps in numerous aspects and aims to reach various targets. Cloud ERP software is the system that is used over the web and gives some advantages, such as, reliability, accessibility and lower cost of computer reassures. Actualizing and running ERP frameworks over the cloud offers great advantages and benefits, in spite of its numerous challenges and difficulties.

Key words: Cloud ERP, benefits, challenges

**Müasir Şəratdə İnsan Resurslarının Formalaşması Prosesi,
Onun Əsas Xüsusiyyətləri Və Amilləri
Elvin Qurbanov**

Xülasə

Praktiki baxımdan qiymətləndirmə fəaliyyətinin obyektlərindən biri müəssisədir. Nəzəri və qanunvericilik baxımından müəssisə qiymətləndirmə obyektləri siyahısına daxil edilməsə də təcrübədə fərqli vəziyyət müşahidə olunur. Əslində elmi-təcrübi baxımdan yanaşmadır. Ona görə ki, müəssisə bütün qiymətləndirmə obyektlərini özündə birləşdirir. Başqa sözlə, o, əmlak kompleksi olaraq torpaq və digər daşınmaz əmlak obyektlərindən, maşın və avadanlıqlardan, qeyri-maddi aktivlərdən və s. ibarətdir. Bu fiziki və ya texniki cəhətdən belə olsa da qiymətləndirmə presedurunun tələblərinə uyğun deyil. Ona görə ki, qiymətləndirmə obyekti olan müəssisənin dəyəri onun konstruktiv elementlərinin cəmi deyil, üzərindəki ötürülən hüquqların və iqtisadi parametrlərinin uçotundan irəli gələn aqreqat göstəricidir. Ona görə də qiymətləndirmə nöqtəyi nəzərindən müəssisəyə konkret yanaşmalar fərqləndirilir. Daha dəqiq desək, fəaliyyətdə olan, yenidən qurulan investisiyalaşdırılan, antiböhranlı idarəeyməyə verilən (ləğv edilən yaxud həmin ərəfədə olan) müəssisələrin qiymətləndirilməsi metodları, həmçinin alınan nəticələrin razılaşdırılması qaydaları müxtəlifdir.

Qeyd etdiyimiz kimi, müəssisə yalnız müxtəlif təyinatlı əmlak obyektlərindən ibarət deyil, o, həmçinin istehsal-təsərrüfat fəaliyyətinin həyata keçirmək üçün zəruri olan resursları əhatə edir. Artıq burada diqqət əmlak kompleksinin deyil, biznes yaxud sahibkarlıq subyektinin qiymətləndirmə yönəldilir. Belə qurumların malik olduqları resurslar nəzəri baxımdan fərqli qaydada reallaşdırılır. İqtisadi ədəbiyyatda yer almış fikirlərin ümumiləşdirilməsi nəticəsində belə qənaətə gəlmək olar ki, müəssisənin resurslarının istehsal vasitələri, pul vasitələri, infrastruktur obyektləri, qeyri-maddi aktivlər, kadr(insan) resursları yaxud müxtəlif səviyyəli fondlar şəklində təsnifləşdirilməsi qiymətləndirmə xidmətlərinin mürəkkəbliyini və məsuliyyətini heç də azalmır. Ona görə heç bir resurs növünün dəyərinin müəyyən edilməsi üzrə əməliyyatlar digərini təkarlamır.

Açar sözlər: insan resursları, təhsil, əməkdaşlıq, təşkilat, iqtisadiyyat

**Уход В Сектор Теневой Деятельности И Создание Новой Системы
Для Сокращения Её Уровня
Гошгар Ахмедов**

Аннотация

Предлагаемая автором статья была создана с целью внесения предложений по уменьшению уровня теневой экономики не только в Азербайджане, но и по всему миру. Сегодня теневая экономика является распространённым явлением и она присутствует в каждой стране мира без исключений. Но суть данной статьи заключается не в том, чтобы объяснить «что такое теневая экономика», а помочь в выявлении её причин, также оказать содействие в снижении её уровня. Публикация статьи на эту тему также связана с выступлениями президента как нашей страны, так и президентами других стран. Данная статья содержит наиболее важную причину ухода в тень предпринимателей и на взгляд автора, чтобы найти все причины, следует проводить опросы по всему миру, не только предпринимателей, которые уклоняются от налогообложения и скрываются в тени, но и тех, кто ведут свою деятельность в соответствии с законами. Предприниматель, который ведёт всё законно, также может иметь какие либо недовольства, а чтобы урегулировать эти проблемы и предотвратить уход данного предпринимателя в тень, следует как минимум для начала его выслушать и проанализировать, в чём заключаются его сложности, а если понадобится, то и дать совет. В связи с тем, что было изучено большое количество материалов связанных с данной темой и проведён неофициальный опрос предпринимателей нашей страны, были выявлены многие сложности в организации системы страны, которые будут подробно объяснены в данной статье.

Ключевые слова: Экономика, Теневая Деятельность, Сокращение, Отрицательное Воздействие Теневой Деятельности.

**Financing SME's In Kumasi Metropolis; Prospects and Challenges:
A Case Study of Standard Chartered Bank Ghana Limited
Samuel Gyinae Kwadwo-Bour**

Abstract

There are numerous ways SMEs can be financed but mostly the core institution has been the commercial bank when considering external financing of businesses. However, like any other business or financial institutions there are sets of problems or rigidities that affects them. These rigidities may range from macroeconomic measures, institutional policies and regulations which may strong arm the banking system from lending aids to SMEs. From This study the statement of problem investigates the challenges of financing SMEs within Kumasi from the bank's perspective as well as operators of SMEs with the view of ascertaining the characteristics of SMEs that do not position them well for funding. It also seeks to ascertain options of financing SMEs that suit Ghanaian context geared towards Ghanaian SME development.

The descriptive research approach was adopted to investigate and describe the phenomenon under investigation. The data source was both primary and secondary. Primary source included administration of structured questionnaires to a target population sample that included SME owners and banking officials. The secondary source was taken from written articles, financial documents, reports, journals and newspapers as well as relevant textbooks to the subject matter.

From the research, although banks have SMEs credit arrangements, several of SMEs are unable to access loans from the banks as a result of their lack of basic requirements set by the banks including collaterals, proper record keeping and managerial skills. Also, most SMEs in the Kumasi metropolis are saddled with low profitability and other related cash flow challenges which affects their creditworthiness. The banks on the opposite hand have poor relationship with the SMEs hence doesn't permit them to grasp a proper way to handle SMEs desires satisfactorily. In relation to the above stated findings it was concluded that, there's an information gap between most SMEs and also the banks with respect to credit conditions and procedures involved and hence affects SME funding by the banks in Kumasi Metropolis.

Keywords: SMEs, Commercial Bank, Financing, Prospect, Challenges

Müəssisə Daxilində İnsan Resruslarının Mövcud Vəziyyətinin Öyrənilməsi və Təhlili Samirə Ağayeva

Xülasə

Məqalədə müəssisələrdə işçilərin qiymətləndirilməsi zamanı tətbiq edilən mövcud yanaşmalar öyrənilmiş, seçilmiş metodlarla müqayisəli təhlil aparılmış, bu istiqamətdə mövcud yanaşmaların xarici ölkə təcrübələri ilə təhlil edilmiş və müəssisələrdə insan resruslarının qiymətləndirilməsi zamanı seçilmiş metodların tətbiqinin müəssisənin iqtisadi inkişafına təsirləri ətraflı şəkildə araşdırılaraq öyrənilmişdir.

Kadrların öyrənilməsi çoxcəhətli idarəçilik fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bu sosiologiya, psixologiya, eyni zamanda mühəndis psixologiyası, əmək psixologiyası, bəzi sosial-iqtisadi məsələlərlə şərtlənir. Bütün bunlar nəticə baxımından birlikdə, məcmu şəkildə insanın, onun peşəkar təşkilatçılıq bacarığının kompleks öyrənilməsinə nəzərdə tutmaqdadır. Bu halda bir çox formalar, məlumatlar, söhbətlər, müşahidə və testləşdirmədən hərtərəfli istifadə edilir. Burada ki hər bir formanın öz yeri, önəmi vardır. Müşahidə, söhbət, eyni zamanda testləşdirmə kadrların öyrənilməsinin fəal formalarıdır. Aydın ki, ayrı-ayrı istehsal prosesləri və əmək fəaliyyəti bir-birindən xeylicə fərqlənir. Buna görə də hər bir fəaliyyət sahəsi, əmək fəaliyyəti üzrə kadrlar seçərkən qeyd edilən cəhət hökmən nəzərə alınmalıdır.

Kadrlar seçilən zaman, onların peşəsi, ixtisası və təhsilin nəzərə almaq hələ kifayət deyildir. Bu halda onların psixofizioloji xüsusiyyəti də nəzərə alınmalıdır. Peşə seçmə və peşə təmayüllü kadrların əməyindən istifadə olunmasından önəmli əhəmiyyətə sahibdir. Bu, həmçinin də əməkdən istifadənin təşkil edilməsinin önəmli sistemidir. Bu sistemdə müxtəlif əmək fəaliyyəti və peşələrin qarşılıqlı cəhətlərinin öyrənilməsi, onlar və insanlara olan tələbatların nəzərə alınması, bu əmək fəaliyyəti üzrə kadrların seçilməsi əsas yer tutur.

Açar sözlər: kadr, xidmət sferası, insan resrusları, əməkdaşlıq, qiymətləndirmə

Digitalization in The Food Industry: A Cross Country Analysis of Financial Performance

**Aileen Janneth
Beckles Rodriguez**

Abstract

Digitalization appears to be the key element that will enable the manufacturing sector to achieve goals related to Industry 4.0. Despite of the overall trend, the food industry is a laggard, as the sector has adopted digitalization in a smaller in proportion. Notwithstanding, the food industry seems to be aligning their goals in the direction of digital technologies.

From a financial viewpoint, the literature does not find a consensus regarding the valuation of the benefits proposed by digitalization. There seems to be a disagreement of whether digitalization increases value creation and retention within enterprises. It is important to consider the repercussions of the adoption of new technologies to the business and the disruptive implications of implementing digitalization without having a holistic integration.

The main purpose of this study is to explore the existence of a relationship between digitalization technologies and financial performance across the food manufacturing industry. To determine if the financial performance of the industry has an association with the level of digitalization of the country in which they base their main operations.

This study implements a cross-country approach to explore the relationship of country level digitalization and the financial performance within food industry, from the perspective of revenue generation and profitability. The empirical study incorporated panel data featuring the digitalization indicators and financial performance parameters of the food industry for 75 countries over the years 2012 through 2016.

The results of fixed effects regression suggest a negative association between the financial performance of enterprises and the digital level of the country of operation.

From an academic standpoint, the significance of the research is to clarify the factors that influence the most in the financial appraisal of digitalization. And from an enterprise standpoint, the significance is the estimation of the effects of digitalization into revenues generation and profitability.

Keywords: Digitalization, Financial Performance, Investment Appraisal, Cost Benefit, Profitability, Revenue Generation

**Müəssisənin Uçot Siyasətinin Mahiyyəti və
Təkmilləşdirilməsinin Əsasları
Nurlan Əbilli**

Xülasə

“Uçot siyasəti” ifadəsi iki anlamda başa düşülür: 1) dövlətin uçot siyasəti, 2) müəssisənin uçot siyasəti. Dövlətin uçot siyasəti dedikdə, ölkədə bir mikroiq-tisadi idarəetmə aləti kimi mövcud olan mühasibat uçotu sistemlərinin müvafiq iqtisadi və sosial məqsədlərə uyğun yönləndirilməsi sahəsində dövlət tərəfindən formalaşdırılan və yeridilən ölkədaxili iqtisadi siyasətin tərkib hissəsi başa düşülür. Müəssisənin uçot siyasəti dedikdə isə ölkədə dövlət tərəfindən yeridilən uçot siyasəti şəraitində və onun təsiri ilə formalaşmış olan mövcud mühasibat uçotu mühitində, mühasibat uçotunun təşkili və aparılmasına dair qüvvədə olan normativ-hüquqi aktların müəssisəyə verdiyi müstəqillik çərçivəsində müəssisənin özü tərəfindən həmin normativ-hüquqi aktların tələblərinə uyğun onun öz maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin uçotda əks etdirilməsinin bir sıra xarakterik xüsusiyyətlərini əhatə edən konkretləşdirilmiş müddəaların məcmusu başa düşülür. Müəssisənin uçot siyasəti müəssisənin özü tərəfindən müstəqil olaraq təyin edilir və formalaşdırılır. O, müəssisədə mühasibat uçotunun aparılmasının bir sıra elə müddəalarını özündə ehtiva etdirir ki, onlar mühasibat uçotunun təşkili və aparılmasına dair qüvvədə olan normativ-hüquqi aktların müəssisəyə verdiyi müstəqillik çərçivəsində müəssisənin öz maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətlərinə uyğun şəkildə konkretləşdirilmiş və bununla da müəssisə tərəfindən normativ-hüquqi aktlarda göstərilən bir neçə üsul arasında seçim edilmişdir. Bu məqalədə müəssisənin uçot siyasətinin mahiyyətinin nəzəri və nomativ-hüquqi məsələlərindən bəhs edilir.

Açar sözlər: uçot siyasəti, qaydalar, yanaşmalar.

İctimaiyyətə Əlaqələr (PR) Fəaliyyətində İnternetin Rolu **Zöhrə Süleymanlı**

Xülasə

Bu gün firmanın imicinin formalaşmasında İctimaiyyətə əlaqələr (İƏ) fəaliyyəti firmaların gözdə tutulmuş xüsusi bir əhəmiyyətə malikdir. İctimaiyyətə əlaqələr fəaliyyətində məqsədli auditoriyaya çatmaq və məlumat əldə etmək, rabitə texnologiyalarındaki inkişafı bağlı olaraq daha da asanlaşdı. Bu mühit firmalara, təşkilatlara rəqabətə davam gətirərək daim bir addım qabaqda olmağa imkan vermişdir. Bir çox kampaniyaların da uzunmüddətli uğuru marketing kommunikasiyalarının inteqrasiyasından, İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyalarından (İKT) və xüsusi ilə son zamanlar ünsiyyət mərkəzi kimi sayılan internetdən səmərəli şəkildə istifadə edilməsindən irəli gəlir. Bu baxımdan da internet firma və hədəf auditoriya arasında qarşılıqlı əlaqə yarada biləcək ən vacib Kütləvi İnformasiya Vasitələrindən (KİV) biridir. İnternet vasitəsi ilə firmalar və şəxslər asanlıqla özünü tanıdı, əlaqə yarada və lazımı məlumatları əldə edə bilirlər. İnternetin ucuzluğu, ondan istifadənin rahatlığı və məsafədən asılı olmayaraq asanlıqla yayılması İctimaiyyətə əlaqələr fəaliyyəti üçün əhəmiyyətli olan iki tərəfli, qarşılıqlı əlaqəni maksimum səviyyədə həyata keçirməyə şərait yaradır. İnternetdən və onun əsas qollarından biri olan sosial mediadan istifadə edən bir çox müəssisələr müsbət nəticələr əldə etsələr də, onların İƏ fəaliyyəti üçün verdiyi bir sıra mənfi cəhətləri də vardır. Bu məqalədə İctimaiyyətə əlaqələr və internet haqqında anlayışlar, onlar arasındakı əlaqə və internetin İƏ üçün əhəmiyyəti, internetdən dünya üzərində istifadə statistikasını, internetdən istifadə edərək ölkələrin əldə etdiyi gəlirlər haqqında geniş izah verilib.

Açar sözlər : İctimaiyyətə Əlaqələr, Kütləvi İnformasiya Vasitələri, İnternet, Məqsədli Auditoriya

Banklarda Kiçik və Orta Sahibkarlığın Kreditləşməsi **Vüqar Məmmədov**

Xülasə

Sahibkarlıq üçün zəruri hüquqi, iqtisadi və sosial mühitin mövcud olması vacib şərtlərdəndir. Hüquqi mühit peşəkar sahibkarların fəaliyyət göstərməsi məqsədi ilə sahibkarın öz fəaliyyətində yüksək göstəricilər əldə olunması üçün iqtisadi proseslərin əsas subyektlərinin işgüzar fəallığını nizamalayan qanunvericilik aktlarının mövcud olmasıdır. Ümumiyyətlə, iqtisadi mühit hər şeydən öncə iqtisadi amillərin mövcud olmasını, seçilmiş sahibkarlıq fəaliyyəti dairəsində rəqabət və qiymətlərin yaranması şəraitini, sahibkarlıq fəaliyyətinin daha da faydalı aparılması məqsədi ilə infrastrukturun səviyyəsini əks etdirir. Ümumiyyətlə, dünya təsərrüfatçılıq təcrübəsində sahibkarlıq fəaliyyətinin qərarlaşması əsasən orta əsrlərə təsadüf etmiş, kapitalizmin yaranmasından sonra daha da sürtlə inkişaf etməyə başlamış və hazırda isə yüksək inkişaf mərhələsinə gəlib çatmışdır. Müxtəlif ədəbiyyatlarda sahibkarlıq fəaliyyəti barəsində müxtəlif şərhlər və təriflər verilmişdir. Sahibkar dedikdə, iqtisadi yaradıcı, təşkilati qabiliyyətlərə, mürəkkəb bazar konyukturası şəraiti altında düzgün və operativ şəkildə qərar qəbul etməyə, ağıllı risk etməyə qadir olub iqtisadi fəaliyyəti reallaşdıran təşəbbüskar insanlar nəzərdə tutulur. Bir sözlə, sahibkarlıq iqtisadi münasibətlərin konkret təzahür forması hesab olunur. Bu, cəmiyyətin maddi və mənəvi potensialının artmasına xüsusi zəmin yaradır. Sahibkarlıq fəaliyyəti daha çox iqtisadi azadlıqla-sahibkar azadlığı və qarşılıqlı təsərrüfat əlaqələriylə birbaşa olaraq əlaqələndirilir. Bu azadlıqlar sahibkarlara iqtisadi resurslara sahib olmaq və bu baxımdan müəyyən məhsul istehsalını və xidmət göstərilməsini təmin etmək, kommersiya fəaliyyəti göstərmək, öz tərəf müqabillərini tapmaq və müəyyən müqavilələr bağlamaq, maliyyə, kredit, investisiya əməliyyatlarını aparmaq, azad rəqabətə qoşulmaq imkanı yaradır. Sahibkarlıq fəaliyyətinin əsas subyektivi sahibkar hesab olunur və bu, aşağıda qeyd olunanlarla əlaqədardır: istehlakçı ilə əsas əks agent kimi; dövlətlə hansı ki, bəzi hallarda onun köməkçisi və ya rəqibi kimi çıxış edir; muzzdlu işçilərlə və biznes üzrə tərəfdaşlar.

Açar sözlər: kiçik və orta sahibkarlıq, kreditləşmə, banklarda sahibkarlıq

Müəssisədə Sistemində Əmək Məhsuldarlığının İdarə Edilməsi Nəsimi Qədirov

Xülasə

Əmək məhsuldarlığı müəssisənin strateji inkişafında əhəmiyyətli dərəcədə rol oynayır. Əmək məhsuldarlığı həm fərdi işçinin, həm komandanın, həm emalatxananın, həm də müəssisənin, sənayenin və ölkə daxilində, iqtisadiyyatın fəaliyyətini göstərən mühüm iqtisadi göstəricidir. Əmək məhsuldarlığı həmişə iqtisadiyyatın fəaliyyət göstəricisi kimi ən vaciblərdən biri olmuşdur. Əmək məhsuldarlığı insanın məqsədəuyğun fəaliyyətinin nəticəsidir, yəni əmək məhsuldarlığı-əmək sərfinin səmərəlilik dərəcəsidir. Əmək məhsuldarlığı zaman vahidinə düşən məhsul miqdarı ilə ifadə olunur. Bir çox amil və göstəricilərlə xarakterizə olunur və müəyyən edilir. Əmək məhsuldarlığını artırmaq üçün ona təsir edən bütün məlumatların təhlili aparılır, müxtəlif planlaşdırma metodları tətbiq olunur və artırılması yolları nəzərdən keçirilir. Əmək məhsuldarlığı həm fərdi işçinin, həm komandanın, həm emalatxananın, həm də müəssisənin, sənayenin və ölkə daxilində, iqtisadiyyatın fəaliyyətini göstərən mühüm iqtisadi göstəricidir. Əmək məhsuldarlığı ölkə iqtisadiyyatında mühüm rol oynayır, çünki adambaşına düşən ictimai məhsulun miqdarına, işsizliyə, ÜDM-in artımına və milli gəlirə təsir göstərir. Ayrıca, ölkə vətəndaşlarının yaşayış səviyyəsinin sosial-iqtisadi yaxşılaşdırılması, sosial problemlərin həlli, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı və dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinin təməli, yığıcı və istehlak artımı əsas götürülür və ölkənin yaşayış səviyyəsini əks etdirir. Azad sahibkarlığa əsaslanan bazar iqtisadiyyatı şəraitində hər bir müəssisənin, firmanın başlıca məqsədi rəqabət qabiliyyətli, yüksək keyfiyyətli məhsullar istehsal edib sataraq daha çox mənfəət götürməkdən ibarətdir. Mənfəətin artırılmasının əsas yolu isə əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi sayılır. Xüsusən də XXI əsrdə məhsuldarlıq səviyyəsi rəqabətdə müvəffəqiyyətin əsas göstəricisidir. Əmək məhsuldarlığı insanın məqsədli fəaliyyətinin göstəricisidir. O, əmək sərfinin səmərəlilik dərəcəsi, məhsul istehsalında əmək xərclərinin effektivliyi kimi də xarakterizə olunur.

Açar sözlər: müəssisə, əmək məhsuldarlığı, kadr siyasəti

**Azərbaycanda Maliyyə Bazarının İnfrastrukturunun İnkişafının
Mövcud Vəziyyətinin Analizi
Lalə Qafarova**

Xülasə

Azərbaycanda maliyyə bazarının strukturu elə istiqamətləndirilməlidir ki, birincisi, o sağlam milli iqtisadiyyatın formalaşmasına xidmət etsin və onun başa çatmasına nail olunsun. İkincisi, bazar iqtisadiyyatının əsaslarının yaradılması və bazar münasibətləri sisteminə maddi-texniki şərait və iqtisadi təminat yarıda bilsin. Üçüncüsü, bu elə bir struktur olmalıdır ki, əhalinin tələbatlarının ödənilməsinə təmin etməyə imkan verən bir iqtisadiyyat formalaşsın. Bütün bunları nəzərə alaraq, tədqiqatın başlıca məqsədi Azərbaycan Respublikasının maliyyə bazarlarının infrastrukturunu formalaşdırma istiqamətlərini araşdırmaq və onun inkişafına maneə olan məsələləri dərinlən öyrənməkdir. Başqa sözlə, maliyyə bazarlarının inkişaf qanunauyğunluqlarını öyrənmək, müasir strukturunu kompleks şəkildə təhlil etmək, onun kəmiyyət və keyfiyyət parametrlərini müəyyən etməkdən ibarətdir. Məqalənin işinin əsas məqsədi ölkəmizdə maliyyə bazarının infrastrukturunu və onların inkişaf yollarını, bu sahədə olan nöqsanların araşdırılması, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq daha çox inkişaf etmiş və ölkə realığına uyğun sistemin formalaşdırılması üçün təkliflər irəli sürməkdir. Müasir dövrdə ölkəmizdə aparılmış iqtisadi islahatlar bazar quruluşuna xüsusilə təsir etmişdir. Bazar iqtisadiyyatının əsas göstəricilərindən olan maliyyə bazarlarının bütün sahələrin tərəqqi etdirilməsi problemi xüsusi yer tutur. Maliyyə bazarlarında qiymət yaranması məsələləri ona görə zəruridir ki, maliyyə bazarları daxilində kredit, sənədlər və pul bazarları vardır. Bununla yanaşı, başqa bazarlar ilə müqayisə edildikdə ölkəmizdə maliyyə bazarları intensiv olaraq təkmilləşməkdədir. Günümüzdə Azərbaycan Respublikasının maliyyə bazarlarında bəzi vacib problemlər yoluna qoyulur. Misal üçün, işgüzar sahələr kapital axımı ilə təchiz edilir, pul ehtiyatlarını müəyyən bir sahədən fərqli bir sahəyə istiqamətləndirməklə iqtisadiyyatın strukturunda yeniliklər etmək imkanı əldə olunur.

Açar sözlər: Maliyyə, Bazar, İnfrastruktur

Проблемы, Сдерживающие Механизм Внедрения Финансового Планирования На Промышленных Предприятиях

Парвиз Ахундов

Резюме

Финансовое планирование является неотъемлемой частью общей системы управления финансами, которая, в свою очередь, является основным элементом общей системы управления предприятием. Успешное развитие предприятия зависит от организации системы финансового планирования. Главной отличительной чертой современного финансового менеджмента является независимость субъектов, с учетом этого предприятия и организации вынуждены самостоятельно разрабатывать финансовое планирование и бюджетирование.

В условиях рыночной системы управления предприятия самостоятельно устанавливают цены на реализуемые товары, а также косвенно участвуют в процессе ценообразования на товары и услуги при покупке их у поставщиков и подрядчиков, определяют и устанавливают различные формы вознаграждения. После уплаты налогов организации самостоятельно распоряжаются своими оставшимися финансовыми ресурсами, самостоятельно выбирают для них наиболее эффективные объекты инвестирования, вложения в текущие и нематериальные активы. Прямое вмешательство государства в деятельность предприятий и организаций было ослаблено. Хозяйствующие субъекты самостоятельно устанавливают желаемый уровень рентабельности и обеспечивают его достижение. В связи с этим необходимо тщательно рассчитывать последствия каждого управленческого решения, а это невозможно без внедрения системы финансового планирования на предприятиях и в организациях.

Опыт предпринимательства в сфере потребительской кооперации показывает, что планирование деятельности организации становится все более важным в связи с быстрыми изменениями операционной среды. Отсутствие четкого плана экономической и финансовой деятельности является неопровержимым доказательством неудовлетворительного управления организацией. Успех предпринимательского проекта, независимо от его масштаба, масштаба или формы организации бизнеса, невозможен без четкого видения перспективы бизнеса, без разработки надежных руководящих принципов и реального плана осуществления экономической и финансовой деятельности.

Ключевые слова: финансовое планирование, финансовый план, система планирования, система бюджетирования, бюджет.

Azərbaycanda Qeyri-Neft Sektoruna Edilən Xarici İnvestisiyaların Təşviq Edilməsi İstiqamətləri İbrahim Əskərov

Xülasə

Xarici investorlar Azərbaycan iqtisadiyyatına əsasən aşağıdakı yollarla investisiya qoyuluşları həyata keçirə bilirlər:

- Azərbaycan Respublikasının hüquqi və fiziki şəxsləri ilə birgə yaradılan müəssisələrdə, təşkilatlarda payçılıq iştirakı (Nizamnamə kapitalında iştirak);
- Nizamnamə kapitalı təmənilə xarici investorlara məxsus olan müəssisələrin yaradılması;
- Müəssisələrin, əmlak komplekslərinin, binaların, qurğuların, müəssisələrdə iştirak payının, səhmlərin, istiqrazların və digər qiymətli kağızların, habelə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq surətdə xarici investorlara məxsus ola bilən başqa əmlakın əldə edilməsi;
- Torpaqdan və başqa təbii ehtiyatlardan istifadə hüquqlarının, habelə digər əmlak hüquqlarının əldə edilməsi;
- Azərbaycan Respublikasının hüquqi şəxsləri və vətəndaşları ilə xarici investisiya qoyuluşunun başqa formalarını nəzərdə tutan müqavilələr bağlanması.

Bunlardan başqa xarici investisiyaların tənzimlənməsi və qorunması sahəsində ölkədə azad iqtisadi zonaların olması, vergi qanvericiliyi və s. investisiya mühitini formalaşdıran mühüm amillərdən hesab olunur. Dünya təcrübəsi göstərir ki, inkişaf etmiş biznes infrastrukturuna malik olan ölkələr investorları özlərinə daha çox cəlb edirlər. Investorlar belə ölkələri əlverişli investisiya mühitinə malik olan ölkələr kimi qiymətləndirirlər. Azad bazar iqtisadiyyatına keçid müddətində olan Azərbaycan, təşkilati infrastrukturunu meydana gətirməyə və sənayedəki əksikliklərini tamamlamağa çalışmaqdadır. Müəssisələrin bir çoxu xammal, köməkçi maddə və təchizatla təmin edilə bilməməsi səbəbindən tam gücü ilə çalışa və istehsalı son məhsul mərhələsinə qədər gətirib çıxara bilmir.

Açar sözlər: Birbaşa xarici investisiya (BXİ), qeyri-neft sektoru, İnvestisiya mühiti, Xarici İnvestisiyaların qorunması, Kapital ixracı, İnvestisiya siyasəti.

Rol Çəkişməsi və Rol Məlumatlılığının İnsan Resursları Performansına Təsiri Mövzusunda Dair Araşdırma

Qarayeva Nərimin

Xülasə

Müasir dövrdə hər bir sahibkarlıq obyektinin, biznesin, təşkilatın, şirkətin, firmanın və s. öz məqsəd, missiya və hədəfləri vardır ki, bunlar uzun müddət fəaliyyət göstərmək, rəqiblər üzərində rəqabət üstünlüyü əldə etmək, bazar payı tutmaq, inkişaf edərək aid olduğu bazarda böyük nailiyyətlər əldə edərək böyüməkdir. Dünya təcrübəsində də sübut olunmuşdur ki, hər hansı bir təşkilatın səmərəliliyi həmin təşkilatda çalışan işçilərin performansının səviyyəsinə asılıdır. Rol çəkişməsi və rol məlumatlılığının dolayı şəkildə müəssisənin ümumi fəaliyyətinə təsir etməsi bu mövzuda tədqiqatın aparılması və prosesin tənzimlənməsi üçün təkliflərin verilməsini zəruri edən ən əsas amildir. İşçilərin performansına isə təsir göstərən çox saylı faktorlar vardır. Bu faktorlardan ən əsasları rol çəkişməsi və rol məlumatlılığıdır. Son zamanlarda 21 ayrı milliyətdən olan idarəedicilər tərəfindən verilən hesabatlarda rol çəkişməsi və rol məlumatlılığının genişlənməsi güc məsafəsi, fərdiyyətçilik, qeyri – müəyyənlik ilə əlaqəli olduğu əks olunub. Güc məsafəsi və kollektivlik ilə rol çəkişməsi və rol məlumatlılığı arasında tərs əlaqə olduğu məlum olmuşdur. Aparılan tədqiqatlardan əldə olunan məlumatlara əsasən statistik olaraq rol çəkişməsi və rol məlumatlılığı arasında düz mütənasib, rol çəkişməsi və rol məlumatlılığının insan resursları performansı və işçinin işdən məmnunluğu arasında isə tərs mütənasib əlaqə olduğu ortaya çıxmışdır. Aparılan tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, rol çəkişməsi və rol məlumatlılığı həm işçinin işdən məmnunluğuna, həm də performansının səviyyəsinə təsiri çox böyükdür.

Açar sözlər: rol çəkişməsi, rol məlumatlılığı, performans

Цифровая Экономика и Цифровизация Ася Мамедова

Резюме

Цифровая экономика – один из фундаментальных трендов современной экономики. В её основе лежат коммуникационные технологии, позволяющий «оцифровать» и перевести в электронный режим традиционные алгоритмы, модели и схемы совершаемых в Интернете социально-экономических, а также деловых, культурных, возможных прочих связей и операций. На базе последних сформировался и бурно развивается в пространстве Интернета и через него электронный бизнес и электронная коммерция по производству и реализации разнообразных товаров и услуг. По сути, категория «цифровая экономики» охватывает весь спектр разноплановой деятельности, совершаемой в Интернете с помощью цифровых коммуникационных технологий.

В современном бизнес-сообществе под цифровой экономикой понимается развивающаяся «быстрыми темпами сфера экономики, которая полностью переформатирует привычные хозяйственные связи и существующие бизнес-модели. Очевидно, что в данном случае речь идет о новых электронных технологиях организации процессов производства, управления и сбыта». (Сайт Всемирного банка, 18.12.2019)

Цифровизация представляет собой длительный, сложный и многоаспектный процесс перевода производственных и управленческих технологий и информационных ресурсов в состояние, пригодное для эффективного применения цифровых устройств и технологий. Так же, как информатизация и автоматизация, цифровизация является глобальным трендом развития экономики, в основе которого лежат кибернетические методы и средства управления, инструментарий анализа больших данных и искусственный интеллект. (Нейсбитт, Эбурдин, 2000)

Процесс цифровизации целесообразно рассматривать в широком и узком смыслах. В первом - понимаются многоаспектные организационно-технологические процессы массового применения новых цифровых технологий в производстве и управлении с целью сокращения издержек и повышения скорости осуществления бизнес-процессов. Во втором, более узком, техническом плане она означает переход с аналоговой формы передачи, обработки и представления данных (информации) на цифровую, осуществляемую посредством применения соответствующих технологий и платформ.

Ключевые слова: цифровая экономики, цифровизация, цифровые финансовые услуги, финтех

**Təhsildə İnsan Resurslarının İdarəetmə Sistemi:
Məsələlər Və Çətinliklər
Nəzrin Əliyeva**

Xülasə

Təhsildə insan resurslarının idarə edilməsi çox vacibdir və bu məsələ hər zaman prioritet olmalıdır. Çünki, təhsil işçiləri, təhsil sahəsində milli inkişafa və məqsədlərə çatmaq üçün əsas vasitədir. İnsan resursları sürətli sosial-iqtisadi inkişafın və səmərəli xidmətin açarıdır. Buna görə bu məqalə, insan resurslarını idarəetmə proqramı çərçivəsində işləyən adekvat, bacarıqlı və əsaslandırılmış bir idarəçi işçi qüvvəsi olmadan inkişafın mümkün olmadığını vurğulayır. Hər səviyyədə olan hər bir təhsil sistemi proqramının icrası üçün insan resurslarından çox asılıdır. Təhsildə insan resurslarının idarə edilməsi funksiyası heyətə qulluq, işçi əlaqələri, işçi heyəti inkişafı, kadrların yetişdirilməsi və iş nəticələrinin mükəffətləndirilməsini əhatə edir. Təhsil müəssisələrində əmək potensialının əsas amil kimi qiymətləndirilməsi, fəaliyyətlərinin ölçülməsi və dəyərləndirilməsi ilə əlaqədar olan işgüzar münasibətlər, metodlar, ictimai-istehsal sahələri və qanunları təşkil edir. Bu elmi fənnin nəticəsi təhsildə kadr əməyindən səmərəli istifadə etmə və onun səmərəli təşkilidir. Bir sözlə, ictimai-iqtisadi hadisələrin nisbətən müstəqil sahəsi olan kadr potensialının öyrənilməsi, kollektiv əmək və onun müəssisə təmsalında konkret təşkili olduqca mühüm hesab olunur. İnsan resurslarının idarə olunmasında problemlər pis iş şəraiti, kadr problemi, maliyyələşdirmə, müəllimin digərləri arasında davamlı köçürülməsi daxildir. Müəyyən olunmuş problemləri həll etmək üçün aşağıdakı tövsiyələr verilmişdir. Təhsil müəllimləri üçün əlverişli bir mühit yaratmaqla cəlbədic olmalıdır. Təkmilləşdirilmiş funksiya vasitəsilə təhsil sektoruna daha çox dövlətin diqqəti tələb olunur, çünki təhsil, cəmiyyətin bütün digər sahələrinin tərəqqisi üçün əsas olaraq qalır. Təhsil sektorundakı bütün kateqoriyalar müəllimləri üçün vahid maaş quruluşu edilməlidir. Məqalə eyni zamanda Azərbaycan cəmiyyətindəki sürətli sosial dəyişikliklərə cavab vermək üçün ölkədəki təhsil standartının yenilənməsinə diqqət çəkir.

Açar sözlər: Təhsil sistemi, İnsan resursları, Təhsil məqsədləri, İşçi heyəti

**Sənaye Müəssisələrində Əmək Haqqının tənzimlənməsinin
Texniki-İqtisadi Göstəriciləri
Ləman Göyüşova**

Xülasə

Məqalədə Sənaye müəssisələrində əmək haqqının ödənilməsi sistemi araşdırılmış və əməyin stimullaşdırılmasının təhlili aparılmışdır. Əmək haqqı sistemi işçilərə əmək haqqının necə ödənildiyini müəyyən edən prinsip və qaydaları ifadə edən sistemdir. Əmək haqqı sahəsində ən təkmilləşdirilmiş sistemlərə sahib olan müəssisələrdə belə, işçilərin maaşlarından şikayət etdiklərini müşahidə edə bilərik. Əksər müəssisələr xərcləri azaltmaq və gəlirləri çoxaltmaq istədikləri üçün işçilərə daha aşağı əmək haqqı ödənişi edə bilirlər. Beləliklə, əməkhaqqının hansı meyarlara əsasən ödəniləcəyi məsələsi iqtisadiyyatın idarə edilməsinin ən çox diqqət çəkən suallarından birinə çevrilmişdir. İşçilərin əmək haqqı sisteminin müəyyənəşdirilməsi iş təhlilindən tutmuş bazardakı əmək haqqı meyarlarının araşdırılmasına qədər hərtərəfli əmək haqqı sisteminin təhlilinə əsasən aparılır.

Əmək haqqı əməyin istehsalata verdiyi faydaya görə ödənilən qiymətdir. Bu tərifdə əmək həm fiziki əmək, həm də intellektual əmək ola bilər. Başqa sözlə, fərdlər həm fiziki işlərini həm intellektual işlərini istehsalat əlavə edə bilirlər. Bəzən bu fayda eyni zamanda həm fiziki, həm də intellektual ola bilər. İşçilər bilik, bacarıq və təcrübə ilə işlədikləri müəssisələrə fayda verirlər. Bunun müqabilində müəssisə tərəfindən onlara müəyyən bir haqq və ya maaş ödənilir. Əmək haqqı həm sosial, həm də iqtisadi baxımdan qiymətləndirilməsi vacib olan bir məsələdir. Gəlir bölgüsü, məşğulluq, artım tempi, inflyasiya, investisiyalar və əmanətlərə birbaşa təsir göstərdiyi üçün əmək haqqı həm cəmiyyət, həm də ölkələr üçün çox vacibdir.

Açar sözləri: əmək haqqı, kadr, istehsal prosesi, əmək məhsuldarlığı, sənaye müəssisələri.

Accounting and tax accounting of financial results assessment of interconnections and organization and methodological support

Ülkər İbrahimli

Abstract

The financial relations of organizations with the budget traditionally represent an important area of scientific research, since the stability of the country's financial and budgetary system and the economic interest of economic entities depend to a decisive extent on the effectiveness of the financial system and the implementation of the fiscal functions of the state. In these conditions, the accounting system plays a fundamental role in the information support of the relationship in question.

The implementation of market reforms in Azerbaijan has stepped up work to improve the tax system. On the other hand, the process of accounting reform is underway, due to the need for its harmonization with International Financial Reporting Standards. As a result of these changes, the provisions of tax legislation and accounting often do not coincide. Based on the stable rules for obtaining, processing and presenting information on assets, liabilities, capital, income and expenses of an economic entity, the accounting system cannot conjunctively change the methods and principles of generating information, subjecting them to constantly changing forms of organization of financial relations between business and the state.

The problem of harmonizing accounting and fiscal information is objectively determined, first of all, by the mismatch of the objects of accounting and tax accounting, which requires studying the differences in the conceptual apparatus and methods of calculating the tax base. The lack of a rational, scientifically sound methodology for organizing tax accounting in practice leads to conflict issues and disagreements between tax authorities and taxpayers.

Keywords: accounting, finance, tax, fiscal, accounting

**Azərbaycanda Investisiya Mühiti və Dövlət Tənzimlənməsinin
Müasir Vəziyyəti
Bənövşə Qəmbərova**

Xülasə

Iqtisadi nəzəriyələrdən məlumdur ki, resuslar nə qədər məhdud olarsa onun daha da səmərəli istifadə edilməsinə tələb artar. Bu nöqteyi nəzərdən dövlətin investisiya qoyuluşlarını maliyyələşdirilməsi məhdudluğu aktualıq kəsb edir. Müstəqilliyin ilk dövrlərində milli iqtisadiyyat böhran vəziyyətinə düşmüşdür. Bu şəraitdə yeganə yol xarici investisiyaların ölkəyə cəlb olunması yolu ilə milli iqtisadiyyatı yenidən dirçəltmək öz ayaqları üstünə qaldırmaq idi. Məhz bu amilə görə də həmin dövrdə Azərbaycanın investisiya siyasətinin əsas xarici investisiyaların daha çox neft sektoruna cəlb olunması idi. Xarici investorlar üçün investisiya mühitinin formalaşması sahəsində müəyyən tədbirlər görüldü. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycanın iqtisadiyyatına qoyulan investisiyaların həcmi milyard dollarlarla hesablanır.

Ölkəmizin müasir investisiya siyasətinin əsas xüsusiyyəti isə iqtisadiyyatın neftdən asılılığını tamamilə azaldılması və neftdən gələn gəlirdən qeyri-neft sektoruna investisiya şəklində yönləndirilməsi yolu ilə bu sektorun yüksək inkişafına nailolmaq müəyyən olunur. Buna nail olmaq üçün isə mövcud istehsal obyektlərinə innovation investisiyalar yönəltməklə onların istehsal gücünü artırmaq və elmi texniki tərəqqinin son nailiyyətlərindən istifadə etməklə yeni istehsal müəssisələri yaratmaq. Investisiya mühitinin formalaşmasına təsir edən əsas amillər aşağıdakılardır:

- Siyasi amillər- buraya xarici investisiyalara münasibətdə dövlət siyasəti, beynəlxalq razılaşmaların şərtlərinə əməl olunması, dövlətin iqtisadiyyatda müdaxiləsinin səviyyəsi, dövlət idarəetmə aparatının işinin səmərəliliyi kimi siyasi amilləri göstərə bilərik.
- İqtisadi amillər- burada iqtisadiyyatın ümumi vəziyyəti (böhran və yaxud yüksəliş), inflyasiyanın səviyyəsi, valyuta kursunun sabitliyi, vergi və gömrük imtiyazları, iş qüvvəsinin dəyəri əsas götürülür.
- Sosial amillər- burada isə cəmiyyət üzvlərinin xarici kapitala və xüsusi mülkiyyətçiliyə münasibəti, cəmiyyət üzvlərinin ideoloji bilik səviyyəsi, işçilərin təşkilatçılıq qabiliyyəti araşdırılır.

Açar sözlər: global iqtisadi bazar, xarici investisiyalar, müsbət artım, sənaye, investisiya mühiti.

İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələrdə Enerji Tələbinə Təsir Edən Amillərin Azərbaycan Enerji Bazarında Tədqiqi Cavid Əhmədli

Xülasə

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə aparılmış panel və zaman seriyalı statistik məlumatlara əsaslanan bir sıra araşdırmalarda müəyyən olunmuşdur ki, enerji tələbinə təsir edən faktorlar arasında klassik tələb-təklif analizində rastlaşdığımız qiymət və gəlir kimi ümumi dəyişənlərlə yanaşı enerji bazarına xas olan bəzi spesifik amillərin də rolu mühümdür. Bu dəyişənlərdən biri də enerji istehlakı ilə yaxın əlaqədə olan CO₂ emissiyadır. Beləliklə, enerji tələbinə təsir edən bu üç dəyişən - qiymət, gəlir və CO₂ emissiyası ilə enerji istehlakının qarşılıqlı əlaqəsini tədqiq edən akademik işlər, bu tədqiqatların aparıldığı ölkələrin iqtisadi profilləri analiz edilmiş və alınan nəticələrin Azərbaycan üçün xarakterik olub-olmaması sualına cavab axtarılmışdır. Azərbaycanın inkişaf etməkdə olan ölkələr siyahısında olduğunu nəzərə alaraq referans olaraq göstərilmiş araşdırmaların da inkişaf etməkdə olan ölkələrə aid olmasına diqqət edilmişdir ki, adekvat müqayisəliliyə nail olunsun. Bu araşdırmalarda ortaya çıxan əks istiqamətli qiymət-tələb asılılığı, eyni istiqamətli gəlir-tələb və CO₂ emissiyası-tələb asılılığı Azərbaycan nümunəsində 1995-2018-ci illər üzrə 23 illik periodu əhatə edən zaman seriyalı verilənlər əsasında test edilmiş və alınan nəticələr analiz edilmişdir. Asılılığı göstərmək üçün skatter tipli qrafiklərdən istifadə edilmiş və ən kiçik kvadratlar üsulu ilə skatter qrafikin xətti meylliliyi müəyyənləşdirilmiş və interpretasiya edilmişdir. Qrafik təhlildən əlavə olaraq dəyişənlərin 23 qiyməti əsasında reqressiya tənliyi qurulmuş və alınan nəticələr qrafik təhlildəki nəticələrlə müqayisə edilmişdir.

Açar sözlər: Enerji tələbi, qiymət-tələb asılılığı, CO₂ emissiyası

Azərbaycanda Maliyyə Bazarına Dövlət Maliyyə Nəzarəti Sisteminin Təşkili Xüsusiyyətləri Və İnkişaf Yolları Şölalə Musayeva

Xülasə

Hazırda Respublikanın maliyyə bazarında bir sıra mühüm məsələlər həll edilir. Belə ki, səmərəli sahələrə kapital axını təmin edilir, pul ehtiyatlarını bir sahədən digər sahəyə yönəltməklə iqtisadiyyatda struktur dəyişiklikləri aparmaq imkanı əldə olunur. Maliyyə bazarına dövlət maliyyə nəzarəti iqtisadiyyat üçün daha əhəmiyyətli olmasını nəzərə alaraq dövlət bu sahədə irimiqyaslı tədqiqatların aparılmasını, onun inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsini bir vəzifə kimi qarşıya qoyur. Dövlət maliyyə nəzarəti fərqli nazirlik və orqanların nəzarət-təftiş təşkilatları, maliyyə orqanları və baş mühasibatlıq vasitəsilə reallaşdırılır. Maliyyə nəzarəti bütün iqtisadi subyektlərin (dövlət, təşkilat və müəssisələrin) maliyyə fəaliyyəti prosesində qanunverici və həmçinin, icraedici hakimiyyət orqanlarının nəzarətidir. Maliyyə nəzarətinin əsas məqsədi dövlətin iqtisadi siyasətinin müvəffəqiyyətlə reallaşdırılmasını təmin etmək, habelə xalq təsərrüfatının hər bir sahəsində maliyyə ehtiyatlarının inkişafı və onlardan səmərəli şəkildə istifadə edilməsi prosesini həyata keçirməkdir. Hal-hazırda dövlət maliyyə nəzarəti Azərbaycan Respublikasının qanunverici və icra orqanları, vergi orqanları, maliyyə orqanları, habelə xəzinə sistemi və başqa dövlət idarəetmə orqanları tərəfindən reallaşdırılan maliyyə nəzarəti audit nəzarətinin inkişafını istisna təşkil etmir. Bu subyektlərdən vergi orqanları və xəzinə xidməti zəruri rol oynayır. Ona görə ki, bazar münasibətlərinin əsasını sərbəst sahibkarlıq təsis etdiyi üçün ona müvafiq olaraq maliyyə sahəsində də azad nəzarət anlayışı hər zaman öz aktuallığını saxlayır. Hal-hazırda iqtisadi inkişafın müasir dövründə köhnəlmiş nəzarət sisteminin yenidən yaradılması, yenilənməsi, inkişaf etdirilməsinə də ehtiyac vardır. Hər zaman yenilənən bazar münasibətləri mühitində maliyyə nəzarəti sistemində də müasir tələblərə uyğun şəkildə yenilənmə tələb edilir. Məhz bu səbəbdən maliyyə nəzarətini reallaşdıran müxtəlif qurumların fəaliyyət proseslərinin qarşılıqlı şəkildə əlaqələndirilməsi aktual məsələlərdən biri olmalıdır.

Açar sözlər: Maliyyə Nəzarəti, Maliyyə Bazarları, Dövlət

Strateji İdarəetmə Anlayışı və Tətbiqi Üstünlükləri

Məhəmməd İbişov

Xülasə

Məqalədə qeyd olunmuşdur ki, müasir dövrdə Azərbaycan müəssisə və təşkilatlarının inkişafı istiqamətində strateji idarəetmənin tətbiqi rolu olduqca vacibdir məsələlərdəndir. Müəssisələrdə azad rəqabətin yaradılmasında, beynəlxalq əlaqələrin gücləndirilməsində, sağlam biznes mühitinin formalaşdırılmasında, uzunmüddətli inkişaf istiqamətində, əhəmiyyətli biznes qərərlərin qəbul edilməsində strateji idarəetmənin rolu danılmazdır. Həmçinin rəqabət strategiyasının formalaşdırılmasının müəssisələrin inkişafında rolundan bəhs edilir. Bundan əlavə strateji idarəetmənin beş mərhələsinin xüsusiyyəti və bu xüsusiyyətlərin hər birinin tətbiqi ardıcılığının önəmi göstərilmişdir. Strateji idarəetmə uzunmüddətli inkişafa istiqamətlənən qərarlar toplusudur. Bunu əsas götürərək məqalədə göstərilmişdir ki, strateji qərarlar qəbul edilərkən ətrət mühitdəki dəyişikliklər nəzərə alınmalı, rəqiblərin vəziyyətinin qiymətləndirməyi bacarmalı, rəqiblər tərəfindən bazarda buraxılan boşluqları tapmağı bacarmalı, öz vəziyyətini qiymətləndirməyi bacarmalı, bir növ müəssisənin ilkin olaraq SWOT təhlilini aparmalı və bunlara uyğun olaraq strateji qərarlar seçməlidir. Strateji qərarlar icra olunarkən xüsusi nəzarət qrupu yaradılmalı və müəssisənin fəaliyyəti dövür boyunca bu nəzarət qrupu daima startegiyanın aktuallığını qiymətləndirib buna uyğun addımlar atmalıdırlar. Məqalədə strateji qərarların müəyyənəşdirilməsi zamanı bütün kollektivin fikirlərinin nəzərə alınmasının zəruriliy göstərilmişdir. Bu gələcəkdə strategiyayı reallaşdırarkən fikir ayrılıqlarından maksimum dərəcədə qaçmağa hesablanmışdır. Strateji planların əhəmiyyəti haqqında geniş məlumat verilmişdir. Məqalədə həmçinin müəssisənin uzunmüddətli inkişafı istiqamətində savadlı kadr axının təmin edilməsinin, işçilərin peşə-ixtisas səviyyələrinin artırılmasının vacibliyi qeyd edilmişdir.

Həmçinin məqalədə rəqabətin hərəkətverici qüvvələri təsnifləşdirilib və bu təsnifin müəssisələrin qarşısında qoyduğu zəruri tələbləri qeyd edilib.

Açar sözlər: Stratejiya, biznes, biznes plan, rəqabət, strateji qərar.

Azərbaycanın Maliyyə Bazarında Rolu və Valyuta Bazarında İnkişaf İstiqamətləri

Cəmilə Mustafayeva

Xülasə

Məqalədə maliyyə bazarının mahiyyəti və rolu haqqında nəzəri baxışları araşdırmaq, maliyyə bazarının formalaşmasının hüquqi əsasları və mərhələlərini təhlil etmək, valyuta bazarının tənzimlənməsi problemlərini təhlil etmək, maliyyə bazarının dövlət tənzimlənməsinin və qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətləri, Azərbaycanda maliyyə bazarının beynəlxalq əlaqələrin gücləndirilməsində əhəmiyyətinin əsaslandırılması, beynəlxalq inteqrasiya əlaqələrinin gücləndiyi bir dövrdə, beynəlxalq iqtisadi münasibətlər çərçivəsində Azərbaycanın valyuta bazarının gücü və rolu müəyyənləşdirilmişdir. Həmçinin valyuta bazarının ölkəmizin iqtisadiyyatına təsiri təhlil olunmuşdur.

Məqalənin predmeti Azərbaycan Respublikasında bütöv sektorlarda maliyyə bazarına aid olan nəzəri və praktiki məsələlərin məcmusu, maliyyə bazarının formalaşdırılması və xüsusi məsələləri, bu sahədə dövlət tənzimlənməsinin xüsusiyyətlərindən və vəzifələrindən ibarətdir. Məqalədə maliyyə bazarının formalaşmasının mərhələləri araşdırılmış, maliyyə bazarının ən mühüm investisiya ilə bağlı fikirlərin qəbul olunduğu mərkəz olduğu müəyyənləşdirilmiş, maliyyə bazarının dövlət tənzimlənməsi metodları araşdırılmış, regionların inkişafını, həmçinin sahibkarlıq fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə kreditləşmənin prioritetləri təhlil edilmiş, risklərin azaldılması və kreditorların məsuliyyətlərinin artırılması üçün tədbirlərin hazırlanması metodikası müəyyənləşdirilmiş, maliyyə bazarının beynəlxalq əlaqələrin qurulmasındakı rolu əsaslandırılmışdır. Sadalananların təhlili nəticəsində məqalədə ölkəmizdə baş verən valyuta münasibətlərinin iqtisadi artıma təsirini qeyd olunub. Hər bir ölkə üçün maliyyə bazarının əvəzolunmaz, önəmli bir sistem olduğu hər kəsə məlumdur. Bu prioritetə əsaslanaraq ölkədə maliyyə bazarının tərkib hissəsi olan valyuta bazarına dövlətin və özəl sektorun münasibəti təhlil olunmuşdur. Xarici ticarət əlaqələrinin, xarici münasibətlərinin güclü olmasını təmin etmək üçün, beynəlxalq iqtisadi münasibətlərdə azad iqtisadi fəaliyyət göstərmək üçün ölkəmizin valyuta bazarına diqqəti təhlil olunmuşdur.

Açar sözləri: maliyyə bazarı, nağd pul, bank, valyuta bazarı

Azərbaycanın KOS Müəssisələrinin ÜDM Və Banklar ilə Qarşılıqlı Əlaqələri Və Təsirləri Ülviyyə Əhmədova

Xülasə

Məqalədə ölkəmizdə kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələrində maliyyə resurslarının idarə edilməsinin müasir vəziyyəti araşdırılmış, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə göstəriciləri müxtəlif iqtisadi modellərə daxil edilməklə bir çox fərqli sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələr üçün, investisiya qoyuluşlarının ölkə ümumi daxili məhsuldakı potensial təsirlərinin əhəmiyyəti vurğulanmışdır. Əsas məqsəd ölkədə kiçik və orta biznesin iqtisadi inkişafında maliyyə idarəolunmasının rolunu araşdırmaq, müəssisələrin büdcəsindən kiçik və orta biznes indeksində ayrılan xərclərin cari vəziyyətini təhlil etmək və bu prosesin müəssisələrin iqtisadi inkişafında nə dərəcədə effektiv olduğunu təyin etməkdir.

KOS-larda maliyyə resurslarının idarəedilməsi mexanizmi təkmilləşdirilməsi əhəmiyyəti daim önəmli məsələlərdən biri olaraq təzahür etmişdir. Paralel olaraq, bu konsepsiyanın tədqiq və öyrənilmə sferası ölkəmizdə olduqca tərəqqi perspektivləri açacağı səbəbi ilə tədqiqat əhəmiyyətli xüsusiyyət kəsb edir.

Azərbaycanda KOS, maliyyə şəraiti, maliyyənin menecmenti ilə əlaqəli müəssisələrin fəaliyyətinə aid son illərdə bir sıra elmi tədqiqat işləri reallaşdırılmış, iqtisadi ədəbiyyatda, mətbuatda, bəzi publisistik, monoqrafik və elmi məqalələr dərc edilmişdir. Firmalarda gerçəkləşdirilən maliyyə fəaliyyəti, biznes siyasəti və onun tərkib elementi qismində maliyyə strategiyası, firmada aparılan struktur transformasiyaları bu proseslərin gerçəkləşdirilməsində daxili və xarici maliyyə ehtiyatlarının rolunun praktiki və nəzəri aspektləri Azərbaycanın iqtisadçı alimləri arasında Ə.M.Abbasovun, M.M. Sadiqovun, D.A.Bağirovun, R.Ə. İsgəndərovun və başqa iqtisadçı alimlərin əsərlərində çeşidli səpgidə araşdırılaraq tədqiq və analiz olunmuşdur. Həmin müəlliflərin əsərlərindən istifadə olunmaqla müəssisə iqtisadiyyatında maliyyə prosesi, müəssisələrin maliyyə menecment rakursları və onların milli iqtisadiyyatın tərəqqisində rolunun araşdırılıb analiz olunmasını, problemin nəzəri və təcrübi baxımdan intensiv öyrənilməsini vacib etmişdir.

Açar sözləri: maliyyə resursları, kiçik və orta sahibkarlıq, biznes mühiti, milli iqtisadiyyat

**Azərbaycan Respublikasında Təsərrüfatı Kənd Məhsullarının
İstehsalına və Emalına Dair Strateji Yol Xəritəsi Aspektində
Aqrar Sahənin Tənzimlənməsi
Əli Əhmədzada**

Xülasə

Yazdığımı bu məqalədə qeyd edə bilərik ki, hər hansı bir müasir iqtisadi sistem normal fəaliyyətinin təmin olunmasında mühüm rol dövlətə məxsusdur. Dövlət mövcud olduğu bütün tarixi ərzində nizam, qanunun aliliyi və milli müdafiənin təşkili vəzifələri ilə yanaşı iqtisadi sahədə də müəyyən funksiyaları yerinə yetirmişdir. Erkən kapitalizm dövründə belə, Avropada qiymətlərə, mal və xidmətlərin keyfiyyətinə, faiz dərəcələrinə və xarici ticarətə mərkəzləşdirilmiş nəzarət mövcud idi. Müasir dünyada hər hansı bir dövlət milli iqtisadiyyatı, o cümlədən aqrar sahəni tənzimləyir. Ancaq fərqli ölkələrdə dövlətin müdaxilə dərəcəsi dəyişir.

Hər hansı bir ölkədə kənd təsərrüfatı istehsalının bazar şəraitində həddindən artıq həssas vəziyyətə gətirən bir sıra əhəmiyyətli xüsusiyyətləri vardır. Onun əsas xüsusiyyəti, mövcud bazar şərtlərinə uyğun olaraq dinamik şəkildə dəyişə bilməyən, yavaş-yavaş bazar şəraitinə uyğunlaşan və müxtəlif bazar amillərinin mənfi təsirinə məruz qalan istehsal prosesinin dözülməzliyidir. Bu baxımdan, iqtisadi tənzimləmə vəzifələrinin dinamik və ardıcıl şəkildə həyata keçirilməsinin təminatçısı olmalı, aqrar sahədə bazar dəyişiklikləri prosesini şüurlu və məqsədyönlü şəkildə əlaqələndirən dövlətdir. Azərbaycanda aqrar əlaqələrin milli ənənələrinə və ölkənin tarixi təcrübəsinə uyğun modeli hazırlanmalı və müvafiq hüquqi baza hazırlanmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, müasir Azərbaycan alimlərinin əksəriyyəti bütövlükdə ölkə iqtisadiyyatının aqrar sahəsinin və ya Azərbaycan Respublikasının böyük subyektlərinin fəaliyyətinə münasibətdə dövlət tənzimlənməsini düşünür. 20-ci əsrdə Azərbaycanın aqrar sahəsi elmi və texnoloji tərəqqinin nailiyyətlərindən istifadə edərək kənd təsərrüfatı istehsalını artırmaq üçün böyük imkanlar nümayiş etdirdi.

Açar sözlər: Aqrar sahə, Kənd təsərrüfatı, milli iqtisadiyyat

Exit Decisions of Entrepreneurial Firms in Russia: IPO's Vs M&A's
Florian Gerhard
Werner Emmert

Abstract

The decision between Initial Public Offerings (IPO) and Mergers & Acquisition as an exit strategy is driven by various, different factors starting from the company's strategy till industry characteristics. In Russia, the economic situation effects those entrepreneurial decisions in a new way. Therefore, this paper will examine the influencing factors before and after the world economic and Russian economic crisis and their effects on the company's decisions. In the first part of this academic work the author will analyse the development of the Russian IPO and M&A market and present its findings, before setting the focus on the characteristics itself in the further research.

Keywords: Exit Strategy, Initial Public Offering, Mergers & Acquisition, Economics Crisis, Russian Economy, Influencing Characteristics

Startaplara İnvestisiya Qoyuluşlarının Həyata Keçirilmə Mərhələlərinin Təhlili İsmət Ağamirzəyev

Xülasə

Startaplar parlaq ideyalar əsasında yeni yaranmış və sürətlə inkişaf edən şirkətlərdir. Maliyyələşmə startaplar üçün əsas rol oynayır, çünki startapların əsas xüsusiyyətlərindən biri də onun inkişafı üçün maliyyə vəsaitinin çatışmazlığıdır. (bəzi hallarda startapın fəaliyyəti bazar üçün gizli xarakter daşıyır, yəni tam olaraq qeydiyyatdan keçmədən fəaliyyət göstərir.) Bu məqalədə startapların həyat dövrünə uyğun olaraq potensial maliyyələşmə mənbələri, inkişaf mərhələləri və onların növlərini təqdim edir. Eyni zamanda maliyyələşmə mənbələrini, forma və alətlərini sistemləşdirməkdir. Tədqiqatda müqayisəli üstünlük, sintez və statistik yanaşma metodlarından istifadə edilmişdir. Nəticədə startapların həyat dövrünün hər bir mərhələsi üçün investisiya prosesinin ən xarakterik subyektləri və təminatçıları, onların alətləri və maliyyələşdirmə formaları olan bir təsnifat sistemi hazırlanmışdır. Təqdim olunan təsnifat həm dövlət qurumları, həm də özəl şirkətlər tərəfindən inkişaf proqramlarında, strategiyalarda, normativ sənədlərdə istifadə edilə bilər. Məqalə mövzusu həm yerli həm də, qlobal səviyyədə elmi əsərlərin az olduğu sahədir. Buna görə, bu tədqiqat sahibkarlıq müəssisələrinin maliyyələşdirmə strategiyasını daha yaxşı başa düşməyə kömək edə bilər. Təqdim olunan və şərh edilən nəticələr yerli və qlobal səviyyədə startap sahəsi ilə əlaqəli bu və buna bənzər mövzularda gələcək araşdırmalar üçün faydalı bir mənbə və təşviq ola bilər. Tədqiqatın nəticələrinin tətbiqi, həm də startap ekosisteminin formalaşmasının bir hissəsi kimi elmi tədqiqat bazasının yaranması, startaplara investisiya cəlb edilməsi zamanı elmi-statistik vasitə, tədris prosesində istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: Startap, investisiya, innovasiya, startapların maliyyələşmə mərhələləri.

How Off-Balance-Sheet Are Treated in the U.S. Banks

Wang Cong

Abstract

Since last century the off-balance-sheet activities start to be booming in banks until now banks' OBS reached more than 240 billion solely in the U.S. more than 12 times than total assets on balance sheet. It is important to understand this kind of activity and to know the past and future of it. This paper dedicates to explore this kind of bank's activity, unveil the relationship between bank and OBS items. This paper uses regression analysis to investigate the influence of banks' size, profitability, leverage, on the preference of engaging in off-balance-sheet activities. At the meantime, the historical changes of OBS in the U.S. bank sector from 2000 to 2018 are studied. To help people better understand those activities which closely associated with financial institutions and markets, as well as the individual's life.

Keywords: off-balance-sheet activity, derivative, bank, swaps

Azərbaycan Respublikasında Bankların Müasir Vəziyyəti Və Onların İnkişaf İstiqamətlərinin Statistik Tədqiqi

Ülvi İsgəndərov

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi bankların performans dəyərlərinin inflyasiya və Ümumi Daxili Məhsulə təsirlərini ölçməkdir. Bankların kapitallaşması və eyni zamanda restrukturizasiyası, tərəqqisi, maliyyə inklüzivliyinin möhkəmləndirilməsi, aktivlərin sağlamlaşdırılması yönündə tədbirləri özündə ehtiva edən strategiyalar tərtib olunmalıdır. Bazar əlaqələri şəraitində bankların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və tərəqqisi məsələlərinin mənimsənilməsi həmişəki kimi aktual mövzu olaraq qalmaqdadır. Təzə iqtisadi imkanların istəklərinə uyğun şəkildə, yerinə yetirilən iqtisadi tədbirlər bu fəaliyyətin daha da təkmilləşdirilməsini, bunların təzə fikirlər dayanıqlı yaradılmasını istəyir. Reallaşan tədbirlər bu mexanizmin stabilliyinin və hərəkətli inkişafın verilməsi üçün optimal imkan verir. Onların faydalı məşğuliyyəti bank mexanizminin stabilliyindən ötrü çox vacibliyə sahibdir. Məhz ondan ötrü də, bazar əlaqələri şəraitində bankların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi iqtisad elminin mərkəzi problemlərdən biri olub, onun fərziyyəvi-metod üsullu və təcrübəvi əlamətlərini müəyyənləşdirən bünövrəvi elmi araşdırmaların sxemli formada reallaşdırılmasını vacib sayır. Ölkəmiz azadlıq qazandıqdan sonra onların inkişaf etdirilməsi hər zaman nəzər platformasında dayanmışdır. Ölkəmizdə iqtisadiyyatın stabil və intensiv tərəqqisi bank mexanizminin yaradılması, əsasən də alış-satış banklarının səmərəli fəaliyyət nümayiş etdirməsi ilə çox əlaqədardır. Onların dövlət iqtisadiyyatının vacib əlamətlərindən biri sayılması, iş limitinə görə çoxluluğu, onun fəaliyyətinin sertifikatlaşdırılması, inkişafı və buna müşahidə olunması problemləri ölkənin əsas fəaliyyətlərindən biridir. Onlar istiqamətindən reallaşan, fiskal qulluqları bölməsində mübarizənin dərəcəsi və sürətliliyi banklar və bank sayılmayan qurumlar istiqamətindən bu növ qulluqların böyüdülməsi ilə bağlı təzə olaraq yayıldı.

Açar sözlər: Bank, Maliyyə, Sistem

Milli İqtisadiyyatın İnkişafının Tənzimlənməsinin Hüquqi Əsaslarının Formalaşması Prosesi Fərid Məmmədov

Xülasə

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra dövlət ölkənin sosial-iqtisadi problemlərinin həlli istiqamətində aktiv hüquqi tənzimləmə fəaliyyəti həyata keçirməyə başladı. Hüquqi tənzimləmə sahəsində qabaqcıl dünya təcrübəsini nəzərə almaqla dövlət ilk növbədə milli iqtisadiyyatın inkişafının tənzimlənməsində səmərəli işləyən hüquqi mexanizmin formalaşdırılması məsələsinə xüsusi diqqətlə yanaşdı. Bu zaman milli iqtisadiyyatda mövcud durumu nəzərə almaqla onun kompleks formada inkişaf etdirilməsi məqsədilə tənzimləmə prosesində qeyri-neft bölməsinin üstün templərlə inkişaf etdirilməsi məsələsi xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Səmərəli işləyən hüquqi tənzimləmə mexanizminin yaradılması ilk növbədə mükəmməl hüquqi bazanın formalaşdırılması əsasında mümkündür. Bu məqsədlə dövlətin hüquq yaradan orqanları tərəfindən kifayət həcmdə normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Buraya iqtisadiyyat sferasında işləyəcək Azərbaycan Respublikasının məcəllələr, qanunları, AR Prezidentinin fərman və sərəncamları, Nazirlər Kabinetinin qərarları və sərəncamları, mərkəzi dövlət idarəetmə orqanlarının qəbul etdiyi normativ aktlar və s. aid edilməlidir. Lakin vacib məsələlərdən də biri odur ki, iqtisadiyyatın səmərəli tənzimlənməsini təmin etmək üçün yeni normativ-hüquqi aktların qəbulu ilə paralel olaraq mütəmadi şəkildə qüvvədə olan mövcud qanunların da təkmilləşdirilməsi həyata keçirilməlidir.

İqtisadiyyatın hüquqi tənzimlənməsi sahəsində dünya təcrübəsi göstərir ki, bu sahədə dövlətin səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün ən azı 800 iqtisadi qanun işləməlidir. Yalnız belə olan halda milli iqtisadiyyatın tənzimlənməsini səmərəli işləyən hüquqi mexanizmini formalaşdırmaq mümkündür. Lakin, hazırda Azərbaycanda qüvvədə olan iqtisadi qanunların sayı təqribən 500 təşkil edir. Hazırda müvafiq dövlət orqanları tərəfindən bu sahədə aktiv fəaliyyət həyata keçirilir. Beləki, son 10 ildə Azərbaycanda 100-ə yaxın yeni qanunlar qəbul edilmişdir və Milli Məclis tərəfindən bu iş davam etdirilir. B

Azərbaycanda dövləti tərəfindən milli iqtisadiyyatın səmərəli tənzimlənməsi istiqamətində mükəmməl hüquqi bazanın formalaşdırılması nəticə etibarlı ilə iqtisadiyyatın davamlı və dinamik inkişafı üçün başlıca zəmin hesab edilə bilər.

Açar sözlər: milli iqtisadiyyat, hüquqi əsas, qanunlar, normativ-hüquqi aktlar, məqsədli dövlət proqramları, strateji yol xəritəsi

**Market Reaction to Corporate Events: The impact of the dividend
payout and M&A on shares value of companies are listed on the Dubai
Financial Market**
Ali Barhoum

Abstract

This paper examines two types of corporate events: acquisitions and mergers and dividend Payout. Due to the different nature of these events, a different analysis and study methodology chosen for each of them. Acquisitions and mergers research focused on five acquisitions in “Dubai Financial Market” to assess returns on stocks. The results showed that there was a large cumulative abnormal return (CAR) for companies that made the acquisition higher than the target companies, and target firms experience significant positive abnormal returns surrounding an acquisition announcement.

In case of hostile transactions, the abnormal returns are maximized one after event day as opposed to event day for target firms. Acquiring firms experience negative abnormal returns on announcement day for stock-financed acquisitions.

The impact of the event on trading volume and closing price examined and found it is positive for most deals. The dividend payout study focused on a sample of 25 companies in the Dubai financial market and analyzed using multiple and simple linear regression to discover which type of dividend payout policy has more impact on the stock value. The study found that cash dividends were the most influential form of dividends on the value of shares.

Implementations and Challenges of IFRS On Azerbaijan Industry

NURTEN İSMAYILOVA

Abstract

The purpose of the article research is the development of theoretical principles and guidelines for the formation of adaptive approaches to international financial reporting standards; statement of the main principles of organization and methods of checking financial statements in accordance with Azerbaijani and international rules (standards); determining the role of financial statements prepared in accordance with IFRS in improving the competitiveness and investment attractiveness of Azerbaijani companies. Taken together, the work performed is a study of the scientific and practical problems of introducing international financial reporting standards at Azerbaijani enterprises and organizations. This is a very complicated comparison, and often almost impossible, provided that the accounting policies used, and the information presented in the statements do not comply with IFRS. Therefore, the procedure for adapting management accounting to international financial reporting standards is particularly relevant in the current circumstances. The transition of the Azerbaijani economy to market relations, the creation of companies of various forms of ownership, including those with the participation of foreign capital, require radical changes in the accounting system and reporting of business entities. This system is gradually reoriented to the interests of owners, investors, creditors and other, mainly external consumers of accounting and reporting information, as close as possible to current international scientific principles and current practice. Consideration of the transformation process in the system of accounting and analysis in the activities of enterprises is especially important in connection with the active process of preparing Azerbaijan to join the World Trade Organization.

Key words: Implementations, Financial, Economy

The impact of the first European Games on Azerbaijan economy **Kənan Mansurzadə**

Abstract

After mega-sport rivalries showed up as another prudent factor, it impacted nations' economies around the globe. On the other hand, Azerbaijan is a nation whose economy is for all intents and purposes affected by the oil incomes. To investigate practicality of super rivalry related impact on Azerbaijan economy this paper is intended to talk about such effect of 2015 European Games on Azerbaijan economy and to what degree Azerbaijan economy has been influenced by this occasion. Empirical findings of the paper reveal that Azerbaijan economy can't on the commitment of travel and the tourism industry. In any case, business and swelling are recognizable macroeconomic factor in GDP of Azerbaijan.

Key words: Azerbaijan, mega-events, GDP, economy, inflation, employment, government spending.

Strateji Qərarların Qəbulunda Müasir Metodların Tətbiqinin Rolu **Lamiyə Yusifli**

Xülasə

Yaşadığımız dövrdə sağ qalmaq, inkişaf etmək, uğur qazanmaq üçün daima bir sonrakı adımları qabaqcadan planlamaq, rəqiblərin həmlələrini öyrənmək, yeniliyə açıq olmaq və ona çevik cavab vermək əsas şərtlərdən biridir. Qeyd olunan məsələlər bağlı son nəticə müəssisənin qərarı olur. Yəni, müəssisə araşdırmaları, əldə etdiyi informasiyaları, apardığı təhlilləri müəyyən bir qərarla birləşdirməlidir. Bu qərar isə müəssisənin sonu və ya sonu gəlməyən yüksəlişin başlanğıcı ola bilər. buna görə də müəssisə rəhbərləri idarəetmədə tətbiq olunan metodların, modellərin təkmilləşməsi, onu öz müəssisələrinə uyğunlaşdırması, çatışmazlıqlar üzərində mükəmməl tətbiqi üzərində çalışırlar. Qərar qəbul edərkən istifadə olunan bir az məlumat həqiqətə çevrilə bilər və ya təcrübələrə əsaslanıla bilər, bu məlumatların toplanması və təhlili üçün vasitələr və metodlar qəbul edilmiş elmi metodologiyanın bir hissəsidir. Qərar qəbul edənlər qərar qəbulu prosesində istifadə olunan məlumatların dəqiqliyinə və etibarlılığına şübhə etməlidirlər. Müasir dövrdə müəssisələrin doğru biznes qərarları vermələri hər zamankindən daha vacibdir. Texnologiyanın yayılması və rəqabətin getdikcə daha da sərtləşməsi ilə, düzgün qərarların ildırım sürətində olması da vacibdir. Qlobal rəqabət təzyiqləri Mega-şirkətləri də onları kiçik müəssisələr kimi sürətli və çevik fəaliyyət göstərməyə məcbur edir. Müəssisələrin idarəetmə sistemində baxdıqda burada bir çox modellərin tətbiqini görmək mümkündür. Lakin öz uğurunu davam etdirən model kimi Five forces modeli və Rəqib analiz metodu öz aktuallığını qorumaqdadır. Bu da təsadüf deyil ki, bir çox şirkətlərin uğurunda da bu metodların düzgün tətbiqini görürük. Burada əsas məsələ kimi bu modellərlə bağlı ümumi anlayışlar, onların zəif və güclü tərəfləri, eyni zamanda çatışmazlıqları, müasir dövrdə uyğun tətbiqi və yalnız tətbiqin nəticələri araşdırılmış, təhlil edilmiş, aparıcı şirkətlər üzərində izah edilmişdir.

Açar sözlər: Müəssisə Qərarları, Five Forces modeli, Rəqib Analiz Metodu, Qlobal Rəqabət Təzyiqləri

**Transformation of The World Currency System in Conditions
of Financial Turbulence**
Tofig Jabiyev

Abstract

Over the past hundreds of years, the global financial structure has undergone some changes, as it has moved from the best quality level to the game plan of adaptable trading bets. The link between an emergency and a change in the global financial structure is understandable to the causes and vulnerability of the emergency, and changes need to be made. The current universal financial structure, of course, is not ideal, its shortcomings are delayed in Romanian and beyond. Accordingly, today there are several headlines on how to talk about changing the global financial structure and its completely different forms of power, turning into intensive discussion and issuing reference works and articles. The article research substantiates the need for reforming the global monetary system and identifying the optimal scenario for its development in the long term, since the current structure requires gradual modernization in the face of turbulence in the financial sector. The aim of the dissertation research is to develop the foundations of a modern world monetary system based on multipolar principles. The conceptual and theoretical principles of studying the transformation of the world monetary system as a process due to the globalization of intercountry relations are based on fundamental developments presented in the classical and modern works of domestic and foreign scientists. Argumentation of theoretical conclusions and substantiation of the provisions was carried out based on the implementation of general scientific research methodologies: logical, comparative and statistical analyzes, historical-dialectical method, system-structural approach, scientific abstraction method.

Key words: Global, Financial, Transformation

Dövlətin Maliyyəsi **Rüfanə Süleymanova**

Xülasə

Maliyyə resurslarının bölüşdürülməsi, əvvəlcədən düşünülmüş müəyyən məqsədlərə yönəlmişdir. Maliyyə münasibətləri hər şeydən maliyyə bazarının tənzimlənməsi, dövlət maliyyə yardım sistemi, əhəlinin gəlirlərinin tənzimlənməsi mexanizmi, büdcə, vergi, kredit münasibətlərinin qaydaya salınmasının əsas tərkib hissəsi kimi özünü göstərir. Dövlət maliyyəsinin idarə olunmasının əsas məqsədi milli valyutanın sabit qalması, dövlət büdcəsinin kəsirsiz olmasıdır. Dövlətin maliyyə-iqtisadi sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsi, azad bazar iqtisadiyyatının inkişafı, ÜDM-nin fasiləsiz artımı və dinamikası ilə əlaqədar sosial-iqtisadi tənzimlənmə siyasətinin mühüm hissəsidir. Müstəqil dövlət kimi fəaliyyətə başlayan Azərbaycan Respublikasında dövlət büdcəsi ölkənin məhsuldar qüvvələrini daimi inkişaf etdirmək, məcmu ümumi istehsalı pul vəsaiti ilə təmin etmək, ölkənin müdafiə qabiliyyətini möhkəmləndirmək üçün maliyyə fondudur. Bu məqsədlə büdcə vəsaiti milli gəliri istehsal, qeyri istehsal və respublikanın iqtisadi sahələri arasında bölüşdürür.

Açar sözlər: maliyyə, gəlir, büdcə, büdcədən kənar, neft, sosial fondlar.

Rəqəmsal marketingin Beynəlxəq İqtisadi Münasibətlərdə rolu Şamxal Ələfsərli

Xülasə

Hər şey sürətlə dəyişir. Köhnə yeni ilə əvəzlənir. Ələxsus günümüzdə bu dəyişikliklər sürətlə baş verir. Nəsillər dəyişib. Həyatını internetsiz təsəvvür edə bilməyən Z nəsli yetişib. Dəyişikliklər eləcə də biznesə, marketing və nəticədə iqtisadiyyata da aiddir. Yaxın keçmişdə istər böyük korporasiyalara, istərsə də kiçik biznesə müştəriyə ulaşmaq üçün qəzet, TV, radio reklamlar, reklam bannerləri kifayət edirdi. Günümüzdə isə sadalanan metodlar sürətlə öz aktuallığını itirir və onların yerini rəqəmsal marketing alır. İnternetin, kompakt, mobil cihazların həyatımızın ayrılmaz hissəsinə çevrildiyi bir vəziyyətdə rəqəmsal marketingin iqtisadiyyata, cəmiyyətə inteqrasiya sürəti həndəsi silsilə ilə artır.

Açar sözlər: Rəqəmsal marketing, Beynəlxəq İqtisadi Münasibətlər, Digital marketing, İqtisadiyyat, İnnovasiyalar

Анализ Банковских Рисков И Управление Ими В Рыночной Экономике

Малик Селимханов

Аннотация

В настоящее время проблема банковских рисков стоит особенно остро, так как необходимо управлять ими. Международный опыт показывает, что плохое корпоративное управление, проблемы управления рисками и внутреннего контроля в банках часто приводят к кризису в отдельных банках и угрожают финансовой стабильности банковского сектора. В условиях быстрого развития банковского бизнеса проблема управления рисками также становится одним из серьезных факторов, которые могут негативно повлиять на состояние банковской системы в Азербайджане. Следует отметить, что современный банковский рынок невозможно представить без рисков. Риск присутствует в каждой транзакции. Невозможно полностью устранить любой тип банковских рисков. Чем выше уровень риска, который несет коммерческий банк, тем выше его потенциальная доходность. Ключевой проблемой в практическом банковском деле является не исключение риска в целом, а его прогнозирование, оценка и снижение. Во всех случаях риск должен быть выявлен и измерен. Если риски не оценены должным образом или против них не могут быть приняты эффективные меры, для банка могут возникнуть негативные последствия. Управление рисками в банковской сфере называется управлением рисками. Среди различных типов рисков, с которыми сталкиваются банки, большое значение имеют риск изменения процентных ставок, фондовый риск, валютный риск, кредит, рыночный риск, риск ликвидности и риск изменения текущих расходов. Поэтому основными задачами банков являются: выявление возможных случаев риска, оценка степени потенциального ущерба, определение способов предотвращения или компенсации убытков. Анализ риска начинается с определения его источников и причин. В этом случае важно определить, какие источники преобладают.

Ключевые слова: риск, банк, кредит

Qonaqlama Biznesi, Azərbaycanda Bu Biznesin İnkişaf İstiqamətləri və Bu Sahədə Mövcud Olan Problemlər Ceyhun Ərəbov

Xülasə

Otel müəssisələri turizm xidmətləri sahəsində turizm sektorunun ən vacib alt sistemlərindən biridir. Əsas məqsədi qazanc əldə etmək, davamlı olmaq və sosial fayda təmin etmək olan bu müddətdə, sektoral dinamik mühitdə keyfiyyətli idarəetmə yanaşması ilə işçi və müştəri məmnuniyyətini təmin etmək lazımdır. Buna görə, otel biznesi menecerləri, tələbatın sürətli dəyişməsi kontekstində qeyri-müəyyənliklərdə qoyulmuş məqsədlərə çatmaq üçün lazımi bilik və təcrübəyə sahib olmalıdırlar. Bu gün qonaqpərvərlik sektoruna işgüzar idarəetmə və biznesin idarə edilməsi sahəsində insan münasibətlərini güclü, təcrübəli, yenilikçi və yaradıcı anlayışı olan peşəkar menecerlər lazımdır.

- Otelçilik, hostel və qonaqlama biznesində nəzərdə tutulmuş hədəfə çatmaq məqsədi ilə aşağıdakı vəzifələr müəyyənləşdirilmişdir:
- Azərbaycan da otelçilik, hostel və qonaqlamasının mövcud vəziyyətinin təhlili;
- Dövlətin otelçilik, hostel və qonaqlamada həyata keçirdiyi siyasət və proqramların araşdırılması;
- Azərbaycanın otelçilik, hostel və qonaqlamasının beynəlxalq arenada rolu, əlaqələri və təcrübəsinin öyrənilməsi;
- Otelçilik fəaliyyətinin inkişaf etdirilmə yollarının təyin edilməsi;
- Otelçilik fəaliyyətinin dövlət tərəfindən tənzimlənmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi.

Yerləşdirmə müəssisələri turistlərin müvəqqəti ehtiyaclarını, yemək və içki, qismən əyləncə və digər sosial ehtiyaclarını ödəyən müəssisələrdir. Başqa sözlə, yerləşmə müəssisələri birinci dərəcəli turizm müəssisələri arasında birinci yeri tutan turistik mal və xidmət istehsalını təmin edən müəssisələrdir. Bunu növbəti hissədə ətraflı müzakirə edəcəyik.

Qonaqpərvərlik sənayesi; Bunlar insanların yerləşdikləri yerlərdən başqa fərqli səbəblərə görə edilən səyahətlərdə birinci planda müvəqqəti yerləşmə, ikinci planda qida və içki kimi ehtiyacları qarşılamaq üçün xammal və ya yarımfabrikatlardan istifadə edərək mal və xidmətlər istehsal edən ticarət fəaliyyətləridir.

Açar sözləri: Otel, hostel, turizm

Factors Affecting Financial Stability of An Organization

İradə Mustafayeva

Abstract

According to the Financial Markets Supervision Authority of the Republic of Azerbaijan, the assets of the Azerbaijani banking sector had reached AZN27,921.0 million by 31 December 2017,¹ which is 11.2% less than at the end of 2016. The credit portfolio of banks decreased by 28.5% in 2017 compared to the same period of 2016. Since the decline, the credit portfolio of banks in the banking sector has faced the problem of excess liquidity. According to Zakir Nuriyev, president of the Association of Banks of Azerbaijan,² “currently, the banking sector has liquidity of AZN4 billion, and therefore there is no need to raise funds from abroad. Shortly, the auction mechanism between banks will be involved and liquid funds distributed among the market participants. Solving liquidity problems created an opportunity to lower loan interest,” he said. At present, most banks offer short-term trade financing, long-term project financing, mortgage products, and other banking products. The overall lack of medium- to long-term capital is a constraint to financing private business in Azerbaijan.

Additionally, businesses also need necessary tools in order to forecast financial stability. Without forecasting, it is not possible to gain an insight into possible long-term dynamics of the business’s operations which puts a emphasis on forecasting. Financial reports and other available information on the general economy of a country where the business is located are useful sources for forecasting.

Keywords: finance, organization, forecasting, stability, evaluation, affecting factors

Beynəlxalq Ticarət Zamanı Qiymətqoyma Prosesləri **Arif Rəsulov**

Xülasə

Qiymət amili istehsal üçün maddi-texniki resursların əldə edilməsindən başlayaraq bütövlükdə geniş təkrar istehsal prosesinə qədərki bütün mərhələlərdə əhəmiyyətli rol oynayır. Bütövlükdə məhsulun istehsalçıdan reallaşdırılmasına qədərki mərhələlərdə, daha doğrusu geniş təkrar istehsalın bütün həlqələrində qiymət nisbətləri yüksək təsir gücünə malikdir. Araşdırmalardan belə nəticəyə gəlinir ki, geniş şəkildə təkrar istehsalda gəlirlərin yenidən bölüşdürülməsi nəticə etibarilə məhsulun yaradılmasında iştirak edən subyektlər arasında əlaqələrin, habelə qiymətin strukturunda mənfəət və xərclərin xüsusi çəkisi arasındakı nisbətlərin dəyişməsinə də təsir göstərir.

Müstəqillikdən bəri ölkəmizin üzləşdiyi ən vacib iqtisadi problemlərdən biri sayılan ölkənin dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasının təşkil edilməsi, xarici ticarət əlaqələrinin yaradılması, ixracın səviyyəsinin yüksəldilməsi və onun əlverişli şəkildə reallaşdırılmasıdır. İlk illərdə respublikamızın iqtisadiyyatı böyük ölçüdə idxaldan asılı idi və zaman keçdikcə bu dərin böhran prosesləri iqtisadiyyatın üstünlük təşkil etdiyi bölgələrdə müşahidə edildi. Ancaq hal-hazırda milli iqtisadiyyatda sürətli bir inkişaf var, milli iqtisadiyyatımızın dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasında böyük irəliləyiş əldə edildi və ticarət-iqtisadi əlaqələri olan ölkələrin sayı 150-ə çatmışdır. Beləliklə, bu illər müddətində idxal və ixrac isə getdikcə artmışdır.

Dünya Bankının məlumatına görə, Azərbaycan orta gəlir qrupunda qalmaq istəsə, ildə 5000 manat ÜDM istehsal etməlidir, nəticədə qeyri-neft sahəsində orta illik 6.5 faiz artım tələb edir. Bu məqsədlə Azərbaycan həm idxal əvəzedicilərinə, həm də qeyri-neft ixracatına üstünlük verməlidir. Qeyri-neft ixracı kənd təsərrüfatının və bu sahədə qida istehsalının əsas istiqaməti hesab olunur. Əlavə olaraq, Azərbaycan xidmət sektorunda (maliyyə və bank, İKT, turizm və s.) ixrac imkanlarını daha da genişləndirə bilər.

Açar sözlər: vergi, siyasət, büdcə

Maliyyə Öhdəliklərinin Uçotunun Nəzəri-Metoloji Əsasları Süsən Əliyeva

Xülasə

Maliyyə öhdəlikləri müqavilə münasibətlərindən yaranır və pulun ödənilməsinə və ya digər maliyyə aktivlərinin digər şirkət və təşkilatlara verilməsinə tələb edir. Maliyyə öhdəlikləri, başqa bir şirkətlə bağlanmış müqaviləyə əsasən maliyyə alətlərinin potensial olaraq əlverişsiz şərtlərlə qarşıdakı mübadiləsinə də əhatə edir. Öhdəliklər qanuni maliyyə borcları və ya iş zamanı yaranan şirkətin öhdəlikləri kimi müəyyən edilir. Bunlar məhdud və ya məhdudiyətsiz məsuliyyətli ola bilərlər. Öhdəliklər zamanla pul, mal və ya xidmət daxil olmaqla iqtisadi fayda vermək yolu ilə ödənilir. Balansın sağ tərəfində göstərilən öhdəliklərə kreditlər, kreditor borcları, ipoteka kreditləri, təxirə salınmış gəlir, qazanılan mükafat, əldə edilməmiş mükafat və hesablanmış xərclər daxildir.

Tipik olaraq, öhdəlik bir tərəflə digəri arasında hələ yerinə yetirilməmiş və ya ödənilməmiş bir bəcdür. Mühəsibat dünyasında bir maliyyə öhdəliyi də bir bəcdür, lakin daha əvvəlki iş əməliyyatları, hadisələr, satış, aktiv və ya xidmətlər mübadiləsi və ya daha sonrakı mərhələdə iqtisadi fayda gətirə biləcək bir şeydən yaranır. Öhdəliklər ümumiyyətlə qısamüddətli (12 ay və ya daha az müddətdən sonra bağlanacağı gözlənilir) və ya uzunmüddətli (12 ay və daha çox) hesab olunur.

Öhdəliklər kontekstdən asılı olaraq cari və ya uzunmüddətli olaraq da bilinir. Bunlara başqalarına görə gələcək xidmətlər daxil ola bilər; banklardan, fiziki şəxslərdən və ya digər təşkilatlardan qısamüddətli və ya uzunmüddətli kreditlər; və ya yerinə yetirilməmiş bir öhdəlik yaradan əvvəlki bir əməliyyat. Ən çox görülən öhdəliklər, ümumiyyətlə, bərc borcları və ödəniləcək istiqrazlar kimi ən böyükdür. Əksər şirkətlər bu iki maddəni balans hesabatlarında saxlayaçaqlar, çünki onlar cari və uzunmüddətli əməliyyatların bir hissəsidir.

Açar sözlər: maliyyə öhdəlikləri, nəzəri-metodoloji əsaslar, maliyyə məsələləri

Xidmət Sferası Müəssisələrində Gəlirlərin Uçotu Günel Nəşibli

Xülasə

Məlumdur ki, istənilən kommersiya təşkilatının fəaliyyətinin son məqsədi gəlir əldə etməkdir. Burada bir çox xidmət müəssisələrini misal göstərə bilərik. Bu cəhətdən rabitə təşkilatları da istisnaqlı təşkil etmir. Rabitə təşkilatlarındakı maliyyə uçotundan nümunə gətirərək gəlir haqqında qısa məlumat verə bilərik. Mənfəət gəlirlərlə xərclərin arasındakı fərq kimi müəyyənləşdirilir. Demək ki, mənfəətin kəmiyyəti, gəlirlərin çox olmasından, xərclərin isə aşağı olmasından asılı olmaqdadır. Rabitə təşkilatlarının xidmətlərinə qiymətlər bazarda formalaşdığı və onlara təşkilatların özündən asılı olmayan müxtəlif faktorlar təsir etdiyi üçün onların mənfəətinin artırılmasının başlıca yolu – xərclərin, yaxud məhsul, iş və xidmət vahidini maya dəyərini sistemə şəkildə aşağı salınmasıdır. Bu da öz növbəsində yeni texnika və texnologiyanın tətbiqiylə yanaşı xərclərin və maya dəyərini idarə edilməsinin və uçotunun səmərəli və mütərəqqi metodlarının tətbiqindən asılı olmaqdadır.

Mövcud araşdırmalar göstərir ki, mürəkkəb istehsal, təşkilati və idarəetmə strukturuna malik olan təşkilatlar gəlirlərin və xərclərin optimallaşdırılmasına, əsaslandırılmış iqtisadi qərarların qəbul edilməsinə imkan verə etibarlı informasiyaya ehtiyac duyur. Bu tərz informasiya təkcə təşkilatın özü üçün deyil, həmçinin kənar istifadəçilər, investor, kreditor və s. üçün lazımdır. Həmin informasiyanın əsasında onlar mühüm idarəetmə və maliyyə qərarları qəbul edirlər.

Bu mövzunun tədqiq olunmasından hasil olunan nəticələr, Azərbaycanda xidmət sferası müəssisələrində gəlirlər uçotunun inkişaf məqsədlərinə nail olunması yolunda Azərbaycan müəssisələrinin strateji inkişaf perspektivləri prosesinin təkmilləşdirilməsi rejimlərinin formalaşması mövzusunun öyrənmək baxımından səmərəli elmi mənbə hesab oluna bilər.

Açar sözlər: xidmət sferası, gəlir uçotu, müəssisə gəliri

Dünya Üzrə Uşaq Əməyindən İstifadənin Sosial-İqtisadi Əsasları Arzu Əliyeva

Xülasə

Məqalədə dünya üzrə uşaq əməyindən istifadənin sosial-iqtisadi əsasları müzakirə olunur, bu sahədə müxtəlif ölkələr üzrə uşaq əməyindən istifadənin xarakterik xüsusiyyətləri təhlil edilir, uşaq əməyindən ən çox istifadə edən ölkələr və həmin ölkələrdəki mövcud sosial vəziyyətin təhlil edilməsi edilməsinin ən vacib problemləri müəyyənləşdirilir. Məqalədə dünya üzrə uşaq əməyinin mahiyyətinin açıqlanması, dünya miqyasında uşaq əməyindən istifadənin səbəblərinin araşdırılması, habelə uşaq əməyindən sui-istifadənin artması ilə ölkənin həyata keçirdiyi iqtisadi siyasətin qiymətləndirilməsinin təhlili barədə məlumat verilir.

Tədqiqat işində uşaq əməyindən ən çox istifadə edən ölkələr və həmin ölkələrdəki mövcud sosial vəziyyət təhlil edilmiş, uşaq əməyindən sui-istifadənin artması ilə ölkənin həyata keçirdiyi iqtisadi siyasət qiymətləndirilmiş, Azərbaycanda uşaq əməyi ilə bağlı mövcud problemlər və onların həlli istiqamətləri dəyərləndirilmiş, dövlət başçısı və digər səlahiyyətli şəxslərin bu sahədə həyata keçirdiyi müvafiq tədbirlər, sərəncamlar və qanunlar qiymətləndirilmişdir.

Uşaqlar tərəfindən görülən işlərin hamısı aradan qaldırılması hədəflənən uşaq əməyi kimi təsnif edilməməlidir. Uşaqların və ya yeniyetmələrin sağlamlıqlarına və fərdi inkişafına təsir etməyən və ya məktəbdə təhsil almalarına mane olmayan işlərdə iştirakı ümumiyyətlə müsbət hal kimi qəbul edilir. Bura valideynlərinə ev ətrafında kömək etmək, ailə işində kömək etmək və ya məktəb saatları xaricində və məktəb tətilində kömək etmək kimi fəaliyyətlər daxildir. Bu cür fəaliyyətlər uşaqların inkişafına və ailələrinin rifahına töhfə verir, onlara bacarıq və təcrübə verir, yetkin yaşlarında cəmiyyətin məhsuldar üzvləri olmağa hazırlaşmalarına kömək edir.

Açar sözlər: uşaq əməyi, sosial vəziyyət, cəmiyyət, sağlam inkişaf, uşaq alveri.

Dövlət Büdcəsindən Sosial Sahələrə Ayrılan Vəsaitlərin Ünvanlılığının Və Nəticəliliyinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili

Leyla Orucova

Xülasə

Beynəlxalq iqtisadiyyatda periodik olaraq təkrarlanan böhranlar, dövlət xərclərinin və böhran nəticəsində vergilərin çoxalması son dövrlərdə dövlətin büdcə-maliyyə idarəçiliyində cavabdehliyin və məsuliyyətin artmasını daha da canlandırır. Daha çox idarəetmədə hesabatlılığın və maliyyə vəsaitlərindən istifadə prosesinin şəffaflıq səviyyəsini yüksəltməklə dövlətin göstərdiyi xidmətlərin keyfiyyətinin və vəsaitlərdən əlverişli istifadə imkanlarının artırılması zərurəti yarandı. Nəticəyönümlü büdcə sistemi sözügedən tələbləri ödəyən mexanizm şəklində tətbiq olunmağa başladı. Sözügedən sistem büdcə vəsaitlərinin daha doğru şəkildə bölüşdürülməsi və məsuliyyətli menecmenti hesabına şəffaflığı həyata keçirməklə dövlətin effektivliyini artırır. Nəticəyönümlü büdcə ictimai resursların istifadəsi ilə əlaqədar qərarlarının qəbul olunması məqsədilə sübut-əsaslı dəlillər gətirir və bu mexanizmin tətbiq olunduğu şəraitdə fəaliyyətə dair məlumatlarla büdcə qərarları ilə əlaqə yaradılmış olur. Nəticəyönümlü büdcə ideyası vətəndaşların dövlətdən hesabat tələblərinin çoxalması səbəbi ilə meydana gəldi. Hər kəs ödədiyi vergi qarşılığında hökumətin öz fəaliyyətindən hansı nəticələr aldığını görmək istəyir. Nəticəyönümlü büdcə mexanizminin əsas töhfələrindən biri, məmurların davranışlarının dəyişməsidir. Büdcə vəsaitlərinə fərman vermək məsuliyyəti daşıyan bütün məmurlar başa düşür ki, nəticəsi olan büdcə mexanizmlərə müvafiq hesabatvermə məsuliyyətləri var və detallı hesabatlılıq əlverişsiz, o cümlədən, şəffaf olmayan xərcləmələrlə əlaqəli problemləri zamanında üzə çıxarmağa zəmin yaradacaq. Bu səbəbdən də bu mexanizmlər idarəçiləri öz fəaliyyətində şəffaf və eyni zamanda məsuliyyətli xərcləmələrə təşviq edir. Dövlət büdcəsi üzrə maliyyələşdirilən sosial proqramların əlverişliliyinin dəyərləndirilməsi üçün əvvəlcə dövlət idarələrinin fəaliyyətinin təsir gücünü və nəticəliliyini əsaslandıran göstəricilər sisteminin hazırlanması vacibdir. Nəticəyönümlü büdcənin tətbiq olunması dövlət qurumlarına və sahib olduqları vəsaitləri tələb edilən və almaq istədikləri nəticələrə uyğun olaraq bölüşdürmək işini nisbətən asanlaşdırır.

Açar Sözlər: Büdcə, Nəticə, Sosial

**Evaluation of Mega Sport Events Beyond the Borders of Just Sport
Event: Azerbaijani Case Study in Terms of Economic and
Political Implications
Bahruz Huseynzade**

Abstract

The paper analyses hosting mega-events beyond the borders of just sport events. The paper clearly defines the terminology of mega-mega events. It is imperative for hosting country to understand true cost-benefit analysis of hosting international mega-event. For that reason, the paper describes the importance of the impact of mega-events on host countries and the current international methodologies that used to evaluate or monetize the impact of such mega-events. The paper also outlines hot debate topic among almost all scholars as to whether it is worth to host mega-events or not, by explaining arguments for and arguments against hosting mega-events by introducing winner's curse in hosting mega-events. Furthermore, the paper explores how hosting mega-events by developing and developed countries differ from each other from economic impact perspective. In the second part of the paper, the author describes economic and political implications of mega-events on Azerbaijan. Paper argues that, it could be useful for Azerbaijan to continue to host comparable small-scale mega-events as they require relatively small-sized investments on infrastructure which Azerbaijan already established during last years though hosting numbers of mega-events. Also, it is advisable for Azerbaijan to invest more on general infrastructure than specialized infrastructure. It will boost long-term impact of mega-events and increase total economic impact.

Keywords: sport, mega-event, Economic Impact Study, Azerbaijan economy.

**Beynəlxalq Təşkilatların Dağlıq Qarabağ Ərazisində
Aparılan Siyasi Biznesə Münsaibəti
Soltan Muradov**

Xülasə

Azərbaycanın apardığı aktiv diplomatik fəaliyyət nəticəsində Qarabağ münaqişəsini qlobal bir məsələyə çevirməyi bacarmışdır. Hətta ümummilli liderimiz Heydər Əliyev BMT -də Azərbaycan respublikasının mövqeyi haqqında danışıq və dəfələrlə ermənistanın təcavüzünün aradan qaldırılması ilə bağlı söylərin, mücadilələrin artırılmasına çağırılmışdır. Azərbaycanın xarici siyasəti nəticəsində BMT -nin 58 -ci, 59-cu, 61-ci sessiyalarında Qarabağ məsələsini müzakirə obyektinə çevirə bildi və müzakirələr əsnasında səsvərmə ilə artıq BMT Qarabağ ərazisində baş verən hadisələri, aparılan siyasəti, orda fəaliyyət göstərən biznes və biznes qurumlarının vəziyyətini öyrənmək üçün BMT -nin başçılığı altında Ekspert qurumu fəaliyyətə başladı. Bundan əlavə hətta qurumun 62-ci sessiyasında belə Azərbaycan xarici siyasəti nəticəsində yənidən Qarabağ ərazisində vəziyyət haqqında müzakirə olunması məsələsini ön plana çəkə bildi və burada artıq BMT Azərbaycanın ərazi bütövlüyü dəstəkləndiyini göstərdi. Azərbaycanın dəfələrlə Qarabağ münaqişəsinin ərazi bütövlüyü haqqında məsələləri ön plana çəkməsinə baxmayaraq , yalnız Qarabağ ərazisində aparılan qanunsuz ticarətlər, biznes qurumları, müəyyən qanunsuz şirkətlərə qarşı mübarizəni bir neçə dəfə səsləndirsə də, BMT bu müraciətlərə heç bir zaman lazım olan səviyyədə reaksiya vermədi. Həmin biznes qurumları və şirkətlər ölkədə müəyyən iqtisadi rol oynaya bilir və sözsüz ki, aparıcı qüvvəyə malikdir.

Azərbaycan BMT-yə bu qanunsuz biznesin dayandırılması haqqında bir neçə dəfə müraciət etsə də, hətta insan haqlarına dəstək göstərən, insan haqlarının tərəfdarı olan ən məşhur brendə çevrilmiş şirkətlər belə bu biznesə cəlb olunur. Bu gün işğalda olan Qarabağ ərazisində Qarabağ separatçı rejiminə işləyən onlara dəstək olan Orange, Credit, Agricole Aurulus və s kimi şirkətlər az deyil.

Açar sözləri:BMT, Qarabağ, qanun

Müəssisələrdə Strateji İnkişafında Müasir İdarəetmə Metodlarının Öyrənilməsi Və Tətbiqi Fərhad Bayramlı

Xülasə

Məqalədə Müəssisələrin strateji inkişafında müasir idarəetmə metodlarının öyrənilmiş və araşdırılmışdır. Tədqiqatın əsas məqsədi müəssisə və təşkilatda yeni iqtisadi modellərdən istifadə olunmasının, planlaşdırma üsullarının öyrənilməsinin, tətbiq olunma dairəsinin müəyyən olunmasının, yeni metodlardan və idarəetmə sistemlərinin tətbiq edilməsinin, korporativ sosial məsuliyyət tədbirlərindən istifadə olunmasının müəssisəyə gələcək dövrdə verəcəyi töhvləri və zərərləri araşdırmaqdır. Fəaliyyətdə olan müəssisələrdə, təşkilatlarda strateji inkişaf planlarının hazırlanması, tətbiqi habelə müasir idarəetmə nəzəriyyələrindən və korporativ sosial məsuliyyət anlayışı bu metodların inkişafı və təkamül tarixi müxtəlif yerli və xarici alimlər, iqtisadiyyatçılar tərəfindən araşdırılmış, öyrənilmiş və bu istiqamətdə tədqiqatlar aparılmış, məqalələr və monoqrafiyalar yazılmışdır.

Tədqiqatın predmeti ölkə daxilində korporativ sosial məsuliyyət metodlarının və strateji idarəetmə metodlarının təkmilləşdirmə yollarının tədqiqinin aparılması, digər ölkələr eləcə də, Azərbaycan idarəetmə metodlarının tətbiqi və mövzu ilə bağlı təkliflərin və tövsiyələrin verilməsidir. Tədqiqatın aparılması üçün mane olan nəzəri-metodoloji çətinliklər, zəruri informasiya bazasının yetərsizliyi və s. Tədqiqatın aparılması zamanı tələb olunan faktiki məlumatların rəsmi, elmi və biblioqrafik mənbələri, eləcə də müvafiq internet resursları və digər mənbələr qeyd edilir. Anlayış olaraq sosial məsuliyyətin hər dövrə uyğun gələn bir trəfini vermək çətinidir. Məsuliyyət anlayışına zaman, cəmiyyət, coğrafi mühit də istiqamət verir və dəyişdirir. Burdan görüldüyü kimi məsuliyyət anlayışına bir çox amil təsir edir və buna görə də məsuliyyətə dəqiq bir tərif vermək mürəkkəbdir. Bununla belə sosial məsuliyyət haqqında bir çox təriflər mövcuddur.

Açar sözləri: Strateji İnkişaf, KOM, Biznes Mühiti, Strateji Qiymətləndirmə, Strateji Qərarlar

Biznes Proseslərin Yenidən Qurulmasının Bankın İdarəetmə və Fəaliyyət Səmərəliliyinin Artırılması üsulu kimi Həmidə Oruczadə

Xülasə

Dəyişən iqtisadi vəziyyət şəraitində biznes-proseslərin reinjinerinqi köhnəlmiş proseslərin radikal və inqilabi restrukturizasiyasını nəzərdə tutur və bank fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üsullarından biridir. Hal- hazırda fəaliyyət sahəsinin genişlənməsi və bu səbəbdən xərclərin artmasına məruz qalan qabaqcıl kommersiya bankları müştərilərlə münasibətləri davamlı etmək, rəqabət şəraitində bazarda fəaliyyət göstərə bilmək üçün dəyişimlər aparmalı olduqlarını və bu sahədə strategiya qəbul etməli olduqlarının zəruriliyini qəbul edirlər. Yeniliklərin üstünlüklərindən faydalanmaq üçün bank yalnız məhsul yeniliklərində deyil, həmçinin biznes modelinin və müştərilərin texnoloji ehtiyaclarının inkişaf etdirilməsində uğur qazanmalıdırlar. Tədqiqatın əsas məqsədi müştəri yönümlü bankda kəmiyyət göstəricilərinə (prosesin davam etmə vaxtı, əməliyyata sərf olunan zaman, əmək haqqı sifarişləri, nağd hesablaşmalar, balansdan kənar mədaxil və məxaric orderləri) nəzarət etməklə qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olmağı təmin edən biznes-proseslərin müəyyən edilməsidir. Bankda BPR-in əsas məqsədi biznes əməliyyatlarında prosesin vaxtının azaldılmasıdır. Bu kontekstdə bank daxilində biznes proseslərinin optimallaşdırılması metodologiyasını müəyyənləşdirməklə yanaşı, biznes-proseslərin reinjinerinqinin nəticələrini də uğurla həyata keçirmək lazımdır. Mövcud və potensial müştərilərlə uzunmüddətli əlaqələrin qurulmasının ən perspektivli strategiyası müştərilərlə münasibətlərin idarə edilməsi konsepsiyasına (CRM) əsaslanan strategiyadır. Əsas məqsəd bank xidmətlərinin təqdim edilməsi yolu ilə bankın müştərilərinin tələbatının ödənilməsinə yönələn məhsullar və qabaqcıl bank xidmətləri təklif etməkdir. Müştəri yönümlü strategiyanın işlənilməsi zamanı istifadə olunan məqsəd və vəzifələrin həyata keçirilməsi bankın əsas biznes proseslərinin müştəriyə istiqamətləndirilməsi yolu ilə restrukturizasiyasını nəzərdə tutur. Texnologiya sahəsindəki nailiyyətlər, bankların müştərilərə daha rahat bir şəkildə xidmət göstərməsinə təsir göstərir. Bu konsepsiya bank biznesinin strateji istiqamətlərinin məhsullardan və bankın daxili quruluşunun xarakteristikasından müştərinin tələbatına istiqamətlənməsinə nəzərdə tutur.

Açar sözləri: reinjinerinq, idarəetmə, biznes prosesləri, CRM

Issues Of Improvement On Audit In Manufacturing Companies

Yusif Mammadov

Abstract

Working documents are used in planning and conducting the audit, during the current control and verification of the work performed by the auditor, as well as for fixing audit documents. Working documents are developed independently by the auditor, they must contain the required details and their own encoding. At the end of the audit, all working documentation, audit report and conclusion are completed in a separate folder in the order of identification numbers, which are deposited with the responsible employee of the audit organization, appointed by order of the head. At the same time, it is necessary to make sure that all working documents are drawn up neatly, on paper and with means that ensure the safety of records for at least 5 years, and the information contained in them is easily readable, unequivocal.

The working documentation must be stored in the audit organization for at least 5 years from the date of the audit in specially equipped metal cabinets or lockers that are locked.

The completed file of working documentation, including the audit report and the issued audit report, is registered in the registry, which is maintained in electronic form and must be printed at least once every six months. In case of loss or damage to the working documentation, the head of the audit organization may appoint an internal investigation. The results of an internal investigation are documented in the relevant act.

The information contained in the working documentation is confidential and not subject to disclosure. The working documentation created during the audit is the property of the audit organization, and the audit organization is not obliged to provide the working documentation to the client, and is not entitled and is not obliged to provide the working documentation to other persons, including tax and other state bodies, except as expressly provided for by the legislation of the Azerbaijan . The removal of working documentation from the audit organization can only be carried out by authorized bodies in cases and in the manner directly established by the legislation of the Azerbaijan.

Keywords: accounting, finance, audit, workig documents

Motivasiya Sisteminin Formalaşdırılmasına Təsir Edən Amillərin Kompleks Qiymətləndirilməsi Günay Məmmədova

Xülasə

Müasir həyatın bugünkü şəraitində insanları idarəetmə sənəti sahibkarlıq uğurunun, sabitliyin və rəqabət qabiliyyətinin həlledici amilinə çevrilir. Müasir bir təşkilat bənzərsiz bir mexanizmdir, bazarda etibarlı və səmərəli fəaliyyət göstərməsi onun bütün elementləri və sistemlərinin işində əlaqələndirmədən asılıdır. İdarəetmə sahəsindəki mütəxəssislərin fikrincə, müasir bir təşkilatın səmərəliliyi əsasən işçilərin səriştəsi, işə həvəsləndirici münasibətləri ilə müəyyən edilir. Buna görə ötən əsrdə kadr psixologiyasına, idarəetmə elminin konsepsiyasının əhəmiyyətli bir hissəsi olan kadrların motivasiyasına maraq bu qədər artdı. İşçinin motivasiya münasibətlərini, şirkətin şəxsi məqsəd və vəzifələrinə uyğun olaraq onları formalaşdırmaq və istiqamətləndirmək bacarığını bilmək müasir biznesdə ən vacib məsələdir. İşçilərin məhsuldarlığının artırılmasında müəssisənin hər bir üzvünün öz məqsədlərinə çatmasına təşviq edəcək effektiv fəaliyyət göstərən motivasiya və stimullaşdırma sistemi mühüm rol oynayır. Yaxşı inkişaf etmiş bir motivasiya sistemi işçilərin əmək potensialını aktivləşdirməyə, müəssisədəki iş keyfiyyətini və məmnuniyyətini artırmağa imkan verəcəkdir. Ancaq bu gün bu problemi həll etmək üçün vahid universal resept yoxdur. Nəzəri modellərin praktikada tətbiqi çətinidir, çünki işçilər üçün həqiqətən effektiv motivasiya və təşviq sisteminin formalaşması və tətbiqi zamanı bir çox fərqli amillər nəzərə alınmalıdır. Bu məqalədə bir müəssisədə kadr motivasiya sisteminin formalaşmasına təsir edən amilləri sistemləşdirilir. Təşkilatdakı işçilərin motivasiya və stimullaşdırılmasına təsir edən amillər formalaşma və təsir səviyyəsinə, həmçinin məzmunu görə bölünür. Beləliklə, formalaşma səviyyəsinə görə üç səviyyə fərqlənir: dövlət, təşkilati və fərdi. Vurğulanan məzmun: şəxsi, iqtisadi, təşkilati və idarəetmə, peşə fəaliyyətinin amilləri və iş vəziyyətinin sosial xüsusiyyətləri. Faktorların keyfiyyət xarakteristikası verilir və əsas amillər kateqoriyasında alt növlər vurğulanır.

Açar sözlər: motivasiya, motivasiya sistemləri, insan resursları, stimullaşdırma, motivasiya iqlimi

Gəncə-Qazax Regionunda Turizmin Mövcud Vəziyyəti

Elvin Əliyev

Xülasə

Məqalədə Gəncə-Qazax regionunda turizmin mövcud vəziyyəti, inkişaf perspektivləri öz əksini tapmışdır. Bu bölgədə turizm sektorunun inkişafının təkmilləşdirilməsi yolları təhlil edilmişdir.

Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunun təbii-iqtisadi potensialının mühüm bir hissəsini ölkənin turizm-rekreasiya ehtiyatları təşkil edir. Dağ, meşə, şirin, mineral və termal su mənbələri və s. bu kimi təbii ehtiyatlar və qədim tarixi-mədəni abidələr burada geniş istirahət və müalicə-sağlamlıq şəbəkələri yaratmağa və xarici turizmi inkişaf etdirməyə imkan verir. Nəinki respublikamızda, həmçinin dünyada məşhur olan müalicəvi Naftalan nefti burada yerləşir. Gəncə-Qazax bölgəsində yerləşən Göygöl və Hacıkənd ətrafında sanatoriya-kurort və müalicə sağlamlıq müəssisələri şəbəkəsini genişləndirməklə regionda turizmi inkişaf etdirmək olar.

Ölkə əhalisinin 13,6%-nin yaşadığı Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda kənd təsərrüfatının, sənayenin, turizmin inkişafı diqqət mərkəzindədir. Bu regionda kənd təsərrüfatı ilə yanaşı turizmin, maşınqayırma sənayesinin, qara və əlvan metallurgiyanın inkişaf etdirilməsinin böyük potensialı var.

Məqalədə xüsusilə Gəncə-Qazax bölgəsində kənd turizminin mövcud vəziyyəti məsələsinə də toxunulmuşdur. Gəncə-Qazax bölgəsində kənd turizmi üçün əlverişli olan yaşayış məntəqələri əsasən dağlıq və dağətəyi bölgələrdə cəmlənib. Kənd turizmi üçün əlverişli olan bölgələrə Göygöl, Daşkəsən, Gədəbəy, Goranboy rayonlarını qeyd etmək olar. Bununla yanaşı səbəbi həmin bölgələrdə landşaft ekzotikliyi ilə seçilən təbii zənginliklərin olması və yaşayış məntəqələrinin özünəməxsus adət-ənənələrinin olmasıdır. Burada kənd turizminin inkişafı həm bölgənin, həm də ölkənin iqtisadiyyatının güclənməsində xüsusi rol oynayır. Bu səbəbdən də regionda kənd turizminin inkişafı labüddür.

Açar sözlər: Gəncə-Qazax bölgəsi, Naftalan, kənd turizmi, turizm potensialı

İnsan Resursları İdarəetməsini Təkmilləşdirmək üçün Analitikadan İstifadə Fidan Cahangirova

Xülasə

Texnologiyasının sürətlə inkişaf etməsi nəticəsində formalaşan informasiya əsrində məlumatların axınının sürətlənməsi, əlaqələrin qurulmasının asanlaşması, elmin öz inkişafının pik həddinə çatması və s. kimi amillərin nəticəsində iqtisadiyyat və idarəetmə kimi sahələr hərtərəfli inkişaf etməyə başlamışdır. Bu baxımdan, hazırda insan resursları idarəetməsi (İRİ) də hər bir şirkət üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Artıq şirkətlərmüasir dövrün imkanlarına və tələblərinə müvafiq olaraq klassik idarəetmə nəzəriyyələrindən birdəfəlik uzaqlaşmaq vəhazırkı dəyişim sürətinə uyğunlaşmaq fikrini qəbul etməlidirlər. Son 100 il ərzində İRİbaş verən bir sıra köklü dəyişikliklər nəticəsində İRİ əməliyyat yönümlüdən strategiya yönümlü istiqamətə doğru hərəkət etmişdir. Hazırkı dövrdə isə data yönümlü İRİ aktualdır. İnsan resursları (İR) ilə əlaqəli iri həcmli datalara yaxud məlumatlara dair analitik metodların sistemli şəkildə tətbiqi İR analitikası adlanır.Həm İRİ sahəsində, həm də şirkətin ümumi fəaliyyətində İR analitikasından istifadə şirkətlərə bir sıra üstünlüklər vəd edir. Ən son yeniliklərdən biri olan İR analitikasının istifadəsi, artıq investisiyaya güvənərək deyil, tamamilə dataların, məlumatların analizinə əsaslanaraq qərar qəbul etməyə imkan verir. Ancaq bu da qeyd edilməlidir ki, İR analitikasının tətbiqi olduqca qəliz hesab edilir və uğurla tətbiqi üçün bacarıq, dərin ixtisas bilikləri tələb edilir.Bu tədqiqatın əsas məqsədi İR analitikasının tətbiqinin təşkilatın performansını necə yüksəldə biləcəyini öyrənmək olmuşdur. Məqalədə İR analitikasının nə olduğu, üstünlükləri, əsas reallaşdırılma məqsədləri, şirkətlərdə tətbiqinə imkan verməyən real problemlərin nələr olduğu, İR analitikasının tətbiqi üçün hansı addımların atılması gərəkdiyi haqqında araşdırılma aparılmışdır.Aparılan araşdırma Azərbaycanda şirkət rəhbərlərinə İR analitikası, üstünlükləri, tətbiqi, real maneələr haqqında məlumat əldə etməyə yardımçı ola bilər.

Açar sözlər: insan resursları, insan resursları idarəetməsi, insan potensialı, insan resursları analitikası.

İqtisadi Təhlükəsizliyin Təmin Edilməsində Gömrük Siyasətinin Rolu Əmrəh Cəfərli

Xülasə

İqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi dedikdə ölkənin iqtisadi maraqlarına təhlükə yarada biləcək daxili və xarici tendensiyaların qarşısının alınması məqsədi ilə həyata keçiriləcək tədbirləri özündə təcəssüm etdirən iqtisadi siyasət başa düşülür. Güclü iqtisadiyyatın formalaşdırılması, dövlət hakimiyyətinin möhkəmləndirilməsi, iradəli və bir cəmiyyətin formalaşdırılması ölkə üçün mövcud olan bütün təhlükələrin neytrallaşdırılmasında və aradan qaldırılmasında çox mühüm rol oynayır. Məhz buna görə də müasir dövrdə iqtisadi təhlükəsizlik anlayışı istər inkişaf etmiş, istərsə də inkişaf etməkdə olan ölkələrin varlığı üçün çox strateji xarakterli bir kateqoriya olmaqla yanaşı, bütövlükdə bütün dövlətlərin daxili və xarici siyasətinin prioritet istiqamətinə çevrilmişdir. Ölkənin xarici ticarət fəaliyyətinin tənzimlənməsi biləvasitə gömrük orqanları vasitəsilə tənzimlənməli, bununla yanaşı həyata keçirilən bütün əməliyyatlarda hüquqi normalara riayət olunmalıdır. Nəzərə alsaq ki, istər ölkəyə idxal olunan istərsə də ölkədən idxal olunan hər bir məhsulun ölkə iqtisadiyyatı üçün təhlükəsi mövcuddur. Ölkə ərazisinə həddindən artıq məhsul idxal olunması, ölkə ərazisindən həddindən artıq məhsul ixrac olunması və ya qadağan olunmuş malların (məs. Partlayıcı maddə, silah, narkotik maddələr və s.) ölkə ərazisinə gətirilməsi iqtisadiyyata çox mənfi təsir göstərə və onun çökməsinə səbəb ola bilər.

Texnologiyanın sürətlə inkişaf etməsi, ölkələr arası inteqrasiyanın artması, beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının günü-gündən daha da inkişaf etməsi hər bir ölkə üçün iqtisadi təhlükəsizlik mövzusunun zəruri edir. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində gömrük siyasətinin, cümlədən gömrük rejimlərinin çox vacib rolu vardır.

Açırsözlər: iqtisadi təhlükəsizlik, gömrük siyasəti, milli iqtisadiyyat, inteqrasiya

The Impact of Amendment to The Tax Code on Improving Reporting

Leyla Mammadli

Abstract

When developing the tax system, it is advisable to turn to the experience of countries with developed market economies. In the theory and practice of tax regulation of developed Western countries, the tax system in the postwar years was built in accordance with the Keynesian concept of functional finance. According to this concept, the amount of expenditures and the tax rate are subordinated to the needs of regulating aggregate social demand, which should be kept at a level that ensures the full use of labor resources and capital while maintaining price stability (while budget equilibrium is sacrificed to economic equilibrium). Starting from the 80s, due to the decrease in the share of the public sector in the economies of developed countries and the decrease in the economic role of the state (reduction of its direct intervention in the economy mainly through reduction of government spending), the tax system, along with the implementation of regulatory functions, began to focus on providing without budget deficit. In a developed economy, this goal is achieved not by increasing the tax burden on manufacturers and individuals, but by expanding the tax base and reducing government spending amid large-scale and targeted tax cuts.

Keywords: accounting, finance, tax, fiscal, accounting

Rəqəmsal Hökumətin Formalaşmasının Bəzi Problemləri və Həll Perspektivləri Nurlan Quluzadə

Xülasə

Beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, rəqəmsal hökumətin formalaşdırılmasının konseptual və arxitektura əsasları tədqiq olunmuş və bəzi təkliflər verilmişdir. Rəqəmsal dövlətin formalaşması proseslərinin ölçülməsi və monitorinqi, veb-resursların intellektual analizi, informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması, elektron demokratiya və elektron vətəndaş problemləri araşdırılmış, konseptual yanaşmalar təklif olunmuşdur. Elektron dövlət nəzəriyyəsinin əsas prinsipləri nəzərə alınmaqla mühüm tədqiqat istiqamətləri müəyyən edilmişdir. Bu gün inkişaf etmiş ölkələrdə informasiya texnologiyalarının geniş tətbiqi onların sosial-iqtisadi inkişafına öz təsirini göstərməkdədir. İnternetə çıxış imkanı olan və ondan öz ehtiyaclarını təmin etmək üçün istifadə edən vətəndaşların, mərkəzlərin, təşkilatların, institutların sayı sürətlə artmaqdadır. Belə bir şəraitdə dövlət xidmətlərinin şəffaflıq, siyasi cəhətdən neytrallıq prinsiplərində daha çox mobilliliyə və interaktivliyə ehtiyac artır. Qeyd etmək lazımdır ki, hal-hazırda idarəetmədə siyasi və sosial texnologiyalardan istifadə imkanları genişlənir.

“Elektron dövlət” ingilis dilində “electron government” anlayışına daha çox uyğundur. Bəzi ədəbiyyatlarda “electron government” termini “elektron hökumət” kimi tərcümə olunur. Lakin müasir beynəlxalq hüquq sənədlərində, xüsusilə də, insan hüquqları üzrə Avropa məhkəməsinin qərarlarında “government” termini, bütövlükdə, “dövlət” anlayışını ifadə etmək üçün istifadə edilir. Müvafiq sənədlərdə göstəriləni kimi, buraya yalnız mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı olan hökumət deyil, həm də hakimiyyətin digər qolları olan qanunverici və məhkəmə orqanları daxildir. Hazırda, xüsusən, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə “elektron dövlət” quruculuq mərhələsində olduğundan bir anlayış kimi hələ tam formalaşmamışdır.

Açar sözləri: rəqəmsal hökumət, e-dövlət, e-hökumət

İnvestisiyaların Səmərəliliyinin Statistik Qiymətləndirilməsi və Təhlili Üsulları

Anar Allahverdiyev

Xülasə

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində müəssisələrin investisiyaları öyrənərkən statistikanın əsas vəzifələrindən biri investisiyaların səmərəliliyini düzgün qiymətləndirməkdir. Bu bilavasitə müəssisələrin, şirkətlərin, korporasiyaların, firmaların və başqa təsərrüfat subyektlərinin inkişaf məqsədlərindən irəli gəlir və bunlar yeni istehsalın yaradılmasına, genişləndirilməsinə, texniki yenidən qurulmasına, rekonstruksiyasına və digər ticarət fəaliyyətlərinə investisiya qoyuluşu ilə həyata keçirilir. Bu tədbirlərin keçirilməsinə investisiya tələbatı olduqca böyükdür, eyni zamanda investisiya ehtiyatları olduqca məhduddur. Buna görə də, investorlar, müəssisə rəhbərləri və menecerləri kapital qoyuluşlarından hansı tezliklə, nə dərəcədə gəlir əldə ediləcəklərinə, yəni, investisiyaların nə dərəcədə səmərəli olacağına qarşı laqeyd deyillər.

İnvestisiyaların səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və təhlili zamanı statistika iqtisadi nəzəriyyənin metodoloji prinsiplərinə əsaslanır. Lakin bu metodologiyanın əsas müddəaları başlıca olaraq investisiya obyektlərinin layihələndirilməsi mərhələsinin səmərəliliyinin və maliyyələşdirmə və həyata keçirilməsi üçün onların seçiminin müəyyənləşdirməsi üçün işlənilib hazırlansa da, statistikanın əsas vəzifəsi investisiya obyektinin fəaliyyəti və istismarı şəraitində investisiyaların faktiki səmərəliliyini xarakterizə etməkdən ibarətdir. Buna görə investisiya layihəsinin səmərəliliyinin statistik qiymətləndirilməsi investisiya qoyuluşunun və onun həyata keçirilməsinin (fəaliyyətinin) bütün mərhələlərini əhatə edir.

Məqalədə investisiya layihələrinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və təhlili zamanı istifadə edilən statistik və dinamik üsulların mahiyyəti və ilkin şərtləri statistik öyrənilmiş, eləcə də müasir iqtisadi şəraitdə bu metodların çatışmazlıqları müəyyən edilmiş, xalis diskontlaşdırılmış gəlir, investisiyaların rentabellik indeksi, daxili gəlirlilik norması kimi göstəricilərin hesablanması qaydaları izah edilmişdir.

Açar sözlər: investisiya, səmərəlilik, statistika, üsul.

Kar Dağıtımının Hisse Senedi Değeriyle İlişkisi : BİST Gıda Sektörü Üzerine Bir Uygulama

Aysel Hüseynova

Özet

Bu çalışmanın amacı, Kar dağıtımının hisse senedi değeriyle olan ilişkisini belirlemektir. Hisse senetleri, anonim şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komanditortaklıklarda, payları temsil eden bir menkul kıymettir. En bilinen özelliğisahiplerine ortaklık hakkı sağlamasıdır.Hisse senedi, risk profili “Çok Yüksek Risk” olan müşteriler ile uyumludur. Hisse senedi değeri konjonktürel durumla, ülkenin hatta dünyanın makro ve mikrodeğişkenleriyle yakından ilişkilidir. Bu değişkenler arasında kar dağıtımı ayrıca incelenmesigereken önemli bir etkidir. Özellikle araştırmanın uygulama konusunu oluşturan Gıda sektöründe faaliyet gösteren firmaların hisse senedi değeri ile kar dağıtımlarının yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmada Gıda sektöründe kar dağıtımı ile hisse senedi değeri arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizde kullanılan oranlar BİST’in aylık bültenleri ile BİST şirketleri sermaye, temettü ve aylık fiyat verileri yilligından elde edilmiştir. Gıda Sektöründe faaliyet gösteren halka açık şirketler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.Konu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, pay getirileri ile ilişkili faktörlerin genel olarak, makroekonomik ve mikroekonomik faktörler olmak üzere iki ana başlık altında ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, pay getirileri ile ilişkili finansal tablo oranlarının panel veri analiz yöntemi ile tespit edilmesidir.

Bu amaçla çalışmada, BİST’de işlem gören gıda sektörü işletmeleri örneklem olarak seçilmiştir.Araştırmadaki şirketlerin 2010-2018 yılları arasındaki hisse senedi değerleri ve aynı tarihlerdeki BİST-100 endeksi verileri kullanılmıştır. Yıllara göre yapılan analizler sonucunda Kar dağıtım ile hisse senedi değeri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hisse Senedi, Kar Dağıtım Politikası, Gıda Sektörü

Müasir Şəraitdə İnsan Resurslarının Motivasiyasının Mahiyyəti, Metodları və Funksiyaları Nicat Əliheydərli

Xülasə

Məqalədə müasir şəraitdə insan resurslarının motivasiyasının mahiyyətindən, metodlarından və funksiyalarından bəhs olunur. Heyətin səmərəli motivasiyası müasir təşkilatların rəqabətqabiliyyətliliyinin ən mühüm amillərindən biridir. İqtisadi modernləşmə şəraitində müəssisələrin uğuru və rəqabət qabiliyyəti tamamilə mövcud ehtiyatların səmərəli istifadəsindən asılıdır. Bundan əlavə, müəssisələr üçün ən vacib inkişaf mənbələri arasında əmək və yaradıcılıq potensialı, peşə təcrübəsi və biliyi olan insan resursları nəzərə alınır.

Müasir şəraitdə müəssisələrlə əlaqəli köklü yeni vəzifələr ilk növbədə insan resurslarının idarə edilməsində yaranır. Bununla əlaqədar, insan resurslarının effektiv idarə olunması üçün ən təsirli vasitə kimi müəssisə işçilərinin əməyinin motivasiyasının vacibliyində ciddi artım var. Müəssisənin istehsal və təsərrüfat fəaliyyətlərini idarə etmək üçün alt sistem kimi çıxış edən insan resurslarının idarəetmə sistemi vasitəsilə insanları və onların məhsul və xidmətlər istehsal etmək bacarığı idarə olunur. İstehsal və təsərrüfat fəaliyyətlərini səmərəli şəkildə idarə etmək yalnız müəssisə işçilərinin əsaslandırılmış işi şəraitində mümkündür, çünki məhz motivasiya insanın əsas məhsuldarlığını artırır. İşçilərin rəşional qiymətləndirilməsi və motivasiyası, daha yüksək göstəricilərə və əməyin nəticələrinə nail olmağa kömək edir və işçilərin iş münasibətinin dəyişməsi, ümumi şəraitdə qorunub saxlanılması və yaxşılaşdırılması bazar şəraitində əsas vəzifə olan müəssisənin ümumi gəlirliyini və rəqabət qabiliyyətini artırır.

Məqalədə motivasiya insan resurslarının idarə edilməsinin ən vacib funksiyalarından biri hesab olunur. Elmi ədəbiyyatın təhlili əsasında motivasiya prosesinin mahiyyəti və quruluşu fərqləndirilir. Qeyd edilir ki, motivasiyanın əsas mexanizmi rəhbərliyin arsenalında mövcud idarəetmə metodlarıdır. Müasir təşkilatlarda həm ənənəvi, həm də müasir olaraq insan resurslarının maddi və qeyri-maddi motivasiya metodlarına xüsusi diqqət yetirilir.

Açar sözlər: motivasiya, motivasiya prosesləri, insan resursları, stimullaşdırma, motivasiya metodları

Azərbaycan Respublikasının Kiçik Müəssisələrində Menecmentin Nəzəri Əsasları Hikmət Quluzadə

Xülasə

Dayanıqlı inkişaf modelinin qarşısında duran ən vacib vəzifələrdən biri də firmalar (təşkilatlar, müəssisələr) həddində idarəedilmənin konseptual və metodoloji problemlərini işləyib tərtib etmək və gerçəkləşdirməkdir. Nəzəri idarəedilmənin innovativliyi iki nöqtəyi-nəzərdən vacib önəm kəsb edir. İlk öncə, ölkənin bazar əlaqələrinə keçid mühitində təməl təsərrüfat bölmələrində idarəetmənin müvafiq forma və üsullarının tətbiq olunması, ikincisi, firmanın dünya bazarına çıxışı və xarici iqtisadi münasibətlərin genişləndirilməsi üzrə idarəedilmə praktikasının dərinədən mənimsənilməsi tələb edilir. Əks təqdirdə firma həddində effektiv işləmək mümkün olmazdı. Həmin problemlərin tədqiqi istər keçid dövrünün, istərsə də bazar əlaqələrinin tələbidir.

Dayanıqlı inkişaf şəraitində mikroiqtisadi sektorda qarşıda duran ən vacib vəzifələrdən biri də firmalar (təşkilatlar, birliklər) həddində idarəedilmənin nəzəri və metodik problemlərini tədqiq etmək və həll etməkdir. Cari periodda kiçik və orta sahibkarlığın tərəqqisinə hökumət dəstəyi sayəsində ölkədə yeni-yeni təsərrüfat sahələri yaranmaqdadır. Lakin sahibkarlıq sahəsində nəzəri biliklərə malik olmayan sahibkarlar və biznesmenlər təsərrüfatlarını idarə etmək bacarıqlarına malik olmurlar. Ali təhsil müəssisələrində menecment, biznesin idarə edilməsi, marketinq, sənayenin təşkili və idarə olunması ixtisasları üçün kadr hazırlığı bu bölmədə kadr problemlərinin aradan qaldırılmasında geniş önəm kəsb edir. Bu aspektdən, idarəedilmə dərs vəsaiti təzə yaranan və fəaliyyətdə olan cari sahibkarlıq bölmələrinin təşkil edilməsi və idarə olunmasına aid nəzəri biliklər toplusunu özündə ehtiva edir. Yəni biz menecment dedikdə planlama, təşkil etmə, motivasiya, nəzarət, marketinq və bunların gerçəkləşdirilməsinin prinsip və üsullarını başa düşürük.

Açar sözləri: menecment, metodoloji, biznes

Sosial Media Marketinginin Turizmə Təsiri Namiq Quluzadə

Xülasə

Sosial media turizmə hərtərəfli nüfuz edib və turizm təcrübələrinin planlaşdırılması, istehlak edilməsi, qiymətləndirilməsi və bazara çıxarılmasında köklü dəyişikliklərə səbəb olub. Bu məqalədə sosial media mənzərəsinin və istifadəçilərinin ətraflı portreti təqdim olunur və sosial medianın turizmdə oynadığı müxtəlif rolların eskizləri verilmişdir. Sosial medianın həm istehlakçıdan, həm də biznes baxımından təsirlərini müzakirə edir və sosial medianın əhəmiyyətli tədqiqat imkanları təmin etdiyini, eyni zamanda metodlar və məlumatların keyfiyyəti baxımından əhəmiyyətli olduğunu göstərir. Sosial media araşdırmalarına onların təbiəti və təsirləri haqqında nəzəri və praktiki anlayışları davamlı məlumatlandırmaq üçün daha sistemli yanaşmalara çağırış ilə yekun vurur. Bundan əlavə, interaktiv mühitdə müştərilərlə daha səmərəli münasibətlərin idarə edilməsi üçün internet texnologiyalarında səriştəli mütəxəssisləri işə cəlb etmək və ya xaricdən xidmətlər almaq lazımdır. Məqalədə Azərbaycanda istifadəçi sayı daha çox olan Facebook və Instagram sosial platformaları üzərində təhlil aparılacaq.

Açar sözlər: Sosial media və səyahət təcrübəsi; Sosial media və turizm marketingi; Facebook, Instagram və Twitter.

Reklam Vasitələrindən İstifadə Strategiyalarının Təkmilləşdirilməsi İstiqamətləri Səadət Əliyeva

Xülasə

Müasir dövrdə bir çox bazarlarda, rəqabətin güclənməsi, o cümlədən müxtəlif istehsal sahələrində fəaliyyət göstərən istehsalçı - müəssisələrin bir-birləri ilə rəqabət aparmaları, firmaların bütün mümkün vasitələrdən istifadə etməklə, öz məhsullarının satışını aktvələşdirməyə çalışmalarına, başqa sözlə desək, məhsulların bazara yeridilməsinə cəhd göstərmələrinə səbəb olur. Bu zaman müəssisələr satışın stimullaşdırılmasının bir çox müxtəlif vasitələrindən istifadə edirlər.

Satışın stimullaşdırılmasının ən geniş yayılmış və ən effektiv təsir göstərən marketing vasitələrindən biri reklam fəaliyyətidir. Reklam fəaliyyəti bu və ya digər məhsulun mövcudluğu haqda, habelə onun xarakteristikası haqda alıcılara informasiya vermək, onları məlumatlandırmaq funksiyasını yerinə yetirir. Müasir reklamın xarakterik cəhəti, onun istehsal və xidmət sferasında fəaliyyət göstərən firmaların istehsal-satış fəaliyyətinin idarə edilməsi prosesinə cəlb edilməsi nəticəsində marketing sistemində yeni rol oynaması ilə əlaqədardır. Bu yeni rolun mahiyyəti, onun kompleks marketing sisteminin aktiv və ayrılmaz hissəsi olmasının dadır. Bu sistemin inkişaf səviyyəsi müəssisənin reklam - informasiya fəaliyyətinin keyfiyyət və effektivliyi ilə əldə, onun dünya bazarı tələblərinə uyğunluğu ilə ölçülür.

Marketing məhsul satışının təşkilini, yeni məhsulların müştərilərə yönləndirilməsinin tədqiqini və həmin məhsulların reklam strategiyasının hazırlanmasını həyata keçirir. Marketingin vəzifələrinə aid olan firmaların öz məhsullarının üstünlükləri haqqında məlumat yaymaq və hədəf auditoriyasını məhsulu almağa inandırmaq məhz reklam vasitəsi ilə reallaşdırılır. Reklam müxtəlif istehlakçıların tələbatlarının formalaşdırılması və stimullaşdırılmasını həyata keçirərək marketinglə sıx qarşılıqlı əlaqədə olur. Belə olduğu təqdirdə firmalarda satış üzrə reklam fəaliyyətinin idarəsi strategiyasının seçilməsi çox aktual olan məsələdir.

Açar sözlər: reklam, marketing, strategiya, Astoriya-Bakı, fitness

İnsan Kapitalının İnkişafı və Onun İnkişafında Gender Bərabərliyi Siyasəti Ziba Kərimova

Xülasə

Dünyanın qabaqçıl ölkələrinin inkişafı yeni bir iqtisadiyyatın – bilik iqtisadiyyatı, innovasiya, qlobal informasiya sistemlərinin formalaşmasına təkan verdi. Yeni iqtisadiyyatın əsasını müasir cəmiyyətin sosial-iqtisadi inkişafının əsas hərəkətverici qüvvəsi olan insan kapitalı təşkil edir. İnsan kapitalı (human capital) – insanın və bütövlükdə cəmiyyətin müxtəlif ehtiyaclarını ödəmək üçün istifadə olunan bir anlayışdır. Bu termindən ilk dəfə 1958-ci ildə amerikalı iqtisadçı Ceykob Minser, 1961-ci ildə Teodor Şults istifadə etmişdir. 1964-cü ildə isə Geri Bekker bu ideyanı inkişaf etdirərək, insan davranışına iqtisadi yanaşma tərtib etdi. Müasir iqtisadiyyatda insan kapitalı həm rəqabət mühitində üstünlüyün əldə edilməsi, həm də iqtisadi artımın keyfiyyət parametrlərinin təmin edilməsində həlledici rol oynayır. Əvvəlcə insan kapitalı dedikdə insana qoyulan investisiyalar, iş qabiliyyətinin artırılması, təhsil və peşə bacarıqları başa düşülürdü. Daha sonralar bu anlayış genişləndi. Hal-hazırda insan resursları dedikdə ağıla ilk gələn anlayışlardan biri də məhz insan kapitalıdır. Dünya Bankının məlumatlarına əsasən isə insan kapitalına istehlak xərcləri - ərzaq, geyim, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və s. xərclər aiddir. İnsan resursları insan və iqtisadiyyat arasında bir körpüdür. Müasir iqtisadiyyatda insana təkcə işçi qüvvəsi kimi yanaşılmır. İdarəçilik və istehsalatdakı rolu, fəaliyyəti nəzərdə tutulur. Aparılan bu tədqiqatın qarşısına qoyduğu əsas məqsəd Azərbaycanda insan resurslarının idarə olunması sahəsindəki vəziyyətin araşdırılması, ölkə iqtisadiyyatında insan kapitalının rolunun müəyyənəndirilməsi və iqtisadiyyatda gender bərabərliyinin araşdırılmasıdır. Eləcə də tədqiqat sonunda müəyyən təklif və tövsiyələrin dəortaya çıxması da gözləniləndir.

Açar sözlər: insan resursları, insan kapitalı, milli iqtisadiyyat, gender bərabərliyi.

**Büdcənin Neft Gəlirlərinə Maliyyə Nəzarətinin Səmərəliliyinin
Qiymətləndirilməsi
Vüqar Abbasov**

Xülasə

Məqalədə neft gəlirlərindən səmərəli istifadənin yolları və qeyri-neft sektorunun inkişaf perspektivləri göstərilmişdir. Ümumilikdə qısa və uzun müddətdə neft gəlirlərindən asılığın azaldılması yolları da şərh olunmuşdur. Eyni zamanda Azərbaycanda neft gəlirlərindən istifadə də yeni yanaşmalar və dünyada bu sahədə uğurlu model hesab edilən modllər təhlil olunmuşdur. İqtisadiyyat sahəsinin diversifikasiyası və qloballaşması zamanı makroiqtisadi siyasətin başqa komponentlərinin, həmçinin fiskal siyasət və büdcənin vergisiz gəlirlərinin koordinasiyası üçün yaranan tələbat özünü daha çox biruzə verir. Sözügedən bu siyasətlər arasında koordinasiyanın faydası iqtisadi idarəetmənin istənilən səviyyəsində də qəbul olunur. Milli iqtisadiyyatın müasir tərəqqi dövrü integrasiya və qloballaşmanın tədricən güclənməsi, maliyyə vasitəçiliyinin tərəqqisinin sürətlənməsi, neft və fiskal ekspansiya şəklində olan faktorların aktivləşməsi ilə səciyyələnir. Zaman keçdikcə özünü daha çox biruzə verməklə olan fiskal ekspansiya iqtisadiyyat sahəsinin ümumi mənzərəsini tamamilə dəyişməkdədir. Neft gəlirləri ilə dövlət xərclərinin intensiv olaraq artırılması iqtisadiyyat sahəsində zamanla yaranmış sosial-iqtisadi problemlərin həll edilməsinə zəmin yaradır və iqtisadiyyat sahəsinin növbəti tərəqqisi üçün şərait yaradır. Müasir dövrdə iqtisadi sektorda islahatlar həyata keçirilməsi, iqtisadiyyatın əksər istiqamətlərindəki kimi ölkənin mühüm maliyyə planı olan dövlət büdcəsi təkrar tərtib olunmasıdır. Ölkəmiz çox gənc bir ölkədir, bu səbəbdən də sadaladığım sektorlarda mütəmadi olaraq inkişaf etməyə ehtiyac duyur. Burdan belə nəticəyə gəlirəm ki, məqalənin mövzusu günümüz üçün olduqca aktual mövzudur və yaxın dövrlər ərzində də ölkəmizdə önəmli iqtisadi mövzulardan biri kimi qalacaqdır.

Açar sözlər: siyasət, neft gəlirləri, nəzarət

Azərbaycanın Xarici Ticarət Əlaqələri **Mir Yusif Yusifzadə**

Xülasə

Müstəqillik illərindən sonra Azərbaycan Respublikası öz xarici iqtisadi siyasətini özü müəyyən etməyə başladı. Ölkəmizin əlverişli coğrafi mövqedə yerləşməsi bu siyasətin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayır. Asiya və Avropa ilə ticarət əlaqələrinin qurulması, istər dəniz yolu, istərsə də digər nəqliyyat növlərindən istifadə edərək xarici ticarətini inkişaf etdirməyə başladı.

Müstəqil olduqdan sonra Azərbaycanın əsas ixrac etdiyi məhsul xam neft olmuşdur. Neft və neft məhsullarından əlavə respublikamız digər məhsullar üzrə idxal-ixrac əməliyyatları edir. Hazırda ölkəmiz dünyanın bir çox ölkələri ilə ticarət əlaqələri qurub və xarici ticarət siyasətini uğurla davam etdirir.

Azərbaycan Respublikasının xarici ticarətində əsas rol Dövlət Gömrük Komitəsi oynayır. Dövlət Gömrük Komitəsinin ümumi fəaliyyəti çərçivəsində ölkənin xarici ticarətinin tənzimlənməsi, dövlət gəlirlərinin yığılması və s. kimi istiqamətlər mövcuddur. Bu fəaliyyət çərçivəsində ölkənin xarici iqtisadi fəaliyyətinin tənzimlənməsində gömrük-tarif sistemi böyük rol oynayır. Dövlət Gömrük Komitəsi beynəlxalq standartların tələblərinə cavab verən, gömrük-tarif tənzimlənməsi sistemi ilə idxal-ixrac əməliyyatlarını həyata keçirir.

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının son illərdə xarici ticarət istiqamətləri, gömrük fəaliyyətinin həcmi araşdırılıb və əsas göstəriciləri müəyyən olunub. Əsas idxal-ixrac əməliyyatları təhlil olunub. Təhlil olunan dövr ərzində idxal-ixracın həcmi, əsas idxal-ixrac əməliyyatlarında iştirak edən tərəfdaşlar müəyyən edilib. Məqalənin yazılmasında əsas məqsəd Azərbaycanın xarici ticarət dövrüyəsində idxal-ixrac əməliyyatlarının həcmimin öyrənilməsi və respublikanın iqtisadi inkişafında bu əməliyyatların əhəmiyyətinin qiymətləndirilməsidir.

Açar sözlər: İdxal, İxrac, Gömrük-Tarif Tənzimlənməsi, İdxal-İxrac Əməliyyatları.

Dövlətin İnnovasiya Fəaliyyəti

Gülay Rəsulova

Xülasə

Məqalə müəssisələrin və bütövlükdə dövlətin innovasiya fəaliyyətinə həsr edilmişdir. Məqalədə innovativ proseslərin müasir inkişafı, dövlətin innovasiya proseslərinə təsir edən amillər, innovativ prosesin strukturu və innovativ infrastruktur kimi məsələlər açıqlanır. İnnovativ proses, elm, texnologiya, iqtisadiyyat, sahibkarlıq və idarəetmə sahələrini birləşdirən bir prosesdir. Yenilik əldə etməkdən ibarətdir və bir ideyanın başlanğıcından ticari həyata keçirilməsinə qədər davam edir.

İnnovasiya potensial elmi və texnoloji tərəqqinin, yeni məhsul və texnologiyalarda real olaraq təcəssüm etdirilməsidir. Beynəlxalq standartlara uyğun olaraq, innovasiya, bazara təqdim olunan yeni və ya təkmilləşdirilmiş bir məhsul şəklində, praktikada istifadə edilən və ya yeni tətbiq olunan texnoloji bir proses şəklində təcəssüm etdirilən və ya sosial xidmətlərə yeni bir yanaşma olaraq qoyulan yeniliyin son nəticəsi olaraq təyin olunur.

İnnovasiya fəaliyyəti - elmi tədqiqatlarla məşğul olan müxtəlif metodlar, amillər və idarəetmə orqanlarının, yeni məhsul növlərinin yaradılması, avadanlıq və əmək obyektlərinin təkmilləşdirilməsi, texnoloji proseslər və elmin, texnikanın ən yeni nailiyyətləri planlaşdırma, maliyyələşdirmə əsasında istehsalın təşkili formalarının mürəkkəb dinamik fəaliyyət sistemidir.

İnnovasiya menecmenti, bir idarəetmə növü olaraq, yeniliklərin yaradılması, inkişafı, yayılması və istifadəsi proseslərini idarə etmək üçün mexanizmlərdən istifadə etməklə müəssisənin lazımı həyat qabiliyyətliliyinə və rəqabət qabiliyyətinə nail olmağa və ya qorumağa yönəlmiş bir-biri ilə əlaqəli tədbirlər məcmusu kimi müəyyən edilir.

Bu gün innovasiyalar istehsal və xidmətlər sahəsində müasir iqtisadiyyatın inkişafının əsas hərəkətverici qüvvəsi və iqtisadi artımın əsas amilləri hesab olunur. Qlobal rəqabət şəraitində, innovasiyalar yaratmaq və tətbiq etmək üçün inkişaf etmiş infrastruktur sahiblərini şərtsiz prioritetlərlə təmin edir. Məhsul istehsalı və satışı prosesində elm və texnikanın nailiyyətləri proses, təşkilatı və marketing innovasiyaları formasını alır.

Açar sözlər: yenilik, innovasiya prosesləri və infrastruktur.

**Azərbaycan Respublikasının Sosial-İqtisadi İnkişafının
Statistik Qiymətləndirilməsində Makroiqtisadi Göstəricilərin Rolu və
Onların Nəzəri Əsasları**
Rauf Namazov

Xülasə

Azərbaycanın bir tərəfdən mərkəzləşdirilmiş şəkildə idarə edilən, planlı xalq təsərrüfatından bazar iqtisadiyyatına keçidi, digər tərəfdən qloballaşmanın inkişafı, onun iqtisadiyyatının nəticələrini və beynəlxalq müqayisəliliyi tam və obyektiv şəkildə səciyyələndirə biləcək göstəricilər sisteminin tərtibini tələb edirdi. Bu, birinci növbədə makroiqtisadi göstəricilərə, yəni milli iqtisadiyyatın mühüm proporsiyalarını əks etdirən göstəricilərə aid idi. Bu isə ölkədə statistikanın BMT-nin və başqa beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrinə əsasən beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş və milli hesabdarlığa əsaslanan vahid statistik metodologiyaya- milli hesablar sisteminə (MHS) keçidini zəruri etdi. Vahid statistik metodologiya bütün ölkələrin iqtisadi göstəricilərini müqayisə etməyə, qlobal səviyyədə yekun göstəricilər əldə etməyə, dünya iqtisadiyyatında milli iqtisadiyyatın yerini və rolunu müəyyən etməyə imkan verir. Bu isə beynəlxalq müqayisəlilik problemlərinin həllini əhəmiyyətli dərəcədə asanlaşdırır və etibarlılığını artırır.

MHS bazar iqtisadiyyatlı ölkələrdə makroiqtisadi prosesləri təsvir və təhlil etmək üçün istifadə edilən qarşılıqlı əlaqəli göstəricilər sistemidir. MHS tərəfindən təqdim edilən informasiyalar iqtisadi proseslərin optimallaşdırılmasına istiqamətlənmiş dövlət siyasətinin formalaşması və həyata keçirilməsi, idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi üçün əsasdır.

MHS-nin məlumatlarının istehlakçıları dövlət qurumlarından başqa, həm də ölkənin sosial-iqtisadi vəziyyəti haqqında hərtərəfli məlumata ehtiyacı olanlar- iqtisadi və siyasi proseslərin öyrənilməsi və proqnozlaşdırılması ilə məşğul olan elmi-analitik mərkəzlər, investisiya prosesində iştirakı iqtisadi vəziyyətdən asılı olan iri biznes nümayəndələri, müxtəlif ictimai-siyasi təşkilatlardır.

MHS əsasında hesablanan göstəricilər müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar üçün böyük maraq doğurur. Beləki, beynəlxalq əməkdaşlıq formaları, ona verilən kreditlərin həcmi və vaxtı, beynəlxalq təşkilatlara üzvlük haqqının həcmi və s. ölkənin iqtisadi inkişaf səviyyəsindən asılıdır.

Makroiqtisadi göstəricilərin belə xüsusiyyətləri müasir şəraitdə onların öyrənilməsinin əhəmiyyətini artırır və Azərbaycan Respublikasında əsas makroiqtisadi göstəricilərin statistik tədqiqinin vacibliyini göstərir.

Açar sözlər: əsas makroiqtisadi göstəricilər, MHS, statistika

Dünyada Və Azərbaycanda İxrac Potensialının Yüksəldilməsi və Onların İnkişafına Təsir Göstərən Amillər

Aydan Əlili

Xülasə

Məqalə Azərbaycanda eyni zamanda, dünyada olan ixrac potensialının və onun inkişafını və onun inkişaf prosesinə daxil olan amilləri, bu amillərindən daha çox hansının struktiv cəhətdən daha təsirli olması və eyni zamanda ixrac prosesində perspektivli inkişaf yollarından bu yolların semereliliyi haqqında məlumat verir.

Məqalənin analiz bölmündə daha çox yer onun inkişaf prosesinə ayrılmışdır, bu proses ya onun inkişaf prosesinə mane olan digər məsələlər haqqında irili xırdalı misallar verilmişdir. Məqalənin irəliləyən bölmərində ixrac prosesinin uğurlu və uğursuz yönləri haqqında ətraflı məlumat verərək, bu sahənin inkişafının daha çox başqa aspektlərdən asılı olduğu vurğulanır. Lakin bu sahənin inkişafının başqa amillərdən asılı olduğu izah olunur, bu sahənin ətraflı araşdırılması üçün tam dəqiq metodologiyanın olmamasını isə oxucu verilən misalların, göstərilən amillərin fərqliliyindən daha çox yaxşı anlaya bilər.

Eyni zamanda məqalədə daha çox yer verilən hissələrdən biri isə Azərbaycanda ən çox inkişaf etmiş ixracat sahələridir, və bu sahələrin dövlət sektorları strukturu ilə müəyyən planlaşdırılmaya əsasən olduğunu və bu planlaşdırılmaların heç bir metodikaya aid olmadığını, o cümlədən dövlətin iqtisadi proseslərinin onun ixracat prosesinə və onun sürətli inkişafından da qeyd olunmuşdur. Məqalədə ən çox adı keçən hissələrdən biri də ixracat potensialının əsas məqsədi və sənaye müəssisələrinin inkişafı, iqtisadi sistemlərin potensialının qarşılıqlı əlaqəsindən, milli iqtisadi, sənaye, bölgə, sənaye müəssisələrinin, iqtisadi qərarların ixrac potensialına olan təsirləridir.

Hətta daha çox inkişaf edən ixracat sahələrinin hansı seçimləri edərək, daha çox inkişaf perspektivi elde etmişlərdir və bu seçimlərin digər sahələr üçün perspektivliyi də göstərilmişdir.

Açar sözlər: ixracat, inkişaf, sənaye müəssisələri

Expansion Perspectives of Record Keeping Application in the Efficient Financial Management of Farms

Abdulrahim Dadashov

Abstract

Existing agricultural operations are more modern and more business oriented. In order to be successful in farming, farmers must be not only good producers, but also gaining knowledge of financial management and generally financial literacy. The ability to maintain accurate and transparent business records, establishing a self-sustaining primary and operational record keeping system, financial and production records include factors of contributing to the financial literacy of farmers. Farmers need a clear system of records, accounting and financial planning to track all activities of the farm. Agricultural producers are not interested in accounting because except land tax they are exempt from other taxes. Recent agrarian reforms in the non-oil sector in Azerbaijan have raised the issue of improving accounting and record keeping system in farms. “Improving the effectiveness of state regulation in the agricultural sector and improving the business environment” was selected as the strategic goal № 8 in the “Strategic Roadmap for the Production and Processing of Agricultural Products in the Republic of Azerbaijan”, approved by the Decree dated 06.12.2016 of the President of the Republic of Azerbaijan. In order to achieve this goal, promotion measures of initial accounting in agriculture are envisaged by state.

This article explores the need to maintain accounting records of financial and production operations for the efficient financial management in the farm and the impact of farm record keeping on farm management.

Keywords: Finance, management, farm, record keeping, accounting

**Azərbaycanın Dünya Valyuta Sistemində Mövqeyinin
Qiymətləndirilməsi**
Araz Abasov

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan üzrə pul bazarının təşkili problemlərini analiz etmək, maliyyə bazarında hökumət və korporativ qiymətli kağızlar dövriyyəsi, sığortə və pul bazarlarının innovativ şəraitinin dəyərləndirilməsi və tənzimlənməsi problemlərini tədqiq etmək təməlinə elmi aspektdən təməlləndiriliş dəqiq nəticə və təkliflər tərtib etməyi ehtiva edir. Qarşıya qoyulmuş hədəfə çatmaq üzrə pul sisteminin məzmunu və payı barəsində nəzəri baxışları araşdırmaq, pul sisteminin təşkilinin hüquqi təməlləri və mərhələlərini analiz etmək, maliyyə bazarında hökumət və korporativ qiymətli kağızlar dövriyyəsinə analiz etmək, pul bazarının tənzimlənməsi problemlərini analiz etmək, maliyyə bazarının hökumət tənzimlənməsinin və qanunvericilik əsasının təkmilləşdirilməsi yönərlərini öyrənmək, pul sisteminin beynəlxalq münasibətlərin gücləndirilməsində önəminin təməlinin təşkili qismində vəzifələr müəyyən edilmişdir.

Dünya ölkələrinin təcrübələrinə əsaslanaraq, bazar iqtisadiyyatına malik dövlətlərdə beynəlxalq valyuta münasibətlərinin bir-birini tamamlayan bazar və dövlət tərəfindən tənzimlənməsi həyata keçirilir. 1-ci rəqabətə əsaslanaraq inkişafa stimulyar yaradır, 2- ci isə bazar tənzimlənməsinin mənfi nəticələrinin aradan qaldırılmasına yönəlmişdir. Bu 2 tənzimləyici arasındakı sərhəd konkret vəziyyətlərdə fayda və gəlir baxımından müəyyən olunur. Ona görə də onlar arasındakı nisbət durmadan dəyişir.

Ölkənin valyuta siyasətinin iqtisadi təbiəti tarixi - təkamül baxımından təhlilə məruz qaldığı üçün növbənöv sıralanmalar, yəni onu valyuta məhdudiyətləri, valyuta əməliyyatlarının liberallaşdırılması, valyuta tənəzzüllərinin qarşısının alınması və valyuta dayanıqlılığının təmin edilməsi kimi prioritet və konkret məqsədlərin qoyuluşunda öz imkanını tapır. Milli valyuta strategiyasının formalaşmasında valyuta siyasətinin aktual əhəmiyyət kəsb etməsi, onun valyuta böhranlarının qarşısının alınmasında mühüm rol oynaması ilə də səciyyəlidir.

Açar sözləri: valyuta sistemi, pul, tədiyyə balansı, beynəlxalq, bazar, maliyyə

Müəssisəsinin Kommersiya Fəaliyyətinin Səmərəliliyinin Qiymətləndirilməsi. Nigar Quluzadə

Xülasə

Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı şəraitində yeni kommersiya müəssisələrinin yaranması, xüsusilə də yüksək rəqabətin olduğu bazarda kommersiya müəssisələrinin fəaliyyətini qiymətləndirmək, proqnozlaşdırmaq və planlaşdırmağın vacibliyi ortaya çıxır.

Kommersiya fəaliyyətinin səmərəli olması üçün müəssisələr ticarət, texnoloji və təşkilati prosesin bütün çatışmazlıqlarını aşkar edib vaxtında aradan qaldırmağı bacarmalıdırlar. Düzgün təşkil olunmuş kommersiya işi bazardakı dəyişikliklərə vaxtında reaksiya verilməsini təmin edər, hər bir ticarət əməliyyatları ən yüksək gəlirlilik səviyyəsinə çatır, ticarət riski minimum səviyyəyə düşür və müəssisənin istehlakçı bazarında mövqeyi güclənər.

Bu məqalədə planlaşdırma və strategiyanın inkişaf etdirilməsindən başlayaraq bir kommersiya müəssisəsinin səmərəliliyini qiymətləndirmə üzrə sistem nəzərdən keçirilmişdir. Məqalədə kommersiya fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi metodları, istehlak bazarının iqtisadi göstəriciləri ətraflı təsvir olunur və müəssisənin əsas iqtisadi fəaliyyət göstəriciləri geniş şəkildə öz əksini tapır. Göstəricilər və indikatorlar arasında məqalədə aşağıdakılardan bəhs olunur: ticarətin iqtisadi və sosial səmərəliliyi, iqtisadi əlaqələrin səmərəliliyi, qeyri-neft sektorunun inkişafı, müəssisənin faktiki iqtisadi və maliyyə səmərəliliyinin göstəriciləri. Kəmiyyət tədqiqatında ölkədə baş vermiş iqtisadi böhran və sonrakı illərdə topdan satış və pərakəndə ticarət şəbəkələrindəki mövcud vəziyyəti və eyni zamanda ərzaq və qeyri-ərzaq məhsullarının göstəriciləri təhlil edilmişdir. Məqalədə, həmçinin respublikanın qida sektorunun inkişafında xüsusi rola malik olan müəssisənin xarici bazardakı fəaliyyətindən də bəhs olunur.

Bu tədqiqat işinin məqsədi iqtisadi böhrandan sonrakı dövrdə kommersiya müəssisəsinin fəaliyyətinin səmərəliliyini müəyyənləşdirməkdir. Bundan əlavə, məqalədə müəssisənin kommersiya fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Açar sözlər: səmərəlilik, iqtisadi fəaliyyət, kommersiya inkişafı

Dünya qızıl bazarının inkişaf istiqamətləri.

Elvin Yusifov

Xülasə

Məqalədə dünya qızıl bazarının qlobal maliyyə bazarı sistemindəki rolu və yeri, əsasən mövcud vəziyyəti və qlobal iqtisadi sistemdəki əhəmiyyəti araşdırılır. Qızıl bazarının digər sahələrlə sıx əlaqələri təhlil olunur. Həmçinin rəsmi mənbələrdən müxtəlif statistik məlumatlar verilir. Məqalədə qabaqcıl ölkələrin qızıl ehtiyatları, eləcə də dünyanın müxtəlif ölkələrində bu sektorun inkişaf tempi araşdırılıb. Eyni zamanda, dünya qızıl bazarına təsir göstərən əsas amillər öz əksini tapıb. Ölkəmizin qızıl bazardakı vəziyyəti təhlil etmək üçün rəsmi mənbələrdən məlumatlar toplanılıb, Azərbaycanda qızıl bazarının durumu araşdırılıb və bu sahənin ölkəmizdə inkişafı üçün təkliflər irəli sürülmüşdür. Bildiyimiz kimi Azərbaycanda hasil olunan qızılı saflaşdırmaq üçün yetərli qədər texnika və avadanlıqlar yoxdur. Buna görə də, həmin qızıl affinaaj olunması üçün İsveçrəyə göndərilir. Bu da Azərbaycan qızılının saflaşdırılıb, dünya qızıl bazarında öz yerini alması üçün çəkilən əlavə xərcdir. Xarici dövletlərin təcrübəsindən istifadə edərək, ölkəmizdə qızılın affinaaj olunmasını, hasil olunan qızılın öz ölkəmizdə saflaşdırılmasını inkişaf etdirməliyik. Bu, həm Azərbaycan qızılının qiymətinə təsir göstərəcək həm də, əlavə iş yerlərinin açılmasına və insanların məşğulluğunun artmasına səbəb olacaqdır.

Açar sözləri: dünya qızıl bazarı, maliyyə bazarı, qızıl affinaajı, qızıl ehtiyatları

Инновационное Мышление Как Одно Из Основных Компетенций Современного Предприятия

Фарид Набизаде

Аннотация

В данной статье рассматривается понятия модели компетенций предприятия, инновации, её роль в обществе, всё большей и большей возрастающая роль инновационной деятельности на современном предприятии, недостаточное развитие инновационной деятельности по сравнению с возможным потенциалом в Азербайджанской Республик, путём анализа данных международных организаций, которые занимаются оценкой важных макроэкономических показателей. Затрагиваются некоторые модели управления изменениями, предлагаются методы решения данного вопроса. Инновационное мышление рассматривается как современная компетенция, которое способно дать предприятию более ускоренное взаимодействие с постоянно меняющимся динамичным рынком, а также рассматривается способность компетенции влиять на процесс ускорения внедрения изменений в деятельность предприятия. Затрагивается модель внедрения компетенции инновационного мышления в деятельность организации на постоянной основе. Изучается возможность создания модели компетенций в зависимости от фазы жизненного цикла продукта. В работе также рассматривается вопрос внедрения компетенции инновационного мышления в повседневную жизнь предприятия и решение не только стратегических целей предприятия при помощи данной компетенции, а также, тактических и каждодневных задач, инновационное мышление рассматривается как средство способствующее автоматизации каждодневных бизнес процессов. Данная компетенция рассматривается не как конкурентное преимущество которое создаётся за счёт более гибких и открытых к новым идеям человеческих ресурсов, а как требование современного рынка и требует от сотрудников способность и желание к непрерывному образованию, стремление к новому, быть проактивным, способность к критическому мышлению и некоторые другие субкомпетенции.

Ключевые слова: инновация, модель компетенций, управление изменениями, инновационное мышление

How Does Technological Innovation In The Banking Sector Help In Strategic Management

Seljan Gaffarly

Abstract

Increasing competition in the developing world makes it compulsory for businesses to use new technologies for sustainability and profitable growth. These new technologies have led to changes in the banking sector as in all sectors. In the context of the digitalization of the economy, active innovative transformations are taking place in the banking segment. To achieve competitive advantage among the increasing rivals in the market, organizations must use innovation strategies. Therefore, technological innovations are crucial things for banks to survive in competitive environment as other sectors of economy. One of the factors determining the modern dynamics of the global economic environment is the global digitalization of economic and social life. The most intensive technological transformations of the financial system are taking place in the banking segment.

In this paper, impacts of technological innovations on strategic management in banks have been discussed. Main purpose of this research is to define relationship between new technologies and main strategic evaluation measurements of banks, such as cost margin, ROA, ROE.

In this paper data, collected from secondary sources, such as reports, journals, magazines and etc. mainly, has been analyzed. Data covers years between 2008 and 2018 and refers to various countries, distinguished by technological innovations and Azerbaijan practice.

Findings confirm that there is positive relationship between technological innovations and strategic management indicators.

Key words: banking sector, strategic management, innovation, technology

Прогнозирование ВВП Азербайджана и Его Волатильности Методом Тейла – Вейджа Эсмира Ахмедова

Аннотация

Данная статья посвящена анализу и прогнозированию ВВП Азербайджана посредством одного из основных адаптивных методов эконометрического моделирования – метода Тейла – Вейджа. Проведён теоретический обзор научной литературы по систематизации и развитию адаптивных методов с целью определения места, роли и значения метода Тейла – Вейджа в семействе методов прогнозирования. Это основная цель, которая была ориентиром данного исследования с применением к ВВП Азербайджана на основе месячных данных Государственного Статистического Комитета с 1997 г. по 2019 г. включительно.

Методологической основой исследования явился экономико – математический аппарат метода Тейла - Вейджа. Расчёты выполнены на базе свободно распространяемого современного программного обеспечения – статистической среды R, которая принадлежит к числу наиболее динамически развивающихся программ в своём классе. В результате исследования смоделирована прогнозная модель, которая описывается адаптивным методом с существенно разным набором параметров. Методом декомпозиции выявлены важные тренд-сезонные компоненты модели. Проведена диагностика построенной эконометрической модели и сделаны соответствующие выводы. Полученные в статье результаты актуальны, имеют большое значение и могут иметь практическое применение, их также можно использовать как для мониторинга развития экономики Азербайджана в целом, так и как инструмент для прогнозирования и планирования.

Ключевые слова: прогнозирование, адаптивные методы, модель Тейла – Вейджа, ВВП

İnnovasiya Proseslərinin Ayrı-ayrı Sahələr Üzrə Təhlili **Şahənə İbadzadə**

Xülasə

İqtisadiyyatın innovativ inkişafı, rəqabət qabiliyyətinin artması problemlərinin həllində səmərəli institusional mühitin formalaşmasına böyük rol verilir. Sonuncu olaraq münasibətlərin müəyyən təşkili formalarını, iqtisadi proseslərdə iştirakçıların davranışlarının rəsmi və qeyri-rəsmi çərçivələrini, habelə bu qarşılıqlı əlaqələrin möhkəmləndirilməsi mexanizmlərini nəzərdə tuturuq.

Ölkəni yeni bir innovasiya səviyyəsinə qaldırmaqda və bunun əsasında iqtisadiyyatın rəqabət üstünlüklərinin artımını təmin etməkdə dövlət tənzimləmə sistemi mühüm rol oynayır. İnnovasiyanın dövlət tənzimlənməsi formaları və metodları çox müxtəlif ola bilər. Bu, mövcud şəraitdə dövlətin innovasiya siyasətinin həyata keçirilməsi üçün qarşıya qoyduğu hədəflərdən asılıdır.

İqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün dövlət innovasiya siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri müəyyən vergi güzəştləri, dövlət zəmanətləri və kreditləri tətbiq etməklə elmtutumlu, yüksək texnoloji istehsalə sərmayə qoyan investorların, habelə təşkilatların (innovasiyaların inkişafı zamanı) dövlət dəstəyi və stimullaşdırılması olmalıdır.

İnnovasiya, rəqabət üstünlüyünün, artım və rentabelliyin əsas mənbəyidir. İnnovasiyaya sistemli yanaşma innovativ strategiyalar, yeni məhsulların inkişafı, problem həllinə yaradıcı yanaşmalar, ideya idarəetməsi, rəsmi təklif idarəetmə sistemləri və s. kimi elementləri daxil etməyə imkan verir.

Gərgin və daim artan rəqabət qarşısında qazanmağa məcbur olan sistemli innovasiya fəaliyyətlərinin uğurla təşkili sahəsində kifayət qədər təcrübə bir çox dövlətlərdə (ABŞ, Yaponiya, Almaniya, Çin və s.), eləcə də iqtisadi inkişaf etmiş ölkələrin böyük şirkət və holdinqlərində, xüsusilə də istehlak malları istehsal edən iqtisadiyyatın yüksək texnoloji sektorlarında - avtomobillər, elektronika və s.-də mövcuddur. (Naumov A., 2017)

İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisədə Azərbaycan bazar mühitində effektiv innovasiya sahəsində kifayət qədər təcrübə toplaya bilməmişdir. İnnovasiya sahəsində Azərbaycanda təcrübə çatışmazlığı ilk növbədə Azərbaycan müəssisələrinin planlı iqtisadiyyatda, daha sonra isə keçid dövründə uzun müddət işləməsi ilə əlaqədardır.

Açar sözlər: innovasiya, biznes, yenilik, rəqabət qabiliyyəti, rəqabət üstünlüyü

Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Konseptual Əsasları **Nigar İbrahimxəlilli**

Xülasə

Məqalədə ölkələr və Azərbaycan üzrə xarici iqtisadi fəaliyyətin dövlət tənzimlənməsinin nəzəri əsasları araşdırılmışdır bununla yanaşı xarici iqtisadi fəaliyyət əlaqələri, onların ərsəyə gəlmə səbəblərinin öyrənilməsi, xarici iqtisadi fəaliyyət sistemi strukturunun modern analizi, xarici iqtisadi fəaliyyətin təsnifatının təyini və xarici iqtisadi fəaliyyət idarəetmə məsələləri həllinin üsul və prioritetləri müəyyənləşdirilmişdir. Məqalədə əsasən xarici iqtisadi fəaliyyət nəzəriyyələrinə ümumi baxış, xarici iqtisadi fəaliyyət siyasəti və diversifikasiyasının ölkə iqtisadiyyatı üçün əhəmiyyəti, ölkənin xarici iqtisadi fəaliyyətinin mərhələli qaydada inkişafı, xarici iqtisadi fəaliyyətin sektorlar üzrə təhlili, gömrük tarif tənzimləməsi sahəsində problemlər, gömrük tarif tənzimləməsi üzrə ixracın inkişaf etdirilməsi yolları, ölkədə ixracın artırılması istiqamətində aparılan islahatların tədqiqatı aparılmışdır.

Xarici iqtisadi fəaliyyət ölkələrin inkişafında, beynəlxalq bazarların rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında və xarici və daxili bəzələr üçün resursların təmin edilməsində böyük önəm daşıyır. Xarici iqtisadi fəaliyyətin inkişafında açıqlıq siyasətləri yaxşı şəkildə müəyyən edilməli və tətbiq edilərkən doğru strategiyalar seçilməlidir. Adam Smitə qədər, ümumi baxış xarici iqtisadi fəaliyyətə baxmayaraq kənd təsərrüfatı əsaslı strategiyaları əhatə etmişdir. 19-cu əsrdə birlikdə Smitlə başlayan və klassik görüşlə davam edən sərbəst xarici iqtisadi fəaliyyət görüşü, bazar rəqabəti və ixtisaslaşma anlayışlarıyla xarici iqtisadi fəaliyyətə yeni dünyagörüşləri qazandıraraq ölkələrin xaricə açılış siyasətlərinə istiqamət vermədə köməkçi olmuşdur. Bu baxımdan, bir çox ölkələr gömrük vergiləri və idxal və idxal çətinləşdirən şəraitə dair qaydalar tətbiq edərək xarici iqtisadi fəaliyyət inkişaf etdirməyə başlamışlar.

Məqalənin obyektı xarici iqtisadi fəaliyyət və gömrük sahəsidir. Məqalənin predmeti isə xarici iqtisadi fəaliyyət və gömrük-tarif tənzimlənməsi üzrə ölkəmizdə inkişaf prioritetləridir. Ölkələrin iqtisadi inkişaf səviyyəsini təyin edən təməl göstəricilərdən biri xarici iqtisadi fəaliyyət əlaqələrinin genişliyidir. İstehsal edilən məhsulların beynəlxalq bazarlarda rəqabət qabiliyyətliliyinin artırılması, onların müvafiq bazarlara asan çıxış imkanının yaradılması, daxili istehlak bazarına lazımlı olan mal və əmtəələrin idxalı son nəticədə ölkələrin iqtisadi gücünün artmasında öz effektini göstərir. Bir ölkənin xarici iqtisadi fəaliyyət əlaqələrinin təməl prioritetlərinin düzgün təyini üçün keçmişdən bu günə qədər inkişaf yolu keçmiş fərqli nəzəriyyələrin analizi və bunların üstünlüklərinin anlaşılması vacib məsələlərdəndir.

Açar sözləri: iqtisadi fəaliyyət, ixrac, idxal, inkişaf, istehsal, innovativ

**Foreign Economic Relations of Azerbaijan with CIS Countries:
Problems and Prospects
Ilaha Mammadova**

Abstract

This article discusses theoretical and practical issues of integrational processes in the context of the Commonwealth of Independent States (CIS) and the participation of Azerbaijan therein. The study analyzes the establishment of the CIS, evolution of its development, and challenges of Azerbaijan about problems and prospects of integrational cooperation with CIS. Azerbaijan is actively involved in relations within the CIS. As it is known, Azerbaijan has established bilateral political, economic, cultural and humanitarian relations with CIS. Relationships within the organization has a positive impact on the growth of mutual trust. Azerbaijan regularly participates in the organization's meetings at the level of heads of state and government, foreign ministries and other levels. Issues discussed during such meetings and bilateral conferences always help maintain relations at a high level. The organization's objective attitude to the work done in Azerbaijan and the processes taking place in the country has a positive impact on the Azerbaijan-CIS relations. The presence of the CIS delegation as an observer in the parliamentary elections in Azerbaijan in December 2010 confirms the interest of the organization in the process.

In this article, various directions for collaboration between Azerbaijan and the CIS member states are examined: foreign trade, investments, currency and credit systems. On the basis of the conducted analysis, the article proposes a number of recommendations for the advancement of Azerbaijan's participation in the CIS on the contemporary stage.

Keywords: CIS, cooperation, economic relations

Разработка Маркетинговой Стратегии Организации Aqil Bayramli

Аннотация

В статье рассматривается формирование маркетинговой стратегии компании. Разработка маркетинговой стратегии необходима для обеспечения эффективности проводимых маркетинговых мероприятий. Разработка и реализация маркетинговых стратегий на потребительских рынках требует, чтобы любая компания была гибкой, способной понимать, адаптировать и, в некоторых случаях, влиять на действия рыночных механизмов, используя специальные маркетинговые методы. Маркетинговая стратегия определяет не только пути развития организации, но и очерчивает борьбу с конкурентами, целенаправленное отделение от конкурентов с целью занять высокие позиции в данном секторе рынка. Успех вашего бизнеса зависит не только от постоянного привлечения новых клиентов, но и от поддержки постоянно растущей базы постоянных клиентов. Это требует маркетинговой стратегии предприятия, которая всегда соответствует бизнес-плану и может быть адаптирована к изменениям рынка. Маркетинговые стратегии дают вашему бизнесу направление к эффективному продвижению. Маркетинговые стратегии отличаются и должны быть настроены в соответствии с потребностями конкретной компании. Разработка маркетинговой стратегии предполагает изоляцию целевого сегмента рынка, набор четких целей, изрядный объем потребительских исследований и реализацию инициатив, направленных на то, чтобы донести слово. Эффективный маркетинг начинается с продуманной, хорошо информированной маркетинговой стратегии. Хорошая маркетинговая стратегия поможет вам определить свое видение, миссию и бизнес-цели, а также наметить шаги, необходимые для достижения этих целей.

Ключевые слова: маркетинговая стратегия, стратегия, маркетинг-цель

The role of Transnational Corporations in a Globalized Economy and Competition

Fatali Muradov

Abstract

This research is focused on the impact of Transnational Corporations on development of economic competitiveness. The main aim of this research is to identify and evaluate the impact of TNCs in development of global economy and competition. For this purpose it is required to understand definition, features and peculiarities of Transnational Corporations. Globalization also has been considered for its significant role on international trade. Enhancement of transnationalism and its relationship with globalization will be used to express increasing importance of Transnational Corporations. Even though TNCs have enough long history, their necessity has increased in the last decades. The main reason is that improvement in technology and changing conditions of world economy.

Both quantitative and qualitative methods will be used to explain the interrelationship between global economy and activities of TNCs. Statistical data, publication and research findings will be used as source of paper.

As a quantitative data Foreign Direct Investment will be used for measuring effectiveness of TNC operations. FDI is one of the most profitable ways of TNC activities. The most of TNCs realize their business by exporting FDI to other countries. It enables them to expand their business further. Although, FDI does not let us analyze all aspects comprehensively, it is only quantitative method to measure effects of Transnational Corporations.

Keywords: Transnational Corporations, Globalization, Foreign Direct Investment

Statistical Analysis of the Relationship between Foreign Investments and Development of Industrial Sector of Azerbaijan Republic

Eļşən Əhmədli

Abstract

This instruction performed an evaluation of the inflow tendencies of Foreign Investment investigated between the Azerbaijan enterprise together with a discriminate according to studying the sample on flow or assessing the effect on increased flow concerning FI about the industry. Azerbaijan is a younger republic together with a increasing economy. Since independence, Azerbaijan has effectively improved each economic or trade relationships along its neighbors then other international locations regarding the world. The nearly important path on the modern system of organising a marketeconomy is the attack in accordance with sustainable economic growth based totally on its innovative-components. Therefore, the problem about developing a competitive pragmatical and innovative brawny about the country is one concerning the authorization issues among modern-day Azerbaijan. After a wide literature review, such is determined so foreign direct funding within Azerbaijan enterprise results between some minor expenses according to economic system such namely close out, poor engage spillover, profit repatriation or dual financial system effect. On the other hand, foreign direct investment in Azerbaijan industry has significant benefits for the economy, in particular in terms concerning great tendencies at macroeconomic indicators such as much speedy expand of GDP. Adding in imitation of economic growth, human capital contribution, competition level, technology switch then management then government practices are some other benefits of foreign direct investment of Azerbaijan industry sector

Key Words: Foreign Investment, profit repatriation, developing economy

Azərbaycan Müstəqillik Əldə Etdikdən Sonra Turizmin İnkişafının Xüsusiyyətləri Tamerlan Qaragözov

Xülasə

İqtisadi baxımdan turizm dünya təsərrüfatının aparıcı və ən dinamik sahələrindən biridir. Bu sürətli artım tempi ilə o, yüzilliyin iqtisadi fenomeni kimi qəbul edilmişdir. Turizm iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan bir çox dünya ölkələrinin fundamental əsasıdır. Ümumdünya Turizm Təşkilatının məlumatlarına görə turizm dünya üzrə Ümumi Milli Məhsulun 11-12%-ə bərabərdir. Ümumi kapital qoyuluşunun 7%-i, dünya istehlak xərclərinin 11%-i, dünya ixracat gəlirlərinin təxminən 7%-i turizmin payına düşür və yalnız neft və neft məhsullarının və avtomobil ixracından daxil olan gəlirlərdən mütləq ifadədə geri qalır. Dünyada 15 iş yerindən biri turizm sənayesinin payına düşür. Bəzi ölkələrdə turizm büdcə gəlirlərinin dördüdə bir hissəsini, hətta daha çox təşkil edir. Fransa, İspaniya, İsveçrə, İtaliya, Macarıstan və Çexiyada Ümumi Milli Məhsulun 15%-dən 35%-ə qədəri turizm sənayesindən əldə edilir. Kipr üçün bu göstərici 45%-dən çoxdur.

Turizm iqtisadiyyatın mühüm sahələrinə əhəmiyyətli təsir göstərir: nəqliyyat və rabitə, tikinti, kənd təsərrüfatı, ticarət, istehlak mallarının istehsalı və s. Turizm sənayesinin təqdim etdiyi xidmətlərin həcminin dinamik artması digər sahələrlə müqayisədə iş yerlərinin daha çox artmasına gətirib çıxarır. Deməli, turizm sosial-iqtisadi inkişafın özünəməxsus hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış edir.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının müasir inkişafının əsasını neft sənayesi təşkil edir. Bu strategiyanın əsas müddəalarından biri neftdən gələn gəlirlər hesabına qeyri-neft sektorunu inkişaf etdirməklə, innovasiya yönümlü iqtisadiyyat formalaşdırmaq və bu kontekstdə iqtisadi inkişafın davamlı olmasını təmin etməkdir. Qeyri-neft sektorunun mühüm sahələrindən biri də turizmdir. Azərbaycan turizmi inkişaf etdirmək üzrə mühüm potensiala malikdir. Bu potensialın öyrənilməsi, onun nəticəsində düzgün turizm siyasətinin həyata keçirilməsi bu sektorun inkişafı üçün çox vacibdir.

Açar sözlər: turizm, inkişaf, Azərbaycan, təşkilat, iqtisadiyyat, xidmət

Azərbaycan və İtaliya arasında ikitərəfli Ticarət Intensivliyi (2009-2018)

Aliğ Baghrov
Leyla Rzayeva
Xalidə Ağayeva
Şəhla Əliyeva

Xülasə

Bu araşdırmanın əsas məqsədi, bu ölkələr arasında ticarət əlaqəsinin olub olmadığını və əgər varsa, hansı səviyyədə olduğunu göstərməkdir. Bu tədqiqatda, Azərbaycan və İtaliya arasında ikitərəfli ticarət əlaqələrinin gücünü təhlil etmə çalışılmışdır. Azərbaycanın İtaliya ilə ikitərəfli ticarət əlaqələri 2009-2018 tarixlərində ixrac və idxal intensivliyi indeksi istifadə edərək araşdırılmışdır. Beləliklə, Azərbaycan və İtaliya arasında ticarət intensivliyi dünyadan ortalamasından az (çox) olub olmadığı idxal və ixrac intensivliyi indeksi vasitəsi ilə araşdırılıb. Lakin edilən təhlillərdən aydın olur ki, Azərbaycan və İtaliya arasında ticarətin inkişafı və artırılması üçün geniş ticarət potensialı vardır.

Açar sözlər: İkitərəfli ticarət intensivliyi, Azərbaycan və İtaliya arasında ticarət əlaqəsi, İxrac intensivliyi indeksi, İdxalın intensivliyi indeksi

Azərbaycanda İnsan Resurslarının İdarəedilməsində İnnovativ Yanaşmaların Tətbiqi Xüsusiyyətləri

Eltun Eyvazzadə

Xülasə

İnnovasiya prinsip etibarilə yenilik hesab olunan proseslərin müəyyən ümumi xarakteristikalarını özündə birləşdirməklə onun xüsusiyyətlərini, qarşılıqlı-əlaqə və münasibətlərini əks etdirir. Yeniliklərin ölkəmizə kütləvi axınını yarada bilən innovativ iqtisadiyyatın formalaşmasına tələb artmaqdadır. İdarəetmənin digər sahələrində olduğu kimi insan resurslarının idarə edilməsi sistemində də formalaşmış ənənəvi idarəetmə metodlarının tətbiqi nəticəsində demək olar ki, insan resurslarının mövcud bilik və bacarıqlarından yetərinə istifadə edilmir, bu da öz növbəsində resursların mənəvi olaraq “köhnəlməsinə”, işçilərin motivasiyasının və məhsuldarlığının aşağı səviyyəyə enməsinə səbəb olur. İnsan resurslarının idarə edilməsi ilə bağlı beynəlxalq təcrübələrə uyğun olaraq idarəetmə o zaman səmərəli və mövcud tələblərə cavab verir ki, hər bir insan resursuna düşən məhsuldarlıq resursların saxlanılmasına çəkilən xərcləri üstələsin. Son zamanlar geniş yayılmış idarəetmə formalarından biri kimi insan resurslarının innovativ metodların tətbiqi ilə, bir sözlə innovativ idarəetmə modeli geniş rast gəlinməkdədir. İqtisadi fəaliyyətin rəqabətqabiliyyətliliyini və səmərəliliyini artırmaq üçün davamlı mübarizənin şərtləri, insan resurslarını idarə etmək üçün innovativ bir yanaşma yolu ilə problemləri həll etməyə məcbur edir. Azərbaycanda iqtisadi sistemin rəqabət üstünlüklərinin təkmilləşdirilməsi üçün innovasiyaların təsir üsullarının təhlili və qiymətləndirilməsi eyni zamanda praktik əhəmiyyətə malikdir ki, bu vasitə ilə ölkəmizdə İRİE-nə innovativ yanaşmaları tətbiqini sürətləndirmək mümkündür. İnnovasiya iqtisadiyyatı xüsusilə mədəni mühitin, elm və təhsil, yaradıcılıq azadlığı şərtlərinin, kəşf və ixtiraların tərəqqisini tələb edir. İqtisadi tərəqqinin yeni mərhələsində iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətinin çoxalması üçün innovasiyaların idarə olunması ilə əlaqədar məsələlər metodoloji və elmi-nəzəri araşdırmaların aparılmasını tələb edir.

Açar sözlər: innovasiya prosesləri, innovativ idarəetmə modeli, insan kapitalı, insan inkişafı indeksi.

**Müasir İnnovasiya Mühiti Şəraitində Müəssisənin Marketing
Fəaliyyətinin İdarə Edilməsi**
Cavid Vəlizadə

Xülasə

Məqalədə iqtisadiyyatın təşkili və idarə edilməsi prosesinə analogi texnologiyalarla yanaşı rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi trendləri nəzərdən keçirilmişdir. Hibrid texnologiyaların formalaşma effektivliyinə diqqət yetirilir, multimedia vasitələri, kanallar və proqramlar kompleksinin strukturu təsvir edilmişdir, onların iş prinsipi rəqəmsal texnologiyaya əsaslanır. Kommersiya strukturlarının marketing fəaliyyətinin təşkili və idarə edilməsi sisteminin transformasiyasının rəqəmsal platformasının yaradılması üzrə əsas vəzifələr və problemlər müəyyən edilmişdir. Şirkətlərin bazarın subyektləri ilə qarşılıqlı fəaliyyətinin və onların əsas bölmələrinin fəaliyyətinin analogi texnologiyalardan rəqəmsal texnologiyalara keçirilməsində mümkün geri qalmaq risklərinin strukturu açılır. İqtisadiyyatın və marketing fəaliyyətinin rəqəmsal transformasiyasında şəbəkə təşkilatlarının qarşılıqlı fəaliyyət sistemində marketing strategiyaların institutional modelləşdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Mahiyyət etibarilə, biz “Müəssisələrin şəbəkə hazırlığının İndeksasiya sisteminin” qurulması zərurətinə rəqəmsal marketing potensialının səviyyəsinə əsasən yanaşırıq. Bu zaman şəbəkəni qarşılıqlı əlaqədə olan fərdlərin cəmi kimi deyil, mövqelər arasındakı münasibətlərin təhlil predmeti olduğu mövqelərin cəmi kimi nəzərdən keçirmək lazımdır. Mövqelər arasındakı əlaqələr isə resurslar axınını xarakterizə edir. Bu kontekstdə marketingin hibrid strategiyaları haqqında və əlbəttə ki, hibrid şəbəkə təşkilatlarının marketingin iqtisadiyyatı haqqında danışmaq olar

Açar sözlər: marketing, qarşılıqlı fəaliyyətin marketingi, rəqəmsal texnologiyalar, marketing texnologiyasının rəqəmsal platforması, hibrid texnologiyalar.

Revenue and Expense Recognition Under IFRS And How Recognition Is Related To Tax Accounting

Rüfət Baxşəliyev

Abstract

In order to understand the divergence between tax accounting outcomes and financial reporting results, it is essential to gain a comprehensive understanding of tax accounting and financial reporting.

Financial reporting is the most frequently used by the majority of stakeholders to obtain a variety of information for different uses. However, this information is not the only source of information that is used by stakeholders. The government as an important stakeholder, for example, also refers tax accounting results and bases its decisions on these outcomes for taxing businesses.

Despite these differences, there is very little understanding of the differences between tax accounting and financial reporting recognition of revenue and expenses among the public due to several reasons. As tax rules were developed in isolation from many innovations in finance and accounting, the differences between two separate systems with regards to the treatment of revenue and expenses tend to be high.

Previously, it was mentioned that there is very little understanding of the divergence in the treatment of revenue and expenses between tax authorities and financial reporting.

Firstly, books touch on the differences of both systems and how they treat revenue recognition. Secondly, academic journals and reports have published articles that elaborates on the differences between the recognition of revenue and expenses under tax system rules and IFRS. However, Azerbaijan is not among these examples and therefore, the selection of the country as an example case serves a useful purpose.

Keywords: revenue, accounting, IFRS, financial reporting, deferred taxes

Kiçik və Orta Sahibkarlığın Mahiyyəti Əlsurət Kərimli

Xülasə

Dünya təcrübəsi göstərir ki, sivil formada kiçik və orta sahibkarlıq fəaliyyəti təkcə iqtisadiyyatın deyil, bütövlükdə ictimai həyatın bərpası üçün vacib şərt-dir.

Kiçik və orta sahibkarlıq fərdi, müəssisə, təşəbbüskarın yaradıcılıq qabiliyyətlərini reallaşdırmaq, mülkiyyət formalarının müxtəlifliyini nəzərə alaraq bir çox məhsul növünün çatışmazlığını aradan qaldırmaq və ictimaiyyətlə əlaqələri yaxşılaşdırmaq üçün rəqabət mühiti yaratmağa imkan verir.

Fikrimizcə, bu vəziyyətin əsas səbəblərindən biri, Azərbaycanda ictimai, ilk növbədə dövlətin, kiçik və orta sahibkarlığa dəstəyin, onun formalaşması və inkişafının müasir konsepsiyasının kifayət qədər uyğun və ardıcıl tədbirlər sisteminin olmamasıdır.

Hal-hazırda inkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatı olan bütün ölkələr, kiçik və orta sahibkarlığa müxtəlif növ ictimai və dövlət dəstəyi və biznesdə yeniliklərə davamlı stimulyat yaratmağa yönəlmiş yeni sosial-iqtisadi və hüquqi dəstək sistemini axtarırlar. İqtisadi inkişafın onilliklər ərzində inkişaf etdirilən ənənəvi metod və üsulları - hədəflər müəyyənləşdirmək, maliyyə imkanları ilə nail olmağı təşviq etmək, fəaliyyətin diqqətlə izlənməsi, hüquq və vəzifələrin iyerarxik bölüşdürülməsi - sahibkar davranış modelinə həmişə arzuolunan təsir göstərmir. Fakt budur ki, iqtisadi metodun nəticələri kifayət qədər dəqiqliklə proqnozlaşdırıla biləcəyi yerlərdə bu metodlar uğurla istifadə edilmişdir.

Ticarət və xidmət sahəsində kiçik və orta sahibkarlıq sahəsindəki işlərin real vəziyyətini qiymətləndirmək, xırda xarakteri və iqtisadiyyatın bu sektorunun fəaliyyəti haqqında məlumatların etibarlılığının aşağı olması səbəbindən çox çətinlikdir.

Ticarət və xidmət sahəsində kiçik və orta bu gün əsasən qorunub saxlanan əmr və inzibati qollar şəraitində inkişaf edir.

Açar sözləri: sahibkarlıq, iqtisadiyyat, islahatlar

Nağdsız Cəmiyyət Yaratmaqda Elektron Ödəniş Vasitələrinin Mənimənilməsi Namiq Nəşibov

Xülasə

Son zamanlarda qloballaşan dünyanın fonunda davamlı olaraq yerdəyişən insanların kağız və qəpik puldan daha az istifadə etdiyi, əvəzinə müxtəlif elektron ödəmə vasitələrini üstün tutduğunu aydın görə bilirik. Bu tendensiyanın daha çox inkişaf etmiş ölkələrə və ya 2-ci dərəcəli dünya ölkələrinə xas olduğu daha çox diqqət çəkən məqamlardan biridir. Ölkəmizin də bu tendensiyaya qoşulduğu, global maliyyə əməliyyatlarını vətəndaşlar üçün əlçatan etdiyi görlür. Bu səbəblə həm qara puldan istifadənin azaldılması, həm də rüşvətxorluğun qarşısını almaq üçün dünyanın bir çox ölkəsində nağdsız cəmiyyət yaradılmağa çalışıldığı da barizdir. Bu, həm də nağd pulun istehsalına çəkilən əziyyət və pulun istehsal dəyəri də nağdsız cəmiyyətdə yoxa çıxır. Nağdsız cəmiyyət olmaq yolunda elektron ödəniş vasitələrinin qəbul səviyyəsi isə istifadə vəziyyətinin texnoloji qəbul modeli istifadə edilərək araşdırıldığı bu çalışmada bir qrup insana anket sorğusu tətbiq edilmişdir. Sorğuda əldə edilən cavablarla yanaşı araşdırmada əldə edilən məlumatlar logistik regressiya modeli qurularaq analiz edilib. Əldə edilən nəticələrə görə cins, yaş, təhsil, texnologiyayı istifadə etmə ehtiyacı, xüsusi normalar, qəbul edilən davranış nəzarəti insanların elektron ödəniş vasitələrinin istifadəsinə təsir göstərir. Bütün bunlarla bərabər ölkənin bu sistemə nə qədər keçməyə maraqlı olduğu, əhalinin yaradılan elektron sistemə nə qədər etibar etməsi və bu sistemlərdən nə qədər istifadə etməyə maraqlı olması, mövcud qanunveriliyin bu prosesi dəstəkləməsi də mövzunu daha da əhəmiyyətli edən məsələlərdən bəziləridir.

Açar sözlər: Nağdsız Cəmiyyət, Nağdsız İqtisadiyyat, Elektron Ödəmə Vasitələri

Framework for Accounting (Financial Reporting) For SMEs In Azerbaijan.

İlqar Hüseynov

Abstract

One of the characteristic features of the modern economic conditions of economically developed countries is the increase in the number of small and medium enterprises (SMEs).

It should be noted that a significant obstacle to the entry of Azerbaijan SMEs into the global economic arena is the imperfection and significant inconsistency of national legislation regarding the organization and maintenance of accounting and the preparation of financial statements, while compliance with the principles and qualitative characteristics of financial statements (transparency, reliability, relevance and comparability) is not possible without an effective accounting regulatory system.

This research paper considers the problem of introducing financial accounting for small and medium enterprises in Azerbaijan. The relevance of this problem is high, due to the growing role of international standards in world practice over the past five years and the lack of a consensus in Azerbaijan about the need to use it. The importance of introducing an international standard in Azerbaijan for small and medium enterprises in Azerbaijan is a necessary condition for successful interaction in the world market, increasing the reliability and transparency of financial accounting statements.

In the research work, the historical development of the idea of creating an international standard for small and medium-sized enterprises is considered, and its distinguishing characteristics are compared with the full set of IFRS.

The relevance of the study is due to the special place of small and medium-sized enterprises in the Azerbaijan economy.

Keywords: SMEs, accounting, Azerbaijan, GDP, IFRS

**Azərbaycanın Əmək Bazarının Müasir Vəziyyətinin Təhlili Və
Problemləri
Ziya Abbaszadə**

Xülasə

Əmək bazarı əməyin təkrar istehsalı və məşğulluq proseslərini tənzimləyən münasibətlər sistemini müəyyənləşdirən bazar quruluşunun elementlərindən biridir. Əmək bazarının mövcud vəziyyəti Azərbaycanda iqtisadi və sosial dəyişikliklərin təsiri ilə məşğulluq sektorunda baş verən proseslərin qeyri-müəyyənliyini əks etdirir. Sovet dövrünün sonu xarakterik tam məşğulluq ilə iqtisadi fəallığın və məşğulluq səviyyəsinin azalmasına, gizli və digər formalarda işsizliyin yayılmasına, yeni sosial-iqtisadi proses kimi işsizliyin yaranmasına və əmək haqqındaki fərqlərin artmasına səbəb oldu.

Respublikamızın bazar iqtisadiyyatına keçməsi istehsal münasibətlərinin, o cümlədən, əmək münasibətlərinin məcmusunun əsaslı şəkildə dəyişməsinə səbəb oldu, cəmiyyətdəki bir çox sosial problemləri kəskinləşdirdi, köhnə ziddiyyətləri ortaya çıxartdı və yenilərinə səbəb oldu. İqtisadi islahatlar və qeyri-neft iqtisadiyyatının yaradılması zamanı müəyyən çatışmazlıqlar əhəlinin məşğulluğunun və iqtisadi fəaliyyətinin sektor quruluşundakı disbalansa, əmək məhsuldarlığının əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşməsinə, gizli və qeydə alınmış işsizliyin artması ilə əlaqəli əmək istifadəsinin səmərəsiz sistemə, əmək haqqı sisteminin deformasiyasına və kənara çıxmasına səbəb oldu. Respublikadan xeyli sayda əmək qabiliyyətli şəxslərin mövcud şəraitdə, iş dünyasında iqtisadi inkişaf dinamikasına vaxtında cavab verə biləcək sivil əmək bazarının formalaşmasına və inkişafına töhfə verə biləcək bu cür dəyişikliklərə ehtiyac duyduğu açıqdır. Bütövlükdə Azərbaycanda və onun bölgələrində əmək bazarının formalaşması ilə bağlı praktiki məsələlərin həlli məşğulluq, işsizlik və əmək bazarı ilə bağlı iqtisadi nəzəriyyələrin öyrənilməsinə və yeni anlaşılmasını tələb edir. Tədqiqatda əmək bazarında müasir vəziyyətinin təhlilinə yer verilir.

Açar sözlər: əmək bazarı, məşğulluq, işsizlik, təkrar istehsal

İqtisadi təlimlərin inkişaf yolu və dövlət maliyyə sisteminə təsiri

Anar Dəmirzadə

Xülasə

İqtisadi anlayışların formalaşdığı dövrlərdən bəri yaranan və bir-birini qarşılıqlı əvəzləyən iqtisadi təlimlər müxtəlif yanaşmalarla iqtisadiyyat sahəsində böyük izlər qoymuş, tarixdə müxtəlif nəzəriyyələrlə yadda qalmışdır. Həmin iqtisadi təlimlər ilk öncə uyğun dövrün iqtisadi münasibətlərindəki zərurətdən yaransa da, daha sonralar təkmilləşərək, dövrün iqtisadçılarının hipotez və fərziyyələri əsasında yeni bir mərhələyə qədəm qoymuşdur. Sözügedən inkişaf mərhələsində isə ən vacib mübahisə obyektlərindən biri dövlət müdaxiləsi olmuşdur. İlk ticarət münasibətləri ilə formalaşan iqtisadi təlimlər, sonralar dövlət anlayışını hədəf almış və iqtisadçılar bu anlayış üzərində müəyyən fikirlər yürütmüşdür. Heç şübhəsiz bu yolda müəyyən ziddiyyətlər ortaya çıxsada da, ölkələrin idarə sisteminin başlıca halqası olan və qarşılıqlı əvəzlənən bu iqtisadi təlimlərin hər biri yeni bir fikirlə tarixdə iz qoymağı bacarmışdır. Yaşanılmış uyğun dövrün iqtisadçılarının elmə gətirdiyi fikirləri əsas götürən dövlətlərin başçıları idarəetmə üsullarında bu nəzəriyyələrdən istifadə etmişdir. Lakin hər hansı bir iqtisadi çətinlikdə və ya böhran şəraitində bu fikirlər mövcud çətinlikləri aradan qaldıra bilmədikcə bu iqtisadi təlimlər ağıllara müəyyən suallar gətirmiş və tamamilə fərqli fikirlər irəli sürən iqtisadçıların nəzəriyyələrindən istifadə olunmuşdur. Bu da öz növbəsində bir-birindən tamamilə fərqlənən fikir ayrılıqlarından ibarət iqtisadçı qruplarının yaranma zərurətini ortaya çıxartmışdır. Yeni iqtisadi təlimləri işləyib hazırlayan həmin iqtisadçılar özündən əvvəlki nəzəriyyələrin əskik xüsusiyyətlərini işləyərək və tamamilə yeni fikirlər gətirərək iqtisadiyyat sahəsinə təqdim etmişdir. Bir neçə tamamilə fərqli fikir ayrılıqlarından ibarət nəzəriyyələrdən sonra gələn iqtisadi təlimlər isə artıq özlərindən əvvəlki iqtisadi təlimləri təkmilləşdirməklə və fikirlərinə daha yaxın hiss etdiyi keçmiş iqtisadi təlimləri yenidən işləməklə, onların mənfi xüsusiyyətlərini aradan qaldırmağa çalışmaqla elmə yeni və daha müasir iqtisadi təlimləri gətirmişdir.

Açar sözlər: Dövlət müdaxiləsi, Böyük Böhran, İqtisadi Təlimin Nümayəndələri

Yeni Sənayeləşmiş Ölkələrin İnkişafı **Mirəli Kazımov**

Xülasə

Son illərdə Koreya Respublikası, Tayvan, Hong Kong və Sinqapur da daxil olmaqla sürətlə böyüyən Şərqi Asiya dövlətlərinin kiçik bir qrupunun iqtisadi inkişafına çox diqqət yetirilmişdir. Onlara Şərqi Asiyanın “yeni sənaye ölkələri” (NİS) deyilirdi. Bir qədər sonra NİS-in ikinci dərəcəli üzvlərinin (İndoneziya, Malayziya və Tayland) güclü iqtisadi böyüməsi, iqtisadi göstəriciləri baxımından yeni sənaye ölkələri ilə bir sırada olan Çin Xalq Respublikasının da iqtisadi canlanması səbəbindən regional dinamikanın perspektivləri daha da yaxşılaşdı.

Bölgənin iqtisadi inkişafı bu ölkələrin iqtisadiyyatına xarici kapitalın qoyulması, sürətlənmiş sənayeləşmə, istehsalın və yaşayış səviyyəsinin kəskin artması və bu baxımdan təkcə ölkələr daxilində deyil, həm də xarici ticarət əlaqələrinin güclənməsi ilə sıx bağlı idi. Bu ölkələrin xarici fəaliyyətləri beynəlxalq əmək bölgüsündə yeni bir tendensiya kimi özünü göstərən dünyanın digər bölgələrinin iqtisadi siyasətinə də güclü təsir göstərməyə başladı. 80-90-cı illərin dünya iqtisadiyyatındakı çətin vəziyyət, şübhəsiz ki, belə nəticələrə nail olmaq üçün inkişaf strategiyalarına marağı artırdı. Təcrübələrini dünya iqtisadiyyatının digər iştirakçılarına tətbiq etmək məqsədi ilə bu ölkələrdə inkişaf etmiş bazar münasibətlərinin formalaşması proseslərinin öyrənilməsi aktualdır.

Bu səbəbdən, yeni sənayeləşmiş ölkələr xarici ticarət siyasətlərini formalaşdırmaqda daha məsuliyyətli oldular. Maliyyə bazarının hazırkı inkişaf mərhələsində yeni sənaye ölkələrinin xarici ticarət siyasəti yalnız strategiyanın elementi olmaqla yanaşı, həm də onların maliyyə vəziyyətlərinin və digər ölkələrə təsirinin tənzimlənməsi mexanizminə çevrilmişdir. Bu baxımdan yeni sənaye ölkələrinin xarici ticarət sahəsindəki təcrübəsi aktualıq kəsb edir.

Açar sözlər: iqtisadi, inkişaf, ölkələr, YSÖ, ÜDM

İstehsalın Enerji ilə Təchizatında Alternativ Variantlardan İstifadənin Səmərəliliyi Novruz Əhmədov

Xülasə

İstehsalın enerji ilə təchizatında alternativ variantlardan istifadənin səmərəliliyi ilə bağlı məqalə giriş, metod, analiz, nəticə və təkliflər, ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Giriş hissəsində məqalənin əhəmiyyətini ifadə edən problemlər, onun müasir dövrdəki aktuallığı, tədqiqatın məqsəd və vəzifələri əks olunmuşdur. Müasir dövrdə sənayenin və kənd təsərrüfatının sürətli inkişafı, əhalinin sayının artması və insanların həyat səviyyəsinin getdikcə yüksəlməsi, məişətdə istifadə edilən enerji işlədicilərinin sayının kəskin çoxalması, üzvi və qeyri-üzvi yanacaqlara tələbatı gündən-günə artırır. Qlobal ekoloji problemlərlə qarşılaşan müasir dünyamızda ekoloji cəhətdən təmiz enerji mənbələrinin axtarışı və tətbiqi alimləri daha çox düşündürməkdədir. Alternativ enerji mənbələrindən istifadənin iqtisadi göstəriciləri ənənəvi enerji mənbələrindən istifadənin iqtisadi göstəricilərinə nisbətən bir qədər baha başa gəlir. Alternativ enerji mənbələrindən istifadəni iqtisadi cəhətdən sərfəli olmasını təmin etmək məqsədilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Avropa Birliyi və bir sıra beynəlxalq qurumlar olduqca vacib qərarlar qəbul etmişlər. Beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq Azərbaycanda da alternativ enerji mənbələrindən istifadəni genişləndirmək məqsədilə xeyli işlər görülmüşdür. Bu sahədə AMEA-nın tərkibində fəaliyyət göstərən Fizika, Radiasiya Problemləri İnstitutları, o cümlədən Azərbaycan Elmi-Tədqiqat, Energetika və Enerjilayihə və Hidrolayihə İnstitutları müəyyən nəticələr əldə etmişlər. Bu məqalədə qısaca olaraq alternativ enerji ehtiyatlarından istifadə ilə bağlı mövcud ədəbiyyatların araşdırılması, tətbiq edilən sistemlərin müəyyənəşdirilməsi, bərpa olunan enerji ehtiyatlarının tarixi və təsnifatı ilə bağlı məsələlər qeyd olunmuşdur. Eyni zamanda alternativ enerji ehtiyatlarından istifadənin təhlili və qiymətləndirilməsi üsulları araşdırılmışdır. Son olaraq yenilənəbilən enerji üzrə həm dünya üzrə, həm də ölkəmizdə mövcud ehtiyatların həcmi araşdırılaraq müəyyən edilmiş, alternativ enerjinin tətbiqindən sahibkarların əldə edəcəyi səmərəni ifadə edən iqtisadi-riyazi model verilmişdir. Məqalə işinin sonunda isə tədqiqatla bağlı əldə edilmiş nəticə və təkliflər verilmişdir.

Açar Sözlər: Alternativ Enerji, Səmərəlilik, Günəş Enerjisi

**Kənd Təsərrüfatı Müəssisələrinin Əsas Kapitalının Nəzəri Müddəaları
və Onun Statistik Öyrənilməsinin Zəruriliyi**
Yusif Babayev

Xülasə

Azərbaycanın iqtisadi potensialının ən vacib amili əsas kapitaldır. Bu, həm milli iqtisadiyyatın yüksəlişinin əsas şərtlərini, həm də yerli istehsalın rəqabət qabiliyyətini müəyyənləşdirən onların vəziyyəti və yenilənmə imkanlarıdır.

Kapitalın mahiyyəti və əhəmiyyəti iqtisadiyyat elminin bütün inkişaf dövründəki əsas problemidir. Mal istehsalında, əsas mənbələrdən biri olan müəssisənin əsas kapitalı mühüm rol oynayır.

Əsas kapital müəssisə istehsalının ən vacib tərkib hissəsidir, istifadəsinin səmərəliliyinin səviyyəsi və dinamikası müəssisələrin fəaliyyətinə təsir göstərir. Kənd təsərrüfatında əsas kapitalın tərkibi və quruluşu iqtisadiyyatın digər sahələrindən fərqlənir və iqtisadi və təbii bir çox spesifik amillər çoxalma prosesinə və ondan istifadənin səmərəliliyinə təsir göstərir. Kənd təsərrüfatı müəssisələrində əsas kapitalın çoxalmasının ən vacib cəhətlərindən biri təhlükəsizliyin optimal nisbətinə və əsas kapitaldan səmərəli istifadəyə yönəlmiş tədbirlərin əsaslandırılmasıdır. Bu problemin həlli əsas kapitalın rəşional tərkibi və quruluşunu formalaşdırmaqdır.

Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin əsas kapitalı istehsal fəaliyyətinin xüsusiyyətlərinə görə mürəkkəb tərkibə malikdir. Əsas kapitaldan istifadənin səmərəliliyi təkcə iqtisadi deyil, həm də təbii amillərlə də müəyyən edilir.

İqtisadi islahatlar prosesində inflyasiya ilə əlaqəli bir çox müxtəlif problem, kənd təsərrüfatı və onun məhsulları üçün ehtiyatların qiymətindəki uyğunsuzluq, aqrar-sənaye kompleksinin inkişafına dövlət dəstəyinin demək olar ki, tam olmaması kənd təsərrüfatında təkrar istehsal proseslərinin aparılmasını və istehsal bazasının azaldılmasını mümkünsüz etdi.

Kənd təsərrüfatı müəssisələrində əsas kapitaldan istifadənin hesablanması yollarının elmi işlənməsinə ehtiyac vardır, məqalənin tədqiqat mövzusunun aktuallığını müəyyənləşdirir.

Açar sözləri: kənd təsərrüfatı, kapital, sənaye

Cost Accounting for Manufacturing and Service Companies in Azerbaijan.

Elshad Abdurahmanli

Abstract

One of the main goals is reducing production costs and increased sales revenue and profits for manufacturing companies. In competitive market to get high volume of sales and profits they must manage costs with attention.

This article considers how to calculate production costs in Azerbaijan and bring international practice for national manufacturing companies. The significant of this problem is high due to there is no any regularity about production cost in Azerbaijan except tax code. There is only one note (№ 109) about expenses should not recognized as expense.

In this article, we obtained international practice for calculation of production costs and national regularity for cost of production. From international practice Marginal costing, Absorption costing, Activity based costing, Target costing and Life cycle costing have been stated, given definitions of costing methods and examples about how they calculate and produce. As a result, Marginal costing is more useful for management to make a decision, Absorption costing is needed for financial reporting, Activity based costing is alternative approach to absorption costing, in Target costing method company evaluate targeted cost for required profit and sales volume and Life cycle costing shows the all costs over product entire life. All types of these costing system help the management decide and choose the strategy.

In result, to bring international practice of cost accounting will increase recording of costs, evaluate real production cost, help making a right decision, choose strategy, evaluate profit per each unit produced etc.

Key words: Production costs, Cost Accounting, Cost of Sales, Tax Code

Azərbaycan Respublikasında İqtisadiyyatın İnkişafında Strateji Yol Xəritəsinin Rolunun Qiymətləndirilməsi Hacəsgər Əsgərli

Xülasə

Respublikamız müstəqilliyini bərpa edərək özünün bütün yeraltı, yerüstü təbii sərvətlərinə, o cümlədən potensialına sahib oldu. Belə bir halda indiki və gələcək nəsillərin maraq və mənafeləri naminə ekoloji sistemin tarazlığına zərər vurmadan ölkənin sahib olduğu bütün resurslardan təbii ətraf mühiti qorumaqla effektiv istifadə edərək, onların hər bir vahidi hesabına maksimum nəticə qazanmaqla davamlı və dayanıqlı iqtisadi inkişafa nail olması Azərbaycanda perspektiv üçün müəyyən edilən sosial-iqtisadi strategiyanın əsas etibarı ilə ana xəttini müəyyən etməlidir. Bu nöqtəyi-nəzərdən, davamlı və dayanıqlı iqtisadi inkişaf milli iqtisadiyyatın elə inkişafına əsaslanır ki, onun nəticəsində cəmiyyətin mövcud tələbatlarının ödənilməsi zamanı gələcək nəsillərin durmadan artan tələbatlarını da daha yaxşı ödənilməsi qabiliyyətini azaltmasın. Son dövrlər dünya iqtisadiyyatında gedən proseslər, ölkənin mürəkkəb xarici iqtisadi mühiti, makroiqtisadi vəziyyətin korlanması, neftin qiymətlərinin aşağı düşməsilə ölkənin neft gəlirlərinin azalması Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatına ciddi təsir göstərmişlər. Bu kimi ciddi hallar global iqtisadi böhranlı şəraitə adaptasiyanı iqtisadi inkişafın yeni modelinin formalaşdırılmasını zərurətə çevirdi. Azərbaycanın müasir iqtisadi siyasəti iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə, qeyri-neft sektorunun inkişafına, dayanıqlı və rəqabətqabiliyyətli milli iqtisadiyyatının yaradılmasına yönəldilmişdir. Ölkənin perspektiv inkişaf məqsədlərinin və istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, onların reallaşdırılması üçün ölkə başçısının 2016-cı il 6 dekabr tarixli imzaladığı fərmanla milli iqtisadiyyatın perspektivi, qaz və qeyri-neft sənayesinin inkişafı, kənd təsərrüfatında məhsuldarlığın artırılması, müvafiq sahə məhsullarının becərilməsi, tədarükü və emalı, kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində əhali üçün istehlak mallarının istehsalı, ağır və maşınqayırma sənayesinin inkişafı, loqistika və ticarət, ixtisaslaşmış turizm sənayesi, münasib qiymətlərlə mənzil təminatı, peşə təhsili və təlimi, maliyyə xidməti, telekommunikasiya və informasiya texnologiyaları və kommunal xidmət üzrə Milli iqtisadiyyat və onun əsas sektorlarının strateji yol xəritəsi təsdiq edilmişdir.

Açar sözlər: strateji, yol, xəritə

**İstehsalat Sahəsində Fəaliyyət Göstərən Kiçik Və Orta Sahibkarlıq
Subyektləri Üçün Maliyyə Hesabatlarının Tətbiqinin Mövcud
Vəziyyətinin Təhlili
Şamil Mahmudov**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi ölkə iqtisadiyyatının təməl hissələrindən biri hesab olunan istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin inkişaf istiqamətlərinin araşdırılması, İstehsal sahəsində fəaliyyət göstərən kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün mühasibat(maliyyə) hesabatlarının tətbiq ilə bağlı olan çətinliklərin öyrənilməsi, mövcud problemlərin aradan qaldırılması yollarının araşdırılması, onların təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğun şəkildə uçot siyasətinin qurulmasına mane olan amillərin araşdırılmasında ibarətdir. Sahibkarlığın inkişafı qədər onlarda tətbiq edilən uçot siyasəti və maliyyə hesabatlarının inkişaf etdirilməsi, müasir dövrümüzün tələblərinə cavab verən və beynəlxalq standartların tələblərinə uyğun şəkildə hazırlanması da vacibdir. Maliyyə hesabatlarının məlumatlarından müəssisənin müxtəlif bölmələrində təsərrüfat fəaliyyətini ayrı ayrılıqda təhlil etmək, onun müsbət tərəfləri ilə yanaşı çətinliklərini də müəyyən etməyə, plandan kənarlaşmaların səbəblərini aşkar etmək, planlaşmadan kənarlaşmalar varsa günahkar olanları tapmaq, bütövlükdə müəssisənin işinin səmərəliliyinin qiymətləndirmək, onu yüksəltmək yollarını müəyyən etməyə və digər məqsədlər üçün istifadə olunur. Bu məqsədlə istifadə olunan informasiyanın dürüst olması, vaxtında təqdim edilməsi, anlaşıqlı olması, neytral olması, və düzgün təqdim edilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki, maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri bu hesabatlar əsasında qərar verir, hansı ki maliyyə hesabatlarında əks olunan məlumatlar səhv olarsa bu zaman istifadəçi də düzgün qərar verə bilməz. Tədqiqatın predmentini ölkəmizdə istehsal sahəsində fəaliyyət göstərən kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin inkişaf istiqamətlərinin, onlarda tətbiq edilən maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartlara uyğunluğunun, onların tətbiqi problemlərinin və təkmilləşdirilməsi yollarının tədqiqi və mövcud vəziyyətinin təhlili, obyektini isə istehsalat sahəsində fəaliyyət göstərən kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri təşkil edir. Məqalənin nəticələrin elmi-praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, kiçik və orta istehsal müəssisələrinin maliyyə hesabatlarının tətbiqi zamanı yaranan problemlərin həlli üçün istifadə edilə bilər.

Açar sözlər: Maliyyə, Hesabat, Müəssisə, İstehsal

**Dağlıq Qarabağın İşğalı Nəticəsində Azərbaycan İqtisadiyyatına
Dəyən Maddi Ziyanın Təhlili
Sevinc Məmmədova**

Xülasə

Dağlıq Qarabağ bizdən ərazi olaraq ayrı olsada biz onu özümüzədən heç vaxt ayrı hiss etmirik. Dağlıq Qarabağ bölünməzdir və torpaqlarımızın azad olması bizim ərazi bütövlüyümüzü təmin edəcək. Qarabağ Azərbaycanın döyünən ürəyidi. Ölkəmizin hər qarışı bizə əzizdir. Qarabağsız biz yalnız öz torpaqlarımızdan ayrı düşməmişik, Qarabağın möcüzəli suyuna, heyrətamiz təbiətinə, əzəmətli dağlarına, bərəkətli düzlərinə, minbir dərdə dəva bitkilərinə həsrət qalmışıq, ən önəmli də Qarabağ əhalisinə vurulan mənəvi zərəri ölçmək mümkün deyil..

Hazırda ölkəmiz üçün ən çətin problem işğal altında olan torpağımızdır. Biz bir olaraq dövlət və qeyri-dövlət qurumları eyni zamanda xalqın həmrəyliyi ilə Dağlıq Qarabağın dünya dövlətlərinə bizim ərazimiz olmağını çatdırmalıyıq. Ölkəmizdə Qarabağ münaqişəsinin həll edilməsi sülh və sabitliyin təmin edilməsinə səbəb olacaq. Buna baxmayaraq güclü erməni lobbisinin olması və onların güclü təbliğləri nəticəsində eyni zamanda ATƏT in minsk qrupunun bu məsələyə ciddi yanaşmaması səbəbi ilə bu məsələ hələ də öz həllini tapmayıb. Erməni lobbisi öz mənfur fikirlərini sıra-sıra, sistemli eyni zamanda məqsədli şəkildə yerinə yetirir və yetirməkdə də davam edirlər. Məqsədyönlü fəaliyyət nəticəsində ermənilər təkcə ölkəmizdə deyil eyni zamanda Uzaq Anadoluda belə ərazi iddialarından əl çəkmirlər. Qara qüvvələr XX əsrin əvvəlindən Qarabağın taleyini qaraltmağa başladılar. Çünki buna dəyirdi Qarabağ bir vazkeçilməzdir və bu diyardan vaz keçmək elədə asan məsələ deyildi.

Açar sözlər: Dağlıq Qarabağ, ATƏT, ÜDM, Aerial müharibə

**Brend həlqəsinin qurulması (brand wheel) və brendləşmənin
təşkilati-idarəetmə xüsusiyyətləri
Bəxtiyar Fərhadov**

Xülasə

Bazara çıxarılan istənilən məhsul özü ilə bağlı müəyyən təəssürat yaradır – müsbət və ya mənfi. Həmin təəssürat istehlakçının məhsul barədə xəbər tutması halında peyda olur. İstehlakçı təəssüratının kortəbii formalaşması şirkətin xeyrinə olmaya da bilər. Belə ki, istehlakçılar malların üstünlüklərindən baş çıxara, onları lazımi şəkildə dəyərləndirə bilməzlər, çatışmazlıqlarını artırma və hətta yenilərini də düşünüb tapa bilərlər. Brend isə əksinə, malın digər oxşar məhsullardan və ya xidmətlərdən daha faydalı şəkildə təqdim edə bilər, onun üstünlüyünü istehlakçılara daha parlaq formada izah edə bilər. Brendin yaradılması prosesi və onun idarə olunması brendinq adlanır.

Brendinq bu – bir ticarət nişanının istehlakçıya ümumi güclü təsirinə əsaslanan bir fəaliyyətdir, məhsulu rəqiblər arasında fərqləndirən və imicini yaradan müəyyən bir fikir və eyni dizayn tərzii ilə birləşdirən qablaşdırmalar, reklam müraciətləri və reklamın digər elementləridir.

Brendinqin köməyiylə bir çox şeylərə çatmaq mümkündür. Xüsusilə, o, bunlara imkan yaradır: müəyyən bir bazarda planlaşdırılan satışı dəstəkləmək və istehlakçıların ağılında bir məhsulun və ya məhsul ailəsinin təsvirini yaratmaq və birləşdirmək üçün uzunmüddətli bir proqram həyata keçirmək; məhsulların çeşidinin genişləndirilməsi və kollektiv imic vasitəsilə tətbiq olunan ümumi unikal keyfiyyətləri haqqında biliklər nəticəsində faydalılığın artmasını təmin etmək; malların yerləşdiyi ölkənin, bölgənin, şəhərin və s. mədəniyyətini təşviqat materialları və kampaniyalarında əks etdirmək.

Bununla yanaşı qeyd etmək lazımdır ki, brendinqdən səmərəli istifadə – heç də asan məsələ deyil. Onun səmərəliliyi əməkdaşlıq etdikləri reklam verənin və reklam agentliyinin yalnız peşəkar bilik və sahibkarlıq mədəniyyətindən asılı olmur, həm də intellektual mülkiyyət, mal nişanları, dizayn və mətnlərlə işləmək bacarığından, etibarından asılıdır, ona görə də reklam fəaliyyəti bu etibara hər cür yardım etməlidir.

Müasir Dövrdə Azərbaycanda Səhm Bazarını İnkişaf İstiqamətləri Fidan Həbibli

Xülasə

Maliyyə bazarlarının əsasını təşkil edən səhm bazarı hal-hazırda Azərbaycanda inkişaf etməkdədir. Ölkəmizdə maliyyə bazarının sürətlə formalaşması prosesi ilə iqtisadiyyat və hüquq sahəsində aparılan islahatlar prosesi bazar infrastrukturunun yaradılması nəticəsində mümkündür. Yeni formalaşdırılan bazar infrastrukturunun ən vacib hissələrindən biri qiymətli kağızlar bazarıdır. Azərbaycanda kapitalla tələbat çoxdur, amma banklarda kredit dərəcələrinin, bank faizlərinin artım sürəti yüksəkdir. Ölkəmizdə səhm bazarlarının inkişaf etdirilməsinin yüksək iqtisadi əhəmiyyəti olsa da, bu prosesin bütün dövrlərinin dövlət tənziminin və normativ-hüquqi bazasının tam formalaşmaması bu tədqiqat mövzusunun aktuallığına gətirib çıxarmışdır. Səhm bazarının inkişaf etməsi və səhm bazarının təkmilləşdirilməsi, ölkədəki iqtisadiyyatda davamlı iqtisadi artımın təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Səhm bazarının güclü inkişaf etməsi, dövlət tərəfindən proqramların qəbul olunması və həyata keçirilməsi, həmçinin iqtisadiyyatın real sektorunun maliyyə ehtiyacının ödənilməsi problemləri, Azərbaycanda kapitalla yüksək tələbat bu mövzünün aktuallığına gətirib çıxarıb. Belə ki, bazar iqtisadiyyatı dövründə olan ölkələrdə həmçinin, Azərbaycanda səhm bazarının inkişaf etdirilməsi qarşıda olan öhdəliklərdən biridir. İndiki dövrdə bütün dünyada səhm bazarındakı problemlərin həll edilməsini mümkün yolları barədə dövlət dairələrində və müəssisə miqyasında müvafiq tədbirlər görülür. Azərbaycanda səhm bazarının formalaşması üçün pozitiv beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla nəzəri və praktiki məsələlərin həlli zəruriliyi tədqiqat mövzusunun aktuallığını müəyyən edib, onun məqsəd və vəzifələrini şərtləndirmişdir. Məqalənin əsas məqsədi müasir dövrdə səhm bazarlarının inkişaf istiqamətlərini, bu sahədəki mövcud problem və nöqsanların araşdırılması, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq daha da inkişaf etmiş və ölkə reallığına uyğun vahid sistemin formalaşdırılması üçün təkliflər və tövsiyələr irəli sürməkdir.

Açar sözlər: Səhm, Bazar, Maliyyə, İnkişaf

**Covid-19 Virusunun Şirkətlərin Mənfəət və Zərər Hesabatında
Etdiyi Təsir və Şirkətlərin Fəaliyyətini Davam Etdirə Bilməsi üçün
Görüləcək Tədbirlər
Elvin Qaffarlı**

Xülasə

Qloballaşan dünya böyük bir tibbi problemlə qarşı-qarşıyadır. Sürətli şəkildə dünyaya yayılmaqda olan Covid-19 virusu insanların sağlıqlarına ciddi təsir etməklə yanaşı iqtisadiyyata da təsirləri danılmaz faktdır. Qeyd olunan virus demək olar ki, bütün fəaliyyət sektorlarına təsir edir. Bu təsirləri müsbət və mənfi istiqamətdə olaraq olmaqla ikiyə ayrılır. 2020-ci ili şirkətlərin maliyyə dövrü olaraq götürsək o zaman bu fəaliyyət dövründə mənfəət və zərər hesabətında Covid-19 virusunun etdiyi mənfi təsirləri də nəzərə alacaq və bu təsirlər bir çox şirkətdə xalis mənfəətin azalmasına gətirib çıxaracaqdır ki, bu da müəssisələrin illər üzrə fəaliyyət trendindəki xalis mənfəətin azalmalarına və ya daha çox artması gözləntisi varkən proqnozdan daha az artımın olmasına gətirib çıxaracaqdır ki, bu hal sahibkarlar üçün arzuolunan hal deyildir. Covid-19 virusu şirkətlərin mənfəət və zərər strukturuna diqqət yetirdiyimiz zaman orda yer alan alt başlıqlardan satışlarda azalma müşahidə olunacaqdır ki, bunu bərpa etmək üçün müəssisələr bu fors-major hal keçdikdən sonra ya satış qiymətlərini artırmalıdırlar ki, bu infilyasiyaya səbəb olacaqdır ya da xərclərin marjasını keçən ilki səviyyədə saxlamaq üçün bəzi azalmalara gediləcəkdir. Bu azalmalar işçilərin işdən çıxarılmasından tutmuş icarə haqqının daha az verilməsi üçün kiçilmələrə doğru istiqamətlənməkdədir. Müəssisələrin bu kimi dövürdən daha az zərərlə çıxması üçün bəzi fəaliyyət seqmentlərində özlərinin, bəzilərinə dövlətin, bəzilərinə isə hər ikisinin birlikdə əməkdaşlıq etməsi ilə fəaliyyətlərinin sürdürüləbilirliyini təmin etməlidirlər. Covid-19 virusu dönəmində əsas diqqət məsafədən xidmətə yönəldilməlidir və şirkətlər informasiya texnologiya bazalarını gücləndirməli, kuryer xidmətləri səviyyəsinin artırılmasını təmin etməlidir. Dövlət isə öz növbəsində genişləndirici iqtisadi siyasətə getməli ya pul emissiya etməli ya da vergi güzəştləri edərək büdcə gəlirlərində azalmalara göz yummalıdır.

Açar sözlər : Covid-19 virusu, Mənfəət və zərər hesabatı, Xalis mənfəət, Dövlət müdaxiləsi

Dijital Para Birimi Uygulamasının Ulusal Ekonomiler ve Azerbaycanda Gölge Ekonomisine Etkisi Natiq Huseynov

Özet

Tüm paranın dijital olduğu bir dünya hayal edin. Çantalarında bozuk para ve banknot taşımak yerine, insanlar dijital para birimlerini telefonlarda, saatlerde veya diğer elektronik cihazlarda elektronik cüzdanlarda tutacaklar. Çiftçi pazarına ödeme yapmak, çocuklara öğle yemeği için harçlık vermek, restoranda masa ayırmak - tüm bunlar dijital olarak bugün nakit para teslim edilme şeklinde olabilir: gerçek zamanlı olarak, geri dönüşü olmayan bir şekilde, ek ücret olmadan, yasal yönetmeliğe tamamen uygun, ulusal hazinenin güvencesi ve kredisi ile desteklenen dijital bir para birimi. Teknolojinin finansal durumu değiştirmesi potansiyeli hakkında pek çok karışıklık var. Ancak bana göre finansal inovasyon sadece teknoloji ile ilgili değil, bundan çok daha fazla. Uzun zamandır, geleneksel finans kurumları (FI) ve bankalar ürün sunumlarına çok odaklandılar. Ürünleri tasarlar, müşterilerin ihtiyaç duyduklarını düşünürler ve ürünlerin kurallara ve düzenlemelere uymasını sağlarlar. Ancak, genellikle daha kolay bir müşteri yolculuğu sağlamayı gerçekten anlamadan bunu yapıyorlar. Benim görüşüme göre, yeni teknoloji uygulamalarına ek olarak, süreçleri de yeniden düşünmemiz gerekiyor. Bu makale, merkez bankası dijital parasına erişimi olan sektörlerde farklılık gösteren üç merkez bankası dijital para birimi (MBDP) modelini ortaya koymaktadır. İlk MBDP giriş noktasında sektörel bilanço dinamiklerini ve MBDP'ye banka mevduatının geniş çaplı tükenme girişimini inceler. MBDP'nin piyasaya sürülmesinin bir dizi temel ilkeyi izlemesi durumunda, banka finansmanının mutlaka azaltılmadığını, özel sektöre kredi ve likidite sağlanmasının daralması gerekmediğini ve banka mevduatlarından MBDP'ye sistem çapında bir çalışma riskinin ele alındığını tespit ediyoruz.

Anahtar kelimeler: Merkez Bankası Dijital para birimi (MBDP); Gerçek zamanlı Brüt Masraf Yükleme; Finansal Kurumlar (Financial İstituti-onl;FI); Elektronik Cüzdan (Electronic wallet;EW); Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH).

ÜTT-yə Üzvlük və Azərbaycan İqtisadiyyatı: Problemlər və Perspektivlər Natiq Hidayətov

Xülasə

Üzv olan ölkələr arasında şəffaf ticarət şəraitini yaratmaq, yaranmış mübahisələrin qarşısını kompleks aradan qaldırmaq, imzalanmış sazişlər çərçivəsində güzəştli vergi rüsumu və kvotalarla rahat ticarət etmək və inkişaf etməkdə olan ölkələrə texniki dəstəyin təmin edilməsi məqsədilə Ümumdünya Ticarət Təşkilatı(ÜTT) yarandı. Ən gənc beynəlxalq təşkilatlardan biri olan və artıq 24 ildir ki fəaliyyət göstərən ÜTT-nin hal-hazırda 164 üzvü vardır. Ümumdünya Ticarət Təşkilatının əsas predmenti olan beynəlxalq ticarət əhalinin rifah halının səviyyəsinə böyük təsir göstərərək hər bir ölkənin iqtisadiyyatında mühüm rol oynayır. Bu, əhalinin ehtiyaclarını ödəməyə imkan verir, habelə ölkənin daxili inkişafını stimullaşdırır. Eyni zamanda, beynəlxalq ticarət nəticəsində bazarda rəqabət daha da genişlənir, hansı ki, qiymətlərin aşağı düşməsinə gətirib çıxarır. Bir sözlə, beynəlxalq ticarət nəticəsində mal və xidmət bazarlarının genişləndirilməsinə imkan yaranır. Bu məqalə Ümumdünya Ticarət Təşkilatını (ÜTT), onun Azərbaycanla münasibətlərini və Azərbaycan iqtisadiyyatına gözlənilən təsirini təhlil etmək məqsədi daşıyır. Dünya İqtisadi Birliyinin tamhüquqlu üzvü kimi Azərbaycan Respublikası xarici iqtisadi siyasətini beynəlxalq iqtisadi təşkilatlarla birlikdə həyata keçirir. İqtisadi münasibətlərdə xarici ticarət əlaqələri vacibdir. Bu o deməkdir ki, ÜTT ilə əlaqələrin genişlənməsi Azərbaycanın beynəlxalq ticarət sistemində əsas məsələdir. Azərbaycan Respublikası 20 ildən çoxdur ki, ÜTT-yə üzv olmaq üçün danışıqlar aparır və xarici ticarət siyasətini ÜTT standartlarına yönəldir. Bu baxımdan Azərbaycanın ÜTT-də, eləcə də dünya ticarət sistemində nəzəri hazırlığı prosesi vacib məsələdir.

Açar sözlər: ÜTT, Üzvolma, Ticarət, Azərbaycan, İclas

AR-nın gömrük siyasətinin müasir vəziyyəti və effektiv nəticələrə nail olunmasında ÜTT-yə üzvlüyün rolunun qiymətləndirilməsi
Münəvvər Məlikova

Xülasə

Gömrük işi beynəlxalq ticarətdə mühüm rol oynayır. Hər hansı xarici ticarət sövdələşməsində gömrük ən azı iki dəfə iştirak edir: bir dəfə ixrac; bir dəfə də idxal zamanı. Bu səbəbdən aydındır ki, gömrük işi xarici ticarətin effektivliyinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Gömrük orqanlarının effektiv işi, gömrük nəzarəti gedişində zamanın və maddi vəsaitlərin əsassız itkisinin olmaması hər hansı ölkənin ixracatçılarının, idxalçıların xarici ticarətinin xarakterini və yekunlarını az dərəcədə müəyyən etmir və çox zaman xarici ticarət əməliyyatlarında uğurun yaxud uğursuzluğun başlıca səbəbi olur(**Əliyev**, 2003).

Gömrük işinin uğurlu həyata keçirilməsi də öz növbəsində dövlətin iqtisadi siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olan gömrük siyasətinin necə həyata keçirilməsindən birbaşa asılıdır.

Bu tədqiqat işində ilk olaraq Azərbaycan Respublikasının gömrük işinin müasir vəziyyəti bir sıra statistik göstəricilər əsasında ötən illərlə müqayisəli təhlil edilmişdir. Belə ki, 2019-cı ildə Azərbaycan Respublikasının xarici ticarət əməliyyatlarının həcmi, gömrük orqanlarının fiskal fəaliyyəti nəticəsində büdcəyə daxil olan vergi və rüsumlar, idxal və ixrac olunan malların çeşid sayı, ixracatın əmtəə strukturunda xam neftin, neft məhsullarının və təbii qazın payı və ötən illə müqayisədə azalan tempi və bunda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi" təsdiq edilməsinin mühüm rolu və s. məsələlər tədqiqat işində öz əksini tapmışdır.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində əsas strateji istiqamətlərdən biri olaraq son illər informasiya və kommunikasiya texnologiyaları üzrə həyata keçirilən layihələr, onların müsbət təsirləri barədə məlumatlar verilmişdir.

Sonda gömrük siyasətinin effektivliyinin artırılmasında ÜTT-yə üzvlüyün rolu, empirik olaraq, üzv olan dövlətlərin ÜTT-yə qoşulmaqla əldə etdikləri bir neçə nəticə qeyd edilmişdir.

Açar sözlər: Gömrük siyasəti, ÜTT, İnformasiya kommunikasiya texnologiyaları, İxrac, İdxal

**İş analizi uygulamalarının ücret yönetimi sisteminde etkisi:
Örnek şirket uygulaması.
Fidan Məmmədzađe**

Özet

Bu çalışma insan kaynaklarının en önemli fonksiyonlarından biri olan iş analizi uygulamalarının ücret yönetimi sisteminde etkisi üzerine kurgulanmıştır. Araştırmada örnek şirket olarak LİB dil merkezi seçilmiştir. İnsan kaynaklarının yönetimi kavramı endüstri devrimi ile birlikte daha çok kullanılmaya başlanmış ve bundan sonra bu alanda yapılan çalışmalar artış göstermiştir. İnsan kaynaklarının fonksiyonlarının arasında iş analizi ve tanımlarının oluşturulması oldukça önemlidir. Çünkü standartların belirlenmesinin, başka tüm fonksiyonların da etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin, en önemli koşulu işletmede yer alan her yapılan iş için iş analiz çalışmasının olması ve bu çalışma sonucunda iş tanım formlarının oluşturulmasıdır. Hazırlanan iş tanımları neticesinde her pozisyon ile ilgili yetki ve sorumluluk sahası belirlenmeli ve bu pozisyon için verilecek olan ücret, gerekli eğitim ihtiyacı, beklenen performans kriterleri nesnel bir tanımlamaya kavuşmalıdır. İş analizi işçi seçme, performans değerlendirme, eğitime, tazminat ve ayırt edici kararlar vermede gereklidir. Genel olarak iş analizi iş hakkında bilgi toplama ve analiz etmenin sistemli bir yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Bir iş analizi süreci hem iletişimi geliştirmeli, hem değişimi sağlamalı ve hem de gelişmiş insan kaynakları yönetimine katkıda bulunarak etkili olmalıdır. Araştırmanın hipotezi olan iş analizinin ücret yönetimine etkisi sorunu günümüzde üzerinde araştırma yapılması gereken önemli konulardan biri haline gelmektedir. Çünkü doğru ve yerinde yapılan bir iş analizinin ücret yönetiminde büyük bir etkisi olabilir. Yapılacak iş analizi neticesinde ortaya konulan iş tanımı ve iş gerekleri ücret yönetiminde ücretin adil olarak belirlenmesine yol açacaktır. Çalışan ise gördüğü işe uygun ücret alırsa esasen onun verimliliği ve işine olan bağlılığı daha da artacaktır. Bu durum şirketin de devamlı gelişmesine yol açacaktır.

Anahtar Kelimeler: İş Analizi, İş Tanımı, İş gerekleri, Ücret Yönetimi

Müəssisələrdə Uzunmüddətli Aktivlərin İdarə Olunması Sistemi Və Onun Təkmilləşdirilməsi Yolları Nurlan Məmmədli

Xülasə

Bazar iqtisadiyyatının inkişafı ilə əlaqədar dinamik makroiqtisadi mühitdə, xüsusilə iqtisadi böhranlar baş verən zaman müəssisələr tərəfindən uzunmüddətli aktivlərin effektiv şəkildə idarə olunması ilə bağlı məsələlər ön plana çıxır. Uzunmüddətli aktivlərlə bağlı bir çox elmi tədqiqatlar mövcud olsa da, hələ də bu sahədə kifayət qədər öz həllini tapmayan məqamlar qalmaqdadır. Birincisi, bu problemin nəzəri hissəsinin kifayət qədər araşdırılmaması ilə bağlıdır, çünki iqtisadi ədəbiyyatlarda uzunmüddətli aktivlər anlayışının müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar bir çox iqtisadçı alimlər arasında birmənalı fikir mövcud deyil. İkincisi, iqtisadi böhranlar şəraitində yüksək maliyyə göstəricilərini əldə etmək məqsədilə müəssisələrin uzunmüddətli aktivlərinin idarə olunması metodlarının ümumi və spesifik xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək zərurəti yaranır. Bəzən uzunmüddətli aktivlərin istifadəsinin rentabelliğini qiymətləndirmək üçün mövcud metodlar konkret seçilmiş müəssisə üçün hər zaman uyğun olmur, bu da bütün təşkilatlar üçün uzunmüddətli aktivlərin istifadəsinin səmərəlilik göstəricilərinin hesablanması üçün alternativ bir yanaşmanın tərtib olunmasını zəruri edir. Buna görə də müasir dövrdə uzunmüddətli aktivlərin idarə olunma dərəcəsinin kəmiyyət və keyfiyyətcə qiymətləndirilməsi üçün xüsusi iqtisadi modelin hazırlanması və onun təkmilləşdirilməsinin istiqamətlərini və vasitələrini, həmçinin təşkilatların uzunmüddətli aktivlərinin idarə olunmasının effektivliyini xarakterizə edən proqnoz göstəricilərinin müəyyən edilməsi xüsusilə vacibdir. Düzgün və planlı şəkildə idarə edilən uzunmüddətli aktivlər uğurlu təsərrüfat fəaliyyətin əsas göstəricisidir, şirkətin inkişafı və fəaliyyətinin genişləndirilməsi barədə qərar qəbul etməyin əsasını təşkil edir. Aydın ki, uzunmüddətli aktivlərin uçotu, təhlili və idarə olunması təşkilatların maliyyə xidmətlərinin ən vacib vəzifəsidir, həmçinin daxili və xarici bazarlarda uğur qazanmaq üçün başlıca şərtidir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz məqamlar məqalənin mövzusunun daha da aktual edir.

Açar sözlər: uzunmüddətli aktivlər, uçot, təhlil, idarəetmə

Bazel Sazişləri və Risklərin İdarə Olunmasında Rolu

Azər Abbaslı

Xülasə

Son illərdə baş verən maliyyə böhranları bütün dünyaya öz təsirini göstərmişdir. Bu maliyyə böhranlarının əsas səbəblərinin isə bankçılıq fəaliyyətindən qaynaqlandığı məlumdur. Eyni zamanda maliyyə bazarlarının zaman keçdikcə böyüməsi, inkişaf etməsi və bu sektorda yeni maliyyə alətlərinin yaranması risk həcmi artırmış və nəticədə bir sıra maliyyə böhranlarının yaranmasına səbəb olmuşdur. Beləliklə, dünyada maliyyə sistemində xüsusi ilə bank sektorunda baş verən inkişaf, yenilik və böhranları nəzərə alaraq bu sektorun daha dayanıqlı fəaliyyət göstərməsi üçün bir çox qaydalar (Bazel Sazişləri) tətbiq olunmuşdur. Bu çərçivədə həm inkişaf etmiş həm də inkişaf etməkdə olan ölkələr, maliyyə quruluşlarını və kapital adekvatlıqlarını qorumaq və eyni zamanda maliyyə bazarlarında sabitliyi təmin etmək üçün bir sıra tədbirlər görmüşlər. Bu səbəbdən dolayı, 1974-cü ildə G-10 ölkələrinin (Belçika, Kanada, Fransa, Almaniya, İtaliya, Yaponiya, Lüksemburq, Hollandiya, İsveç, İsveçrə, Böyük Britaniya və ABŞ) Mərkəzi Bankları tərəfindən yaradılan qurum olan BIS – “Bank for International Settlements”- Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankı İsveçrənin Bazel şəhərində “Bazel Komitəsi”ni yaratdı. Daha sonra bu Komitə zaman keçdikcə Bazel I, II və III Sazişlərini yayınladı. Belə ki, zaman keçdikcə tətbiq olan bu standartlarda çatışmazlıqlar yarandıqca yeni standartlar tətbiq olunmağa başlandı. Belə ki, 2010-cu il 12 sentyabrda tətbiq olunan sonuncu Bazel III Sazişi isə 2013-2019-cu illərdə mərhələli olaraq tətbiq olunmuş və Bazel II-də olan çatışmazlıqları aradan qaldırmağı hədəfləmişdir.. Beləliklə, bankçılıq fəaliyyəti ilə əlaqədar beynəlxalq səviyyədə tətbiq olunan bu qayda və düzəlişlərin (Bazel Sazişlərinin) əsas məqsədi maliyyə qurumlarının böhranlara qarşı dayanıqlığını artırılmasıdır.

Açar sözlər: Bazel Sazişləri, kapital adekvatlığı əmsalı, leverec əmsalı, kapital buferləri

Modern Trends in Business
Selmina Karimova

Abstract

Every entrepreneur knows that the business world is quite competitive. Business trends are always changing. These changes are in technology, finance, marketing and so on. So, Business will also change over time. Modern trends may affect the way owners run their business. Trends are essential, as they give direction to entrepreneurs while deciding. Thus, for increasing business they need to follow modern technology and latest innovations related to their businesses. Understanding the trends will make the prediction easier. Great entrepreneurs always looking to see how technology, markets or consumer behavior changes over time. Knowing how consumers' needs change is very important as it shapes the major aim of a business. New trends will bring many opportunities to all industries, and entrepreneurs can capitalize on these trends to start successful business and also, it will help to get new business ideas. By understanding the trend, you are riding a business cycle. Trends will tell when to improve the business and what are the most important. It helps to find what is correct or wrong in a business. Trends are reliable sources and inform people about changes in the world. Here, we will search and discuss modern trends, their meanings and benefits for business.

Key Words: Trend, business, technology

**Azərbaycan Respublikamızın Cənub Regionunda Turizm Və Rekreasiya
Ehtiyatlarının İdarə Edilməsinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili
Emin Həsənov**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədini Azərbaycan Respublikasının cənub regionunda turizm potensialının formalaşması və idarə edilməsinin əsas amilləri, mexanizmləri, regional xüsusiyyətlərini analiz etməklə, onun perspektiv inkişafı ilə bağlı təklif və tövsiyələrin işlənməsi kimi məsələlərdən ibarətdir. Turizm müasir dünyamızda bütün ölkələri maraqlandıran, iqtisadi, sosial və ekoloji faktıdır. Həm təbii və tarixi zənginlikləri, həm də iqlim şərtləri baxımından Azərbaycan çox zəngin bir turizm potensialına malikdir. Ölkə iqtisadiyyatının turizm sahəsinə yönəlmiş maraqları nəticəsində turizm potensialı olan regionların durumu daim gündəmədədir və bu regionlara potensialın üzrə çıxması üçün böyük vəsaitdə investisiyalar yatırılmışdır. Bu uzaqgörən iqtisadi siyasət, keçmiş dövrlərdə istifadəyə yararsız olan yüzrlərlə turistik obyektlərin yenidən bərpa edilib turistlərin istifadəsinə verilməsi nəticəsində ölkəyə çoxlu turist və valyuta axını baş verdi. Buna misal olaraq, son illərdə ölkəmizə turist axının güclənməsi və Cənub regionunun istirahət bazalarında bütün günü dolu olması müşahidə edilmişdir. Bir daha aydın oldu ki, cənub regionu həm istirahət kurortları, həm tarixi abidələri, həm də yerli sakinlərinin qonaqpərvərliyi ilə turistləri özünə cəlb edir. Azərbaycan Respublikasının bütün regionları turizm baxımından əlverişli imkanlara malikdir. Tədqiqat obyektinin aktuallığı baxımından qeyd etmək istərdim ki, cənub regionunu başqa regionlardan fərqləndirən bir neçə xüsusiyyəti vardır. Onlara misal olaraq deyə bilərik: region ərazisinin əlverişli iqlim şəraitinə, zəngin fauna və flora aləminə malik olması, həmçinin ərazisində “Hirkan” və “Şirvan” milli parklarının, həmçinin “Qızılağac” qorğunun yerləşməsi. Bundan əlavə müalicəvi əhəmiyyətə malik isti su bulaqlarının ərazisində yer alması da mühim amillərdəndir.

Açar sözlər: Cənub, Turizm, Rekreasiya

Qeyri-Neft Sənayesinin Dövlət Proqramı əsasında inkişafı **Babək İsgəndərov**

Xülasə

İnkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, ölkənin iqtisadi inkişafının yalnız bir sahənin üzərində qurulması və ölkə iqtisadiyyatının yalnız bir sahədən asılılığı məqsədəuyğun hal deyil və böhran təhlükəsi yaradır. İqtisadiyyatın bütün sahələrinin dinamik və hərtərəfli inkişafının təmin edilməsi nəticəsində ölkə iqtisadiyyatında neft sektorundan asılılıq dərəcəsini azaltmaq mümkün və zəruri haldır.

Bu mövzuya sistemli şəkildə yanaşma Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin qeyri-neft sənayesinin inkişafının dövlət qarşısında əsas sahə olduğunu və neft sənayesindən asılılığın aradan qaldırılması göstərişinin verilməsindən sonra xüsusi diqqət verilməkdədir.

2015-ci ildə neftin qiymətinin dünya bazarında kəskin enişi və dəyişən makroiqtisadi amillər iqtisadi islahatların keyfiyyətə yeni bir mərhələyə yüksəlməsini vacib edib. Bu zaman qarşıya qoyulan əsas vəzifə qeyri-neft sektorunda olan mövcud potensialın hərəkətə gətirilməsi, bu sahədə dinamik inkişafın təmin edilməsi üçün yeni iqtisadi islahatların keçirilməsi olub.

Dövlət Proqramlarının uğurla icrası nəticəsində ölkənin regionlarında qeyri-neft sənayesinin inkişaf etdirilməsi üçün güclü potensial yaradılır. Hazırda Azərbaycanda kənd təsərrüfatı, turizm, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, emal sənayesi qeyri-neft sektorunun inkişafında əsas prioritet sahələr hesab edilir. Beynəlxalq maliyyə institutları Azərbaycanda kənd təsərrüfatı və turizmin əhəmiyyətini xüsusi qeyd edirlər. Hazırda ölkənin məşğul əhalisinin 36%-ə yaxını məhz kənd təsərrüfatında çalışır. Bu səbəbdən Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişafına yönələn ardıcıl dövlət proqramlarının icrası, bir sıra islahatların və yeni texnologiyaların cəlb edilməsini sürətlənir.

Açar sözlər: Ölkə iqtisadiyyatı, Qeyri-neft sektoru, İqtisadi inkişaf, Qeyri-neft sənayesi

**Azərbaycanda innovativ milli biznesin formalaşması və
inkişaf istiqamətləri**
Mikayıl Nəbiyev

Xülasə

Məqalənin yazılmasında məqsəd ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyasına uyğun olaraq innovativ milli biznesi inkişaf istiqamətlərini, xüsusiyyətlərini və beynəlxalq səviyyədə təzahür formalarını müəyyən etməkdən ibarətdir.

Məqalədə innovativ milli biznesin formalaşmasının ümumi əsasları, maddi ilkin şərtləri, milli və beynəlxalq əmək bölgüsü sistemində rolu məsələləri nəzərdən keçirilir. Məqalədə elmi yenilik kimi qəbul edilə bilən əsas məqam ondan ibarətdir ki, burada elm, innovasiya və insan kapitalının inkişafı arasında səbəb-nəticə əlaqələri əsaslandıraraq onun “insan kapitalı” qanunu kimi fəaliyyət mexanizmi müəyyən edilmişdir. Beləliklə, məqalədə Azərbaycanda müasir insan kapitalının formalaşmasının innovativ milli biznesin inkişafında rolu məsələlərində də yer verilərək bu rolu təsdiq edən arqumentlər göstərilmişdir.

Daha sonra dünya ölkələrində milli biznesin inkişafının müxtəlif modelləri və istiqamətləri şərh olunur. Burada Azərbaycanda innovasiya inkişafının perspektivləri ilə bağlı bir sıra səmərəli təklif və tövsiyələr irəli sürülür. Həmin təkliflər iqtisadi subyektlərin təsərrüfat fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəlməsində və ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının reallaşmasında istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: Milli biznes, İnnovasiya potensialı, İnnovasiya iqtisadiyyatı, İnnovativ inkişaf, İnnovasiya strategiyası.

Xidmətlər Sahəsi İdarələrində İdarəetmə Təhlili Və Nəzarəti

Zəhra Abiyeva

Xülasə

İşdə xidmətlər sahəsinin idarələrində idarəetmə təhlili aparılmasının nəzəri və metodik əsaslarının tədqiqatı göstərilir, təqdim olunur.

Hal – hazırda idarəetmə uçotu situasiya xarakteri əldə edir, çünki o, pulların axını, mülkiyyətin dəyişilməsi, ehtiyat sisteminə həssaslığın dəyişilməsi formasında idarənin təsərrüfat fəaliyyəti ilə bağlı müxtəlif situasiyaları modelləşdirir. Təsərrüfat fəaliyyətinin təhlilində, auditdə, nəzarətdə proqnozlaşdırma maliyyə və idarəetmə uçotu ilə məhdudlaşdırılır. Kommersiya fəaliyyətinin bilavasitə obyekt hesab edilən idarəetmə uçotu özündə həm maliyyə uçotu sahəsində, həm də müstəqil idarəetmə uçotunun çərçivəsində kommersiya sirlərini tərənnüm edir.

Eyni zamanda çox saylı şirkətlər müəyyən prinsipləri təsdiq edir və qəbul edir, onların köməyi ilə maliyyə hesabatı idarəetmə təhlili üçün məlumat bazası kimi istifadə ediləcəyi nəzərdə tutulur. Bu cür situasiya şirkətlərin, onların daxili hesabatının onların xarici hesabatının tələblərinə uyğunluğu üçün istəyə görə mövcuddur. Bu bir şirkətin digər şirkətin fəaliyyət göstəricilərini uyğunlaşdırmağa imkan verir. Məsələn ondan ibarətdir ki, bu səbəb maliyyə və idarəetmə uçotuna eyni yanaşmanın haqq qazandırmaq üçün kifayət qədər ağır hesab edilir mi, açıq qalır. İdarəetmə uçotunun məlumatları xarici maliyyə hesabatı sistemləri fəaliyyətinin yalnız əlavə məhsulu olmamalıdır. Buna səbəb o, həm də maliyyə idarəetmə uçotunun yaradılması fikrinin həyata keçirilməsi istiqamətinə doğru təlimatlandırılmışdır. Bu yanaşma kifayət qədər vacibdir, çünki o maliyyə idarəetmə uçotunun yaradılması ideyasını reallaşdırılmasına istiqamətləndirilmişdir.

Açar sözlər: idarəetmə təhlili, idarəetmə nəzarəti, xidmətlər sahəsi

Исходные Положения Финансово-Банковской Науки В Области Банковского Надзора Этери Жгенти

Резюме

Известно, что высшим органом монетарной власти государства являются Центральный банк страны. Как проводник официальной денежно-кредитной политики правительства, центробанк отвечает за формирование максимально благоприятных кредитно-денежных условий достижения и поддержания длительного, быстрого, устойчивого, сбалансированного экономического роста в условиях низкой инфляции и безработицы, стабильных государственных финансов и платежного баланса, а также валютного курса. В этой связи особое значение имеют реализуемые монетарными властями страны меры по обеспечению эффективного банковского надзора. Современные финансовые регуляторы обладают значительными наработками финансово-банковской науки по проблематике банковского надзора и контроля.

Экономическая составляющая жизнедеятельности современных наций если не в решающей, то в значительной степени зависит от банковской системы. Финансово-банковская наука объясняет это тем, что предназначение банковской системы состоит в постоянном поиске, привлечении, аккумулировании всех возможных временно свободных денежных ресурсов с тем, чтобы вновь их направить в русло воспроизводственного процесса в режиме многократно совершаемого перераспределения. Реализация данного предназначения превращает современные банки в центральный компонент взаимоотношений между домашними хозяйствами, отраслями, сегментами, сферами экономики, регионами страны. От того, насколько эффективно банковский сектор экономики выполняет данное предназначение, во многом зависит социально-экономическое благополучие общества. Это превращает современные банки и весь банковский сектор в объект надзорной и контрольной деятельности современных центральных банков. Для Азербайджана это актуально по причине недостаточной рыночной зрелости всей социально-экономической системы страны, в том числе и её банковской составляющей. События в банковском секторе Азербайджана после двух девальваций маната, банкротство трети банков от их общего числа до девальвационного кризиса, наглядно показали всю остроту проблематику банковского надзора и контроля.

Ключевые слова: Центральный банк, банковский надзор, кредитные организации

Dövlət dəstəyi ilə formalaşan rəqabət

Günəl Kazımova

Xülasə

Məqalədə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müəssisələrin rəqabət mühitinin vəziyyəti və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə sahibkarlığın inkişafı və biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılmasının müasir vəziyyəti statistik göstəricilər əsasında təhlil edilmişdi. İnkişaf etmiş ölkələrin praktikası göstərir ki, sağlam rəqabət mühitinin mövcudluğu, əslində təsərrüfat subyektlərinin mülkiyyət mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bərabər iqtisadi və hüquqi şərait yaradılmasını, təsərrüfat subyektlərinə iqtisadi müstəqilliyin verilməsini özündə əks etdirir. Təsərrüfat subyektləri o halda sağlam rəqabət apara bilirlər ki, bərabər iqtisadi və hüquqi mühitdə təşkil olunsunlar. Bazarın dəyişməz atributu kimi səciyyələnməklə, hər bir təsərrüfat subyektinin əlvərişli şəraitdə mövcudluğu öz fəaliyyətini həyata keçirmək uğrunda həyata keçirdiyi könüllü rəqabətin əyani təzahürü kimi qiymətləndirilir. Rəqabət strategiyasını planlaşdırarkən müəssisə həm daxili imkanlarına, həm də xarici amillərin verdiyi imkanlara güvənir. Bundan əlavə biznes subyektinin atdığı bir çox addımlar xarici təsirlərin nəticəsində formalaşır. Startegiyanın düzgün qurulmasının əsasını onun ayrı ayrı elementlərinin düzgün formalaşması təşkil edir. Hal hazırda ölkəmizdə fəaliyyət göstərən müəssisələr fəaliyyət istiqamətindən asılı olaraq fərqli imkanlara malikdirlər. Belə ki, qeyri neft sektoruna dövlət tərəfindən xüsusi diqqət göstərilməkdədir.

Açar sözlər: Rəqabət mühiti, Rəqabətqabiliyyətlilik, Sağlam rəqabət

**Araştırma Yönlümlü Üniversite Modeli Kapsamında Üniversite
Araştırma Merkezlerinin Markalaştırılmasına Yönelik Çalışma –
UNEC Örneğinde
Faiq Məmmədov**

Özet

Araştırma universitelerinin ve üniversite araştırma merkezlerinin günümüz dünyasında ne denli önem arz etmesinden ve ülkemizin de bu konudaki çalışmalarından yola çıkarak üniversite araştırma merkezlerinin markalaşmasına yönelik yapılan bu çalışmamızın amacı bu merkezlerin markalaşması zamanı gerek duyulacak bilgi ve analizlerin elde edilmesi ve markalaşma sürecine uygulamaktır. Bu maksadla markalaşma için gerek duyulan çeşitli araştırma ve analizler yapılmıştır. Müşterilere yönelik yapılan anket çalışmasıyla üniversite araştırma merkezlerinin müşterileri olan özel ve kamu kuruluşlarının araştırma ihtiyaçları ve araştırma merkezlerinden beklentileri belirlenmiş ve müşteri ihtiyaç analizi yapılmıştır. Bu amaçla rastgele örnekleme yöntemi ile ulaşılan 20 kuruluşun üst yönetimi ile yapılmış araştırma sonucunda ihtiyaç analizi yapılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmamızın ikinci kısmını kapsayan rakip analizi için Azerbaycanda faaliyet yürüten 9 önemli araştırma şirketleri seçilmiş ve veriler toplanmıştır. Rakip analizi kapsamında kaynak (internet) tarama yöntemi ile yapılan araştırmada rakiplerin hizmet çeşitleri, güçlü ve zayıf yönleri analiz edilmiş, müşteri memnuniyetleri hakkında bilgi edinilmiştir. Veriler esasında araştırma şirketlerinin faaliyet alanları, iletişim kanalları ve b bulgular incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmamızın son kısmı olan iç çevre analizinde ise UNEC araştırma merkezlerinin markalaşması sürecinde gerek duyulacak ihtiyaçların, karşılaşılabilecek fırsat ve tehditlerin belirlenmesi amacıyla SWOT analiz yapılmıştır. Tüm bu araştırmaların sonucu olarak iç ve dış çevre analizleri yapılarak üniversite araştırma merkezlerinin markalaşması kapsamında gerek duyulacak bilgiler toplanılmış, müşteri ihtiyaç ve beklentileri, rakiplerin ve UNEC araştırma merkezlerinin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Markalaşma, Akademik markalaşma, Araştırma üniversitesi, Araştırma merkezleri

Müəssisənin Fəaliyyətində Daxili Auditin Nəzəri-Metodoloji Əsasları

Ruslan Rəcəbli

Xülasə

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində sənaye müəssisələrinin fəaliyyət göstərməsi idarəetmə vəzifələrinin mürəkkəbliyinə səbəb olan obyektiv amillərin ortaya çıxmasına səbəb olur. Müəssisələr səhvlərin və çatışmazlıqların səbəblərini müəyyənləşdirən, rəhbərliyə mühüm strateji problemlərin həllində kömək edən, iqtisadi risklər sahəsində fəaliyyətini istiqamətləndirən və ümumiyyətlə müəssisə idarəçiliyinin səmərəliliyini artıran daxili yoxlamalara daha çox ehtiyac duyurlar.

Sənayedə mövcud audit praktikasının tədqiqi göstərdi ki, həyata keçirilmə sistemi daxili nəzarət sistemi üçün müasir tələblərə cavab vermir. Beləliklə, keyfiyyəti yüksəltmək, məhsuldarlığı və gəlirliliyi artırmaq üçün resursları səmərəli və effektiv istifadə etməyə yönəldən idarəetmə qərarlarının qəbulu üçün istifadə olunan nəzarət məlumatlarının verilməsi baxımından idarənin ehtiyaclarını ödəyən sənaye müəssisələrində daxili audit xidmətlərinin yaradılması üçün obyektiv şərtlər meydana gəldi.

Audit, həm idarəetmə, həm də müstəqil idarəetmə sistemləri ilə, bazar iqtisadiyyatının vacib elementlərindən biridir. Bu konsepsiyanı şərh edərkən audit obyektləri, məqsədi, müstəqillik amili və digər hallar əsas götürülür. Audit üçün tez-tez müstəqil yoxlama, məlumatların qiymətləndirilməsi, müayinə ilə əlaqəli müxtəlif fəaliyyət növləri aparılır.

Açar sözləri: audit, beynəlxalq, idarəetmə

**Dünya İqtisadiyyatında Əmək Resurslarının Miqrasiyasının
Normativ – Hüquqi Aspektləri
Loğman Qasimov**

Xülasə

İnsanların başqa ölkələrə köçürülməsi qanuni və ya qeyri-qanuni mühacir kimi, ya da qaçqın kimi könüllü olmayaraq dövrümüzün ən çətin və çox mübahisəli problemlərindən birinə çevrildi. Əhali miqrasiyası ilk növbədə bir ölkənin iqtisadi və demoqrafik inkişafı arasındakı disbalansın təzahürüdür. İqtisadi inkişafın əhalinin daha sürətli artımından geri qalması, nəticədə, «izdihamlı bir millətin» meydana gəlməsinə səbəb olur, bunun nəticəsində işçi qüvvəsinin bir hissəsi iş axtarmağa məcbur edilir. Bu gün görünməmiş nisbətlərə çatan əmək miqrasiyası təkcə müasir əmək bazarının bir xüsusiyyəti deyil, həm də ümumilikdə qlobal iqtisadiyyatın müəyyən bir xüsusiyyətidir. Əmək miqrasiyası beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin bir hissəsinə çevrilmişdir. Miqrasiya axını bir bölgədən və bir ölkədən digərinə axır. Müəyyən problemlər yaratmaqla əmək miqrasiyası əməyi qəbul edən və təmin edən ölkələr üçün danılmaz üstünlüklər təmin edir. Beynəlxalq əmək miqrasiyası, əmək mənbələrinin mənşə ölkəsinə nisbətən daha əlverişli şərtlərlə işləmək məqsədi ilə bir ölkədən digərinə köçürülməsi prosesidir. İqtisadi motivlərə əlavə olaraq, beynəlxalq miqrasiya prosesi həm də siyasi, etnik, hüquqi, mədəni, ailə və digər xüsusiyyətlərə görə də müəyyən edilir. . Eyni zamanda, beynəlxalq əmək miqrasiyasının mahiyyəti, intensivliyi və istiqamətləri ilə bağlı problemlər elmi ədəbiyyatda kifayət qədər nəzərə alınmır. Xüsusilə, əmək miqrasiyasının ümumi iqtisadi cəhətləri öz əksini tapmadı, MDB məkanında və xüsusən də Azərbaycanda miqrasiyanın beynəlxalq hüquqi tənzimlənməsi probleminin nəzəri anlaşılmasına və ümumiləşdirilməsinə ehtiyacı var.

Açar sözlər: Əmək Miqrasiyası; İşçi Qüvvəsi; Dövlət Tənzimlənməsi

Polarizasiya və Ticarət Müharibələrinin Makroiqtisadi Təsirləri

Emil Bağırılı

Xülasə:

Amerika Birləşmiş Ştatlarında 2007-2008-ci illərdə daşınmaz əmlak sektorunda yaranan tənəzzül, sonradan qlobal səviyyədə böhrana çevrilmişdir. Bu böhran 1980-ci illərdən dünyada tətbiq olunan qloballaşma siyasətinə qarşı əks fikirlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Qloballaşmaya olan inamın azalması nəticəsində inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr böhrandan çıxış yolu kimi proteksionist siyasət tətbiq etməyə başlamışlar. Bu proses nəticəsində başlayan valyuta müharibələri və onun ticarət müharibələrinə çevrilməsi, dünya iqtisadiyyatında yeni oyunçuların yaranmasına səbəb olub, həm də böhranın nəticələrini azaltmamaqdadır. Əksinə olaraq ticarət müharibələri yeni problemlərə səbəb olmaqdadır. Bu məqalədə proteksionist xarici ticarət siyasətinin və valyuta məzənnələri ilə oynamanın dünya iqtisadiyyatına necə təsir etdiyi müzakirə edilmişdir.

Açar sözlər: Liberalizm, böhran, proteksionizm, ticarət müharibələri, valyuta

**Dövlətin Xarici İqtisadi Əlaqələrinin Mahiyyəti Və
Ona Təsir Edən Amillər
Xəyalə Əliyeva**

Xülasə

Məqalədə xarici iqtisadi əlaqələrin mahiyyəti açıqlanmaqla ona təsir edən daxili və xarici amillərin açıqlanması tələbi qarşıya qoyulur. Statistik məlumatlar əsasında xarici ticarət əlaqələrinin balansı, o cümlədən gəlir və xərcləri, xarici iqtisadi əlaqələrin inkişafına təsir edən amillərin müəyyən edilməsi, xarici iqtisadi əlaqələrin inkişaf qanunauyğunluqlarının nəzəri-metodoloji təhlilinin həyata keçirilməsi, Azərbaycanın xarici iqtisadi əlaqələrinin spesifikasiyasının açıqlanması və əsas istiqamətlərinin göstərilməsi, müasir şəraitində Azərbaycanın xarici iqtisadi əlaqələrinin dövlət tənzimlənməsinin təhlili və tətbiq edilən normativ-hüquqi bazanın araşdırılması vəzifələri qoyulur.

Məqalədə müşahidə, axtarış, müqayisəli təhlil, məntiqi ümumiləşdirmə, analogiya, sintez metodlarından istifadə edilmişdir. Müəlliflər tərəfindən tanınmış yerli və xarici iqtisadçı alimlərin elmi müddəaları, müxtəlif elmi konsepsiyalar, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları, Respublika Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərar və qətnamələri, normativ-hüquqi aktları, dövlət proqramları məqalənin yazılmasında istifadə edilmişdir. Xarici iqtisadi əlaqələrin tənzimlənməsi ilə bağlı indiyə qədər mövcud olan nəzəri-metodoloji konsepsiyalara istinad edərək müasir vəziyyətində xarici iqtisadi əlaqələrin tənzimlənməsi qanunauyğunluqları açıqlanmış, bu sahədə dövlət tənzimlənməsi mexanizmlərinin tədqiqi zəruriliyi əsaslandırılmışdır. Müəllif tərəfindən xarici iqtisadi əlaqələrin milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafına təsiri amilləri təhlil edilmiş və dövlət tənzimlənməsinin reallaşmasında istifadə edilə biləcək vasitələr təklif edilmişdir. Məqalədə milli iqtisadiyyatın formalaşması və inkişafında həyata keçirilən xarici iqtisadi əlaqələrin tənzimləmə istiqamətləri müəyyənləşdirilmiş, son dövrlərdə xarici iqtisadi əlaqələrin vəziyyəti təhlil edilərək onun perspektiv meylləri verilmişdir. Müəllif xarici iqtisadi əlaqələrin reallaşması üçün dövlət tənzimlənməsinin effektivliyinin artırılması istiqamətində təkliflər irəli sürmüşdür.

Açar sözlər: xarici-iqtisadi əlaqə, amil, tənzimləmə, mexanizm

**Devalvasiyanın Mahiyyəti və İqtisadiyyata Təsiri,
Azərbaycan Timsalında.
Fərid Ağazadə**

Xülasə

Tədqiqatın əsas məqsədi devalvasiyanın yaranma səbəblərini, ölkə iqtisadiyyatına müsbət və mənfi təsirlərini, ölkəmizdə devalvasiya zamanı görülən işləri və effektiv həll yollarını araşdırmaqdan ibarətdir. Devalvasiya bir iqtisadi-siyasi fəaliyyət olaraq ölkənin sahib olduğu xarici valyuta ehtiyatlarının sərfiyyatının azaldılması, ticarətdə idxalın azaldılması, ixracın canlandırılması, xarici investorların ölkəyə təşviqi, yerli məhsulların istehsalı və sahibkarlığın dəstəklənməsi, rəqabət qabiliyyətli məhsul istehsalının təmin edilməsini ehtiva edir. Məhz bütün bunları prioritet seçərək hökumətlər devalvasiyaya getsələr də onlar ilkin mərhələlərdə bir sıra problemlərlə qarşılaşırlar. Devalvasiyadan sonra əsas problemin inflyasiya baş verdiyi qeyd edilir. Belə ki, devalvasiya sonrası ölkə iqtisadiyyatında kanyuktura sarsılır və şok effekti yaranır. Yerli pulun dəyər itirməsi xarici bazarla ticari əqdlərdə daha çox valyuta sərfinə səbəb olur. Amma müəyyən zaman keçəndən sonra idxal azalmağa və ixracın əməliyyatları isə əhəmiyyətli miqdarda artım baş verir və iqtisadi durğunluq canlanma ilə əvəz olunur. Bütün bu prosesin ölkənin sahib olduğu valyuta ehtiyatları fonunda yaratdığı situasiya əyrisi effekti adlanır. Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti: Hesab olunur ki, Azərbaycanda valyuta üzrə nəzarətin təşkilində beynəlxalq təcrübəyə müvafiq təkmilləşdirilməsi istiqamətində siyasətin reallaşdırılmasında və dövlət tənzimlənməsi metodlarının tətbiqində nəzərə alınması göstərilən sahənin inkişaf etməsinə töhfə verə bilər. Tədqiqatın məhdudiyyətləri: geniş statistik məlumat tələb edir. Tədqiqatın nəticəsi kimi hazırkı situasiyada iqtisadi sferanın canlandırılması, yerli istehsalın təşviqi, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin təmini, xarici investorlar başda olmaqla regionlarda innovativ istiqamətli investisiya layihələrinin təşkili Azərbaycan üçün ən mühüm vəzifələrdən hesab edilməlidir.

Açar sözlər: Devalvasiya, effektiv həll yolları, Azərbaycanda devalvasiya, iqtisadi fəaliyyət.

The Impact of Oil Price Volatility on The International Trade

Khayala Babayeva

Abstract

World oil prices are the most significant external factor determining the state of the Azerbaijan economy, the state budget and the country's balance of payments. The level of world oil prices directly affects government revenues, trade balance, development of the oil and gas sector and related sectors of the economy. In this connection, of great importance is the identification of the main influencing factors determining the formation of world oil prices, and the modeling of price dynamics, which allows forecasting world oil prices. Such forecasts are a necessary element in assessing the conditions for the future development of the Azerbaijan economy and the formation of a state policy corresponding to these conditions. In this regard, this work is devoted to determining the main factors in the formation of world oil prices, modeling and forecasting the dynamics of oil prices. The dynamics of oil prices is influenced by several factors that can be divided into external (general economic, political, meteorological) and technical (technology, positions of leading exchange players, analysis of volatility - price volatility). Since the course of political events, weather changes and other cataclysms is very difficult to predict, let us dwell on the influence of significant factors that can be analyzed and forecasted.

Keywords: International, Trade, Prices

İqtisadi inkişaf və ona təsir edən amillər

Ramin Əliyev

Xülasə

İqtisadi inkişaf bir ölkənin iqtisadi artımına əlavə olaraq bir çox sahələrdə sosial, siyasi və mədəni inkişafını özündə ehtiva edir. Ölkələrin əldə etmək istədiyi məqsədlərdən biri olan iqtisadi inkişaf, inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün xüsusən bir əhəmiyyət kəsb edir. İqtisadi inkişafa nail olmaq üçün ölkələr bir çox mərhələdən uğurla keçməlidirlər. Başqa sözlə, iqtisadi inkişafa təsir edən bir çox amillər mövcuddur. İqtisadi, siyasi və inzibati, hüquqi və institusional və sosial-mədəni amillər iqtisadi inkişafın müəyyən edicisidir. Niyə bəzi ölkələrin digərlərindən daha sürətli inkişaf etməsi sualı, müasir ədəbiyyatda iqtisadi inkişaf mövzusunda ən vacib mübahisələrdən biridir. Bununla bağlı bir çox araşdırmalar aparılmış və bir çox nəticələr əldə olunmuşdur. Gəlirlərin ədalətli bölünməsi, təhsilin, səhiyyənin səviyyəsi, texnologiyadan istifadə, əhali artımı, araşdırma və inkişafa (R&D) ayrılan xərclərin kəmiyyəti və s. kimi bir çox fikirlər irəli sürülmüşdür.

Bu çalışmada ölkələrin iqtisadi inkişafında mühüm paya sahib olan amillər müzakirə olunur. Bu çalışmanın əsas məqsədi iqtisadi inkişaf və iqtisadi böyümə arsındakı əlaqəni müəyyən etmək, bu iki anlayışın arasındakı fərqləri, iqtisadi artımın hər zaman niyə cəmiyyətin rifahına çevrilməməsi səbəblərini göstərmək və iqtisadi inkişafa təsir edən amilləri müəyyən etməkdir.

Açar sözlər: iqtisadi inkişaf, iqtisadi artım, iqtisadi inkişafa təsir edən amillər

Covid-19 Pandemisinin Dünya Ekonomisi Üzerinde Etkisi **Mehrab Kerimli**

Özet

Bildiğimiz gibi ekonomi her bir ülkenin güçlü olması için gereken faktörlerin en önemlilerinden biri ve hatta birincisidir. Özellikle de rekabetin çoğaldığı, rakiplerin güçlendiği, teknolojinin geliştiği ve globalleşen dünyamızda ekonomisi zayıf, hassas olan ülkelerin işi bir hayli zordur. Ama bu, sadece ekonomisi zayıf olan ülkelerin zorluk yaşayabileceği anlamına gelmez. Bazı durumlarda, örneğin, büyük ekonomik krizlerde ekonomisi çok güçlü olan ülkeler de zarar görmektedir. 1929 yılında Dünya Ekonomik Büyük Bühranı sırasında da bu durum yaşanmıştır. Son zamanlarda ise Covid-19 (coronavirus) pandemisi tüm dünyayı etkisi altına almış, ve kendisiyle beraber büyük tehditler ve çok olumsuz sonuçlar da getirmiştir. Geçtiğimiz yılın (2019) aralık ayında Çin’de Wuhan ayaletinde başlayan virüs, İran, İtaliya, İspaniya gibim ülkeler başta olmakla yavaş-yavaş tüm dünyaya yayıldı. Virüs, Dünya Sağlık Örgütü tarafından “pandemi” olarak ilan edildi. Bulaşma hızı çok yüksek olan bu virüsün karşısını alabilmek için birçok ülkeler birbirleriyle sınırlarını kapattılar. Aynı zamanda ülkeler dahilinde de iş yerleri kapandı ve insanların sokağa çıkması neredeyse yasaklandı. Doğal olarak tüm bunlar uluslararası ticaretin durmasına, ülkelerin de GSYİH ve GSMH rakamlarının düşmesine, ekonomilerin önemli ölçüde zarar görmesine getirmektedir. Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin ülkelerin GSYİH rakamlarını ve genel olarak dünya ekonomisini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Araştırmanın sonunda Covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı krizin dünya üzerinde ekonomiyi nasıl etkilediği ve aynı zamanda diğer zararları hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar kelimeler : Dünya Ekonomisi, Ekonomik Kriz, Covid-19, GSYİH

Azərbaycanda kiçik və orta müəssisələrə vergilərin təsiri **Rəna Nuriyeva**

Xülasə

Bu məqalənin məqsədi Azərbaycanda kiçik və orta müəssisələrə vergilərin təsiri,müəssisələrin miqyası və iqtisadi əhəmiyyəti barədə məlumat təqdim etməkdir.Bu Azərbaycanda olan kiçik və orta müəssisələrin iqtisadiyyata təsirini,vergilərin onlara necə təsir etdiyini başa düşməyə və problemlərin həlli yollarını tapmağa zəmin yaradır.

Bildiyimiz kimi kiçik və orta sahibkarlıq subyetlərinin artımında neft sektorunun payı böyükdür.Əvvəlki illərdə,neft sektoru daha çox inkişaf etsə də,cari ildə və bundan sonra qəbul olunacaq qərarlarda qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün müəyyən güzəştlər və azadolmalar tətbiq ediləcək və qoyulan investisiyalar qeyri-neft sektorunun inkişafına müsbət təsir edəcəkdir.

Məqalədə Azərbaycanda vergilərin mikro, kiçik və orta müəssisələrə təsiri bunun nəticəsində yaranan problemlərin tədqiqi, təhlili və bu problemlərin həlli ilə bağlı təkmilləşdirmə istiqamətləri göstərilmişdir.Belə ki, ölkə iqtisadiyyatına təsir edən vergilərin inkişaf dinamikasını, iqtisadiyyata təsirini anlamaq üçün məqalədə müəyyən statistik hesabatlar verilmiş və onlar üzərində təhlil aparılmışdır. Vergi sahəsində aparılan uğurlu iqtisadi siyasətin nəticəsidir ki,Azərbaycan iqtisadiyyatı bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında yenidən qurulmuşdur və bu iqtisadiyyatın qurulmasında vergilərin rolu böyükdür.Bu inkişafın təmin olunması üçün dövlət kompleks tədbirlər həyata keçirilmiş, makroiqtisadi sabitliyin möhkəmliyi təmin olunmuşdur. Azərbaycan Respublikasında aparılan vergi siyasəti nəticəsində vergi dərəcələri və vergi güzəştlərinin azaldılması hesabına vergitutma bazası genişləndirilmiş, investisiya qoyuluşları artırılmış və maliyyə kapitalının axınının sürətləndirmiş, büdcəyə vergi daxilolmaları əhəmiyyətli dərəcədə artmış və əhalinin maddi rifah səviyyəsi yüksəldilmişdir.

Açar sözlər: Vergi,vergi sistemi,kiçik və orta müəssisələr.

Dünyada ve Azerbaycanda Sosyal Girişimciliğin Gelişimi

Ferid Sabirli

Özet

Sosyal girişimcilik kavramına son yıllarda özellikle Azerbaycanda akademik yazında yer verilmiştir. Kavramsal olarak içerisinde “Sosyal” ve “Girişimci” olmak üzere iki farklı terim barındırmaktadır. Ne kadar yeni bir kavram olsa da sosyal girişimciler uzun bir süre varlıklarını sürdürmektedirler. Toplumsal problemleri ve sosyal problemleri yaratıcılığın ve girişimciliğin gerektirdiği yetilerle çözmek isteyen “sosyal girişimciler” sosyal değerler yaratmaktadırlar. Bu mefhumun günümüzde bu kadar değer kazanmasının nedeni insanların sürekli bitmeyen istek ve ihtiyaçları karşısında ortaya çıkan sorunları çözmeye sivil toplum kuruluşlarının çözüm üretememesidir. Buna göre de sosyal girişimciliğin ihtiyaca ve isteğe göre şekillendiği görülmektedir. Sorunların çözümünde sosyal manada yapılması gereken ve istenen birtakım projeler mevcuttur. Toplumda sürdürülebilir pozitif etki yaratmayı hedefleyen sosyal girişimciler farklı yaklaşım biçimleriyle toplumdaki problemlere yönelik çözüm üretmektedir. Ticari girişimcilere göre misyon tanımlarında farklılık gösteren sosyal girişimciler de kendi projelerinin sürdürülebilirlikleri sırasında karşılaştıkları problemler benzerlikler göstermektedir. Bununla birlikte, 21. yüzyılda gittikçe değeri daha da artan sosyal girişimciliğin maddi kaynaklar çerçevesinde kendi kendine yetebildiği örnekler de bulunmaktadır. Sosyal girişimciliği teşvik eden organizasyonların varlığı ve projelerin devamlılığı değer görerek gerek Dünya’da gerekse Azerbaycanda gelişim sürecine katkıda bulunacaktır. Çalışmada; sosyal girişimcilik nosyonuna yer verilecek, Dünyada ve Azerbaycanda sosyal girişimciliğin değeri, gelişim süreci ülkeler de baz alınarak incelenecektir. Bununla birlikte,yaptığım araştırmanın ve yazmış olduğum makalenin Azerbaycan kısmı Azerbaycanda sosyal girişimcilikte alınan kararlar,devletin sosyal girişimciliğe yaptığı katkılar,yapılan forumlar ,projeler nitekim dünyada yapılan sosyal girişimcilikten alınacak örnekler ve gibileri konu edilmiştir. Azerbaycanda sosyal girişimciliğe katkılarının ne olabileceği,devlet yapılması gereken değişiklikleri yaparsa, ne olacağı gibi konular aktarılmıştır.

Anahtar Kelime: Sosyal Girişimci, Sosyal Girişimcilik, Sosyal Girişim, Girişimci

**Azərbaycanda Fəaliyyət Göstərən Müəssisələrdə İnsan Resurslarının
Strateji İdarə Edilməsi Sistemində İnsan Resurslarının Təmin Edilməsi
Fəaliyyətlərinin Ölçülməsi və Qiymətləndirilməsinə Dair Araşdırma**
Kamal Mirzəyev

Xülasə

Bu araşdırmada Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müəssisələrin insan resurslarının strateji idarə edilməsi sistemində insan resurslarının təmin edilməsi fəaliyyətlərinin ölçülməsi və qiymətləndirilməsi *öz əksini tapmışdır. Məqsəd, müəssisələr tərəfindən* insan resurslarının strateji idarə edilməsi çərçivəsində insan resurslarının təmin edilməsi fəaliyyətlərinin ölçülməsinə və qiymətləndirilməsinə cəlb edilməsi zamanı nəzərə almaqları tələb olunan təmin strategiyaları, analizlər, proqnozlar, təhlillərin müəyyən edilməsi və insan resurslarının təmin edilməsi prosesini daha səmərəli və effektiv həyata keçirilməsi üçün lazım olan faktorların müəyyən edilməsidir. Həmçinin araşdırma insan resurslarının strateji idarə edilməsi çərçivəsində insan resurslarının təmin fəaliyyətlərinə çəkilən xərclərin nə dərəcədə səmərəli və məhsuldar olduğunu müəyyənləşdirmək, insan resurslarının strateji idarə edilməsi yanaşmasının tətbiq edildiyi müəssisələrdə insan resurslarının təmin fəaliyyətlərinin ölçülməsi və qiymətləndirilməsi həyata keçirilməsi və bu ölçmə və qiymətləndirmənin təmin prosesinə təsir göstərib-göstərmədiyinin müəyyənləşdirməkdir. Belə ki, araşdırma mülkiyyət və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müəssisə, idarə və təşkilatlarda həyata keçirilmişdir. Tədqiqatın predmeti təmin prosesinin insan resurslarının strateji idarə edilməsi fəaliyyətə təsirinin öyrənilməsidir. Tədqiqatın metodu əsasən problemə baxış tərzinə görə edilən araşdırma tətbiqi araşdırmaadır. Tədqiqat metodu kimi anket metodundan istifadə olunmuşdur. Araşdırma anket metodu əsasında hazırlanmış likertli suallar və açıq suallardan ibarət olan anket vasitəsilə mövcud vəziyyət müəyyənləşdirilmiş, daha sonra aparılmış təhlillər nəticəsində insan resursları fəaliyyətlərinin ölçülməsi və qiymətləndirilməsi üçün hesablama yolları ilə bağlı təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: strateji idarəetmə, strateji insan resursları, insan resurslarının təmin edilməsi, ölçmə və qiymətləndirmə.

**Azerbaijan-Turkey Strategic Economic Corporation:
Potential Effects of Mutual Investments
Natella Mammadzada,**

Abstract

The paper analyses the economic corporation between Azerbaijan and Turkey. It clearly shows the economic backgrounds of both countries, biggest energy agreements, the current state of relations in the face of economic challenges and the expected steps to be taken. The first part of the study shows the major economic events in the countries' economies over years, putting special attention to the period after indecency, economic recession and exploitation of natural resources in Azerbaijan. It also considers the transition period of Turkey's economy, changes after import substitution to market economy. Later, the study, the impact of oil and gas contracts is analysed. The research includes the role of neighbour countries on these relations considering policy implications. And the effects of mutual investments in the different fields of economy is included in this part, as well. The third part is about the current state of bilateral relation between these countries, benefits of corporation, future of investments and concluding marks driven by the data and expert views. One fact that does not allow us to clearly define the future of economic relations specially on the energy sector, is uncertain economic situation in Turkey which is heavily due to the political instability.

Keywords: economic corporation, energy, investment.

Uluslararası Pazarlamada Konumlandırma Stratejileri Kamran Abdullayev

Özet

Bu makalede uluslararası pazarlamada konumlandırma stratejileri araştırılmıştır. Araştırma literatür taraması esasında yazılmıştır. Pazar bölümlemenin ardından seçilmiş pazar bölümünün konumlandırması gelmektedir. Araştırma zamanı, ürün özelliğine göre konumlandırma stratejisi, fiyat-kaliteye göre konumlandırma stratejisi, ürün kullanımına göre konumlandırma stratejisi, kullanıcı grubuna göre konumlandırma stratejisi, ürün sınıfına göre konumlandırma stratejisi, rakiplere göre konumlandırma stratejileri araştırılmıştır. Konumlandırma stratejileri içerisinde en yaygın olanı ürün özelliğine göre konumlandırmadır. Ürün özelliğine göre konumlandırmada temel amaç, tüketiciye sunulacak mal ve hizmete ait özellikleri ön plana çıkmasıdır. Böylece tüketiciye ürün özelliklerine ait bilgiler aktararak olası bir problem ile karşılaşıldığında markanın çağrıştırılması sağlanmaktadır. Fiyat-kaliteye göre konumlandırma stratejisi ürün veya hizmetin pazarlama uzmanları tarafından tüketicilere ürünün fiyatı ile çağrıştırıldığı konumlandırma stratejisidir. Bu stratejide göz önünde bulundurulması gereken husus, ürünün türü ve hedef kitlenin fiyatlandırmaya olan yaklaşımıdır. Ürün kullanımına göre konumlandırma stratejisi bir ürünün nasıl, nerede ve ne zaman kullanılacağına yönelik bir algının tüketicilerin zihninde oluşmasını sağlamaktan ibarettir. Kullanıcı grubuna göre konumlandırma stratejisinde kullanıcı grubuna ait özellikler vurgulanmalıdır. Konumlandırılacak ürün ya da hizmeti kullananların özelliklerinin açık ve net bir şekilde vurgulandığı konumlandırma stratejisidir. Ürün sınıfına göre konumlandırmada konumlandırılacak ürün belirli bir ürün sınıfı ile ilişkilendirilerek konumlandırılmaktadır. Rakiplere göre konumlandırma stratejisi; konumlandırma stratejileri içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Amaç markayı diğer markalarla rekabet edecek şekilde konumlandırmaktır.

Anahtar kelimeler: konumlandırma, konumlandırma stratejileri, ürün

Внутренний контроль в бюджетных учреждениях **Fatimə Tahirli**

Аннотация

Во многих организациях происходит множество случаев мошенничества. Данная тема выбрана в качестве объекта исследования для изучения эффективности внутреннего контроля в современных условиях в целях исключения и предотвращения подобных случаев. Статья посвящена изучению проблем в области внутреннего контроля в бюджетных учреждениях, также предложению рекомендаций по совершенствованию системы внутреннего контроля.

Научная и практическая значимость результатов исследования состоит в том, что его основные положения и полученные результаты могут быть полезны для руководства предприятий при принятии решений; законодательных органов при разработке норм. Кроме того, выводы, полученные в настоящем исследовании, могут быть использованы для дальнейшего более глубокого исследования данной темы.

Ключевые слова: Внутренний контроль, бюджетные учреждения, внутренний аудит.

Əməyin qiymətləndirilməsi anlayışı, müsbət və mənfi cəhətlərinin tədqiqi **Emin Şirinov**

Xülasə

Kadrlar əməyinin nəticələrinin qiymətləndirilməsi işin səmərəliliyinin səviyyəsini təyin etməyə yönəlmiş idarəetmə funksiyalarından biridir. Bu, peşə davranışını və fərdi keyfiyyətlərini qiymətləndirməklə yanaşı, işçilərin iş qiymətləndirməsinin tərkib hissəsidir. Bu, işçinin əmək nəticələrinin qarşıya qoyulmuş məqsədlərə, tənzimləmə tələblərinə uyğunluğunu müəyyənləşdirməkdən ibarətdir.

İşçilərin əməyinin yekun nəticələrinin göstəricilərinə müxtəlif amillərin birləşməsi təsir göstərir: təbii-bioloji (cins, yaş, sağlamlıq, zehni qabiliyyət, fiziki qabiliyyət, iqlim, coğrafi mühit, mövsümlilik və s.), Sosial-iqtisadi (iqtisadiyyatın vəziyyəti, məhdudiyət və qanunlar əmək və əmək haqqı sahələri, işçilərin ixtisas dərəcələri, əmək motivasiyası, yaşayış səviyyəsi, sosial təminat səviyyəsi və s.), texniki və təşkilati (həll ediləcək vəzifələrin xarakteri, işin mürəkkəbliyi, təşkilatın vəziyyəti istehsal, iş şəraiti, alınan məlumatların həcmi və keyfiyyəti və s.), sosial-psixoloji (işə münasibət, işçinin psixofizioloji vəziyyəti, elmi-texniki nailiyyətlərdən istifadə səviyyəsi və s.) və bazar (çoxsistemli iqtisadiyyatın inkişafı, sahibkarlığın inkişafı, səviyyəsi və həcmi özəlləşdirmə, rəqabət, inflyasiya və s.). Qiymətləndirmə nəticələrinin etibarlılıq, obyektivlik və etibarlılıq dərəcəsini artırdığı üçün müəyyən vəzifəli şəxslərin yer və zamanın müəyyən şəraitində fəaliyyətini qiymətləndirərkən bu amillərin nəzərə alınması məcburidir.

Fərqli kateqoriyalı işçilərin əməyinin nəticələrinin qiymətləndirilməsi vəzifələri, əhəmiyyəti, göstəriciləri və ya xüsusiyyətləri, nəticələri müəyyənləşdirmək çətinliyi ilə fərqlənir. Beləliklə, işçilər üçün əmək göstəricisi planlaşdırılmış göstəricilərin istehsal olunan məhsulların miqdarının və keyfiyyətinin real göstəriciləri ilə müqayisə edilməsidir. Menecerlərin və mütəxəssislərin fəaliyyətlərini isə qiymətləndirmək daha çətinidir.

Ümumiyyətlə, işçinin əməyinin qiymətləndirilməsinin göstəricilərinə aşağıdakılar daxildir: yerinə yetirilən işin keyfiyyəti və miqdarı, nəticələrin dəyərli qiymətləndirilməsi, işin miqdarı və s.

Təşkilat işçilərinin qiymətləndirilməsi, bu gün kadr idarəçiliyinin əsas elementlərindən biri olmaqla, kadr iş praktikasının qurulması və inkişaf etdirilməsində uzun və güclü bir əhəməyə malikdir, həm də tədqiqatçıların marağını artırmağa davam edir.

Açar sözlər: əməyin qiymətləndirilməsi, əməyin şəraiti, əməyin səmərəliliyi.

**Azərbaycanda alternativ enerji mənbələri:
mövcud vəziyyət və əsas prioritetlər
Camulla Qənbərov**

Xülasə

Cəmiyyətin artan tələbatı və sənayeləşmənin sürətlə artması səbəbindən enerjiyə ehtiyac artmaqdadır. Dünyada mövcud enerji ehtiyatları istehsal və istehlak baxımından ələ alındıqda böyük ziddiyət yaratmaqdadır. Belə ki, mövcud enerji resursları artıq qloballaşan dünyanın ehtiyaclarını qarşılamaqda çətinlik çəkir. Həmçinin ənənəvi enerji mənbələri təbii çirklənməsində böyük rola malikdir. Sənayenin inkişafı ilə ilk növbədə kömür istehsalı genişlənməmiş daha sonra buna neft və qaz istehsalı əlavə olunmuşdur. 1973-cü ildə baş verən neft böhranı ilə dünya ölkələri yeni enerji mənbələri axtarışına başlamışlar. Bütün dünyada ölkələrin fokuslandığı və əhəmiyyət verdiyi enerji təhlükəsizliyi, enerji-ni səmərəli istifadəsi kimi mövzular daimi olaraq gündəmi məşğul etməkdə və bu mövzuya dair həll axtarışları davam etdirilir. Bu tendensiya, ölkələrin yanaacaq istifadəsini azaltmaq və bərpa oluna bilən enerji mənbələrinin istifadəsinin sürətini artırmaqdadır. Eyni zamanda Azərbaycanda da alternativ və bərpa oluna bilən enerji mənbələrinin istifadəsinin artırılması barədə enerji siyasətində bu mövzuya tez-tez yer verilməkdədir.

Ənənəvi enerji istehsal üsulları bu gün təbiətin çirklənməsinin əsas səbəblərindən biridir. Bundan əlavə, enerji mənbələrindən şüursuz şəkildə istifadə və mövcud ehtiyatların sürətlə tükənməsi nəticəsində insanlar fərqli enerji mənbələri axtarırlar. Eyni zamanda istifadə olunan ehtiyatlarının tükənməsi və ətraf mühitə və insan sağlamlığına mənfi təsiri nəticəsi olaraq bir çox ölkələr bərpa oluna bilən enerji mənbələrindən istifadəni genişləndirmişdir. Günəş, geotermal, külək, biokütlə, dalğa enerjisi kimi bərpa oluna bilən enerji mənbələri son illərdə ölkələr tərəfindən seçilən alternativ enerji mənbələridir. Həm dünyanın, həm də Azərbaycanın enerji qaynaqlarından istifadəsinə bağlı olaraq alternativ enerji qaynaqlarının zərurəti vurğulanır. Eyni zamanda Azərbaycanda yenilənə bilən enerji qaynaqlarının mövcud ehtiyatları və potensialları üzərinə bir qiymətləndirmə aparılır. Azərbaycan olduğu coğrafi mövqeyi və geosiyasi quruluşu səbəbiylə bütün bərpa oluna bilən enerji mənbələrindən faydalanma imkanına malikdir. Xüsusilə hidrolik, geotermal, külək və günəş enerjisi potensialı baxımından AB ölkələri ilə müqayisədə çox əlverişli bir mövqeyə malikdir.

Açar sözlər: enerji mənbələri, alternativ enerji, günəş, külək

Система непрерывного образования и самообразования персонала в Азербайджане

Инджи Аскерова

Резюме

На современном этапе социально-экономического развития, обеспечение непрерывного образования считается важной глобальной проблемой, как один из важнейших факторов, влияющих на всестороннее развитие страны на стратегическом уровне. Непрерывное обучение в наши дни является обязательным фактором жизни человека как индивида. Основу долгосрочных конкурентных преимуществ любой организации составляют человеческие ресурсы, т.е. люди: их высокая квалификация, система ценностных ориентаций, знания, навыки и умения, стремление к реализации поставленных целей, трудовая мораль и т.д. В конкурентной борьбе выигрывают те фирмы, страны, регионы мира, которые быстрее и эффективнее других создают и осваивают новое знание. Проблема заключается в том, что знания быстро «стареют», и появляется необходимость в постоянном возобновлении знаний. В решении этой проблемы существенную роль играют системы обучения персонала, в частности, непрерывное образование и самообразование персонала. Если в XIX веке минеральное сырье, энергоресурсы, продовольствие составляли 50% валового национального продукта, то в настоящее время менее 10%, а человеческие ресурсы сегодня являются источником 80% национального производства товаров и услуг во всем мире. Таким образом, вложения средств в повышение качества человеческих ресурсов не только необходимое условие, но и рычаг эффективного экономического развития. С учетом того, что сфера услуг в последние годы становится одной из самых перспективных отраслей экономики, непрерывное образование и самообразование имеют большую значимость для воздействия на экономический рост во всем мире.

Ключевые слова: Непрерывное образование, образование персонала в Азербайджане, система образования, самообразование персонала.

Əmək Bazarının Hüquqi Tənzimlənməsi Sahəsində Dünya Təcrübəsi

Nailə Əliyeva

Xülasə

Əmək bazarı - əmtəə, kapital, qiymətli kağızlar, investisiya və digər bazarlar kimi, bazar iqtisadiyyatının mühüm ünsürlərindən biridir. Əmək bazarının mövcud vəziyyəti Azərbaycanda iqtisadi və sosial dəyişikliklərin təsiri ilə məşğulluq sahəsində baş verən proseslərin qeyri-müəyyənliyini əks etdirir. Azərbaycanda əmək bazarının formalaşması ilə bağlı praktiki məsələlərin həlli məşğulluq, işsizlik və əmək bazarı ilə bağlı iqtisadi nəzəriyyələrin öyrənilməsinə və təhlil olunmasını tələb edir.

İşsizlik cəmiyyətdə yoxsulluğun yaranmasını şərtləndirən mühüm amillərdən biridir. Odur ki, hər bir dövlətin qarşısında duran ən başlıca vəzifələrdən biri əmək bazarı və səmərəli məşğulluğun qarşılıqlı fəaliyyətini nizamlayaraq iqtisadiyyatda yeni iş yerlərinin açılmasını təmin etmək, mövcud və səmərəli xarakter daşıyan yerlərinin qorunub saxlanılmasına nail olmaqdır. Bilavasitə işsizliyin səviyyəsinin azaldılmasında mühüm rol oynayan məqsədli proqramlar çərçivəsində məşğulluğun təmin edilməsinə yönəldilmiş tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının və üzv ölkələrin qanunvericiliyi Avropa Birliyi Amerika və Asiya qanunlarından daha çox beynəlxalq əmək standartlarına əsaslanır. Bundan əlavə, başqa bir oxşar xüsusiyyət AB üzv dövlətlərinin hüquq sistemlərinin əksər hallarda Romano-Alman hüquq ailəsinə münasibətidir. Azərbaycanın hüquq sistemi həm də Romano-Alman hüquqi ailəsinə aiddir, lakin buna keçmiş sosialist qanununun bəzi elementləri daxildir. Bu oxşarlıq bir sıra məsələlər üzrə Azərbaycan və Aİ üzv dövlətlərinin qanunvericiliyini bir araya gətirir. Əsasən Şərqi Avropa ölkələri üçün xarakterik olan kodların olması ilə Qərbi Avropanın əksər ölkələrində əmək münasibətləri mülki məəcəllələr və ayrı-ayrı hüquqi aktlarla tənzimlənilir.

Əmək münasibətlərinin ən əsas elementlərindən biri hüquqlarını qoruyan və əmək münasibətlərində iştirakçıların maraqlarını ifadə edən əmək müqaviləsidir.

Açar sözlər: işsizlik, məşğulluq, əmək bazarı, məşğulluğun qorunması

Бухгалтерский учёт и аудит финансовых активов коммерческих организаций в Азербайджане
Рамин Сафыкюрдский

Анотация

Бухгалтерский учет и оценка финансовых активов при финансовой нестабильности имеют очень важное значение. В условиях финансовой нестабильности особое значение приобретают бухгалтерский учет и оценка таких активов, как денежные средства, ценные бумаги, вклады в уставные капиталы других организаций, заемное финансирование, дебиторская задолженность и т.д., именуемых в рамках международных стандартов учета и отчетности финансовыми активами. Дальнейшее интегрирование азербайджанской экономики в систему международных рыночных отношений вызывает объективную необходимость использования данной учетной категории и в государственных стандартах бухгалтерского учета. Азербайджанская практика бухгалтерского учета во многом базируется на формальных правовых характеристиках финансовых прав и обязательств. В нормативных актах понятия «финансовый инструмент» и «финансовый актив» четко не определены, существующая терминология фактически ограничивается категориями «финансовые вложения», «средства в расчетах», «дебиторская и кредиторская задолженность», критерии признания финансовых вложений используются лишь в основном для их классификации. Введение учетной категории «финансовые активы» в целях удовлетворения расширяющегося диапазона потребностей различных пользователей учетной информации требует использования современных методик их учета и оценки. Наряду со способом определения стоимости по фактическим затратам возникла объективная необходимость применения других способов стоимостной оценки активов при их первоначальном признании и последующем учете по аналогии с международной практикой. Однако, во мнениях ученых и исследователей имеют место разночтения по поводу состава отдельных видов активов, нет четких критериев их признания, отсутствует единое представление о способах учета и оценки при постановке на учет и списании.

Ключевые слова: Стоимостная оценка финансовых активов, учет финансовых активов, раскрытие информации о финансовых активах

Azərbaycan Valyuta Bazarının Qlobal Valyuta Bazarına İntegrasiyası Ulduz Əliyeva

Xülasə

Müasir dövrdə, qloballaşan bazar iqtisadiyyatı şəraitində, beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının genişlənməsi valyuta bazarının dünya iqtisadiyyatında müstəsna əhəmiyyətini müəyyənləşdirmişdir. Ümumiyyətlə dünya valyuta bazarında artan dalğalanmalar, xüsusən də valyuta məzənnələri ilə bağlı bir sıra problemlərin ortaya çıxması, milli valyutaların dəyərdən düşməsi, iqtisadi və siyasi fərqlərin kəşiməsi nəticəsində hər il valyuta bazarı dünya iqtisadiyyatına daha çox təsir göstərir. Məqalədə beynəlxalq maliyyə bazarının ümumi sistemində valyuta bazarının rolu və yeri tədqiq edilmişdir. İqtisadiyyatın beynəlmiləşməsi meyli gücləndikcə milli bazarda əməliyyatların həcmnin artması və onlar arasında qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi qlobal valyuta bazarının beynəlxalq ticarətdə rolunun artmasına səbəb olmuşdur. Müxtəlif ölkələrin valyuta bazarlarında əməliyyatlar müasir telekommunikasiya sistemləri vasitəsilə anında həyata keçirilir. Bir çox cəhətdən maliyyə qloballaşması və inteqrasiya prosesləri, milli iqtisadiyyatın yaxınlaşması dünya valyuta bazarının inkişafına şərait yaratdı. Müasir valyuta bazarının çox istiqamətli fəaliyyət dinamikası ilə xarakterizə olunan eyni zamanda sürətlə böyüyən mürəkkəb sosial-iqtisadi kateqoriyasını nəzərə alsaq, bu təkcə onun inkişafını xarakterizə edən çoxsaylı göstəricilərə deyil, həm də qlobal maliyyə sistemini ümumi sabitliyinə təsir göstərir. Bu sadalananları nəzərə alaraq, məqalədə, Beynəlxalq Valyuta Fondunun ehtiyat valyutaların, dünya valyuta bazarında həyata keçirilən valyuta əməliyyatlarında faiz nisbəti müəyyən edilmişdir. Məqalədə eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının nağd xarici valyutalarla aparılan əməliyyatlar üzrə, Mərkəzi Bankın rəsmi statistik göstəricilərindən istifadə edərək 2014 və 2019-cu illərin dinamikası üzrə ölkəmizin ərazisində ən çox istifadə olunan valyutalar müəyyənləşdirilmişdir. Sonda ölkəmizin qlobal valyuta bazarına inteqrasiyası kontekstində xarici iqtisadi əlaqələrinin prioritet istiqamətləri qeyd olunmuşdur.

Açar sözlər : Maliyyə Bazarı, Dünya Valyuta Bazarı, Valyuta Əməliyyatları

“Valyuta Mühəribələri”nin Dünya İqtisadiyyatına Təsiri **Ayaz Həsənlı**

Xülasə

“Valyuta mühəribəsi”, bir ölkənin mərkəzi bankı, milli valyutasının dəyərini qəsdən aşağı salmaq üçün genişləndirici pul siyasətindən istifadə etməsidir. Bu strategiyaya rəqabət devalvasiyası da deyilir.

Valyutala məzənnələrinin daha aşağı səviyyəsinə nail olmaq üçün ölkələr arasında gedən rəqabətə “valyuta mühəribəsi” deyilir. Ölkələr əsasən özlərinin xarici mövqelərini yaxşılaşdırmaq üçün məzənnələrini daha rəqabətli etməyə çalışırlar. Valyuta mühəribəsi ilk dəfə 1930-cü illərdə baş vermişdir. Böyük Depressiya illərində Qızıl Standartının ləğvindən sonra ölkələr öz iqtisadiyyatlarının stimullaşdırılması üçün məzənnə devalvasiyalarından aktiv istifadə etməyə başladılar. O illərdə partnyor ölkədəki devalvasiya nəticəsində işsizliyin artması ilə üzləşən ölkələr öz növbəsində devalvasiya həyata keçirirdilər. Nəticədə bütün ölkələr üçün məzənnələrin dəyişimi ilə bağlı qeyri-müəyyənliklər yaranırdı ki, bu da beynəlxalq ticarətin həcmının aşağı düşməsinə səbəb olurdu (Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı, 2013).

2010-cu il sentyabr ayında Braziliyanın maliyyə naziri Guido Mantega “valyuta mühəribəsi” ifadəsini işlətdi. Çin, Yaponiya və ABŞ-ın hər birinin ən aşağı valyuta dəyərini istədiyi görünən rəqabəti izah edirdi. Guido Mantega “valyuta mühəribəsinin” yenidən başladığını bəyan etdi. Onun bu bəyanatından sonra mətbuatda maliyyə jurnalistləri və dövlət rəsmiləri “valyuta mühəribəsi” terminini aktiv surətdə istifadə etməyə başladılar. Aparılmış müşahidələrə görə 2010-cu ildə ölkələr rəqabətli devalvasiyaya nail olmaq üçün müxtəlif siyasət vasitələrindən – valyuta bazarına müdaxilə, müxtəlif formalarda kapitala nəzarət və pul siyasətinin yumşaldılmasından istifadə etmişlər.

Açar sözlər: valyuta siyasəti, valyuta mühəribələri, valyuta devalvasiyası

İnkişaf Edən Ölkələrdə Reklam Bütçəsinin Müəyyənləşdirilməsi Üsullarının Qiymətləndirilməsi

Musa Əlşirəzov

Xülasə

Son iki onillikdə reklam sənayesi qlobal iqtisadiyyatın ən sürətlə inkişaf edən sahələrindən birinə çevrildi. Reklam məhsulları və xidmətləri olduğu kimi və ya olduğundan daha da yaxşı təqdim etməklə insanlarda onlara qarşı xoş münasibət yaratmağa xidmət edən kommunikasiya xidmətidir. Yəni reklam markaların məhsul və ya xidmətlərini insanlara yaxşı tərəfdən tanıdır. Reklam bütçə tələb edən və davamlı həyata keçirilməsi lazım olan bir prosesdir. Onun müxtəlif növləri vardır və bir çox vasitələrlə insanlara ötürülür. Bunlara dövrümüzdə ən çox istifadə edilən qəzetlər, jurnallar, film, televiziya, radio, küçə reklamları, sosial media reklamları, dijital reklamlar və s. kimi vasitələri misal göstərmək olar. Reklam hər hansı bir şirkətin, firmanın bazarda gücünü formalaşdırır. Belə ki, marketinqin inkişafında çox böyük əhəmiyyətə malikdir. Buna görə də reklama marketinqi hərəkətə gətirən qüvvə kimi baxılır. Reklamın növləri qədər onun bütçəsinin müəyyən edilməsi də önəmlidir. Məhz bu bütçə təyinatına əsasən şirkətlər öz reklam strategiyalarını müəyyən edirlər. Bəzən yalnız reklam alıcının qəbuluna, seçiminə və ya məhsula olan tələbinə nail ola bilsə də, nadir hallarda ona etibar olunur. Həm biznes, həm də kiçik müəssisələr üçün düzgün bütçənin müəyyən edilməsi getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Uğurlu reklam öz arxasınca uğurlu satış rəqəmləri və uzunmüddətli dövrdə böyük mənfəət gətirdiyi üçün markalar reklama mümkün qədər yaxşı bütçə ayırmağa can atırlar. Bütün bunların fonunda reklam bütçəsinin müəyyən etmək üçün artıq uzun illərdir ki, müxtəlif metodlardan istifadə olunur. Bu metodlar şirkətin strukturu, alıcı kütləsi və rəqabət qabiliyyətindən asılı olaraq dəyişir.

Açar sözlər: Reklam Bütçəsi, Reklam Strategiyaları, Bütçə Hesablama Üsulları

Logistika Məhsulu Olaraq – Reklam İnformasiya Materialları **Sərxan İsmayılov**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi ölkəmizdə fəaliyyət göstərən təşkilatların marketing strategiyalarından baza kimi istifadə edərək müəssisənin səmərəli reklam fəaliyyətinin planlaşdırılmasının, reklam informasiya axınlarının logistik üsullarla idarə edilməsi nəzəri və metodiki əsaslarını işləyib hazırlamaq və elmi cəhətdən əsaslandırılmış təklif və tövsiyələr formalaşdırmaqdan ibarətdir. Məqalədə reklam informasiya materiallarının növlərinin tətqiq olunması, reklam informasiya axınlarının idarə edilməsinin logistik üsullarının müəyyənləşdirilməsi, reklam informasiya axınlarının effektivliyinin göstəricilərinin araşdırılması məsələlərinə toxunulmuşdur. Mövcud yanaşmalarla eyni vaxtda reklamın idarəedilməsinə xüsusi informasiya (ünsiyyət) axını kimi logistik yanaşmanın da tətbiq edilməsi, reklam informasiya və maddi axınların qarşılıqlı əlaqəsinin tətqiq edilməsi, bu qarşılıqlı əlaqəyə təsir edən şərtlərin və amillərin müəyyən edilməsi, reklam informasiyasının formalaşması, yayımı və əldə edilməsinin texnoloji prosesinin optimallaşdırılmasında lazımi üsul və modellərin təyin edilməsi daha məqsədəuyğun olardı. Reklam informasiya sisteminin idarəedilməsində bu cür vacib məsələlərin (maddi axın parametrlərinin reklamın intensivliyindən analitik asılılığının müəyyən edilməsi və əsaslandırılması, bu asılılığa təsir edən amillərin təyin edilməsi, reklam təsirinin effektivliyi və effektivliyinin qiymətləndirilməsi, reklamın idarəedilməsində strateji və taktiki həllərin müəyyən edilməsi) fundamental tətqiqinin olmaması logistik yanaşmanı, həm reklam axınının idarəedilməsində, həm də onun əsasında nəticələrin əldə edilməsində bir yenilik olaraq təyin etdi. Məqalədə həmçinin reklamın material axını, paylama kanalları və təbii material tərkibinin inkişaf növlərinə görə reklam məlumat axınının parametrlərinin (həcmi, intensivliyi, dəyişiklik dərəcəsi) strukturundan asılı olaraq strateji cəhətdən optimal dəyərlərinin müəyyənləşdirilmişdir.

Açar sözlər: Reklam, Logistika, İnformasiya

Turizmə investisiya qoyuluşlarının uçotunun təşkili

İlqar İmanov

Xülasə

Milli iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə, xüsusilə də turizmin inkişafına müxtəlif investisiyalar yatırmaqla həm xarici, həm də yerli sahibkarlar öz istehsal və xidmət potensialını yüksəldir. Bu sahədə hər hansı bir istehsal və xidmət sahələrinin yaradılması, yenidən qurulması, genişləndirilməsi, bununla da məşğulluğun təmin edilməsi müvafiq investisiya qoyuluşlarının cəlb edilməsini və ondan daha səmərəli istifadə edilməsini tələb edir.

Azərbaycanın turizmi inkişaf etmiş bir ölkəyə çevrilməsi vturizm sferasıə dünyada öz sözünü deməsi üçün böyük potensialı var. Kifayət qədər təbii sürətlə, özünəməxsus mentalitet və qonaqpərvərlik, əlverişli coğrafi mövqeyi qədim tarixi və memarlıq abidələri, bir tərəfdən dəniz, müşələr, dağlar onun turizm istiqamətində tanınmış və sevilən bir ölkəyə çevrilməsinə tam əsas verir. Bu sahəyə yönəldilən investisiyalar və onlardan əldə olunan gəlir dövlətin büdcəsinin formalaşmasında xüsusi yer tutacaqdır. Bu əsasdan da son illər turizmin inkişafı üçün külli miqdarda həm xarici, həm də daxili sahibkarlar tərəfindən qoyulan investisiyalar bu sahənin daha da inkişafına zəmin yaradır.

Turizmin inkişafını müəyyənləşdirmək və onun iqtisadi göstəricilərini təhlil etmək məqsədilə Azərbaycan respublikası Prezidentinin 2016-cı il 06 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş 2025-ci il və sonrakı illərə hədəflənmiş tədbirlərin həyata keçirilməsini özündə əks etdirən “Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair strateji yol xəritəsi” mühüm normativ hüquqi aktlardan biridir. Müasir bazar münasibətləri şəraitində bu strategiya turizmin daha da inkişafına stimullaşdırıcı təsirini göstərəcəkdir.

Açar sözlər: investisiya, maliyyə resursları, asılı müəssisələr, turizm sferası

**Xidmət sferasının müəssisələrində material ehtiyatlarının uçotunun
təkmilləşdirilməsinin bəzi məsələləri
Cəmilə Mustafayeva**

Xülasə

Xidmət sferası müəssisələrinin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətində əsas yeri alıcı və müştərilərə xidmətlərin göstərilməsi proseslərinə aid olan təsərrüfat əməliyyatları tutur. Bu proseslərin təşkilinin mühüm elementlərindən biri material ehtiyatlarıdır. Material ehtiyatları xidmət müəssisəsinin aktivləri içərisində yüksək xüsusi çəkiyə malik olur. Material ehtiyatları xidmət prosesinin təşkilinin əsas təminedicisi bazasıdır. Material ehtiyatları xidmət prosesinin təşkil edilməsi üçün lazım olan əmək əşyalarıdır. Onlar xidmət prosesində bir dəfə iştirak edir və öz dəyərini göstərilmiş xidmətin üzərinə tamamilə keçirirlər. Material ehtiyatlarına məhsul istehsalı xidmət göstərilməsi üçün istifadə edilməsi nəzərdə tutulan xammal, əsas və köməkçi materiallar, yanacaq, yarımfabrikatlar və bitməmiş istehsalat daxildir. Material ehtiyatları üzrə baş vermiş təsərrüfat əməliyyatları xidmət müəssisəsinin təsərrüfat proseslərinin mühüm hissəsini təşkil edir. Belə təsərrüfat əməliyyatları müxtəlif çeşidlərdən olan xammal və materialların tədarük edilərək, daşınıb gətirilməsini, onların xidmət müəssisəsinin material anbarlarında müəssisəyə mədaxil edilərək, xidmətin ahəngdar təşkili üçün lazım olan miqdarda material ehtiyatlarının yaradılmasını, orada təhlükəsiz şəraitdə saxlanmasını, xidmət proseslərinin xarakterik xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq çeşidlənməsini, buraxılmasını və digər bu kimi çoxşaxəli proses və hərəkətləri əhatə edir. Ona görə də ölkəmizin iqtisadi inkişafında xidmət müəssisələrinin rolunun mütəmadi şəkildə artmaqda olduğu müasir dövrdə material ehtiyatlarının uçotunun beynəlxalq standartların tələblərinə uyğun təşkil edilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bütün bunlar xidmət müəssisələrində material ehtiyatlarının uçotunun beynəlxalq standartların tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsinin aktual olduğunu qeyd etməyə əsas verir. Bu məqalədə xidmət müəssisələrində material ehtiyatlarının uçotunun təkmilləşdirilməsinin bir sıra əhəmiyyətli məsələlərindən bəhs edilir.

Açar sözlər: xidmət müəssisələri, material ehtiyatları, xidmət prosesi.

İdarəetmə Uçotu Və Təşkilatın İdarə Olunmasında Onun Rolu

Ləman XXX

Xülasə

İdarəetmə uçotu təşkilatın rəhbərliyi üçün təşkilatın fəaliyyəti barədə qərar qəbul etmək üçün vacib olan məlumat və göstəriciləri müəyyənləşdirmək, ölçmək, toplamaq, qeyd etmək, şərh etmək, ümumiləşdirmək, hazırlamaq, təmin etmək üçün bir sistemdir. Hazırda dünya və yerli istehsal bazarlarında istehsal və xidmətlərin göstərilməsi sahəsində rəqabətin gücləndirilməsi, texnologiyaların və inteqrasiya olunmuş sistemlərin sürətli inkişafı, biznesin diversifikasiyası və kommertiya təşkilatlarının idarə edilməsində biznes-proseslərin mürəkkəbləşməsi bütün səviyyə və istehsalatların uçot, nəzarət və analitik sistemlərinin modifikasiyası və uyğunlaşdırılmasına ehtiyac vardır. Çünki bazar iqtisadiyyatının təşəkkülü və inkişafı şəraitində təşkilatlarda idarəetmə və idarəetmə uçotu xüsusi rol oynayır. Böyük təşkilatlarda bir qayda olaraq mühasibat uçotunun iki növü var: maliyyə uçotu və idarəetmə uçotu. Bununla bağlı bəzi çətinliklər meydana çıxır, bir çox rəhbərlər bu uçot növlərini qarışdırırlar və ya onları eyniləşdirirlər ki, bu da məqsədəuyğun deyildir. Rəqabət mühitinə yönəldilmiş funksional işlənilmiş hazırlanmış idarəetmə uçotu mühasibat və maliyyə uçotu üçün xarakterik olan çatışmazlıqların vaxtında aradan qaldırılmasına imkan verəcək, əsaslı və optimal idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsinə yönəlmiş informasiya və texnoloji prosesləri müəyyən etməyə imkan verəcəkdir. İdarəetmə nəzarətinin səmərəliliyi təşkilatın aktivlərinin Mühasibat Hesabatlarının etibarlı məlumatlarına, etibarlılığına, davamlılığına və təhlükəsizliyinə zəmanət verir, idarəetmə və vergi uçotunun qarşılıqlı əlaqəsini araşdırmağa imkan verir və bununla da uğurlu və səmərəli fəaliyyət göstərir. Bununla əlaqədar, idarəetmə uçotunun rolu və əhəmiyyətinin artırılmasına, onun təşkili metodikasının təkmilləşdirilməsinə yönəldilmiş nəzəri və praktiki tövsiyələrin işlənməsi kifayət qədər aktual olur.

Açar sözlər: idarəetmə uçotu, sistemli yanaşma, idarəetmə nəzarəti, daxili nəzarət, idarəetmə qərarları

Xidmətlərin Sosial-İqtisadi Mahiyyəti **Fəqan Eyvazov**

Xülasə

Müasir dünya iqtisadi sistemi həm struktur dəyişiklikləri ilə əlaqədar olaraq, həm də müxtəlif sosial amillərin təsiri altında ciddi dəyişikliklərə məruz qalır. Çevrilmə inkişaf etmiş ölkələrdə aparıcı iqtisadi sahə xidmət sahəsidir. Xidmət istehlakının genişlənməsi 21-ci əsrin əvvəllərində iqtisadi həyatda ən əlamətdar hadisələrdən biridir. Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) məlumatına görə, qlobal ümumi məhsulda xidmətlərin payı 60% -dən çoxdur.

Müasir xidmətlər bazarı təkcə maddi istehsal məhsulları ilə müqayisədə üstələyən artım tendensiyası ilə deyil, eyni zamanda xidmətlərin şaxələndirilməsində artan meyllə də xarakterizə olunur. Son onilliklər kompüter informasiya texnologiyaları və telekommunikasiya sahəsində yeni xidmət növlərinin yaranması ilə əlamətdardır. Ümumiyyətlə, xidmət bazarı xüsusi iqtisadi, texniki, mühəndis və digər biliklərin tətbiq olunmasını tələb edən yüksək texnoloji xidmətlərin əhəmiyyətli bir hissəsi ilə xarakterizə olunur.

Xidmətlər sektorunun inkişafının miqyası və dinamikliyi, onun iqtisadi orqanizmdə və cəmiyyətin sosial həyatındakı rolu təbii olaraq elmi cəmiyyət tərəfindən davamlı maraq artmasına səbəb olmuş, xidmət sektorunu iqtisadi tədqiqatlarda prioritet tədqiqat obyektinə halına gətirmişdir. Bu, yuxarıda göstərilən meyllər, eləcə də müasir iqtisadi elmlərin xidmət adlanan müəyyən bir məhsulla bağlı çoxlu bilik toplamaması ilə tam izah olunur. Həm maddi (maddi) malların və xidmətlərin ticarət dövriyyəsi uzun tarixə malikdir. Bununla birlikdə, yalnız son onilliklərdə xidmətlərin istehsalı və satışı sahəsində iqtisadi münasibətlərin xüsusiyyətlərinin öyrənilməsinə kifayət qədər diqqət yetirilmişdir.

Açar sözləri: ÜTT, sosial, ticarət

Sahibkarlıq fəaliyyətinin sosial-iqtisadi tədqiqat obyektı kimi rolu

Nərmin Allahverənova

Xülasə

Sahibkar qanunla qadağan edilməyən hər hansı bir iqtisadi fəaliyyət növü (maddi mal istehsalı, kommersiya vasitəçiliyi, qiymətli kağızlarla əməliyyatlar və s.) həyata keçirən fərdi və ya hüquqi şəxsdir. Sahibkarın əsas xüsusiyyətləri kimi aşağıdakıları ayırmaq olar: imkanlar və təşəbbüslər axtarmaq; risk iştahı; səmərəliliyə və keyfiyyətə diqqət yetirmək; məqsədyönlülük; məlumatlı olmaq istəyi; sistemativ planlaşdırma və müşahidə; inandırmaq və işgüzar və şəxsi əlaqələr qurmaq bacarığı; müstəqillik və özünə inam və s. Sahibkarlıq aşağıdakı fərqli xüsusiyyətlərə malik olan xüsusi fəaliyyət növüdür: iş istiqamətləri və metodlarını seçmək azadlığı; qərar qəbul etmənin müstəqilliyi; qəbul edilmiş qərarlar və onların nəticələri, əlaqəli risk üçün məsuliyyət və s. bura aid edilə bilər.

Sahibkarlıq subyektləri fərdi şəxslər, fiziki şəxslər qrupları (səhmdar cəmiyyətləri, kooperativlər, ortaqlıqlar və s.) və dövlət ola bilər. Sahibkarlıq obyektləri istehsal, vasitəçilik əməliyyatları, o cümlədən qiymətli kağızlarla əməliyyatlarla əlaqəli müxtəlif iqtisadi fəaliyyət növləri ola bilər.

Sahibkarlıq fenomeninin sosioloji tədqiqat obyektı kimi ən tam açıqlanması “davranış” və “fəaliyyət” kateqoriyalarından istifadə etməklə mümkündür. Sahibkar davranış, sahibkarın istifadə etdiyi iqtisadi alternativ seçim prinsiplərini əks etdirən, şüurlu, sosial və şəxsən əhəmiyyətli hərəkətlərinin məcmusudur. Bir sahibkarın fərdi hərəkətləri çox müxtəlif ola bilər, lakin bunlar xarici sosial mühit tərəfindən fərqlənən xüsusi bir özəlliklə birləşir, fərqlənir və həm sahibkarlıq davranışının, həm də təsərrüfat subyektinin özü üçün xarakterik hala gəlir.

Açar sözlər : Sahibkarlıq, fərdi şəxs, hüquqi şəxs, sosial-iqtisadi aspektlər, qiymətli kağızlar

**Xidmət marketinqində xidmətin keyfiyyəti və müştəri məmnuniyyəti:
Banklarda tətbiqi
Gülmar Məmmədova**

Xülasə

Xidmət eləcə də, məhsul istehsal edən şirkətlər müştərilər məmnun qaldığı müddətdə fəaliyyət göstərə bilirlər. Rəqabətin getdikcə daha da genişləndiyi bir şəraitdə müştərilərlə uzunmüddətli əlaqələrin qurulması vacibdir. Bu uzunmüddətli əlaqələr daimi müştərilərlə nəticələnə bilər. Müştəri asılılığına təsir göstərən bir neçə amil vardır ki, bunlardan müştəri məmnuniyyəti və xidmətin keyfiyyəti, eləcə də müştərilər tərəfindən qəbul edilən dəyər əhəmiyyətli rola malikdir.

Müştəri məmnuniyyəti, müştərilərin gözləntilərinin yüksək səviyyədə qarşılanması şəraitində yaranır. Müştərilərin xidmət məhsulundan gözlədikləri fayda təmin olunduğu anda, müştəri məmnuniyyəti yaranır. Məmnun bir müştəri isə uzunmüddətli sadıq müştəriyə çevriləcəkdir.

Xidmətin keyfiyyəti, məhsul və ya xidmətdən əldə olunan fayda anlayışını ifadə edir. Xidmətin keyfiyyəti nə qədər yüksək olarsa, müştərinin qəbul etdiyi dəyər bir o qədər artacaqdır.

Bu tədqiqatın əsas məqsədi müştəri məmnuniyyəti, xidmətin keyfiyyəti, yəni qəbul edilən dəyər və müştəri asılılığı əlaqəsini müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Bu məqsədlə, müştəri məmnuniyyəti, qəbul edilən dəyər və müştəri asılılığı arasındakı əlaqəni müəyyən etmək üçün bank müştəriləri ilə anket sorğusu aparılmışdır. Banklar, rəqabət üstünlüyünü əldə saxlamaq üçün müştəri hədəfli fəaliyyət göstərməli, müştəri məmnuniyyəti, xidmət keyfiyyəti, müştəri loyallığı (sədaqəti) və müştərilər tərəfindən qəbul edilən dəyərə xüsusi əhəmiyyət vermək məcburiyyətindədirlər. Müştəri məmnuniyyətini təmin etmək məqsədilə xidmət keyfiyyətini yüksəldərək müəyyən bir səviyyəyə gətirməlidirlər. Bu tədqiqatın nəticəsində, müştəri məmnuniyyəti, qəbul edilən dəyər və müştəri asılılığı arasında müsbət və əhəmiyyətli əlaqələrin olduğu müəyyənləşdirilmişdir.

Açar sözlər: Xidmət Marketinqi, Müştəri məmnuniyyəti, Xidmət Keyfiyyəti, Bank

Mənfəət və Zərərlərin Uçotu və Auditinin Təkmilləşdirilməsi

Nurlan Təhməzli

Xülasə

İlk öncə onu qeyd edək ki əsas əməliyyat fəaliyyəti üzrə xərc və gəlirlərin uçotu həmin fəaliyyətin növləri üzrə həyata keçirilir. Gəlirlər xərclər nəticəsində yaranır. Buna görə də gəlir, əvvəlcə xərclərin uçotunu nəzərdən keçirək. Məlum olduğu kimi, istehsal və xidmət sferasında fəaliyyət göstərən müəssisə və təşkilatlarda xərclər adətən müstəqim xammal və material xərclərindən, müstəqim əmək haqqı xərclərindən və istehsal qaimə xərclərindən ibarət olur. Ümumiyyətlə, gəlir alınmış, yaxud alınması gözlənilən aktivlər ədalətli dəyər ilə dəyərləndirilməlidir. Gəlirin məbləği adətən müəssisəyə alıcı arasında bağlanmış müqaviləyə müəyyənləşdirilir. Həmin məbləğ müəyyənləşdirilərkən istənilən ticarət güzəştləri, yaxud göndərilən malların miqdarıyla əlaqəli olan güzəştlər nəzərə alınmalıdır. Adətən məhsulun, malların satışından, xidmətlərin göstərilməsindən olan gəlirin dəyəri daxil olan pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri üzrə formalaşır, lakin pul vəsaitlərinin və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinin daxil olmasına möhlət verildikdə, daxil olacaq aktivlərin ədalətli dəyəri alınmış, yaxud alınacaq pul vəsaitlərinin nominal məbləğlərindən aşağı ola bilər. Məsələn, şirkət alıcıya, yaxud müştəriyə faizsiz kredit verə bilər, yaxud alıcıdan qarşı təqdim edilmə kimi bazar dərəcəsiindən aşağı olan dərəcəyə veksəl ala bilər. Faktiki olaraq müqavilə maliyyə əməliyyatına çevrilirsə, onda qarşı təqdim edilmənin (daxil olacaq aktivlərin) ədalətli dəyərini, şərti faiz dərəcəsinin köməyi ilə gələcək daxilolmaların ədalətli dəyərinin diskontlaşdırılmasıyla müəyyənləşdirilməlidir.

Açar sözlər: mənfəət, zərar, audit, gəlirlərin uçotu

ULUSLARARASI TİCARET TEORİLERİNİN ANALİZİ FƏRİDƏ ŞXİYEVƏ

Özet

Uluslararası ticaret için piyasaya açıklığın derecesi, ithal edilen ürünlerin, iç pazardaki toplam satış hacmindeki ithalatın payı olarak tanımlanan ithal penetrasyon derecesi ile tahmin edilebilmektedir. Yabancı rakiplerin, özellikle de yabancı pazarlara giriş ve çıkış engelleri ile ilgili çeşitli kısıtlamaları analiz edildi. Her ülkede, sınırları içerisinde ticari engeller oluşturan ve çoğu zaman ticari engeller oluşturan birçok kural vardır. Ticaret kuralları eyaletler arası serbest ticaret anlaşmalarında yerlerini bulmaktadır. Dış ticaret politikasında çeşitli ticaret engellerinin kullanılması hem avantaj hem de dezavantajları beraberinde getirmektedir. Bir yandan, her ülkenin diğer ülkelerle ticari ve politik ilişkiler geliştirmesi ve onları desteklemesi, diğer yandan ekonomik üretim kapasitelerinin geliştirilmesi aşamasında, ulusal üreticilerin çıkarlarını koruması ve devleti desteklemesi gerekiyor. Ticaretteki engelleri uluslararası ticarettin tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamakla birlikte, ülkeler arasındaki ticaretin gelişmesini engellemelerini önlemek de mümkün değildir. Birçok ülke, diğer ülkelerle dış ticaret ilişkilerini yürütürken korumacılık politikasına hala bağlı kalmaktadır. Belirli bir ülke için ticaretin faydalı olduğu devletler ve ülkenin ithal etmesi gereken mallar için düşük ticaret engelleri koymuşlardır. Ve bunun tersi durumda, devletler için, fayda göremedikleri ticarete ve ulusal üreticilerin devleti dış rekabetten korumak zorunda kaldıkları mallar için yüksek ticaret engelleri oluşturmaktadırlar. Bu tür bir politika hiç kuşkusuz haklı ve belirli avantajlar taşıyor, ancak aynı zamanda, daha yüksek fiyatlara, hatalı rekabete katkıda bulunuyor ve genel olarak uluslararası ticaretin gelişmesini engellemektedir.

Anahtar kelimeler: Ticaret, Politika, Kazanç

Təbii Fəlakət Nəticələrinin Aradan Qaldırılmasında Sığortanın Rolu **Mustafa Namazlı**

Xülasə:

Müasir dövrdə vətəndaşların rifahının yüksəldilməsi üçün sığortanın inkişafına gərək vardır. Çünki vətəndaş müəyyən məbləğ qarşılığında özünü, daşınar və daşınmaz əmlakını sığorta etdirir və bədbəxt hadisə zamanı sığorta şirkəti tərəfindən yüklü miqdarda təzminat ala bilər. Sığortanın mahiyyəti bundan ibarətdir ki, əmlak hadisədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmasıdır. Məqalədə sığortanın təbii fəlakət nəticələrinin aradan qaldırılmasında rolundan bəhs edilib. Beləki əgər insanlar evlərini daşınmaz əmlakın icbari sığortası üzrə sığorta etdirlərsə dövlət büdcəsi hansı yüklərdən qurtular və nəyin baş verə biləcəyi haqqında təhlil edilib. 2012-ci il may ayının 7-də episentri Zaqatala rayonu ərazisində baş vermiş 7 bal gücündə olan əlzələ nəticəsində Zaqatala, Balakən və Qax rayonlarında yaşayış evlərinə, sosial və infrastruktur obyektlərinə ciddi ziyan dəymişdir. Statistik, analiz, təhlil metodlarından istifadə olunub. Ziyanın aradan qaldırılmasında dövlətin rolu təhlil edilib. Könüllü sığorta haqqında məlumat verilib. Könüllü sığortanın növləri araşdırılıb və prinsipləri müzakirə edilib. Könüllü sığorta üzrə müqavilə şərtləri tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilir, icbari sığortanın müqavilə şərtləri dövlət tərəfindən təsdiqlənib və dəyişiklik edilməsi mümkün deyil. Vətəndaş rifahının yüksəldilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1138 nömrəli 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” dövlət tərəfindən hazırlanıb və təhlil edilib. İcbari sığorta satışını həyata keçirən sığorta şirkətləri hansı icbari sığorta növlərinin satışı ilə məşğul olmaları qeyd edilib.

Açar sözlər: Sığorta, Əmlak, Könüllü, İcbari, Avtomobil.

Borc Kapitalı Bazarının Nəzəri-Metodoloji Əsasları

Günay Qasımova

Xülasə

Borc anlayışı iqtisadiyyatın mühüm bir ünsürü olmaqla, iqtisadi anlayışların tərkibinə daxildir. Borc münasibətləri iqtisadi münasibətlər sisteminin alt sistemi kimi çıxış edir. Borc özü də iqtisadiyyatda iqtisadi subyektin başqasına geri ödəməli olduğu vəsaitlərin (aktivlərin) cəmi kimi başa düşülür.

İlk növbədə, beynəlxalq maliyyə bazarlarının dinamik inkişafı dünyanın əksər ölkələrinin iqtisadi artım və sosial inkişaf problemlərini həll etmək üçün dünya borc kapitalından fəal şəkildə istifadə etməsinə imkan açması ilə müəyyən edilir. Xüsusi bir planda dünya borc kapital mənbələri dövlət büdcələrinin kəsirlərini daha az xərclə maliyyələşdirməyə, daxili sərmayələr üçün milli əmanətlərin olmamasını doldurmağa, iqtisadi islahatlar üçün vəsait toplamağa, cari hesab kəsirlərini örtməyə, xarici borc öhdəliklərini və digər məqsədləri yerinə yetirməyə imkan verir. Bununla yanaşı, dünya maliyyə bazarının inkişaf və inteqrasiya proseslərinin sürətlənməsi yalnız suveren dövlətlərin və özəl şirkətlərin beynəlxalq bazarlarda borc imkanlarını genişləndirməsinə deyil, həm də defolt hallarının artmasına və borc böhranlarının mənfə nətəcələrinin artmasına səbəb oldu. Bununla yanaşı, dünya borc kapitalının sürətli və geniş yayılması, borclanma və borc idarəetmə problemləri arasındakı əlaqənin eyni vaxtda nəzəri qiymətləndirilməsi və borc siyasətinin effektivliyinin qiymətləndirilməsi ilə müşayiət olunmadı. Fərsətlərin hüdudlarını və dünya borc kapitalının nəticələrinin dərəcəsinə ağılabatan qiymətləndirməməsi (Azərbaycan da daxil olmaqla) çox vaxt haqsız dərəcədə yüksək borc yükünün yaranmasına və nəticədə böhran hadisələrinin artmasına səbəb oldu.

Açar sözlər: Borc, Bazar, Borc kapitalı bazarı, Maliyyə

Təkrar Emalın Dayanıqlı İnkişafdakı Mühüm Rolu **Ülvi Həsənzadə**

Xülasə

Sənaye İnqilabı ilə həyat şəraitini yaxşılaşdırmaq və inkişaf etdirmək istəyən bəşər övladı, yaşadığı təbii mühitin verdiyi bütün resursları hədsiz istifadə edərək bunu öz haqqı olaraq görməyə başladı. Bunun nəticəsində dünyanın ekoloji tarazlığı pozuldu və global istiləşmə, ətraf mühitin çirklənməsi, ozon təbəqəsinin nazıqlaşması, bioloji çeşidliliyin azalması kimi bir çox ekoloji fəlakət özünü biruzə verdi. Vəziyyət belə olduqda gələcəyi təminat altına ala bilən, yüksək həyat səviyyəsinə malik olan sağlam iqtisadi mühitin axtarışlarına başlandı. Bu zaman dayanıqlı inkişafın əhəmiyyəti ortaya çıxdı və iqtisadi, sosial və ekoloji tərəfləri ilə müzakirə edilməyə başladı. Dayanıqlı inkişafın iqtisadi və ekoloji tərəfləri baxımından tullantıların idarə olunması həm materialın ikinci dərəcəli resurs olaraq istifadəsini həm də tullantıların ətraf mühitə vura biləcəyi zərərin minimum endirilməsi baxımından çox vacib bir məsələyə çevrilmişdir. Bu gün mövcud hesablamalar göstərir ki, ümumi qlobal istehlak planetin özünü yeniləmə qabiliyyətini 50% üstələyir. Planetin ekoloji limitləri baxımından artıq bir yola yırıcında olduğumuzu, bu günün istehsal və istehlak qəlibləri ilə formalaşan al – hazırla – istifadə et – at (take – make – use – dispose) xətti iqtisadiyyatının müasir cəmiyyətin ehtiyaclarını daha artıq ödəyə bilməyəcəyini başa düşürük. Həyatımızı əvvəlki kimi davam etdirə bilməyimiz, dünyanın tullantılarımızı və yaratdığımız çirklənməni aradan qaldıra bilmə qabiliyyətini yenidən qazanması ilə mümkün ola bilər. Dayanıqlı inkişaf yanaşmasının çox vacib bir elementi olan tullantıların idarə olunması bu çərçivədə çox əhəmiyyətli bir yerə sahibdir. Tədqiqatda tullantılarının təkrar emalı araşdırılacaq və dayanıqlı inkişaf üçün əhəmiyyəti müzakirə ediləcəkdir.

Açar sözlər: Dayanıqlı inkişaf, Tullantıların idarə olunması, Təkrar emal

Turizm Sektorunda Reklamın Rolü və Marketing Strategiyaları

Nigar Əsədli

Xülasə

Turizm bir çox ölkələrin iqtisadi inkişafının təmin olunmasında mühüm rol oynayan aparıcı sektorlardan biridir. Turizm potensialı olan ölkələr turizmdən daha çox pay almaq üçün güclü rəqabət aparırlar. Bu rəqabət yalnız ölkələr arasında deyil, həm də müxtəlif sahələr arasında və hətta qurumlar arasında da daha sıx bir şəkildə davam edir. Rəqabətə üstünlük verməklə satış həcmi artırmağı hədəfləyən qurumlar ən çox ünsiyyət vasitələrindən biri olan reklamlara daha çox diqqət ayırırlar. Reklam fəaliyyəti, əsas strategiyalar kimi tanınan bir sıra addımlar və yaradıcı strategiyalardan ibarət olan proseslərdəndir və bunlara xüsusi diqqət göstərilməlidir.

Müəssisələrin sayı get-gedə artdıqca məhsullar çeşidlənir və reklam sektoru daima dəyişir və inkişaf edir. Müəssisələrin məhsullarına marka asılılığı yaratmaq istəyi, kütləvi informasiya vasitələrinin təbliği və şaxələndirilməsinin əhəmiyyəti də reklam sənayesinin inkişafına təkan verən amillərdir. Bundan əlavə, iqtisadi, sosial və mədəni dəyişikliklər reklam sektoruna yeni bir cəhət gətirmişdir. Reklam təkcə müəssisələri deyil, bütün seqmentləri cəlb edən bir vasitə halına gəlmişdir.

Məlumatlandırma, inandırıcı və nəticədə satınalma davranışı və ya hədəf auditoriyaya verilən mesajı qəbul etmək baxımından ən çox seçilən ünsiyyət üsulu olan reklam, məhsulu, ideyanı və ya qurumu bir pul qarşılığında geniş kütlələrə tanımaq məqsədi ilə həyata keçirilən fəaliyyətdir. Ünsiyyət baxımından, məlumat vermək və inandırmaq üçün bir vasitə kimi qəbul edilən reklam, böyük kütlələrə verilməsi nəzərdə tutulan mesajı elan etmək mənasında istifadə olunur.

Açar sözlər: reklamın rolu, turizm sektoru, marketing strategiyaları

Milli iqtisadiyyatın ixrac potensialı və inkişaf istiqamətləri **Aytəkin Verdiyeva**

Xülasə

Bazar münasibətləri şəraitində və milli iqtisadiyyatın dünya iqtisadi təsərrüfatına qoşulduğu bir dövrdə mühüm məsələlərdən biri də rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsində ölkənin xarici iqtisadi əlaqələri, ixrac potensialıdır. Çünki istənilən ölkənin rəqabətə davamlı məhsul istehsalı və ixracı üçün ilk öncə ixrac potensialının inkişaf istiqamətləri ön planda olmalı, sıx xarici iqtisadi əlaqələr qurulmalıdır. Hal-hazırda ölkəmizin xarici iqtisadi strategiyası qarşısında duran vacib məsələlərdən bir neçəsini qeyd etmək olar ki, buraya ixrac imkanlarının artırılması, təkcə ixracın deyil, həmçinin idxal əməliyyatlarının da strukturunun təkmilləşdirilməsi, eyni zamanda dünya bazarının tələb və standartlarına uyğun rəqabət qabiliyyətli məhsulların çıxarılması da daxildir. Bu məqsədlə xarici iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətində aparılan iqtisadi siyasət və ixraca yönümlü müəssisələrə dövlət dəstəyi öz əhəmiyyəti ilə seçilir. İxrac potensialının daha səmərəli istifadə yollarını öyrənilmək, təkmilləşdirilmiş ekoloji siyasət həyata keçirmək, elmi-texniki tərəqqini inkişaf baxımdan əsaslandırmaq ixrac potensialını daha düzgün qiymətləndirməyi şərtləndirir. Hazırkı dövrdə əksər dünya ölkələrində ixrac potensialı iqtisadi baxımdan kəmiyyətlə qiymətləndirilir. Elə bu səbəblə ixrac imkanlarının qiymətləndirilməsi praktikasında qeyd olunan ümumi məqsədlər və parametrlər iqtisadi qiymətləndirmə metodunun əsas meyarı rolunda qəbul edilir. Eyni zamanda onu da nəzərə almaq labüddür ki, hər bir dövlətin ixracat imkanlarının inkişafı və artırılması problem ilə paralel, ölkənin idxal siyasətində də xüsusi fikir vermək vacibdir. Belə ki, ümumilikdə ixrac potensialının inkişaf etdirilməsi istiqamətində idxalatı əvəz etmə strategiyası önəmli rola malikdir.

Açar sözlər: İxrac potensialı, böhran, diversifikasiya, Ümumdünya Ticarət Təşkilatı (WTO).

**Remittances and the economy of Nepal:
The impact on emigration
Darshana Gurung**

Abstract

For a small landlocked economy, Nepal is the nineteenth largest remittance receiver in the world. With the growing remittance income, Nepal is progressing in its economic and social and demographic aspects, however, this phenomenon might have adverse effects on the country's economy and its development. With an increase in remittances, Nepal has been able to reduce its poverty with its illiteracy rate along with the living condition. Despite such progress, Nepal is in the verge of suffering from too much dependency in its remittances where the economy is unable to export but import substantial number of commodities. In addition, brain drain, lack of labour supply, threat to the food security, increase in conspicuous consumption patterns (drinking and partying), inability to develop a culture of saving and a sharp increase in the prices of domestic products can damage Nepal's economy in the long run. These factors can further affect Nepalese intentions to emigrate directly. This study will try to proclaim the good and the bad impacts of remittances in the case of Nepal.

Keywords: Remittance; economic growth; emigration; consumption pattern; savings; Nepal.

The influence of several regulatory factors on the oil market balance

Sabina Mammadova

Abstract

Various aspects of the problem of changing the global oil market continue to be the subject of research by a number of foreign experts. Based on scientific justification and methodology, along with a systematic assessment of the impact of global energy development and the evolution of energy markets on the economy and the energy sector, research and forecasting do not bypass the process of forming a modern oil market. The modern oil market and its development prospects are still in the focus of attention of the international economic community, primarily in terms of the quantitative characteristics of the crisis or market fluctuations.

The oil market, as an economy, is never in a state of market equilibrium, but it works like any other economic system. The interaction of market forces creates new opportunities for movement towards equilibrium, new factors of influence on economic processes, which makes them unbalanced, uncertain and non-linear. In the new “oil” reality, the self-regulation of these processes is even more complicated, and several factors that ultimately prove effective will increasingly influence market movements. There are some shortcomings in the theoretical and methodological database for research on this issue, insufficient local literature, lack of information on paragraph headings, information in foreign languages, lack of enough scientific work and articles in this area.

Keywords: Oil, Oil market, Global Economy

Müasir Dövrə Reklam Menecmentinin İnkişaf Yollarının Tədqiqi Cavahir Mustafayeva

Xülasə

Məqalədə səmərəli reklam fəaliyyətinin təşkili müəssisənin satış həcminin artırılmasında güclü bir vasitə kimi tədqiq olunmuşdur. Məhz bu baxımdan müasir dövrdə reklam və onun idarə olunmasının tədqiqinə böyük ehtiyac yaranmışdır. Reklamın tədqiqi dedikdə, reklam vasitələrinin və üsullarının seçilməsi, onların əvvəlcədən yoxlanılması, həmçinin reklam fəaliyyətinin təsir səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi nəzərdə tutulur. Reklama ideyaları, məhsulun və ya xidmətin xüsusiyyətlərini istehlakçıların tələb və ehtiyaclarının dilinə çevirməyə çalışan kommunikasiya forması kimi baxmaq olar. Onu da qeyd etmək ki, bizim gördüyümüz və eşitdiyimiz reklam elanları bir çox tədqiqatların, strateji planların, taktiki qərarların və konkret işlərin son məhsuludur və bunların cəmi reklam prosesini yaradır. Marketing və reklamın müasir inkişafı bu sahənin daha da dərinlən tədqiq olunmasına tələbat yaradır. Reklam məqsədli marketing sisteminin bir hissəsidir və ona ayrıca baxılması mümkün deyildir. Müasir müəssisənin idarəetmə sisteminin əsasını firmanın məqsədlərini onun bazardakı davranış strategiyalarına çevirən marketing təşkil edir. Müəssisənin marketing strategiyalarının birbaşa davamı və vizual ifadəsi kimi bilavasitə istehlakçıya yönəlmiş reklam fəaliyyəti çıxış edir. Bütün bu qeyd edilənlər və ölkəmizdə sahibkarlıq fəaliyyətinin mühüm ünsürü kimi çıxış edən reklamın inkişafının ilkin mərhələdə olması, onun çox aspektliliyi, nəzəri və praktiki tərəflərinin kifayət qədər öyrənilməməsi məqalə mövzusunun seçilməsinə əsas vermişdir. Məqalənin məqsədi ölkəmizdə fəaliyyət göstərən təşkilatların marketing strategiyalarından baza kimi istifadə edərək müəssisənin səmərəli reklam fəaliyyətinin planlaşdırılmasının nəzəri və metodiki əsaslarını işləyib hazırlamaq və elmi cəhətdən əsaslandırılmış təklif və tövsiyələr formalaşdırmaqdan ibarətdir.

Açar Sözlər: Reklam, İnkişaf, Menecment

Vergi Nəzarətinin Səmərəliliyinin Qiymətləndirilməsi Metodları Gülnaz Məmmədli

Xülasə

İstənilən dövlətin vergi sistemi bazar iqtisadiyyatının inkişafında vacib elementdir. Dövlət gəlirlərinin əsas mənbəyi olmaqla ölkə büdcəsinin gəlir hissəsini təşkil edən vergilərdir. Bundan əlavə, vergilər dövlətin sosial reproduksiya və sosial-iqtisadi inkişafın quruluşuna və dinamikasına iqtisadi təsirinin vacib vasitəsidir.

Effektiv iqtisadiyyat, dövlətin bütün səviyyələrində nağd pul fondlarının formalaşdırılması üçün qanuni, məqsədəuyğun və düzgün aparıldığını yoxlamaq üçün təşkilati-hüquqi forma və metodlar sistemi olan inkişaf etmiş dövlət vergi nəzarət sistemini tələb edir.

Hal-hazırda hər hansı bir dövlətin varlığının vacib bir şərti açıq şəkildə mütəşəkkil vergi sistemidir. Büdcənin vəziyyəti və buna görə ölkənin rifahı vergi orqanlarının fəaliyyətindən asılıdır. Buna görə dövlət büdcəsi sistemində vergi daxilolmalarına effektiv nəzarət sisteminin yaradılması ümumi sosial-iqtisadi siyasətin əsas vəzifələrindən biridir. Vergi ödəyicilərinin hüquqlarına hörmət edilərkən dövlətin maliyyə maraqlarını təmin edən effektiv vergi nəzarəti sistemi yaratmadan sağlam maliyyə sistemi yaratmaq mümkün deyil.

Vergi nəzarəti büdcəyə vergi ödəmələri üzrə öhdəliyin yerinə yetirilməsinə nəzarətin ən vacib üsuludur. Vergi nəzarətinin məqsədi vergi pozuntularının qarşısını almaq və aşkar etmək, habelə vergi qanunlarını pozanların məsuliyyətə cəlb edilməsidir.

Nəticədə bazar iqtisadiyyatının daha da inkişaf etdirilməsinin uğuru vergi xidmətinin aydın və savadlı təşkili və effektiv vergi nəzarəti sisteminin fəaliyyətindən asılıdır. Vergi nəzarətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi bütövlükdə vergi orqanının nəzarət və audit fəaliyyətinə təsir edən amilləri, həmçinin əsas vergi və rüsumlara görə gəlir və əlavə ödənişləri müəyyənləşdirməyə imkan verir.

Açar sözlər: vergi, vergi nəzarəti, vergi yoxlamaları, vergitutma, vergi daxilolmaları

Azərbaycanda Kiçik və Orta Sahibkarlığın Müasir Vəziyyəti və İnkişaf Strategiyası

Səid Hüseynli

Xülasə

İnkişaf etmiş ölkələrin hazırkı iqtisadi vəziyyətində və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi və sosial sabitliyin əldə olunmasında ən vacib amillərdən biri heç şübhəsiz kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələridir. Ölkəmizdə son illərdə aparılan iqtisadi siyasətin əsas istiqamətlərindən biridə iqtisadiyyatımızın neftdən asılılığını minimum səviyyəyə endirməkdir. Xüsusilə son iqtisadi böhran zamanı böhrandan çıxmaq üçün təklif edilən həll yollarının başında KOS subyektlərinin rəqabət qabiliyyətinin və istehsal gücünün artırılması və bunun üçün onlara dövlət dəstəyinin göstərilməsi dururdu. KOS-lar böyük müəssisələr olmadığı üçün əsas hədəfləri daha az investisiya ilə daha böyük kütləyə xidmət etməkdir. Sənayə sahəsində fəaliyyət göstərən KOS subyektlərinin böyük əksəriyyəti digər müəssisələr üçün xidmət və xammal istehsalçısı olduğu üçün iqtisadi dalğalanmalardan daha az zərərle çıxırlar. KOS subyektləri xidmət şəbəkəsinə görə fərqlilik göstərilir. Bəzi kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələri sadəcə fəaliyyət göstərdiyi əraziyə xidmətlə kifayətlənirlərsə, bəzi KOS-lar isə qlobal, beynəlxalq səviyyədə öz fəaliyyət istiqamətlərini genişləndirirlər. KOS-lar təkcə öz fəaliyyət sahələri ilə kifayətlənmirlər. Maliyyə böhranında olan iri müəssisələr fəaliyyət sahələrini ixtisar etmək əvəzinə KOS müəssisələri ilə tərəfdaşlıq edərək gəlir ortaqlığı prinsipi ilə həmin sahələrin fəaliyyətini KOS-larla tərəfdaşlıq edərək davam etdirirlər. Son illərdə, kiçik və orta müəssisələrin uğurlu fəaliyyəti iqtisadi rifah, məşğulluq və cəmiyyətin rifahı baxımından mühüm rol oynamışdır. Bu məqalə kiçik və orta sahibkarlığın mahiyyətini onun ölkəmizdəki inkişaf tarixini və müasir vəziyyətini öyrənir. Tədqiqat, statistik məlumatları «Strateji Yol Xəritəsi 2016» ilə müqayisə edərək ölkədəki kiçik və orta sahibkarlığın müasir vəziyyətini müqayisə və təhlil etmək məqsədi daşıyır.

Açar sözlər: KOB, Strateji Yol Xəritəsi, Statistik hesabat, İqtisadi inkişaf

E-ticaretin Müşteri Faydasında Rolü Ve İnternet Yaygınlığı
Azerbaycan Durumu: Olasılıklar ve Zorluklar
Feqan Qarayev

Özet

Elektronik ticaret veya e-ticaret, İnternet üzerinden mal ve hizmet alım ve satımıdır. Satın alma ve satış dışında, birçok kişi İnternet’i fiyatları karşılaştırmak veya online veya geleneksel mağazadan alışveriş yapmaktan önce sunulan en son ürünlere bakmak için bir bilgi kaynağı olarak kullanır. İnternet ve e-ticaret gelişmiş ülkelerde ideal iş amaçlı kullanılırsa, büyük başarılar ve faydalar sağlar. E-ticaret iş dünyasında bir devrimdir. Ticaret terimi, iş ortakları arasında gerçekleştirilen işlemler olarak görülmektedir. Elektronik ticaret, internet de dahil olmak üzere bilgisayar ağları üzerinden ürün, hizmet ve bilgi satın alma ve satma veya alışverişini sürecini tanımlayan yeni bir kavramdır. E-ticaretin müşteri memnuniyetine değer katma özelliği vardır ve dünyanın gelişmiş ülkelerinin bakış açısından, e-ticaret web siteleri çevrimiçi ürün ve hizmet satın almak için çok uygundur. Bilgi ve İletişim teknolojisinin ilerlemesi, insanın günlük yaşamının tüm alanlarında birçok değişiklik getirmiştir. Günümüzde İnternet aracılığıyla bir çok kişi online ticari kurumlarla iletişime geçerek e-ticaret işlemlerinden yararlanıyorlar. Bu kaçınılmazdır ki, modern e-ticaret doksanların ortalarında World Wide Web’in geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. İnterneti kullanarak ticari işlemleri kolaylamak için tasarlanan teknolojiler çok hızlı bir şekilde gelişmiştir. Buna rağmen, müşterinin çözülmemiş gizlilik sorunları teknolojilerin daha fazla gelişmesini engellediğinden, İnternet’i kullanarak henüz işlemlerin güvenli ve sorunsuz şekilde gerçekleştiği bir çevreye ulaşamadık. Bu çalışma, gelişmekte olan ekonomiye sahip Azerbaycanın e-ticaret durumunu, bazı olasılıkları ve zorlukları öngörmektedir.

Anahtar kelimeler: e-ticaret, İnternet, Bilgi Teknolojisi, Azerbaycan, müşteri memnuniyeti

Kiçik Və Orta Sahibkarlığda Verginin Təkmilləşdirilmiş İstiqamətləri **Fatimə Bağirova**

Xülasə

Yazdığımı bu məqaləyə əsasən qeyd edə bilərəm ki, müxtəlif mülkiyyət formalarına mənsub təsərrüfat vahidlərinin fəaliyyət göstərdiyi bazar iqtisadiyyatı sistemində vergi sistemi sosialiqtisadi sahədə dövlətə öz funksiyalarını həyata keçirməyə imkan verən bir alt sistem kimi çıxış edir. Cəmiyyətin inkişafının hər bir mərhələsində dövlətin özünəməxsus vergi siyasəti formaları fəaliyyət göstərir. Bazar iqtisadiyyatında dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsi məhdud, onun sərəncamında olan mülkiyyətin nisbətən az xüsusi çəkiyə malik olması dövləti öz funksiyalarını da həyata keçirmək üçün zəruri olan maliyyə mənbələri axtarmağa məcbur edir. Belə maliyyələşmə mənbəyi rolunu isə gəlir və əmlaka tətbiq edilən vergilər oynayır. Buna görə də hökumət vergi sistemini elə tənzimləməlidir ki, o, cəmiyyətin bütün üzvlərini təmin edərək iqtisadi, həmçinin sosial həyata müsbət təsir göstərmiş olsun. Eyni zamanda vergilər büdcə gəlirləri rolunu oynamaqla yanaşı, stimullaşdırıcı, tənzimləyici funksiya yerinə yetirir. Vergi dərəcələrinin dəyişdirilməsi, yeni vergi formalarının tətbiqi yolu ilə dövlət iqtisadi fəallığı gücləndirə və ya zəiflədə bilər. Bu baxımdan, vergilər müasir dövrdə milli gəlirin yenidən bölgüsünün ən mühüm alət, fərdi və sosial maraqlar arasında optimal nisbət yaratmağa kömək edən bir vasitə kimi çıxış edir. Odur ki, sadalananlar dissertasiya işində məhz bu mövzunun seçilməsi və tədqiqat dairəsinin müəyyənləşdirilməsində həlledici amil olmuşdur.

Kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üzrə vergi uçotunun təşkili və təkmilləşdirilməsi aktuallığı hər zaman önəmli məsələlərdən biri olmuşdur.

Açar sözləri: dövlət, forma, fəaliyyət

Analysis of Political Instability in Kenya as a Deterrence to Foreign Direct Investment and Its Implication to the Economy Between 1990-2007.

Wangila Faith

Abstract

The paper analyses the effects of political instability as deterrence to foreign direct investment using the example of Kenya. This study focuses and brings to light how a nation's instability especially during the electioneering period affects the competitiveness of the country negatively in terms of attracting foreign direct investment. There are many factors that makes a country to be uninviting. However political instability, in the case of Kenya might be one of the main reasons why there is not so much foreign direct investment flowing into the country.

Kenya has an agriculturally based economy and has been recently upgraded to a lower middle-income country. The agricultural sector of the economy has been affected with climate change thus depending on this sector might cause Kenya to experience a middle-income trap if not worse. For Kenya to avoid the middle-income trap and also grow its economy foreign direct investment is needed. For Kenya to attract foreign direct investment they must look inwards and remove all barriers against foreign direct investment. This paper looks seeks to substantiate that political instability is one of the major obstacles to foreign direct investment by looking analyzing the economy during four consecutive elections and its effect to the economy and impact to the foreign direct.

Keyword; The Kenyan Economy, Political instability, Foreign Direct Investment,

**İşsizlik və İnfilyasiyanın Biznez Strukturuna Olan Zıyanları Və
Onların Yaranma Səbəbləri, İqtisadiyyata Olan Təsirləri,
Onların Statistik Təhlili
Cavidan Tağıyev**

Xülasə

Məqalədə əsaslı yeri adından da bəlli olduğu kimi, əsaslı şəkildə işsizlik problemi və bu problemin həlli yollarının araşdırılıb və doğru nəticəyə varılmasına ön məqsəd qoyulara qdan bu məsələnin həlli yolları araşdırılıb oxucuya çatdırılır, məqalədə həmçinin Azərbaycanda olan işsizlik səviyyəsinin və bu səviyyənin azalmasına qarşı atılan ciddi təbirlərdən və statistik göstəricilərə əsasən bu problemin həllində ən çox rol oynayacaq amillərin nələr olduğu haqqında da ətraflı məlumat verilir.

Azərbaycanda və dünyada olan işsizlik problemi modelləri üzərində ətraflı müzakirə aparılır və ən çox problemin böyüməsinə dünyada və Azərbaycanda hansı faktorlar və hansı amillər daha çox təsir göstərir, eyni zamanda işsizlik probleminin sosial vəziyyətdəki qlobal iri şəhərlərdə açdığı bir neçə problemlərdən də söz edilir və problemin həlli üçün daha çox sənayeləşmənin, müəsisə, zavod, fabrik, və başqa sektorlarında inkişafı haqqında ətraflı yazı tertib olunmuşdur.

Problemin həllinə dair bir neçə metodlardan və başqa dövlətlərin bu problemi aradan qaldırmaq üçün, nələr etdiyinə dair bir neçə misallar da öz əksini tapır, eyni zamanda bu problemin həllinə dair bir neçə yazıçıların istinadlarına və fikirlərinə də yer verilir.

Bu problemin böyüməsində urbanizasiya problemindən və bu problemində gedərəkden daha da nəinki Azərbaycan daha çox ölkələr arası bir şəhərdən digər başqa ölkə şəhərlərinə keçid dair yaratdığı sosial problemlərdən də bəhs olunur, və fərqli ölkələrdə olan işsizlik faizləri özünü tapır. Və eyni zamanda struktur işsizliyi, Flips əyrisi, və bu barədə vaxtilə atılan addımlar vı bu addımın nətəcəsinin olmaması Flips ərisinin əhəmiyyəti onun infilyasiya və işsizlik arasındakı əlqə də göstərilmişdir. Struktur işsizliyinin önəmi vurğulanmış və onun yaranmasının səbəbi verilmişdir.

Açar sözlər: İşsizlik, Azərbaycan, Sosial, Problem

Böhran zamanı ictimayyətlə əlaqələrin əhəmiyyəti **Xanım Muxtarova**

Xülasə

Böhran, bir mexanizmin hazırkı vəziyyətinə və gələcəyinə təsir edən gözlənilməz bir zamanda meydana gələn, əsasən ona qarşı tədbir görülməyə gecikilən mənfi bir vəziyyətdir. Son zamanlarda qloballaşan dünyada davamlı olaraq yerdəyişən insanların düşüncələri və istiklərində davamlı şəkildə dəyişdiyini aydın görə bilirik. Bu məqalədə böhran zamanı PR xüsusi əhəmiyyətindən bəhs olunur. Böhran gərgin bir vəziyyəti xarakterizə edir bu zaman isə şirkət öz mənafeyin qorumaq və cəmiyyət qarşısında müsbət imic yaratmaqdan ötrü “İctimayyətə əlaqələr” şirkətlərinə müraciət etməsi zərurət halına çevrilir. Tədqiqat işində böhran zamanı şirkətlərin hansı hərəkətləri etməli olduğu, PR şirkətlərinin böhrana qarşı hazırlaması lazım olan tədbirləri araşdırılmışdır. İlk növbədə nəzəri əsaslara fikir vermək və öyrənmək, ictimayyətə əlaqələrin nə olduğunu və böhran zamanı hansı strategiyalardan istifadə olunması araşdırılmışdır. Dünya təcrübələrinə nəzər salmaqla və tətbiq etdikləri üsulları tədqiq edilmiş və bununla yanaşı təhlillər aparılmışdır. İctimayyətə əlaqələrin şirkətdə olması olduqca vacibdir. Çünki, şirkətin qarşılaşdığı biləcəyi böhran zamanı hazırlıq görülməsi, böhranın yaranması halında şirkət adından hərəkət edərək böhrandan ən az zərərle çıxmaq və ya böhranın təsirlərinin faydalı bir fürsətə çevrilməsi və böhrandan sonra böhrandan əvvəl olan vəziyyətdən daha yaxşı vəziyyətin hədəflənməsi yalnız ictimayyətə əlaqələr sayəsində mümkündür. Bütün bunlarla bərabər ölkənin ictimayyətə əlaqələr kampaniyalarına nə qədər maraqlı olduğu, əhalinin təşkil olunan bu kompaniyalara nə qədər etibar etməsi mövcud vəziyyətdə medianın burada rolu və dövlətin PR-la bağlı təşkil olunan kompaniyaları dəstəkləməsi də mövzunu daha da əhəmiyyətli edən məsələlərdən bəziləridir.

Açar sözlər: Böhran, ictimayyətə əlaqələr, PR.

Вопросы Оценки Активов И Обязательств По Справедливой Стоимости Майя Исмаилова

Аннотация

В современное время руководство предприятий, которое несет ответственность за формирование и предоставление достоверной финансовой отчетности, а также профессиональные оценщики, занимающиеся оценкой активов и пассивов для их отражения в отчетности, постоянно сталкиваются с отсутствием сформулированной методологической основы оценки стоимости, применяемой в отчетности.

Статья посвящена изучению и анализу вопросов оценки активов и обязательств по справедливой стоимости в промышленности и предложению способов по их усовершенствованию.

Также статья нацелена на раскрытие активов, их роли и значения в деятельности предприятия, изучение обязательств, как источников формирования активов предприятия, их признание и классификация, исследование сущности и видов оценок активов и обязательств, методические рекомендации по оценке активов и обязательств в учете и отчетности, сравнительный анализ оценки активов и обязательств в системе финансового и налогового учета, анализ влияния методов оценки активов и обязательств на показатели отчетности в промышленных предприятиях, рекомендации по совершенствованию оценки активов и обязательств в промышленности, также методик и процедур в оценочной деятельности промышленного предприятия.

На основе изучения МСФО даются рекомендации по совершенствованию правил учета с целью формирования достоверных значений справедливой стоимости.

Ключевые слова: Активы, Обязательства, Финансовая Отчетность, Справедливая Стоимость.

**Implementation and Perspectives of Business Strategies on Non-Oil
Export of Azerbaijan
Mahir Hajiyev**

Abstract

The comparative advantage of the oil sector in modern times compared to other sectors of the economy in Azerbaijan has resulted in its superior development. In this regard, investment in the oil sector has also dominated, and the role of the oil factor in the economy has increased considerably. As a result, the oil sector is more developed than any other industry. At the same time, the successful implementation of the oil strategy in the country has led to the formation of the necessary resources for the development of the offshore sector, and the opportunity for the state to take effective measures in this area (Ahmadov M.A.,2008) Creation of the resources necessary for the development of the non-oil sector at the expense of oil revenues and the relevance of oil to non-renewable natural resources increases the importance of non-oil sector development. Ensuring sustainable economic development of the country makes it necessary to create a balance between the sectors of the economy and the efficient use of labor, natural and material resources. The measures taken in recent years to ensure comprehensive socio-economic development of the country have contributed to the development of the non-oil sector as well. At the same time, the measures taken in this direction will contribute to poverty reduction, economic self-sufficiency and, consequently, increased competitiveness of the country. At present, the growth of the country's financial capability provides extensive opportunities for the development of the non-oil sector (Thorvaldur, 2001).

Key Words: Azerbaijan Republic, Non-oil Sector, Business strategies

Azərbaycanın Turizm Bazarında İstehlakçı Davranışlarının Stimullaşdırılması Gülmira Qarayeva

Xülasə

İndiki vaxtda sürətlə dəyişən şərtlər hökm sürməkdədir. Hemin dəyişən şərtlərlə uyğunlaşmağın ən yaxşı yolu, loyal müştərilərin qorunub saxlanması kimi görünür, çünki yeni bir müştəri əldə etmək üçün çəkilən xərc loyal müştərilərin saxlanması üçün çəkilən xərclərdən olduqca çox ola bilər. Bu baxımdan, istehlakçı davranış və istehlak normalalarının təyin olunması, müştəriləri yenidən istehlaka və istədiyimiz məhsul və xidmətlərin istehlakına istiqamətləndirməkdə müştəri məmnuniyyəti anlayışı bir addım önə çıxmaqdadır.

Milli iqtisadiyyatın inkişaf strategiyasında prioritet istiqamətlərdən biri kimi ixtisaslaşmış turizmin müəyyənləşdirilməsi turizmin inkişafı istiqamətində görülən işlərin davamlılığına xidmət etməklə yanaşı, Azərbaycan Respublikasının cəlbedici turizm məkanı kimi qabaqcıl mövqə tutmasına imkan yaradacaq, eyni zamanda qarşılıqlı əlaqələrdən və mövcud turizm potensialından səmərəli istifadə edilməklə turizm sektorunun iştirakçıları arasında əməkdaşlığın inkişafına və Azərbaycanda turizm xidmətləri üzrə keyfiyyətin yüksəldilməsinə gətirib çıxaracaqdır. Turizm sektorunun inkişafının dəstəklənməsi, milli dəyərlərə uyğun turizm təcrübəsinin formalaşdırılması, beynəlxalq və yerli bazarlarda yüksək keyfiyyətli və rəqabətə davamlı turizm xidmətlərinin təmin edilməsi, turizmin inkişafı ilə əlaqədar aidiyyəti orqanların qarşılıqlı koordinasiyası və müasir ideya və innovasiyalara əsaslanan yeni investisiya layihələrinin cəlb edilməsi kimi tədbirləri özündə birləşdirir.

Qloballaşan dünyada müəssisələr arasındakı rəqabət mühiti getdikcə artmışdır. Davamlılığı təmin etmək və fəaliyyətlərində qazancı artırmaq istəyən müəssisələr istehlakçının xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq mal və xidmətlər təklif etməli oldular. Beləcə istehlakçının davranışlarını yaxşı tanıya bilən müəssisələr, sadıq müştəri meydana gətirərək müvəffəqiyyətli nəticələr əldə edə biləcəklər. Bu işdə turizm sektorunda istehlakçı davranışına təsir edən amillər nəzəri çərçivədə izah ediləcək; Əldə edilən nəticələr nəticəsində sektordakı maraqlı tərəflər üçün həllər hazırlanacaqdır.

Açar sözlər: Turizm, istehlakçı davranışı, rəqabət.

**Azərbaycanda Dövlət Kreditinin Mövcud Vəziyyətinin
Qiymətləndirilməsi və İdarəolunması Sistemində Nəzarət Mexanizmi
Tural Cavadli**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi ölkəmizdə dövlət kreditinin idarə olunması sisteminə nəzarət mexanizminin qurulması və onların inkişaf yollarını, bu sahədə olan nöqsanların araşdırılması, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq daha çox inkişaf etmiş və ölkə reallığına uyğun sistemin formalaşdırılması üçün təkliflər irəli sürməkdir. Ölkə krediti fiskal mexanizmində spesifik mövqə saxlayır. Ölkə krediti öz xərcləmələtini fiskallaşdırmaqdan ötrü ölkə istiqamətindən insanların, təşkilat və qurumların daimi olmayan müstəqil pul resurslarının gətirilməsi üzrə kredit əlaqələrini anladır. Ölkə krediti tədiyyələrin icbari olmadan şəkildə ölkə xəzinadarlığına qarşılanmasına söykənir. Ölkə krediti onun bu tərz nümunəsidir ki, o vaxt borc götürən kimi ölkə və ya yerli dövlət qurumları iştirak edir. Kreditin özləri isə MB və ya fiskal kredit müəssisələri istiqamətindən həyata keçirilən ölkə istiqrazlarına dönüşür. Ölkə kreditlərinin idarə olunması yaranan vəsait çatışmazlığının ləğv edilməsi üçün maliyyə mənbəyinin üzə çıxarılmasından başlanılır. Vurğulamaq lazımdır ki, burada əsas məqam tələb edilən vəsaitin dəyərini müəyyənləşdirmək və onu uyğun ən ucuz maliyyə mənbəyini tapmaqdır. Dövlət kreditinin idarə olunmasında ikinci əsas vəzifə cəlb olunmuş vəsaitlərin əlverişli şəkildə istifadə etməkdir. Ona görə ki, bu şərt sözü gedən idarəetmə prosesinin təməlini birləşdirir. Ölkə kredit əlaqələrinin nəticəsi bununla əlaqədardır. Maliyyə sisteminin bir hissəsi olan dövlət krediti, məsələn, daxili və xarici kredit kimi elementlərdən ibarət məcmu kimi təmsil oluna bilər. Kreditin yaranmasının təməli əmtəə-pul əlaqələrindən ibarətdir. Buna əsasən, kredit əmtəə və pul şəklində özünü göstərə bilər. Bank, kommersiya, lizinq, ipoteka, istehlak, dövlət və beynəlxalq kreditləri vardır. Dövlət kreditinin kredit əlaqələrinə aid olunması bəzi maliyyəçilərdə şübhə oyadır. Bu maliyyəçilər dövlət kreditini maliyyə sistemi kimi gözdən keçirirlər

Açar sözlər: Dövlət, Kredit, Nəzarət, İpoteka

Uluslararası Pazarlara Girişte Ortaya Çıkan Engeller Mətin Musayev

Özet

Küreselleşme bağlamında değişen iş dünyası, özellikle bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucunda çok rekabetçi bir hale gelmiştir. Bu rekabetçi ortamda hayatta kalabilmek için şirketler karlılıklarını ve sürdürülebilirliklerini artırmak için yeni stratejiler geliştirmek zorunda kaldılar. Bu bağlamda geliştirilen stratejilerden biri dış pazarlara yöneliktir. Uluslararası pazarlara erişim birçok şirket için bir önemli fırsattır. Aynı zamanda, uluslararası pazara erişimde birçok durumda şirketlerin faaliyetlerini etkileyen birçok engel vardır. Bu çalışmanın amacı ise Azerbaycan ekonomisinde önemli rol oynayan dış ticaret şirketleri arasında uluslararası pazarlara girmenin önündeki engelleri değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası pazarlara erişimde engeller, dış ticaret sermayesi şirketleri, ihracat işlemleri

Azərbaycan iqtisadiyyatında iflas inistutu və onun təkmilləşdirilməsi **Xankişi Ağayev**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycan iqtisadiyyatında iflas inistitutunun nəzəri və praktiki məsələlərini öyrənmək, onun təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasına dair təklif və tövsiyələr hazırlamaqdan ibarətdir. Tədqiqatın məqsədi böhran anlayışı və onun ümumi xarakteristikasının müəyyən edilməsi, böhranı doğuran iqtisadi, sosial və digər səbəblərin geniş və dolğun təhlil edilməsindən ibarətdir. Maliyyə mexanizminin effektiv işləməsi maliyyə menecmentinin vəzifə və funksiyalarının tam şəkildə yerinə yetirilməsinə və bununla da onun qarşısına qoyulmuş əsas məqsədə nail olmağa imkan verir. Bazar iqtisadiyyatına keçidlə əlaqədar Azərbaycan Respublikasında geniş miqyaslı islahatların aparılması zamanı “Maliyyənin idarə olunması” anlayışının tətbiqinə ehtiyac yaranmışdır. Keçid dövrünün ilk illərində ölkənin bir çox müəssisələri müflisləşərək ağır böhran vəziyyətinə düşmüşlər ki, bu da aktivlərin və kapitalın strukturunun optimallaşdırılmasını zəruri etmişdir. Müəssisələrin maliyyə- təsərrüfat fəaliyyətinin idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, maliyyə bazarlarında əməliyyatların uğurla başa çatdırılması, iqtisadi resurslardan daha səmərəli istifadə edilməsi və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi önəmli məsələyə çevrilmişdir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində maliyyə menecmentinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan maliyyə təhlilinin əhəmiyyətini xeyli artmışdır. Maliyyə təhlilinin başlıca məqsədi müəssisənin maliyyə vəziyyətini obyektiv şəkildə xarakterizə edən əsas parametrləri, yəni aktiv və passivlərin strukturunda, debitor və kreditor borclarında, mənfəət və zərərin tərkibində baş verən dəyişiklikləri aşkara çıxarmaqdan ibarətdir. Məqalədə Azərbaycanda müəssisələrin müflisləşmə riskinin diaqnostikası, müəssisənin müflisləşməsi ehtimalının analitik qiymətləndirilməsi məsələlərinə diqqət yetirilmişdir.

Açar sözlər: iflas, böhran, müflisləşmə

Понятие Финансовой Устойчивости Банка И Влияющие На Неё Факторы Айдан Алиева

Резюме

Обеспечение финансовой устойчивости – центральный вопрос для каждого субъекта рыночного предпринимательства. Это целиком относится и к деятельности коммерческих банков. Функционально финансовая устойчивость банка является сложным результатом разновекторного и разнопланового воздействия большого числа внутренних и внешних факторов, сопутствующих банковскому бизнесу. Одним из числа таких факторов выступает кредитная политика банка, которая сама испытывает перманентное воздействие широкого спектра своих факторов. Финансово устойчивый банк имеет неоспоримые преимущества перед другими банками в конкурентной борьбе с ними. Финансовая устойчивость банка – решающий фактор его независимости от меняющейся конъюнктуры рынка, это самостоятельность при проведении политики. Наряду с этим, финансовая устойчивость банка - основа устойчивых взаимоотношений с клиентами и исходная точка для расширения своего бизнеса. Если представить экономическую устойчивость банка в виде пирамиды, то её вершиной, безусловно, будет финансовая устойчивость. Можно сказать, что финансовая устойчивость банка, представляемая в виде комплекса финансовых показателей, достаточно обстоятельно выражает всю устойчивость его бизнеса.

Если же брать в масштабах всего банковского сектора той или иной национальной экономики, то от финансовой устойчивости каждого конкретного банка напрямую зависит устойчивость всей банковской системы. Следовательно, проблематика финансовой устойчивости не может ограничиваться рамками деятельности конкретного банка, а должна рассматриваться как одна из важнейших задач развития банковской сектора экономики. Устойчивость банковской деятельности должна рассматриваться по всем направлениям современного банковского бизнеса по аккумуляции временно свободных денежных средств бизнес-субъектов, домашних хозяйств и государства, резидентов и нерезидентов и дальнейшего перераспределения их между отраслями, сегментами, сферами экономики, группами заемщиков, регионами страны. Устойчивость банковской деятельности – это банковских услуг по всем направлениям коммерческой деятельности банков. Тем самым, в устойчивой работе каждого конкретного банка заинтересованы все общество, включая население, бизнес, государство. Невозможно не согласиться с мнением О.И.Лаврушина о том, что устойчивая деятельность банка как общественного института - это его развитие в соответствии с общественными интересами.

Ключевые слова: финансовая устойчивость банка, факторы финансовой устойчивости, ликвидность банка, платежеспособность банка.

The Role of FDI I Non-Oil Sector in Effective Use of Economic Potential of Regions.

Shabnam Jamilova

Abstract

It is of specific significance for Azerbaijan, trying to lessen dependence on oil and gas incomes by broadening its economy and fares, to draw in remote direct speculation (FDI) to non-oil areas, especially to the preparing business. Along these lines it is by and large suitable that the main significant marker out of the four sketched out in the administration's arrangement titled the Strategic Roadmap of the National Economy Prospects is to arrive at a 4 percent portion of non-oil remote direct interest in GDP until 2025 (contrasted with 2.6 percent in 2015).

Hydrocarbon-rich Azerbaijan's oil and gas areas have consistently been alluring for remote venture: out of \$77.8 billion of FDI to the nation's economy from 2000 to 2017, more than 85 percent, or \$ 66.8 billion, went to the oil and gas segments. Also, outside financial specialists had inadequate enthusiasm for the nation's non-oil/gas segment, particularly the preparing business during that period. Outside financial specialists' little enthusiasm for Azerbaijan's non-extractive ventures is positively provocative, as they had put intensely in the oil and gas parts. So as to accomplish an expansion in FDI streams to these areas, steps ought to be taken to recognize and dispose of the elements that oblige remote financial specialists. The adequacy and competency of the Government's choices on advancing venture movement is additionally among the issues, which ought to be reexamined.

Keywords: investment, oil, Non-oil, exporting, producing, direct, market

Azərbaycan Respublikasında Xarici Ticarətin İnkişaf Amili Olaraq Gömrük Rəsmiləşdirilməsinin Təkmiləşdirilməsi Elvin Səfərli

Xülasə

Beynəlxalq ticarətdə gömrük rəsmiləşdirilməsinin effektivliyi ölkə nümunəsi timsalında məlumatlardan istifadə edilməklə araşdırılır. Gömrüyün xarici ticarətin və xarici iqtisadi fəaliyyətin inkişafındakı rolu göstərilir. Gömrük rəsmiləşdirilməsinin inkişafı malların ixrac və idxalı ilə bağlı və statistik baxımnan əhəmiyyətli bir əlaqə yaradır. Xüsusilə istehsalın qloballaşması istehsal proseslərinin yerinə yetirilməsindən sonra e-ticarətin inkişafına cavab olaraq gömrük sənədləşdirilməsinin necə inkişaf etdiyini təsvir edir. Dünya ölkələri gömrük rəsmiləşdirilməsini asanlaşdırmaq və şəffaflığın artırılması üçün elektron tək pəncərə sistemlərinin istifadə etməklə, bundan başqa sərhəd keçid məntəqələrində gömrük rəsmiləşdirilməsini sürətləndirmək üçün ticarət proqramlarının qəbul edilməsinə səylər göstəri və ölkənin beynəlxalq ticarətdəki mövqeyinə təsir göstərmiş olurlar. Müasir yüksək texnoloji, şəffaf və effektiv gömrük idarəetmə sisteminin yaradılması probleminə xüsusi diqqət yetirilir. Tək pəncərə xarici iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsi olan qeyri-tarif ticarət maneələrini azaltmaqla ticarətin asanlaşdırılmasına dair konsepsiyaların tətbiqidir. Digər tərəfdən isə beynəlxalq ticarətin sadələşdirilməsi məqsədi ilə gömrük orqanları ən az vaxtda “bir pəncərə” prinsipi əsasında mümkün olan dövlət sərhəd qəsəbələrində malların müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyənləşdirilmiş baytarlıq, fitosanitar və digər nəzarət üsullarını həyata keçirirlər. Tədqiqat tapşırığı olaraq gömrük prosedurlarını sadələşdirmək və gömrük rəsmiləşdirilməsi və mal və nəqliyyat vasitələrinə nəzarət zamanı gömrük əməliyyatlarını sürətləndirmək üçün əsas perspektivli sahələr müəyyən edilmişdir. Müasir gömrük rəsmiləşdirilməsi prosesi, malların beynəlxalq ticarətini asanlaşdırmaq üçün vacib olan logistik xidmətin bir hissəsidir. Həmçinin Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitəsinin keçirdiyi layihələr gömrük sektorunda ticarətin asanlaşdırılması və beynəlxalq ticarət payını artırma bilər.

Açar sözlər: Gömrük rəsmiləşdirilməsi, Ticarət asanlaşdırılması, Beynəlxalq ticarət asanlaşdırılması

Nəticəyə Əsaslanan Bütçənin Təşkili Xüsusiyyətləri Ülviyyə Yusifzadə

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi, dövlət büdcəsi xərclərinin nəticəliliyinə əsaslanan effektiv dövlət idarəetmə sistemini təmin etməkdir. Bunun üçün tədqiqatda Azərbaycanın və digər iqtisadi aspektdən yüksək tərəqisi olan bir sıra ölkələrin büdcə xərclərinə nəzər yetilmiş, büdcə xərclərinin strukturunun öyrənilməsi və xərclərin nəticəliliyinin qiymətləndirilməsinin nəzəri əsaslarının araşdırılmış, xərclərin nəticəliliyinin qiymətləndirilməsi üzrə yanaşmaların tətqiq edilmiş, Azərbaycan Respublikasında dövlət büdcəsi xərclərinin iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsində rolu, əsas istiqamətləri öyrənilmişdir. Məqalənin obyektini Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsidir. Predmeti. Azərbaycan Respublikasının büdcə xərclərinin nəticəliliyinin öyrənilməsi sahəsində nəzəri, statistik məsələlərin təhlili prosesidir. Son zamanlarda ölkəmizdə dövlət idarəetmə sistemindəki problemlərin həllinə dair məsələlərə daha çox diqqət yetirilir. Dövlət maliyyəsini səmərəli, nəticəli və məsuliyyətli idarəetmə məqsədlərinə nail olmaq üçün dövlət sektorunda müasir idarəetmə prosedurları və maliyyə idarəetmə proseslərini tətbiq etməklə büdcə dövrünün bütün mərhələlərindəki qüsurlar və nöqsanları ardıcıl şəkildə aradan qaldırmaq lazımdır. Bütçənin xərc prioritetlərinə uyğun olaraq hökumətin fəaliyyətinin dəyərləndirilməsi büdcə təhlili zamanı xüsusilə istifadə edilir. Bu yanaşmada əsasən bütçənin funksional bölmələri üzrə hökumətin konkret və ümumi fəaliyyət sahələrinin dəyərləndirilməsi nəzərdə tutulur. Məsələn, hökumətin sosial siyasətinə dəyər vermək zərurəti meydana gəlsə, tibb, elm, təhsil, sosial müdafiə, mədəniyyət və idman büdcəsini, infrastruktur siyasətinə dəyər verdikdə rabitənin və nəqliyyatın tərəqqisi ilə əlaqədar büdcəni analiz etməklə mənzərini müəyyən etmək olar. Strateji planlaşdırma ilə büdcə tərtibi xərclərin əlverişliliyinə zəmanət verməkdən əlavə nəticəyə uyğun olaraq hesabatların verilməsini də bir qədər asanlaşdırır. Ölçüləbilən göstəricilər və konkret fəaliyyətlər üzrə hesabat tərtib etmək nəticəsi təyin edilməyən, yəni qeyri-müəyyən fəaliyyətlər üzrə hesabat tərtib ediləndən lap çox sadə formatlı olur. Fəaliyyətin nəticələrinə əsasən hesabat bütün maliyyə ilinin yekunları üzrə tərtib edilir.

Açar sözlər: Bütçə, Xərc, Nəticəlik

Azərbaycanda Neft Gəlirlərinin Səmərəli İstifadəsinə Maliyyə Nəzarəti Və Onun İqtisadi Artıma Təsiri İsgəndər Əzimov

Xülasə

Azərbaycan Respublikasında aparılan islahatlar nəticəsində son zamanlar ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinə nail olunmuş, iqtisadiyyatda struktur dəyişiklikləri artmış, sahibkarlığın tərəqqisi üçün uyğun şərait yaranmışdır. Hər bir istiqamətdə ardıcılıqla görülən işlər dövlətin sosial-iqtisadi tərəqqisinə, eyni zamanda da ölkə əhalisinin rifah halının normal hal almasına güclü stimül vermişdir. Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının belə sürətli artımı müstəvisində fiskal rıcaqdan istifadə səviyyəsinin yüksəlməsi və neft gəlirlərinin bir qisminin dövlət infrastruktur projelərinə istiqamətləndirilməsi iqtisadi yüksəlişə, məşğulluğun artmasına, ölkə əhalisi gəlirlərin çoxalmasına müsbət təsir edib. O cümlədən, vurğulamaq lazımdır ki, son zamanlarda neft qiymətlərinin tədricən aşağı düşməsi və hasilatın pik nöqtəsinin artıq bitməsi fiskal siyasətdə mühüm təhliləri əsaslandırır. Mövcud global mühit və neft qiymətlərinin tez-tez dəyişməsi maliyyə dayanıqlılığının möhkəmləndirilməsini, təbii resurslardan qazanılan gəlirlərdən rəşional istifadəni və ciddi makroiqtisadi çərçivənin qəbul olunmasını zərurətə çevirir. Bu nöqtəyi-nəzərdən fiskal siyasət üçün çərçivənin təmin olunması və təbii resurslardan qazanılan gəlirlərə qənaət olunması üçün həyata keçirilən tədbirlərlə bərabər, hazırki iqtisadi vəziyyət əsas götürülməklə neft gəlirlərinin dövlət büdcəsinə transfertinin ən uyğun həddinin təyin olunması vacib mövzulardandır. İqtisadi müstəqilliyimizin hələ ilk illərində ərsəyə gətirilən iqtisadi, elmi-texniki, maliyyə, sosial-kadr imkanları, infraqstruktura dövlətimizə iqtisadi artımın resursundan qeyri-neft sahəsinin, insan kapitalının tərəqqisi hesabına iqtisadi artım göstərməyi əsas vəzifə olaraq hədəfləməyə şərait yaratdı. Bunların hamısı Azərbaycan Respublikasında iqtisadi artımın hərəkətverici qüvvələrində, şərtlərində yeni keyfiyyət fərqlilikləri yaradacaqdır.

Açar sözlər: Neft, Maliyyə, Məzarət, İqtisadi

Analysis of Investment Attractiveness of Financial Sector of Azerbaijan

Elchin Mamtiyev

Abstract

In the Republic of Azerbaijan fundamental and multilateral reforms are underway to create an independent national economy based on modern market relations and its efficient integration into the world economic system. One of the main directions of the reforms is related to the organization and development of modern banking and financial sectors, which are necessary for economic development in the country. In this regard, the development of the non-oil sector in the country over the past decade, reducing the disparities between regions and increasing the diversification of the economy has been focused on expanding the scope of these reforms for the main objectives of economic policy. Realization of existing goals is closely connected with development of financial and banking sector in the country and improvement of volume and structure of investments. The level of investment activity in Azerbaijan is one of the key factors in optimizing the structure of the economy and increasing the technical and economic level of production, determining economic growth. Especially after devaluations, the investment in banking sector has been a significant booster to recover the diminished activity. All capital injected into this sector has been employed by existing shareholders of the banks. Currently, no external involvement of investors is needed, as the internal financial sources are able to meet the demand in market.

Key words: **Bank, Investment, Profitability**

SOCAR'ın petrol stratejisi ve dış pazarlara etkisi Heyder Ahmedli

Özet

Azerbaycan'ın petrol stratejisi, petrol ve gaz endüstrisinin gelişimi için planlanan hedeflerin ve stratejinin uygulanmasına, ülkemizin dünya ekonomisindeki konumunu desteklemeye ve dış ekonomik ilişkilerin gelişmesine ve genişlemesine katkıda bulunmaya odaklanmıştır. Azerbaycan'ın petrol stratejisinin çekirdeği olan “Əsrin Müqaviləsi” gerçəkleşmesi, ülkemizin kalkınmasına katkı sağlayacak yeni bir yol açtı. Petrol stratejisi çerçevesinde alınan önemli tedbirler, önemli altyapı projeleri, petrol sektörünün hızlı gelişimi, ülkemizin dinamik sosyo-ekonomik gelişimi için sağlam bir temel oluşturdu. Modern küreselleşme koşullarında Azerbaycan'ın petrol stratejisinin gelişimi, genişlemesini, dış ticaret ilişkilerinin çeşitlendirilmesini, ticaret hacminin artmasını, ülkemizin dünya ekonomisine hızlı entegrasyonunu teşvik etmektedir. Son yıllarda yeni üretim tesislerinin oluşturulması, petrol ve kimyasal ürünlerin üretimi, nakliyesi ve satışı gibi yeni alanlardaki faaliyetlerimiz, kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamış ve faaliyetlerimizin istikrarına katkıda bulunmuştur. Bir malın fiyatı bir noktada düşerse, portföyümüzdeki diğer mal ve hizmetlerden elde edilen gelirdeki artış bu kayıpları telafi edecek ve nihai sonucu bir ölçüde dengeleyecektir. Ancak, SOCAR'ın işinin petrol ve gaz sektörünün değer zinciriyle bağlantılı olduğunu unutmamak gerekir. Yeni tesislerin sürdürülebilir çalışması, kesintisiz hammadde tedarikine bağlıdır. Bu nedenle petrol ve gaz sahalarının geliştirilmesine yönelik yatırımlar devam etmekte ve petrol sektörünün tüm alanlarında olduğu gibi bu yönde devlet desteği sürekli olarak hissedilmektedir. Çalışmanın amacı SOCAR'ın stratejik yönetim ile bağlı kararların hangi derecede uygulandığını, stratejik yönetim metodlarının nasıl kullanıldığını, kararların hangi organizasyonel düzeyde alındığını araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: strateji, dinamik sosyo-ekonomik, petrol

Pul Siyasətinin Transmissiya Mexanizmləri Və Azərbaycan Təcrübəsinin Qiymətləndirilməsi Rəvan Ağalarzadə

Xülasə

Bir çox iqtisadçılar və siyasətçilər iqtisadiyyatda stabilliyi qorumanın əsas yolu kimi monetar siyasəti dəstəkləyirlər çünki iqtisadiyyatın stabilləşdirilməsində fiskal siyasət öz gücünü itirib. Müasir dövrdə mərkəzi banklar inflyasiya ilə mübarizə zamanı qiymət stabilliyinin pozulmaması üçün monetar siyasətdə daha çox istinad olunur. Bu nöqteyi-nəzərdən pul siyasəti iqtisadiyyat sahəsində dayanıqlı artım və aşağı inflyasiya səviyyəsinin qorunub saxlanması üçün çox güclü alətdir. Eyni zamanda, pul siyasətinin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi üçün onun iqtisadiyyat sahəsinə göstərdiyi təsirini və zamanlamasını konkret olaraq qiymətləndirmək tələb edilir. Məlumdur ki, ölkə iqtisadiyyatımızda son illərdə cərəyan etmiş hadisələr, başqa sözlə desək, dünya bazarında neftin qiymətinin kəskin olaraq azalması, iqtisadiyyata neft sektorundan gələn valyuta gəlirlərinin tədricən azalması yerli valyutanın dəyərinin azalmasına gətirib çıxarmışdır. Nəticə etibarilə, Mərkəzi Bank bir il içərisində ümumilikdə iki dəfə devalvasiya qərarı almışdır. Bunların hamısı məzənnə kanalının effektivliyinin müəyyən edilməsini aktuallaşdırdı. Buna görə də, bu tədqiqat işində məzənnə kanalı Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün təhlil olunmuşdur. Məlumdur ki, ölkə iqtisadiyyatımızda son illərdə cərəyan etmiş hadisələr, başqa sözlə desək, dünya bazarında neftin qiymətinin kəskin olaraq azalması, iqtisadiyyata neft sektorundan gələn valyuta gəlirlərinin tədricən azalması yerli valyutanın dəyərinin azalmasına gətirib çıxarmışdır. Nəticə etibarilə, Mərkəzi Bank bir il içərisində ümumilikdə iki dəfə devalvasiya qərarı almışdır. Bunların hamısı məzənnə kanalının effektivliyinin müəyyən edilməsini aktuallaşdırdı. Məqalənin əsas məqsədi neft ixrac edən ölkələrdə pul siyasətinin mahiyyətini, ölkənin inkişafında pul siyasətinin əsas istiqamətlərini öyrənməkdir. İqtisadiyyat sahəsində istənilən dövlətin əsas məqsədi möhkəm iqtisadi artımı, daxili qiymətlərin sabitliyini, həmçinin xarici iqtisadi tarazlığı təmin etməkdir.

Açar sözlər: Pul, Maliyyə, Transmissiya

E-ticaret ve Çevrimiçi Alışveriş Zamanı Tüketici Satınalma Davranışlarını Etkileyen Faktörler

Aytac Yusifzade

Özet

Artık hayatımızın en önemli kısmını oluşturan internetin her gün son süratle gelişmesi, onun neredeyse her alana nüfuz etmesine sebep oluyor. Günümüz teknolojileriyle internet her yerde ulaşılabilir olmuştur. Ekonominin temelini oluşturan ticaret de internetin sağladığı olanaklar sonucu e-ticaret halini almıştır. Kendi faaliyetlerini ve müşteri tabanını genişletmek, karlarını artırmak isteyen satıcılar internetin onlara sunduğu avantajlardan yararlanarak e-ticaret faaliyetleri göstermeye başlamışlar. Değişen koşullar nedeniyle günün büyük bir kısmını internette ve sosyal medyada geçiren tüketicilerin sayısının artması, internetin bizlere sunduğu avantajlar ve diğer bu gibi nedenler göz önüne alındığında pazarlamacılar ve işletmeler için alışveriş imkanlarının internet üzerine taşınması son derece önemli bir konudur. Tüketiciler açısından bakıldığında e-ticaret, fiziksel çabaları azalttığı, her tüketici için ayrı bir pazar alanı oluşturduğu, maliyet ve zaman bakımından tasarruf sağlamaya yardımcı olduğu ve istenilen pazarlamacı ve işletmelerin faaliyetlerini kolayca karşılaştırmaya yardımcı olduğu için internetin en çok kullanılan özelliklerinden biri haline gelmiştir. Rakiplerine karşı avantaj sağlamak, pazarlama faaliyetlerini genişletmek ve satışlarını artırmak isteyen e-pazarlamacılar tüketicilerin e-ticarete ne kadar meraklı olduğunu anlamak için e-ticarete tüketicilerin satınalma davranışlarına daha çok etki eden e-ticaret faktörlerini iyice incelemeli, e-pazarlama stratejileri buna uygun olarak tasarlamalıdır. Bu çalışmanın amacı e-ticaret faaliyetlerinden yararlanan tüketicileri internette alışveriş zamanı etkileyen faktörleri araştırıp incelemektir. Bunun için genel olarak e-ticaret kavramı, satınalma karar süreci, e-ticaret ve geleneksel ticaret arasındaki farklar, e-ticaretin avantajları ve dezavantajları gibi konular teorik olarak açıklanmış, onlayn tüketicileri etkileyen faktörler analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: e-ticaret, tüketici davranışı, internet, güven

Xarici Ticarət – Azərbaycan Respublikasının dünya təsərrüfat sistemində inteqrasiyasının mühüm amili kimi

Nərgiz Səfərli

Xülasə

Azərbaycanın dünyadakı bir sıra ölkələr ilə ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, dünya iqtisadi məkanında inteqrasiya etməsinin sürətləndirilməsi ölkəmizin əsas vəzifələrindən hesab edilir. Ölkənin inkişafında aparıcı amillərdən olan xarici ticarətin rolu əvəzəedilməzdir. Məhz bu səbəbdən də xarici ticarətin strategiyasının qurulmasındakı düzgünlüyü, onun təkmilləşdirilməsi zəruridir. Dünya ölkələri ilə əməkdaşlıq etmək ölkəmizin milli iqtisadiyyatının inkişafı üçün mühüm töhfədir. Azərbaycan daim sosial –iqtisadi inkişafında dünya ölkələri ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır. Məqalədə xarici ticarətin strategiyası və onun göstəriciləri təhlil edilmiş, bir sıra perspektivlər müəyyən edilmişdir. Ölkəmizin dünya təsərrüfatında inteqrasiyasının sürətləndirilməsi, daha da irəliləməsi üçün xarici ticarət strategiyası və onun perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi, bir sıra təkliflərin hazırlanması, iqtisadi sabitliyin əldə edilməsi, yeni məzənnə siyasətinə keçid etdikdən sonra ixracın potensialının artırılmasına görə tədqiqat faydalı sayıla bilər. Xarici ticarət siyasəti ölkəmizin xarici iqtisadi siyasətində əsasən iki yanaşmanı – dövlətin əmtəə mübadiləsinə müdaxilə etmə vəziyyətindən asılı şəkildə azad ticarəti yaxud da proteksionizmi əks etdirir. Əvvəlki zamanlarda azad ticarət üstünlük təşkil edirdi, lakin hazırkı dövrdə get – gedə iki yanaşmanın hər birinin optimal nisbətindən istifadə etməyə səy göstərir.

Açar sözlər : Xarici Ticarət, Xarici Ticarət Dövriyyəsi, İdxal, İxrac, Xarici İqtisadi Əlaqələr

Müasir Dövrdə Beynəlxalq Kreditlərdən İstifadənin Perspektivləri Aqşin Məmmədli

Xülasə

İnkişaf etməkdə olan ölkələr iqtisadi inkişaf və böyümə məqsədlərinə çatmaq üçün bir çox struktur problemləri həll etməlidirlər. Bu ölkələrin strukturunda əsas problemləri iqtisadiyyatda investisiya yetərsizlik və kəsir olmasıdır. Buna görə, bu ölkələr inkişaf və böyümə hədəflərinə çatmaq şərti ilə inkişaf etmiş ölkələrin səviyyəsinə çatmaq üçün xarici mənbələrdən lazımı maliyyələşməni əldə etməlidirlər. Xarici mənbələr əldə etmə üsulları, iqtisadiyyata təsiri və istifadəsi məqsədi və qaydası baxımından fərqlənə bilər. Xarici mənbələr ümumiyyətlə ölkələrə birbaşa xarici investisiya, portfel investisiyaları və xarici kreditlər şəklində gəlir. beynəlxalq kredit təşkilatları dünyanın İEOÖ-ə kreditləşməni təşkil etməklə onların iqtisadiyyatlarında mühüm yer tutur və ölkələrarası beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin tənzimlənməsində iştirak edir. Ayrılmış beynəlxalq kreditlərin ölkənin iqtisadi sferasında yönəltdiyi istiqamətlər kreditin formasına və müddətinə görə dəyişə bilər. Beynəlxalq maliyyə yardımını kimi kreditləşməni həm digər xarici dövlətlər, həm də beynəlxalq maliyyə təşkilatları həyata keçirirlər. Burada əsas məqsəd kreditör olan tərəfin yatırım etdiyi kapitalı bütünlükdə geri alması və həmçinin kapitalın əvvəlcədən razılaşdırılmış qaydada müəyyən faizi qədər gəlir əldə etməsi, maliyyə yardımına ehtiyacı olan İEOÖ-in isə finans qaynaqlarına olan ehtiyacını qarşılamaqdır. Beynəlxalq kreditləşməni həyata keçirən beynəlxalq təşkilatlar Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF), Dünya Bankı (DB), Dünya Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (DYİB) kimi iri maliyyə təşkilatlarıdır. Azərbaycanın xarici borclarının əsasını bu qurumlara olan beynəlxalq kreditlər təşkil edir ki, bu da onun tədiyə balansında əks olunduğundan gələcəkdə balansa necə təsir edəcəyini nəzəri olaraq müəyyənləşdirmək aktual məsələlərdəndir.

Açar sözlər : Beynəlxalq Kredit, Beynəlxalq Valyuta Fondu, Dünya Bankı, İntestisiya Yetərsizlik

Vergilərin Tarixi Əhəmiyyəti və Dövlət Büdcəsinə Təsirinin Qiymətləndirilməsi. Qismət Qəfərli

Xülasə

İqtisadi artıma bir çox amillər təsir edir ki, bu amillər iqtisadiyyatın və cəmiyyətin bütün sahələrini əhatə edir. Bu amillərin formalaşmasında və nəticədə iqtisadi artıma təsirində vergilər xüsusi rol oynayır. Müxtəlif vergi dərəcələrinin və vergi növlərinin tətbiqi, vergi qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi prosesi, vergi inzibətçiliğinin kefiyyəti bilavasitə iqtisadi artıma öz təsirini göstərir.

İnkişaf Etmiş Ölkələrdə (İEO) zaman-zaman baş verən maliyyə böhranı, Dövlət büdcələrində kəsirlərin artması iqtisadi artıma vergi siyasəti vasitəsi ilə təsir etmə imkanını aktual bir mövzuya çevirmişdir. Həyata keçirilən vergi siyasəti vergitutma bazasına və gəlirlərin köçürülməsinə birbaşa təsir edir. Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) qloballaşan dünyada iqtisadi artımın əsas göstəricisidir. ÜDM-un isə formalaşmasında isə milli korporasiyalar, beynəlxalq holdinqlər və şirkətlər önəmli rol oynayır. Ancaq onu qeyd etmək lazımdır ki, dünyada həyata keçirilən beynəlxalq ticarət əlaqələrinin 80%-i multi-millli korporasiyalar vasitəsi ilə həyata keçirilir. Bu şirkətlər müxtəlif vergi dərəcəsinə malik olan ölkələrdə fəaliyyət göstərməsi həmin şirkətlərin gəlirlərinin maksimum edilməsi məqsədi ilə vergilərin minimuma endirilməsi məsələlərini real sürətdə gerçəkləşdirilməsinə imkan verir ki, bunun nəticəsində külli miqdarda vəsaitlər büdcədən yayındırılır.

Ölkəmizdə vergi sistemi artıq demək olar ki, yetəri qədər inkişaf etmişdir. Sahibkarlar üçün ölkəmizdə mənfət vergisinin dərəcəsi 20%-ə endirilmişdir ki, bu sahibkarlar üçün yetəri qədər stimullaşdırıcı bir haldır. Dərəcələrin artırılması ölkədə sahibkarların müflisləşməsinə və vergidən yayınma hallarına gətirib çıxara bilər ki, bu proses ölkəmiz üçün heçdə yaxşı nəticələr verməz. Vergi dərəcələrinin dolaylı vergilər yolu ilə vətəndaşlara da mümkün müdaxiləsi vardır ki, bu vergilər ölkədə büdcə daxilmalarının əsasını təşkil edir və çox artırılması vətəndaşların rifahına mənfə təsir edər. Hazırkı dövürdə vergilər vasitəsi ilə büdcəyə daxilmaların əhəmiyyəti nə qədər çoxdursa, iqtisadi sabitliyin qorunması da əsas önəm kəsb edən məsələlərdəndir.

Açar sözlər: Dövlət Büdcəsi, Vergi Siasəti, İqtisadi Sabitlik

Xidmət Müəssisələrində Malların Uçotu Rəşid Quliyev

Xülasə

Mal ehtiyatı mövcud olan bütün cəmiyyətlərdə ictimai məhsullarının yaranması, bu məhsulların həcmi, quruluşu, yerləşdirilməsi və onlardan istifadə edilməsi sözügedən cəmiyyətin mühüm iqtisadi qanunu ilə təyin edilir. Bu nöqtəyi-nəzərdən də bazar iqtisadiyyatı olan mühitdə, malların rolu və faydası tamamilə dəyişir, o, ticarətin vacib tərkib hissəsi hesab edilir. Ona görə ki, zəruri mal ehtiyatı əmələ gəlmədən onun satışının fasiləsizliyini təmin etmək mümkün deyildir. Məqalənin əsas məqsədi malların uçotu təhlilinin mövcud vəziyyəti, onun qorunması üzərində operativ nəzarəti daha da inkişaf etdirmək və malların uçotunun inkişafı istiqamətlərini təyin etməkdir. Bununla yanaşı, əsas məqsəd ticarət kommersiya qurumlarında mal uçotunun həyata keçirilməsi qaydasında mövcud çatışmayan cəhətlərinin və qüsurlarının üzə çıxarılması və ləğv edilməsi, mal uçotunun həyata keçirilməsi zamanı ortaya çıxan əməliyyatların mühafizə edilməsi və onlardan əlverişli şəkildə istifadə edilməsinə, malların optimal səviyyəsinin təyin edilməsinə və iqtisadi analizlərin aparılmasına şərait yaradacaq nəzəri və praktiki təkliflərin və tövsiyələrin verilməsindən ibarətdir. Bu səbəbdən də, araşdırmanın məqsədinə əsasən bir sıra vəzifələrin həll edilməsi zəruridir. Məqalədə mal əməliyyatlarının mahiyyəti müəyyən edilmiş və bu əməliyyatların müəssisələrin uçot registrlərinə təsiri göstərilmişdir. Əlavə olaraq qanunvericiliyin və beynəlxalq standartların mal əməliyyatlarının aparılmasına dair tələbləri, mal əməliyyatlarının uçotunun təkmilləşdirilməsi üçün hazırlanmış təlimat xarakterli sənədlər analiz edilməsi, bu qaydalara uyğun səviyyədə uçotun qurulması üçün müəssisələrin atmalı olduğu addımların müzakirə edilməsi bu mövzunun əhəmiyyətini daha da artırmaqdadır.

Açar sözlər : müəssisə, xidmət ehtiyatları, xidmət ehtiyatlarının hərəkəti, uçot

Müəssisələrin Maliyyə Risklərinin Ekometrik Qiymətləndirilməsi

Əhməd Hübətov

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi beynəlxalq maliyyə sisteminin qeyri-dayanıqlılığı şəraitində müəssisələrin maliyyə risklərinin azaldılmasına dair problemlərinin öyrənilməsi, onun təkmilləşdirilməsi istiqamətlərinin və səmərəliliyinin yüksəldilməsi yollarının müəyyənləşdirilməsidir. Müəssisə daxilində fəaliyyətdə olan dayanıqlı maliyyə imkanlarının yaranması, müəssisənin əsas istiqamətləri üzrə onların əlverişli şəkildə bölüşdürülməsi və istifadə edilməsi ilə təyin edilir. İEO-in təcrübəsindən məlum olur ki, maliyyə imkanlarının inkişaf etməsi məsələsi ümumi məzmunlu problemdir. Sözügedən bu problemin ayrılmaz tərkib hissələri kimi ilk növbədə maliyyə vəsaitlərinin yaranma və gerçəkləşmə mexanizmlərinin üzə çıxarılması, maliyyə vəsaitlərinin strukturunun yaxşılaşdırılması vəzifələrinin təyin olunması və onların həll edilməsi istiqamətlərinin aşkar edilməsi çıxış edir. Hazırda idarəetmədə vacib sektorlardan biri də risk idarəetməsi hesab edilir. Müəssisələrdə müəyyən itkilərin əngəllənməsi üçün qabaqcadan risklərin idarə olunmasını prioritet mövzulardan biri kimi müəyyənləşdirməlidir. Müəssisələrdə yaranan biləcəklər risklər təsnif edilməli onların əlamətləri, meydana gəlmə səbəbləri tədqiq edilməli, əsas üsullarla ölçülməli və onların azaldılması prosesləri təmin olunmalıdır. Son zamanlar yaranan böhranlar və iqtisadi baxımdan geriləmələr bir daha sübut etdi ki, risk idarəetməsini doğru şəkildə həyata keçirməyən müəssisələr böyük itkilərə uğramış, bəzi vaxtlarda iflas olmaq təhlükəsi ilə də üzləşmişdir. Son illər dünyadakı iqtisadi böhran, neftin qiymətinin aşağı düşməsi Azərbaycana təsirsiz ötüşmədi. Ölkəmizdə devalvasiyanın baş verməsi, yerli valyutanın dəyərinin kəskin ucuzlaşması müəssisələrin fəaliyyətinə ciddi təsir göstərdi, hətta bir çox müəssisələr bağlanmışdır. Müəssisələrin fəaliyyətinin tənzimlənməsi sahəsində olan normativ tələblər daha da sərtləşdirilmiş və maliyyə dayanıqlılığını təmin edəcək biləcəklər səviyyədə müəyyən olunmuşdur və ümumilikdə maliyyə bazarlarının sağlamlaşdırılması istiqamətində islahatlar aparılması, ölkəmizdəki bu sahəyə xüsusi yer ayrılması risk idarəetməsini ön plana çıxarmış, tədqiqatın aktuallığını artırmışdır.

Açar sözlər: Bank, Risk, Menecment

Markanın tüketici satın alma davranışları üzerinde etkisi Şehane İsmayılzade

Özet

Küreselleşme sonucunda, ülkeler arası sınırların ekonomik anlamada ortada kalkması sebebi ile ticaret gelişmiş, üreticiler dünya pazarına yeni ve farklı ürün çeşitleri ile katılmışlar. Ürünlerinin tüketici hafızasında daha iyi kalması ve yanı zamanda rakabete devamlı mamül yaratmak ve daha büyük pazar payı edinmek amacıyla üreticiler markalaşma stratejini kullanmaktadırlar. Markalaşma her hangi bir ürün ve ya hizmete sadece bir marka adı vermek ve dış dünyaya kuruluşun işareti ve baskısını bildirmekten daha fazla bir anlama gelmektedir. Markalar ürün farklılaştırma ve pazar bölümlendirme stratejisinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bir marka sadece piyasaya etki etmez aynı zamanda bir çağrı, bir vizyon ve kategorinin ne olması gerektiğine dair belirgin bir tasarımla pazarı düzenler. Ayrıca marka yaratma süreci stratejik olarak belirli aşamalardan geçen uzun bir süreçtir. Markalaşma kavramına hem tüketici, hem de işletme açısından ikiboyutlu olarak ele ala biliriz. Üreticiler markalaşma stratejisinin kullanarak marka farkındalığı yaratark tüketim tarzlarına yön vermeği amaçlamaktadırlar. Tüketiciler ise ürün satın alma sürecinde ürünün fizyolojik niteliklerinin yanı sıra onun markasına da dikkat etmektedirler. Günümüzde tüketiciler arasında satın alma zamanı marka tercihlerinin giderek artması gözlemlenmiştir. Marka farkındalığı, marka çağrışımı ve marka sadakat gibi ifadeler marka ve tüketici ilişkisini açıklamak için kullanılmaktadır ve yanı zamanda tüketici ve marka ilişkisini belirleyen bir çok model geliştirilmiştir. Ayrıca tüketicilerin kararalma sürecine demografik, psikolojik, kültürel faktörler de etki etmektedir.

Açar sözcükler : marka, tüketici davranışı, marka bilinci, marka farkındalığı

KOBİ'lerin Stratejik Plan Uygulamaları Ve Karşılaştığı Sorunlar Nicat Zeynalov

Özet

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) dünya ekonomisindeki rolü büyüyor ve önem kazanıyor. KOBİ'ler için gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde yeni işler yaratmak ve pazar koşullarındaki değişikliklere uyum sağlamak giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu durum gelişmekte olan ülkeleri KOBİ'lerin geliştirilmesi ve geliştirilmesi için uygun politikalar belirlemeye zorlamaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için büyük önem taşımaktadır. KOBİ'leri bu kadar önemli kılan temel faktörler esnek üretim yapıları, krizlere dayanma yeteneği, değişime adaptasyon yeteneği, büyük işletmelerin destek departmanları olarak işlev görebilmeleri ve yüksek rekabet gücüdür. KOBİ'lerin bir başka özelliği de müşterilere yakın olmalarıdır. Bu nedenle talebin özelliklerini daha iyi anlayarak daha doğru ve hızlı bir şekilde yanıt verebilir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler her ülkenin ekonomisinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Lakin KOBİ'ler buna rağmen bazı finansal, üretim, pazarlama, teknoloji, yasal, bürokratik ve en esası yönetim ile ilgili sorunlar yaşamaktadır. Artan rekabet koşullarına uyum sağlamak ve varlığını sürdürebilmesi için KOBİ'ler iyi bir çevre analizi (SWOT) yaparak alternatifler içerisinde strateji belirlemeli, stratejik yönetim süreci aşamalarını ve planlama uygulamalarını nicel ve nitel olarak incelemelidirler. Çalışmanın amacı bu işletmelerde stratejik yönetim ile bağlı kararların hangi derecede uygulandığını, stratejik yönetim metodlarının nasıl kullanıldığını, kararların hangi organizasyonel düzeyde alındığını araştırmaktır. Çalışma Azerbaycanda küçük ve orta ölçekli işletmeler üzerinden yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: yönetim, işletme, KOBİ, strateji, gelişme

The Impact of Oil Price Shocks on Corporate Return in Azerbaijan

QURBAN HUSEYNLI

Abstract

The article describes a study of the relationship of the main macroeconomic indicators and sharp fluctuations in oil prices. In many works, the impact of oil price fluctuations on the economy is considered from a theoretical point of view. The main objective of the author was to study the empirical effect of fluctuations in world oil prices on the economies of oil exporting countries. It is often pointed out that oil plays a key role in the economies of countries that export crude oil and petroleum products. According to the results of this study, the shock of changes in oil prices in the short term leads to increased economic growth, unemployment, non-oil exports and oil production in Azerbaijan. In the medium term, the price shock on oil leads to increased economic growth, non-oil exports, oil production and an increase in FDI inflows in Azerbaijan, as well as increased inflation, non-oil exports and oil production in Iran. In the long run, changes in oil prices increase economic growth, inflation and foreign direct investment in Azerbaijan. The degree of scientific development of the problems of formation of world oil prices and their impact on the development of the Azerbaijan economy is determined by the high practical relevance of these studies. The works of foreign authors contain an analysis of pricing factors in the global oil market, the impact of its dynamics on the global economy, and approaches to forecasting the price of this resource are proposed.

Key words: Oil, Economic, Prices

**The Impact of Oil Price Shocks on Government Budget:
The Case of Azerbaijan
Fariz Alakbarov**

Abstract

In the context of globalization, world oil prices have become one of the most important economic indicators that have a direct impact on the state of commodity and financial markets, as well as national budget systems. Under the influence of the expectations of business entities regarding the future dynamics of world oil prices, exchange rates, stock quotes, consumer and wholesale prices are formed. The forecasts of the global oil market are considered in the development of state budgets and investment projects of the corporate sector. Oil prices significantly affect production costs. World oil prices are influenced by a wide range of economic, political and climatic factors. (Brigham & Erhardt, 2005). In the modern global economy, there is a noticeable effect on the world oil market of the dynamics of derivatives markets, which, in turn, are formed under the influence of the liquidity of leading currencies. (Braginsky, 2008). The situation on the world oil market has a particularly noticeable effect on the economies of the exporting countries of this resource. In such countries, revenues from the export of oil and other energy carriers determine the dynamics of total solvent demand and tax revenues to budgets of all levels, affect the formation of the national currency and the rate of inflation.

Key Words: Azerbaijan budget, Oil Prices, Oil Shocks

**Regional İnkişaf Sistemində Azad İqtisadi Zonaların Mahiyyəti
Və Fəaliyyət Mezanizmləri
Pünhan Bayramov**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi regional inkişafda mühüm əhəmiyyətə malik olan azad iqtisadi zonaların rolu, mövqeyi və sosia-iqtisadi əhəmiyyəti haqqında təhlil aparmaqdır. Azad iqtisadi zonalar dünya və ölkə təcrübəsində yaradılması və fəaliyyəti təcrübəsini tətbiq edərək bu əsasda regionların və yerli öznü idarəetmənin inkişafının stimullaşdırılması üçün onlardan səmərəli istifadə olunması imkanlarını təyin etməkdən ibarətdir. Azad İqtisadi zonalar və ya Sərbəst iqtisadi ərazilər müxtəlif ölkələrin ticarət və ticarət idarələri tərəfindən təyin olunmuş xüsusi iqtisadi zonadır. Bu termin şirkətlərin iqtisadi fəaliyyətini təşviq etmək üçün çox yüngül və ya ümumiyyətlə vergi tutulmayan sahələri təyin etmək üçün istifadə olunur. Regionların muxtariyyətinin inkişafı və böyüməsi beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin və ticarətin artması ilə əlaqədar onların tanınma dərəcələrinin artmasını nəzərdə tutur. Bu variantlardan biri beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin və ticarətin dövlət (və ya özəl) tənzimlənməsinin müəyyən bir növü kimi azad iqtisadi zonadır. Dünyadakı Sərbəst İqtisadi Zonalar pulsuz - ticarət, liman, iqtisadi, bank və ya rüsumsuz ticarət mağazaları və anbarları əhatə etməlidir. Ümumiyyətlə, onlar sənaye ixracatını stimullaşdırmaq, valyuta gəlirlərini artırmaq və yeni iqtisadi metod və mexanizmləri sınaqdan keçirmək üçün laboratoriya olaraq istifadə olunan iş yerlərini hazırlamaq üçün hazırlanmışdır. Bütün Azad İqtisadi Zonaların daha bir əlverişli xüsusiyyəti əlverişli investisiya mühitinin - bu və ya digər ölkədə (müvafiq bölgədə) qalan iqtisadi sahədə fəaliyyət göstərən ümumi rejimlə müqayisədə gömrük, vergi, maliyyə imtiyazları və inzibati güzəştlərdir.

Açar sözlər: zona, iqtisadi, regional

İdman Turizminin Ölkə İqtisadiyyatındakı Yeri **Samir Ələsgərov**

Xülasə

Son zamanlarda xarici mühitdəki davamlı dinamik dəyişikliklər həm biznes strukturları, həm də bütövlükdə cəmiyyət üçün yeni idarəetmə həllərinin axtarışını zəruri edir. Öz növbəsində idman sosial təcrübənin bir elementi olaraq fərd və cəmiyyətə güclü təsir göstərməyə qadirdir. Və bu təsir yalnız idman prinsipləri və analoqların təşkilatlar və ya funksional vahidlər səviyyəsində tətbiqi ilə məhdudlaşmır, daha böyük potensiala malikdir. Bu potensialdan səriştəli istifadə, daha fırvan və xoşbəxt bir cəmiyyətə çatmaq üçün idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi üçün təsirli bir vasitə ola bilər.

Müasir sivilizasiya böyük dərəcədə mühiti, sosial institutları, insanın özünü dəyişdirir. Bu baxımdan bədən tərbiyəsi təkə sosial yeniliklərin mənbəyi kimi deyil, həm də insanın (Homo sapiens) təbiətini sosial fərd olaraq dəyişdirmək üçün bir vasitə kimi qiymətləndirilir. Bu, müasir tədqiqatçıların cəmiyyətin fiziki mədəniyyətinin bərpası ilə əlaqəli sosial institutlarının potensialını müəyyənənləşdirmək, daxili ehtiyatlarını və sosial-mədəni proseslərin effektiv idarə olunması üçün yeni imkanları tapmaq istəyini aydın göstərir.

İdman çağdaş dövrdə insanların ən çox üstünlük verdiyi fəaliyyət sahələrindən biridir. İdman turizmi Azərbaycanda ən məşhur turizm növlərindən biri hesab olunur. Bir sıra mötəbər səviyyəli idman tədbirlərinin Azərbaycanda keçirilməsi, idman turizminin inkişafı üçün yatırılan investisiyalar, qəbul olunan dövlət proqramı ölkəyə idmanla bağlı daha çox turistlərin gəlməsinə səbəb olur. Gələcək turistlərin ölkədən məmnun halda geri dönməsi və bir daha səyahət etməsi üçün mehmanxana sənayesinin də önə çəkilməsi islahatların əsas prioritetlərdən biridir.

Açar sözlər : Bədən tərbiyəsi və idman, İdman iqtisadiyyatı, İdman turizm

**Məzənnə Rejimlərinin Əsas Xüsusiyyətləri Və Onların Seçilməsinin
Nəzəri-Metodoloji Aspektləri
Fidan Məmmədova**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi təbii resurslarla zəngin ölkələrdə məzənnə rejimlərinin əsas xüsusiyyətləri və onların seçilməsi məsələləri, valyuta siyasətinin əlverişliliyini təyin etmək, neftlə zəngin olan ölkələrin əsas makroiqtisadi məqsədlərə nail olmaqda məzənnə rejimlərindən təsir gücündən istifadənin əsas üsullarını göstərməkdən ibarətdir. O cümlədən Mərkəzi Bankın pul siyasətinin faydasını təyin etmək, Milli Bankın mühüm məqsəd və funksiyalarının, valyuta məzənnə siyasətinin ən əlverişli forma və üsullarına dair yerli və beynəlxalq təcrübənin tədqiqindən ibarətdir. Valyuta məzənnəsi valyuta sisteminin vacib elementidir. Dəyər nisbəti vasitəsi ilə məzənnə yolu ilə müxtəlif ölkələrin milli pul vahidlərinin müqayisəsi həyata keçirilir. Beynəlxalq iqtisadi münasibətlərdə və qlobal sosial bərpada məzənnənin rolu vacibdir. Valyuta məzənnəsinin köməyi ilə dünya və milli bazarların qiymətləri, fərqli dövlətlərin maya dəyəri göstəriciləri müqayisə edilir. Valyuta məzənnəsinin təsərrüfat subyektlərinin maliyyə vəziyyətinə təsiri və fəaliyyətlərinin maliyyə göstəricilərindəki effektivliyi son dərəcə vacibdir. Məzənnə və onun formalaşmasına milli və dünya iqtisadi siyasətinə birbaşa mütənəsbil olaraq müxtəlif amillər təsir göstərir. Məzənnə rejiminin sabit və üzən vəziyyətdə olması seçimi daxili iqtisadi vəziyyətdən, pul dövriyyəsinin vəziyyətindən, tədiyyə balansının balansından, dünya iqtisadiyyatında və beynəlxalq ticarətdəki rolundan, valyuta ehtiyatlarının toplanmasından asılıdır. Dövlət məzənnə rejimini müəyyənləşdirir və qlobal bazar amillərinin milli iqtisadiyyata təsirini azaltmaq, inflyasiya təsirini sabitləşdirmək, məzənnələrin tənzimləyici rolunu artırmaq və dünya iqtisadi münasibətlərində fəal iştirak etmək üçün onu optimallaşdırmağa çalışır. Təbii resurslarla zəngin ölkələrdə effektiv məzənnə yaratmaq problemi davam edən iqtisadi islahatlar, inkişaf parametrlərinin əmtəə qiymətlərindən dünya bazarlarında yüksək səviyyədə asılılığı və maliyyə sisteminin dünya təsirlərinə açıq olması ilə əlaqədar olaraq pul tənzimlənməsi sistemindəki ən mürəkkəb problemlərdən biridir.

Açar Sözlər: Məzənnə, Rejim, İqtisadi

Müasir təşkilatlarda dəyərlər və idarəetmə prinsiplərinin formalaşması **Pərvin Kərimxanlı**

Xülasə

Bu məqalədə müasir təşkilatlarda dəyərlər və idarəetmə prinsiplərinin mahiyyəti və formalaşması və onların təşkilatın idarə olunmasında rolu tədqiq olunmuşdur. İnsanların ehtiyaclarının qarşılınması üçün təşkilatların istehsal etdikləri mal və xidmətlərə, bu mal və xidmətlərin davamlı istehsalının təmin edilə bilməsi üçün isə yüksək səviyyədə təşkil olunmuş idarəetməyə ehtiyac vardır. İdarəetməni effektiv şəkildə həyata keçməsi üçün onun müəyyən standartlar və normalar əsasında işlənilib hazırlanması və təşkilatın fəaliyyətini tənzimləyən konkret idarəetmə prinsiplərinin işlənilib hazırlanması müasir təşkilatlar üçün olduqca vacib bir məsələdir.

Prinsip müəssisənin idarəedilməsi metodları və funksiyaları sistemində başlıca rol oynayan mövqeyə malikdir. Çünki, bu prinsiplər idarəetmə fəaliyyətinin və funksiyalarının reallaşdırılmasında idarəedicilərin əldə rəhbər tutduqları qanun və qaydaları özündə əks etdirir. İdarəetmə prinsiplərini idarəetmə funksiyalarının həyata keçirilməsi üzrə rəhbərin davranışının başlıca ideyaları, qayda və qanunauyğunluqları kimi təsəvvür etmək olar. Təşkilatın idarəetmə prinsipləri idarəetmə prosesinin sisteminə, strukturuna və təşkilinə aid olan tələbləri müəyyənləşdirir.

Təşkilati mədəniyyət isə, bir təşkilatın bənzərsiz sosial və psixoloji mühitinə töhfə verən əsas inanclar, fərziyyələr, dəyərlər və qarşılıqlı təsir yolları kimi müəyyən edilmişdir. Təşkilatın izlədiyi mədəniyyət işçilərə və onların arasındakı münasibətlərə dərin təsir göstərir. Bir şirkətin təşkilati dəyərləri başqalarına onun nə olduğunu, niyə yaradıldığını və digər şirkətlərdən nə ilə fərqləndiyini bildirir. Dəyərlər təşkilatın əsas təməllərindən biridir. Ancaq təməli sağlam olan bir topluluq sağlam ayaqda qala bilər. Dəyər ifadələri bir təşkilatın riayət etdiyi prinsipləri və etikaları sadalayır. Təşkilat üçün etik bir təməl meydana gətirirlər.

Açar sözlər : İdarəetmə, Prinsip, Dəyər, Mədəniyyət.

The Impact of Internet Banking on The Use of Banking Services

Bakhtiyar Zeynalov

Abstract

The article suggests directions for improving the activities of Internet banking. The rating is analyzed and legal documents governing Internet banking are presented. The main goals and objectives of the development of Internet banking in the Azerbaijan Republic are determined. The analysis of aspects of the operation of remote banking services, such as the authentication process, receiving notifications of completed actions, user confirmation of completed operations and the use of electronic signatures is carried out. The problems of increasing the use of Internet banking have been identified, including virtuality, a low degree of trust in electronic money and a low cultural level of the population in working with new technologies. Today, when the number of banking services is constantly growing, the quality of the bank's work with customers is determined not only by the set of services provided, but also by the level of implementation of computer and Internet technologies, which greatly simplify the process of customer interaction with the bank. The banking sector is the most sensitive to their development. This is explained by the need to serve customers on a wide geographical scale (from regional to international) with minimal costs and with the maximum degree of convenience and universality of the services offered. The widespread use of Internet technologies contributes to the high competition in banking. Thanks to the Internet, the market for banking services and products has expanded significantly, taking into account all types of remote services, including Internet banking.

KEY WORDS: BANK, INTERNET, ELECTRON

Azərbaycanda Əmək Bazarının Biznes Mühitinə Təsirinin Analizi

Türənə Bağirova

Xülasə

Tədqiqatı əsas məqsədi əmək bazarında meydana gələn problemlərin biznes sahəsinə təsirinin azaldılması istiqamətində dövlətin əlverişliliyinin artırılması istiqamətlərinin, dövlət tərəfindən biznesin tərəqqisinə görə ərsəyə gətirilən şəraitin və göstərilən dəstəyin, o cümlədən yürüdülmən iqtisadi islahatların öyrənilməsidir. Bu nöqtəyi-nəzərdən iqtisadi islahatlar biznes şəraitinin daha da optimallaşdırılmasını, təşviq siyasətinin həyata keçirilməsini və institusional islahatlarını özündə əks etdirəcəkdir. Məqalədə, Azərbaycan Respublikasında əmək bazarı və biznesin tərəqqisi üçün xüsusi imkanlar müəyyən edilmiş, o cümlədən, sahibkarlığa dövlət dəstəyinin mühüm istiqamətləri və ölkə daxilində biznes fəaliyyətinə mane olan əsas amillər öyrənilmişdir. Tədqiqatda əmək bazarında meydana gələn problemlərin biznes sahəsinə təsirinin azaldılması istiqamətində dövlətin əlverişliliyinin artırılması istiqamətlərinin, dövlət tərəfindən biznesin tərəqqisinə görə ərsəyə gətirilən şəraitin və sümullaşdırıcı amillər öz əksini tapmışdır. Məqalədə, Azərbaycan Respublikasında əmək bazarı və biznesin tərəqqisi üçün xüsusi imkanlar müəyyən edilmiş, o cümlədən, sahibkarlığa dövlət dəstəyinin mühüm istiqamətləri və ölkə daxilində biznes fəaliyyətinə mane olan əsas amillər öyrənilmişdir. Bu tədqiqat işində məşğulluğun ümumi xüsusiyyətləri araşdırılmış, əmək bazarının ümum daxili məhsulda payının məşğul insanların sayına təsiri ekonometrik modellə qiymətləndirilmişdir. Qiymətləndirmə bazası olaraq 2000-2018-ci illəri arasında illik statistik məlumatlardan istifadə olunaraq ekonometrik model qurulmuş və nəticələri təhlil edilmişdir. Ekonometrik modellərin tətbiqi ilə qiymətləndirmə aparılan zaman vacib şərtlərdən biri də əldə edilən nəticələrin etibarlılığıdır. Buna nail olmaq məqsədilə günümüze qədər müxtəlif metodologiyalar tətbiq olunmaqla, nəticələrin etibarlılığını yoxlamaq məqsədilə fərqli yanaşmalar irəli sürülmüşdür. Məqalə işində bütün qiymətləndirmələr Eviews 8 proqramı üzərindən aparılmışdır.

Açar sözlər: Business, Məşğulluq, Əmək

**İş Yerlerinde Performans Değerlendirme Yöntemi:
Dengeli Sonuç Kartları
Mirzebala Poladov**

Özet

Küresel rekabet ortamında işletmelerin performanslarının ölçülmesinin önemi daha da artmıştır. Şirketlerin sürekli gelişen ve değişen karmaşık iş çevresinde mevcut rekabete katılma bilmesi, işletmenin amaçlarına ulaşabilmesi ve hatta üstünlük sağlama için performans değerlendirme çok önemli bir role sahiptir. Ayrıca olarak yöneticiler için işletmenin etkinliğini, verimliliğini belirlemede performans değerlendirme ve ölçüm işlemleri oldukça önemli konudur.

Bu makalede amaç performans değerlendirme sistemlerinde işletmelerin uyguladıkları yöntemleri belirlemek ve iş yerinde çalışanların değerlendirilmesinin mevcut olup-olmamasını yanıt aramaktır. Bu amaçla bilimsel yazın taranarak yöntem ve yöntemin uygulama aşamaları ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmektedir. Sonda, ne kadar Dengeli Sonuç Kartları yönteminin kullanımının bazı sınırlılıkları da getirirse de finansal olmayan ve finansal olan performans boyutlarını da önce strateji odaklı yapısı, dikkate alması performansı bütün tarafları ile ele alması, işçilerin ve yöneticilerin oldukça kritik başarı faktörlerine de odaklanmasına aracılık etmesi, esas dâgeçmiş odaklı değil gelecek yenilikçi ve odaklı bir anlayış getirmesi sebepleri ile günümüzde rekabet koşullarında kurumların kullanabilecekleri oldukça etkili bir araç niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dengeli Sonuç Kartları, Performans Değerlendirme, Performans Ölçümü.

Концепция Бережливого Производства И Методы Оценки Эффективности Её Внедрения Туран Алиева

Резюме

Эффективность использования на постсоветских компаниях производственных ресурсов традиционно низкая (за очень редким исключением). Тем самым, возможности компаний-резидентов по ведению успешной конкурентной борьбы на современных рынках, отличающихся и без того высоки уровнем соперничества, серьезным образом ограничиваются. Постсоветские производители в таких условиях обречены на заведомо слабые стартовые условия. Чтобы этого не допустить, должны быть задействованы такие алгоритмы и схемы менеджмента, которые позволили бы повысить производительность труда и параллельно с этим сократить себестоимость производства и реализации продукции. В рамках соответствующих моделей управления выстраиваются соответствующие способы организации производственной деятельности. Именно в этой связи особую актуальность и значимость приобретает концепция бережливого производства. Но не потому, что её реализация позволяет поставить конкретный бизнес на рельсы эффективности, в том числе и за счет оптимизации издержек рыночной деятельности. Главное здесь в том, что данная концепция ставит во главу угла человека, ибо считает, что конкурентоспособный и высокоэффективный бизнес возможен только за счет вовлечения в процесс развития хозяйства каждого её участника. Обязательным условием полного раскрытия огромного потенциала концепции бережливого производства является последовательность реализации её фундаментальных положений. И начинаться все это должно с диагностики состояния конкретного хозяйства, с тем, чтобы точно определить возможности и пределы применения данной концепции именно на данном предприятии. Иначе говоря, процесс реализации концепции должен изначально носить характер организованного и упорядоченного процесса – от начала и до конца. Только так можно будет органично вписать его в хозяйственный цикл предприятия, превратить его методику и инструментарий неотъемлемую часть компании.

Ключевые слова: бережливое производство, концепция бережливого производства, эффективность концепции бережливого производства

**The Measuring Tax Responsiveness of Employees in Azerbaijan:
Empirical Analyses
İlkin Süleymanlı**

Abstract

Tax ethics is a study that emphasizes the sociological aspect of the fiscal discipline which brings different perspectives to the analyzes made previously only in economic terms. Tax morality is defined as the intrinsic motivation element that occurs voluntarily without being subjected to any coercion or pressure. Tax is a fiscal policy tool that the government wants to increase because of the income it needs to provide public services on the one hand, and on the other hand it creates a reduction in the income of individuals. From this point of view, while the state wants to increase its revenues in order to ensure continuity in revenues and to prevent interruption in public services, individuals continue their research on ways to pay less tax. The most important motivation for individuals to voluntarily pay their taxes is undoubtedly the tax morality. In the light of the understanding of the relevance and necessity of conducting a dissertation research, it is first of all necessary to dwell on the role of taxes that they began to play in the economic life of our country. Currently, tax relations are becoming one of the most important social relations in the economic life of society, the presence of which gives rise to a whole range of problems requiring legal regulation.

Keywords: Tax Ethics, Tax Compliance, Tax Evasion

**Bank sektorunda əməliyyat riskləri üzərində daxili nəzarət
sisteminin təhlili
Simran Kürdədehli**

Xülasə

Məqaləmizin əsas məqsədi Azərbaycanda bankların əməliyyat risklərinin idarə olunma dərəcəsini onların maliyyə göstəricilər ölçmək və əldə olunan nəticələrə əsasən inkişaf yollarını müəyyənləşdirməkdir. Qloballaşma prosesi, bank əməliyyatlarının mürəkkəbliyi və saxta fəaliyyətlərin artması son zamanlarda bank sektorundakı daxili nəzarət sistemlərinə diqqəti daha da artırdı. Banklar, xüsusən də Azərbaycan kimi bank əsaslı iqtisadiyyatlarda iqtisadiyyatın əsas oyunçusudur. Daxili nəzarət risklərin azaldılması və əməliyyat, hesabat və uyğunluq məqsədlərinə cavab verməsini təmin etmək üçün maliyyə qurumlarının qurduğu siyasət və prosedurları əhatə edir. Bu çərçivədə təsirli daxili nəzarət sisteminin mövcudluğu, korporativ hədəflərə çatmaqda dayanıqlığı təmin edir və qurumu inkişaf etdirilməsi funksiyalarını dəstəkləyən məsləhət xidmətləri üzərində cəmləşməyə imkan verir. Artan zərərləri, həmçinin bank və maliyyə mühitinin mürəkkəbliyini nəzərə alaraq, Azərbaycanda kommersiya banklarının əməliyyat zərərləri və əməliyyat risklərinə məruz qalma dərəcələri haqqında məlumatların əldə edilməsi üçün təhlil aparılmışdır.

Açar sözlər : Bank, Əməliyyat Riski, Əməliyyat Zərərləri, Risklərin İdarə Edilməsi

Внутренний контроль в промышленных организациях

Айдан Сафарова

Аннотация

Усиление конкуренции на рынке заставляет современные компании уделять особое внимание организации управления. Больше всего это относится к компаниям, которые ведут экономическую деятельность в трансграничном режиме. Одним из способов повышения эффективности управления является разработка такого элемента, как подсистема внутреннего контроля.

Одним из основных инструментов управления предприятием, внедрение которого в современных экономических условиях создает условия для достижения конкурентного преимущества перед другими предприятиями, является создание эффективной системы внутреннего контроля. В промышленном секторе рынок постоянно меняется, и для этого необходимо изменить отношение к внутреннему контролю от трактовки его только в финансовом аспекте до управления процессом контроля.

Ключевые слова: Внутренний контроль, промышленные организации, управление предприятием

What company should not do in next banking crisis

Nurlan Rahimov

Abstract

Among the most acute problems of economic development and its most sensitive sectors over the past decades is ensuring financial stability. Unfortunately, the dynamism of the processes taking place in the world and in national jurisdictions indicates that the frequency of crisis phenomena that arise in different segments of the world economy does not allow regulators to cope with new challenges in a timely manner despite the continuous improvement of methods and mechanisms of prudential supervision and regulation. In this regard, the fundamental and applied problems of crisis management at the macro and micro levels are gaining relevance and are in demand at the theoretical and applied levels. National regulators, including the Bank of Azerbaijan, are constantly working to improve regulatory standards, develop a list of the first signs of problems in the activities of commercial banks, as well as supervisory response measures. The transitional state of the Azerbaijan banking business, the implementation of the restructuring and modernization of the banking industry, the emergence of troubled banks on the market have necessitated anti-crisis management of commercial banks. The absence of an anti-crisis component in the banking management system strengthens distrust of the banking sector and reduces its effectiveness. The accumulated experience in studying the causes of crises in banks, the methodology of crisis management and bank restructuring in foreign countries does not take into account the specifics of the Azerbaijan market. This requires a search for a bank crisis management model that is adequate to Azerbaijan conditions.

Key words: Financial Crisis, Commercial analysis, banking crisis

The Impact of Information Technologies on Organizational Structure

Naila Mulkishahzada

Abstract

In the new paradigm of the development of the world economy, digital technologies are considered as the main productive resource that determines the growth of social welfare. The use by organizations and, above all, enterprises of the real sector of the economy of modern computer and information systems, is the most significant condition for their effective functioning in the digital economy. The article presents a situational approach to the analysis of the organizational structure of the enterprise. The purpose of this work is a study of the nature of technology, determining their influence on the dynamics of parameters by the organizational structure. The concepts of foreign researchers on the classification of technologies are studied. The essence of influence of the basic characteristics of technologies, such as technological complexity, routine work, the interdependence of departments during the work, on the parameters of organizational design (formalization, centralization, complexity, configuration, coordination and control mechanisms) is determined. The results of the study can be used in the design of the organizational structure of the enterprise and restructuring. Structural relationships have attracted the attention of many scientists. Despite the wide coverage in the modern scientific literature of the theoretical and methodological foundations of the organizational structure, many aspects of this topic continue to be the subject of heated debate.

The objective of this work is to study the nature of technologies, determine their impact on the dynamics of parameters by the organizational structure.

Key words: organizational structure, restructuring, technology.

Sermaye yapısı oluşumunun statik uzlaşma teorisinin temelleri Mirhüseyn Mövsümsadə

Özet

Sermaye yapısı literatürü, Modigliani ve Miller (1958) tarafından yazılan dönüm noktası makalesinden bu yana iyi bir şekilde belgelenmiştir ve büyük ilgi yaratmaya ve finans alanında geniş çapta katkıda bulunmaya devam etmektedir. Finans araştırmacıları, akademisyenler ve akademik çalışmalar, yönetsel kararda sermaye yapısının önemini hissedarlara doğrudan etki ederek kabul etmişlerdir (Pandey, 2010). Modigliani ve Miller, sermaye yapısına ilişkin kararların bir firmanın değerini belirlemede önemli olmadığını belirtmişlerdir, diğer çalışmalar ise bir firma, borcun özkaynaklara oranını değiştirerek en uygun hedef sermaye yapısını elde ederek değerini değerlendirebileceğini ve gelecekteki beklentilerini ve sonuçlarını iyileştirebileceğini göstermiştir (Brealey, Myers ve Marcus, 2007). Sermaye yapısı kararı hayati bir karardır, çünkü bir işletmenin karlılığı bu karardan doğrudan etkilenir. Sermayenin başarılı bir şekilde seçilmesi ve kullanılması, firmaların finansal stratejisinin kilit unsurlarından biridir. Bu nedenle sermaye yapısı kararını belirlerken uygun özen ve dikkat gösterilmelidir. Bu çalışmanın amacı, 2000'den 2020'ye kadar geçen 20 yıllık dönemde sigorta şirketlerinin sermaye yapısı ile kârlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Veriler, değişkenler arasındaki ilişkiyi bulmak için tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları: gelişmekte olan sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketlerin verileri üzerine araştırmalar henüz ortaya çıkmaya başlamış ve henüz sermaye yapısının belirleyicileri veya yönetimin kendi sermayesi ve ödünç alınmış sermayenin optimal oranını seçmesini belirleyen güdüler açısından sürdürülebilir sonuçlara yol açmamıştır. Aynı zamanda, gelişmekte olan finansal piyasalarda sermaye yapısının oluşturulması için bir veya daha fazla güdünün avantajına ilişkin araştırma sonuçlarındaki farklılıkların, uygulanan metodolojideki farklılıklar, seçilen ekonometrik yöntemler, incelenen piyasaların kurumsal ve makroekonomik özellikleri ile veri analiz dönemlerinden kaynaklandığı gösterilmiştir.

Beynəlxalq maliyyə ehtiyatları - qiymətli kağızlar bazarı. **Şamil Baxışlı**

Xülasə

Maliyyə münasibətləri inkişaf edən beynəlxalq iqtisadiyyatın mühüm tərkib hissəsini təşkil edir. Ölkə iqtisadiyyatının həm daxili həm xarici tərəflərinə nəzər salsaq müşahidə edə bilərik ki, maliyyə təminatı mövcud olmadan iqtisadiyyatda baş verən hadisələri inkişaf yoluna istiqamətləndirmək və meydana çıxan problemləri həll etmək mümkünsüzləşir. Məhz bu baxımdan ölkənin maliyyə bazarını, maliyyə proseslərini təhlil edərkən toxunulmalı olan vacib məsələlərdən biri də elə maliyyə ehtiyatları, maliyyə resurslarıdır. Ümumi olaraq maliyyə resursları təsərrüfat fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün zəruri olan pul ehtiyatlarıdır. Müəssisələr, təşkilatlar sözügedən pul vəsaitlərini müxtəlif mənbələrdən əldə edirlər. Maliyyə resursları bank kreditləri, milli gəlirlər, fondlar, aktivlərdən gələn gəlirlər, borc kapitalı və s. ünsürlər hesabına yaranmaqdadır. Sərəncamda qalan gəlirlər maliyyə resurslarını yaradan əsas mənbədir. Əlavə olaraq maliyyə ehtiyatlarının əsas tərkib hissəsini amortizasiya ayırmaları təşkil etməkdədir. Amortizasiya ayırmaları istehsal olunan məhsulların dəyərlərində öz əksini tapmaqdadır. Təşkilatlar əldə etdikləri vəsaitləri müxtəlif məqsədlər üçün istifadə edirlər. Belə ki, bu vəsaitlər istehsal həcminin artırılmasına, kadrların ixtisaslaşdırılmasına, yığım fondlarının yaradılmasına və s. istiqamətlər üzrə bölüşdürülə bilər.

Maliyyə ehtiyatlarının beynəlxalq bazarda ölkələr üzrə hərəkətini, bölüşdürülməsini iri, idarəedici gücə malik təşkilatlar hüquqi çərçivədə tənzimləyir və daim nəzarətdə saxlayırlar.

Rəqəmsal Bankçılığın Kredit Təşkilatlarının İqtisadi Təhlükəsizliyinə İnteqrasiyası.

Aysel Hüseynzadə

Xülasə

Bu məqalə kredit təşkilatının iqtisadi təhlükəsizliyinə həsr edilmişdir. Məqalədə göstərilən tədqiqat mövzusunun aktuallığı, rəqəmsal iqtisadiyyata keçiddə rəqəmsal bankçılıq maliyyə sektorunun iqtisadi təhlükəsizliyini təmin edən əsas elementlərdən biri olmasıdır. Kredit təşkilatının iqtisadi təhlükəsizliyi, bankı həm daxildən, həm də xaricdən gələn hər hansı bir mənfi təsirlərdən qorumaq üçün nəzərdə tutulmuş təşkilati, hüquqi, proqram, texniki və təhlükəsizlik tədbirləri, metod və vasitələr kompleksidir. Bu gün rəqəmsal bankçılıq bankçılıqda ən sürətlə inkişaf edən tendensiyalardan biridir. İqtisadiyyatın inkişafı həmişə yeni texnologiyaların tətbiqi üzərində qurulmuşdur, müasir texnoloji inqilab şəraitində bank sektoru ön planda olmuşdur. İqtisadiyyatın rəqəmsal modernləşdirilməsinə ehtiyac bu gün bir aksiomdur. Dünyanın aparıcı xəbər agentliklərindən biri olan “Business Insider” in məlumatına görə, son beş ildə süni intellektdən istifadə ilə əlaqəli maliyyələşdirmə əməliyyatlarının həcmi təqribən 10 dəfə artıb. İnkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrin milli iqtisadiyyatları yeni şərtlərdə mövcud olmağa məcburdurlar. Davosdakı Dünya İqtisadi Forumunun qurucusu və daimi prezidenti Klaus Martin Schwab, cəmiyyətin çevrilməsini “Dördüncü Sənaye İnqilabı” və ya “Sənaye 4.0” olaraq xarakterizə etdi. Mütəxəssislərin fikrincə, növbəti on ildə informasiya texnologiyaları bir insanın şəxsi həyatını, biznesini və qlobal iqtisadiyyatını kökündən dəyişdirəcəkdir. Mütəxəssislərinin fikrincə, 2020-ci ildə əsas kapital mənbəyi olacaq bank sektorudur. Bank sektoru mənfəətinin əvvəlki illərlə müqayisədə daha çox olacağı proqnozlaşdırılır. Buna görə, maliyyə itkilərinin qarşısını almaq üçün rəqəmsal bankçılıq kontekstində kredit təşkilatının iqtisadi təhlükəsizliyinin effektiv sisteminin qurulmasına diqqət yetirmək son dərəcə vacibdir.

Açar sözlər: rəqəmsal bankçılıq, kredit təşkilatı, bank, iqtisadi təhlükəsizlik, rəqəmsal iqtisadiyyat, süni intellekt.

İnflyasiyanın Hədəflənməsi Rejiminə Keçid İmkanları, İkin Şərtləri Xanım Şirinova

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədini pul siyasətinin rejimlərinin xüsusiyyətlərinin, seçilməsinə təsir edən amillərin, inflyasiyanın müxtəlif dövrlərdə və eləcə də ölkəmizdə yaranma səbəblərini, hədəflənməsi rejimlərini araşdırılması, ona qarşı mübarizə tədbirlərinin təhlili edilməsi, yeni pul siyasəti rejiminə keçidin zəruriliyinin tətqiqi təşkil edir. Qloballaşan müasir dünyada gedən mürəkkəb iqtisadi proseslər dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya olunmuş Azərbaycan iqtisadiyyatına da müxtəlif kanallar vasitəsilə təsir göstərir. Son dövrlərdə dünya bazarlarında neftin qiymətinin son onilliyin ən aşağı səviyyəsinə düşməsi və bir sıra ölkələrdə valyuta ehtiyatlarının azalması valyuta bazarında xarici valyuta təklifinin azalmasında və tələbin artmasında özünü büruzə vermişdir. İnflyasiya hədəflənməsinin məqsədi makroiqtisadi inkişafın mürəkkəb proseslərini və tendensiyalarını statistik-qrafik model formasında əks etdirmək, müxtəlif ssenariləri araşdırmaq və model vasitəsilə qiymət sabitliyinin qorunmasını dəstəkləyən effektiv qərarların verilməsindən ibarətdir. Bütün bu məqsədlərə nail olmaq inflyasiya proseslərinin modelləşdirilməsinin zəruriliyini ortaya qoyur. Digər iqtisadi proseslərdən fərqli olaraq inflyasiya prosesləri aşağıdakı üç əsas xüsusiyyətə malikdir: Birincisi, inflyasiya prosesləri iqtisadi sistemin indikatoru kimi iqtisadi orqanizmin hərərətlənmə səviyyəsini xarakterizə edir. İkincisi, cəmiyyətin bütün fərdlərinin həyat səviyyəsinə və iqtisadi subyektlərin maliyyə vəziyyətinə bilavasitə təsir edir. Üçüncüsü, inflyasiya proseslərinin formalaşması yalnız iqtisadi sistem daxilində formalaşan proseslərdən deyil, həm də iqtisadi sistemdən kənar təsir amillərindən qaynaqlanır. İnflyasiya hədəflənməsi rejimlərinin öyrənilməsində ölkənin iqtisadi artımı, işsizlik, səviyyəsinin azaldılması, xarici ticarət əlaqələrində balanslaşdırılmış ticarət, real sektor və maliyyə siyasəti, iqtisadi davranışların iqtisadi institutlar səviyyəsində təkmil idarə olunması və iqtisadi gözləntilərin rasionallaşdırılması kimi iqtisadi məsələlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: İnflyasiya, Pul, Siyasəti

The Effects of Celebrities on TV Advertisements on Consumers Purchasing Behaviors

Fidan Safarova

Abstract

Advertising has become indispensable today and plays a vital role for any brand that is interested in selling one or multiple products. For a brand, therefore, advertising is a tool to set itself apart from its competitors. It comes with no surprise that well-known brands resort to the use of famous people or celebrities to enhance their reach to consumers and to further distinguish themselves from the competition. The thought-process behind said use is to leave a lasting impression in the consumer's mind and to stay in their memories. Conducted studies have shown that one of the most effective methods to increase a brand's reach among other strategies is the usage of famous people for advertisements. They are presumed to give a brand "a personality" by using a face that can be referred to when it comes to thinking of a brand. Physical characteristics, in order to create a brand image, and sometimes to direct public relations and sales development activities also play an important role. One of the most frequently used usage fields for celebrities is television advertisements. The main reason behind this is to create a connection between the advertised products or services and the celebrity, which comes along with a transfer of personality traits and image, in short, the attributes of a celebrity give a product or service a meaning. Thus, when the consumer sees a popular celebrity in a new advertisement, it may attract the attention by addressing the feelings of the consumer.

Key Words: Television Advertisement, Celebrity, Consumer Behavior.

Dövlət İdarəçiliyində Kadr İşinin Düzgün Təşkili Həsənağa Hüseynov

Xülasə

Müasir dünyanın inkişaf təcrübəsi bir daha sübut edir ki, insanların gələcəyi üçün ən etibarlı ümid yeri demokratik dövlətdir. Cəmiyyət müsbət istiqamətə doğru dəyişdikcə bütövlükdə bəşəriyyətin və insanların həyatında dövlətin rolu daha da artır.

Demokratik dəyərləri əsas olaraq qəbul etmiş dövlətin başlıca hədəfi vətəndaşlara diqqət və qayğı göstərmək, onlara layiqli yaşayış şəraiti və məşğulluq imkanları təqdim etməklə cəmiyyətin bütün təbəqələrinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsindən ibarətdir. Bu hədəflərə çatmaq üçün qət olunmuş praktik həlli üsullarının səmərəliliyi bilavasitə dövlət qulluğu institutunun mövcud kadr potensialından nə dərəcədə düzgün istifadəsi ilə müyyən olunur. Dövlət qulluqçusunun vəzifə səlahiyyətlərini yerinə yetirməsi dövlət qulluğunun hüquqi təsir, yaradıcılıq, tənzimləyici, təşkilati, hüquq-müdafiə və digər funksiyalarını işə salaraq, onun dövlət idarəçiliyində bilavasitə iştirakını və müəyyən mənada bu prosesin “məhsuldar qüvvəsi” olmasını təmin edir.

Ölkəmizdə dövlət qulluğu islahatlarının təməli 2001-ci ildə 1 sentyabr tarixində “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun qüvvəyə minməsi ilə qoyulmuşdur. Bu istiqamətdə atılmış mühüm addımların nəticəsi olaraq Azərbaycan Respublikasında özünəməxsus dövlət qulluğu sistemi formalaşmışdır və bu sistemdə müasir beynəlxalq təcrübə öyrənilərək istifadə edilmişdir. “Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğunun inkişafına dair 2019–2025-ci illər üçün Strategiya” sənədi özündə dövlət qulluğu sisteminin inkişaf etdirilməsi üçün əsas hədəfləri və bu hədəflərə nail olmaq üçün orta və uzun müddətli, çoxşaxəli, mərhələli və ardıcıl tədbirləri sistemləşdirilmişdir.

Baxmayaraq ki, dövlət qulluğu sahəsində Azərbaycanın təcrübəsi beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən uğurlu təcrübə kimi qəbul edilir, bunlarla belə dövlət qulluğu sistemində bəzi zəif cəhətlər mövcud olaraq qalmaqdadır.

Açar sözlər: dövlət idarəçiliyi, insan resursları, kadr siyasəti, dövlət qulluğu.

Xarici Ticarət Əlaqələri və Azərbaycana Təsiri **Valid Kişizadə**

Xülasə

Beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin əhəmiyyəti və ən inkişaf etmiş forması xarici ticarətdir. Ticarət beynəlxalq iqtisadi münasibətlərin ümumi həcmünün təxminən 80% -ni təşkil edir. Hər hansı bir ölkə üçün xarici ticarətin rolunu çox qiymətləndirmək çətindir. Ceffri Saksın fikrincə, “dünyanın istənilən ölkəsinin iqtisadi uğuru xarici ticarətə əsaslanır.

Hələ heç bir ölkə global iqtisadi sistemdən təcrid olunmuş sağlam iqtisadiyyat yaratmağa müvəffəq olmamışdır.” Müasir şəraitdə ölkənin dünya ticarətində fəal iştirakı əhəmiyyətli üstünlüklərlə əlaqələndirilir: bu, dünya miqyasında elm və texnikanın nailiyyətlərinə qoşulmaqla, ölkədə mövcud olan resurslardan daha səmərəli istifadəyə, iqtisadiyyatının struktur yenidən qurulmasını həyata keçirmək, habelə əhalinin tələbatını daha dolğun və dəyişkən şəkildə ödəmək üçün imkan verir. Bu baxımdan, milli iqtisadiyyatların beynəlxalq ticarətdə optimal iştirak prinsiplərini, ayrı-ayrı ölkələrin dünya bazarında rəqabətqabiliyyətliliyinin amillərini və dünya ticarətinin inkişafının obyektiv nümunələrini ortaya qoyan hər iki nəzəriyyənin öyrənilməsi böyük maraq doğurur. Bu problemlər dünya ticarətində fəal iştiraka yönəlmiş inkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatı yoluna qədəm qoymuş Azərbaycan və digər ölkələr üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Beynəlxalq əmək bölgüsünün mübahisəsiz üstünlüklərindən istifadəyə əsaslanan Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının yeni dünya iqtisadi münasibətlər sisteminə daha bərabər şəkildə inteqrasiyası önümüzdəki dövrlərdə ölkənin xarici iqtisadi siyasət sahəsində əsas istiqamətidir. Davam edən iqtisadi islahatlar çərçivəsində həyata keçirilən xarici ticarət əməliyyatlarının liberallaşdırılması üçün görülən tədbirlər Azərbaycan Respublikasının xarici ticarətinin dövlət tənzimlənməsinin real vasitəsinə çevrilməsində konkret dəyişikliklər tələb edirdi. Azərbaycanda aparılan iqtisadi, siyasi və sosial islahatlar xarici ticarət və iqtisadi əlaqələrinə yeni bir istiqamət verdi.

Açar sözləri: beynəlxalq ticarət, dünya bazarı, ölkə, xarici iqtisadi siyasət, MBD, xarici, neft

Qeyri-maddi Aktivlərin Uçotunun Xüsusi Obyekti Kimi İşgüzar Nüfuz – Qudvil və Onun Təhlili Ayşən Musayeva

Xülasə

Bu günümüzdə demək olar ki, hər bir istehsal və xidmət sahələrində qeyri-maddi aktivlərə rast gəlirik. Qeyri-maddi aktivlərə təsərrüfat fəaliyyəti üzrə uzun müddət ərzində istifadə edilən, gəlir gətirən vəsaitlər daxildir. Bu əmlak növünə gəlir gətirən torpaq sahələri, təbii ehtiyatlarımızdan istifadə hüquqları, patentlər, proqram təminatı məhsulları, xüsusi fəaliyyət növünə verilən lisenziyalar, ticarət markaları, əmtəə nişanları və s. aiddir. Qeyri-maddi aktivlər hər bir müəssisənin maddi-texniki bazasının müəyyən əsasını təşkil edir və onun fəaliyyətində mühüm rol oynayır. Buna görə də qeyri-maddi aktivlərin uçotunun təkmilləşdirilməsi üzrə işlər müəssisənin fəaliyyətində mühüm rol oynamaqla öz aktuallığını qoruyub saxlayır. Müasir dövrdə uğurlu fəaliyyət göstərən müəssisələrin əksəriyyəti öz aktivlərində yeni texnologiyalara, biliklərə, ticarət nişanlarına malik olur, həmçinin də istehlakçılar və təşkilatlarla əməkdaşlıq edirlər. Ekspertlərin fikrinə görə, belə müəssisələrin səhmi ümumi bazar payının təqribən yetmiş faizini təşkil edir. Qeyri-maddi aktivlər dəfələrlə istifadə oluna bilər, buna görə də qeyri-maddi aktivlərin ümumi dəyəri maddi aktivlərin dəyərindən artıq ola bilər. Nəticə etibarilə, qeyri-maddi aktivlər və onlara investisiyanın diversifikasiyasına, istehsalın və idarəetmənin effektivliyinə gətirib çıxararaq müəssisə üçün daha böyük məna kəsb edir. Hazırkı bazar münasibətləri şəraitində təsərrüfat subyektlərinin uzunmüddətli aktivlərinin tərkibində mühüm yer tutan qeyri maddi aktivlərdən istifadənin səmərəliliyinin uçotu və təhlili müəssisənin fəaliyyətinin mühüm xarakteristikası hesab olunur.

Açar sözlər : Qeyri-maddi aktivlər, Qudvil, Dəyər, Müəssisə, Maliyyə Hesabatları

Azərbaycan və MDB ölkələri arasında xarici ticarət əlaqələrin dinamikası və məzmunu

Mahir Talıblı

Xülasə

Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) Ukranya, Rusiya və Belarus rəhbərləri tərəfindən 8 dekabr 1991-ci il tarixində MDB-nin yaradılması barəsində sənədin imzalanması vasitəsilə təsis edilmişdir. Azərbaycan, Moldova, Belarus, Qazaxıstan, Türkmənistan, Ermənistan, Özbəkistan, Tacikistan, Qırğızıstan, Rusiya və Ukraynanın rəhbərləri 1991-ci il 21 dekabr tarixində Almatı Bəyannaməsini imzaladı. Bəyannamədə bildirilirdi ki, SSRİ ləğv olunaraq Müstəqil Dövlətlər birliyi yaradılsın həmçinin bura MDB-nin prinsip və məqsədləri özündə əks etdirilsin. Azərbaycan MDB-nin 2020-ci ilə qədər dövr üçün İqtisadi inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsində iştirak edir, Tədbirlər Planına uyğun olaraq hər ilin yekunu barədə müvafiq hesabat Müstəqil Dövlətlər Birliyinin İcraiyyə Komitəsinə təqdim edilir. Azərbaycan digər ölkələrlə yanaşı, MDD dövlətləri ilə qarşılıqlı ticarət münasibətləri son dövrdə Azərbaycanın iqtisadi gücünün artması, yeridilən siyasət nəticəsi, müasir texnologiyalara dayanan və rəqabət qabiliyyəti olan müəssisələrin fəaliyyət göstərməsi əlbətdə ki, ölkəmizdə xarici iqtisadi əlaqələrin artmasına təkan vermişdir. Nəticəsi olaraq xarici ticarət əlaqələri genişlənərək ticarətin əmtəə strukturu təkmilləşmişdir. Ümumi şəkildə baxsaq Doing-Business hesabatında, Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələrinin təkmilləşməsi açıq aydın göstərilmişdir. Bu hesabatda ölkəmizdə xarici ticarət sahəsində ciddi islahatlar görülmüş və həmin islahatların nəticəsi olaraq xarici ticarət təşkilatları üçün daha əlverişli biznes mühitinin formalaşdığı, gömrük nəzarəti və qeydiyyatla alınmasının daha intensiv, şəffaf tətbiq olunması ilə fiziki gömrük yoxlamalarının minimuma endiyi, biznesin dövlət tənzimləmə mexanizminin səmərəliliyinin daha da genişləndiyi diqqətə çatdırılmışdır.

Açar Sözlər: Azərbaycan, MDB, postsovet ölkələri, beynəlxalq münasibətlər, ticarət əlaqələri

Relationship Between Investment, Banking And Credit Assessment

Sübhan Rəhimov

Abstract

The main purpose of the article work can be to analyze the relation between banking sector (credit) and investment activity. Another objective of the dissertation is to demonstrate the correlation relation between the relevant fields. This thesis reviews and investigates the research on the relationship between investment, business growth and credit assessment. Relationship between business growth, investment and credit assessment is an important and actual topic to study and investigate deeply. This study investigated the real connection and dependence of the above-mentioned factors of any particular business which may later be affected by any of these in a good or bad manner. The problem of identifying the connection between the above-mentioned factors in any particular business can be condensed into three research questions: the connection between business growth, investment and credit assessment, the impact of investment and credit assessment on the business growth and the role of credit assessment in the success process of a particular company. The aim of this study is to investigate the real relationship between investment, business growth and credit assessment and usage of this finding as further and practical development tools of a company. The meta-analysis functions in the study play a gateway role to the research strategies of a broad collection of literature.

Keywords: Bank, Investment, Credit

**Stages of Development of Mergers and Acquisitions in
The Global Economy
Eyvaz Huseyn**

Abstract

There are two main types of investments: investments in fixed assets and investments in the acquisition of other companies. They differ from each other both from the point of view of the company and in the macroeconomic plan, because they affect economic growth through various channels. The genesis of the concepts of merger and absorption is examined from the point of view of their essence, the need for implementation in the modern economy, the role in the restructuring of a company or business as a whole, and forms of manifestation in the market of corporate control. The remaining companies leave the financial and commodity. Acquisition is considered by them as a process during the implementation of which the acquired company continues to be present in the markets as a subsidiary of the company initiating the transaction.

Key words: Financial, Mergers, Acquisition

Müəssisələrdə Ehtiyatların İntinventarizasiyasının Rolu

Elnur Astanov

Xülasə

Məqalədə mühasibat uçotu hesabatlarının formalaşmasında ən vacib mərhələlərdən biri kimi inventarizasiyanın təşkili və aparılması nəzərdən keçirilir. İstənilən müəssisənin və ya təşkilatın fəaliyyəti maddi, əmək, pul və başqa resursların hərəkəti ilə bağlı olan proseslərin nəticəsidir. Müəssisə xammal və materialları əldə edir, xammalı emal edərək hazır məhsul istehsal edir, sonrakı mərhələdə hazır məhsulu satır, əsas vəsaitlər alır və ya kirayələyir, işçilərə əmək haqqını ödəyir. Müəssisədə bütün göstərilən proseslər nəticəsində öhdəliklər yaranır, hansılar ki, digər mərhələyə aid olurlar. İşin digər mərhələsində əsas məqsəd həmişə müəssisənin və onun resurslarının əmlakının tamlığını təmin etmək, əskikliklərin, itkilərin və korlanmaların əhəmiyyətli dərəcədə qarşısını almaqdır. İdarəetmənin əhəmiyyətli alətlərindən biri də təsərrüfat fəaliyyətinin ünsürlərinin inventarizasiyasıdır ki, bu da əmlakın, mühasibat uçotu məlumatlarının, müəssisənin öhdəliklərinin faktiki və həqiqi məlumatlarla uyğunluğunun yoxlanması deməkdir. İntinventarizasiya nəticəsində mühasibat uçotunun məlumatlarının etibarlılığı təsdiqlənir və nəticə kimi sonda müəssisə onun həqiqi maliyyə vəziyyətini əks etdirən aktual mühasibat balansı və ya hesabatlara malik olur. Bu proseslədə inventarizasiyanın əhəmiyyəti təsdiq edilir və “Mühasibat uçotu haqqında” Qanuna əsasən illik hesabatın tərtib edilməsindən əvvəl inventarlaşmanın aparılması məqsədə uyğun hesab edilir. Müəssisənin öz fəaliyyət dövrü ərzində əmlak və öhdəliklərin inventarizasiyanın keçirilməsinin müddətini formalaşdırmalıdır. İntinventarizasiya zamanı əmlak və müəssisənin öhdəlikləri haqqında faktiki məlumatların mühasibat uçotu məlumatları ilə yoxlanması prosesinin təşkil edilməsidir. İntinventarizasiyanın əsas məqsədi mühasibat uçotunun və faktiki məlumatların etibarlılığının yoxlanıb təsdiq edilməsi, qiymətlilərin real olaraq onun əmlakının qeydiyyat qiymətinin doğrulanmasıdır.

Açar sözlər: mühasibat uçotu, inventarizasiya, hesabat.

İnsan Resurslarının Mahiyyəti və Sənaye Müəssisələrində Onun İdarə Edilməsinin Nəzəri Əsasları

Nərmin Mehtiyeva

Xülasə

Məqalədə əsas diqqət ilk növbədə insan resurslarının mahiyyətinin, onun əsas xüsusiyyətlərinin açıqlanmasına və inkişaf konsepsiyasının araşdırılmasına yönəldilmişdir. İnsan resursları anlayışına ayrı-ayrı iqtisadçı-mütəxəssislərin fərqi yanaşmaları, verdikləri təriflərə baxılmışdır. Baxılan materiallara əsasən qeyd etmək olar ki, bəzi çox iqtisadçı tədqiqatçıların təkmil bazar iqtisadiyyatına keçid ilə əmək resursları anlayışının əhəmiyyətini tamamilə itirəcəkləri və eyni zamanda digər çoxsaylı əcnəbi və yerli iqtisadçı-alimlərin yanaşmalarına görə isə əksinə bu kateqoriyaya-əmək resurslarına marağın artması və gələcəkdə daha da artacağı kimi qənaətə gəlməyə bizi sövq edir.

Məqalədə heyətin idarə edilməsinə aid müxtəlif elmi mənbələrdən alınan məlumatların emalı və dərk edilməsilə kadrların idarəedilməsi məsələlərinə müxtəlif yanaşmalara baxılmışdır. Eyni zamanda “Əmək resurslarından istifadə” konsepsiyasının əsas prinsipləri araşdırılmış, insan resurslarının konsepsiyasına və onlardan istifadəyə baxılmış və müəyyən edilmişdir ki, istehsalatda və idarəetmədə hər bir insana iqtisadi meyarlar nəzərə alınmaqla yanaşma tələb edilir. İnsan resursları konsepsiyasının əsas postulatı maddəli işçilərə əlavə xərc çəkmədən və təşkilatı səylər göstərmədən fiziki və əqli əməkləri mənimsənilməsi mümkün olan sadəcə bir hədiyyə kimi baxmaq deyil, onları istehsalın əsas resursu kimi qəbul edilməsindən ibarətdir. Sənaye müəssisələrində heyətin idarəedilməsinin nəzəri əsasları isə yerli və əcnəbi mütəxəssislərin-T.Ə.Quliyevin, Ə.Məmmədovun, L.İ.Evenkonun, A.Fayolun, H.Emersonun, F.Teyorun, H.Fordun və b. elmi yanaşmaları əsasında araşdırılmışdır. Yekun olaraq olaraq aparılan tədqiqatdan müəyyən nəticələr əldə edilmişdir ki, onların insan resurslarının idarə edilməsində tətbiqi tövsiyyə olunur.

Açar sözlər: əmək, əmək resursları, heyətin idarə edilməsi.

Qeyri-Neft Sektorunun İxrac Potensialının Qiymətləndirilməsi

Razi Novruzov

Xülasə

Bu məqalədə qeyri-neft sahəsinin ixracının nəzəri əsasları öyrənilmiş və təhlil edilmişdir. Xüsusən qeyri-neft sektorunun ixrac anlayışının təkamül və mahiyyəti araşdırılmış, bu yöndə müxtəlif fikirlərə, mövcud tədqiqatlara, mülahizələrə nəzər salınmışdır. Qeyd olunan bu fikirlərdə əsas diqqət xarici ticarət faktoruna yetirilmişdir. Həmçinin Azərbaycan Respublikasının ixrac imkanları təhlil edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq miqyaslı mühüm vəzifələrindən biri də xarici ticarət diversifikasiyalaşdırılması hesab olunur. Ölkə ixracının strukturunda rəqabət qabiliyyətli ixrac mallarının növünün az olması çox böyük problem kimi qalmaqdadır. Ölkə iqtisadiyyatında qeyri-neft sektorunun yüksək ixrac potensialına sahib olmasına baxmayaraq xarici ticarətdə çox kiçik paya sahib olması və xarici ticarətdə qeyri-neft sektorunun payının artırılması haqqında tədqiqat aparılmışdır. Məqalədə həmçinin qeyri-neft sahəsinin ixracının təhlili və qiymətləndirilməsinin nəzəri-metodoloji təminatının dəyərləndirilməsi aparılmışdır. Bu yöndə müxtəlif iqtisadçıların fikirləri və nəzəriyyələri araşdırılmışdır. Ölkə daxili iqtisadi tərəqqi tədbirlərin həyata keçirilməsi, qeyri-neft sahəsinin ixrac imkanlarının tənzimlənməsi mexanizmləri makroiqtisadi tərəqqi istiqamətlərinin xarici ölkələrin iqtisadi tərəqqi modellərində xüsusi yer ayrılmışdır. Nəzəri nöqtəyi cəhətdən ixrac imkanlarının tənzimlənməsi, ölkədə mövcud olan iqtisadi siyasət mexanizmləri hesabına baş tutmalıdır. Azərbaycan Respublikasında qeyri-neft sahəsinin hazırkı durumu bu sektorun diversifikasiyalaşdırılmasının sürətləndirilməsi ilə xarakterizə olunsun da, bu proseslər sahənin imkanlarının çox kiçik bir hissəsi kimi özünü göstərir.

Açar Sözlər: Neft, İxrac, İqtisadi

**Azərbaycan Respublikasında Maliyyə Bazarları ilə
Bağlı Dövlət Siyasətinin Qiymətləndirilməsi
Türkanə Vəlili**

Xülasə

Azərbaycan son illər keçirilən iqtisadi islahatlar və onun dünya iqtisadiyyatı sisteminə inteqrasiyası iqtisadiyyatın o cümlədən maliyyə bazarı iştirakçılarının fəaliyyətinin inkişafına şərait yaratmışdır. Bu da maliyyə bazarının bank sistemi ilə paralel olaraq iqtisadiyyatda pul axınlarının ötürücüsü kimi real sektorun canlanmasında əhəmiyyətli rol oynamasından irəli gəlir. Xüsusilə Azərbaycanda neft sektorunda cəmlənmiş iqtisadi gəlirlərin qeyri-neft sektorlara yönəldilməsi probleminin mövcudluğu ölkəmizin maliyyə bazarının iştirakçılarının fəaliyyətinin inkişafına xüsusi əhəmiyyət verilməsinə zəmin yaradır. Müasir bazar iqtisadiyyatı şəraitində bütün iqtisadi sistemlərdə daxili və xarici iqtisadi resursların iqtisadi inkişafa cəlb edilməsini təmin edən maliyyə bazarlarının və onun iştirakçılarının mövcudluğu zəruru amildir. Hər il üçün dövlətin maliyyə siyasətinin müəyyənləşdirilməsi və təsdiq edilməsi, pul siyasətinin alətlərinə dair qərarların qəbul edilməsi, valyuta tənzimi və nəzarətinin həyata keçirilməsi qaydasının təsdiq edilməsi, valyuta tənzimi və nəzarətinin həyata keçirilməsi qaydasının təsdiq edilməsi, Azərbaycan Mərkəzi Bankının büdcəsinin və ona dəyişikliklərin təsdiq edilməsi, kapital ehtiyatlarının formalaşdırılması və istifadə olunması qaydasının müəyyənləşdirilməsi, illik maliyyə hesabatının təsdiq edilməsi, beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə olunması strategiyası və qaydalarının müəyyən edilməsi; kredit təşkilatlarına bank fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün lisenziyaların verilməsi və ləğv edilməsi barədə qərarın qəbul edilməsi, kredit təşkilatları üçün iqtisadi tənzimləmə normativlərinin müəyyən edilməsi, ölkənin bank sisteminə xarici kapitalın iştirak limitinin müəyyənləşdirilməsi və digər bu kimi məsələlər məqalə mövzusunun tətqiqini aktuallaşdırır. Lakin Azərbaycanda maliyyə bazarının dövlət tənzimlənməsi həyata keçirən qurumları birləşdirən və əlaqələndirən struktur və eləcə də vahid bir bütöv kimi maliyyə bazarını tənzimləyən normativ aktın olamması öz növbəsində tətqiqatı zəruriliyini artırır.

Açar sözlər: Maliyyə, Maliyyə Bazarı, Dövlət Siyasəti

Fiskal Siyasətin İqtisadi Fəaliyyətlər Üzərindəki Təsirlərinin Azərbaycan Makroiqtisadiyyatı Baxımından Qiymətləndirilməsi **İlahə Nəsbizadə**

Xülasə

Bu tədqiqatda fiskal siyasətin iqtisadi fəaliyyətlər üzərindəki təsirlərinin Azərbaycan iqtisadiyyatı baxımından qiymətləndirilməsi araşdırılmışdır. Eyni zamanda müstəqilliyini yeni qazanmış və iqtisadi həyatı tamamilə dəyişilərək mərkəzi planlama rejimindən azad bazar iqtisadiyyatına keçmiş bir ölkə üçün hansı yolun izlənilməli olduğu da tədqiq edilmişdir. Fiskal siyasətin özü ilə əlaqədar olaraq isə qısaca yarandığı vaxtdan etibarən keçdiyi mərhələlər haqqında məlumat verilmişdir. Daha sonra fiskal məqsədlərdən və vasitələrdən bəhs edilərək, bu məqsədlərə nail olmaq üçün hansı vasitələrin və necə istifadə edilməsi məsələsi araşdırılmışdır. Tədqiqatın nəticəsində Azərbaycanın müstəqillik sonrası hansı fiskal siyasətləri tətbiq etdiyini öyrəndik. Ölkəyə neft və qaz kimi təbii sərvətlərin satışından daxil olan gəlirlər inkişafa istiqamətlənmiş fiskal siyasətin həyata keçirilməsinə böyük ölçüdə köməklik etmişdir. Bunun nəticəsidir ki, həll olunmamış bir sıra problemlər olmasına baxmayaraq, ilk illərə nisbətə böyük bir inkişaf əldə edilmiş və son illərdə də həllini gözləyən məsələlərin həllinə yönəldilmiş dövlət siyasətlərinin tətbiqinə başlanmışdır. Tədqiqatın analiz hissəsində müstəqillikdən bəri həyata keçirilən bütün bu tədbirlərin ümumi iqtisadiyyata necə təsir etdiyini ekonometrik modelin köməyi ilə modelləşdirdik. Bu modelləşdirmə dövlət gəlirləri və xərcləri 1995-2016-cı illər aralığının rəsmi məlumatları əsasında həyata keçirilmişdir. Ən kiçik kvadratlar metodu yanaşması ilə əldə edilən nəticələr göstərdi ki, büdcə gəlirləri Ümumi Daxili Məhsula (ÜDM) mənfi, büdcə xərcləri isə müsbət təsir göstərir. Əldə olunan nəticələr bir sıra başqa tədqiqat nəticələri ilə üstüüstə düşməkdədir və Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün adekvat sayıla bilər.

Açar sözlər: fiskal, iqtisadi, siyasət

**Azərbaycanın İstehsal Müəssisələrində Maliyyə Axınlarının
İdarə Edilməsinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili
Pərvin İbrahimova**

Xülasə

Məqsələnin əsas məqsədi istehsal müəssisələrində maliyyə menecmentinin təkmilləşdirilməsi məsələlərinin inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Eyni zamanda maliyyə menecmentinin nəzəri metodoloji əsaslarının formalaşması və təkmilləşməsi istiqamətində müxtəlif təkliflərin verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. İstehsal fəaliyyətinin idarə edilməsi konsepsiyasının işlənib hazırlanması mütəxəssislərin və rəhbərlərdən yüksək peşəkarlıq, eyni zamanda menecment sahəsində dərin nəzəri biliklərin olmasını tələb edir. Hazırkı dövrdə menecment müəssisə və təşkilatlarda həyata keçirilən müxtəlif sosial-iqtisadi proseslərə geniş şəkildə tətbiq olunur. Dünya təcrübəsində olduğu kimi Azərbaycanda menecmentin xüsusi formaları yayılmışdır. Buna misal olaraq maliyyə menecmeti, innovasiya menecmenti, işçi heyətinin menecmenti və s. misal göstərmək olar. İstehsal müəssisələrində maliyyə menecmenti maliyyə sisteminin bütün elementlərinə nüfuz edir və bazar iqtisadiyyatı şəraitində idarəetmə strukturunun ən mühüm tərkib hissəsi kimi çıxış edir. Maliyyə menecmentinin əsası qısamüddətli və uzunmüddətli dövrdə maliyyə axınlarının səmərəli təşkili, istifadə edilməsi amillərinə əsaslanan və maliyyə xidmətlərinin fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirən maliyyə siyasətidir. İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə investisiyaların qoyuluşu Azərbaycan iqtisadiyyatının sürətli inkişafının zəruri şərtlərindən biri sayılır. İstehsal müəssisələrinə maliyyə axınlarının təşkili zamanı iqtisadiyyatın təşəkkülü və inkişafı təmin edilir, müəssisələr modernləşdirilir, yeni əmtəə və xidmətlərin istehsalının mənimsənilməsi təmin edilir. Lakin müasir investisiya prosesinin bütün müsbət cəhətlərinə baxmayaraq, bir çox mütəxəssislər tərəfindən Azərbaycanda investisiya mühitinin hələ də lazımi səviyyədə olmamasının əsas səbəbləri aşağıdakılar hesab edilir: investisiya qanunvericiliyinin nöqsanları, bank sisteminin qeyri-sabitliyi; mülkiyyətçilərin hüquqlarının müdafiə olunmaması; investisiya siyasətinin xarici investorlara yönümlülüyü; idarəetmə strukturlarının potensial yerli investoru maraqlandıрмаq arzusunda olmaması və ya bunu bacarmaması.

Açar sözlər: Maliyyə, İstehsal, Müəssisə

**Postneft Mərhələsində Dövlət Sektorunun İnkişafının
Prioritet İstiqamətləri
Murad Əlizadə**

Xülasə

Müstəqillik illərində ölkəmizdə sosial-iqtisadi inkişaf sahəsində əldə olunan bütün uğurlar, yaradılmış iqtisadi, sosial, elmi-texniki, maliyyə potensialı, insan kapitalı, infrastruktur, əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması Ulu Öndər heydər Əliyevin şəxsiyyəti ilə bağlıdır. Bu baxımdan Ulu öndər tərəfindən müəyyənləşdirilən və bu gün ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən yaradıcılıqla və uğurla inkişaf etdirilən Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyasının ümumi və xarakterik cəhətlərinin, formalaşması mərhələlərinin, onun uğurunu təmin edən başlıca amil, şərt və vasitələrin sistemli təhlil olunması və dəyərləndirilməsi Ulu öndərin iqtisadi irsinin öyrənilməsində və ölkəmizin gələcək inkişafının prioritetlərinin, başlıca məqsəd və hədəflərin seçilməsində, reallaşmasında müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Son illər ərzində respublikamızda həyata keçirilən iqtisadi siyasətin əsas xarakterik xüsusiyyətləri onun bu dövrlər üzrə dövlət proqramlarının, fərman və sərəncamların yüksək səviyyədə icra olunması ölkədə gedən iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsini uğurla təmin etməklə, bütün proseslərin qeyri-neft davamlı şəkildə inkişafına gətirib çıxarır. Dünya praktikasında əhəmiyyətli inkişaf yolu keçmiş ölkələrin təcrübəsinə baxdıqda burada Dövlət-Özəl sektor tərəfdaşlığı həmişə geniş parametrlı mövzu olaraq xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir. Dövlət və özəl sektor münasibətləri prioritet bir mövzu olub iqtisadi, sosial, hüquqi, mədəni, siyasi və digər çalaları özündə əks etdirir. Burada dövlətin özəl sektora yardımları, qanunvericiliyin formalaşdırılması, maliyyə mənbələrinin təqdim olunması, özəl sektorun korporativ sosial məsuliyyəti və s. fəaliyyətlər bu münasibəti xarakterizə edə bilər. Bu münasibətlər yuxarıdan aşağı, yəni dövlətdən özəl sektora, aşağıdan yuxarı—özəl sektordan dövlətə paralel ola bilər. Respublikamızda dövlət strukturu sahəsində müxtəlif proqramların qəbul edilməsi və icrası ilə bağlı işlər prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər iqtisadiyyatın bütün sahələri üzrə inkişafını təmin etməklə dövlətin iqtisadi qüdrətini əhəmiyyətli dərəcədə artıracaqdır.

Açar sözlər: Dövlət, Sektor, Maliyyə, Maliyyə Proqramı, Bütçə-Vergi Siyasəti

Dövlət Qulluğu Anlayışı və Etik Dilemmalar **Güləy Hacıyeva**

Xülasə

Azərbaycan Respublikasının müstəqillik qazanması siyasi sistemdə dəyişikliyə, dövlətin vəzifələrinin artmasına, funksiyalarının genişlənməsinə səbəb olmuşdur ki, buda öz nəticəsində siyasi, iqtisadi, hüquqi və başqa münasibətlərin tənzimlənməsində dövlət aparatının rolunu artırır. Bunlar təbiidir, çünki dövlət öz məqsədləri ilə funksiyalarını daimi olaraq həyata keçirtmək üçün dövlət hakimiyyəti simasında dövlətin mürəkkəb strukturu və orda vətəndaşların peşəkar məşğul olduğu dövlət aparatını yaradır və funksiya göstərir.

Dövlət xidmətlərinin həyata keçirilməsi vətəndaşlar tərəfindən dövlət büdcəsinə ödənilən vergilər hesabına təmin edilir. Vətəndaşlar dövlətə etimad edərək vergilər ödəyir və bunun müqabilində dövlət tərəfindən az xərc tələb edən və yüksək keyfiyyət ilə səciyyələnən xidmətlərin həyata keçirilməsini tələb edirlər. Bu mənada dövlət qulluğu etimad üzərində qurulmuş bir xidmətdir. Dövlət qulluqçuları bunu dərk edərək dövlət xidmətlərini effektiv, səmərəli və vicdanlı şəkildə yerinə yetirməli, vəzifələrini icra edərkən və (diskresion) səlahiyyətlərdən istifadə edərkən peşə etikası ilə bağlı prinsipləri və standartları rəhbər tutmalıdırlar. Bu gün dövlət qulluğunda etika mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Etik prinsip və dəyərlər dövlət qulluqçularının xidməti fəaliyyəti ilə bağlı nəyin yaxşı və doğru olduğunu göstərən bələdçi bir çərçivədir. Dövlət qulluqçuları qərar verərkən və xidməti vəzifələrini icra edərkən bəzən müəyyən dilemma ilə qarşılaşa bilər və hər hansı bir qərarın qəbul edilməsində müəyyən çətinliklərlə üzləşə bilərlər. Bu cür hallarda adətən belə bir sual yaranır: xidməti vəzifələri vicdanlı, ədalətli və qərəzsiz şəkildə necə həyata keçirmək olar? Dövlət qulluqçusunun xidməti vəzifələrini həyata keçirərkən etik qaydalara riayət etməsi “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda dövlət qulluqçusunun əsas vəzifəsi kimi müəyyən edilmişdir.

Açar sözləri: etika, etik dilemma, dövlət qulluğu

**Avrupa Birliğinde Uluslararası Pazarlamanın Yerli
Tüketicilerin Açısından Durumu
Şahab Cefarov**

Özet

Stratejik hırsları olan pazarlama uzmanları genellikle dış pazarları, satışlarını ve kârlarını yoğunlaştırmak için ileriye dönük fırsatlar olarak görürler. Yerli firmalar, hükümet liderleri tarafından ekonomik büyüme ve istihdam yaratılması için uluslararası düzeyde faaliyet göstermeye şiddetle teşvik edilmektedir. Öte yandan, araştırmalar, bir kuruluşun bakış açısından dış pazara açılmasında büyük bir kısıtlamanın, dış pazara maruz kalmama olduğunu ortaya koymuştur. Pazarlama yöneticilerine, yabancı pazarın nüfusu ve gelirin dayalı bir pazarın potansiyelini değerlendirmek için uluslararası pazarlama metinleri tarafından tavsiye edilir. Genellikle kuruluşlar uluslararası ölçekte faaliyet göstermeye karar verdiklerinde, dış pazarlar kararına, araştırmaya dayalı karşılaştırmalı pazar değerlendirmesi çok az veya hiç yapılmadan ulaşılır. Bu makale, Avrupa ülkelerinin dış pazar olarak temel analizi için pratik araçlar geliştirmekte ve açıklamaktadır. Son yıllarda, tüm dünyada dış pazarlar hakkında büyük miktarda bilgi bulunmaktadır (Mefford, 2009).

Doğru dış pazarların seçilmesinin, bir firma tarafından uluslararasılaşma sürecinde alınabilecek en önemli kararlar arasında olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, araştırmalar, dış pazardaki bilgi eksikliğinin, bu pazarlardan faaliyet gösteren birçok firmayı engellediğini göstermektedir. Çok sayıda firmanın, daha çok orta ve küçük firmaların neredeyse hiç araştırma yapmadığına dair önemli kanıtlar vardır. İhracat davranışını engelleyen bir diğer güçlü faktör de bilgi yetersizlikleri gibi görünmektedir. İngiltere'nin uluslararası pazarlarına ilk kez giren firmalar için pazar seçimleri genellikle spontan uyarımlara verilen tepkiye dayanmaktadır. Bazen gelişigüzel bir şekilde karar verirler. Diğer bir dezavantaj, bir pazar seçmenin temeli olarak üst düzey yöneticilerin iletişim ağına bağımlılıktır. Bu aslında bir pazara giriş ile ortaklığa girmenin yerini alır.

Anahtar kelimeler: AB Tüketicileri, Uluslararası Pazarlama, Uluslararası Ticaret

Banks and General Principles of the Lebanese Banking System

Said Ahmed

Abstract

Lebanon's economic situation has become increasingly alarming. Economic growth, at only 1.4% on average since 2011, slumped to an estimated 0.3% in 2018 – a far cry from the pre-Syrian crisis average of 6.3% between 2003-2010. The nearly nine-month political vacuum between the May 2018 election and eventual government formation on 31 January 2019 weighed on business confidence. The purchasing managers' index has been glued in contractionary territory since 2013. Although the new government recommitted to a reform and consolidation agenda first presented in April 2018, investor confidence remains subdued, as concrete reform measures keep getting stuck in the pipeline. Meanwhile, the fiscal deficit is expected to have reached double-digits in 2018, pushing public debt above the 150% of GDP mark. The current account deficit stands at around an astonishing 27% of GDP, with financing on a knife-edge as foreign deposit inflows have slowed over recent years and turned negative over the first two months of 2019 month-on-month. While the central bank continues to defend the currency peg to the US dollar, interest rates and financial market volatility have risen. Country risk has increased sharply. Structural problems such as the heavily loss-making and unreliable power sector, coupled with widespread corruption, have accumulated. Sovereign downgrades testify to the rising pressure.

Keywords: macroeconomics, banks, finance, banking system, financial market.

Milli İqtisadiyyatda İnnovativ və Qlobal Meyillər Nərman Zeynallı

Xülasə

Ötən əsrin 90-cı illərindən başlayaraq dünyada yeni dövlətlərin yaranması, keçmiş idarəetmə üsullarının, metodlarının dəyişilməsi, hazırda idarəetmədə elmin, intellektual qabiliyyətin üstünlüyü ələ keçirdiyini açıq-aşkar göstərir. Milli iqtisadiyyatlar daha da inkişafa doğru yönəlib, öz iqtisadiyyatlarını bazar yönündə inkişaf etdirmək yolunda əzmlə çalışırlar.

İnnovasiya prosesinin məhsulu olan sənaye parkları hazırda ölkəmizin müxtəlif regionlarında yaradılıb və fəaliyyət göstərirlər. Milli iqtisadiyyatımızda innovasiya siyasətinin reallaşdırılması ölkəmizin qeyri-neft sektoru və kənd təsərrüfatının səmərəli inkişafını təmin edib.

İnnovasiya üçün şərt deyil ki cəmiyyətə hələ məlum olmayan məhsul kəşf edilsin. Həmçinin köhnə fikirlərin üzərində düzəlişlər edilərək onların çatışmayan cəhətlərini də nəzərə alaraq yeni bir məhsul təklif etmək olar. Bunu da innovasiya məhsulu hesab edə bilərik.

Məqalədə milli bazar iqtisadiyyatlarının xüsusiyyətləri, innovasiya texnologiyalarının iqtisadiyyata təbii və inkişafı, iqtisadiyyatların rəqabət mühitinin vəziyyəti, qloballaşma kontekstində iqtisadiyyatda rəqabət üstünlüyünün təmin edilməsi, insan kapitalının rolunun artması məsələlərinə toxunulub.

Açar sözlər: innovasiya, insan kapitalı, sənaye parkları, qlobal iqtisadi mühit, bilik iqtisadiyyatı.

Azərbaycanda Səhm Bazarlarının Mövcud Problemləri və Onların Həlli Yolları

Həqiqət Abdullayeva

Xülasə

Bu tədqiqatın əsas məqsədi Səhm bazarlarının Azərbaycandakı faktiki vəziyyətinin təhlili, müasir bazar iqtisadi münasibətlərinin formalaşmasında və inkişafında rolu, maliyyə və pul resurslarının investisiya məqsədləri üçün cəlbində əsas bazar kimi araşdırılmasından ibarətdir. Maliyyə resurslarının yığılaraq, məqsədli şəkildə istifadəyə verilməsi, investisiyanın daxili mənbələrinin yaradılması, fiziki və hüquqi şəxslərin sərbəst pul vəsaitlərini onların və cəmiyyətin xeyrinə istifadə etməsi, inflyasiya kimi neqativ proseslərin qarşısının alınması, iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi və mühüm məqsədlərin həyata keçirilməsinə xidmət etməsi metodlarının təhlil edilməsi bu məqalənin yazılmasını aktual etmişdir. Nəzərə alsaq ki, inkişaf etmiş bir çox ölkələrin dövlət büdcəsinin 30 faizinə qədəri məhz fond bazarlarında yaranır və real sektora və iqtisadiyyata geniş təsir imkanlarına malikdir, Azərbaycanda bu bazarın inkişaf etdirilməsi dövlətin maliyyə siyasətində başlıca məqsədinə çevrilməlidir. Ən sonuncu on ildə baş verən qlobal səviyyəli iqtisadi və maliyyə böhranları fond bazarının təşkili və tənzimlənməsi, eyn zamanda problemlərin tədqiqinə daha da geniş çərçivədə baxılmasını aktual etmişdir. Bazarın dünya və daxili iqtisadiyyatın inkişafında önəmli rol oynadığını nəzərə alaraq baş verən proseslərin mütəmadi təhlil edilib, qiymətləndirilməsinə ehtiyac artır. Azərbaycanda qəbul edilən qanun sənədləri bu bazarın təşkili əsaslarını möhkəmləndirir.

Açar sözlər: Səhm bazarları, qiymətli kağızlar bazarı, fond birjası

Azerbaijan As An Oil Producing And Exporting Country

Aytaj Jafarli

Abstract

Azerbaijan, in the same way as other asset rich nations, chose to set up a sovereign riches subsidize so as to keep away from salary instability, to accomplish intergenerational value and to change asset riches into progressively beneficial resources. Azerbaijan built up the State Oil Fund of the Azerbaijan Republic (SOFAZ) in late 1999 to gather salary from hydrocarbon sends out. SOFAZ has step by step become the main piece of the nation's open account framework. Azerbaijan was the primary nation to satisfy all prerequisites of the Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), a worldwide consent to execute worldwide gauges of straightforwardness in the asset separating divisions. Notwithstanding, SOFAZ's commitment to a successful asset income the executives and since quite a while ago run monetary advancement is as yet faulty: straightforwardness applies just to the pay side of Azerbaijan's oil subsidize while the use side stays murky. Boundless and unlimited exchanges from SOFAZ to the state spending plan have compromised financial manageability and the general macroeconomic harmony.

Thus, Azerbaijan pulled in a lot of remote interest in the oil business and could expand its oil and gas creation. On account of Heydar Aliyev's assurance, and sensible strides on September 20, 1994, the State Oil Company of Azerbaijan (SOCAR) and the Group of Oil Companies of Foreign Countries (Azerbaijan International Operating Company - AIOC) have marked "Creation Sharing Agreement" for 1994-2024 called the "Agreement of the Century". Subsequently, the new oil methodology of the Azerbaijani state was formalized.

Keywords: global indebtedness, crisis, developed countries, economic environment, financial policies

Müasir Şəraitdə Turizmdə Marketingin İnkişafı

Gülsüm Abbasova

Xülasə

İndiki idarəetmə mərhələsində turizmin inkişafı problemləri nəzəri və tətbiqi tədqiqatların ən vacib obyektləridir. Turizm sosial-iqtisadi fenomen kimi iqtisadi münasibətlərin bazar aspektlərini və cəmiyyətin inkişafının sosial yönümlü məqsədlərini birləşdirir. Hal hazırda turizm dünya iqtisadiyyatının ən dinamik inkişaf edən və yüksək gəlirli sahələrindən biridir, müvafiq ərazilərin sosial-mədəni inkişafında, yerləşməsində ən vacib amillərdən biridir və əhalinin həyat səviyyəsinin və keyfiyyətinin yüksəlməsinə kömək edir. Turizmin inkişafı, göstərilən xidmətlərin çoxşaxəli olması və qarşılıqlı əlaqənin artması ilə özünü göstərir.

Son on il ərzində ölkəmizdə turizm sahəsinin təşviqi ilə bağlı görülən tədbirlər, aparılan islahatlar, qəbul edilən dövlət proqramları, normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi dövlətin bu sahəyə diqqətini bir daha sübut edir. «2002-2005-ci illərdə Azərbaycanda turizmin inkişafına dair» və «2010-2014-cü illərdə Azərbaycanda turizmin inkişafına dair» dövlət proqramlarının qəbul olunması, Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2011-ci ilin Azərbaycanda «Turizm ili» elan edilməsi və bununla əlaqədar geniş tədbirlər planının təsdiq və icra olunması dövlət səviyyəsində turizmin inkişafına verilən dəstəyin əyani şəkildə sübut edir. Bu tədbirlərin nəticəsində isə Azərbaycanda turizm sənayesi yeni mərhələyə qədəm qoymuş, ölkəmiz dünya ölkələri arasında yeni bir turizm istiqaməti kimi tanınmağa başlamışdır.

Məqalədə turizmdə marketingin əsas prinsipləri təhlil edilmişdir. Müasir bazarda aktual olan turizm marketing metodologiyasını təhlil edilir. Bu sahədəki mövcud nəzəri materiallara və praktiki araşdırmalara əsaslanaraq məqalə Azərbaycanda cəmiyyətin məlumatlandırılması və bazarın qloballaşması mərhələsində turizmdə marketingin inkişafı barədə nəticəyə gəlir. Məqalədə turizm marketing sahəsində müvafiq tədqiqatların konkret istiqamətləri müəyyən edilmişdir.

Açar sözlər: marketing, turizm, bazar şəraiti, xidmət təşviqi, reklam

**Azərbaycan Respublikasında Bank Sistemi Mövqeyinin
Qiymətləndirilməsi
Kamil Muradov**

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan Respublikasında bank sistemi müasir vəziyyəti öyrənilmiş, əsas məqsədi kimi strateji yol xəritəsinin birinci strateji hədəflərinə uyğun olaraq müasir bank fəaliyyətinin nəzəri-metodoloji və əməli problemlərini araşdırmaq, post-neft dövrü dövründə Azərbaycanın yeni iqtisadi modələ keçidi ilə bağlı bank sistemlərinin başlıca prinsiplərini, xarakterik cəhətlərini, imkanlarını müəyyələşdirmək, öyrənilən problemlə bağlı müvafiq statistik materialları təhlil etmək və dəyərləndirmək, ölkəmizdə bankların fəaliyyət istiqamətlərinin formalaşmasına tələb, strateji yol xəritələrinin prinsipial müddəalarına əsaslanaraq yaxın perspektivdə post-neft dövründə bank sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı konkret təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Bu işdə əsasən bank fəaliyyətinə aid olan müasir və klassik nəzəriyyələri araşdırmaq, müəllif mövqeyi bildirməklə qiymətləndirmək, müxtəlif mərhələlərdə bank sistemi, onun xüsusiyyətləri və ümumi qanunauyğunluqları nəzərdən keçirilir, qloballaşmada ölkədə bank fəaliyyətində həyata keçirilən tənzimləmə siyasətinin xüsusiyyətlərini araşdırmaq, qlobal böhranlı beynəlxalq aləmdə bank siyasəti, ölkənin keçid dövründə bank sistemlərinin yaxşılaşdırılması ilə böhrandan çıxmanın optimal hədd və mexanizmlərin müəyyən edilməsi, ölkədə neft modeli ilə post-neft modelini qarşı-qarşıya gətirməklə alınmış nəticələri müəyyənəşdirmək və tətbiq etmək, ölkədə bank fəaliyyətini təkmilləşdirməklə onun əsas istiqamətlərini və prioritetlərinin müəyyənəşdirilməsi, yaxın gələcəkdə milli iqtisadiyyatımızın inkişafına təsirini qiymətləndirmək, “Milli iqtisadiyyat və onun əsas sektoru üzrə strateji yol xəritəsinin əsas istiqamətləri”nin reallaşması nöqtəyi-nəzərindən post-neft modeli çərçivəsində tənzimləmənin prioritetlərini dəqiqləşdirmək kimi konkret vəzifələri araşdırmaq nəzərdə tutulmuşdur.

Qloballaşma şəraitində Azərbaycanın tez bir zamanda neft modelindən post-neft modelinə keçid dövründə, bank sisteminin formalaşmasının konseptual əsasları, milli reallıqlar, dünya təcrübəsi nəzərdə tutularaq dəqiqləşdirilir, mərhələ və xarakterik cəhətləri araşdırılır, keçid dövrləri arasında bağlılıq və müqayisəli şəkildə qarşı-qarşıya gətirilməsi məsələləri araşdırılır.

Açar sözləri: bank sektoru, qiymətli kağızlar, valyuta sistemi, pul, strateji yol xəritəsi

**The Implementation of IFRS 9 – Financial Instruments Standard to the
Banks of Azerbaijan Republic
Simnar Pashazade**

Abstract

The paper focuses on the main characteristics of the newly applied IFRS 9 – Financial Instruments standard and its implications on the financial statements and ratios of the banks of Azerbaijan Republic. IFRS 9 – Financial Instruments, the replacement of IAS 39 – Financial Instruments: Recognition and Measurement was issued by International Accounting Standards Board in July, 2014 and became mandatory on January 1, 2018. The significant change implemented in the new standard is about the “impairment” phase which is based on “Expected Credit Losses” (ECL) rather than “Incurred Credit Losses”. In this study, the measurement and recognition of allowances for impairment are explained and then the expected possible qualitative and quantitative effects of this transition primarily in the European Banking Industry are analyzed and compared with Turkish Banking Industry. It is expected that, ECL application by European banks would result in on average 13%-18% increase in loss provisions and Common Equity Tier 1 (CET1) and total capital ratio decrease by on average 45-75 basis points (bps) and 35-50 bps, respectively whereas the total amount of provisions will be diminishing by 4.1% and will have 33 bps and 21 bps positive impacts on CET1 and total capital adequacy ratio on average, respectively for Azerbaijanian banks.

Keywords: IFRS 9, Expected Credit Loss, ECL, Impairment, Loan Loss Provision

Dünya Neft Bazarının İnkişaf İstiqamətləri **Yılmaz Yedigərov**

Xülasə

Hazırda 4 mindən çox beynəlxalq hökumətlərərası təşkilatlar mövcuddur. Onların qlobal iqtisadiyyatdakı rolunu qiymətləndirmək çətindir.

Gec-tez dövlət qarşılıqlı kömək məqsədi daşıyan qarşılıqlı fəaliyyətin, qarşılıqlı yardım, habelə müxtəlif fəaliyyət sahələrində ümumi problemlərin həlli: siyasi, iqtisadi, mədəni, hüquqi, elmi-texniki və s. qarşısında durur.

Məsələn, beynəlxalq ticarətin asanlaşdırılması ilə əlaqəli problemlərin həlli üçün, dünya ərzaq probleminin həlli üçün - Qida və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) və beynəlxalq məskunlaşma problemlərinin həlli üçün BVF - Tariflər və Ticarət haqqında Baş Saziş - GATT (ÜTT) yaradıldı.

Beləliklə, 1950-ci illərin sonlarında Neft İxrac edən Ölkələr Təşkilatının (OPEC) yaranması qlobal iqtisadiyyatın inkişafının məntiqi yolu idi. OPEC, vəzifəsi və əsas məqsədi üzv ölkələrin neft siyasətini əlaqələndirmək və birləşdirmək olan könüllü hökumətlərərası iqtisadi bir təşkilatdır. OPEC, OPEC üzvü olan ölkələr üçün zərərli nəticələrə səbəb olan neft qiymətindəki dalğalanmaların qarşısını almaq üçün dünya və beynəlxalq neft bazarlarında neft məhsullarının qiymətlərini sabitləşdirmək üçün yollar axtarır. Əsas məqsəd, üzv ölkələrə neft sənayesinə yatırımlarını qazancı ilə qaytarmaqdır. Müasir şəraitdə OPEC, dünya bazarının qiymətlərini təyin edərək tənzimlənməsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

OPEC üzvü olan ölkələr dünyanın neft ehtiyatlarının təxminən 2/3-nə nəzarət edir. Bunlar dünya istehsalının ~ 35% və ya dünya neft ixracatının yarısını təşkil edir. OPEC ölkələrinin sübut edilmiş neft ehtiyatları hazırda 1,199,71 milyard barel təşkil edir.

Açar sözləri: neft, ixrac, yanacaq-enerji

**Azərbaycan İqtisadiyyatının Dünyadakı Reytingi və Əsas Keyfiyyət,
Kəmiyyət Parametrləri
Rauf Həsənov**

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan iqtisadiyyatının dünyadakı reytingi araşdırılmış və onun keyfiyyət və kəmiyyət parametrləri təhlil olunmuşdur. Beynəlxalq reytingdə ölkəmizin mövqeyinin iqtisadi statistik təhlili illər üzrə əsasən 2019-cu il üzrə öyrənilmişdir. Monetar və fiskal parametrlər üzrə ölkəmizin reytingi təhlillər əsasında müəyyən olunmuşdur. Ölkələrin İqtisadi Azadlıq Reytingi (Ranking of Index of Economic Freedom) “The Wall Street Journal” və Vaşinqtonun 1 nömrəli düşünmə mərkəzi hesab olunan “The Heritage Foundation” tərəfindən hər il birgə yayınlanan “İqtisadi Azadlıq İndeksi” (Index of Economic Freedom) adlı hesabatla dünya ictimaiyyətinə təqdim olunur. Bu tipli ikinci hesabat Kanadanın “Fraser İnstitutu” adlı düşünmə mərkəzi tərəfindən yayımlansa da, hazırda bu sahədə ən nüfuzlu hesabat birinci hesab olunur. İqtisadi Azadlıq İndeksi ölkələrdə iqtisadi azadlıq səviyyəsini kompleks şəkildə qiymətləndirməyə imkan verən 10 komponent, başqa sözlə alt indeks - “biznes azadlığı” (business freedom), “ticarət azadlığı” (trade freedom), “fiskal azadlıq” (fiscal freedom), “hökumət hərcləməsi” (government spending), “monetar azadlıq” (monetary freedom), “investisiya azadlığı” (investment freedom), “maliyyə azadlığı” (financial freedom), “mülkiyyət hüquqları” (property rights), “korrupsiyadan azadlıq” (freedom from corruption), “əmək azadlığı” (labor freedom) əsasında formalaşdırılır ki, bu da Adam Smitin “Millətlərin Zənginliyi” əsərində irəli sürdüyü klassik iqtisadi azadlıq nəzəriyyəsinə əsaslanır. İndeksin hazırlanması zamanı DB, BVF, İqtisadi Kəşfiyyət Birliyi kimi nüfuzlu beynəlxalq qurumların statistik məlumatlarından istifadə edilir. Ümumilikdə desək Azərbaycanın dünyadakı reytingi digər ölkələrin reytingləri ilə müqayisə edilərək müəyyən olunmuşdur.

Açar sözləri: dünya iqtisadiyyatı, struktur göstəricilər, kəmiyyət, keyfiyyət.

Azərbaycanda Turizm Potensialından Səmərəli İstifadənin Təkmilləşdirilməsi Yolları Rüstəm Əbilov

Xülasə

Müasir dövrdə Azərbaycanın turizm strategiyasının əsasında əvvəlki dövrlərdə əldə edilmiş uğurların möhkəmləndirilməsi və gələcək üçün müəyyənləşdirilmiş prioritet istiqamətlərin hədəf kimi seçilməsi dayanır. Bir sıra çatışmazlıqlara baxmayaraq Azərbaycan üçün nisbətən gənc olan bu xidmət sektoru hərtərəfli inkişaf hədəfini qarşısında bir məqsəd kimi qoymuşdur. Bu istiqamətdə həyata keçirilən ilk addım kimi hüquqi bazanın formalaşdırılması, normativ aktların qəbul olunması və yeni infrastruktur elementlərinin yaradılması olmuşdur. Turizm haqqında qəbul edilən bu qanun Azərbaycan Respublikasında turizm bazarının hüquqi bazasının yenidən təşkil edilməsinə yönəldilmiş bu dövlət siyasətinin prinsiplial əsaslarını, turizm fəaliyyətinin mühüm prinsiplərini müəyyənləşdirir və turizm sahəsində yaranan münasibətləri tənzim edir, sosial-iqtisadi inkişafı təmin edən vasitələrdən biri olaraq bu ehtiyatlardan məqsədyönlü istifadə olunması qaydalarını müəyyən edir. Son illər dövlətin müxtəlif səviyyələrdə turizmin inkişafı istiqamətində gördüyü işlər və bu sahəyə olan diqqət, beynəlxalq miqyaslı idman, mədəni – kütləvi tədbirlərin keçirilməsi ölkədə turizm infrastrukturunun əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsinə səbəb olmuşdur. Bu istiqamətdə aparılan fəaliyyətin nəticəsi olaraq ölkədə yeni əyləncə mərkəzləri yaradılmış, yerləşdirmə müəssisələrinin sayı artmış, nəqliyyat infrastrukturunu yaxşılaşdırılmış və yeni yol qovşaqları işə salınmışdır. Turizmin inkişafı istiqamətində aparılan çoxsaylı işlərin həyata keçirilməsinə baxmayaraq hələ də bəzi çatışmazlıqlar mövcuddur və dövlət tərəfindən mütəmadi olaraq qeyri-neft sektorunun əsas gəlir gətirən sahələrindən hesab edilən turizm sahənin çatışmazlıqlarının aradan qaldırılması istiqamətində mütəmadi tədbirlər həyata keçirilir. Beləliklə, bu məqalədə turizm sahəsində mövcud problemlər, bu problemlərin həlli yollarının araşdırılması və turizm potensialından istifadənin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: Turizm potensialı, turizm bazarı, regional inkişaf, analiz metodu, turizm infrastrukturunu

**The Extent of Use of Financial Statement Analysis in Corporate
Lending: A Case in South Africa
Bongumusa Mdluli**

Abstract

The way lending decisions by commercial banks in South Africa is made remains a mystery to most borrowers. Banks are known to follow very stringent rules in lending risk appraisal. Financial statements analysis on the borrower is a key step in lending decisions. Such analysis seeks to establish the ability and the reliability of the borrower to repay loans. However, every bank may have its own level of emphasis on the use of the financial statements and differ in the aspects emphasized on the same statements. The question as to whether corporate lending decisions are by and large a product of financial statements will be the focus of this study.

A descriptive research design will be used in this study and involves a survey of 15 banks in Johannesburg, out of a population of 30 banks currently operating under the Banking Act. A questionnaire will be used as a tool for data collection. The data will be analyzed using both descriptive and inferential statistics. The arithmetic mean and eta will be used to interpret data. Results of analysis will be presented in form of statistical tables, charts and frequency tables.

The study recommends that commercial banks devise a self-assessment form with benchmarks on the key areas of assessments to be codified within a document for clients to read and use it for self-assessment. From such assessment banks can develop categories for customers, based on the amount it can lend, the security expected and term of the loan. This would serve to minimize on time taken in lending risk analysis.

Key Words: Financial statements, corporate lending,

**İşletmelerde Çalışanları Koruma İşlevinin Ne Kadar Yerine Getirildiğini
Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma**
Xayal Badalov

Özet

Bu çalışmanın amacı, işletmelerde çalışanları koruma işlevinin ne kadar yerine getirildiğini belirlenmesidir. Bu doğrultuda insan kaynakları yönetiminin işlevleri olan, insan kaynakları planlaması, personel bulma, seçme ve yerleştirme, performans değerlendirme, eğitim ve geliştirme, kariyer planlama ve işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri alma ile ilgili literatür taraması gözden geçirilmiştir. Daha sonra araştırmanın amacı doğrultusunda tasarlanan anket formu vasıtasıyla 186 insan kaynakları yöneticisi katılmıştır. Toplanan verileri analiz etmek için IBM SPSS v23.0 (Statistical Package For Sciences) programı tercih edilmiştir. Analizin ilk aşamasında faktör analizi ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, koruma işlevinin altı faktör altında toplandığı görülmüştür. Söz konusu faktörler işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri alma, çalışanları psikolojik tacizden korumak, çalışanları psikolojik tacizden koruma konusunda kararlılık göstermek, çalışanlara değer vermek, adil davranmak ve sorunlarına hassasiyet göstermek, fiziksel şiddeti önlemek ve çalışanların endişelerini, iş yüklerini ve zaman baskısını dengeleme/azaltma olarak belirlenmiştir. Faktörler arasında korelasyon analizi yapılmış ve boyutlar arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: SPSS, fiziksel şiddet, korelasyon, işçi sağlığı

Uluslararası Sermaye Bütçelemesi ve Yatırım Kararı Mahmud Sadıqov

Özet

Bu çalışmada, sermaye bütçelemesi kavramı ve işletmeler için önemi incelenmiş, sermaye bütçelemesinin amaçları belirlenmiş ve sermaye bütçelemesi süreçleri aşılmıştır. Uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi, yatırım tekliflerinin incelenmesi, seçilmesi, yatırım projelerinin uygulanması ve kontrolü. Daha sonra yatırımın tanımı ve özellikleri açıklandı. İşte yatırım türleri - yenileme yatırımları, genişleme yatırımları, stratejik yatırımlar, modernizasyon yatırımlarından oluşmaktadır. Yatırım kararları için gerekli veriler bölümünde ise yatırım harcamalarının hesaplanması - sabit sermaye yatırımı, işletme sermayesinin hesaplanması mevzuları tespit edilmekle yatırımın işletmeye sağlayacağı faydalar ve bunların zaman içinde dağılımı, yatırımın ekonomik ömrü, yatırımın ekonomik ömrü sonundaki hurda değeri incelenmiştir.

Yatırımlar, milletlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatında önemli derecede değişiklikler oluşturan olgulardır. Bu nedenle yatırımlar sadece iktisadi değil, sosyal, kültürel ve siyasi hayatın da değişkenidir. Yatırımların, ulusların ve bireylerin yaşamına etkisi çok yönlüdür. Yalnızca iktisadi yaşamın değil, sosyal ve kültürel yaşamın da gelişmesini sağlayan harcamalar da yatırım sayılır.

Modern dünyamızdaki şirketlerin varlığı, yaşamlarını sürdürmede önemli bir role sahiptir ve bu konuda şirketlerin bu konularda kesin durmaları gerekir. Bunu yaparken, konularla ilgili en iyi bilgiyi edinmeleri ve bunları üretimde kullanmaları ve üretkenliklerini artırmaları gerekir. Makalemizde, bu düşünceleri benimseyerek bir şirketin sermaye ikmalinin rolünü vurguladık. Şirketlerin varlığı için sermaye bütçelemesi ve yatırım kararlarının oynadığı rol dikkate alındığında, önemli konulara değinilmiştir. Kuşkusuz, şirketin yatırımındaki rolü göz önüne alındığında türleri reddedilir. Yatırım şirketlerinin finansal kaynakları yönetmedeki rolü modern zamanlarda çok önemlidir. Bu nedenle, çok çeşitli yatırım bilgileri sağlanmıştır. Çalışma sonucunda sermaye bütçelemesi ile yapılacak yatırım kararlarının alınmasında sermaye bütçelemesi ile yatırım alternatifleri arasından en verimli olanını seçme imkanı verdiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sermaye bütçelemesi kavramı, yatırım teklifleri, yatırımın tanımı, stratejik yatırımları, modernizasyon yatırımları.

Economic Background and Consequences of the Formation of the EU.
Abdulaziz Saud Al-Roomi

Abstract

The current stage of development of the global economy is characterized by deepening integration processes between firms, companies and countries. Between the participants of the integration processes, a deep separation of labor, production and exchange of goods, services, capital, human resources is carried out. The EU is the largest integration association of 28 European countries. This union went through a long stage of historical formation, during which a large amount of work was done to unite the countries of the continent that survived two world wars. Achieving a high level of development of science and technology, production and economic process control systems, coupled with the political forces' awareness of these countries, the need for peaceful coexistence and interaction made it possible to increase the efficiency of interaction between European countries in all spheres of public life to a previously unseen level. The successful implementation of the tasks of creating a single European market has allowed European countries to move to deep allied relations. The number of issues on which the interaction of European countries deepens is constantly growing, and the number of supranational institutions involved in solving a wide range of these pan-European problems is growing. This fact itself deserves much attention and careful study. The EU is a good example of overcoming mutual contradictions and problems for many regions of the world where very tense relations between countries remain. Today, the EU is the second largest integration association in the world in terms of economic importance, one of the world's leading centers for trade, development of science and technology, and the level of well-being of its citizens.

Key words: world economy, integration processes, European market.

**Azərbaycan Respublikasında Dövlət Büdcəsinin Gəlir və Xərclərinin
Formalaşmasında Maliyyə Nəzarətinin Rolu**
Elmin Mustafa

Xülasə

Dayanmadan dəyişən dünyamızda dövlətlər öz sosial-iqtisadi siyasətlərini həyata keçirmək üçün maliyyə vəsaitlərinə ehtiyac duyurlar. Və digər dövlətlər kimi Azərbaycan Respublikası da bu sosial-iqtisadi siyasətini dövlət büdcəsi vasitəsilə həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasında dövlət büdcəsi üç səviyyəyə bölünür – Respublika dövlət büdcəsi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət büdcəsi və yerli büdcələr (bələdiyyə büdcəsi). Göstərilən büdcələr birlikdə “büdcə sistemi” adlanır. Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi funksional quruluş baxımından gəlir və xərc hissələrdən ibarətdir.

Dövlət büdcəsinin gəlirləri müxtəlif qaynaqlardan formalaşır və həmin formalaşmış gəlirlər təyinatına uyğun olaraq müxtəlif strukturlar, sektorlar, bölmələr və sahələr üzrə bölüşdürülür. Və beləliklə də, respublikada ümumi milli məhsulun və milli gəlirin yenidən bölgüsü prosesi baş verir, cəmiyyətin ən zəruri ehtiyacları və tələbləri ödənilir.

Dövlət büdcəsi gəlir və xərc bölmələrindən ibarətir və gəlirlərlə xərcləri qarşılamaq mümkün olmadıqda dövlət büdcəsində kəsir yaranır, bu zaman isə büdcə kəsiri müxtəlif mənbələrdən maliyyələşdirilir.

Aydın məsələdir ki, ölkədə büdcə sisteminin düzgün və effektiv qurulması üçün büdcənin prinsiplərinə (vahidlik, aşkarlıq, həqiqilik və.s) ehtiyac duyulur. Büdcə sistemi düzgün qurulduğu zaman büdcə xərcləmələri ilə iqtisadi artıma nail olmaq mümkündür. Büdcənin tərtibi, müzakirəsi, təstiqi və icrası zamanı büdcənin prinsiplərinə riayət edilməsi vacib şərtlərdən biridir.

Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin toplanmasına və gəlirlərin müxtəlif sahələr üzrə xərclənməsinə bir sıra dövlət orqanları nəzarət edir. Onlara Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi və Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası aiddir.

Açar sözlər: maliyyə nəzarəti, dövlət gəlirləri, dövlət xərcləri, büdcə

Теоретические и Методологические Основы Управления и Развития Финансового Менеджмента Банков

Анар Мехдиев

Аннотация

Деятельность банков осуществляется на фоне глобализации и интеграции экономической и социально-политической ситуации в мире, которая приводит к изменениям, происходящих на финансовых рынках. Финансовые рынки, в свою очередь, в разной степени оказывают влияние на эффективность деятельности не только отдельного банка, но и банковской системы в целом. Об этом свидетельствует и тот факт, что, несмотря на постоянное развитие макроэкономической ситуации в стране, банковская система Азербайджана пока что в недостаточной степени защищена от многочисленных, в том числе валютных рисков, так как остается недостаточным уровень ее капитализации и инвестиционной привлекательности. Все эти проблемы оставляют актуальным значение исследования данной статьи, придавая большое значение финансовому менеджменту. В условиях глобализации бизнеса задачей финансового менеджмента становится создание такой модели управления, как конкретным банком, так и банковской системой в целом, которая оказалась бы более устойчивой, способствовала минимизации финансовых и других рисков и в большей степени стимулировала экономико-социальное развитие азербайджанской экономики.

Основной целью финансового менеджмента банка является максимизация благосостояния всех собственников (владельцев) и персонала банка в долгосрочном периоде. Чтобы достичь этой цели он должен разработать гибкий механизм управления, который ориентирован на быстрое изменение во внешней и внутренней среде деятельности банка. В тоже время, нельзя не принимать во внимание и те тенденции, которые происходят в мировом банковском хозяйстве: возникновение новых потребностей клиентов; ужесточение конкуренции среди институтов финансового посредничества; создание мегабанков и др.

Выбор методологии управления финансами- это одно из самых первых решений, которое должен принимать руководитель. Соответственно, выбор руководителя, т.е. методология, постоянно будет влиять на работу руководителя и его команды.

Ключевые Слова: Методология, менеджмент, финансы, банк

Azərbaycanda Qeyri- Neft Sektorunun İnkişafının Mövcud Vəziyyətinin Təhlili və Qiymətləndirilməsi

Leyla Qurbanova

Xülasə

Müasir dövrdə qeyri-neft sektorunun inkişafı mühüm əhəmiyyətlə seçilir. Qeyd etmək lazımdır ki, qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən subyektlər geniş təkrar istehsalı müvəffəqiyyətlə həyata keçirdiyi təqdirdə yeni istehsal sahləri yaratmaq imkanına malik olur, həmçinin gündəlik istehlak mallarına olan təlabatı yerli istehsal hesabına ödəyə bilirlər. İEÖ-lərin təcrübəsi göstərir ki, qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi ixracın genişləndirilməsi və eyni zamanda ixracın diversifikasiyalaşdırılması üçün əlverişli şərait yaradır. Bu isə ölkənin beynəlxalq əmək bölgüsündə yerinin və rolunun artmasına, həmçinin onun dünya iqtisadiyyatına daha fəal inteqrasiyasına gətirib çıxarır.

Müasir dövrdə milli iqtisadiyyatın diversifikasiyası, regionların sürətli inkişafının təmin olunması bu sahədə mövcud olan imkanların aktivləşdirilməsindən asılıdır. Hazırda dövlətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri qeyri-neft sektorunu inkişaf etdirmək üçün əlverişli şəraitin yaradılması və özəl sektorun iqtisadi fəallığının stimullaşdırılmasıdır. Müasir dövrdə bu problemlərin həll edilməsi üçün tənzimləmə metodlarından səmərəli istifadə edilməli, gömrük, vergi və s. kimi sahələrdə dövlətin həyata keçirdiyi tədbirlər qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün həyata keçirilən siyasətlə uyğunlaşdırılmalıdır. Həmçinin, qeyri-neft sektorunun inkişafı ölkədə davamlı iqtisadi artımın təmin edilməsində mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu baxımdan da, qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi zəruriliyi müasir dövrdə Azərbaycan üçün mühüm aktuallıq kəsb edən məsələdir. Qeyri-neft sektorunun aktuallığını nəzərə alaraq məqalədə Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun inkişafının mövcud vəziyyəti təhlil edilmiş, qeyri-neft sektorunun inkişafında əsas problemlər göstərilmiş və bu sahədə müvafiq təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Açar sözlər: qeyri-neft sektoru, qeyri-neft sektoru üzrə ÜDM, qeyri-neft sektorunun inkişaf problemləri, əsas kapitala investisiyalar

Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Davranışsal Önyarguların İncelenmesi – Aşırı güven faktörü

Aygül Guluzade

Özet

Ekonomi ve finans bilimi uzun yıllar yatırımcı davranışı üzerine pek çok teori geliştirmiştir. Bu teorilerde insanların rasyonel birer varlık olduğu düşüncesi yaygın bir inanıştır. Ancak her insan bireyseldir ve aynı koşullara sahip olsalar da farklı düşünce yapılarından dolayı aynı kararları vermeleri beklenemez. Bu bağlamda, geleneksel teoriler yetersiz kalmış ve yerini davranışsal finansa vermeye başlamıştır. Davranışsal finans, bireysel yatırımcıların finansal karar verme konusunda rasyonel davranmadıklarını ve kişinin yatırım kararlarında farklı faktörlerin etkisinde kaldıklarını savunmaktadır. Davranışsal finans, yatırım alanındaki katkıları göz önüne alındığında dikkat çeken ve nispeten yeni bir alandır. Finansın bu alanı, finansal karar verme psikolojisini inceler. Duyguların yatırım kararlarını etkilediği malumdur. Endüstrideki insanlar genellikle borsaları yönlendirmede hırs ve korkunun oynadığı rol hakkında konuşurlar. Davranışsal finans psikolojik araştırmaların kavramlarını ve öngörülerini finansal karar alma süreçlerine uygular. Davranışsal finans alanında yapılan çalışmalar uluslararası literatürde üssel hızla artmaktadır. Bu araştırmalar genellikle bireysel yatırımcıların finansal kararlarındaki eğilimleri belirlemeye ve yatırım tercihini etkileyen değişkenleri test etmeye yöneliktir. Ancak ülkemizde davranışsal finansın kavramsal çerçevesini inceleyen ve yatırımcıların finansal kararlarındaki eğilimleri değerlendiren çalışmaların eksikliği görülmektedir. Bu çalışma ülke literatüründeki ilgili eksikliği gidermek için finansın genel kavramlarından hareketle, neoklasik ve davranışsal finansın değerlendirilerek karşılaştırılmasına dayanır. Yatırımcıların irrasyonelliği, araştırmacılar tarafından defalarca vurgulanan kaçınılmaz bir gerçektir (Statman, 2008). Bu nedenle, bu makale, finansal karar vermede davranışsal önyargıların rolünü değerlendirmek için yapılan bir çalışmadır. Çalışmada finansal piyasaların belirsizliği ve öngörülemezliği göz önünde bulundurularak yatırımcıların günlük olarak uğraştığı risk altında karar verme önerilerine yer verilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yatırımcı, Davranışsal Finans, Finansal Kararlar, Davranışsal Önyargı

Azərbaycanda enerji sektorunun iqtisadi aspektləri və əhəmiyyəti Əli Kərimli

Xülasə

Tədqiqat işinin əsas mövzusu son 4-5 il daxil olmaqla, yaxın gələcək üçün enerji sektorundan Azərbaycanın əldə edə biləcəyi iqtisadi imkanları və potensialı müəyyən etmək və ölkənin enerji iqtisadiyyatında mövcud iqtisadi inkişaf tendensiyalarını, problemləri və gələcək perspektivlərini təhlil etməkdir. Enerji təhlükəsizliyi ölkənin iqtisadi inkişafına və sosial sabitliyinə təsir göstərir. Yüksək təkmilləşdirilmiş enerji siyasəti uzun müddətli iqtisadiyyatın səmərəli idarə olunması üçün imkan verir. Məhz bu baxımdan, Azərbaycanın dövlət strategiyasında enerji faktoru, milli təhlükəsizlik və xarici siyasət “üçlük zəncir” (triadic nexus) kimi çıxış edir. Strateji və mühüm obyektlərin etibarlı enerji təchizatının təmin edilməsi, boru kəmərlərinin təhlükəsizliyi, enerji mənbələrinin diversifikasiyası, ekoloji tələblərin nəzərə alınması və enerji resurslarının səmərəli istifadəsi Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyi prinsiplərini təşkil edir. Tədqiqat işinin əsas nəzəri və praktiki əhəmiyyəti Azərbaycanda bərpaoluna bilən enerji resursları da daxil olmaqla, mövcud olan digər enerji resurslarından səmərəli və davamlı istifadənin təmin olunacağı şəraitdə ölkənin enerji iqtisadiyyatında yüksək inkişafa nail olmaqdır. Neft və qazdan asılı enerji iqtisadiyyatı tam enerji təhlükəsizliyi üçün zəmanət vermir. Azərbaycanın enerji sektorunda resursların çeşidlənməsi və ondan səmərəli istifadənin iqtisadi imkanları müsbət nəticələr verə biləcək və ölkənin daxilində enerji təhlükəsizliyi və enerji sektorunda stabilliyin təmin olunması üçün zəmin yaradacaq.

Açar sözlər: Azərbaycan, bərpaolunan enerji mənbələri, enerji iqtisadiyyatı, enerji təhlükəsizliyi, neft və qaz resursları.

Azərbaycanda Sertifikasiya Prosesi və Malların Keyfiyyət Göstəricisində Rolu

Fəridə Ələkbərova

Xülasə

Sertifikatlaşdırma fəaliyyətinin məqsədi əhalinin həyatı, sağlamlığı, əmək və ətraf mühit üçün təhlükəli olan məhsulun (proseslərin, xidmətlərin) buraxılmasının və satışının qarşısının alınmasıdır. Digər mühim cəhətlərdən biri də istehlakçılara məhsulun (proseslərin, xidmətlərin) səriştəli seçilməsinə köməkliliyin göstərilməsi ilə yanaşı, respublikada müəssisələrin və sahibkarların beynəlxalq iqtisadi, elmi-texniki əməkdaşlıqda və beynəlxalq ticarətdə iştirak etmələri üçün şəraitin yaradılmasıdır. Müəssisələrin və sahibkarların beynəlxalq iqtisadi, elmi-texniki əməkdaşlığı və beynəlxalq ticarətdə iştirakı beynəlxalq müqavilələr əsasında həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının iştirak etdiyi Beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulan qaydalar Milli sertifikatlaşdırma sistemində nəzərdə tutulan qaydalardan fərqli olduğu halda üstünlük beynəlxalq müqavilədəki qaydalara verilir.

Məqalədə əsas istiqamət olaraq ölkəmizin həyata keçirdiyi sertifikasiya prosesinin hansı səviyyədə həyata keçirilməsini, bu prosesi həyata keçirən orqanların üzvləşdiyi problemləri, həmçinin məhsulun və ya xidmətin uyğunluğunun təsdiqi nəticələrinə bütün marağı olan tərəflərin etibarının necə təmin edilməsini araşdırmaq nəzərdə tutulur.

Açar sözlər: keyfiyyət, keyfiyyətə nəzarət, qiymətləndirmə, sertifikatlaşdırma prosesi, sertifikatlaşdırma orqanları

Economic Relationship between Azerbaijan and Russia: Problems and Prospects

Tao Li

Abstract

Based on the analysis of economic relations within countries around the world, learn about the basic features of economic relations, as well as based on analysis prerequisites for the development of economic relations between Azerbaijan and Russia, specific analysis of the development trend of economic relations of Azerbaijan with Russia, including import and export trade, energy cooperation, tourism development and mutual investment and the labor market between these two countries. Committed to identifying problems and development prospects in the economic relations between the two countries. Although there are some problems in Azerbaijan's economic relations with Russia, the main focus is on natural resources, natural gas and oil, and the two countries have abundant natural gas and oil reserves. At the same time, they have similar markets and competitive relationships. However, the broad development prospects of the two countries are the most important, and they are the current theme of the development of economic relations between the two countries. As we all know, the issue of resources is a key economic issue for a country. The consistency of Russia and Azerbaijan in the direction of resource exports and the coincidence of resources will affect the economic relations between the two countries to a certain extent. However, Russia and Azerbaijan have richer areas of cooperation and friendly exchanges of visits between the leaders of the two countries in recent years, which will give Azerbaijan a brighter prospect for economic cooperation with Russia in the future.

Keywords: economic relationship between Azerbaijan and Russia, prospect, problems

Qeyri-Kommersiya Marketinginin Nəzəri Aspektləri **Sərhad Tağıyev**

Xülasə

Son illərdə Azərbaycanda marketing elementlərinin qeyri-kommersiya fəaliyyəti sahəsinə nüfuz etməsində artım müşahidə olunur. Aydınır ki, bu təcrübə sistemli və mərkəzli deyil, əksinə qeyri-kommersiya təşkilatlarının rəhbərlərinin intuitiv epizodik təşəbbüslərinin nəticəsidir.

Fikrimizcə, bu gün səhiyyə, təhsil, elm və mədəniyyətin dövlət idarəetmə və idarəetmə qurumlarının, siyasi partiyaların və hərəkatların, qeyri-kommersiya fondlarının və dövlət büdcə strukturlarının fəaliyyətində qeyri-kommersiya subyektlərinin marketinginin vahid konsepsiyasından istifadə edilməsi üçün ehtiyac artmışdır.

Klassik marketingin nəzəriyyəsi və metodologiyası, bildiyiniz kimi, iş təcrübəsindən tarixən inkişaf etmişdir. Eynilə, qeyri-kommersiya qurumlarının marketingi qeyri-kommersiya sahəsindəki fəaliyyət praktikasından inkişaf edir.

Bununla yanaşı, marketingin bu növü arasındakı ciddi fərq ondan ibarətdir ki, onun konsepsiyasının formalaşması üçün klassik marketingin yetkin nəzəri və metodoloji bazası deyil, həm də onun metodik vasitələrinin praktik tətbiqi baxımından zəngin bir təcrübə mövcuddur. Bu, qeyri-kommersiya qurumları üçün marketing konsepsiyasını inkişaf etdirən mütəxəssislərin işini xeyli asanlaşdırır. Ancaq müəyyən çətinliklər var. Son on il ərzində həm xarici, həm də yerli müəlliflərin qeyri-kommersiya sahəsində marketing fəaliyyəti ilə bağlı bir çox əsərləri ortaya çıxdı. Hazırkı məqalədə bu məsələlərə müəllif yanaşması öz əksini tapır.

Açar sözlər: Qeyri hökumət təşkilatları, klassik marketingin nəzəriyyəsi, marketing, sosial marketing

Biznesin Etik Problemləri və Onlara Diqqətin Artırılması Səbəbləri Aydan Bayramova

Xülasə

Bildiyimiz kimi iqtisadiyyat, idarəetmə və etika bunlar cəmiyyətin əsas bazisləridir. Ümumilikdə insanların davranışına üç əsas norma təsir göstərir: hüquqi norma, azad seçim və etik norma. Araşdırmalar görə, insanların özəyində dəyərlərin dayandığı etik normalar əsasında davranışlarını qurmaları artıq onların davranışının hüquqi normalar əsasında da qurulması deməkdir. Ona görə ki, dəyərlərə və mənəviyyətə malik insanlar heç vaxt dəyərlərə zidd davranış qurmaz, pis hərəkətlər etməzlər. Hər bir təşkilat üçün bu yanaşma keçərlidir. Adətən yüksək etik davranışa və sosial məsuliyyətə malik təşkilatlar öz fəaliyyətində daha uğurlu olur. Məhz bu nöqtəyi-nəzərdən etika probleminin təqiq edilməsi və bu problemlərin həlli istiqamətində təkliflərin irəli sürülməsi bugünkü gün kifayət qədər aktual bir məsələdir.

“Biznes etikası” indiki dövrdə olduqca populyar ifadədir. Xüsusi ilə də inkişaf etmiş ölkələri qeyd etmək olar ki, biznesin etik tərifləri öyrənilir və təbliğ edilir. Əslində biznes etikası biznes qərarlarında əməkdaşların, səhmdarların, müştərilərin, cəmiyyətin və s. nəzərə alınmasıdır. Biznes mühitində uzunmüddətli dövr ərzində uğurun əldə olunması üçün düzgünlüyün, ədalətliyi göz-lənməsi, qarşı tərəfə hörmət, etik normalara riayət ediləsi ən vacib şərtlərdəndir.

Biznesin etik problemləri tədqiqatçıların və idarəedicilərin əsas diqqət mərkəzindədir. Biznesdə etik problemlərin tarixi biznesin özü qədər qədim bir tarixə malikdir. Son zamanlarda bazar iqtisadiyyatının inkişaf etməsi və rəqabət mühitinin kəskinləşməsi nəticəsində bu problemlər ön plana keçərək, qlobal hal almışdır.

Açar sözlər: Etika, Etik Problemlər, Biznes Etikası

The role of agriculture in non-oil sector of Azerbaijan economy

Lamiya Mammadova

Abstract

Azerbaijan economy is divided oil and non-oil sector and there is a great gap between the sectors. The oil sector has always maintained its dominant position. This research investigates the potential of the agricultural sector in the non-oil division in Azerbaijan which can promote the economic growth using the main indicators and its shares in the gross output. Agriculture is a priority area of the non-oil sector. This area provides direct and indirect supply of foodstuffs, a key component of consumer demand in the country. In recent years, the conditions for expanding agricultural products have increased. However, the low competitiveness and low productivity of foreign products on the domestic market do not allow the stimulation of agricultural production. Agriculture plays an important role in addressing the socio-economic and political problems of the country, especially in the employment of people living in the regions. The fact that some of the people who lost their jobs in other sectors of the economy as a result of the negative impact of the global energy market processes on the economy of Azerbaijan is returning to agriculture is a good example. At present, the development of multi-sectoral agriculture in our country will allow more people to work in this sector in the short term. But what role can agriculture play for the development of Azerbaijan in the short and medium term? Does Azerbaijan have the potential to form a competitive agriculture sector?

Keywords: non-oil, economic, agricultural production, development, potential

Ərzaq Təhlükəsizliyinin Təmin Olunmasında Ərzaq Bazarının Tənzimlənməsi Zəruriliyi Röya Sultanova

Xülasə

Məqalə Naxçıvan Muxtar Respublikasında ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması, və bu təhlükəsizliyin təmin olunmasında ərzaq bazarının tənzimlənməsinin zəruriliyi haqqında, ərzaq bazarının formalaşması, bu istiqamətdə aparılan tədbirlər barəsində məlumat verir.

Məqalənin analiz hissəsində ümumilikdə ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması barədə görülən işlər və tədbirlər barəsində qeyd edilmişdir. Daha sonra bazar münasibətlərinin formalaşması, eyni zamanda bazarın tənzimlənmə mexanizmləri sadalanmışdır. Orta hissədə Naxçıvan Muxtar Respublikasında ərzaq məhsullarına tələbatın ödənilməsi, bazarın tənzimlənməsi barədə qeyd edilmişdir. Daxili bazarın qorunması və tənzimlənməsi istiqamətində görülən tədbirlər açıqlanmış və bu sahələrdə dövlət orqanlarının rolu və gördüyü işlər cəmlənmişdir.

Eyni zamanda məqalədə daha çox yer verilən hissələrdən biri isə NMR-da ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında bazar münasibətləridir. Həmçinin ölkənin dayanıqlı inkişafı ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasına da öz təsirini göstərir. son illərdə baş verən proseslər ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında özünü biruzə vermiş və bazar sistemində qiymətlərin bahalaşmasına yol açmışdır.

Yazdığımız bu məqalədə aydın görünür ki, ərzaq təhlükəsizliyinin təmini ancaq dayanıqlı olan kənd təsərrüfatının istehsalını aparmaqla əldə oluna bilər. Ərzaq təhlükəsizliyi bilirik ki, əhalinin fiziki normaları daxilində ərzaq məhsulları üzrə olan tələbatlarını yerli məhsullar ilə ödənilməsi nəzərdə tutulur. AR-da ərzaq məhsullarına yaranan tələbatın və onun ödənilməsinin təhlilindən belə nəticəyə gəlmək olur ki, son illərdə yerli istehsalın artmasına görə ölkədə ərzaq məhsulları ilə özünü təmin etmək səviyyəsi yüksəlmişdir

Açar sözlər: ərzaq təhlükəsizliyi, bazar tənzimlənməsi, ərzaq bazarı, qida, qida təminatı

Gömrük Ödənişlərinin Dövlət Büdcəsində Çəkisi və Xarici Ticarətin Tənzimlənməsində Əhəmiyyəti

Ravil Nadirov

Xülasə

Gömrük tənzimlənməsi xarici ticarət siyasətinin bir hissəsi olmaqla ölkədə ərazi bütövlüyünün və suverenliyin təmin olunmasında, daxili bazarın rəqabətqabiliyyətiliyinin artırılmasında, əhalinin sağlamlığa zərərli ünsürlərdən və narkotik maddələrdən qorunmasında önəmli rol oynamaqla dövlət büdcəsinin gəlirlərinin artırılmasını təmin etməklə mühüm iqtisadi tənzimləmə aləti funksiyasını yerinə yetirir.

Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin birinci maddəsinə görə, gömrük işi dedikdə - bütünlükdə gömrük siyasəti, habelə mal və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi qaydaları və şərtləri, gömrük ödənişlərinin alınması, gömrük rəsmiləşdirilməsi, gömrük nəzarəti və gömrük siyasətinin həyata keçirilməsinin digər vasitələri başa düşülür.

Respublikamızın gömrük siyasəti respublikanın xarici ticarət dövryyəsinin (idxal və ixracın həcmi ,strukturu və şərtləri) gömrük sərhəddindən mal və nəqliyyat vasitələlərinin uyğun gömrük rejimləri müəyyən edilməsi vasitəsi ilə keçirilməsinin dövlət tənzimlənməsi üzrə məqsədyönlü fəaliyyət istiqamətlərinin təyin edilməsinə qulluq edir

Gömrük rüsumları və ödənişləri gömrük siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olmaqla iqtisadiyyatın və xarici ticarətin tənzimlənməsində mühüm rola sahibdir. Gömrük rüsumları gömrük sərhədini keçməsi faktı ilə qüvvəyə minən və xarici ticarət dövryyəsi mallarına tətbiq edilən dolayı vergi növ müxtəlifliklərindən biridir. Gömrük rüsumları bütün əsas vergi xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirmişdir.

Məqalədə gömrük rüsumlarının və gömrük ödənişlərinin növləri və onların dövlət büdcəsində çəkisi haqqında məlumatlar öz əksini tapmışdır. Gömrük daxilolmalarının dinamikası və dəyişikliklərin səbəbləri qeyd olunmuşdur. Bununla yanaşı məqalədə gömrük daxilolmalarının iqtisadiyyatda xarici ticarətin tənzimlənməsində nə kimi rol oynadığı aydınlaşdırılır.

Açar sözlər: antidemping, gömrük dəyəri, tarif, aksiz

**Kapital Aktivlərinin Qiymətləndirmə Modeli (CAPM),
Onun Test Edilə Bilmə Qabiliyyəti və Birjada Etibarlılığı:
Əvvəlki Ədəbiyyatlardan Nümunələr
İlqar Həşimov**

Xülasə

İstiqrazlar, bondlar və ümumi səhmlər kimi qiymətli kağızlar bir çox müəssisələrdə kapitalın artırılması və şirkətin və ya fərdin xeyrinə investisiya qoyuluşunun yaxşılaşdırılması üçün istifadə edilmişdir. Bir çox şirkətlər investisiya qoyuluşundan faydalanmaq üçün səhmləri artırır və ya onları alırdılar. Menecerin səhmlərin qiymətləndirilməsi, səhmlərin bahalaşması, səhmlərin alınması, investisiya qiymətləndirilməsi və s. ilə bağlı qərarları, xüsusilə bu dövrün bazar vəziyyətindən asılı idi. Bildiyimiz kimi, menecerlər və ya fərdlər bazar qüvvələrinin firmanın mənfəət əldə etmək qabiliyyətini necə formalaşdırdığını başa düşmədən uğur qazanmağı gözləyə bilməzlər. Buna görə də, səhmlərlə əlaqəli olan risk və gəlirlər şirkətlər və fərdlər üzrə nəzərdən keçirilmiş və bu qiymətləndirmələr üçün bir çox modellər hazırlanmışdır. Bu modellərdən biri də kapitalın dəyərini, portfelin performansını və portfelin diversifikasiyasını, və investisiya qoyuluşlarını qiymətləndirmək, digərlərinin arasından düzgün portfel strategiyasını seçmək və bazar portfelində risk və gəlir arasındakı münasibətləri qiymətləndirmək üçün yararlı olan Kapital Aktivləri Qiymətləndirmə Modelidir (CAPM). Bu məqalənin məqsədi ədəbiyyatları hərtərəfli nəzərdən keçirmək və onların istifadəsini istiqamətləndirmək üçün istifadə olunan fərziyyələrin həqiqətə uyğun olub-olmadığını görməklə CAPM-in etibarlılığını müəyyən etməkdir. İstifadə edilmiş metodologiyaya gəldikdə isə CAPM dörd kateqoriyada müzakirə olunur ki, bunlar da CAPM-ı təkfaktorlu model olaraq qəbul etməklə onu dəstəkləyən və dəstəkləməyən sübutların müxtəlif ədəbiyyatlar üzrə nəzərdən keçirilməsidir. Araşdırmalar göstərir ki, investisiyaların idarəedilməsi alətləri içərisində CAPM hələ də faydalı vasitə kimi qalmaqdadır və investorlar layihələrin səmərəliliyini ölçməkdə ona etibar edirlər.

Açar sözlər: risk, gəlir, portfel, aktiv, CAPM.

Azərbaycanda Bank Sisteminin İqtisadi İnkişafa Təsir İmkanlarının Artırılması Yolları

Əli Məmmədov

Xülasə

Bank sistemi-ölkəmizin maliyyə sisteminin əsas institutlarından hesab olunmaqla yanaşı, özünü təşkil edən, özünü tənzimləyən sistemdir. Bank sektoru fərqli sahələrdə fəaliyyət göstərən banklar birliyinin quruluşunu, həmin bankların öz aralarında olan əlaqələri ehtiva edir.

Banklar əldə edilmiş pul vəsaitlərini özlərində cəmləşdirmək, həmin vəsaitləri borcalanlara ötürmək ilə pul münasibətləri subyektləri arasında nəinki spesifik vasitəçi olaraq çıxış edir, eləcə də bununla bir neçə sosial əhəmiyyətli öhdəlikləri də reallaşdırır, lazımi mallar, əmtəə və s. əldə olunması üçün ölkə vətəndaşlarının kreditləşdirilməsini həyata keçirir və bir sıra sosial ödənişlər reallaşdırılır. Yaxşı təşkil edilmiş bank sistemi ilk olaraq iqtisadi inkişafa müsbət təsirini göstərir. Buna baxmayaraq, bank sistemi heç də hər zaman səmərəli şəkildə tənzimlənmiş və səbəbdən də müəyyən dövrlərdə bu vacib məqsədi əldə edə bilmir.

Ölkəmiz müstəqillik baxımından gənc bir ölkə olmasına baxmayaraq, qısa vaxt ərzində çox yüksək bir iqtisadi artıma, həmçinin, inkişafa nail olmuşdur. Əldə edilən nailiyyətlərdə bank sisteminin rolu xüsusilə qeyd olunmalıdır. Bu səbəbdən ki, iqtisadiyyatın səviyyəsində bağlı olmadan istənilən respublikanın iqtisadiyyatının güclüliyündən, dinamik və geniş inkişafında həmin ölkənin bank sektorunun əsaslı şəkildə missiyası böyükdür.

Azərbaycanın hazırkı bank sistemində, konkret valyuta sistemində müəyyən problemlər var. Bunun başlıca səbəbi dünyada baş verən qlobal iqtisadi dəyişikliklər, əsasən də bazarlarda neftin qiymətinin kəskin olaraq düşməsi və nəticədə Azərbaycanın milli valyutasının xarici valyuta, xüsusilə də avro və dollar qarşısında devalvasiyasıdır.

Açar sözlər: Bank sistemi, inkişaf, iqtisadiyyat, təkmilləşdirmə, kredit işi

Sosyal Medya ve Sosyal Medya Pazarlaması Rüfât Rəsul

Özet

Günümüzde internet kullanıcılarının büyük bir kısmı sosyal medya ve sosyal medya pazarlaması kavramlarıyla sıkça karşılaşmaktadır. Sosyal medya ve sosyal medya pazarlaması çoğu zaman birbirinin yerine kullanılır. Ancak sosyal medya ve sosyal medya pazarlaması kavamlarının ikisi de farklıdır. Sosyal medya ideolojik ve teknolojik Web 2.0 tekniklerini kullanarak kullanıcı tarafından oluşturulan içerik oluşturmayı ve paylaşmayı içeren internet tabanlı bir uygulama olmaktadır, sosyal medya pazarlaması ise sosyal medya siteleri aracılığıyla trafik kazanma ve ilgi çekme işlemiyle ilgilidir Yapılan bu araştırmanın esas amacı sosyal medya ve sosyal medya pazarlaması kavamlarının hakkındaki literatürü tekrar gözden geçirmek ve teknik terminolojilerle ilişkilendirmektir Bu çalışma, farklı sitelerin veritabanında içerik analizi gerçekleştirmekte ve sosyal medya ve sosyal medya pazarlamasıyla ilgili makaleleri sistemleştirmektedir. Bir çok çalışma, sentez ve yoruma dayalı değerlendirmeyi içeren sistematik inceleme yaklaşımındaki bir varyasyona göre analiz edilmiştir.. Bu çalışma yapılırken önce sosyal medyada bulunan literatürü incelenerek, temel işlevlerini belirlenmiştir.. Daha sonraki aşamada sosyal medya ve sosyal medya pazarlamasıyla ilgili literatür, boyutlarını belirlememize yardımcı olmuştur. Yapılan araştırmanın sonuç bölümünde, bu iki kavramı ilişkilendirilmiş ve sosyal medya pazarlamasını teknik terimlerle yeniden tanımlanmıştır. Çalışmaların çoğu niceldir ve son yıllarda yayınlanmıştır. Bu çalışma sadece hem teori hem de uygulama için belirli sonuçlara varmakla kalmamakta, aynı zamanda gelecekteki araştırma hatlarını da çalışmanın sonuçlarının tespit ettiği boşluklara göre tanımlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, Sosyal medya pazarlaması, İnternet.

Aqrar Sektorda Sahibkarlıq Fəaliyyətinin Həyata Keçirilməsində Maliyyə Təminatı, Aqroservis və Aqrolizinq Xidmətlərinin Rolu Şamil İsgəndərov

Xülasə

Aqrar bölmədə sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi əhalinin sağlam qida məhsulları, sənayenin isə keyfiyyətli xammalla təminatına şərait yaradan əsas faktorlardan biridir. Aqrar sektorda sahibkarlıq fəaliyyətinin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsinə şərait yaradan aqrar sektorun maliyyə təminatı, eləcə də aqroservis və aqrolizinq xidmətləri müasir dövrdə rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın qurulmasına yol açır. Aqrar bölmənin maliyyə təminatı, ayrılan subsidiyaların yönəldiyi kənd təsərrüfatı sahələri, vergi və gömrük güzəştlərindən istifadə etməklə aqrar sektorun maliyyə mənbələrinin formalaşdırılması kimi məsələlər ölkədə sahibkarlıq subyektlərini stimullaşdırmaqla yanaşı, bu sahədə təsərrüfat proseslərinin dolğun şəkildə təmin edilməsinə geniş imkanlar yaradır. Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının mühüm tərkib hissəsi olan texnikaların, maşın və avadanlıqların, xammal və gübrənin və s. rahat şəkildə əldə edilməsi üçün ölkədə görülən tədbirlər, bu sahədə aqroservis və aqrolizinq xidmətlərinin əhəmiyyəti nəzərdən keçirilməsi və son illər görülən işlərə dair təhlil nəticələri son dövrlərdə Respublikamızda bu istiqamətdə müsbət irəliləyişlərin olduğunu göstərir. Ümumilikdə aqrar bölmənin maliyyə və maddi-texniki təminatı məsələlərindən bəhs edən bu məqalədə ölkədə kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi məqsədilə aqrar bölmənin maliyyə təminatının təkmilləşdirilməsi istiqamətlərinə də toxunulmuşdur. Aqrar sektorun inkişafı məqsədilə ölkədə qəbul edilmiş proqramların bəziləri nəzərdən keçirilmiş onların aqrar bölməyə təsir istiqamətləri araşdırılmışdır. Sonda aqrar bölmənin maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması, bu sahədə islahatlara uyğun olaraq istehsal prosesinin təşkilinin təkmilləşdirilməsi istiqamətlərinə, həmçinin yüksək məhsuldarlığın təmin olunması üçün görüləcək tədbirlərə dair nəticə və təkliflər qeyd edilmişdir.

Açar sözlər: aqrar sektor, aqroservis, aqrolizinq

Turizm İşletmeciliğinde Eğitim ve Gelişimin Önemi Ülvü Novruzov

Özet

Eğitim herhangi bir sektörde İnsan Kaynaklarının geliştirilmesi programının bir parçası olması ile birlikte büyük öneme sahiptir. Aynı şekilde eğitimin turizm sektöründeki artan önemini her geçen gün ne kadar büyüdüğünü fark ediyoruz. Çalışmaların çoğu, otel işletmelerinde veya turizm endüstrisinde eğitim ve gelişimin etkinliği hakkında ayrıntılı bir fikir vermiştir. Aslında eğitim, öğrencilere iş için gerekli olan bilgi ve beceri gelişimini sağlamak için tasarlanmış bir etkinlik iken, gelişim günümüz işinin ötesine geçen bir öğrenme ve konaklama sektöründe iş yönelimi perspektifinde daha uzun vadeli bir odaklanma sağlamaktadır. Bu gün müşterilerine iyi hizmet sağlamaya çalışan ve müşterilerle direk temasta bulunan turizm işletmeleri açısından devamlı gelişimin sağlanmasında personele verilen eğitimlerin önemi büyüktür. Ayrıca, gelişim genellikle turizm sektöründe bu amaç doğrultusunda çalışan iş yöneticileri veya amirler tarafından gerçekleştirilir. Gelişim nispeten, eğitimden çok uzun vadeli bir mesleki hedeftir. Bu araştırma makalesi turizm sektöründe eğitim ve gelişimin önemini vurgulamaktadır. Araştırmanın temelinde çalışmayı hızlandırmak amacıyla, eğitimin turizm işletmeciliğine etkisini gösteren ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmada eğitimin doğru yapılması, kullanıldığı turizm işletmesi açısından sahip olduğu önemi belirtilmektedir. Gelişimin etkili olması açısından eğitim ihtiyacının doğru şekilde belirlenmesi belirtildiği üzere büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda araştırmada turizm işletmelerinin sürdürülebilir faaliyeti açısından turizm endüstrisinde eğitim biçimlerinden hangi şekilde doğru yararlanılması amacıyla farklı kaynakların değerlendirilmesi sonucu elde edilmiş bilgiler yardımıyla öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: turizm işletmeciliği, eğitim ve gelişim, turizm, insan kaynakları

Qloballaşan Dünyada Rəqabət Siyasəti və İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr Ülfət Paşayev

Xülasə

Bu məqalədə, dünya iqtisadiyyatında sərbəstləşmə nəticəsində ticarət və rəqabət siyasəti arasındakı münasibətlərin və qlobal rəqabət problemlərinin getdikcə önəmli rol qazanması və buna bağlı olaraq orta qlobal rəqabət qaydalarına gərək duyulması və inkişaf etməkdə olan ölkələrin rəqabət siyasəti problemləri üzərində durulacaqdır. İstehlakçı rifahı, iqtisadiyyatın əsas istiqamətlərindən biri olan rəqabətlə sıx əlaqədardır. Rəqabət, firmaları effektivliyə və istifadəçilərin tələblərinə qarşı daha diqqətli olmağa istiqamətləndirir. Rəqabət artımının gətirdiyi fayda qısa müddətli yox, davamlı olmağı tələb edir. Davamlı olan fayda öz təsirini aşağı qiymətlər, dəyər, keyfiyyət və mənfəətdə artım formasında əks etdirir. Rəqabət bazarında istehsalçıların istəklərinə və dəyişən bazar dinamikasına öz strategiyasını uyğunlaşdırmayan müəssisələrin uzun müddətli dövrdə bazarda fəaliyyətini davam etdirməsi mümkün deyil. Rəqabət siyasəti rəqabəti məhdudlaşdıran şirkətlər arasındakı müqavilələrə, mövcud vəziyyətin mənfəi istiqamətdə istifadəsinə, birləşmələrə qarşı tətbiq edilməsinə baxmayaraq, qlobal rəqabət siyasətinin yoxluğunda rəqabət siyasətinin qaydaları təsirsiz qala bilər. Qloballaşma ilə birlikdə anti-rəqabət siyasəti getdikcə artmaqdadır. Sərbəst ticarət şərtlərində qlobal kartellər və qlobal birləşmələr kimi beynəlxalq anti-rəqabət siyasəti ortaya çıxmaqdadır. Ticarətlə bağlı beynəlxalq rəqabət problemləri getdikcə daha da vacib rola malik olmuşdur. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin beynəlxalq kartellər mövzusunda hüquqlarını tələb etmələri çox çətinidir. Bu mənada, inkişaf etməkdə olan ölkələr anti-rəqabət siyasətinə qarşı daha müdafiəsizdir. Nəticə olaraq, dünya ticarətinin qloballaşması effektiv siyasətlə qlobal rəqabət mühiti yaratmağı tələb etməkdədir.

Açar sözlər: Rəqabət siyasəti, Ticarət siyasəti, İnkişaf etməkdə olan ölkələr.

**Sabit Məzənnə Sisteminin Müsbət Və Mənfi Cəhətləri,
Xarici Ticarətə Təsirləri
Elgün Cəlilov**

Xülasə

Məqalədə sabit məzənnə sisteminin müsbət və mənfi cəhətləri açıqlanır. Praktika da devalvasiya xas olan əsas 5 xüsusiyyət qeyd olunur. Devalvasiya nəticəsində ölkəmizdə rəsmi valyuta ehtiyatların illər ərzində dəyişməsi (2014-2017-ci illərdə azalması, daha sonra artması tendensiyası) cədvəldə göstərilir. Valyuta məzənnələrindəki dəyişikliyin ixrac və idxal əməliyyatlarına təsiri hər biri ayrılıqda qrafiklərlə təsvir olunur. (Devalvasiya nəticəsində ixracı potensialını artırmaq və idxaldan asılılığını azaltmaq ölkə üçün arzuolunan olduğunu qrafiklərdən görə bilərik). Devalvasiyanın effektivliyi-Marşal-Lerner yanaşması həmçinin devalvasiyanın xalis ixraca təsiri-J effekti araşdırılır. İxrac və idxal elastiklərin cəminin ticarət balansına təsiri ölkə nümunələri ilə cədvəl şəklində verilir. J effektinin əmələ gəlmə səbəbləri və onun qrafiki təsviri göstərilir. Uzunmüddətli dövrdə ixrac elastikliyin buraxılışın həcminə təsiri qrafiki izahı açıqlanır. 2015-2018-ci illərdə ticarətin məzənnə dəyişikliklərinə həssaslığının korrelyasiya metodu ilə qiymətləndirilir. 2017-2019-cu illərdə məzənnə dəyişikliyinə qeyri-neft sektoru sahəsində ixraca təsiri korrelyasiya metodu ilə ölçülür. İxrac üzrə korrelyasiya əlaqəsində sıxlığın zəif olması və devalvasiyadan sonra ixracın istəlinən effektdə artmamasının səbəbləri izah edilir. Məqalənin sonunda Azərbaycan hökumətinin rəqabət qabiliyyətini və iqtisadiyyatın inkişafını artırmaq üçün verilən təkliflər paketi qeyd olunur. Məqalədə 4 qrafikdən və 5 cədvəldən istifadə edilmişdir. Ədəbiyyat siyahısında 3 xarici, 1 yerli kitabın müəllifləri birlikdə adı və istifadə olunan internet resurslarını qeyd olunmuşdur.

Açar sözlər: Devalvasiya, valyuta, dollar, idxal, ixrac

Источники Финансирования Инвестиционной Деятельности И Оптимизации Их Структуры

Нигяр Алиева

Резюме

Одним из фундаментальных положений макро- и микроэкономики является тезис о необходимости различать такие понятия, как инвестиции, текущие бизнес-издержки и спекулятивная деятельность. Главное отличие инвестиций от текущих затрат заключается в факторе времени. Если текущие издержки на производство и реализация подразумевают их единство во времени с конечным эффектом, то по инвестициям обязательно имеет место временной лаг, необходимый для того, чтобы конечный эффект от инвестиций состоялся. Поэтому обеспечение эффективности инвестиций напрямую сопряжен с фактором времени: требуется точно выбрать время инвестиций, что, в свою очередь, зависит от длительности отрезка времени необходимого для «вызревания» конечного эффекта планируемых инвестиций.

Различия между инвестициями и спекуляцией лежат несколько в иной плоскости. В частности, инвестиции нацелены на извлечение систематического долговременного дохода в виде дивидендов (процентов). Спекуляция же реализуется в режиме «подешевле купить – быстро и подороже продать», что предполагает разовое формирование и извлечение дохода. Поэтому если инвестиции можно охарактеризовать как «игра с положительной суммой», то спекуляция, наоборот, «игра с отрицательной суммой». Иначе говоря инвестиции дают уже теоретический шанс многим владельцам активов – объектов инвестиций получить определенный доход. Спекуляции не дают даже теоретически такого шанса. В то же время, и в случае инвестиций, и в случае спекуляции требуется тщательный предварительный анализ возможных перспектив и рисков.

Возможность осуществления инвестиций в различных формах, форматах, режимах, алгоритмах, наличие определенной альтернативности объектов и источников инвестирования обуславливает необходимость решения вопроса оптимизации структуры источников инвестиций, ибо от этого в значительной степени зависит то, насколько достижим будет запланированный эффект инвестиций.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, источники инвестиций, оптимизация источников инвестиций.

Kredit Qoyuluşlarının Həcmninin ÜDM Göstəricisinin Həcminə Təsirinin Ekonometrik Dəyərləndirilməsi

Səidə Xəlil

Xülasə

Günümüzdə baş verən sosial-iqtisadi hadisələrin fonunda sahibkarlıq sektoruna nə qədər ehtiyacımız olduğunu bir daha sübut edir və bu sektorda əldə edilə biləcək yenilikləri müşahidə etməmizə səbəb olur. Xüsusi ilə dünyada son illərdə baş verən qlobal böhranlar, eyni zamanda 2020-ci ildə qarşılaşdığımız və artıq pandemiya halını alan Covid-19 virusu ilə mübarizədə diqqət ayrılmalı sahələr və bu sahələrdə əsasən nələrin çatışmadığını və necə inkişaf etdirilməli olduğu bu sahənin nə qədər önəmli olduğunu bizə bir daha sübut edir. Bütün bu sadalananlardan mövzunun nə qədər aktual olduğu məlum olur. Amma bununla bərabər maddi təminatla bağlı suallar ortaya çıxır. Burda əsas məqsəd doğru maliyyə bazasını tapmaq və bu maliyyəni doğru sərf edərək daha səmərəli hala gətirmək, əldə edilən pulu yenidən dövriyyəyə qaytararaq bununla da pulun dövrəliliyini təmin edərək inflyasiyanın təsirinə birbaşa təsirinə nəzər yetirməkdir. Bütün bunlara isə nail olmaq üçün bir manat kreditin bizə gələcəkdə nə qədər gəlir gətirəcəyini hesablamalı, alınan nəticələrə əsasən doğru maliyyə mənbəyi axtarışında olmalıyıq. Bütün bu məlumatları əldə etdikdən sonra isə biz Azərbaycan Respublikasının 1995-2018-ci illərdə ÜDM-sini həmin illər ərzindəki qısa və uzun müddətli kreditlərlə qarşılaşdırmalıyıq. Məqalədə bu məlumat və nəticələr istifadə edilməklə bugün iqtisadiyyata sərf ediləcək 1 manat kreditin bizə nə qədər gəlir gətirəcəyini hesablanacaq və sonda əldə edilən nəticələrlə aktual olan tövsiyələr qeyd olunacaq.

Açar sözlər: bank kreditləri, sahibkarlıq, gəlirlilik.

Экономический страх России, вовремя и после коронавируса Камала Мехдиева

Аннотация

На сегодняшний день эпидемия под названием «коронавирус» затронула не только социальную, духовную, но и экономическую сферы жизни. Вирус носит глобальный характер в связи с распространением по всему миру, Россия тому не исключение. Влияние эпидемии способствует образованию временного застоя, а значит почти весь мир застыл: все внимание обращено на борьбу с данным вирусом. Как мы знаем вирус появился в Китае, который распространился в результате контакта инфицированного человека со здоровым человеком. Так как же все-таки коронавирусная инфекция повлияет на экономику и что произойдет на самом деле? Изменяться ли тенденции во всем мире? А может это переход на новый уровень? И так, были предприняты меры, которые должны остановить распространение данного заражения, а именно режим карантина. Что же происходит в режиме социальной изоляции? Люди переходят на новый уровень профессиональных навыков, естественно к удаленной работе, может быть это и хорошо, если бы затронута была эта часть. Но реальная картина выглядит совсем иначе. Модель поведения потребителей и производителей меняются, малый и средние бизнесы находятся под угрозой, уровень бедности растет, банковский сектор находится в зоне риска.

Post neft dövründə milli iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyini xarakterizə edən göstəricilər sistemi və indeksləri Sevinc Xambatova

Xülasə

Azərbaycan müstəqil dövlətə çevrildikdən sonra o, beynəlxalq iqtisadi münasibətlər sisteminin müstəqil subyektinə çevrildi. Ölkəmiz dünya təsərrüfat sisteminə bərabər əsaslarla fəal inteqrasiya olmaq üçün milli iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi üçün əməli bir problemə çevrildi. Ölkəmizdə müstəqilliyin ilk illərində formalaşdırılmış və sonradan uğurla reallaşdırılan neft strategiyası nəinki neft sektorunun, eləcə də perspektivdə qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün kifayət qədər zəruri maliyyə, elmi-texniki, kadr potensialı, marketing-menecment təcrübəsi əldə etməyə imkan verdi. İlk mərhələdə Azərbaycanda milli iqtisadiyyat və onun əsas sektorlarında rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi əsasən güclü dövlət dəstəyi əsasında təmin olunurdu. Bununla belə ayrı-ayrı sahələrdə rəqabətqabiliyyətliliyini yüksəltmək üçün dövlət və bazar optimal nisbətdə tətbiq etməyə çalışırdılar. Ölkəmizdə neft strategiyasının uğurla reallaşdırılmasından əldə olunan böyük maliyyə imkanları qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün bütün zəruri şərtləri yaratdı. Bu eyni zamanda ölkəmizin qeyri-neft sektorunun inkişafına şaxələndirilməsini və ixrac potensialını genişləndirməyə imkan verir. Bütün bunlar öz növbəsində post-neft mərhələsində ölkəmizdə milli iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi səviyyəsini xarakterizə edən göstəricilər sisteminin, indekslərin, beynəlxalq təcrübə və milli reallıqlar nəzərə alınaraq elmi-metodoloji cəhətdən araşdırılmasını və dəyərləndirilməsini aktuallaşdırdı. Təhlil göstərir ki, son 10 ildə Azərbaycanda neft sektorundan iqtisadi artım sürətlənir, iqtisadiyyatın strukturu şaxələndirilib, müasir infraqurstruktura yaradılmışdır. Azərbaycanda postneft dövrünə daxil olduğu son 4 il ərzində müşahidə olunan iqtisadi tendensiyalar, dövlət büdcəsinə vergi daxilolmalarının strukturunda qeyri-neft-qaz sektorunun payının müəyyən dərəcədə azalması, iqtisadiyyatın strukturunda baş verən yeni meyillər ölkə iqtisadiyyatının tədricən yeni mərhələyə daxil olduğunu əyani surətdə göstərir. Bütün bunlar isə öz növbəsində bu prosesləri xarakterizə edən göstəricilər sisteminin indekslərin, meyarların qiymətləndirilməsini və onların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq ümumiləşdirmələr edilməsini tələb edir. Məqalədə qeyd olunan problemlər Azərbaycanın konkret reallıqları əsasında təhlil olunaraq, müəyyənləşdirilir.

Açar sözlər: postneft dövrü, Strateji Yol Xəritəsi, dayanıqlı iqtisadi artım, rəqabətqabiliyyətlilik, SWOT təhlil

**Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Gömrük - Tarif Tənzimlənməsi Və Xarici
İqtisadi Sektorun Formalaşması Məsələsi**
Babək Muxtarov

Xülasə

Azərbaycan Respublikası Şərqlə - Qərb, Şimalla - Cənub istiqamətində formalaşmış ticarət əlaqələrinin mərkəzində yerləşir. Ölkəmiz tranzit əhəmiyyətinə görə daim fərqlənmişdir. Belə ki, Qədim İpək Yolu, Avropanın Şimal ölkələrini Yaxın və Orta Şərqlə birləşdirən başlıca nəqliyyat dəhlizləri respublikamızın ərazilərindən keçir. Şərqlə Qərbin qovşağında yerləşən ölkəmiz əlverişli coğrafi mövqeyi ilə yanaşı zəngin təbii sərvətləri, gözəl iqlim şəraitinə görə dünya dövlətlərinin diqqətini cəlb edir. Hal-hazırda müasir qloballaşma şəraitində dünyada zəngin neft - qaz ehtiyatlarına malik olmaqla regional və qlobal iqtisadi proseslərə fəal təsir edir. 1991-ci ildə öz suverenliyini yenidən bərpa edən respublikamız beynəlxalq hüququn suveren subyektinə çevrilmişdir.

Respublikamız Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışı və uzaqgörən siyasəti nəticəsində ardıcıl və dayanıqlı inkişaf yoluna qədəm qoymuşdur. Belə ki, son 15 ildə xarici investisiya qoyuluşları sahəsində Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətlər iqtisadiyyatımızın inkişafı üçün vacib amillərdən biri hesab edilir. Belə ki, neft yataqlarının istismarı üzrə beynəlxalq kontraktların bağlanması ilə mövcud təbii ehtiyatlardan davamlı inkişaf üçün istifadə olunmağa başlandı. 1995-ci ildə London şəhərində “Azərbaycanda investisiya imkanları” mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransda Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin məruzəsində göstərilir: “Azərbaycanın enerji potensialı son iki əsrdə Rusiyanın, son 70 ildə isə SSRİ-nin iqtisadiyyatına xidmət etmişdir. Hazırda həmin potensial bütün dünyada yeni iqtisadi inkişaf üçün həqiqi stimula ola bilər. Bu baxımdan, Qərb və Azərbaycan bir-birinə böyük ehtiyac hiss edir. Bu qlobal əməkdaşlıq tərəflərdən birinə dünya bazarına çıxmaq imkanı verirsə, o birinə enerji böhranından xilas olmağa imkan verir”. Tədqiqatın məqsədi xarici iqtisadi əlaqələrdə gömrük-vergi məsələlərini təhlil etməkdir.

Açar sözlər: gömrük, vergi, tarif, iqtisadiyyat, inkişaf.

Beynəlxalq Valyuta Bazarının Əməliyyat Xüsusiyyətləri

Elvin Tağıyev

Xülasə

Məqalədə beynəlxalq valyuta bazarının regional və qlobal səviyyədə əməliyyatları öz əksini tapmışdır.

Valyuta bazarı valyuta əməliyyatları üçün institusional, iqtisadi və funksional-texnoloji mühitdir. Valyuta bazarı alqı-satqı əməliyyatlarının aparılması və mütəmadi olaraq milli, regional və dünya əhəmiyyətli maliyyə mərkəzlərində həyata keçirilən valyutaların dövriyyəsi üçün mürəkkəb bir mexanizmdir.

Milli, yerli və xarici valyuta əməliyyatları ilə rezident və qeyri-rezident valyuta bazarı əməliyyatları milli pul sistemi və daxili qanunvericiliyin standartlarına uyğun həyata keçirilir.

Valyuta əməliyyatları ən gəlirli və buna görə riskli fəaliyyət növüdür. İqtisadi xarakterinə görə valyuta əməliyyatlarını aşağıdakı növlərə bölmək olar: valyuta sövdələşməsi, depozit-kredit əməliyyatları, xarici valyuta əməliyyatları və digər valyuta əməliyyatları.

Regional valyuta bazarı bir neçə ayrı ölkənin qanunlarına uyğun olaraq müəyyən bir coğrafi bölgədə (Avropa, Latın Amerikas, Cənub-Şərqi Asiya) fəaliyyət göstərən valyuta bazarını başa düşür, xarici valyuta bazarları bu regional birliyə daxil olur və qanuni regional valyuta bazarında iştirak edən bütün ölkələr üçün icrası məcburi olan normalardır. Regional valyuta bazarının klassik nümunəsi vahid valyutası olan avro və Avropa Mərkəzi Bankı (AMB) olan Avropa bazarıdır. Beynəlxalq valyuta bazarı beynəlxalq hüquqa və ayrı-ayrı ölkələrin milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq transmilli valyuta axınlarının hərəkətinə xidmət edir.

Müasir şəraitdə ən əhəmiyyətli olan beynəlxalq valyuta bazarıdır. Bu qlobal səviyyədə fəaliyyət göstərən böyük bir bazardır. Qlobal bazar milli valyuta bazarlarının sadəcə məcmusu deyil. Onun institusional mənada fəaliyyət göstərməsi bir sıra beynəlxalq müqavilələrə, qanunlara, adətlərə əsaslanır və qlobal suveren əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: valyuta, regional, qlobal, iqtisadiyyat

**A comparative analysis of employee motivation in Nepal and
Azerbaijan
Bibek Tiwari**

Abstract

The abstract is originally derived from my thesis title “A comparative analysis between the motivation process of employees in Azerbaijan and Nepal”. The main aim of the study is to find out effect of employee’s motivation in organizations and the differences between motivation processes in Azerbaijan & Nepal. It obtains an understanding on what motivates an employee to work better for the overall benefit of the organizations in these two countries and also provides an avenue for organization to gather information concerning what employees think about their job or how employees perceive their present job at their respective countries & systems. The abstract also analyzes various reward system and how it can be used by a company, it also looks into organizational culture and how it influences employee behavior. This article also highlights motivation processes & factors from the view of two countries Azerbaijan & Nepal. How employees are treated and how are they motivated in these two countries. The research is done by using secondary sources and by analyzing motivation from both views. The difference between the two lines lies in outcome orientation. Psychology is more descriptive work which tends to focus on the results of the motivation process. The relevance of the research is to provide a theoretical basis for improving the development of more relevant motivation theories. It is important if employees are working for the company then what is company offering them in return.

Keywords: Employee motivation, employee behavior & psychology; motivation factors, Nepal; Azerbaijan

Ölkədə Elektron Ticarətin Hazırkı Durumu və İnkişaf İstiqamətləri **Firuzə Həsənova**

Xülasə

Məqalə Azərbaycanda yeni əlverişli iqtisadi mühitdə elektron kommersiya sferasında iqtisadi münasibətlərin mahiyyətindən, ölkədə hazırkı durumundan və inkişaf istiqamətlərindən söhbət açılır. Burada qeyd olunur ki, müasir dövrdə iqtisadi inkişaf daha çox innovativ xarakter daşıdığından özəl sektorun inkişafına elektron-kommersiya texnologiyasının tətbiqi və bunun üçün müvafiq infrastrukturun formalaşması iqtisadi səmərəliliyin artmasına əvəzsiz kömək göstərəcəkdir. Bu baxımdan da elektron-kommersiyanın tətbiqi və inkişaf xüsusiyyətlərinin hərtərəfli tədqiqi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Məqalədə göstərilir ki, ölkədə elektron kommersiyanın inkişafı 2005-ci ildə qəbul olunmuş “Elektron ticarət haqqında” Respublika Prezidenti tərəfindən qəbul edilmiş qanun qüvvəyə mindikdən sonra və internet üzərindən ödəmə sisteminin yaranması və inkişaf etməsi ilə daha da sürətlənib. Bununla yanaşı elektron-kommersiyanın inkişafını əngəlləyən müəyyən ləngidici amillər də vardır. Bu amillər məqalədə internetlə, vergi qoyma sistemi ilə və mentalitetlə əlaqələndirilmişdir. Belə ki, ölkədə internet xidmətləri hələ də istənilən keyfiyyətdə deyildir. ADSL istifadəçiləri Azərbaycanda ümumi istifadəçilərin 5 faizini təşkil edir. Məqalədə eyni zamanda Azərbaycanda elektron ticarətin inkişafını ləngidən amillərdən biri kimi mentalitet məsələsindən də söhbət açılmışdır. Burada qeyd olunur ki, Azərbaycan insanlarında nağdı qoyub, nisyəyə qaçmamaq kimi bir xüsusiyyət var.

Elektron kommersiya texnologiyasının tətbiqi ölkə iqtisadiyyatı üçün geniş imkanlar vəd edir, lakin həmin texnologiyanın yaranacaq yeni şəraitdə daha səmərəli nəticə verməsi üçün müvafiq şərait, qayda, qanun, mexanizm və mühit formalaşdırılmalıdır.

Açar sözlər: E-kommersiya, Elektron Ticarət, Biznes-Biznes (B2B) Modeli

Основные факторы, влияющие на посещаемость футбольных матчей в Азербайджане

Антон Швецов

Аннотация

В наше время большое количество футбольных клубов и национальных сборных не могут до конца реализовать свой потенциал, касающийся привлечения футбольных болельщиков непосредственно на стадионы в дни матчей. Данная проблема также наблюдается в Азербайджане, где существует большая проблема незаболняемости футбольных стадионов, несмотря на то, что футбол является спором номер один в стране.

Во-вторых, в последние годы в Азербайджане, проводящем множество спортивных соревнований Европейского и мирового уровня, таких как Чемпионат Мира по футболу среди девушек до 17 лет, Чемпионат Мира по футболу среди юношей до 17 лет, Первые Европейские Игры, Исламские игры солидарности, Финал Лиги Европы УЕФА, матчи Чемпионата Европы по Футболу 2020 года, а также другие крупные международные турниры, было построено и отремонтировано большое количество крупных спортивных сооружений. Данные многофункциональные спортивные сооружения, построенные как в Баку, так и в регионах страны по последним международным стандартам, требуют активной эксплуатации, которая дает коммерческую отдачу. Помимо этого, в Азербайджане наблюдается очень низкая доля доходов от продажи билетов на матчах клубов Азербайджанской футбольной Премьер Лиги, а также игр Национальной команды Азербайджана. В связи с этим следует вывести основные факторы, влияющие на посещаемость футбольных матчей в Азербайджане, а также основные проблемы, с которыми сталкиваются футбольные болельщики и которые мешают людям посещать футбольные матчи разных уровней в стране.

Ключевые слова: Футбол, Посещаемость, Стадион

Turizm Sənayesində İdarəetmənin Əsasları. **Nərmin Qasımova**

Xülasə

Tədqiqat işində strateji amillərin turizm sənayesinin fəaliyyəti və inkişafının yeni yolları axtarılmışdır. Müasir mərhələdə sosial inkişaf dövrü iqtisadiyyatda turizmin rolunun daha da artması ilə əlamətdardır. Son illərdə Azərbaycan qeyri neft sektorunun inkişafına daha çox diqqət yetirməyə başlamışdır. Dövlət Statistika Komitəsinin statistik göstəricilərinə nəzər salsaq, son 5 ildə ölkəmizdə turizm sektorunda fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinin sayında 4,5 faiz, Azərbaycana gələn xarici ölkə vətəndaşlarının sayında isə 8,5 faiz ortaq sabit artım müşahidə edilmişdir. Azərbaycanda turizm kompleksinin inisaf perspektivləri, bir çox baxımdan turizm sektorunun dövlət səviyyəsində tənzimlənməsinin regional səviyyəli məhsulların tanınması üçün müasir strategiya ilə birləşdirilməsindən asılıdır. Regionların turizm potensialının yüksək olduğunu nəzərə alsaq, dövlətin yeritdiyi siyasətlə iqtisadi rayonları ixtisaslaşmış turizm bölgələrinə çevirə bilərik. Strateji Yol Xəritəsində qeyd edilmişdir ki, dövlətimiz turizmin inkişafına dair müəyyən hədəflər qoymuşdur: «Azərbaycanı 2025-ci ilədək mövcud imkan və potensialdan səmərəli istifadə etməklə həm regionda, həm də digər dünya ölkələri arasında cəlbedici turizm məkanı, həmçinin turizmin inkişafını təmin etmək məqsədilə ölkə üzrə əlverişli mühitin formalaşdırılmasıdır.

Qarşıya qoyulan məqsədlərə daha tez nail olmaq üçün ilk növbədə hava əlaqəsinin və digər nəqliyyat vasitələrinə əlçatanlığın artırılması, çoxsaylı turizm növləri üzrə infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, milli dəyərlərin beynəlxalq aləmdə yüksək səviyyədə təbliği mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Gələcək üçün böyük imkanlar vəd edən turizm sektorunun inkişafının dəstəklənməsi dissertasiya işinin məhz bu mövzu üzrə seçilməsinə səbəb olmuşdur. Bu araşdırmada düzgün qurulmuş turizm strategiyasının həmin sektora verdiyi uzunmüddətli töhfələrə aid güclü sübutlar vardır. Tədqiqatın nəticələri dövlətin turizmə dair siyasətini və planlarını indi və gələcəkdə dəyişdirə bilər.

Açar sözlər : İdarəetmə, Turizm, Dövlət Siyasəti, İnkişaf

Global Pazarlarda İlişkisel Pazarlama ve Sadakat Programının Etkinliđi Vüqar Quliyev

Özet

İlişkisel pazarlama (RM) ve sadakat programları (LP)ler), artan küresel rekabetle karşı karşıya olan şirketler için anahtar farklılaşma stratejileridir. Teknolojik gelişmelerden dolayı, üretim ve tüketim açısından yaşadığımız yüzyılın ilk yıllarından müşteri memnuniyetini ön planda tutan yaklaşımın benimsendiđi aşıkardır. Ulaşmış olduğumuz teknolojik gelişim aşamasında istek ve ihtiyaçlarını tatmin etmek, beklentilerini karşılamak önemli hale gelmiştir. İlgili alanın literatüründe “ilişkisel pazarlama” ve ya “ilişki pazarlaması” şeklinde isimlendirilen bu ilişki sunulan hizmetlerde kalite olgusunun daha ciddiye alınarak uygulanması sonucu sağlam temellere oturtulmaktadır. Bu sebepten dolayı RM ve LP'lere olan küresel ilgi artmış olsa da, bu pazarlama faaliyetlerini inceleyen araştırmacılar tipik olarak Amerika Birleşmiş Milletleri merkezli çerçeveleri uluslararası araştırma bağlamlarına uygulamaktadır. İlişkisel pazarlama (RM) ve Sadakat programlarının (LP) küresel pazarları ayırt eden faktörlerden nasıl etkilenebileceđini anlamak için, bu inceleme hem İlişkisel pazarlama (RM) hem de Sadakat programları (LP) mekanizmalarının kapsamlı bir çerçevesini sunmakta ve kültürel ve gelişimsel durumsal faktörlerinin bu mekanizmaların satıcı performansı üzerindeki etkilerini nasıl değiştirebileceđini ele almaktadır. Bu makalede RM ve LP'lerin küresel pazarları ayırt eden faktörlerden nasıl etkilenebileceđini anlamak için hem RM hem de LP mekanizmalarının kapsamlı bir çerçevesini sunar ve kültürel ve gelişimsel faktörlerin bu mekanizmaların satıcı performansı üzerindeki etkilerini hesaba katmaktadır. Bu makalede elde edilen sonuçlar, spesifik RM ve LP stratejilerinin en etkili olduđu yerler hakkında sekiz öneride bulunuyor. Bu makalede bu mekanizmalar ele alınarak RM ve LP teorilerini tanımlamaktadır ve her iki alanda da küresel araştırmanın kapsamını genişletmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlişkisel Pazarlama, Sadakat Programları, Kültür, Ekonomik İnkışaf, Uluslararası Pazarlama

**Организация совместного предпринимательства
Азербайджана с Россией
Эльнур Аббасов**

Аннотация

Внешнеэкономическая деятельность хозяйствующих субъектов осуществляется посредством международных коммерческих операций, объектами которых являются материально вещественная продукция и услуги, приобретающие в процессе обмена форму товара. В зависимости от объектов, включающих продукцию услуги, а также результаты производственного научно технического сотрудничества, формируются совместные предпринимательства.

В данной статье исследованы основные тенденции развития совместного предпринимательского комплекса, а также выявлены причины формирования совместных предприятий. Обеспечение устойчивого развития современного предпринимательства является основой реализации стратегии социально-экономического развития и продуктивного характера экономики Азербайджана. Для развития предпринимательской деятельности в республике, начиная со второй половины 90-х годов, началась приватизация государственных имуществ на основе, двух Государственных Программ, последовательно были приняты многочисленные нормативные и правовые акты, число которых ныне достигло больше 150. Все это способствовало прежде всего количественному и качественному изменениям предпринимательских структур в республике. В данной статье на примере Азербайджана и России показано практическое создание совместных предпринимательств, направленных на урегулирование экономики в краткосрочной и долгосрочной перспективе. Проанализированы ведущие тенденции развития совместного предпринимательства в экономике Азербайджана.

Ключевые слова: Совместное Предпринимательство, Совместное Предприятие, Перспектива, Партнер, Цель.

Qloballaşma və Yoxsulluq Əlaqəsinə Nəzəri Baxışlar

Kərim Ağayev

Xülasə

Qloballaşma, günümüzdə geniş yayılmış olaraq istifadə edilən bir məfhumdur. Qloballaşmanın iqtisadi, sosial, siyasi və mədəni ölçüləri vardır. Ümumi olaraq iqtisadi ölçüsü üzərində durulmaqdadır. İstər inkişaf etmiş, istər az inkişaf etmiş olsun, ölkələr müxtəlif mözulara qloballaşma prosesindən təsirlənməkdədirlər. Bu məsələlərdən biri də yoxsulluqdur. Kimilərinə görə qloballaşma, dünyada yoxsulluğu azaldan, başqa insanlara görə isə artıran bir prosesdir. Yoxsulluğun qloballaşma ilə əlaqəli olaraq daha neqativ bir ölçü qazandığı və ya nisbətən müsbət ölçüyə çatdığı istiqamətində ortaya qoyulan tezislərin əsas qidalandıqları 2 məlumat təminatçısı və siyasət istehsalçısı təşkilat mövcuddur. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı (UDNP) və Dünya Bankı (WB). Qloballaşmanın yoxsulluq üzərinə mənfi təsiri olduğunu müdafiə edən qrup, UDNP rəqəmlərini istifadə etməyi tərcih edərkən; digər tərəf isə Dünya Bankının datalarından istifadə edərək tezislərini təməlləndirməyi tərcih etməkdədirlər. Yoxsulluq, son illərdə həm beynəlxalq, həm də qlobal səviyyədə tez-tez gündəmə gətirilən mövzulardan biridir. Qlobal səviyyədə iqtisadi qloballaşmanın gətirdiyi artan bərabərsizlik və kasıblığa qarşı qloballaşma əleyhdarı qrupların səslərinin yüksəlişinə, qlobal səviyyədə isə yoxsulluq və qeyri-bərabərliyin səbəb olduğu müxtəlif sosial problemlərə, bununla birlikdə bu problemlərlə mübarizə etmək isdəyən vətəndaş təşkilatlanmalarının sayındakı artımın şahidi oluruq. Epistemologiya olaraq ələ alındığında qloballaşma; mədəniyyətlər, ölkələr, bölgələr, insanlar və bazarlar arasındakı sərhədlərin ortadan qalxdığı inteqrasiya olunmuş tək bir dünya idealını işarət etməkdədir.

Açar sözlər: Qloballaşma, Yoxsulluq, IMF (Beynəlxalq Valyuta Fondu), WB (Dünya Bankı), WTO (Ümumdünya Ticarət Təşkilatı)

Xarici İnvestisiya Qoyuluşlarının Ölkə İqtisadiyyatına Təsiri **Şükran Güləlizadə**

Xülasə

Hazırda qlobal sferda xarici kapital qoyuluşları uğrunda mübarizə gedir, onların cəlbı yönündə aktivlik daha da möhkəmlənir, hökumətlər bütün mümkün təşviq edici vasitələrdən istifadə etməklə daha effektiv sərmayə şəraiti təklif etməyə və beləliklə də beynəlxalq sərmayə axınlarından daha artıq yararlanmağa çalışırlar. Qlobal kapital bazarında formalaşmış bu tip şiddətli rəqabət mühitində ölkə iqtisadiyyatına, xüsusən də qeyri-neft bölməsinə daha çox sərmayə cəlbinə mühit formalaşdıracaq səmərəli təşviq tədbirlərinin tərтіbi və tətbiqi vacib əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycanın hazırda qarşı-qarşıya olduğu təməl problem, 2015-2016 iqtisadi şokunun maliyyə sektorunda yaratdığı çətinlikləri aradan qaldırmaq və milli iqtisadiyyatın gələcəkdə yarana biləcək xarici şoklara qarşı dayanıqlılığını artırmaqdır. Dünya bazarında neftin qiymətinin düşməsi və ardınca gələn devalivasiyalar idxal məhsullarının qiymətini kəskin şəkildə artırmış və manatın etibarlılığının azalması ilə birlikdə investisiya mühiti zərbə almışdı. Bu problemlərin həlli və iqtisadi reabilitasiyanın reallaşması üçün isə Azərbaycanın xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığının davamlılığı vacib bir nüənsdir. Məhz bu konseptdə xarici investisiya qoyuluşlarının Azərbaycana son dövrlərdəki təsiri və bu zaman dilimində izlənilən siyasət və inkişaf prioritetləri məqalənin əsas mövzudur.

Açar sözlər: İqtisadi İnkişaf, Xarici İnvestisiya, Xarici Ticarət, Qeyri-Neft Sektoru, ÜDM.

Vergi Münasibətlərinin Hüquqi Tənzimlənməsinin Konseptual Əsasları **Lalə Zeynalova**

Xülasə

Vergi hüququ maliyyə hüququnun ən böyük alt sektorlarından biridir. Hər hansı bir hüquqi icma kimi, vergi hüququ da sosial münasibətlərin xüsusi bir dairəsini birləşdirən və tənzimləyən qarşılıqlı əlaqəli hüquqi normaların məcmusudur.

Dövlətin və yerli özünüidarəetmə orqanlarının vergi fəaliyyəti prosesində özəl və dövlət qurumları arasında yaranan münasibətlər və ictimai münasibətlər əvvəlcədən bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edir. Eyni zamanda, vergi münasibətləri bütün dövlətin həyatı üçün son dərəcə vacibdir, buna görə də qanun normaları ilə tam tənzimlənməlidir. Eyni zamanda, federal və regional səviyyələrdə qəbul edilmiş normativ hüquqi aktlarda öz təsdiqini tapan bu normaların sistemli təşkili vergi hüququnu formalaşdırır.

Vergi hüququnun subyektini təşkil edən ictimai münasibətlərin dairəsini müəyyənləşdirmək üçün əsas əhəmiyyətə maddə 2 Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin “Vergi və rüsumlar haqqında qanunla tənzimlənən münasibətlər” adlanır. Göstərilən məddədə təkcə vergi hüququnun subyektini təşkil edən münasibətlər sadalanmır, həm də vergi və rüsumlar haqqında qanunvericiliyin əhatə dairəsi müəyyən edilir və bununla da vergi ilə əlaqəli alt sektorlar və hüquq sahələri arasında fərq qoyulması meyarları göstərilir. Vergi hüququ mövzusunun təyin etmək üçün maddə 2, iki meyardan istifadə edir: tənzimlənən münasibətlərin əsas qruplarını ifadə edən hüquqi tənzimləmə metodu və hüquqi təsir obyektini.

Vergi qanunvericiliyi ilə tənzimlənən münasibətlərin spesifikliyi ondadır ki, onlar cəmiyyətin xüsusi bir sahəsində - dövlətin və yerli idarəetmənin ictimai qurumların gəlirlərinə vəsait toplamağa yönəldilmiş maliyyə fəaliyyətində formalaşırlar.

Açar sözlər: Vergi Sistemləri, Vergi Münasibətləri, Vergi Hüququ, Hüququ Tənzimlənməsi.

İnvestisiya Mühitinin Səmərəliliyinin Artırılması və Fəallığının Təmin Edilməsinə Strateji Yanaşmaların Əhəmiyyəti

Vüsal Nəzərov

Xülasə

Məqalədə investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin edilməsinə strateji yanaşmalar tədqiq olunmuşdur. Bu məqsədlə investisiya mühitinin səmərəlilik problemləri və məsələləri təhlil edilmişdir. İnvestisiya mühitinə təsir edən amillə araşdırılmış və qiymətləndirilmişdir. İnvestisiya fəallığının təmin edilməsinin strateji aspektlərinə baxılmışdır. İnvestisiyaların cəlb edilməsi ilə bağlı problemlərin sistemli şəkildə baxılması və həll edilməsinin vacibliyi əsaslandırılmışdır. İnvestisiya mühitinin dünya standartlarına uyğun formalaşdırılması məqsədilə beynəlxalq təcrübənin dərinədən öyrənilməsinin əhəmiyyəti açıqlanmışdır. Azərbaycanda investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması və investisiya fəallığının artırılmasının müasir vəziyyəti təhlil olunmuşdur. Ölkəmizdə investisiya mühitinin cəlbediciliyinin yüksəldilməsi üzrə daha təsirli və səmərəli tədbirlərin görülməsinin vacib şərtlər kimi olması bildirilmişdir. Xarici investisiyaların cəlb edilməsi üzrə daha məhsuldar mexanizmlərin hazırlanması və reallaşdırılmasına diqqət yönəldilmişdir. İnvestisiya fəallığına strateji yanaşmaların artırılması vacib hesab olunmuşdur. Yaxın perspektivdə investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin edilməsinə strateji yanaşmaların hazırlanması və tətbiqi üzrə tövsiyələr hazırlanmış və təkliflər verilmişdir. Dövlət tərəfindən investisiya mühitinin səmərəliliyinin artırılması və fəallığının təmin olunması üçün, ilk növbədə qanunvericilik bazası təkmilləşdirilməli və dünya təcrübəsinə uyğun şəkildə ölkə qanunları qəbul olunmalı, investisiyaların qorunması mexanizmlərinin işləkliyi təmin edilməli, investisiyaların hərəkəti və istifadəsi, həmçinin sahibkarlıq fəaliyyətində və biznes-proseslərinin təşkilində şəffaflyq təmin olunmalı, maliyyə- investisiya aspektləri istiqamətində hesabatlılyq prinsipləri dünya standartları səviyyəsində qiymətləndirilməli, maliyyə-investisiya hesabatlarının dürüstlüyü ön plana çəkilməli, investisiyaların fəal şəkildə cəlb edilməsi və ümumilikdə investisiya fəallığının stimullaşdırılması istiqamətində dövlət tərəfindən sistemli tədbirlər hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir.

Açar sözlər: İnvestisiya, Bizness, İqtisadi

Monetary and Fiscal Policy Coordination: the case of Azerbaijan

Emel Ahmadova

Ahliman Kasumov

Abstract

The article examines the economic theories (Mercantilism, Physiocracy, Keynes, Fiscal Theory of Price Levels, etc.) that historically emphasize the importance of coordination between monetary and fiscal policy and the institutions that implement this policy.

The article also examines the coordination between fiscal and monetary policies in Azerbaijan. The indicators obtained from the Central Bank of the Republic of Azerbaijan and the State Statistics Committee of Azerbaijan in the study covered the years 1995-2018. Based on these indicators, the country's macroeconomic environment matrix and policy response matrix were constructed and the degree of coordination (0.17) was calculated. According to the calculations, the coordination of monetary and fiscal policy in the Republic of Azerbaijan is weak and covers only 1995, 1996, 2004, 2013.

Keywords: monetary policy, fiscal policy, monetary and fiscal policy coordination.

Müəssisələrdə ERP sistemlərinin tətbiqi və faydaları

Rövşən Baxışlı

Xülasə

Müəssisə resursları planlaması proqramları (ERP) satınalma, istehsal, anbar idarəedilməsi, mühasibatlıq, maliyyə, keyfiyyətin idarə olunması, insan resursları, satış, logistika, kimi biznes funksiyalarını bütöv bir şəkildə vahid məlumat bazasında yığan və müəssisənin bütün və yaxud əlaqədar istifadəçilərinə hər funksiya ilə bağlı məlumat axışını təmin edən, istənilən məlumatın əldə edilməsinə biləcəyi bir tətbiqdır. Bu məqalədə ERP sistemləri ilə əlaqəli müxtəlif təriflər göstərilmiş, ERP sisteminin özəllikləri və inkişafı göstərilmişdir. Məqalənin ikinci hissəsində isə ERP istifadə etməyə başlayan bir istehsal müəssisəsinin istifadədən öncəki vəziyyəti və istifadə etməyə başladıqdan sonrakı vəziyyəti, müəyyən edilən performans göstəriciləri əlaqəli olaraq müqayisə edilmişdir. Nəticələrin qarşılaşdırılıb şərh edilməsi ilə müəssisədə məhsuldarlığın artması, istifadəçilər nöqtəyi nəzərdən isə iş yükünün yüngülləşməsi müşahidə olunmuşdur. Proseslərin müqayisə edilməsi ilə müəssisədə daha əvvəl istifadə olunmayan bir çox fəaliyyətlərdə istifadə olunacaq hala gətirilmişdir. Analiz edilən fəaliyyətlərə baxdıqda müəssisə performansının artma faizinin yüksək olduğu müəyyən edilmişdir.

Açar sözlər: ERP, performans göstəriciləri, proqram təminatı

**Turizm müəssisələrində maliyyə axınlarının idarə edilməsinin
səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi**
Nazlı Əliyeva

Xülasə

Günümüzdə turizm dünyanın bir sıra dövlətlərin quruluşuna və siyasətinə böyük təsir göstərən global sosial-iqtisadi və siyasi bir gündəmə çevrilmişdir. XXI əsrdə turizmin əhəmiyyəti daim inkişafdadır ki, bu da turizmin hər hansı bir ölkənin iqtisadiyyatına mübət təsiri ilə bağlıdır. Turizmdə maliyyə axınlarının idarə edilməsinin doğruluğunu sosial problemlərin həllində mühüm rol oynayaraq, təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsinə, tibbi yardım sisteminin gücləndirilməsinə və informasiya yaymağın yeni vasitələrinin tətbiqinə köməklik edir. Bu sahənin inkişafında vacib fikirləri xarici giriş turizminə xüsusi önəm verən beynəlxalq turist mübadiləsi mühüm rol oynayır.

Belə ki, turizm sferasında maliyyə axınlarının idarə edilməsi yüksək risklilik və daim dəyişən xarici mühit şəraitində sürətli, dəqiq və vacib qərarların qəbul edilməsini tələb edir. Bu isə yüksək səviyyəli peşəkarlar tərəfindən həyata keçirilə bilər. Bütünlüklə xidmət sahəsinə və əsasən turizm xidmətlərinə gəldikdə, bu sahəyə daxil olan şirkət və təşkilatlar üçün funksiyalaşdırmanın, maliyyə axınlarının idarə edilməsi sisteminin işlənməsi prosesində nəzərə alınmalıdır. Maliyyə axınlarının idarə edilməsinin prinsip və metodları universal xarakter daşıyır, lakin turizm xidmətinin xüsusiyyətləri turizm sənayesi müəssisələrində maliyyə axınlarının idarə edilməsi sisteminin formalaşmasına təsir göstərir. Turizm sahəsinin idarə edilməsinin effektivliyi idarəetmənin real vəziyyətini nəzərə alaraq əldə edildiyindən, turizm sənayesi müəssisələrinin maliyyə axınlarının idarə edilməsinin xüsusi yolları və metodlarını axtarmaq lazımdır.

Açar Sözlər: Turizm sferası, turizm sənayesi, maliyyə axını.

Milli İqtisadiyyatın Təhlükəsizlik Problemləri **Kənan Məmmədov**

Xülasə

Dövlətin iqtisadiyyatı güclüdürsə o dövlət hər şeyə qadirdir. Modern dünya siyasi-iqtisadi anlayışında da artıq dövlətlərə keçmiş şöhrəti, qüdrəti, tarixi varisliyi ilə yox, onun bu günə mövcud olduğu hazırki iqtisadi vəziyyəti və inkişaf perspektivləri ilə yanaşırlar. Belə dövlətlərə beynəlxalq iqtisadi-maliyyə korporasiyaların, beynəlxalq təşkilatların münasibəti və etimadı da başqa formadadır. Qeyd edək ki, çoxprizmalı yanaşmaların mövcudluğu, beynəlxalq münasibətlərdə (istər iqtisadi, istər siyasi, istər humanitar, ümumiyyətlə bütün sahələrdə) tərəflərin-dövlətlərin hər an rəylərində öz mənfəətlərini əsas tutduğu, beynəlxalq münasibət və dövlətlərarası münasibətlər standartların zaman, məkan və tərəfdaşlara görə tez-tez dəyişdiyi bir dünyada ömür sürürük. Milli iqtisadiyyatın canlanması Azərbaycan Respublikasında iqtisadi islahatları sürətləndirmək, sahibkarlığın inkişafına kömək və dövlətin iqtisadi siyasətinin aparılmasında sahibkarların səmərəli iştirakını həvəsləndirmək baxımından Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyi yanında Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun yaradılması, düzgün və uzunmüddətli neft və qaz sazişlərinin icrası nəticəsində böyük miqdarda valyuta sərəvətlərinin ölkəyə gəlişini və digər gəlirlərin toplanması və səmərəli idarə edilməsi, bu vəsaitlərin öncül sahələrin inkişafına və sosial-iqtisadi cəhətdən vacib önəm daşıyan layihələrin həyata keçirilməsinə yönəldilməsini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondu yaradılmasının məntiqli nəticəsi olaraq mümkün olmuşdur.

Müasir dövrdə yuxarıda deyilənləri nəzərə alsaq, deyə bilərik ki, milli iqtisadiyyatın inkişafı təhlükəsizlik baxımından problemlərlə doludur. Bu problemi məhz inkişafın dinamikası müəyyən edir. Məqalədə milli iqtisadiyyatın təhlükəsizlik problemləri araşdırılmışdır.

Açar sözlər: İqtisadiyyat, Beynəlxalq Münasibətlər, Dövlət, İnkişaf.

Azərbaycanın Əmək Bazarında Qadınların Mövqeyi, Qadın Sahibkarlığının Əhatə Dairəsi, Həcmi və Profili
Afaq Mustafayeva

Xülasə

Digər postsosialist ölkələri kimi Azərbaycan Respublikası da iqtisadi islahatlar həyata keçirərək müasir bazar iqtisadiyyatı sisteminə keçmişdir. Bununla əlaqədar olaraq iqtisadiyyatın liberallasdırılması, mülkiyyətin özəlləşdirilməsi, kiçik və orta biznesin inkişafı, bazar infrastrukturunun formalaşdırılması, rəqabətin dəstəklənməsi və inkişafı, daxili və xarici bazarın tələbatına müvafiq məhsul istehsalının inkişafı istiqamətində, iqtisadiyyatın strukturunun qurulması sahəsində xeyli işlər görülmüş və bu gün də görülməkdədir.

Azərbaycan Respublikasında səmərəli milli iqtisadiyyatın yaradılması isə ölkədə sahibkarlıq sektorunun inkişafını tələb edir. Və məhz bu sektor daxili bazarı keyfiyyətli məhsul və xidmətlərlə təmin edir, respublikanın ixracat potensialını artırır, əhəlinin məsgulluq səviyyəsini yüksəldir, dövlət büdcəsinin formalaşmasında mühüm yer tutur, milli iqtisadiyyatda rəqabətini gücləndirməklə qalmayıb, onun səmərəliliyinə də təsir göstərir.

Sahibkarlığın inkişafına dövlət köməyi digər tədbirlərlə yanaşı, bu sektora əhəlinin daha geniş kütləsinin cəlb edilməsini, insanların işgüzarlıq potensialının gerçəkləşməsinə əlverişli imkanların yaradılmasını nəzərdə tutur. Odur ki, iqtisadi və sosial inkişafın səmərəliliyinə nail olmaq, iqtisadi inkişaf və yüksəlişdən bəhrələnmək üçün cəmiyyətin hər iki cinsdən olan üzvləri özlərinin imkanlarını istifadə etməlidirlər.

Statistik göstəricilərə dayanaraq deyə bilərik ki, son illərdə ölkədə qadın sahibkarların sayının artdığı müşahidə olunur. Qadın sahibkarlığının inkişafı isə öz növbəsində yoxsulluğun azaldılmasına, məşgulluğun təmin edilməsinə və bir çox hallarda, cəmiyyətdə gender bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasına yardım edir. Və sevindirici haldır ki, ötən illər ərzində ölkədə qadın sahibkarlığının inkişafı istiqamətində yaradılmış dəstək mexanizmləri vasitəsilə bir çox silsilə tədbirlər davam etdirilmişdir.

Açar sözləri: biznes, sahibkarlıq, qadın

Dəniz nəqliyyatı yükdaşımaları, riskləri və onların tənzimlənməsi. **Ağalar Əliyev**

Xülasə

Bu gün dünya iqtisadiyyatında hər bir ölkənin əsas maraq dairəsi idxal və ixrac proseslərinin daha səmərəli həyata keçirilməsidir. İnkişaf etmiş ölkələrdən başlayaraq inkişafda olan ölkələrə qədər hər bir dövlət bu prosesi daha ucuz, səmərəli etməyə çalışır. Su yollarına çıxışı olan ölkələr üçün ən yaxşı vasitə isə dəniz nəqliyyatıdır. Bu nəqliyyat növü digər nəqliyyat növlərindən fərqli olaraq ilk növbədə çox ucuz, digər tərəfdən iri məmulatların idxalı və ixracı üçün çox əlverişlidir.

Dəniz nəqliyyatının fəaliyyəti ən əsas limanların sayından və inkişafından asılıdır. Statistikalara nəzər yetirsək hər il limanların sayı 1% artmaqdadır. Yalnız dünya ölkələrində deyil həmçinin Azərbaycan Respublikasında da dəniz nəqliyyatı xeyli inkişaf edib. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının dəniz kənarında yerləşməsi bunun üçün əlverişli şərait yaradır. Azərbaycan Respublikasının keçmiş inkişaf tarixinə nəzər yetirsək, bütün dövrlərdə, həmçinin onun dəniz nəqliyyatının inkişafını müharibə dövrlərində belə görmək mümkündür. Müasir dövrdə yük daşımalarının 60% dən çoxu dəniz nəqliyyatı vasitəsi ilə həyata keçirilir buna baxmayaraq, dəniz nəqliyyatı vasitəsi ilə yükdaşımalar bəzən riskli ola bilər. Bəzi gəmi qəzaları nəticəsində tonlarla neft və ya kimyəvi maddələr suya axıdılır və bu suyun tərkibinin dəyişməsinə, minlərlə dəniz canlılarının məhvinə gətirib çıxarmışdır. Bir sözlə desək, ekologiyanın məhvi baş verir. Buna görə də dəniz yükdaşımaları zamanı bir sıra normalara riayət etmək lazımdır. Məhz bu səbəbdən belə nəqliyyat vasitəsi ilə yükdaşımaları və onların riskləri məqalənin əsas məzmunudur.

Açar sözlər: dəniz nəqliyyatı, yükdaşımaları, yükdaşımaların riskləri.

Azərbaycan Respublikasında İqtisadi Artımın Təmin Edilməsində Dövlət Siyasətinin Əsas İstiqamətləri Jalə Şəfizadə

Xülasə

İqtisadi artım ölkədə iqtisadi vəziyyəti müəyyən etməyə yardım edən əsas göstəricilərdən biridir. İqtisadi sistemin xarakterindən asılı olmayaraq hər bir ölkə iqtisadi artıma nail olmağa çalışır və bunun nəticəsində müəyyən iqtisadi problemlərin həlli mümkün olur. Bundan əlavə iqtisadi artım ölkədə iqtisadi inkişafın təminatçısı kimi çıxış edir və iqtisadi inkişafı şərtləndirən əsas amillərdəndir. İqtisadi inkişafa nail olmaq üçün iqtisadi artımın davamlılığı və dinamik tarazlılığının təmin edilməsi vacibdir. İqtisadi artım müəyyən zaman çərçivəsində bir iqtisadiyyatın mal və xidmətlər istehsal etmək gücünün artması deməkdir və cəmiyyət üzvlərinin tələbatlarını ödəmək üçün iqtisadiyyatın məhsuldar potensialının uzunmüddətli genişlənməsini nəzərdə tutur. Ölkənin iqtisadi artımına təsir edən bir sıra amillər vardır: İqtisadi amillər, insan kapitalı, texnoloji inkişaf, təbii ehtiyatlar, coğrafi mövqe və iqlim, demoqrafik amillər, siyasi, sosial və mədəni faktorlar və s.

İqtisadi inkişafa nail olmaq üçün uzunmüddətli iqtisadi artımın təmin edilməsi hər bir dövlətin qarşısında duran önəmli məsələlərdəndir. Müstəqillikdən sonrakı dövrdə bağlanmış neft müqavilələri ölkənin iqtisadi dirçəlməsi və inkişafı yolunda mühüm rol oynamışdır. 2010-2014-cü illərdə iqtisadi artımın əsas hərəkətverici qüvvəsi qeyri-neft sektoru olmuşdur. Bu dövrdə həyata keçirilən iqtisadi artım modeli sayəsində ölkəmizdə iqtisadi artım tempi yüksəlmiş, global iqtisadi əlaqələr yaxşılaşmış və ölkədə adambaşına düşən milli gəlir artmışdır. Hal-hazırkı dövrdə iqtisadi inkişaf yolunda prioritet məsələlər xarici investisiyaların cəlb olunması, əlverişli biznes mühitinin inkişaf etdirilməsi, innovasiya fəaliyyətinə investisiya qoyuluşunun təşviq edilməsi, insan kapitalının inkişafının stimullaşdırılması və s. bu kimi məsələlərdir.

Açar sözlər: iqtisadi artım, iqtisadi inkişaf, iqtisadi siyasət, investisiya

The Implications of ICAAP&ILAAP on Azerbaijan Banking System

Eltun Abdullazade

Abstract

The paper discusses about the importance of risk management in a global economy, particularly in a banking system. Since, the regulatory system of Azerbaijan is not focused on evaluating the capital and liquidity risk in comparison to developed countries, this paper touches the main definitions of ICAAP&ILAAP in order to overcome future losses in banks of Azerbaijan. While ICAAP stands for the internal capital adequacy assessment process, ILAAP is known as the internal liquidity adequacy assessment process. By introducing the concept of ICAAP&ILAAP, it emphasizes on the fact that internal reports on these terms should be required from banks because of previous global crisis experience. After the identification of the definitions, the methods, through which the paper will underline the significance of the problem, are clearly shown in the paper. Most importantly, the information, which is provided for identifying the importance of the subject, is based on the academic and official regulatory normative sources, such as Basel Committee, European Banking Authority and European Central Bank. Finally, through the analysis part, the paper presents the credit and market risk measurements via various approaches. At the end, the recommendation for Azerbaijan banking system is given for the further development of risk management system in local banks.

Key words: ICAAP, ILAAP, Basel Committee

Разработка Маркетинговой Стратегии Регионального Туризма Elmir Orucov

Аннотация

В статье рассматривается формирование маркетинговой стратегии регионального туризма. Региональный туризм имеет сложное образование, включающее функциональные свойства: экономический, экологический, социальный, правовой, которые имеются во всех сферах деятельности. Цель регионального туризма - это определение факторов, обеспечивающих удовлетворение спроса туристов в туристских услугах. Первоначальными задачами регионального туризма являются потребности клиентов и исследование туристического рынка.

Маркетинг в туризме - это система постоянного управления производством, реализацией туристского продукта и согласования предлагаемых услуг. Маркетинг - это наука и культура поиска, удержания и расширения прибыльных клиентов. Маркетологи современного мира рассматривают маркетинговую деятельность как процесс, который позволяет компании генерировать и поддерживать свой спрос, получать часть своего дохода. Маркетинговые возможности - способность извлекать выгоду, при условии, что потребители удовлетворяют свои потребности. Делая это, компания должна создать высококачественный и полезный набор продуктов для потребителей, и сделать это, чтобы повысить репутацию компании и бренда. Еще одним важным аспектом является необходимость постоянно совершенствовать стратегические и операционные инструменты маркетинга. Постоянное внимание компании к маркетинговым исследованиям не только собирает необходимую информацию, но и позволяет планировать маркетинг для изменения окружающей среды, а также, при необходимости, тактику «атаки» фирмы. Это следует рассматривать как новый качественный подход к развитию функции маркетинговых исследований.

Ключевые слова: региональный туризм, туристический рынок, маркетинг, маркетинговая стратегия.

Международный Опыт Механизма Кредитования Бизнес Проектов.
Фидан Аббасова
Эльнара Самедова

Аннотация

Развитие мировой экономики убедительно доказывает важную роль новых бизнес проектов предприятий в современной экономике. Вложение значительного вклада в бизнес проекты путем создания новых рабочих мест, обеспечение инвестиционных возможностей и формирование экономического капитала и потенциала, необходимо для устойчивого экономического роста всех стран. Являясь индикатором развития экономики, субъекты бизнеса для реализации бизнес проектов не имеют обширных возможностей по привлечению достаточных денежных средств. Зарубежный опыт свидетельствует, что при поиске внешних источников финансовых ресурсов для бизнес проектов основное внимание предприятия уделяют банковскому кредиту. За прошедшие годы механизм предоставления кредитов неоднократно менялся, совершенствовался, на сегодняшний день государство и кредитные организации применяют различные схемы поддержки бизнеса для претворения в жизнь бизнес проектов. Учитывая, что механизм кредитования бизнес проектов хорошо освоен в таких странах, как США, Великобритания, Германия, Китай и Россия, в статье проанализирован мировой опыт кредитования предприятий для реализации бизнес проектов именно в этих странах, а также приведены эффективные схемы финансирования предприятий на примере разных стран. Указаны лидирующие коммерческие банки США, которые отличаются выдачей кредитов для реализации бизнес проектов и сумма кредитов, выданные данными банками. В статье также проанализировано кредитование бизнес проектов Европейским банком реконструкции и развития. Данный банк является крупнейшим финансовым инвестором в Центральной и Восточной Европе и в Центральной Азии, обеспечивает кредитование проектов, как новых предприятий, так и в проекты существующих компаний. В статье также показаны различные методы отбора бизнес проектов коммерческими банками.

Ключевые слова: кредитование, бизнес проект, компания-заемщик, специализированный банк.

Aqrar Sahədə Əsas Maliyyə Mənbələri və Bu Sferada Bankların Rolu **Aydan Sultanova**

Xülasə

Məqalə aqrar sahədə əsas maliyyə mənbələrinə və onların ümumi xarakteristikasına həsr olunmuşdur. Tədqiqat işində aqrar sahədə mövcud maliyyə mənbələrinə yanaşmalar, maliyyə mənbələrinin növləri göstərilmiş, ölkəmizdə aqrar sahənin maliyyələşdirilməsində müasir mənbələr, həmin mənbələrdən istifadə imkanları araşdırılmışdır. Bundan başqa məqalədə bankların aqrar sahəyə marağının az olması, bunun əsas səbəbləri, risk səviyyəsinin müəyyənləşməsi və s kimi amillərə nəzər yetiriləcəkdir. Aqrar sfera üzrə mövcud maliyyə mənbələrinin araşdırılması, səmərəsiz istifadəsinin qarşısının alınması, yeni maliyyə mənbələrinin tədqiqi mühüm məsələdir. Hazırki dövrdə Aqrar sektorun kreditləşməsində və onun inkişafında bankların rolu artmaqdadır. Banklar aqrar sahənin inkişafında əsasən dolayı yol ilə çıxış edir. Aqrar sahənin kreditləşməsi fərqli yanaşma, aşağı faiz dərəcəsi, yüksək güzəştlər tələb edir. Bu isə banklar tərəfdən cəlbəedici deyil, çünki bankın əsas məqsədi daha çox gəlir qazanmaqdan ibarətdir. Banklarda maliyyə resursları baha başa gəldiyindən aşağı faizlə kreditləşmə bank mövqeyi nəzərindən maraqlı deyildir. Aqrar sahədə daha az riskli olan lizinq bank kreditlərindən daha ucuz maliyyələşdirmə üsuludur ki, son zamanlar ölkəmizdə lizinqləşdirmə siyasəti daha aktivləşmişdir. Aqrar sferanın inkişafı əsasən dövlətin əsas prioritet sahəsidir, bunun bir sıra vacib səbəbləri mövcuddur. Belə ki, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması, idxalı əvəz edəcək ixracıyönümlü məhsulların istehsalı və satışı, məşğulluğun təmin olunması, məzənnə sabitliyi və s kimi məsələrdə aqrar sahənin inkişafı dövləti bu sahəyə daha çox maraqlı edir. Dövlət fermerləri güzəştli şərtlərlə texnika, avadanlıqlarla təmin edir, subsidiyalar ayırır. Kommersiya bankları da fermerlərə kənd təsərrüfatı üzrə kredit məhsulları təklif edir.

Açar sözlər: aqrar, kredit, subsidiya, bank

**Azərbaycanda Fəaliyyət Göstərən Müəssisələrdə İşdən Soyumanın
İşçilərin Performansına Təsirinin Ölçülməsi və
Qiymətləndirilməsinə Dair Araşdırma
Zeynəb Həsənova**

Xülasə

Elm və texnologiya inkişaf etdikcə təşkilatlarda texnologiyanın rolu artır, insanlar isə arxa plana keçir. Bu arxa planda qalma hər bir işçiyə müxtəlif aspektlərdən təsir göstərir və bəzi işçilərdə onlarda işlərinə qarşı laqeydlik, soyuma, işini sevməmə və s. kimi neqativ halların yaranmasına gətirib çıxarır. Təbii ki, məsələni bir az daha araşdırsaq görürük ki, işçilərin soyuması təkcə təşkilati məsələlər və ya idarəetmə modeli ilə əlaqədar deyil, bir sıra demoqrafik, psixoloji, sosial və digər amillərlə də bağlıdır.

Hazırda elə bir dövrə gəlib çatmışıq ki, daha uğurlu fəaliyyət göstərən təşkilatlar öz uğurlarını məşinlərinin gücü ilə deyil, onları idarə edən insanların bacarıq və bilikləri ilə ölçürlər. Emosional intellektin ön plana çıxdığı bu dövrdə güclü keyfiyyətlərə sahib işçilərini loyallaşdırıb bilən təşkilatlar rəqabət bazarında üstünlük qazanırlar. Ancaq təəssüfedicidir ki, bu mövzunun əhəmiyyətinin artması o demək deyil ki, bütün təşkilatlar bu mövzuda ayıqdır və nə isə edirlər. Bu xəbərsizlik hər il neçə işçinin öz işindən soyumasına, depressiyaya düşməsinə və bir sıra digər problemlərə səbəb olur. Təşkilat özü də bilmədən işçisini itirməklə öz uğurunu, keyfiyyətli məhsulunu, potensial müştərisini və nüfuzunu itirir.

Məqalədə işçilərin işdən soyumasının onların performansına təsiri barədə aparılan araşdırma haqqında məlumat verilir. Bununla bağlı irəli sürülən hipotezlər, hipotezləri yoxlamaq üçün aparılmış testlər və testlərin nəticəsi qeyd olunur.

Açar sözlər: İşdən Soyuma, Performans, Təşkilat.

Sənaye müəssisələrində daxili nəzarət sisteminin effektivliyinin yüksəldilməsi və audit yoxlamalarının optimallaşdırılması məsələləri

Babək İsmayılı

Xülasə

İstənilən iqtisadi subyekt tərəfindən öz məqsədlərinə çatmaq üçün təşkilatda həyata keçirilən maliyyə fəaliyyətinə nəzarət maliyyə nəzarəti adlanır. Maliyyə nəzarətinə həmçinin bir təşkilatın izlədiyi maliyyə idarəetmə sistemlərinə dair bir sıra qaydalar və qanunlar aiddir. Effektiv maliyyə idarəetməsini təmin etmək üçün bütün təşkilatlar maliyyə nəzarətinə malikdirlər. Əksər təşkilatların hər kəsin təqib ediləcək prosedurlardan xəbərdar olmasını və hər birinin məsuliyyətini daha yaxşı başa düşməsini təmin etmək üçün maliyyə nəzarəti mövcuddur. İqtisadi idarəetmənin inzibati-əmr metodlarından imtina edilməsi dövlət orqanlarının iştirakı olmadan, lakin dövlət qanunlarına və qaydalara uyğun olaraq həyata keçirilən maliyyə nəzarəti növlərinin rolunu artırdı. Qeyri-dövlət maliyyə nəzarət növlərinə təsərrüfatdaxili və audit nəzarəti daxildir. Postsovet ölkələrində bazar iqtisadiyyatının inkişafı ilə qanunvericilik əsasında həyata keçirilən, lakin dövlət tənzimləmə orqanlarının birbaşa iştirakı olmadan, qeyri-dövlət maliyyə nəzarəti adlanan maliyyə nəzarətinin rolu artır. Bunlara auditin maliyyə nəzarəti daxildir. Bu, 1980-ci illərin sonlarında fərdi ticarət qurumlarının maliyyə hesabatlarının müstəqil ekspertizası məqsədi ilə ortaya çıxan yeni bir maliyyə nəzarət növüdür. Audit fəaliyyəti (audit xidmətləri) - audit qurumları və fərdi auditorlar tərəfindən həyata keçirilən audit və auditlə əlaqəli xidmətlərdir. Qeyri-dövlət mülkiyyət formalarına əsaslanan müəssisələrin, kommersiya banklarının və digər iqtisadi strukturların yaradılması, ümumiyyətlə, maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətlərinə nəzarət forması və subyektləri məsələsinin həllini tələb edirdi, çünki bu münasibətlərdə səlahiyyətli dövlət orqanlarının nəzarəti əsasən dövlət xəzinədarlığının maraqlarına yönəldilmişdir. Eyni zamanda, təsərrüfat subyektlərinin özləri maliyyə və təsərrüfat işləri haqqında mühasibat uçotu və hesabatların etibarlılığı və keyfiyyəti ilə maraqlanırlar, nəticədə dövlətin maraqlarına cavab verir və audit nəzarəti ictimai xarakter daşıyır. Nəzarətin audit formasından istifadə, bu iki tərəfin maraqlarını birləşdirməyə imkan verir.

Açar sözlər: maliyyə nəzarəti, audit fəaliyyəti, metodoloji əsaslar

**Pərakəndə Satış Mal Dövriyyəsi:
Sosial-iqtisadi Mahiyyəti Və Mövcud Vəziyyəti
Sərxan Qarayev**

Xülasə

Məqalədə alıcı ilə satıcı arasında, hər iki tərəf üçün sərfəli olan mal və xidmətlərin pullu mübadiləsinin əsas göstəricisi olan pərakəndə satış mal dövriyyəsinin sosial-iqtisadi mahiyyəti, onun inkişaf qanunauyğunluqları və ölkənin, xüsusilə də onun hər bir regionunun sosial-iqtisadi inkişafında əhəmiyyəti, və mövcud durumu barədə söhbət açılır. Ticarət müəssisələrinin əsas fəaliyyət göstəricilərindən biri olan pərakəndə satış mal dövriyyəsi bütövlükdə ölkənin davamlı iqtisadi artımının təmin edilməsində mühüm amillərdən biri hesab edilir. Onun həcmi, strukturu, və dinamikası daxili ticarətin vəziyyətinin əsas xüsusiyyətlərindən biri və dəyişikliklərin zəruriliyinin göstəricisi kimi çıxış etməklə bərabər həm də ölkə başçısı tərəfindən qəbul edilən “Logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsinin həyata keçirilməsi üzrə planlaşdırılmış tədbirlərin səmərəliliyini qiymətləndirməyə də imkan verir.

Mal dövriyyəsinin inkişafının cəmiyyətin sosial-iqtisadi tərəqqisinin nailiyyətlərindən və ölkədə fəaliyyət göstərən iqtisadi qanunların tələblərindən irəli gələn özünəməxsus qanunauyğunluqları vardır ki, məqalədə bu qanunauyğunluqların statistik göstəricilər əsasında geniş təhlil edilir. Bu qanunauyğunluqlara aiddir: mal dövriyyəsinin ümumi və adambaşına düşən həcmünün artması, şəhər yerlərinə nisbətən kənd yerlərində mal dövriyyəsinin artım sürətinin artması.

Məqalənin hazırlanmasında pərakəndə ticarətə aid elmi müddəalarla çıxış edən müxtəlif mütəfəkkirlərin fikirləri ümumiləşdirilmişdir. Bu zaman əsasən nəzəri tədqiqat metodlarından (abstraktlaşdırma, aksiomatik analiz, sintez, induksiya deduksiya) istifadə edilmişdir. Pərakəndə ticarətin müasir vəziyyətinin təhlili aparılmış və qruplaşdırma, statistik təhlil metodlarından istifadə edilmişdir.

Açar sözlər: pərakəndə satış, mal dövriyyəsi, inkişaf qanunauyğunluqları, istehlak bazarı

**Ali Təhsil müəssisələrinin maliyyələşdirilməsi və
bu sahədə dövlət maliyyə nəzarətinin təşkili
Sürəyya Mustafayeva**

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycanda təhsil sistemini əks etdirən göstəricilər sistemini sistemli şəkildə öyrənmək və təhlil etmək, təhsilin inkişafının maliyyələşdirilməsi metodlarını araşdırmaq və bu sahədə dövlət maliyyə nəzarətinin təşkili istiqamətlərini müəyyən etməkdən ibarətdir. Təhsil sferasında dövlət maliyyə nəzarətinin funksional və struktur modernləşdirilməsi yolları, inkişafının strateji prioritetləri təkmilləşdirilməsi probleminin öyrənilməsi həmişə xarici və yerli iqtisadçı alimlərin diqqət mərkəzində olmuşdur. Azərbaycanda müasir təhsil sisteminin yaradılması hökumət qarşısında dayanan vacib məsələlərdəndir. Müasir təhsil sistemi özlüyündə bu sahəyə daha geniş spektrli yanaşma tələb edir. Yəni təhsil infrastrukturunu, təhsil proqramı, təhsildə dövlət, xarici dövlətlərlə təhsil mübadiləsi kimi amillər bu sahənin inkişafını, təkmilləşdirilməsini təmin edəcək mühüm elementlərdir. Təhsil sektorunda əsas ağırlıq dövlətin üzərinə düşür. Hazırda dünyanın hər bir dövləti öz büdcəsində təhsilə xərclər ayırır. Təhsil sahəsində mövcud problemləri aradan qaldırmaq, qabaqcıl ölkələrinin təcrübələrindən yararlanmaq üçün dövlətin təhsil sektorunda daim islahatlar aparması lazımdır. Azərbaycanda da orta təhsil məcburi və ödənişsizdir. Yəni bu sahənin xərcləri dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir. Lakin həm ictimai vəsaitlərin xərclənməsindəki şəffaflığın təmin edilməsi və həm də təhsil sisteminin maliyyələşdirilməsində daha məqbul və qabaqcıl təcrübənin tətbiqi baxımından bu istiqamətdə islahatların aparılmasına ehtiyac duyulurdu. Azərbaycanda təhsil sisteminin mövcud inkişaf vəziyyətini araşdırmaq və təhsilin inkişafını əks etdirən göstəriciləri təhlil etməklə təhsilin maliyyə təminatında büdcənin rolunun sistemli qaydada tədqiqi elmi yenilik kimi qiymətləndirilə bilər. Dövlətin strateji vəzifələrindən biri kimi insan kapitalının formalaşmasına və təhsilin müasir tələblər səviyyəsində inkişafına dövlət büdcəsindən hər il böyük məbləğdə vəsait ayrılır və bu vəsaitin məqsədəuyğun, səmərəli istifadəsinin tədqiqi daim diqqət mərkəzində olmalıdır.

Açar sözlər: Təhsil, Maliyyə, Nəzarət

Azərbaycanda Respublikasında İcbari Tibbi Sığortanın Tətbiqinin Əhalinin Sosial Müdafiəsinə Olan Təsiri Məhəmməd Məmmədli

Xülasə

Qloballaşan müasir dünyada mövcud dövlət siyasətinin əsas məqsədləri əsasında əhalinin sosial müdafiəsinin qorunması ilə əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsidir. Buna görə də, əhalinin keyfiyyətli tibbi xidmətlərlə təmin edilməsi, müxtəlif xəstəliklərin yayılmasının qarşısının alınması dövlətin sosial müdafiəsinin əsas rollarından biridir. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində tibbi sığorta sahəsində mövcud olan beynəlxalq təcrübənin Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilməsi prosesi o qədər də sadə proses deyildir. İcbari tibbi sığortanın da tətbiqinə olan tələb hal-hazırda mövcud olan müasir bazar münasibətləri, sosial müdafiə mexanizminin təkmilliyindən irəli gəlir. Sağlamlıq xüsusi bir ehtiyac növüdür, bu səbəblə səhiyyə xidmətlərinin təşkili məsuliyyətli və çətin məsələdir. İnsan səhhəti – digər bütün məhsullarla müqayisədə xüsusi faydalılıq kəsb edir. Hər bir insan rifah halının yüksək olması, səhhətinin yaxşı olmasını istər və daha uzun yaşamaq istəyər. Çünki səhhətini itirən insan iqtisadi fəallığını da itirir, uzun müddət sağlamlığını itirən şəxs iş bazasında işçi qüvvəsi qismində iştirak edə bilmir. Müəssisənin davamlı istehsalatının təmin edilməsi üçün insan resurslarını əsas faktorlardan biridir. Nəzərə alsaq ki, sosial müdafiəyə daha çox ehtiyacı olan uşaqların, əlliliyi olan şəxslərin, qocaların xərclərində əsas payı səhiyyəyə ayrıldığı nəzərə alındıqda icbari sığortanın tətbiqi bu şəxslərin də səhiyyə xidmətlərindən istifadəsinə təsir göstərə bilər. İcbari tibbi sığorta mexanizmasının effektiv təşkil edilməsi əhalinin sosial müdafiəsinin tənzimlənməsi, səhiyyə iqtisadiyyatının idarə olunması baxımından önəmli rol oynayır. Məqalədə icbari tibbi sığortanın əhalinin sosial müdafiə sistemində təsirləri araşdırılır.

Açar sözlər: İcbari tibbi sığorta, sosial müdafiə, səhiyyə iqtisadiyyatı

Влияние Организационной Культуры на Эффективность Деятельности Коммерческих Банков Азербайджана.

Мурад Бахшалиев

Эльнара Самедова

Аннотация

Статья посвящена изучению организационной культуры коммерческих банков Азербайджана, которая непосредственно влияет на конкурентоспособность и эффективность функционирования коммерческих банков. Рассмотрена организационная культура как один из ключевых компонентов системы управления деятельностью коммерческого банка, выявлены элементы организационной культуры современного коммерческого банка. В данной статье раскрыты те характеристики организационной культуры, которые напрямую влияют на повышение конкурентоспособности и эффективность функционирования коммерческих банков, рассмотрена типология организационной культуры различных авторов. Рассматриваются важные аспекты влияния организационной культуры на повышение эффективности деятельности коммерческих банков через факторы, влияющие на производительность сотрудников. Исследование воздействия организационной культуры на деятельности коммерческих банков получает все большее распространение вследствие стремительно развивающейся банковской сферы в Азербайджане. Любое уполномоченное лицо заинтересовано осуществлять вложения в те бизнес процессы, которые повлекут за собой увеличение дохода. Это касается также создания и развития организационной культуры банка, от уровня управления которой зависит отношение сотрудников к своей работе, ресурсам коммерческого банка. Чтобы определить стиль руководства и степень удовлетворенностью им среди сотрудников банков было проведено анкетирование. Проведен анализ организационной культуры коммерческих банков Азербайджана с использованием методики OCAI К. Камерона и Р. Куинна, позволяющей провести оценку шести главных характеристик организационной культуры, определить существующий и желаемый тип организационной культуры. К этим параметрам относятся: важные характеристики банков; общий стиль лидерства в банках Азербайджана; управление сотрудниками; связующая сущность коммерческих банков. Выявлены факторы, формирующие ценности организационной культуры коммерческих банков.

Ключевые слова: конкурентоспособность, коммерческий банк, методика OCAI, адхократическая культура.

İnnovasiyalı İdarəetmə Sisteminin Formalaşması

Tural Abdullayev

Xülasə

İqtisadi ədəbiyyatda bəzən “yenilik” və “innovasiya” anlayışları eyniləşdirilir, bəzən isə bu anlayışlar bir-birinin sinonimi kimi işlədilir. Əslində isə yenilik istənilən fəaliyyət sferasında istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsinə dair fundamental, tətbiqi tədqiqatların, işləmələrin və yaxud təcrübi işlərin nəticəsi olduğu halda, innovasiya idarəetmə obyektinin dəyişdirilməsi, eləcə də sosial, iqtisadi, elmi-texniki, ekoloji və s. növ səmərənin alınması məqsədilə tətbiq olunan yeniliklərin son nəticəsi kimi çıxış edir. Prinsip etibarilə, innovasiya dedikdə, kəşf, ixtira, əmtəə nişanı, patent səmərələşdirici təklif kimi tətbiq olunan yeniliklərdən alınan nəticələrin məcmusu başa düşülür.

İnnovasiya bu gün qlobal dünyada ən çox işlənən terminlərdən biridir. Yenilik yalnız yeni ideya və metodları təqdim etmək və ya tətbiq etməklə təmsil olunmur. İnnovasiyanın tərifı, işlərin yeni yollarını açmaq üçün çoxsaylı fəaliyyətləri əhatə edən bir proses kimi müəyyən edilə bilər. Yaradılışla qarışdırılmamalıdır, çünki bu bir şey etmək, icad etmək və ya istehsal etmək kimi müəyyən edilə bilər. Bununla birlikdə yeni innovasiyalar yaradıcılıqla reallaşdırıla bilər. Bu anda texnologiyanın inkişaf etdiyi və qloballaşmanın getdikcə sürətlə inkişaf etdiyi bir mühitdə yer alır. Bu o deməkdir ki, məsafələr yalnız qısalır və nəticədə rəqabət artır. Rəqabət üstünlüklərini həyata keçirmək üçün bir iş və ya bir təşkilat dəyişən meyllərə və yeni nəsillərə uyğunlaşa və yenilik edə bilməlidir. İnnovasiyalar bütün səviyyələrdə, ölçüdə və bütün sahələrdə fəaliyyət göstərən idarəetmə və təşkilatlar üçün tətbiq olunur.

Açar sözlər : İnnovasiya, İdarəetmə, İqtisadiyyat.

Azerbaycan-Türkiye Ekonomik İlişkileri

Şahin Ələkbərov

Özet

Türkiye ve Azerbaycan ilişkileri farklı yönlerde çok boyutlu bir karaktere ve derinliğe sahiptir. İkili ekonomik ilişkiler bu çok boyutluluğun önemli yönlerinden biridir. İkili ekonomik ilişkilerde karşılıklı yatırımların ve ikili ticaretin hacmi istenilen düzeyde olmasa da, bağımsızlık yıllarına kıyasla önemli bir artıştan bahsedebiliriz. Azerbaycan'da petrol dışı sektöre yapılan Türk yatırımları ve Türkiye'deki enerji sektörüne Azerbaycan'daki yatırımlar özellikle iki ülkenin yetkilileri ve uzmanları tarafından vurgulanmaktadır. İki ülke arasında imzalanan stratejik ortaklık ve karşılıklı yardım anlaşması ile ikili ilişkiler ekonomik alanda ve tüm alanlarda farklı bir düzeye taşınmıştır. Bu çalışma, ekonomik ilişkilerin hukuki altyapısı, ikili ekonomik ilişkiler, ikili ticaret, karşılıklı yatırım ve benzeri konulardaki önemli yapıların işlevselliği ile ilgili bilgileri analiz etmekte ve özel araştırmaya konu olacak enerji konusunu daha sınırlı bir şekilde tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Türkiye, ekonomik ilişkiler, ikili ticaret, enerji.

Maliyyə böhranı şəraitində mərkəzi bankların monetar siyasət Murad Cəlilzadə

Xülasə

Məlumdur ki, dövlətin makroiqtisadi siyasətində əsas vəzifələr iqtisadi inkişafı, əhalinin məşğulluğu, insanlar arasında iqtisadi bərabərsizliyin aradan qaldırılması, qiymətlərdə sabitliyi və tədiyyə balansında tarazlığın təmin olunmasıdır. Bunun üçün dövlətin monetar siyasəti kimi makro iqtisadi tənzimədi mexanizm vardır ki, bu müxtəlif üsulların vasitəsi ilə reallaşır.

Ölkənin iqtisadiyyatının tənzimlənməsində, xüsusilə də maliyyə böhranı dövrlərində, ölkəmiz üçün əsas valyuta gəlirini təmin edən neft qiymətlərinin düşməsi dövrlərində monetar siyasətin səmərəli olaraq təşkil olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir ki, bu istiqamətdə də fəaliyyətin həyata keçirilməsi Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı tərəfindən Maliyyə Nazirliyi və digər hökumət təşkilatları ilə birlikdə icra edilir. Azərbaycanda Mərkəzi Bank tərəfindən aparılan pul siyasəti ilk öncə, milli valyutanın sabitləşməsinə və inflyasiyanın tempinin aşağı səviyyədə saxlanılmasına hədəflənmişdir. Bu hədəflər respublikada iqtisadi inkişafın təmin edilməsi məqsədi ilə kapitallaşma və struktur siyasətlərini həyata keçirməyin əsas şərtləridir. Respublikada Mərkəzi Bank milli valyuta mövqeyinin etibarlı olaraq möhkəmləndirilməsi, bank sistemində inkişafın və rəqabət qabiliyyətinin təmin edilməsi, bankların maliyyələşdirmə imkanlarını yaxşılaşdırmaq, pul dövriyyəsində tənzimlənmə tədbirləri, maliyyə bazarlarının formalaşması sahəsində fəaliyyətlər həyata keçirmək vasitəsi ilə iqtisadiyyatın bütün subyektləri tərəfindən əmanətlərin formalaşdırılması və əmanətlərin daha sonra məhsuldar sərmayələrə çevrilməsinə təminatlar formalaşdırır. Ölkəmizdə milli iqtisadiyyatın yaxşılaşdırılmasına və məhsuldarlığın artırılmasına yönəlmiş pul siyasətinin modernləşdirilməsi qlobal çağırışlara cavab verməsini təmin etmək olduqca vacibdir.

Məruzədə pul siyasətinin rolu haqqında nəzəri görüşlər nəzərdən keçirilir və mərkəzi bankların bu istiqamətdəki fəaliyyəti təhlil edilir, xüsusilə maliyyə böhranları şəraitində bu fəaliyyətlərin xüsusiyyətləri öyrənilir. Ölkəmizdə aparılan maliyyə islahatları nəticəsində pul-kredit siyasətində və valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində təhlillər aparılır və bu istiqamətdə perspektivlər müəyyənləşdirilir.

Açar sözlər : maliyyə sabitliyi, mərkəzi banklar, böhran, iqtisadiyyat, monetar siyasət

**Kiçik və Orta Sahibkarlıq Fəaliyyətində Dünya Təcrübəsi və
Azərbaycanda
KOS Fəaliyyətinin Təşviqi Yolları
Tərlan Mustafayev**

Xülasə

Kiçik və orta sahibkarlıq (KOS) işgüzar fəaliyyət növü olaraq hal-hazırda dünyada çox geniş yayılmışdır və getdikcə inkişaf etməkdədir. Bu fəaliyyət növünün geniş yayılması onun bir sıra üstün cəhətləri ilə əlaqədardır. Kiçik və orta sahibkarlıq bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadiyyatın aparıcı qüvvələrindən biridir. Dünya təcrübəsində kiçik və orta sahibkarlığın qanunvericilikdəki təsnifatı və göstəriciləri ilə bağlı vahid praktika mövcud deyil. Lakin, Avropa İttifaqı çərçivəsində vahid təsnifat qüvvədədir. Hal-hazırda, kiçik və orta sahibkarlıq həm iqtisadi artımın həyata keçirilməsində, həm də Avropada məşğulluğun artmasında böyük rol oynayır. Bir qayda olaraq, kiçik və orta sahibkarlığın stimullaşdırılması sahəsində Avropa siyasəti iki səviyyədə həyata keçirilir: milli səviyyədə və AB-nin himayəsi altında həyata keçirilən proqramlar vasitəsilə. AB səviyyəli kiçik biznesə dəstək fəaliyyətləri əksər hallarda AB Struktur Fondları tərəfindən maliyyələşdirilir. Xarici təcrübə ilə müqayisədə Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq müəssisələri nisbətən yeni sahədir və bu sahədə hələ tam inkişafa nail olunmayıb. Ölkədə fəaliyyət göstərən müəssisələrin böyük hissəsi kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri olsalar da, bu sektorun ümumi daxili məhsul (ÜDM) və məşğulluqdağı payı çox məhduddur. Səmərəli idarəetmə məqsədilə sahibkarlığın idarəedilməsinin çoxsəviyyəli sistemini yaratmaq məqsədəuyğundur. Yuxarıda deyilənlərdən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, dünya təcrübəsi ilə müqayisədə Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı hələ qənaətbəxş deyil, bu da öz təsirini bazarın fəaliyyətində göstərir. Bunlar da deməyə əsas verir ki, ölkədə kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı üçün hələ müəyyən yol qət edilməli və daha proqressiv tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Açar sözlər: Kiçik və orta sahibkarlıq (KOS), dünya təcrübəsi, Avropa ölkələri, ÜDM

Azərbaycan Respublikasında Daxili Audit Xidməti Bazarının Formalaşması Ceyhun Səmədov

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi bazar münasibətlərinin inkişafı şəraitində özəl müəssisələrdə daxili auditin təşkilinin nəzəri və praktiki məsələlərini öyrənmək, onun təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasına dair təklif və tövsiyələr hazırlamaqdan ibarətdir. Bazar münasibətlərinə keçidlə Azərbaycan Respublikasında müstəqil daxili auditor xidmətinin formalaşması prosesi başlanmışdır. Bu prosesin əsasını etibarlı maliyyə və uçot informasiyalarına dövlətin, müəssisə rəhbərlərinin və səhmdarların qarşılıqlı maraqları təşkil edir. Azərbaycan Respublikasında audit xidmətinin inkişaf etdiyi 25 ilə yaxın bir müddətdə bu sahədə əhəmiyyətli irəliləyişlərə nail olunmuş, onun təşkili və tənzimlənməsi təkmilləşdirilmişdir. Bütün belə nailiyyətlərə baxmayaraq bu sahədə bir sıra əhəmiyyət kəsb edən problemlər də mövcuddur. Məqalədə ölkənin audit xidməti bazarının inkişaf səviyyəsi təhlil edilərək, mövcud problemlər müəyyən edilir. Həmçinin, bu xidmət sahəsinin perspektiv inkişafı ilə bağlı baxışlar irəli sürülür. Maliyyə nəzarət formasının əsası olan auditin ölkədə inkişafı iqtisadi münasibətlərin azad bazar prinsiplərinə əsaslanması və iqtisadiyyatın lokomotivi olan sahibkarlığa geniş meydan verməsi ilə bağlıdır. Bu baxımdan respublikanın bir sıra iqtisadi layihələrin reallaşmasında iştirakı, xarici investiyaların ölkəyə axını, birgə təşkilatların səmərəli fəaliyyəti auditor xidmətlərinin iqtisadi proseslərdə iqtisadi əhəmiyyətini bir daha artırır. Hazırda daaxili audit özəl subyektlərinin maliyyə sisteminin sabitliyinin möhkəmlənməsində və onların biznes-inkişaf planının hazırlanmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Sahibkarlıq subyektlərinin operativ idarəolunmasının təşkilinə, onun fəaliyyətinin tənzimlənməsində rolunu olan audit sistemi subyektlərin maliyyə təsərrüfat fəaliyyətinin real vəziyyətini və inkişaf perspektivlərini qiymətləndirərək bu sahədə əsas rəyini bildirir.

Açar sözlər: Audit, Xidmət, Nəzarət

Azərbaycanda Vergi Yükünün İqtisadi Artıma Təsiri Samayə Allahverdizadə

Xülasə

Bazar münasibətlərinin təkamülü prosesində təsərrüfat subyektlərilə dövlətin maraqları arasında uyğunluq yaradacaq vergi yükü səviyyəsi makroiqtisadiyyatda aktual məsələlərdən hesab edilir. Vergi dövlətin vacib iqtisadi təsir alətlərinin hesab edilir. Həmçinin vergi dövlət üçün gəlir və digər təsərrüfat subyektləri üçün xərc hissəsidir. Bu tədqiqatın məqsədi vergi yükünün iqtisadi artıma təsirini araşdırmaqdır. Tədqiqatda vergi daxilolmaları ilə iqtisadi artım arasındakı əlaqəni müəyyən etmək üçün statistik korrelyasiya təhlili üsullarından istifadə edilmişdir. Bu çərçivədə işdə 1995-2018 illəri üçün Azərbaycanda vergi yükü ilə ÜDM arasındakı əlaqə təhlil edilmişdir. Təhlil nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, vergilərlə ÜDM arasında müsbət əlaqə təzakür edir. Tədqiqatın elmi yeniliyi olaraq 1995-2018-ci illər ərzində ölkədə ÜDM-dəki vergi daxilolmalarının payı dinamika şəkilində təsvir edilmiş və müqayisə edilən göstəricilər arasında əlaqə isbat edilmişdir. Elmi məqalənin məhdudiyətliyi ÜDM və vergi daxilolmalarının iqtisadiyyata təsiri çərçivəsində vergi yükünün artıb-azalmasının nəzəri baxışlarda müqayisəli yanaşmaları ilə yekunlaşır. Tədqiqatın yekununda müəyyən edilmişdir ki, vergi yükü ilə iqtisadi artım arasında qarşılıqlı əlaqə mövcuddur. Araşdırmanın sonunda irəli sürülmüş nəticələlərə əsasən qeyd etmək olar ki, ÜDM-də vergi daxilolmalarının payını azaldıqda iqtisadi artımın dəstəklənməsinə səbəb olarsa belə, dövlət büdcəsinə kifayət həcmdə gəlirlər daxil olmaması sosial siyasətin həyata keçirilməsində maliyyə çətinlikləri yarada bilər. Həmçinin vergi daxilolmalarının həcmiminin müəyyən normadan çox artması iqtisadi fəal əhəlinin təsərrüfat fəaliyyətinin genişləndirilməsinə mənfi təsir göstərir.

Açar sözlər: vergi yükü, iqtisadi artım, ÜDM, gəlir, vergi daxilolmaları.

Maliyyə-Kredit Təşkilatlarında Vergitutma Məsələləri **Sürəyyə Allahverdiyeva**

Xülasə

Maliyyə-kredit sektoru – ölkə iqtisadiyyatın başlıca sektoru olmaqla, maliyyə resurslarının hərəkəti üzrə fəaliyyət göstərir və maliyyə-kredit institutları vasitəsilə öz funksiyalarını həyata keçirirlər.

Bildiyimiz kimi, hər bir ölkənin maliyyə sisteminin əsasını maliyyə bazarları və maliyyə-kredit institutları (təşkilatları) təşkil edir. Bu təşkilatlar müxtəlif maliyyə vasitələrindən istifadə etməklə pul vəsaitlərinin köçürülməsi, kreditlərin verməsi, investisiyaların dövrüyyəyə buraxılması və pul vəsaitlərinin borc alınması ilə bağlı əməliyyatları həyata keçirir.

Maliyyə-kredit təşkilatları lisenziyalı hüquqi şəxslərdir, bank xidmətlərini, qiymətli kağızlar bazarında xidmətləri, sığorta xidmətlərini və maliyyə xarakterli digər əməliyyatları həyata keçirirlər. Bundan başqa, onlar banklar, ixtisaslaşdırılmış kredit təşkilatlarıdır, dövlət və qeyri-dövlət pensiya, investisiya fondlarıdır, kredit istehlak korporativləri, investisiya şirkətləri, lizinq və faktoring əməliyyatları və maliyyə bazarlarında digər maliyyə xidmətləri göstərən təşkilatlardır.

Maliyyə-kredit təşkilatları vergi ödəyiciləridir. Hüquqi statusundan asılı olmayaraq onlar müvafiq qaydada dövlət qeydiyyatından keçirlər, vergi orqanlarında uçota dururlar. Hüquqi şəxs statuslu vergi ödəyiciləri Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə uyğun olaraq mənfəət vergisinin, əlavə dəyər vergisinin (ƏDV), əmlak vergisinin və torpaq vergisinin ödəyiciləridir. Bununla belə, bəzi kateqoriyalı maliyyə-kredit təşkilatlarına həyat keçirdiyi bəzi əməliyyatlara görə vergilərdən tam azadolma, vergi güzəştləri, vergi tətilləri tətbiq edilir, göstərdiyi xidmətlərə, gördüyü işlərə görə əvəzləşdirilmələrin tətbiq edilməsinə imkan verilir.

Açar sözlər: maliyyə-kredit, bank, vergi

Müasir Dövrə Azərbaycanca Regionların Davamlı İnkişafı Prioritetləri və Perspektiv İstiqamətləri Vüsal Abbaszadə

Xülasə

Qlobal rəqabət şəraitində regionlar rəqabət vahidi kimi çıxış edir və Mərkəzi siyasət yerli səviyyəyə yönəlmiş siyasətlə əvəzlənir. 1960 - cı illərdə regional inkişaf siyasətinə klassik yanaşma dövlət və ya nəzarət sənaye obyektlərinin idarə əsaslanır varsa, maliyyə stimulları, İnfrastruktur İnvestisiya əsas siyasət alətləri idi, regional inkişaf siyasətinə yeni yanaşma müqayisəli üstünlükləri ilə regionların formalaşması üçün xidmət edəcək. alətlər yaradılmışdır.

“Region” anlayışına yanaşmalar fərqlidir. Belə ki, fransız iqtisadçı Pierre Bushe M. S. Perloff sahəsi şəhər daha böyük, lakin homoseksual davranış sahəsində kimi unikal xüsusiyyətləri bir sıra ilə ölkənin ümumi sahəsi daha az olduğunu qeyd etdi. Azərbaycan iqtisadçıları M. Mahmudov və İ.m. Mahmudova sahənin ictimai istehsalın eyni komponentləri ilə təchiz olunduğunu və inkişaf etdiyini qeyd ediblər.

“Regional inkişaf”, “inkişaf” termininin öyrənilməsi zamanı ilk növbədə iqtisadiyyat sahəsində mütləq dəyişikliklərə aiddir. Bu dəyişikliklər kəmiyyət və keyfiyyət xarakteri daşıyır, onlardan birincisi iqtisadi artımı, son struktur dəyişiklikləri isə iqtisadi sistemin yeni xüsusiyyətlərini əks etdirir. Regional İnkişaf ayrı-ayrı rayonların sosial-iqtisadi, siyasi və ekoloji inkişafına təsir etməklə idarə olunur. Regional inkişafın idarə olunmasında əsas məqsəd gəlirlərin ədalətli bölünməsinə nail olmaq, tarazlaşdırılmış iqtisadi inkişafa nail olmaq, regionlarda həyat keyfiyyətini və sosial şəraiti yaxşılaşdırmaqdır. Regionlarda balanslaşdırılmış, dinamik inkişafın yaradılması, ilk növbədə, regional proporsiyaların optimallaşdırılması və rasionallaşdırılması deməkdir. Tarixən regional inkişafın idarə edilməsinin zəruriliyi regionlar arasında kəskin fərqlər və bərabərsizliklə bağlı olmuşdur. Regionun inkişafının müasir dövrdə idarə edilməsinin əsas məqsədi indiki və gələcək nəsillər üçün əlverişli həyat şəraitinin yaradılması, sakinlərin yüksək həyat keyfiyyətinin təmin edilməsi, innovativ strukturların yaradılmasıdır.

Açar sözlər: inkişaf, perspektiv, Azərbaycan, innovasiya, regional siyasət

**Asset Management in Financial Institutes:
Performance Evaluation
SHUKUFA IMRANLI**

Abstract

The relevance of the topic under study is that if the analysis of passive operations is an analysis of the bank's resources, then the analysis of active ones is an analysis of the direction of use of these resources: for what purposes, in what volume, for how long and to whom they are provided. Thus, the effective operation of a commercial bank depends largely on the management of existing resources, that is, assets. To ensure the survival of the enterprise in modern conditions, the managerial staff must, first, be able to really assess the financial condition of both their company and existing potential competitors. Financial condition is the most important characteristic of the economic activity of an enterprise. The main goal of the thesis is a theoretical study of the assets and active operations of commercial banks and the practical use of scientific methods for analyzing the assets of a commercial bank. To ensure the survival of the enterprise in modern conditions, the managerial staff must, first, be able to really assess the financial condition of both their company and existing potential competitors. Financial condition is the most important characteristic of the economic activity of an enterprise. The main goal of the thesis is a theoretical study of the assets and active operations of commercial banks and the practical use of scientific methods for analyzing the assets of a commercial bank.

Key words: Bank, Financial, Commercial

Miqrantların Qeyri-Rəsmi Maliyyə Axınlarının Dünya Ölkələrinin İqtisadiyyatına Təsiri

Mehparə Cəfərova

Xülasə

Məqalədə beynəlxalq əmək miqrasiyasında miqrantların pul köçürmələrinin dünya ölkələrində və ölkəmizdə inkişaf amili, miqrantların qeyri-rəsmi maliyyə axınlarının iqtisadiyyata ziddiyyətli təsiri və eyni zamanda miqrasiyanın ölkələrin iqtisadiyyatına necə təsir etdiyi barədə mütəxəssislər tərəfindən irəli sürülmüş fikirlər də araşdırılmışdır. Tədqiqatımızın əsas məqsədi Azərbaycanda miqrasiya proseslərinin iqtisadi-demoqrafik aspektlərinin tədqiqi və bunun əsasında dövlətin miqrasiya siyasətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində elmi cəhətdən əsaslandırılmış təkliflər və tövsiyələr işlənilib hazırlanmasından ibarətdir. Tədqiqatda qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq üçün beynəlxalq əmək miqrasiyası və maliyyə axınlarının göstəricilərinin təhlili, miqrantların pul köçürmələri və onların mənşə ölkələrinin iqtisadi inkişafına təsirinin araşdırılması, miqrasiyanın qeyri-rəsmi iqtisadiyyatı və qeyri-rəsmi maliyyə axınlarının rəsmi maliyyə sektoruna cəlb edilməsi probleminin analizi, beynəlxalq ixtisaslı əmək bazarının formalaşmasının təhlil olunması, ixtisaslı kadrların və mütəxəssislərin miqrasiyasının mənfi nəticələrinin aradan qaldırılması problemlərinin öyrənilməsi, qlobalallaşma dövründə miqrasiyanın transmilliyyinin yeni inkişaf amilinin təhlili, qlobal proseslər kontekstində beynəlxalq əmək miqrasiyasının səmərəliliyinin araşdırılması kimi əsas vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti səmərəli sosial, demoqrafik və miqrasiya siyasətləri haqqında, onların perspektivdə reallaşdırılması barədə nəzəri-metodik təsəvvürlərin formalaşması və inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti isə ondan ibarətdir ki, işdə əsaslandırılmış əməli təkliflər dövlətin miqrasiya siyasəti mexanizmlərinin səmərəliliyinin artırılması sahəsində təşkilati-iqtisadi tədbirlərin həyata keçirilməsinin əsasını təşkil edə bilər. Məqalənin yazılmasında Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin statistik məcmuələrindən, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin, Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin statistik və hesabat materiallarından istifadə edilmişdir.

Açar sözləri: miqrasiya siyasəti, işçi qüvvəsi, mühacir, demoqrafiya, emiqrasiya, maliyyə axınları

Strateji İdarəetmədə Stratejik İnnovasiya **Fidan Mahmudzadə**

Xülasə

Məqalədə strateji idarə etmədə stratejik innovasiya məsələləri araşdırılmış və ətraflı şəkildə öyrənilmişdir. Bir sıra şirkətlərin və müəssisələrin innovativ düşüncə quruluşları ilə korporativ strategiyaları arasında sinerjiyə bağlı olaraq müştərilər üçün yeni bir fikir yaratmaq, innovativ fikir bazarını genişlətmək kimi adlanan stratejik innovasiya anlayışı xarici ədəbiyyatlarda yer almasıyla yanaşı bu mövzuda Azərbaycanda da edilmiş çox sayıda çalışmalar mövcuddur. Bu araşdırma ilə strateji yenilik konsepsiyasının tərifinə, müəssisələr üçün onun daha əhəmiyyətli olmasına, stratejik innovasiya prosesi mərhələlərə və strateji yenilik yönümlü əsaslara önəm verərək stratejik innovasiyanın tərfi ilə bağlı məlumat verməkdir. Həmçinin qərar qəbul edənlər və müəssisənin idarə edilməsində yer alan və araşdırma aparən akademiklər bu mövzu ilə əlaqədar yenilik tətbiq etmək və bunu həyata keçirməyi hədəfləyirlər. Məqalədə innovasiyanın inkişafı və stratejik innovasiya haqqında məlumat verilir. İnnovasiya ilə rəqabət üstünlüyünü yaratmaq və bunu qorumaq stratejik hədəflərdən biridir. Sürətlə dəyişən və inkişaf edən bir iş dünyasında mövcud olmağın və davamlılığın vacib təməllərindən biri olan innovasiyanın xaricində müəssisələrin stratejik qərarlar alması, strateji ilə innovasiyanın qarşılıqlı əlaqəsindən yararlanmalı, bunun nəticəsində meydana gələn stratejik innovasiyanı doğru bir şəkildə idarə edilməlidir. Demək olar ki, bütün sahələrdə fəaliyyət göstərən müasir şirkətlər rəqabət üstünlüyünə sahib ola bilmək, davamlılığı təmin etmək, məhsuldarlığı, rentabelliği və performansını artırmaq, müştəri məmnuniyyəti təmin etmək və dəyər zənciri qurmaq üçün strateji innovasiya imkanlarını artırmaq üçün çalışırlar. Strateji innovasiya yeni məhsul və xidmətlər, yeni fikirlər, yeni proseslər, yeni bazarlar, yeni biznes modelləri və yeni dəyərlər yaratmaqdır. Bir çox müəllifə görə strateji innovasiya fəaliyyət göstərdikləri mövcud sahələrdə prioritet və fərqli strategiyaların kəşfidir.

Açar sözlər: innovasiya, rəqabət, stratejik innovasiya, strateji idarəetmə

Azərbaycanda İnvestisiya Mühitinin Qiymətləndirilməsi Metodikasının İşlənməsi İsmayıl Əhmədov

Xülasə

Ölkənin iqtisadi inkişafını, onun rəqabətqabiliyyətliliyini və dünya ölkələrinə inteqrasiyasını xarakterizə edən əsas göstəricilərdən biri də ölkə iqtisadiyyatına qoyulan xarici investisiyanın həcmidir. İnvestisiya fəaliyyəti ölkədə ümumi sosial-iqtisadi şəraitin yüksəlməsinə, əlavə iş yerlərinin açılmasına, yeni texnologiyaların tətbiq edilməsinə və öz töhfəsini verir. Dövlətin investisiya siyasətinin əsas istiqamətləri qanunvericilik təminatı və investorların hüquqlarının qorunması ilə bağlıdır. İnvestisiyaların həcmünün artması birbaşa dövlət investisiya siyasəti ilə bağlı olan müvafiq normativ-hüquqi bazanın, iqtisadi şəraitin, informasiya təminatının təkmilləşdirilməsindən asılıdır. Bazar şəraitində investisiya fəaliyyətinin müasir prinsiplərini, mexanizmlərini və metodlarını bilmək və onlardan praktiki istifadə etmək müəssisələrin keyfiyyətə yeni iqtisadi inkişaf mərhələsinə keçməsinə imkan yaradacaqdır. Normal investisiya mühitinin yaradılması dövlətin iqtisadi, o cümlədən investisiya siyasətinin əsas vəzifələrindən biri kimi özünü göstərir. İnvestisiya vasitəsi ilə ictimai istehsalın planlı inkişafına nail olunur, iqtisadiyyatın səmərəliliyi və tarazlığı təmin edilir, çəkilən xərclərin hər manatına görə daha çox məhsul və milli gəlir artımına şərait yaradılır. İnvestisiya əsas fondların yaradılmasına və təkrar istehsalına, maddi istehsalın digər formada inkişafına kapital qoyuluşları şəklində həyata keçirilir. Mərkəzləşdirilmiş investisiya resursları əsasən özəl ölkə və xarici investisiyaların stimullaşdırılmasına istifadə edilərək, sosial və istehsal infrastrukturun lazımı inkişafını təmin etmişdir. Bu halda layihələrin birbaşa maliyyə himayəsi ilə yanaşı, dövlət müvafiq qanunvericilik və nonuativ aktların qəbulu və onlara düzəlişlər etmək yolu ilə investisiyalar üçün əlverişli investisiya mühitini təmin etmişdir. İnvestisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi çərçivəsində dövlət tənzimlənməsinin aparılması ilə həyata keçirilmiş ayrı-ayrı investorlara müəyyən güzəştlər edilmişdir. Beləliklə tədqiqata əsasən qeyd edilə bilər ki, beynəlxalq təcrübədə investisiya yatırımı üçün ölkənin seçilməsinə təsir edən ən mühüm faktorlardan biri vergi qanunvericiliyidir. Məlumdur ki, milli iqtisadi inkişaf məqsədləri və səviyyəsindən aslı olaraq ölkələrin vergi qanunvericiliyi bir-birindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir.

Açar sözlər: investisiya, iqtisadiyyat, qiymətləndirmə, iqtisadiyyat, investisiya sənədi

İstehsal Müəssisələrində Ehtiyatların Uçotu

Ağalar Rəsulov

Xülasə

Müəssisənin sahib olduğu qısamüddətli aktivlərin bir hissəsini ehtiyatlar təşkil edir. İstehsal müəssisələrində ehtiyatlar həm istehsalın başlanğıcı olaraq xammal qisminə həmdə istehsalın fəaliyyətinin nəticəsi olaraq hazır məhsul qisminə çıxış edir. İstehsal ehtiyatlarının müəssisəyə daxil olması, istifadəsi, qalıqları, məsrəf normaları haqqında məlumatlar bu sahədə nəzarət işini düzgün təşkil etməyə imkan verir. Çox təəssüf ki, bir çox sənaye müəssisələrində yuxarıdakı məlumatları operativ şəkildə əldə etmək demək olar ki, mümkün deyil. Buna uçotun avtomatlaşdırılması yolu ilə nail olmaq olar. Bunun üçün müəssisədə mühasiblərin və digər müvafiq xidmət işçilərinin avtomatlaşdırılmış iş yerlərinin, vahid kompüter informasiya sisteminin məlumat bankı yaratmaq lazımdır. Material resursları ilə əlaqədar informasiyasını məlumat bankına daxil etmək və onları istənilən vaxt displey vasitəsilə müşahidə etmək olar. Ölkəmizin iqtisadiyyatında material tutumlu sənaye daha geniş yer tutur. Bu səbəbdən istehsal müəssisələrində ehtiyatlardan daha çox istifadə edilir və istehsal olunmuş hazır məhsulun maya dəyərində ehtiyatların payı əhəmiyyətli dərəcədə olur. Buna bağlı olaraq ehtiyatların qiymətlərində baş verən dəyişmələrdə müəssisənin fəaliyyətinə ciddi təsir edir və maliyyə nəticələrində özünü göstərir. Xarici ölkələrin uçot praktikasında mal-material ehtiyatlarının qiymətləndirilməsinin LİFO, FIFO və orta dəyər metodları geniş yayılmışdır. Mal-material ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi metodu seçilən zaman başlıca problem ondan ibarətdir ki, ehtiyatların qiymətləndirilməsi metodunu müəssisə əvvəlcədən seçir, nəticə isə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda və mənfəət və zərər haqda hesabatda əks etdirilir. Ciddi səbəblər olduqda, müəssisə istifadə etdiyi metodu dəyişə bilər. Həmin səbəblər hökmən müəssisənin illik hesabatlarında göstərilməlidir.

Açar sözlər: Müəssisə, İstehsal, Ehtiyatlar, Uçot

Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı İstiqamətləri **Səma Mustafayeva**

Xülasə

Son illər ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatların başlıca istiqaməti kimi çıxış edən bazar mexanizmlərinin inkişafının əsasında sahibkarlıq bölməsinin yaradılması və inkişafı durur. Bu istiqamətdə ölkədə mütəmadi olaraq hökumət tərəfindən bir sıra təşkilati, hüquqi və iqtisadi tədbirlər görülmüş, sahibkarlıq fəaliyyəti üçün daha da əlverişli mühitin yaradılması məqsədilə islahatlar aparılmışdır.

Bu tədbirlərin bir parçası olan dünyada qadın sahibkarlığının inkişafı ilə bağlı tədqiqat və araşdırmaların aparılması aktual məsələlərdəndir. Dünya ölkələrində qadın sahibkarlığı iqtisadi, siyasi və sosial inkişafa təkən verən əsas amillərdən biri kimi qiymətləndirir. Qadın sahibkarlığının geniş yayıldığı ölkələr daha çox inkişaf etmiş ölkələrdir, çünki İEO-də təhsil səviyyəsi olduqca yüksəkdir. Azərbaycanda da bu sahədə elmi tədqiqatların araşdırılmasına böyük ehtiyac var. Aparılmış islahatlar, həyata keçirilmiş tədbirlər, qadın sahibkarlığına əsaslanan bir sıra qərarların qəbul edilməsi, ölkə Prezidentinin bu sahə üzrə imzaladığı fərman və sərəncamlar, Strateji Yol Xəritəsində qadın sahibkarlığının inkişafının əhəmiyyətinin xüsusilə qeyd olunması, bu istiqamətdə həyata keçirilən işlər bir daha onu sübut edir ki, qadın sahibkarlığının inkişafı etdirilməsi dövlətin iqtisadi və sosial siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir. Məhz bu səbəbdən də qadın sahibkarlığının inkişafının təmin edilməsi dövlətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir.

Xüsusilə bizim kimi inkişaf etməkdə olan ölkə üçün qadın sahibkarlığının inkişafı ölkənin iqtisadi rifahının yüksəlməsinə səbəb olur. Təhsilin inkişafı, bu məqsədlə aparılan islahatlar, hazırlanan proqramlar, maarifləndirici tədbirlər və s. kimi fəaliyyətlər qadın sahibkarlığının inkişafında mühüm rol oynayacaqdır.

Açar sözlər: Qadın sahibkarlığı, sahibkarlığın inkişafı, inkişafdakı problemlər.

The Impact of Financial Development on Economic Growth in Azerbaijan

MUSTAFA BUNYAMIN

Abstract

The relationship between financial development and economic growth has remained an important issue of debate in economic literature. Even though many empirical studies provide strong evidence on there is a long run relationship between financial development and economic growth, the direction of causality between financial sector development and economic growth, in particular, has attracted a great deal of attention. According to supply leading hypothesis financial development leads to economic growth, however demand following hypothesis asserts that the direction of the relationship runs from economic growth to financial development. The direction of causality relation was different according to different econometric methods, variables and as examples of the different countries. The Finance system in Azerbaijan consists of government policy and arrangements for borrowing and lending and the transfer of assets. The system is composed of banks, insurance companies, other financial institutions, pension system, financial markets and payment systems. Financial policy of Azerbaijan is aimed at the implementation of the state program of economic development of the Republic. The development of the Azerbaijani financial system and the whole market infrastructure depends on the activities of commercial banks, insurance company and other financial institutions. The purpose of financial policy is to ensure the stable development of the state economy by using of financial relations and financial potential of the country.

Key Words: Financial, Economics, Growth

**İnnovativ elmi-tədqiqat işlərinə dövlət dəstəyi:
SBİR proqramının təmsalında
Nərmin Əliyeva**

Xülasə

Elmi-tədqiqat işləri ölkədəki mövcud sistemi daha da təkmilləşdirmək, müxtəlif sahələrdə keyfiyyəti artırmaq üçün zəruri hesab olunur. Elmi-tədqiqat işlərinin nəticəsində ortaya çıxan yeni fikirlər istehsalat tətbiq edildikdə iqtisadiyyatın ümumi göstəriciləri və istehsalın keyfiyyəti artır. Elm və texnologiya inkişaf etdikcə və ölkələrin rəqabət qabiliyyətliliyi artdıqca dövlət siyasətində innovasiya fəaliyyətinin inkişafına dəstək, elmi-tədqiqatların artırılması kimi məsələlər ön plana keçməyə başlamışdır. Bu istiqamətdə ən vacib məsələlərdən biri də xarici təcrübələrin öyrənilməsi və onların ölkənin mövcud iqtisadi-sosial vəziyyətinə uyğunlaşdıraraq tətbiq olunmasıdır. Çünki qlobal dünyada yalnız belə olduqda iqtisadi və texnoloji rəqabət aparmaq mümkündür. Bu istiqamətdə dünyanın bir çox ölkələrində kiçik müəssisələr yüksək texnoloji yeniliyin və iqtisadi artımın əsas aparıcı qüvvəsidir. Onlar məşğulluğun səviyyəsinə, yeni bazarların və texnologiyaların yaranmasına kömək edirlər. İnnovativ ideyaları, texnologiyaları və məhsulları təşviq etmək və nəticədə onları bazara çıxarmaq üçün daha yaxşı stimulların hazırlanması dünyanın lider ölkələrindən biri olan ABŞ-in da siyasətində yer alan əsas məsələlərdəndir. Buna görə də ABŞ hökuməti 1982-ci ildə elmi-tədqiqat işlərinə maliyyə və texniki dəstək təmin etməklə sənayedə innovasiya fəaliyyətinin artırılmasına təşviq edən “Kiçik Bizneslərin İnnovasiya Tədqiqatı Proqramı” (SBİR – Small Business Innovation Research) proqramını yaratdı.

SBİR proqramı yerli kiçik sahibkarlıq subyektlərini maliyələşdirmək potensialına malik olan və onları elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olmağa təşviq edən proqramdır.

Açar sözlər: İnnovasiya, Elmi-tədqiqatlar, SBİR Proqramı

**Müəssisənin Maliyyə-Təsərrüfat Fəaliyyətinin Möhkəmləndirilməsinə
Maliyyə Nəzarəti Və Auditin Təsiri
Lalə Kazımova**

Xülasə

Müasir iqtisadiyyatın vəziyyətinə bir çox amillər, o cümlədən maddi mənbələrin qeyri-qanuni bölüşdürülməsi ilə əlaqəli cinayətlərin artması təsir etmişdir. Buna görə müəssisədə maliyyə nəzarəti bu gün həmişəkindən daha aktualdır. Maliyyə nəzarəti sisteminin və onun elementlərinin aydın işləməsi maddi ehtiyatların rəşional istehlakını, habelə müəssisənin maliyyə vəziyyəti haqqında məlumatların formalaşmasının qanuniliyi və düzgünlüyünə nəzarət etməyə imkan verəcəkdir.

Maliyyə nəzarəti pul vəsaitlərinin axınının gedişi barədə tam və etibarlı məlumatların vaxtında alınması üçün dövlət və kommərşiya təşkilatlarının maddi ehtiyatların formalaşması, bölüşdürülməsi və istifadəsi prosesində qanunvericilik normalarına uyğunluğunun monitorinqi məqsədilə səlahiyyətli vəzifəli şəxslərin həyata keçirdiyi tədbirlər və manipulyasiyaların məcmusudur.

Müəssisənin maliyyə nəzarəti maliyyələşdirmə (büdcə quruluşu vəziyyətində) olaraq verilmiş və ya kommərşiya fəaliyyəti prosesində çıxarılmış maddi resurs təşkilatlarının səmərəli iştirakını təmin etmək üçün lazımdır. Bundan əlavə, yuxarıda göstərilən qurumların ödəniş səviyyəsini və vergi intizamını obyektiv qiymətləndirməyə imkan verir.

Müəssisənin maliyyə nəzarətinin obyektləri bunlardır: İdarəetmə subyektləri tərəfindən maliyyə mənbələrinin formalaşması, nizamlanması və istifadəsi prosesləri, ifadə vasitələri müxtəlif ədədi parametrlərdir (gəlir, təşkilatın inkişafına qoyulan investisiya, vergi ayırmaları və s.).

Müəssisədə maliyyə nəzarəti sisteminin ən vacib elementi nəzarət subyektləridir, çünki tətbiq olunan qanun və qaydalara uyğun olaraq təsərrüfat subyektlərini yoxlamaq məsuliyyəti daşıyır.

Maliyyə nəzarəti subyektləri arasında:

1. hökumət orqanları;
2. təsərrüfat subyektlərində və dövlət orqanlarında, yerli özünüidarəetmə və müəssisələrdə yaradılan struktur bölmələri;
3. qeyri-hökumət ixtisaslaşmış təşkilatları;
4. fəaliyyətlərini qanun normalarına uyğun həyata keçirən ixtisaslı mütəxəssislər.

Yuxarıda göstərilən qurumların fəaliyyəti qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətlərinə uyğun olaraq həyata keçirilən konkret hərəkətləri (funksiyaları) yerinə yetirməkdir.

Açar sözlər: nəzarət, audit, maliyyə hesabatı, maliyyə mənbələri

**Sağlam Cəmiyyət Quruculuğu və
İnsan Resurslarının İnkişaf Etdirilməsi
Cahangir Paşayev**

Xülasə

Cəmiyyət, suveren mədəni təsirlər və gözləntilərlə uzlaşaraq idarəetmə orqanlarına bağlı olan, əsasən eyni coğrafi bölgəni bölüşən, biri-birinə bağlılığı və davamlılığı olan əlaqələrdə mövcud olan bir bütündür. Sağlam cəmiyyət öz üzvlərinə fərdi və ictimai müxtəlif yollarla fayda verir, əks halda nə fərdi, nə də sosial (ümumi) faydalar müəyyən edilə bilməz. Çox vaxt bu faydalar toqquşur və qarşılıqlı olaraq dəyərlidirlər. Bəzən bu münafişələr içərisində sağlam bir cəmiyyət, münafişələrin sülh yolu ilə və məntiqli şəkildə həll edilməsi üçün yollar təqdim edən tolerant bir cəmiyyətdir. Sağlam cəmiyyətlər insanlığın ən vacib uğurlarından biridir.

İqtisadiyyat, istənilən cəmiyyətin ayrılmaz hissəsidir; sağlam bir cəmiyyətin iqtisadiyyatı demokratik, in-kişaf etmiş prinsiplərlə idarə olunur. Bir cəmiyyət, bütün üzvlərinin yaşam keyfiyyəti səviyyəsi ilə də-yərləndirilməlidir. Sağlam cəmiyyət güclülərin inkişafı üçün fürsət yaradarkən zəifləri qoruyur, bütün bölgələrin mədəniyyətinə və insan hüquqlarına hörmətlə yanaşır. Sağlam bir cəmiyyətin mədəniyyəti, rəqabətçil güclər üzərində tarazlıq və nəzarət baxımından həmrəyliyi və əməkdaşlığı təşviq edir.

Sağlam bir cəmiyyətin inkişaf və rifah səviyyəsini yüksəltmək üçün yaradıcı şəkildə idarə olunan qu-rumlara ehtiyacı olduğu qədər möhkəm qanunlara və bunların ədalətli həyata keçirilməsinə də ehtiyacı var. Buna görə bir cəmiyyətin hər bir elementinin fəaliyyətini bütün üzvlərinin rifahına verdiyi töhfələrə görə qiymətləndirmək olar. Əgər hansı bir element (siyasi, hərbi, iqtisadi, dini, etnik) cəmiyyətin yalnız kiçik bir hissəsinin maraqlarına açıq şəkildə xidmət edərsə və ya ümumi rifaha xələl gətirərsə, onun töh-fəsinin bütün cəmiyyət üçün müsbət hala gətirilməsi üçün dəyişiklik etmək üçün tədbirlər görülməli ola-caq. Eyni şəkildə, fərdlərin mənfəətlərinin üzv olduqları cəmiyyətdən üstün olduğunu iddia edərək bəzilərinin mənafeələrinə, habelə ümumi cəmiyyətin maraqlarına ciddi zərər verə biləcək davranışlara yol açə bilər. Sağlam cəmiyyətdə ədalətli və qərəzsiz davranılan, müxtəlifliyə yüksək dözümlü olan sağlam sosial dəyərlər mövcud olur.

Açar sözlər: Sağlam Cəmiyyət, İnsan İnkişafı İndeksi, Səhiyyə Sistemi, İnsan Kapitalı, Maslou İyerarxiyası.

Kiçik və Orta Sahibkarlığın Kreditləşmə Problemləri Röyal Nağızadə

Xülasə

Bazar iqtisadi sisteminin hərəkətliyini təmin edən azad rəqabətin formalaşması və inkişafında kiçik və orta sahibkarlığın spesifik yeri var və onun əsas ünsürlərindən biri kimi qəbul edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, bazar prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərən və iqtisadi sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində maliyyələşdirici siyasət aparən banklar kiçik və orta sahibkarlığın təşəkkülü, inkişafı ilə bağlı bir çox məqsədyönlü və sistemli tədbirlər həyata keçirir. Ancaq, bu sahədə bir sıra başlıca problemlər hələ də qalmaqda davam edir.

Ölkəmizdə banklar kiçik və orta sahibkarlığa güzəştli kreditlər verərək stimullaşdırılsa da əksər banklar sahibkarlara uzunmüddətli kredit ayırmaqda maraqlı deyillər. Buna səbəb biznes kreditlərin məbləğinin böyük olması və uzunmüddətli dövrə verilməsidir. Bu isə banklar üçün istehlak kreditləri ilə müqayisədə daha risklidir. Həmçinin banklar tərəfindən verilən biznes kreditlərinin faizləri də olduqca yüksəkdir. Bu səbəbdəndir ki, sahibkarlıq subyektləri vəsait qıtlığından əziyyət çəkirlər, bizneslərini qura bilmirlər.

Ölkəmizdə KOS-ların inkişafını əngəlləyən faktorlardan biri də biznesin maliyyə resurslarına əlçatanlığının zəif olmasıdır. Müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən ölkədə biznes sferası qiymətləndirilərkən sahibkarlıq subyektlərinin öz biznesini inkişaf etdirmək üçün tələb olunan maliyyə resursunu cəlb etmək də çətinlik çəkməsi qeyd edilir. Beynəlxalq və yerli qurumların araşdırmaları və müxtəlif aspektli sorğuları KOS-ların əsas, bəzi hallarda yeganə xarici maliyyə mənbəyi olan bank kreditinə əlçatanlığının zəif olmasını göstərir.

Respublikamızda kredit qoyuluşunun artımına baxmayaraq KOS müəssisələrinin bank kreditlərinə əlçatanlığı istənilən səviyyədə deyil. Ümumi kredit qoyuluşunda KOS müəssisələrinin payının hansı həddə olması barədə statistik məlumatlar ya yoxdur, ya da ictimaiyyətə açıq deyil. Reallıq isə onu göstərir ki, banklar biznes sektorunu maliyyələşdirməkdə kifayət qədər maraqlı deyillər.

Açar sözlər: Bank kreditləri, KOS müəssisələri, Kreditləşmə problemləri.

Ölkələrin Valyuta Tənzimlənməsi Metodları

Aytən Axundova

Xülasə

Valyuta tənzimlənməsi dövlət orqanlarının valyuta əməliyyatlarının aparılması qaydasını tənzimləməyə yönəlmiş fəaliyyətidir. Valyuta tənzimlənməsinin məqsədi bazar iqtisadiyyatında dövlətin makroiqtisadi hədəflərinə çatmaq üçün bir vasitə kimi təsirli bir pul siyasətini həyata keçirməkdir. Valyuta münasibətlərinin tənzimlənməsi dövlətin iqtisadi vəzifələri nəzərə alınmaqla həyata keçirilir.

İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin ən vacib növlərindən biri olan valyuta tənzimlənməsi dövlət tərəfindən xarici valyuta ilə əməliyyatlar metodlarının, növlərinin, formalarının, onların həyata keçirilmə qaydalarının müəyyən edilməsini təmin edir. Valyuta tənzimlənməsi ilə dövlət ölkədə valyutanın dövriyyəsi, milli valyutanın xarici valyuta məzənnələrinə qarşı fəaliyyət göstərir və valyuta əməliyyatlarına nəzarət edir.

Valyuta tənzimlənməsi ilə dövlət öz fəaliyyətində və valyuta bazarında milli siyasi və iqtisadi maraqları həyata keçirir. Valyuta tənzimlənməsi birbaşa qanunvericilik aktlarının və icra hakimiyyətinin hərəkətlərinin qəbulu, habelə dolaylı yolla - iqtisadi, xüsusən də bazar subyektlərinin davranışlarına təsir göstərən pul və kredit metodlarından istifadə etməklə həyata keçirilir.

İqtisadi nəzəriyyədə valyuta tənzimlənməsi bazar və dövlətə bölünür. Birincisi rəqabətə söykənir və inkişaf üçün stimulyer verir, ikincisi valyuta münasibətlərinin bazar tənzimlənməsinin mənfi nəticələrinin aradan qaldırılmasına yönəldilmişdir. Hər bir ölkədə bu metodlar arasındakı əlaqə siyasətin məqsədlərindən və milli iqtisadiyyatın hazırkı vəziyyətindən asılı olaraq tənzimlənir.

Valyuta tənzimlənməsinin effektiv sistemi valyuta müdaxiləsidir. O, Milli Bankın xarici valyuta alqı-satqısı ilə manatın məzənnəsinə təsir göstərmək məqsədi ilə valyuta bazarındakı əməliyyatlara müdaxilə etməsidir. Milli Bank, manatın məzənnəsinə alıcılıq qabiliyyətinə mümkün qədər yaxınlaşdırmaq və eyni zamanda ixracatçı və idxalçıların maraqları arasında uzlaşma tapmaq üçün valyuta müdaxilələrini həyata keçirir.

Açar sözlər: Valyuta tənzimlənməsi, valyuta bazarı, valyuta nəzarəti

Biznesin inkişafına informasiya texnologiyalarının təsiri Ülviyyə Məmmədrəhimova

Xülasə

20-ci əsrin son onilliyində informasiya və kommunikasiya texnologiyaları cəmiyyətin inkişafına təsir göstərən əsas və önəmli amillərdən birinə çevrildi. Onların fəaliyyət dairəsi vətəndaş cəmiyyətinin dövlət strukturlarını və institutlarını, iqtisadi və sosial sahələri, elm və təhsil, mədəniyyət və bütövlükdə insanların həyat tərzini əhatə edir. Bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr informasiya və rabitə texnologiyalarının üstünlüklərindən faydalanırlar. Bu gün informasiya cəmiyyətinə gedən yolun bəşəriyyətin gələcəyinə aparan yol olduğuna heç kim şübhə etmir.

Müasir informasiya texnologiyaları həyatımızın bir hissəsinə çevrilir, eləcə də insanların işini misli görünməmiş şəkildə asanlaşdırmağa davam edir. Müasir cəmiyyəti informasiya texnologiyalarsız təsəvvür etmək belə qeyri- mümkünür. Bununla əlaqəli mütəmadi olaraq ölkələrdə informasiya texnologiyalarının təkmilləşdirilməsi üzrə işlər aparılır, inkişaf perspektivləri araşdırılır, təbiiq istiqamətləri üzrə vəzifələr qarşıya qoyulur.

Kommersiya fəaliyyətinin təşkil olunmasında əhəmiyyətli mövqeyə malik olan İnformasiya Texnologiyalarının təkmilləşdirilməsi ölkə iqtisadiyyatının inkişafında əsas vəzifələrdən biri halına gəlir. Eləcə də, Respublikamızda iqtisadi inkişaf prosesində İKT-nin rolunun araşdırılması, İKT-nin səmərəli tətbiq olunması üçün dünya praktikası üzrə təkliflərin işlənilib hazırlanması da bu vəzifələr sırasına daxildir.

Müasir dünyada beynəlxalq informasiya infrastrukturunun qloballaşması baş verir. Burada informasiya və kommunikasiya texnologiyası (İKT) sivilizasiyamızın birləşdirici və möhkəmləndirici elementinə çevriləcəkdir.

Buna görə də informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına çıxış Azərbaycanı gənc nəsillə perspektivlərini seçməkdə daha inamlı və müstəqil olmağa kömək edəcəkdir.

Açar sözlər: Biznes, İKT, beynəlxalq informasiya strukturu

Reklamın Formalaşmasında İnformasiya Texnologiyalarından İstifadə Olunması İstiqamətləri

Lamiyə Güləhmədova

Xülasə

Reklam bazarının formalaşmasının kökləri cəmiyyətin hər bir inkişaf səviyyəsindən və fazasından olan istehsalçılar effektiv satışları və yaxud mal mübadiləsi əməliyyatlarını təmin etmək üçün özlərini və öz məhsullarını elan etmək istəyi ilə bağlıdır. Reklamın özünün yaranmasının əsas səbəbi ictimai əmək bölgüsü və bazarın meydana gəlməsi ilə əlaqədardır. Reklam öz inkişafında əsasən mal mübadiləsi ilə bağlı olmuşdur, buna görə də bazar bu cür əməliyyatlar üçün məlumat daşıyıcılarına böyük ehtiyac duyurdu. Mübadilə prosesində satıcı və alıcı müəyyən bir qarşılıqlı münasibətlərə girir, prosesi yaxşılaşdırmağa çalışır. Reklam da öz növbəsində bazarın əlaqələndirici elementinə çevrilir, çünki alqı-satqı aktlarının həyata keçirilməsi üçün potensial satıcılar və alıcılar bazarı araşdırmalı olurlar, tələb və tələbin hərəkəti haqqında müəyyən minimum məlumat əldə etməyə çalışırlar.

Hazırkı dövrdə digital innovasiyaların əsas drayverlərindən biri olmaqla brendlərlə istehlakçılar münasibətlərin formalaşmasında əsas rolunu oynayır. Ekspertlərin fikrincə, qlobal reklam investisiyalarının ümumi həcmində mobaylda olan reklam xərcləri desktop üzrə reklam xərclərini üstələyərək irəli mövqeyə keçmişdir. Bundan başqa, digital özü də əsas mediaya çevrilib reklam investisiyalarının həcmində görə televiziyanı da ötüb keçmişdir.

Digital reklam üzrə xərclərin sürətlə artması şəraitində və onların həcminin tezliklə TV irəliləyişi ilə bağlı olan xərclərlə müqayisə olunduğu bir vaxtda, digital sahəsi reklam biznesinin gələcəyini müəyyən edən yeni istiqamətlər hesabına fəal inkişaf etməkdədir. Onlayn–video, sosial şəbəkələrdə, programmatic (avtomatlaşdırılmış reklam alışı) reklam artmaqda davam edir. Brendlər, virtual realıq, süni intellekt və səs idarəetmə sistemləri də daxil olmaqla, yenilik xarakteri daşıyan formatların potensialını əvvəlcədən nəzərə almalıdırlar. Lakin, bəzi tədqiqatlar göstərir ki, bütün şirkətlərin yalnız az hissəsi bu gün virtual realıqdan reklam məqsədləri üçün istifadə etmək niyyətindədirlər.

Açar sözlər: Reklam kampaniyası, Reklam menecmenti, Media planlaşdırma

Kiçik Və Orta Sahibkarlıq Fəaliyyətinin Maliyyələşdirilməsi Riskləri Sevgili Rüstəmovə

Xülasə

Hal-hazırda kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri kütləvilərinə görə ölkənin sosial-iqtisadi mühitini müəyyən edən mühüm təbəqələrindən biridir. Təqdim olunan məqalənin aktuallığı sahibkarlıq subyektlərinin maliyyələşdirilməsində meydana çıxan problemlərlə əladəardır. Məqalənin məqsədi makroiqtisadi səviyyədə sahibkarlıq fəaliyyətinə əlaqəli olan sahələrin göstəricilərinin qiymətləndirilməsi və Azərbaycanca bu fəaliyyət üzrə maliyyələşdirmə təsirlərinin müzakirə edilməsidir. Belə ki, araşdırmada sahibkarlıq fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsində risk amili öyrənilmişdir. Təhlil zamanı kredit qoyuluşlarının ümumi həcmi, vaxtı keçmiş kreditlər, iqtisadiyyatın sahələri üzrə ÜDM göstəriciləri və bu sahədə məşğul əhalinin sayı qrafiklə təsvir edilərək real qiymətləndirmələr aparılmış və əldə olunan nəticələr şərh edilmişdir. Həmçinin Azərbaycanda qiymətli kağızlar bazarının inkişafında maliyyələşdirilməsində riskin azaldırması məqsədilə ölkə miqyasında aşağıdakı tədbirlər sadalanmışdır. Məqalənin praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, sahibkarlıq fəaliyyətində maliyyələşdirmə üzrə xüsusi risklərinin təsnifatlaşdırılması, risklərin qarşısının alınması və ya azaldılması üçün ən geniş yayılmış effektiv üsullarının qeyd edilməsindən istifadə edərək kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün tövsiyə edilə bilər. Məqalənin elmi yenili sahibkarlığın maliyyələşdirmə risklərinə birbaşa və dolaylı təsir etdiyi fərqli sahələr üzrə vaxtı keçmiş kreditlərin həcmi ilə iqtisadiyyatda məşğul əhalinin sayı arasındakı düz mütənəsnəlik əlaqəsinin korrelyasiya təhlili vasitəsilə əsaslandırılmasıdır. Təhlillər və qiymətləndirmələrin şərhlərindən belə nəticəyə gəlmək olar ki, mövcud şəraitdə sahibkarlıq fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsində makroiqtisadi göstəricilər əsasında risk ölçüsü nəzərə çarpan dərəcədə aşağıdır və yeni sahibkarlıq subyektlərinin biznes fəaliyyətinə başlaması üçün əlverişlidir.

Açar sözlər: Sahibkarlıq fəaliyyəti, kredit, bank, maliyyələşmə, risk.

Heyətin İdarə Olunmasının Konseptual Aspektləri

Aynur Qasımova

Xülasə

Təşkilatın siyasəti dedikdə qaydalar sistemi başa düşülür ki, təşkilatda işləyən işçilər buna uyğun fəaliyyət göstərirlər. Müəssisənin siyasətinin strateji istiqamətləri içərisində onun kadr siyasəti ən əsas yer tutur. Burada heyətin rəhbərlik tərəfindən idarə edilməsində kadr siyasəti müəssisənin fəlsəfəsini və əsas prinsiplərini müəyyənləşdirir. Kadr siyasətinin əsas məqsədi fəaliyyət göstərən qanunvericiliyin və əmək bazarının vəziyyətinin tələbləri əsasında müəssisənin özünün tələbatına uyğun olaraq kadrların sayının və keyfiyyət tərkibinin təzələnməsi və saxlanması prosesinin optimal balansının təmin olunmasıdır. Dar mənada kadr siyasətində konkret qayda, istək və məhdudiyət, əməkdaşlar arasında qarşılıqlı fəaliyyət kadrlarla bütövlükdə müəssisə arasındakı qarşılıqlı münasibətlər prosesində reallaşır. Bu mənada, məsələn bizim firmanın «Kadr siyasəti» ondan ibarət olur ki, işə yalnız ali təhsili olan işçiləri götürmək lazımdır. Bu arqumentdən konkret kadr məsələsi həll etdikdə istifadə oluna bilər. «Kadr siyasəti» termini geniş və dar mənada başa düşülə bilər. Geniş mənada kadr siyasəti dərk olunan və müəyyən mənada formalaşdırılan və qəbul edilən norma və qaydalar sistemidir. İnsan resurslarını firmanın uzunmüddətli strategiyasına uyğunlaşdırır.

Əksər hallarda kadr siyasətinin geniş mənada başa düşülməsində hakimiyyət səlahiyyətlərinin və rəhbərin iş üslubunun həyata keçirilməsi xüsusiyyətlərinə diqqət yetirilməsi vacibdir. Bu da dolayı yolla müəssisənin fəlsəfəsində, kollektiv müqavilədə və müəssisə daxili qaydalarda öz əksini tapır. Buradan görünür ki, kadrlarla iş üzrə bütün tədbirlər-işçilərin seçilməsi, ştat cədvəlinin tərkibi, attestasiya, təhsilləndirmə, irəli çəkmək-əvvəlcədən planlaşdırılmaqla, müəssisənin cari vəzifələri və strateji məqsədi ilə əlaqələndirilə bilər.

Açar sözlər: kadr, təşkilat, siyasət

Azərbaycanda Dövlət Maliyyə Nəzarətinin Təşkilatı Strukturunun Mövcud Vəziyyətinin Təhlili və Qiymətləndirilməsi Aytəkin Davudlu

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi yeni iqtisadi şəraitdə dövlət maliyyə nəzarətinin zəruriliyinin, məqsəd və vəzifələrinin öyrənilməsi, bu sahə ilə bağlı müxtəlif nəzəri yanaşmaların sistemləşdirilməsi, dövlət maliyyə nəzarəti sistemində mövcud problemlərin araşdırılması və onun effektivliyinin artırılması yollarını müəyyənləşdirməkdir. Müasir dövrdə ölkədə mütərəqqi və işlək dövlət maliyyə nəzarəti sisteminin yaradılması istiqamətində xüsusi işlər həyata keçirilsə də, bu istiqamətdə bəzi problemlər qalmaqdadır. Vurğulamalıyıq ki, ölkə daxilindəki mövcud maliyyə nəzarəti sisteminin əlverişliliyi, nəticəliliyi ürəkaçan deyildir və nəticədə bu da onun təkrar qurulmasını, inkişaf etdirilməsini vacib edir. Dövlət maliyyə nəzarətinin əlverişliliyini zəiflədən səbəblərə əsasən bu sistemin formalaşması və bu məqsədlə elmi əsaslarının verilməməsi, nəzarətin təşkil edilməsi üçün zəruri olan məlumat bazasının formalaşdırılmaması, həmçinin maliyyə nəzarətinin təşkil edilməsi məsələlərinə kifayət qədər fikir verilməməsi aiddir. Bu nöqteyi-nəzərdən maliyyə nəzarətinin mühüm problemlərinin yoluna qoyulması üçün qısa müddət ərzində hüquqi, təşkilatı və metodoloji xarakterli tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədmüvafiq sayılır. Hazırda iqtisadi şərait dövründə maliyyə sisteminin uğur qazanması üçün köhnə nəzarət formasının tərəqqi etdirilməsinə, yeni üsulların tətbiq edilməsinə, qanunverici və icraedici orqanların tərəqqi strategiyalarına bəzi dəyişikliklər olunmuşdur. Azərbaycan Respublikasında mövcud maliyyənin beynəlxalq səviyyə ilə uzlaşdırılması üçün maliyyə və audit nəzarətinin mütəmadi olaraq tərəqqi etdirilməsi, büdcədən qeyri-qanuni şəkildə istifadənin, vergidən yayınma hallarının olmaması xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Dövlət maliyyə nəzarətinin təşkilatı idarəetmə sistemi formasının seçilməsi onun vəzifələrindən, proqram və planından, obyektlərinin spesifikasiyasından və mürəkkəbliyindən asılıdır.

Açar sözlər: Dövlət, Maliyyə, Nəzarət

Layihələrdə Monitoring və Qiymətləndirmənin Qarşılıqlı Əlaqəsinin Təkmilləşdirilməsi İstiqamətləri Nərmin Xanlarlı

Xülasə

Müasir dövrdə iqtisadiyyatda təsərrüfatçılıq proseslərin davamlı və sürətli inkişafının yüksək şəkildə təmin edilməsi zəruridir. Çağdaş dünyada iqtisadiyyatda təsərrüfatçılıq proseslərin davamlı və sürətli inkişafının yüksək şəkildə təmin edilməsi zəruridir. Bu isə öz növbəsində səriştə, yeni metodların tətbiqini və inkişaf etdirilməsini özündə birləşdirir. Layihələrinin təşkili, tətbiq olunması və həyata keçirilməsi, belə layihələrin məqsədlərinin araşdırılması, ölkəmizdə və dünyada sənayenin inkişafındakı rolunun qiymətləndirilməsi iqtisadiyyatın inkişafı üçün çox böyük rola malikdir. Dünyada müxtəlif xüsusiyyətli və çoxlu sayda layihələr həyata keçirilməkdədir. Bu layihələrin hazırlanması üçün çox miqdarda pul vəsaitləri, resurslar, zaman xərclənir və bir çox addımlar atılır. Layihələrə edilən investisiyalar da günü-gündən artmaqdadır. Müəssisələr yeniliklər həyata keçirmək və sürətli inkişaf üçün yeni layihələr yaratmaqda, layihə idarəetmə sistemləri formalaşdırmaqdadırlar. Müasir şəraitdə reallaşdırılan layihələrinin iqtisadi səmərəliliyinin müəyən olunması, ilk olaraq, arzu olunan müddət ərzində qoyulmuş pul vəsaitlərinin qaytarılma imkanlarının təyin edilməsi və istənilən gəlirliliyin alınması məqsədi ilə keçirilir. Həyata keçirilən layihələrin uğurunu qiymətləndirmək, icrası zamanı ortaya çıxan problemlərin həlli, layihənin çatışmazlıqlarının zamanında müəyyənləşdirilməsi, ona təsir edən amillərin tədqiqi monitoring və qiymətləndirmə proseslərindən asılıdır. Buna görə də layihələrin monitoringi və qiymətləndirilməsi layihə idarə edilməsi sistemində vacib proseslərdir. Tədqiqatın əsas məqsədi layihələrin monitoringinin və qiymətləndirməsinin xüsusiyyətlərinin təhlili, onlar arasındakı əlaqə və layihələrin idarə edilməsindəki rolu haqqında təhlil aparmaqdır. Məqalədə həmçinin monitoring və qiymətləndirmənin layihənin uğuruna təsir amilləri, onlar arasındakı bağlılıq, oxşar və fərqli xüsusiyyətlər öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: qiymətləndirmə, layihə, monitoring

Makroiqtisadi Sabitliyin Təminində Fiskal Alətlərin Rolunun Təkmilləşdirilməsi Üsulları Könül Namazova

Xülasə

Məqalədə əsas məqsədə çatmaq üçün makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasında fiskal alətlərin rolunun təşkilləşdirilməsi üsullarını araşdırmaq, makroiqtisadi tarazlığın təmini məsələləri, eləcə də valyuta siyasəti və makro səviyyədə tarazlıq arasındakı əlaqənin xüsusiyyətləri öyrənilmiş, maliyyə bazarının mahiyyəti və rolu haqqında nəzəri baxışları araşdırmaq, maliyyə bazarının formalaşmasının hüquqi əsasları və mərhələlərini təhlil etmək, maliyyə bazarında dövlət və korporativ qiymətli kağızların dövriyyəsinin təhlil etmək, sığorta bazarının formalaşması mərhələlərini araşdırmaq, valyuta bazarının tənzimlənməsi problemlərini təhlil etmək, maliyyə bazarının dövlət tənzimlənməsinin və qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətlərini öyrənmək, maliyyə bazarının beynəlxalq əlaqələrin gücləndirilməsində əhəmiyyətinin əsaslandırılması müəyyənləşdirilmişdir.

Müasir qlobal iqtisadi səbatsızlıqların, xüsusilə qlobal maliyyə böhranından ardınca hazırda davam edən kövrək artım meyilləri ayrı-ayrı ölkələrdə makroiqtisadi tarazlığın təminini çətinləşdirmişdir. Tədqiqatda qlobal iqtisadi səbatsızlıqların makroiqtisadi tarazlığa təsir imkanları müxtəlif aspektlərdən qiymətləndirilərək dayanıqlığın əldə edilməsinə maneə yaradan amillərin mənfi təsirlərinin identifikasiyası aparılmışdır. Tədqiqatda həmçinin valyuta siyasətinin müxtəlif kanallar vasitəsilə makroiqtisadi tarazlığa təsir imkanları da qiymətləndirilmişdir. Bundan başqa, volatıl xarici iqtisadi şəraitdə Azərbaycanda makroiqtisadi tarazlığın təmini imkanları və problemləri, o cümlədən perspektivləri qiymətləndirilmişdir. Məqələmizdə bu məqsədlə qlobal maliyyə böhranının yaratdığı konyuktur dəyişiklikləri fonunda makroiqtisadi tarazlığın təmini məsələləri qiymətləndirilmiş, xüsusilə ölkəmizdə bu istiqamətdə mövcud olan situasiyanın empirik dəyərləndirilməsi aparılmışdır. Aparılan qiymətləndirilmələrlə yeni iqtisadi şəraitdə bu təsir kanallarının effektivliyinin artırılması və makroiqtisadi tarazlığın təmin edilməsinə maneə yaradan amillərin aradan qaldırılması üçün təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözləri: dövlət büdcəsi, fiskal dayanıqlıq, makroiqtisadi sabitlik, pul siyasəti, iqtisadi yüksəliş.

Ölkəmizdə Neft Emalı Müəssisələrində Heyətin idarə Edilməsinin Müasir Vəziyyəti Firuzə Cəfərova

Xülasə

Məqalədə Azərbaycanıda neft emalı müəssisələrində heyətin idarə olunmasının müasir vəziyyəti öyrənilmiş, əsas məqsədi müəssisələrdə heyətin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi istiqamətlərinin tədqiq olunmasıdır. Bu məqsədin həyata keçirilməsi üçün müəssisələrdə heyətin idarə edilməsinin nəzəri əsasları o cümlədən heyətin funksiyası və məqsədləri, ticarət sferasında müəsisə heyətinin idarə edilməsinin mahiyyəti, kommertiya müəsisəsində insan resurslarının idarə edilməsi sisteminin formalaşması xüsusiyyətləri təhlili, müəsisələrdə heyətin idarə edilməsi sistemi, o cümlədən kommertiya müəsisəsinin insan resurslarının idarə edilməsi sisteminin qısa xarakteristikası, kommertiya müəsisəsinin insan resurslarının idarə edilməsi sisteminin təhlili, kommertiya müəsisələrinin heyətinin inkişafı, uçotu, cəlb olunmasının təşkili həyata keçirməli, kommertiya müəsisəsinin insan resurslarının idarə etmə sisteminin təkmilləşməsi üzrə tədbirlər, o cümlədən kommertiya müəsisələrinin insan resurslarının təkmilləşməsinin əsas istiqamətləri, insan resurslarının attestasiyasının keçirilməsi: təşkilatın səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi həyata keçirilməli kimi vəzifələr müəyyən edilmişdir.

Tədqiqatın informasiya bazasının əsasında heyətin idarə olunması sahəsində yerli və xarici iqtisadçıların nəzəriyyələri, bu sahəyə aid elmi məqalələr, konfrans materialları təşkil edir. Tədqiqat işinin predmetinin əsasında müəsisələr də heyətin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi sistemi dayanır. Tədqiqat işinin obyektində isə Azərbaycanın neft emalı müəsisələrində heyətin idarə olunmasının əsas istiqamətlərinin tədqiqi dayanır. Tədqiqatın nəticəsində indiki vaxtda neft emalı müəsisələrində heyətin idarə edilməsində müəyyən çatışmazlıqlar və boşluqların olması müəyyən edilmiş bu boşluqları aradan qaldırmaq üçün xarici təcrübədən yararlanmaq məsələləri ortaya qoyulmuşdur. Tədqiqatı aparılması Azərbaycanda neft emalı müəsisələrində heyətin idarə olunmasını öyrənmək istəyən hər bir tələbə və tədqiqatçı üçün çox faydalıdır.

Açar sözləri: **kadr, müəsisə, insan resrusları, neft emalı, heyətin idarə olunması.**

Dövlət Orqanlarının Bütçə Xərclərinin Səmərəliliyinin və Effektivliyinin Artırılması İstiqamətləri

Elçin Zeynalov

Xülasə

Məqalədə dövlət orqanlarının bütçə xərclərinin səmərəliliyinin və effektivliyinin artırılması ilə əlaqəli problemlərin təhlili verilir, onların rəşional həllinin bütçə planlaşdırması və maliyyələşdirilməsinin yeni forma və metodlarından istifadə etməklə mümkün olduğu sübut edilmişdir. Bu məqsədlər üçün dövlət tənzimlənməsinin artırılmasının və ölkədə sosial-iqtisadi siyasət kursunun dəyişdirilməsinin zəruriliyi vurğulanmışdır. Dövlət orqanlarının bütçə xərclərinin səmərəliliyi dövlət idarəetməsinin keyfiyyətini və səmərəliliyini səciyyələndirir və dövlətin sosial rifahının və iqtisadi inkişafının təmin edilməsinin əsas şərtlərindən biridir. Dövlət orqanlarının bütçəsinin hazırlanması və icrası prosesində proqram yönümlü bir yanaşmanın inkişaf etdirilməsinin vacibliyi müzakirə olunur. Bu yanaşmanı həyata keçirmək üçün ən kəskin sosial və iqtisadi problemlərin həllinə yönəlmiş idarələrarası proqramlar üçün bütçə bölgüsü sisteminin tətbiqi təklif olunur. Bütçə maliyyələşdirmə prinsiplərinə əsaslanaraq müəllif daxili işlər orqanları kimi bir quruluşun bütçə maliyyələşdirilməsinin idarə edilməsində proqram-yönümlü yanaşmanın həyata keçirilməsi üçün bir sıra istiqamətləri əsaslandırır.

Dövlət orqanlarının bütçə xərclərinin səmərəliliyi dövlət idarəetməsinin keyfiyyətini və səmərəliliyini xarakterizə edir və dövlətin sosial rifahının və iqtisadi inkişafının təmin edilməsinin əsas şərtlərindən biridir.

Dövlət orqanlarının bütçə xərclərinin səmərəliliyinin artırılması ən vacib vəzifələrdən birinə çevrilir, onun həlli əmanət ehtiyatlarını axtarmaq üçün kifayət deyil, dövlət qurumlarında sistemətik dəyişikliklər, səmərəli hökumət qərarlarının qəbul edilməsi üçün praktik texnologiyaların yaradılması tələb olunur.

Dövlət orqanlarının bütçə xərcləri ümumi vəziyyəti qiymətləndirərək etiraf etmək lazımdır ki, bütün səviyyələrdə bütçə xərcləmələrinin effektivliyi kifayət qədər qalır.

Açar sözləri: səmərəlilik, dövlət orqanları, bütçə, bütçə xərcləri, effektivlik

**Выявление и Предотвращение Фальсификации
Финансовой Отчетности
Юнис Аббасов**

Аннотация

Настоящая выпускная диссертационная работа посвящена общим аспектам выявления фальсификаций финансовой отчетности. Большое значение в современной экономике приобретает информация. Она оказывает прямое влияние на принятие экономических решений. Поэтому для анализа информации важно иметь не просто данные отчетности компании, а достоверные данные, откуда вытекает необходимость овладения методами выявления мошенничества в составлении отчетности.

Фальсификация финансовой отчетности – это важная и сложная проблема современного бухгалтерского учета. Эта проблема имеет место и в странах с развитой рыночной экономикой, в которых существует система общественного надзора над процедурой подготовки финансовой отчетности и в нашей стране, где в текущих реалиях реформируется система бухгалтерского учета в соответствии с международными стандартами и создается общественный надзор.

Ключевые слова: Фальсификация, финансовая отчетность, выявление и предотвращение.

Qiymətli kağızlar bazarı statistikasının göstəricilər sistemi **Afaq Hüseynli**

Xülasə

Qiymətli kağızlar bazarı iqtisadi konyukturanın dəyişməsinə həssas olan çoxlu sayda ayrı – ayrı vahidləri - maliyyə instrumentlərini özündə birləşdirən mürəkkəb, dinamik dəyişən maliyyə institutudur. Qiymətli kağızlar bazarı (kommersiya və bank kreditləri ilə birlikdə) iqtisadiyyatda bir neçə mühüm funksiyaları - yəni iqtisadiyyatın subyektləri, sahələri və sferaları, habelə regionlar və ölkələr arasında müvəqqəti sərbəst qalan pul vəsaitlərinin yenidən bölgüsünü yerinə yetirir. Qiymətli kağızların buraxılması və yerləşdirilməsi emitentlər üçün zəruri vəsaitlərin əldə edilməsi vasitəsidirsə, investorlar üçün qiymətli kağızlar gəlir əldə etməyə imkan verən investisiya obyektidir. Qiymətli kağızlar bazarı dövlətə və müəssisələrə özünümaliyyətləşdirmə və bank kreditləri ilə kifayətlənmədən maliyyələşdirmə mənbələrini genişləndirmək imkanı verir.

Qiymətli kağızlar bazarının vəziyyətini və fəaliyyətini hərtərəfli təhlil etmək üçün həm fərdi qiymətli kağızları, həm də qiymətli kağız qrupunu, onların ayrı-ayrı birjalardakı dövriyyəsinə və bütövlükdə bazardakı vəziyyətini xarakterizə edən göstəricilər sistemindən istifadə olunur. Müəyyən bir bazarda qiymətli kağızların dövriyyəsi ilə bilavasitə məşğul olan (və ya məşğul olmaq niyyətində olan) investorlara bütövlükdə bazarı xarakterizə edən göstəricilərlə yanaşı, həm də bu və ya digər konkret qiymətli kağızı və ya bu kağızı buraxan müəssisəni xarakterizə edən göstəricilər vacibdir.

Qiymətli kağızlar bazarının vəziyyətinin göstərilər əsasında kompleks statistik öyrənilməsi həm qiymətli kağızların əsas xüsusiyyətlərinin (onların məzənnəsi (qiyməti), satışın quruluşu və həcmi, investisiya keyfiyyəti və s.) təhlilinə, eyni zamanda qiymətli kağızlar bazarının iştirakçılarının fəaliyyətlərinin statistik qiymətləndirilməsinə əsaslanır.

Açar sözlər: qiymətli kağızlar bazarı, statistika, göstərici.

Reklam Fəaliyyəti və Azərbaycanda Reklam Fəaliyyətinin Təşkili

Arif Hacıyev

Xülasə

Reklam insan cəmiyyətinin tarixinin müxtəlif mərhələlərində həmişə sosial, iqtisadi və təşkilati sahələrə, ümumilikdə cəmiyyətin inkişaf etməsinə təkan verərək müasir dövrə gəlmişdir. Məkan və zaman çərçivəsində əmtəə-pul münasibətləri, dövlətlər arasındakı iqtisadi münasibətlər inkişaf edərək təkmilləşdikcə reklama daha da tələbat yaranmağa başlamışdır və nəticədə reklam bir fəaliyyət növü olmuşdur.

Reklamın baxımlı olması məqsədlilə reklam şərtlərinə əməl edilməlidir. Çünki, keyfiyyətsiz reklam tamaşaçıların diqqətini kifayət qədər cəlb eləmir. Lakin nədənsə, bunu bilərək bizdə üstünlük keyfiyyətsiz məhsulların reklamıdır. Axı reklam bu cür olmamalıdır və özündə həqiqəti ehtiva etdirməlidir və vətəndaşlara problem əmələ gətirən reklamlardan birdəfəlik imtina olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası totalitar rejimdən bazar iqtisadiyyatına keçməsilə bağlı, ölkədə çoxukladlı mülkiyyət formalarının əmələ gəlməsi, sahibkarlıq fəaliyyətinin müxtəlif formalı növlərinin inkişaf etməsi, rəqabətin çoxalması və b. atributlar biznesin fəaliyyət növlərinin əmələ gəlməsini labüd etdi. İqtisadiyyatın çətin inkişaf mərhələlərində fəaliyyət növlərinin çox müvəffəqiyyətli nəticələri sadəcə müasir formalı informasiya texnologiyalarından səmərəli şəkildə istifadə olunmasından asılıdır. Demək ki, sahibkarlıq fəaliyyətinin, həmçinin, onun rəqabət qabiliyyətinin təmin olunması informasiya vasitələrində reklam bazarının əmələ gəlməsinə zəruri zəmin yaratdı. Reklam təsərrüfatı istehlak bazarının əmələ gəlməsində əsl rol oynamaq ilə bazar münasibətlərinin təşkil edilməsi ilə iqtisadiyyatın bir sahəsinə çevrildi.

Ölkəmizdə müəssisələrin reklama yanaşması bizə yaxın dövlətlərdən kəskin formada fərqlənir. Bu fərqlər reklamın konsepsiyasında, həmçinin strategiyada və büdcələşmə özünü əks etdirir. Biz hələki keyfiyyətli və yaradıcı reklamı görə bilmirik. Türkiyəylə müqayisə etsək əgər görürük ki, Türkiyədə daha da yaradıcı reklam hazırlanır. Azərbaycanda isə adəcə məhsulun təqdimatı, məhsulun satışına istiqamətlənmiş reklamlardır.

Açar sözlər: Reklam, inkişaf, biznes, reklam bazarı

Sığorta Şirkətlərində Risklərin İdarə Olunması / Risk Menecment Fəridə Əmirova

Xülasə

Bu məqalədə sığorta sənayesində risklərin idarə edilməsinin müasir reallıqları müzakirə olunur, bu sahədə risklərin xarakterik xüsusiyyətləri təhlil edilir, sığorta şirkətlərindəki risklərin idarə edilməsinin ən əhəmiyyətli problemləri müəyyənləşdirilir. Məqalədə risk və risklərin idarə olunması anlayışlarının mahiyyəti, sığortaedənin əsas risklərinin təhlili, habelə bu risklərin sığorta şirkətlərinə məruz qalması barədə məlumat verilir. Sığortada keyfiyyətin idarə edilməsi sisteminin nəticəsi sığorta şirkətinin bütün bölmələrində, eləcə də hər bir iş sahəsindəki risklərə nəzarətdir. Məqalədə müasir sığorta şirkətlərindəki risklərin idarə edilməsinin əsas vəzifələri də nəzərdən keçirilir, sığorta biznesinin ən riskli komponentlərinə diqqət yetirilir. Məqalədə sığorta şirkətlərindəki risklərin idarə edilməsi mərhələləri və vəzifələri haqqında da məlumat verilir. Bu yazıda sığorta şirkətlərinin sabit inkişafı və böyüməsi üçün əsas olaraq sığortaçının maliyyə sabitliyinə xüsusi yer verilir. Ayrıca, məqalədə qeyd olunur ki, sığorta şirkətin investisiya potensialının artmasına imkan yaradır, çünki sığorta şirkətləri institusional investordur və eyni zamanda sığorta şirkətində risklərin idarə edilməsinin əhəmiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artıran əhəmiyyətli maliyyə mənbələri toplayır.

Həm risklərin idarə edilməsi obyekt, həm də subyekt olan sığorta şirkətləri iki növ risklərin təsiri altındadır: həm sığorta təşkilatının iqtisadi fəaliyyət obyekt kimi birbaşa fəaliyyətindən yaranan risklər, həm də siyasət sığortaçılarından alınan risklər. Buna görə effektiv risklərin idarə edilməsi sistemi olmadan sığorta şirkətinin etibarlılığı və maliyyə sabitliyini təmin etmək demək olar ki, mümkün deyildir. Eyni zamanda, xarici təcrübə sığorta şirkətləri tərəfindən risk menecmentinin fəal şəkildə tətbiq olunduğuna dəlalət etsə də, Azərbaycanda sığorta sahəsində risk menecmenti hələ düzgün inkişaf etməmişdir. Tədqiqatın məqsədi sığorta şirkətləri üçün risk idarəetmə sistemi konsepsiyasını inkişaf etdirməkdir.

Açar sözlər: sığorta, risklərin idarə edilməsi, idarəetmə, sığorta öhdəlikləri, ehtiyatlar

**Международные Налоговые Конвенции Как Базовый Элемент
Международных Налоговых Отношений**
Нихат Исмаилзаде

Аннотация

В связи с бурным развитием экономики Азербайджана и стремительным выходом наших компаний на международные рынки, с каждым днем все больше внимания отводится на подробное изучение и внедрения Международных Стандартов Финансовой Отчетности и Международных Стандартов Аудита. Несмотря на эту позитивную тенденцию, недостаточно в научной литературе освещается такой фундаментальный вопрос как международное двойное налогообложение. Особую актуальность данная статья приобретает именно в наши дни, так как современная структура мирового хозяйства не позволяет игнорировать тенденции, которые инициированы со стороны развитых стран и международных организаций (таких как Организация Объединенных Наций и Организация Экономического Содружества и Развития) по поводу избежания международного двойного налогообложения, обмена налоговой информацией, административной взаимопомощи и борьбы с отмыванием денег. Как наиболее важную из этих проблем следует выделить проблему двойного налогообложения, так как именно деятельность ТНК, которых в первую очередь и беспокоит эта проблема, являются фундаментом для экономического развития стран. Проблема международного двойного налогообложения возникает в случае, когда доход получаемый резидентом одной юрисдикции облагается как в стране резидентства, так и в стране источнике дохода. Основой для решения этой проблемы является заключения между странами соглашений об избежании двойного налогообложения. На сегодняшний день заключено более 3000 международных соглашений по поводу налогообложения доходов. Большинство из этих договоров базируются на модельных договорах разработанных со стороны международных организаций (ООН, ОЭСР). Автором проанализированы основные положения и базовые различия международных налоговых соглашений об избежании двойного налогообложения.

Ключевые слова: международные налоговые отношения, двойное налогообложение, модельные конвенции.

İstehlakçı Davranışlarının İdarə Edilməsi Xüsusiyyətləri **Muminat Çopseyeva**

Xülasə

Məqalədə istehlakçı davranışının mahiyyəti, mal alışı ilə bağlı qərarların qəbulu zamanı onlara təsir edən amillərin tədqiqi, müasir cəmiyyətdə biznesin düzgün aparılması üçün bu amillərin araşdırılmasının vacibliyi məsələləri nəzərdən keçirilib. Müxtəlif müəllif mövqelərinə əsaslanan istehlakçı tipologiyaları təqdim olunub. İstehlakçı davranışının marketing modeli təsvir olunub, istehlakçıları düzgün cəlb etmə strategiyasını seçmək üçün onların davranış mexanizmləri və həmin mexanizmlərin istifadə imkanları tədqiq olunub. Mal alarkən istehlakçıların motivasiyası məsələləri, istehlakçıların motivasiyasının tədqiq olunmasının müasir biznes üçün əhəmiyyəti, onların motivasiyasına təsir edən amillər araşdırılıb.

Eyni zamanda məqalədə ölkədə manatın devalvasiyası zamanı baş verən dəyişikliklər nəticəsində istehlakçıların davranışlarının necə dəyişdiyi, böhran onlarda nə kimi psixoloji halların yaratdığı və bu psixoloji halların onların alış davranışına necə təsir etdiyi analiz edilib. Böhran zamanı hansı tip istehlakçı daha çox zərər çəkmişdir və bunlara səbəb olan amillər nələr idi, ümumi xərcləri azaltmaq üçün onlar hansı yolları seçmişdi, hansı tip istehlakçının davranışı heç dəyişməmişdir və bunun başlıca səbəbləri hansılar idi, yüksək və aşağı gəliri olan istehlakçıların davranışında baş verən dəyişikliklər və s. kimi məsələlər araşdırılıb.

Eyni zamanda məqalədə böhran zamanı və ya böhranın baş verməsi ehtimalı olduqda, habelə virusun yayıldığı bir dövrdə istehlakçıların gündəlik tələbat malları, ilkin seçim məhsulları, xüsusi tələbat məhsullarına olan tələblərində baş verən dəyişikliklər, onların səbəbləri nəzərdən keçirilmişdir.

Açar sözlər: istehlakçı davranışı nəzəriyyəsi, istehlakçı davranışının tədqiqat metodları, istehlakçıların motivasiyası.

İqtisadi İnkişafın və İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələrin İnkişaf Problemlərinin Nəzəri-Konseptual Əsasları

Nurlan Hübətov

Xülasə

Müasir dünyada ölkələrin iqtisadi inkişafı xarakterizə edən göstəricilərin sayı müxtəlif və çoxçeşidlidir. Bu göstəriciləri dəyərləndirməzdən öncə iqtisadi inkişafın özünün mahiyyətinə varmaq gərəkli sayılır. İqtisadi ensiklopediyalarda iqtisadi inkişaf geniş təkrar istehsal və iqtisadiyyatın, məhsuldar qüvvələrin, artım və inkişaf amillərinin, elmin, təhsilin, mədəniyyətin, əhalinin həyat səviyyəsinin və keyfiyyətinin, habelə insan kapitalının tədricən keyfiyyət və struktur dəyişikliklərini əks etdirən proses olaraq təyinat alır.

Cəmiyyətin iqtisadi inkişafı çoxplanlı proses olub, iqtisadi artımı, innovasiya iqtisadiyyatını və vençur biznesini, iqtisadiyyatda struktur irəliləyişləri, əmək məhsuldarlığının artımını və əhalinin həyat keyfiyyətini əhatə edir. İnkişaf proseslərinin effektivliyi əksərən iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin, dövlətin özünün və onun institutlarının effektivliyi ilə müəyyən olunur. Dünya ölkələrinin sosial-iqtisadi durumu bir sıra monetar və fiskal parametrlər üzrə də reytingləşdirilir. Bu sırada hər hansı bir dövlətin borcunu əks etdirən Xarici borc reytingidir. Dövlət Borcu Reytingi bir qədər ön sırada dayanır. Dövlət Borcu Reytingi dövlət borcunun ÜDM-dəki payını əks etdirən reyting göstəricisidir. Dövlət borcu büdcə defisitini bağlamaq üçün dövlətin maliyyə əvəzləmələrinin nəticəsi olaraq büdcə profisiti çıxılmaqla ötən illərin kəsrli məbləğlərinin məcmusuna bərabərdir. Dövlət borcu göstəricisi ölkənin maliyyə müstəqilliyini xarakterizə edir.

Bütün bunlarla yanaşı dövriyyədə ölkələrin inkişaf səviyyəsini xarakterizə edən bir sıra digər reyting və indeks göstəricilərindən də istifadə olunur. Bütün bu hesabatlandırmalarda Azərbaycan Respublikasının da iqtisadi inkişaf səviyyəsi əksini tapır.

Açar sözləri: iqtisadi, istehsal, elm, inkişaf

The Primary Determinants of SME Performance in Azerbaijan **Brilyant Humbatova**

Abstract

This paper aims to discover which determinants of SME performance are important in the context of Azerbaijan. The study approached the problem from the perspective of SME owners and a survey was conducted in order to learn their opinion. As the magnitude of the factors impacting SMEs can differ from country to country, this study assessed the situation in the context of a particular country

The survey questions were organized around 6 key factors of SME performance which have been cited in academic research thus far. These factors are regulatory framework, market conditions, infrastructure, access to finance, access to skills and access to knowledge assets. Likert scales have been used to code the responses in a numeric way.

The results indicated that the most important three factors for SME performance in the country are access to financing, market conditions and regulatory framework. Access to skills was given a mediocre rank whereas the existence of infrastructure and knowledge assets was deemed to be of low importance. Hence, whereas all factors are important for the development of SMEs, the opinion of SME owners in the country provided useful insights into which of these factors are considered the most important. The limitation of the study was that it could not include representatives of all industries in the study in order to have more comprehensive information due to time limitations.

Keywords: SME performance, access to finance, regulatory framework, market conditions, access to financing

Elektron-kommersiya Texnologiyalarının Biznesdə Tətbiqi və İnkişaf Perspektivləri

Amil Məcidov

Xülasə

Cəmiyyətin iqtisadi inkişafının obyektiv gedişi xərclərin artması ilə müşayiət olunur ki, bu da əmək məhsuldarlığının və iqtisadiyyatın səmərəliliyinin artmasına mane olur. Bu ziddiyyət e-kommersiya texnologiyalarının təsərrüfat subyektlərinin praktiki fəaliyyətinə tətbiqi ilə aradan qaldırıla bilər. Elektron kommersiyanın yaranmasının və inkişafının əsas şərtləri müəyyənləşdirilib və təsnifləşdirilib.

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları bazarı, müasir dünya iqtisadiyyatının ən perspektivli və dinamik inkişaf edən sektorlarından biridir. Elektron kommersiya texnologiyaları davamlı iqtisadi artımın təmin edilməsi, ölkələrin rifahının yüksəldilməsi və rəqabət qabiliyyətinin artırılması məqsədlərinə nail olmağa xidmət edir. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının yayılması, demək olar ki, bütün biznes proseslərin keyfiyyətli təkmilləşdirilməsi hesabına həm dövlətlərin, həm də təsərrüfat subyektlərinin davamlı iqtisadi inkişafını təmin edən yeni iqtisadi infrastrukturun yaradılmasına imkan yaradır. Elektron-kommersiya biznes və ictimai həyatın bir çox funksiyalarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Əgər şirkətlər bazarda rəqabət qabiliyyətli olmaq istəyirlərsə, öz strategiyalarını yeni reallıqlara uyğunlaşdırmalıdırlar. Eyni zamanda, elektron-kommersiya böyük həcmli məlumatları təmin etməklə yanaşı, əməliyyatların sürətini artırır, xərcləri azaldır, həm də onların marketinq strategiyaları və təcrübələrini dəyişdirir.

Bununla əlaqədar olaraq, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sosial-iqtisadi inkişafa təsirinin öyrənilməsi, dövlətin xarici iqtisadi fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi yollarının işlənilib hazırlanması üçün mühüm praktiki əhəmiyyətə malikdir.

Bundan başqa, elektron kommersiya texnologiyalarından istifadə etməklə biznes əməliyyatları zamanı təsərrüfat subyektlərinin idarəetmə münasibətlərinin dəyişdirilməsinə metodik yanaşmalar işlənilib hazırlanmışdır.

Elektron kommersiyanın inkişafının iqtisadi zəminlərinə o hallar aiddir ki, onun texnologiyaları kommersiya əməliyyatlarının həyata keçirilməsi üçün tranzaksiya xərclərini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır, təsərrüfat subyektlərinin böyük məsafələr və əlverişsiz coğrafi vəziyyəti ilə bağlı problemləri həll edir, birbaşa əlaqə üçün şərait yaradır, bazarın şəffaflığını yaxşılaşdırır və təsərrüfat subyektlərinin tələbatına tez cavab verməyə imkan verir.

Açar sözlər: elektron-kommersiya, texnologiya, biznes, tətbiq, perspektiv

Reasons That Make Transnational Corporations A Requirement of The Modern World, Their Role in The Globalization Process and The Main Criteria for Competitive Development

Bilqeyis Hasanov

Abstract

Now, the strengthening of ties between individuals, companies and countries as a whole plays a significant role. The relationship between these links is growing stronger every day. Globalization is a process of integration of states and peoples in different areas of activity. Globalization can be defined as the highest stage of internationalization, which should be understood as a combination of processes and phenomena such as cross-border flows of goods, services, capital, technology, information and cross-country movement of people. Internationalization has accelerated economic progress. It contributed to the expansion of the exchange of material and intellectual values had a beneficial effect on contacts between people. An important part of the internationalization process and one of the main components of globalization is the phenomenon of transnationalization, in which a certain share of the country's production, consumption, export, import and income depends on the decisions of international centers located outside the given state. The leading forces here are transnational corporations (TNCs), which themselves are both the result and the main actors of internationalization. The process of globalization of the economy has deepened in recent decades, when markets, capital, technology, goods and labor, became more interconnected and integrated into the multilayer network of multinational corporations.

The strategy of TNCs is characterized by innovative aggressiveness and dynamism, continuous improvement of the internal corporate structure, and the focus on the conquest of not only individual segments of the world market, but key global economic positions in the production and sale of products.

Keywords: transnational corporations, the integration progress, the global economy, economic development.

**Kiçik Və Orta Sahibkarlığın İnkişaf Etdirilməsində
Qadın Sahibkarlığın Rolu
Pinar Cəbraylova**

Xülasə

Son dövrlərdə istər, dünyada istərsə də, Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlığının xüsusi ilə bu səviyyədə əhatə olunan qadın sahibkarlığının araşdırılması aktual mövzulardan biridir. Dünya ölkələrində iqtisadi, siyasi və sosial inkişafa təkan verən əsas amillərdən biri kimi qiymətləndirilir. Diqqət etsək görərik ki, qadın sahibkarlığının geniş yayıldığı ölkələr daha çox inkişaf etmiş ölkələrdir və bu mövzu yuxarıda göstərilənlərə görə öz aktuallığını qoruyub saxlayır. Azərbaycanda bu sahədə tədbirlər görülməsinə böyük ehtiyac var. Aparılan islahatlar, qadın sahibkarlığı ilə əlaqəli qəbul edilmiş bir sıra qərarlar, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin bu sahədə imzaladığı fərman və sərəncamlar, strateji yol xəritəsində qeyd olunması, bu istiqamətdə işlər bir daha sübut edir ki, qadın sahibkarlığın inkişafı dövlətin iqtisadi siyasətinin əsas prioritet istiqamətlərindən biridir. Günümüzdə dövlətimizin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri qeyri neft sektorunun inkişafına təkan verməkdir. Məhz bu səbəbdən də xüsusi ilə qadın sahibkarlığının inkişafının təmin edilməsi dövlətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Qeyd etdiyimiz mövzu çox aktual olmasına baxmayaraq əvəllər az işlənmişdir. Xüsusilə bizim kimi inkişaf etməkdə olan ölkə üçün bu mövzu çox aktualdır. Əgər bu gün sahibkarlığın inkişafına diqqət ayrırıqsa, sahibkarlıqda qadınlarında iştirakına yol açmalıyıq. Ölkə əhalisinin yarısını təşkil edən qadınların iqtisadiyyatda iştirakı olmadan iqtisadi inkişafın sürətlənməsi mümkünsüzdür. Bir ölkənin iqtisadiyyatında sahibkarlıq göstəriciləri nəqədər çoxdursa o ölkənin iqtisadiyyatı və gücü bir o qədər sağlamdır.

Açar sözlər: Kiçik və Orta Sahibkarlıq, Qadın Sahibkarlığı, Sahibkarlığın İnkişafı.

Kommersiya Təşkilatlarının İdarəedilməsində Maliyyə Vəziyyətinin Təhlili Anlayışı və Təməl Prinsipləri

Gülbahar Abdıyeva

Xülasə

Müasir iqtisadi şəraitdə müəssisələrin istehsal, investisiya və maliyyə fəaliyyətinin səmərəliliyi əldə edilmiş maliyyə nəticələri ilə xarakterizə olunur. Müəssisənin maliyyə vəziyyətinin ümumi qiymətləndirilməsi mənfəət və rentabellik kimi maliyyə göstəriciləri əsasında aparılır. Mənfəət və rentabellik istehsalın səmərəliliyini xarakterizə edən mühüm göstəricilərdir. Mənfəət bir tərəfdən müəssisənin iqtisadi və sosial inkişafının əsas maliyyələşdirilməsi mənbəyi kimi, digər tərəfdən dövlət və yerli büdcələrin gəlirlərinin mənbəyi kimi çıxış edir. Mənfəət hər şeydən əvvəl müəssisənin öz xərclərini ödəməsi və əlavə gəlir əldə etməsidir.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində müəssisənin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin təhlilinə ən mühüm göstərici sayılan mənfəətdən başlanılır. Daha doğrusu təsərrüfat fəaliyyəti prosesində baş verən bütün mənfəət və müsbət halların nəticəsi mənfəətdə öz əksini tapır. Mənfəət əldə etmək müəssisənin rəqabət şəraitində fəaliyyət göstərə bilməsi deməkdir. Müəssisə mənfəətlə işləyirsə, deməli onun istehsal etdiyi məhsulun keyfiyyəti tələblərə cavab verir, eləcə də maya dəyəri və istehsalın təşkili tələb olunan səviyyədədir.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində mənfəət yalnız müəssisənin kommersiya fəaliyyətinin nəticələrindən deyil, eləcə də satış qiymətindən, məhsul satışının həcmi və quruluşundan, məhsulun keyfiyyətindən, material resurslarının bazar qiymətindən və s. asılıdır. Ona görə də mənfəəti formalaşdıran amillərin düzgün müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müəssisənin istehsalat, təchizat, maliyyə fəaliyyətinin müxtəlif tərəfləri maliyyə nəticələrinin göstəricilər sistemində son dəyər qiymətini alır. Təsərrüfat subyektlərinin mənfəət planı onların istehsal-maliyyə planının tərkib hissəsi hesab olunur. Müəssisənin ümumi mənfəət məbləği vergiqoymadan əvvəl mənfəət, göstəricisi ilə xarakterizə olunur. Balans mənfəətinin həcmi və rentabellik səviyyəsi müəssisənin 4 istehsal, təchizat, marketinq və maliyyə fəaliyyətindən asılıdır. Başqa sözlə həmin göstəricilər təsərrüfatçılığın bütün tərəflərini əhatə edir.

Açar sözləri: mənfəət, kommersiya, bazar iqtisadiyyatı, sahibkarlıq

Основные Направления Инвестирования В Финансовом Бизнесе

Джахангир Рзабеков

Резюме

Интеграция мировых финансовых рынков и валютных центров, а также внедрение интернета и других коммуникационных технологий способствовало развитию нового направления бизнеса – финансовый бизнес. Все финансовые сделки заключаются мгновенно в режиме реального времени благодаря развитию банковских систем. финансовый бизнес является самым дорогим и рискованным видом бизнеса. Основная цель финансового бизнеса – получение прибыли за счёт купли – продаже финансовых активов. Финансовый рынок, его участники имеют большое значение в рыночные экономики. Финансовой бизнес является основой формирования и движения денежных потоков на всех уровнях экономике. В современных условиях видения бизнеса, финансовый бизнес является движущим механизмом коммерческой деятельности большинства крупных компаний и достигается это не столько за счёт спекулирования уже существующими инструментами финансового рынка, но и эмиссией новых. Целью написания научной статьи является изучение направлений инвестирования средств, выявление основных и самых эффективных направлений. Выявлены преимущества и недостатки основных направлений инвестирования в финансовом бизнесе, изучены способы инвестирования. В статье изучены факторы, влияющие на инвестиционную деятельность как частных инвесторов, так и других участников финансового бизнеса. В статье анализируются основные события, влияющие на инвестиционную деятельность как частных инвесторов, так и других участников финансового бизнеса, в частности понижение цен на нефть, а также даны рекомендации по извлечению выгоды. В статье спрогнозированы и оценены возможные последствия ценовой войны. В процессе написания статьи были использованы методы анализа, синтеза, обобщения.

Ключевые слова: финансовый бизнес, инвестиции, финансовые активы

Təşkilatda Liderin Rolu **Fidan Mahmudlu**

Xülasə

Bu məqalədə menecerin liderə inteqrasiyası təhlil edilir. Məhz bu birləşmə, təşkilatın çətinliklərin öhdəsindən gəlməsinə və tamamilə yeni, yüksək inkişaf səviyyəsinə qalxmasına kömək edəcəkdir. Liderlik effektiv rəhbərliyin vacib tərkib hissəsi hesab olunur. Müasir təşkilatlarda effektiv idarəetməyə olduqca ehtiyac var. Effektiv idarəetmənin ən əsas instrumentlərindən biri qeyd etdiyimiz kimi liderlikdir. Lider istənilən qrup fərdinin işinə və davranışına güclü təsir göstərə bilən şəxsdir. Bir təşkilatı idarə etmək üçün liderliyin əhəmiyyəti bu fenomenə təsir məsələsini ortaya qoyur. Liderliyin səmərəliliyi liderlərin təbiətinə təsir göstərən təşkilatı və şəxsiyyətə ünsiyyətə idarə etmək bacarığı ilə birbaşa bağlıdır. Bu məqalədə liderin rolunu müəyyənləşdirən aparıcı keyfiyyətlər öyrənilmiş, müasir dövrdə rəhbərləri liderə çevirə biləcək amillər təhlil edilmişdir. Bəzi idarəçilərin niyə daha güclü olduğu, bəzilərinin öz nüfuzundan niyə istifadə etmədiyi məsələləri geniş analiz olunub. Rəhbərlik və idarəetmə anlayışları fərqləndirilib.

Araşdırılan mövzu liderliyin inkişaf istiqamətlərini, bu məhfumun yarandığı gündən bu vaxta qədər keçdiyi inkişaf yolunu əhatə edir. Liderliyin əsaslandığı 3 sütün : daxili mövqe ; idarəetmə bacarıqları ; empatiya tədqiqatımızda ssitemləşdirilməyə çalışılıb. Əsas məqsəd müasir dövrdə dünyagörüşlü, təkcə öz məqsədləri üçün deyil, təşkilatın ümumi mənafeyi üçün düşünən, işçilərin məmnuniyyətini prioritetləşdirən liderlərə nə qədər ehtiyac olduğunu isbat etməkdir. Hazırkı dövrdə aşkar görünən odur ki, heç bir mexanizm liderlik qədər təşkilatın idarəetməsi üçün effektiv fayda verə bilməz. Ümid edirik ki, bu cür tədqiqatlar, müxtəlif istiqamətli araşdırmalar nəticəsində liderlərin insanları öz idarəetmə qabiliyyətinə inandırmaq bacarığı inkişaf edəcək. Bir insanın digər insanın maraqlarını anlamaq və bu maraqlara uyğun idarə etmək qabiliyyətinin könüllü şəkildə tanınması artıq proseslərin müasir liderlik nəzəriyyələrində olduğu kimi təzahür etməsinə imkan yaradacaq. Lider- bir qrup cəmiyyətin simvolu, qrup davranışının standartıdır.

Açar sözlər: Səmərəli idarəetmə, güclü lider, strateji rəhbərlik

Rəqabət Nəzəriyyələri və Rəqabət Mühiti Anlayışının Nəzəri Əsasları **Xumar Çələbili**

Xülasə

Məqalədə rəqabət nəzəriyyələri təhlili aparılmış bununla yanaşı rəqabət və rəqabət qabiliyyətinin müəyyənləşdirilmiş təriflərinin əsaslandırılması, bazar iqtisadiyyatı sistemində rəqabətin rolu araşdırılmış, rəqabət bazarının formalaşması və inkişafı amillərinin vəziyyətinin və sistemə quruluşunun öyrənilməsi: özəlləşdirmə və kiçik biznes sektorunun yaradılması yolu ilə sahibkarlığın təşviqi və “orta sinif” in təşkili, rəqabət mühitinin formalaşmasında müsbət daxili və xarici təcrübənin açıqlanması, rəqabət bazarının inkişafı üçün bir vasitə kimi antimonopoliya tənzimlənməsinin konsepsiyasının və məzmununun aydınlaşdırılması təhlil olunmuşdur.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti rəqabət mühitinin formalaşması və fəaliyyət göstərməsi problemini birbaşa və ya dolay yolla həll edən xüsusi tövsiyələrin verilməsi ilə müəyyən edilir. Təvsiyələrdən bazar iqtisadiyyatı mütəxəssislərinin bacarıqlarını artırmaq üçün həm rəqabət mexanizmlərini inkişaf etdirmək, həm də tədris prosesində istifadə etmək olar. Tədqiqatın informasiya bazasını dövlət Statistika Xidməti, Maliyyə Nazirliyi və Mərkəzi Bankının materialları; dövlət orqanlarının və qurumların İnternetdəki rəsmi saytlarının məlumatları, dissertasiya tədqiqatları, dövrü nəşrlər təşkil edir. Bazar münasibətləri sistemində mərkəzi mövqe tutan mövcud atributlar və sistem yaradan anlayışlar kimi rəqabətin və iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin geniş tərif təklif olunur. Nisbətən müstəqil modullar toplusu olaraq rəqabət bazar mühitini müəyyən edən və formalaşdıran amillərin sistemli quruluşu hazırlanmışdır. Kiçik və orta sahibkarlıq potensialının rəqabət bazarının formalaşmasında və fəaliyyətində həlledici amil kimi əhəmiyyətinin artması və ən məhsuldar sahə olması təsdiq edilmişdir.

Açar sözləri: rəqabət mühiti, rəqabət nəzəriyyəsi, inkişaf, rəqib, rəqabət modeli.

Banklarda Kredit Riski və Risk Ölçmə Modelləri

Altun Məmmədli

Xülasə

Kredit əməliyyatları bankların əsas gəlir gətirən aktiv əməliyyatlarıdır. Məhz kreditlərin rəsmiləşdirilərək əsas məbləğin üzərinə müəyyən əlavələr (faiz, kommissiya haqqı) almaqla banklar öz gəlirlərini formalaşdırır. Lakin kreditlərin verilməsi zamanı müəyyən risklər yaranır ki, bu risklərin dərəcələndirilərək onlardan çıxış yollarının tapılması banklar üçün əhəmiyyətli rola malikdir. Kredit verilən zaman müştərilər maksimum dərəcədə yoxlanılsa da, kreditlərin gecikdirilməsi və ümitsiz borcların yaranması demək olar ki bütün kommersiya banklarının üzlaşdığı əsas problemlərdən biri, bəlkə də ən vacibidir. Banklar kredit portfelinə formalaşdırma bilmək üçün müəyyən qədər depozit hesabı yaradırlar. Banklar götürdüyü əmanətləri vaxtında qaytara bilməmək kimi bir şansları olmadığı üçün kreditlərə nəzarət etmək, ümitsiz borcların təminatı üçün ehtiyat fondu yaratmaq, kredit verərkən təminatların maksimum dərəcədə yaxşı yoxlanılması və digər bu qəbildən olan işlərdə diqqətli olmalı və daimi nəzarətdə saxlamağa məcburdurlar. Risklərin idarə edilməsi bankların biznes fəaliyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Bankların ümumi strategiyasına müvafiq olaraq, risklərin idarə edilməsi strategiyası bankın kreditəşmə fəaliyyətinin inkişafına nail olmaq və eləcə də risklərin idarə edilməsi məqsədilə keçirilən tədbirləri gücləndirmək üçün aparılır. İnkişaf etmiş banklar risk səviyyələrinin qiymətləndirilməsində risk ölçmə modellərindən geniş şəkildə istifadə edirlər. Son 20 ildə risk ölçmə modellərinin inkişafında müəyyən yeniliklər baş vermişdir. Dünya banklarının strategiyaları ilə ölkəmizdəki bankların kredit strategiyalarını müqayisə etsək belə ölçmə metodlarından Azərbaycan kommersiya banklarında çox az sayda istifadə olduğunu görürük. Hal-hazırda banklar texniki kredit risklərini ölçüm modellərini inkişaf etdirmək üçün daha çox əmək, vaxt və pul sərf edirlər. Bunun üçü müəyyən statistik hesabatlarla nəzər salmaq lazımdır. Tədqiqat, xarici ölkələrdəki kredit risk ölçmə modellərini analiz edərək onların banklar üçün yaxşı və pis nəticələrini təhlil etmək və bu modellərin istifadəsinin zəruriliyini qiymətləndirmək yönündə aparılmışdır.

Açar sözlər: kredit riski, risk ölçmə modelləri, statistik hesabatlar, bank strategiyası

Uluslararası Rekabet Üstünlüğü ve Kümelenme İlişkisi Sona Əliməmmədova

Özet

Modern dünyamızda, kümelenmeler ekonomik kalkınmayı ve rekabet gücünü artırmak için bir politika aracı olarak giderek daha popüler hale geliyor. Kümeler, inovasyonun ilişkilerini arttırmaya, yeni ürünler ve yeni şirketler yaratmaya yardımcı olur, girişimcilerin ve yerel yönetim kurumlarının faaliyetlerini birleştirir, şirketlerin uluslararası rekabet gücünü artırır ve tüm bunlar yerel ekonomilerin dinamik büyümesine katkıda bulunur. Kümelenmeler, yerel olarak faaliyet gösteren birçok küçük ve orta ölçekli şirket için bir şansıdır ve kurucu firmaların veya endüstrilerin mevcut üretkenliğini arttırmakla kalmaz, aynı zamanda katılımcılarının inovasyon ve verimlilik artışına yönelik kapasitelerini artırır ve yenilikçiliği destekleyen ve kümeyi genişleten yeni iş oluşumunu teşvik eder. Bu nedenle, kümelenmeler hem yerel şirketler hem de ekonomik büyümeyi yönlendiren bölgesel ekonomiler için iyi bir çözüm oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili yapılan bütün araştırmalarda kümelenme modelinin ve kümelenme ile ilgili uygulanan politikaların ülke ekonomisinin ayrı-ayrı sektörlerinin ve sonuçta, tüm ülke ekonomisinin gelişmesinde çok önemli ve çok olumlu yönde etkilerinin olduğunu ortaya çıkarmışlar. Bu konuyu araştırmakda temel amacım, kümelenmeler ile uluslararası rekabet üstünlüğünün temel ilişkisini analiz etmek ve bu ilişkinin hangi olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Verimlilik, İnovasyon, Tamamlayıcı ürünler, Pazarlama tamamlayıcılıkları, Yeni İş Kurulumu.

Müəssisənin Rəqabət Qabiliyyəti Anlayışı və Onun Əldə Edilməsi Üsulları

Nasir Əkbərli

Xülasə

Bu məqalə müəssisələrin rəqabət qabiliyyətinin formalaşmasının aktual probleminə həsr edilmişdir. Problemin əhəmiyyəti, ilk növbədə, maliyyə və iqtisadi qeyri-sabitlik şəraitində strateji baxımdan biznesin iqtisadi təhlükəsizliyini qorumaq və yaxşılaşdırmaq ehtiyacından qaynaqlanır. Məqalədə “müəssisələrin rəqabət qabiliyyəti” anlayışının mahiyyəti təsvir olunur, bu konsepsiyanın öyrənilməsinə yanaşmalar göstərilir. Müasir iş şəraitində rəqabət qabiliyyətinin artırılmasının əsas istiqamətləri və yolları da müəyyən edilmişdir.

“Rəqabət qabiliyyəti” anlayışında hər hansı bir fikir birliyi yoxdur. Bu gün bazar şərtlərini və rəqabət qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün daxili imkanları uyğunlaşdıran ən optimal və effektiv vasitələrdən biri marketing sahəsində innovasiyanın formalaşdırılması və yayılmasıdır. Təcrübə sübut edir ki, bazarda uğurla inkişaf edən demək olar ki, bütün sahibkarlıq subyektləri bazarı, marketingi və reklamı düzgün qiymətləndirmək siyasətinə borcludurlar. Yuxarıda göstərilənlər, müəssisənin inkişafı və hətta mövcudluğu üçün rəqabətin vacibliyi tədqiqat mövzusunun aktuallığını müəyyənləşdirir. Mürəkkəblilik və bəzən rəqiblərin fəaliyyəti haqqında məlumat əldə etmək imkanlarının məhdudluğu şirkət rəhbərliyi arasında rəqiblərdən üstün olması barədə şirkət rəhbərliyi arasında əsassız rəy yarada bilər, öz şirkətləri üçün lazımı rəqabət üstünlüyünün qorunması ilə əlaqəli məmnunluq və səylərin zəiflədilməsinə səbəb ola bilər. Hal-hazırda bir şirkətin qabaqcıl şirkətlərə qarşı mübarizədə rəqabətqabiliyyətli olması üçün, istehsalın təşkili və idarəetmənin təşkili üçün liderlərin keçmişdə diqqət etdiklərindən fərqli olaraq tamamilə yeni yanaşmalar tələb olunur. Hər şeydən əvvəl, investisiya siyasətində, müəssisədə texniki yenidənqurma zamanı, yeni avadanlıq və texnologiyanın tətbiqi prosesində yeni yanaşmalara ehtiyac var.

İşin məqsədi müəssisələrin rəqabət qabiliyyətinin mahiyyətini öyrənmək və buna nail olmağın yollarını müəyyənləşdirməkdir.

Açar sözlər: müəssisə, müəssisənin rəqabət qabiliyyəti, məhsulun rəqabət qabiliyyəti, rəqabət.

**Qlobal Maliyyə-valyuta Arxitekturasında Yeni Valyuta
Sisteminin Yaranması Zərurəti**
Bəhrüz Ələkbərov

Xülasə

Məqalədə qlobal maliyyə-valyuta arxitekturasının tərkib hissələrindən olan beynəlxalq valyuta sisteminin təkamülü və son valyuta sistemi olan Yamayka valyuta sistemində mövcud olan boşluqlar barədə, eyni zamanda bu boşluqlardan irəli gələn yeni valyuta sisteminin yaradılması haqqında fikirlər öz əksini tapmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, müasir qlobal maliyyə və valyuta arxitekturası qlobal dəyişikliklərin astanasındadır. Əlbəttə ki, müasir valyuta sisteminin stabilliyi yüksək səviyyədə dollar və avronun vəziyyətindən asılıdır, lakin yaxın gələcəkdə bəzi regional valyutaların onların alternativ hissəsinə çevrilməsi gözlənilir. Bəzən tarixdə baş verənləri diqqətlə öyrənmədən yeni islahatların həyata keçirilməsi risklidir. Bu islahatlar hazırda sürətli iqtisadi inkişafa çata bilmir. Burada əvvəllər konkret regionların və valyutaların iştirakı mövcud idisə, indiki zamanda artıq yeni fiqurların meydana çıxması iqtisadi prosesləri daha da qarışdırır. Bu fiqurlar kimi Cənub-Şərqi Asiya, Çin, Yaponiya, Avstraliya, Okeaniya, Koreya və Hindistan kimi ölkələrin həyata keçirdiyi iqtisadi qərarları qeyd edə bilərik. Qeyd olunanlarla yanaşı, yeni valyuta sisteminin yaradılması məsələsi beynəlxalq müstəvidə, yəni iqtisadi və siyasi əhəmiyyəti böyük olan sammitlərdə, konfranslarda səslənməkdədir. Məqalədə G20 sammitində, BRİCS ölkələrinin sammitində, ASEAN və əlavə altı ölkəni özündə birləşdirən konfransda müzakirə edilən müvafiq məsələlər barədə qeydlər mövcuddur. Eyni zamanda məqalədə mövcud valyuta sisteminin davam etməsi tərəfdarı olan bir sıra ölkələrin sözügedən iclaslarda qeyd olunan məsələlərin müzakirəsindən boyun qaçırması nəticəsində yeni valyuta sisteminin yaradılması istiqamətində aparılan cəhdlərin müvəffəq olmaması ilə bağlı məsələlər öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: Valyuta Münasibətləri, Qloballaşma, Yamayka, BVF, G20.

Beynəlxalq Valyuta Fondunun İslahatlaşdırılması Zərurəti **Allahverən Əliyev**

Xülasə

Ölkələrarası valyuta münasibətlərin tənzimlənməsində, onların tədiyyə balansında olan sərbətsizliklərin aradan qaldırılmasında, beynəlxalq valyuta əməkdaşlığının təşviq edilməsində, ölkələrin makroiqtisadi siyasətlərinin koordinasiyasında mühüm mərkəzi mövqeyə malik olan Beynəlxalq Valyuta Fondu ikinci dünya müharibəsindən sonra dağılmış iqtisadiyyatların yenidən bərpası və beynəlxalq valyuta sisteminin iqtisadi nizamı uyğunlaşdırılması məqsədiylə qurulmuşdur. BVF, fəaliyyətə başladığı dövrdən etibarən beynəlxalq ticarətin və investisiyaların təşviq edilməsində əhəmiyyətli rol oynamaqla yanaşı, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrin dünya iqtisadiyyatı müstəvisində daha önəmli mövqə tutmaları və tədiyyə balans problemlərinin aradan qaldırılması üçün müxtəlif aspektlərdə fəaliyyət göstərir. 75 illik fəaliyyəti dövründə BVF öz fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, dünya iqtisadiyyatının müasir tələblərinə cavab verən təşkilati strukturun formalaşdırılması istiqamətində bir sıra mühüm islahatlar həyata keçirməsinə baxmayaraq, bir sıra iqtisadçılar, alimlər, akademiklər, inkişaf etmiş ölkələrin nümayəndələrinin üstünlük təşkil etdiyi ictimai maraq qrupları tərəfindən daima müxtəlif istiqamətli tənqidlərə məruz qalmışdır. BVF maliyyə yardımlarının üzv ölkədə əxlaqi təhlükə yaratması, kreditləşmə mexanizminin borc alan ölkə haqqında daha dərin biliklərə malik olmadan həyata keçirilməsi, Fondun gizli pərdə arxasında qapalı, şəffaf olmayan qurum olması, onun daha çox inkişaf etmiş ölkələrin maraqlarına xidmət etməsi kimi məsələlər tənqidçilər tərəfindən BVF-də olan mövcud problemlər barəsində əsas ortaq düşüncələridir. Bu cür iddialara cavab olaraq BVF davamlı olaraq öz fəaliyyətini və idarəetməsini təkmilləşdirmək məqsədiylə islahatlaşdırmalar həyata keçirir. Belə islahatlaşdırılmaların aparılması, həmçinin islahatlaşdırılmanı zəruri edən problemlərin analiz edilməsi beynəlxalq maliyyə arxitekturasının əsas həlqələrindən biri olan BVF-nin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: BVF, İslahatlar, Kvota, İdarəetmə

Kənd Təsərrüfatında Kreditləşmənin Əhəmiyyəti Ümüd Vələdov

Xülasə

Kənd təsərrüfatı qədim zamanlardan günümüzədək insanların həyatında mühüm əhəmiyyətə malik sahələrdən biridir. Ölkəmizdə də kənd təsərrüfatı iqtisadiyyatın prioritet sahəsi olmaqla daim diqqət mərkəzindədir. Bu sahənin inkişaf etdirilməsi, yeni texnika və texnologiyalarla təminatı qarşıda duran vacib məsələlərdəndir. Lakin, respublikamızda kənd təsərrüfatı subyektlərinin çox böyük hissəsi kiçik ailə-kəndli təsərrüfatlarından təşkil olunduğuna görə müasir texnika və texnologiyaların tətbiq edilməsi onların maliyyə təminatları baxımından mümkün deyildir. Bundan başqa iqtisadi, siyasi, sosial, iqlim və digər təsirlərin nəticəsində təsərrüfatlar zərər görür, məhsuldarlıq aşağı düşür. Bu səbəbdən də sahibkarın gəlirləri kifayət etmədiyinə görə növbəti mövsümdə istehsal fəaliyyətinə davam edə bilmir. İstehsala davam etmək istəyi varsa qıraq mənbələrdən vəsait cəlb etməlidir. Bunun bir sıra yolları var, lakin ən effektiv yol kreditlərdən istifadə edilməsidir. Kreditlər müqavilə əsasında, müddətli və müəyyən faizlə verilir. Sahibkar kreditləri cəlb edərək xərclərini qarşılıyır və vaxtı gəldikdə geri ödəyir, bununla da istehsalın fasiləsizliyi təmin olunmuş olur. Kənd təsərrüfatı subyektlərində kreditləşməni vacib edən amillərdən biri də bir çox kənd təsərrüfatı sahələrində istehsal prosesinin ildə bir dəfə baş verməsidir, yəni, sahibkar ildə cəmi bir dəfə gəlir əldə edir. Lakin, kənd təsərrüfatı bütün il ərzində xərc tələb edir. Bu xərclərə, gübrə, yem, yanacaq, zərərvericilərə qarşı dərman preparatları, toxumlar və digərləri daxildir. Kənddən maliyyələşmə təmin olunmasa bütün bu xərcləri qarşılamaq mümkün deyildir. Məqalədə bu problemlər araşdırılmış, onların həlli yolu kimi kreditlərin əhəmiyyəti göstərilmişdir.

Açar sözlər: Kənd Təsərrüfatı, Kənd Təsərrüfatı Maliyyələşməsi, Kreditlər, Qloballaşma.

Müəssisədə İnsan Resurslarının İdarə Edilməsi Sisteminin Səmərəliliyinin Artırılması

Vadim Əhmədov

Xülasə

İnsan resurslarının idarə olunmasına dair müasir yanaşmalardan söhbət açarkən, sistem halında yanaşma aktivliyindən söhbət açmaq yerinə düşər. Sistem halında yanaşma insan resurslarının məqsədlərinin, funksiya və metodlarının tam vəhdət halında qarşılıqlı olaraq əlaqələndirilməsini nəzərdə tutmaqdadır. Kompleks, sistem halında yanaşmanı yalnız metod deyil, prinsip də adlandırmaq mümkündür. Ümumiyyətlə, idarəetmə prosesində idarəetmə obyektinin bütöv vəhdət halında öyrənilməsi bütün mühüm amillərin, iradəetmə ünsürlərinin nəzərə alınmasını tələb etməkdədir. Bu o mənaya gəlir ki, təsərrüfat rəhbəri konkret vəziyyəti yalnız bütün prosesləri əlaqəli çəkildə öyrəndiyi tərzdə düzgün qiymətləndirə və optimal qərar qəbul edə bilər.

Əsas etibarilə, bu hər hansı qərarların qəbul edilməsində birtərəfli yanaşma meyillərinin aradan qaldırılması üçün başlıca təminat hesab olunur. İnsan resursları fəaliyyətləri də bir sıra müəyyən limitləri olan açıq sistemdir. Bu fəaliyyətlər həm bir-birinə təsir edir, həm də ətraf mühit amillərinin təsiri altında çalışmalarını davam etdirirlər. Ümumiyyətlə, istənilən hər hansı bir sistemin alt sistemləri olduğu kimi insan resursları fəaliyyətlərinin də alt sistemləri mövcuddur. Bu alt sistemlər də bir-birinə təsir etməkdədir. Məsələn üçün: seçmə alt sistemi inkişaf və qiymətləndirmə alt sistemlərinə təsir edir. Sistem halında yanaşılma isə işçi heyətiylə aparılan işin müəssisədə yerinə yetirilən işlərin planlaşdırılması, təşkili və stimullaşdırılmasının kompleks şəkildə, idarəetmənin ayrı-ayrı aspektləri və yekun məqsədə çatmağın yolları üzrə kompleks tədbirlər sisteminin aparılmasını nəzərdə tutur. Ümumiyyətlə, insan resurslarının idarə olunması sisteminin əsas ünsürü – kadrlardan təşkil olunmasıdır. Bunun əsas səbəbi kadrların eyni vaxtda idarəetmənin həm obyektini və həm də subyekti kimi çıxış etməsidir.

Açar sözlər: İnsan resursları, kadrların təşkili, idarəçilik sistemi

Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Sisteminin Fəaliyyət Prinsipləri

Elgün Məmmədov

Xülasə

Keyfiyyət menecmenti - keyfiyyət tələblərini yerinə yetirmək üçün istifadə olunan əməliyyat xarakterli üsul və fəaliyyətlər. Keyfiyyət menecmenti - keyfiyyətin lazımi səviyyəsini yaratmaq, təmin etmək və qorumaq üçün məhsulların yaradılması və istismarı və ya istehlakı zamanı həyata keçirilən tədbirlər. Bir məhsulun və ya xidmətin keyfiyyət menecmenti, istehlakçıların tələblərinə cavab verən lazımi keyfiyyət səviyyəsini yaratmaq, təmin etmək və qorumaq üçün məhsul və ya xidmətin yaradılması və istifadəsi zamanı həyata keçirilən idarəetmə obyektlərinə təsir etmə prosesidir. Müasir keyfiyyət menecmenti məhsul istehsal edildikdən sonra keyfiyyət idarəetmə fəaliyyətinin təsirli ola bilməməsindən irəli gəlir, bu fəaliyyətlər istehsal prosesində aparılmalıdır. İstehsal prosesindən əvvəl keyfiyyət zəmanəti də vacibdir. Keyfiyyət menecmenti nəzəriyyəsi və praktikasında iki problem müəyyən edilir: məhsul keyfiyyəti və keyfiyyətin idarə edilməsi. Bu gün keyfiyyət menecmentində, şirkətlərdə sertifikatlaşdırılmış keyfiyyət menecmenti sisteminin olması böyük əhəmiyyət kəsb edir, bu da məhsul keyfiyyətinin yüksək dayanıqlığı və sabitliyinin təminatıdır. Keyfiyyət sistemi üçün sertifikat bazarda rəqabət üstünlüklərini qorumağa imkan verir. İdarəetmə obyektini kimi keyfiyyət idarəetmənin bütün komponentləri ilə xarakterizə olunur: planlaşdırma, təhlil, nəzarət. Məhsul keyfiyyətinin idarə edilməsi sistemə şəkildə həyata keçirilməlidir, yəni şirkət məhsul keyfiyyəti idarəetmə sistemini formalaşdırmalı və fəaliyyət göstərməlidir. Azərbaycanda, ilk növbədə müdafiə sənayesi və avtomobil sənayesində paylanan müxtəlif keyfiyyət idarəetmə sistemləri hazırlanmışdır. Bu məqalədə Keyfiyyətin idarə edilməsi sisteminin fəaliyyət prinsipləri nəzərdən keçirilir. “ Keyfiyyətin idarə edilməsi sisteminin fəaliyyət prinsipləri” anlayışının təhlili verilir, müxtəlif müəlliflərin fikirləri əsasında nəticələr çıxarılır.

Açar sözləri: Keyfiyyət, rəqabət qabiliyyəti, İSO

Azərbaycanda Kiçik Müəssisələrin İnvestisiya Təminatının Müasir Problemləri Fidan Qədirli

Xülasə

Məqalənin məqsədi kiçik müəssisələrin inkişaf dinamikasının araşdırılaraq, investisiya qoyuluşlarının səmərəliliyinin artırılması, eyni zamanda, Azərbaycanda kiçik müəssisələrin investisiya təminatının alternativ mənbələrini təhlil etməkdir. Məqalədə həmçinin investisiya təminatının kiçik müəssisələrə təsirinin sosial və iqtisadi aspektləri araşdırılmışdır. İqtisadi artımda irəliləyişlərin əldə edilməsi, iqtisadi fəallığın artırılması və bazar iqtisadiyyatı şəraitində maliyyə dayanıqlılığının saxlanılması məqsədilə investisiya təminatında alternativ maliyyə mənbələrinin araşdırılması kiçik müəssisələrin inkişafında həlledicidir. Bunu söyləsək yanılmırıq ki, Azərbaycanda kiçik müəssisələr perspektivli sahə olmaqla hələ inkişaf mərhələsindədir. Lakin bu sahənin təkmilləşdirilməsi həm müəssisənin mənfəətlilik qabiliyyətini, həm də ümumi ölkənin iqtisadi potensialını müsbət istiqamətdə inkişaf etdirir. Bu sadalanan səbəblər kiçik müəssisələrdə investisiya axınına təsir edən başlıca amillərdir. Səmərəli investisiya qoyuluşları istənilən problemin keyfiyyətli həlli üçün əsasdır. İnvestisiya təminatı kiçik müəssisələrin iqtisadi və sosial inkişafının əsas göstəricisidir. Alternativ maliyyə mənbələrinin aşkarlanması iqtisadiyyatın stabil inkişafını təmin edir. İstənilən sahədə, o cümlədən kiçik müəssisələrdə kifayət qədər investisiya təminatı olmadan davamlı və dinamik iqtisadi inkişafa nail olmaq çətin məsələdir. Kiçik sahibkarlıq sahəsinə qoyulan investisiya ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişaf etməsində müstəsna rol oynayır. Dövlətin bu sahəyə göstərdiyi güzəştlərdə danılmaz faktordur. Bu kimi dövlət tədbirləri sahibkarların həvəslənməsinə səbəb olur və səmərəli investisiya mühiti yaradır. Yeni və inkişafda olan sahə olduğuna görə kiçik müəssisələr uzunmüddətli dövr, çox xərc və potensial ixtisaslı kadrlar tələb edir. Ölkəmizdə rifah halının yaxşılaşdırılması, iqtisadi fəallığın artırılması üçün iqtisadiyyatın digər sahələri kimi bu sahənin də investisiya təminatına ehtiyacı vardır. Bu səbəblərdən dolayı, Azərbaycanda kiçik müəssisələrin inkişafı üçün investisiya təminatlığı amilinin rolu nəzərə alınmalı və bu istiqamətdə sərmayə yönəldilməlidir.

Açar sözlər: Dayanıqlılıq, Rəqabətqabiliyyətlik, İnvestisiya , Mənfəət

Dövlət Borcunun İdarə Edilməsinin Əsas Üsulları

Cabbar Hüseynli

Xülasə

Bir çox dövlətlər yalnız öz maliyyə resurslarına arxalanaraq milli iqtisadiyyatın inkişafı üçün dövlət büdcəsi kəsrinin örtülməsi, sosial-iqtisadi dəyişikliklərin aparılması məsələlərini həyata keçirə bilmirlər. Dövlət borcu olan ölkələr haqqında iddia etmək olmaz ki, ölkədə iqtisadi vəziyyət pisləşməyə doğru gedir. Əksinə, cəlb edilmiş borc vəsaitlərini səmərəli şəkildə istifadə edərək onu iqtisadi vəziyyətin yaxşılaşdırılması və kəskin sosial problemlərin həllinə yönəltməklə məqsədəuyğun şəkildə ölkəyə fayda gətirmək olar.

Dövlətin borc münasibətlərinin formalaşması hər bir ölkənin maliyyə siyasətində mühüm əhəmiyyətə malikdir. Dövlətin borc münasibələrində bir tərəfdən, beynəlxalq maliyyə-kredit qurumları ilə inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında sıx münasibətlər yaranır, digər tərəfdən gündən-günə bu ölkələrdə dövlət qiymətli kağızlar bazarı formalaşır və genişlənir. Bütün bunlar dövlət borcu münasibətlərinin əhatəsini genişləndirir və dövlətin maliyyə sistemində onun rolunu əhəmiyyətli dərəcədə artırır. müəyyən edilmişdir.

Dövlət tərəfindən uyğun borc mənbələrinin tapılması, borcun qaytarılması məqsədilə pul fondlarının səfərbər edilməsi, cəlb edilmiş vəsaitlərin səmərəli istifadə olunması, və son nəticədə qaytarılmasından ibarət tədbirlər kompleksi Dövlət borcunun idarə edilməsi adlanır. Dövlət borcu idarə edilərkən həmin borc prolonqasiyaya (müddətin uzadılması), konsolidasiya, konversiyaya (şərtlərin dəyişdirilməsi) və limitləşdirməyə məruz qala bilər.

Dövlətin daxili və xarici borcu Azərbaycanın müasir inkişafı üçün normal bir hadisədir. Yeni sənayenin inkişafı üçün kifayət qədər şəxsi vəsaiti olmadıqda və qısa müddət ərzində iqtisadiyyatı çətin vəziyyətdən çıxarmaq lazım olduqda lazımdır. Dövlətin daxili və xarici borcu dövlət tərəfindən həyata keçirilən bütün kredit əməliyyatlarının səmərəliliyinin səciyyəvidir. Bu gün xarici borcların cəlb edilməsi praktikası beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən anlaşma ilə qəbul edilir və demək olar ki, hər bir inkişaf etmiş ölkənin xarici kreditorlar qarşısında borcları var.

Açar sözləri: borc, maliyyə, üsul, metod

Beynəlxalq İqtisadi Əlaqələrin Mahiyyəti və Müasir Dövrə İnkişaf Meylləri

Nərmin Namazova

Xülasə

Beynəlxalq iqtisadi əlaqələr yüz illər boyunca müxtəlif səviyyələrdə formalaşaraq müxtəlif inkişaf mərhələlərindən keçmişdir. Əvvəllər beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin böyük əksəriyyəti az sayda mal və xidmətlərin mübadiləsindən ibarət olduğu halda, hal-hazırda bu “sadəlik” özünü yeni müstəvidə göstərmişdir. İstehsalın müstəsna ölçüdə artması, texnoloji irəliləmə, nəqliyyat əlaqələrinin “nəfəs kəsən” sürətlə reallaşması, ölkələrin artıq sadəcə mal və xidmət mübadiləsindən əlavə əmək, elm, sərmayə və texnoloji kimi istehsal faktorlarının axını da geniş miqyasda vüsət almışdır. Ümumiyyətlə, beynəlxalq iqtisadi əlaqələr-bir ölkənin hansı məhsul istehsalı üzrə ixtisaslaşmaqla xarici ticarət münasibətlərinin qurulması, xarici ticarət qiymətlərinin necə formalaşacağını analiz edən münasibətlər toplusudur. Beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin əsas prinsipi ölkələrarası ixtisaslaşma və “iş bölgüsünün” yaratdığı imkanlardan geniş miqyasda istifadə şəklinə qeyd edilə bilər. BİƏ-in təməlinə əsasən ümumi iqtisadi nəzəriyyə və dünya iqtisadiyyatı nəzəriyyəsi durur. Dünya iqtisadiyyatı müasir dövrdə beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin, elmi-texniki tərəqqinin və beynəlxalq əmək bölgüsünün güclü təsiri altında formalaşaraq, davamlı inkişaf edən beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin formaları tərəfindən inkişaf edən ümumi baza qismində çıxış edir. Məhz bu səbəbdən də beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin bütün növləri, o cümlədən elmi-texniki tərəqqi və əqli əmək məhsullarının qarşılıqlı mübadiləsi kimi variantları davamlı olaraq böyük miqyasda inkişaf edərək, demək olar ki, dünya iqtisadiyyatının bütün sahələrinə siraət etməkdədir. Bütün bunların məcmusu ümumilikdə BİƏ-in məzmununu təşkil edir. Müasir dövrdə beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin inkişafı inkişaf etmiş ölkələrlə yanaşı, inkişaf etməkdə olan ölkələrin maraq dairəsindədir. Belə ki, iqtisadi münasibətlərin qurulması baxımından hər bir ölkənin maraq və gözləntiləri olduqca müxtəlifdir.

Açar sözlər : Beynəlxalq iqtisadi əlaqələr, Dünya İqtisadiyyatı, Beynəlmilləşmə

**Azərbaycan Respublikasının Tədiyə Balansının Mövcud
Vəziyyətinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi
Şəlalə Səfərova**

Xülasə

Qloballaşma şəraitində ölkələr arasında xarici iqtisadi əlaqələrin genişlənməsi bir qayda olaraq rəqabət əsasında əmək bölgüsü vasitəsilə beynəlxalq bazarda həyata keçirilir. Beynəlxalq rəqabət şəraitində ixracat üstünlüyünə malik ölkələr tərəfindən gözlənilən təsirlərdən qorunmaq və beynəlxalq əmək bölgüsünün üstünlüklərindən səmərəli şəkildə faydalanmaq məqsədilə xarici iqtisadi fəaliyyətin dərin və hərtərəfli təhlilinin aparılmasının nəzəri metodoloji və praktiki aspektlərinin öyrənilməsi vacibdir.

Tədiyə balansının strukturu, proqnozlaşdırılma üsullarının müəyyən edilməsi, ölkəmizdə tədiyə balansının tənzimlənməsi, təsir edən mənfəi amillərin təhlili, mövcud problemlərin aşkar edilməsi və modern metodlardan istifadə edərək tərtibi metodikanın təkmilləşdirilməsi yollarını tətbiq etmək tədqiqat işinin əsas məqsədlərindəndir. Həmçinin, ölkədə müəyyən bir dövr ərzində baş verən iqtisadi əməliyyatların nəticələrini ümumiləşdirmək və bu nəticələrə əsasən növbəti dövrlər üçün strateji iqtisadi qərarların verilməsini önə çıxarmaq tədiyə balansının vacibliyini göstərir.

İstifadə olunacaq tədqiqat metodunun seçiminin əsaslandırılması: Tədiyə balansının tədqiqi zamanı sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil və sintez metodlarından istifadə olunması nəzərdə tutulur.

Mövzu ilə əlaqədar yerli və xarici tədqiqatçıların araşdırmaları, Azərbaycan və xarici ölkə alimlərinin elmi əsərləri, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının (ARMB), Dövlət Statistika Komitəsinin hesabat və materialları, beynəlxalq təşkilatların hazırladıqları hesabatlar, tədqiqat mövzusu üzrə elmi araşdırmalar, elmi ədəbiyyatlar və digər hüquqi normativ sənədlər tədqiqatın nəzəri-metodoloji əsaslarını təşkil edir.

Cari milli ədəbiyyatlarda konsepsiyanın intensiv və əhatəli işlənilməməsi, lazımi informasiya bazasının mövcud olmamasıdır.

Tədiyə balansının strukturunun təkmilləşdirilməsinə dair tədqiqat işində verilən təklif və tövsiyələrin həyata keçirilməsi, tədiyə balansının tənzimlənməsi problemlərinin həll edilməsində, müasir pul-maliyyə və məzənnə siyasətinin sabitliyində böyük rol oynaya bilər.

Açar sözlər: Tədiyə Balansı, Rəqabətqabiliyyətlilik, Məzənnə Siyasəti

**Azərbaycanda inhisarçılıq problemi, antiinhisar siyasətinin
aparılması zəruriyyətləri**
Arif Salahov

Xülasə

Bazar iqtisadiyyatının təməl prinsiplərindən biri hesab olunan “rəqabətli satış” mühitinin yaradılmasına təsir göstərən təkəlcilik fəaliyyəti müasir problemlərin ilk sıralarında yer alır. Bazar subyektlərinin yaratdığı bu forma, səmərəli satışa mənfi təsir göstərir. İnhisarçılıq bir bazar fenomenidir, çünki real iqtisadi güc kimi iqtisadi proseslərə birbaşa təsir edir. Ona görə də bu terminologiya 19-cu əsrdən başlayaraq indiki dövrümüzdə qədər təhlil edilir və öyrənilir. Bəzi alimlər bu məsələyə xüsusi önəm verərək “rəqabətin qatı düşməni”i adlandırırlar. Bu da anlaşılındır. İnhisarçı firma hər zaman bazarda yekdilliyi, hegamonluğu ələ keçirmək istəyir, belə olan halda digər rəqiblərin bazara giriş-çığışını məhdudlaşır. Beləliklə, bazarda haqsız rəqabət yaranır, satışın tələb və təklif əsasında fəaliyyətinə zərbə vurur, nəticədə firma bazarda qiyməti özü müəyyənləşdirir. İqtisadiyyat sahəsini daha dərinədən öyrənmək istəyən araşdırmaçılar müasir dövrdə “səmərəli bazar münasibəti” anlayışının məhsul istehsalının və satışının rəqabətliyinin təmin olunduğu hallarda yarandığını bildirirlər. Rəqabət əmtələrin istehsalı və reallaşdırılması üçün ictimai normal şəraitin yaranmasına şərait yaradır. Mütəxəssislər qeyd edirlər ki, təsərrüfat subyektlərinin əmtəə və xidmətlər üzərində qiymət diktə etməsi digər rəqiblərin bazara daxil olmasına mane olur, istehsal prosesində elmi texniki tərəqqinin məhsullarından istifadə edilmir, belə olan halda inhisarçı firma malın keyfiyyətinə deyil, qiymətinin və həcmnin artırılmasına çalışır. Məşhur iqtisadçı A. Smit bu haqda yazır ki, bazar iqtisadiyyatında rəqabət ticarəti aktivləşdirən “gizli əl”dir. İngilis alimi istehlakçıların minimum qiymətlər səviyyəsində bazara daha çox gəldiyini yazırdı. Bazarın inhisarlaşması inhisarçıların öz aralarında kontrakt bağlamasına səbəb olur. Sövdələşmə aşağıdakı formalarda aparılır:

- 1) məhsulların həcmnin müəyyən edilməsi haqqında
- 2) satış məkanlarının bölüşdürülməsi haqqında
- 3) əmtəə və xidmətlərin qiymətlərinin razılaşdırılması haqqında və.s

Bazarda məhsulun bir neçə satıcısının olması qiymətlərin aşağı, məhsul keyfiyyətinin yüksək olmasına birbaşa təsir göstərir. İstər-istəməz firmalar istehsal etdikləri əmtəə və xidmətlərin istehlakçı maraqlarına uyğunlaşdırmaq üçün ETT-nin nailiyyətlərindən istifadə edirlər. Nəticədə məhsul daha keyfiyyətli və ucuz təklif olunur. Buna görə də, müasir dövrdə bazarlarda sağlam rəqabətin formalaşdırılması, inhisarçılığın məhdudlaşdırılması aktual problemlər sırasındadır.

Açar sözlər: inhisar, Azərbaycan, tənzimləmə, siyasət, rəqabət,

**Azərbaycan Respublikasında İqtisadi İnkişaf və İqtisadi Artımı Əks
Etdirən Əsas Makroiqtisadi Göstəricilərin Təhlili**
Əlirza Əliyev

Xülasə

Milli iqtisadiyyatda dövlət iqtisadi əlaqələrin tənzimləyicisi kimi çıxış edir. Bu, öz növbələrində özünü tənzimləmə dövlət tərəfindən sosial istehsalın tənzimlənməsi ilə tamamlanır. Milli iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi iki formaya bölünə bilər: iqtisadiyyatın milliləşdirmə yolu ilə birbaşa və dolay təsiri, dövlət maliyyə mexanizmindən istifadə edərək reproduktiv prosesi təsir etməklə. İqtisadiyyata birbaşa təsir dövlətin milli iqtisadiyyatda iştirakı ilə həyata keçirilirsə, dolay tənzimləmə dövlət iqtisadiyyatına makroiqtisadi problemləri həll etməyə, bazar mexanizminə diqqətlə və dolay təsir göstərməyə kömək edir. Dolay dövlətin bu mexanizmə təsirinin əsas maliyyə üsulları büdcə, vergi, kredit və sosial alətdir. Milli iqtisadiyyatın makroiqtisadiyyatı bütövlükdə cəmiyyətin mənafeələrində həyata keçirilir. Müasir dövrdə iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi heç bir ölkədə inkar edilmir. Bütün ölkələrdə olan təcrübə göstərməkdədir ki, dövlət və biznes bir - birini tamamlamaqla inkişaf edir. Bununla da dövlət və biznesin güclərinin optimal münasibliklərinin müəyyən edilməsi axtarışı davam edir. Bazar münasibətləri şəraitində iqtisadiyyatın idarə edilməsi onda dövlətin iştirakı konsepsiyasına əsaslanır. Lakin onun rolu təkcə bazar mexanizminin tənzimlənməsi ilə bitmir, eyni zamanda mülkiyyət sahibi və bazarın subyekti kimi çıxış edir. İqtisadiyyatın vəziyyətindən və əlaqələrindən asılı olaraq müxtəlif ölkələrdə dövlət tənzimlənməsinin formaları, metodları fərqlənirlər. Məsələn stabil inkişaf edən ölkələrdə bazar mühitinin formalaşması, keçid dövrü yaşayan əlahiddə situasiyalarda inkişaf edən ölkələrdə bazar münasibətlərinin qurulması və s. Keçid dövrünü yaşayan ölkələrdə dövlət tənzimlənməsinin rolu və təsir gücü yüksək olmalıdır. Bunun obektiv səbəblər də vardır. Beləki, dövlət biznesin inkişafını (xüsusilə də kiçik biznesi) dəstəkləməklə yanaşı, onun fəaliyyətinə nəzarəti də həyata keçirilməlidir. Bu məqsədlə həm iqtisadi-inzibati qanunlardan və hüquqi-normativ aktlardan istifadə olunmalıdır.

Açar sözlər: Milli iqtisadiyyat, ÜDM, ÜMM, Milli gəlir.

Türkiyenin İhracata Yönelik Sanayileşmesi ve Teşvik Uygulamaları Örneğiyle Azerbaycanın Mukayesesi

Nurtən Əliyeva

Özet

Azerbaycan uzun yıllar boyu dış ticaret dengesi pozitif olsa bile ihracatının sadece petrole dayalı oluşu gelecek için büyük riskler (petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar, tükenen doğal kaynak oluşu, başka gelişmiş güc kaynağımızın olmaması ve s.) oluşturmaktadır. Azerbaycan için petrol dışı alanda ihracat stratejik öneme sahip güncel bir konudur. Türkiye ise ihracata yönelik sanayileşme stratejisini başarılı şekilde uygulayan devletlerden biri olup Azerbaycan ile aynı coğrafi konuma, etnik ve kültürel kökene mensupluğu onu Azerbaycan için tecrübelerinden yararlanabileceğimiz ideal bir örnek haline getirmektedir. İhracata yönelik sanayileşmede en büyük araç ihracata teşviklerdir, Türkiye bu konuda ihracatçılarına geniş yelpazede seçimler sunmakta olup yıllar içinde olumlu geri dönüşler almıştır. Makeledeki amaç Türkiye tecrübesinden yararlanarak Azerbaycan ihracatının gelişimi için öneriler vermektir.

Makalede Türkiyenin ihracata yönelik sanayileşme sürecinde ihracatı artırmak için yaptığı tüm çalışmalar, ihracata teşvik türleri, Eximbank ve sunduğu hizmetler, Devlet yardımları, 2023 İhracat stratejisindeki hedefi ve bu yolda yaptıkları, geniş çeşitde ihracat alanlarının mevcudiyeti ve desteklenmesi, tüm bu süreç içinde kapsamlı çalışmasının ihracata, ülke ekonomisi, sosyal yaşantısı, gelişmişlik gücüne etkileri araştırılarak analiz edilmiş, daha sonrasında mukayese için Azerbaycanın petrol dışı alanda yaptığı teşvikler, AZPROMO'nun görevi ve ihracatçılara sunduğu hizmetler, Azerbaycanın yıllar içinde ihracat yapısında değişimi değerlendirilip Türkiye örneğinden esinlenerek ve yazarın kendi düşüncelerine dayanarak Azerbaycanda petrol dışı ihracatın teşviki için öneriler, kısa ve uzun vadeli ihracat gelişim planı verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İhracata Teşvik, İhracata yönelik sanayileşme, Türkiye, Azerbaycan

Azərbaycanın gömrük siyasəti: Proteksionizm və fritrederizm

Abuzər Yusifov

Xülasə

Milli iqtisadiyyatın formalaşması və inkişafı xarici iqtisadi əlaqələrin qurulması ilə eyni zamanda bu əlaqələrin inkişafı və genişlənməsi ilə sıx əlaqədardır. Belə ki, Azərbaycan digər ölkələr, xüsusilə də inkişaf etməkdə olan ölkələr kimi öz iqtisadi inkişaf səviyyəsini yüksəltməli və dünya təsərrüfat əlaqələr sisteminə inteqrasiya məsələlərini daim diqqət mərkəzində saxlamalıdır. Bütün bu məsələlər digər ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycan üçün də aktual məsələlər sırasına daxildir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan üçün aktual məsələlərdən biri də bu sahədə həyata keçirilən gömrük siyasətinin beynəlxalq norma və standartlara cavab verməsi məsələsidir. Bu baxımdan Azərbaycanın gömrük işinin təşkil olunmasında, azad ticarət siyasətinin tətbiqinin həyata keçirməsi məsələsi geniş şəkildə araşdırılmışdır. Belə ki, Azərbaycanın gömrük sahəsində azad ticarət siyasətinə, yəni fritrederizm siyasətinə uyğunlaşması, onun xarici iqtisadi əlaqələrinin qurulmasına, inkişafına və belə olan halda dünya təsərrüfat əlaqələr sisteminə inteqrasiya prosesinin daha da sürətlənməsinə gətirib çıxarar. Digər bir məsələ isə bu sahədə mövcud olan fikir ayrılığı məsələsidir. Belə ki, bir çox alimlərimiz tərəfindən proteksionizm siyasəti ölkədəki sahibkarlığın, eyni zamanda milli iqtisadiyyatın inkişafının başlıca amili kimi qələmə verilmişdir. Göründüyü kimi bu fikirlər beynəlxalq norma və standartlarla ziddiyyət təşkil etməkdədir. Bütün bu məsələlər, mövzumuzun günümüzdə hansı dərəcədə aktual olmasından xəbər verməkdədir ki, tədqiqat işinin araşdırılması zamanı öz növbəsində bütün bu məsələlərə diqqət yetirilmişdir.

Açar sözlər: gömrük siyasəti, proteksionizm, fritrederizm, milli iqtisadiyyat, xarici ticarət əlaqələri

Ölkəmizdə Milli Hesablar Sisteminin Müasir Vəziyyəti Və İstiqamətləri Toğrul Şıxlı

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan üzrə milli hesablar sisteminin müasir vəziyyəti və istiqamətləri ətraflı şəkildə araşdırılaraq öyrənilmişdir. MHS-nin analitik imkanlarını araşdırmaq və onun əsasında ölkənin sosial iqtisadi inkişafını statistik təhlil etməkdir. Qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq üçün iqtisadiyyatın makroiqtisadi statistik modeli kimo MHS-nin statistik təhlil və proqnozlaşdırma yeri və rolunu araşdırmaq, MHS-nin qurulmasının məqsədini, prinsiplərini və analitik imkanlarını araşdırmaq, hesablارın əsas növlərini və onların təyinatını araşdırmaq, MHS-də istifadə edilən təsnifatları və onların təyinatını öyrənmək, ölkədə institusional fəaliyyətin, xüsusilə kiçik, xarici və birgə sahibkarlığın cari vəziyyətini araşdırmaq, ölkənin dünya təsərrüfatı ilə iqtisadi əməliyyatların cari vəziyyətini statistik təhlil etmək kimi vəzifələrin yerinə yetirilməsi zəruri hesab olunur.

Tədqiqatın predmetini Milli Hesablar Sistemində gəlir göstəricilərinin statistik tədqiqi, obyektinə isə Azərbaycan Respublikasının Milli Hesablar Sistemidir. Tədqiqat işi yerinə yetirilərkən, bəzi ədəbiyyatların keçmiş illərə aid olması, kifayət qədər ədəbiyyat resuslarının olmaması tədqiqat prosesində məhdudiyətlər yaratmışdır. Tədqiqat işinin nəticələri elmi-tədqiqat işlərində, ali məktəblərdə uyğun ixtisas kurslarının tədrisində istifadə oluna bilər.

Müasir dövrdə ölkənin makroiqtisadi problemlərinin aşkar edilməsində, milli iqtisadiyyatın inkişaf inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsində və əsaslandırılmış idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsində mühüm informasiya sistemi kimi milli hesablar sisteminin və onun makroiqtisadi göstəricilərinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Makroiqtisadi göstəricilərin hesablanması metodikası, milli hesablar sisteminin analitik imkanlarının artırılması, iqtisadi fəaliyyətin nəticələrinin qiymətləndirilməsi və s. məsələlərinə çoxlu sayda tədqiqat işləri həsr olunmuşdur.

Açar sözləri: milli hesablar, milli gəlir, iqtisadi inkişaf, ÜMM, istehsal hesabı.

İdarəetmə Sistemində İnnovasiyaların Nəzəri-Metodoloji Əsasları **Ayxan Nəbiyev**

Xülasə

Məqalədə idarəetmə sistemində innovasiyaların nəzəri metodoloji əsasları araşdırılmış və təhlil edilmişdir. Məqalənin məqsədi idarəetmə sahəsində əsas islahatların istiqamətlərini təhlil etməkdir. İnnovasiya prosesi sosial-iqtisadi münasibətlərin keyfiyyətini dəyişməklə və özünəməxsus yığım forması, xüsusi sərvət strukturu və yığım effektivliyinin xüsusi qiymətləndirmə meyarları kəsb edən yeni innovasiya yönümlü iqtisadiyyatı yaratmaqla bütün təsərrüfatçılıq sisteminin fəaliyyətində hakim rol oynamağa başlayır. Bu zaman iqtisadi artım kimi istehsalın intellektləşdirilməsi çıxış edir, yəni ÜDM artımı, əsasən, elmtutumluməhsul və xidmətlərin buraxılışı və reallaşdırılması hesabına əldə edilir.

Bu gün dünyada ümumi daxili məhsulun elmtutumluğu göstəricisi ölkədə elm və innovasiyanın fəaliyyətinin səviyyəsini xarakterizə edən əsas göstəricidir. Bu göstərici-i milli innovasiya sisteminin yetkinliyi və tarazlığını qiymətləndirmək üçün əsas meyardır. Azərbaycan resublikasında iqtisadiyyat sahələrinin mövcud texniki-texnoloji durumu yüksək keyfiyyətli məhsul istehsal etməyə imkan vermir. Bununla əlaqədar müvafiq inkişaf proqramını işlənilməsi bir çox problemlərin konstruktiv həllini, idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi üçün zəruri olan təsirli, səmərəli innovasiya sistemi nəzəriyyəsinin işlənilməsinin vacibliyini ön plana çəkir.

Ümumiyyətlə, iqtisadiyyatın davamlı və dinamik inkişafı innovasiya proseslərinin effektivliyindən birbaşa asılıdır və bu proseslərin effektivliyi isə məqsədyönlü idarəetməni tələb edir. Belə bir idarəetmə isə ayrı-ayrı innovasiya yönümlü tədbirlərin, makro və mikro səviyyədə hazırlanan və reallaşdırılan innovasiya siyasətinin ən müxtəlif komponentlərinin uzlaşdırılmasını, birbirini tamamlamasını, bir sözlə, sistemli yanaşmanı zərurətə çevirir. Buna görə də Milli İnnovasiya Sisteminin (MİS) formalaşması innovasiya inkişafının ən zəruri mexanizmi hesab edilməlidir və bu zərurət MİS-lərin çevik formalaşması üçün ən müxtəlif səviyyələrdə müvafiq tədqiqatların aparılmasını tələb edir. Buna görə də dissertasiyanın mövzusu aktualdır.

Açar sözləri: innovasiya, texnika, inkişaf, texnologiya, təşkilati-idarəetmə.

Azərbaycanın Milli Hesablar Sistemində Yığım Hesablarının Göstəricilərinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi Ramin Əlisazadə

Xülasə

Milli hesablar sistemində yığım hesablarının formalaşması, bölgüsü və yenedən bölgüsü ilə bağlı tənzimləmə problemlərinə, sosial müdafiə və həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi problemlərinə istər Azərbaycanın, istərsə də xarici ölkələrin alimləri və mütəxəssisləri xüsusi diqqət ayırmışlar. Azərbaycanda milli gəlirin bölgüsü problemini tədqiq edən alim və tədqiqatçıların əksəriyyəti ona müxtəlif aspektlərdən yanaşmışlar. Lakin transformasiya iqtisadiyyatında milli gəlir formalaşması və tənzimlənməsi mexanizmi kompleks şəkildə öyrənilməmişdir. Bütün bunlar seçilmiş tədqiqat mövzusunun əhəmiyyətini, onun məqsəd və vəzifələrini müəyyən edir. Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasında MHS konsepsiyası əsasında əhalinin gəlir və xərclərinin statistik tədqiqi etməkdən və qiymətləndirməkdən ibarətdir. Bazar münasibətlərinə keçən ölkələr üzrə yığım hesablarının səviyyə və dinamikasının statistik tədqiqi xüsusilə aktualdır. Yığım hesablarının səviyyə və dinamikasının araşdırılması və tədqiq edilməsi onların balansında gəlirin payının artırılması və xərclərin daha səmərəli və keyfiyyətli məhsullara yönəldilməsi, əhalinin istehlak qabiliyyətinin yüksəldilməsi, istehlakın strukturunda yalnız qida məhsullarının deyil, həm də digər maddi nemətlər istehlakının payının artırılması, bütövlükdə əhalinin həyat səviyyəsinin hər tərəfli inkişaf etdirilməsi hər bir ölkənin, eləcə də Azərbaycan Respublikasının əsas problemlərindəndir. Yığım hesablarının səviyyə və dinamikasının haqqında obyektiv məlumatın toplanması, iqtisadiyyatın ümumi vəziyyətinin və əhalinin həyat səviyyəsinin təhlil edilməsi, dövlətin sosial siyasətinin işlənilib hazırlanması, ayrı-ayrı əhali qruplarının sosial müdafiəsini təşkil etmək məqsədilə konkret tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün lazımdır. Yığım hesablarının səviyyə və dinamikasının haqqında sistemləşdirilmiş məlumatlardan daxili ehtiyatların səfərbərliyə alınması yolu ilə investisiya proseslərinin genişləndirilməsi imkanlarının qiymətləndirilməsi üçün istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: Milli Hesablar Sistemi, Yığım, Statistika

Общемировые Тренды Банковских Инноваций и их Внедрение в Азербайджане Камилла Рафиева

Аннотация

На данном этапе формирования банковского комплекса международного уровня и становления банковского сектора в концепции финансовой глобализации экономики требуется активное внедрение инновационной политики. Так называемая «инновационная экономика» рассматривает процессы инноваций одновременно с процессами внешнеэкономической финансовой и банковской деятельности. Сегодня конкурентоспособность банков зависит не только от предлагаемого спектра банковских услуг и продуктов, размеров процентных ставок по вкладам и выдаваемым кредитам, но и, по большей мере, от уровня их инновационной составляющей. Внедрение всевозможных инноваций и развитие инновационной деятельности есть одна из составляющих на пути решения различных экономических кризисов.

В данной статье исследованы основные тенденции развития инновационного банковского комплекса, а также выявлены причины формирования банковских инноваций. Установлены направления и цели банковских инноваций, область их применения, а также выявлены основные проблемы международного инновационного банковского комплекса и пути их решения. Показана необходимость внедрения инновационных решений в деятельность банковского комплекса, а также обоснован выбор того или иного тренда банковских инноваций, который должен соответствовать как требованиям внутренней среды, так и внешним факторам развития. В данной статье на примере Азербайджана и стран Ближнего Зарубежья показано практическое применение инновационных разработок в банковском секторе, реализация главных приоритетов инновационной политики данной сферы, направленных на урегулирование экономики в краткосрочной и долгосрочной перспективе. Проанализированы ведущие тенденции внедрения инновационных технологий в процессы азербайджанского банковского рынка.

Ключевые слова: банковский сектор, банковские инновации, инновационная экономика, инновационные тренды.

**Yerli Özünü İdarəetmədə İnnovasiya Yönlümlü İnkişafın
Forlaşmasının Nəzəri Əsasları
Nurlan Səfərzadə**

Xülasə

Azərbaycanın bazar münasibətlərinə davam etməsinin müasir şəraitində sosial-iqtisadi inkişafın idarə edilməsinin mahiyyətini yenidən düşünmək mövcuddur. Bütövlükdə və ayrı-ayrı ərazilərin inkişafı üçün strateji prioritetləri müəyyənləşdirərkən insanın ehtiyaclarına, maraqlarına və fikirlərinə diqqət yetirməyin zəruriliyi ortaya çıxır. Bu baxımdan sosial-iqtisadi inkişaf prosesində yerli idarəetmə orqanlarının rolu artır. Bu prosesin dövlət orqanları ilə bərabərhuquqlu tərəfdaş kimi idarə edilməsində fəal iştirakı tələb olunur.

Yerli səviyyədə yeni idarəetmə yanaşmalarının praktik tətbiqi bir sıra hallarla çətinləşir. Bələdiyyələrin əksəriyyətində təşkilati və idarəetmə potensialından tam istifadə edilmir, yerli inkişafın idarə edilməsini yaxşılaşdırmaq üçün əhəmiyyətli ehtiyatlar mövcuddur. Bir çox bələdiyyənin strateji planlaşdırma texnologiyaları yoxdur. Mövcud inkişaf plan və proqramlarında hədəflər çox vaxt yerli əhalinin real ehtiyaclarına cavab vermir. Yerli təşkilatlar tərəfindən hazırlanmış ayrıca inkişaf planları və proqramlarında yaxşı inkişaf etmiş bir icra mexanizmi yoxdur, bu da hədəflər sistemindəki uyğunsuzluqlara və inkişafın idarə edilməsi prosesi üçün çatışmazlıqlara səbəb olur. Bələdiyyələrin sayında əhəmiyyətli bir artım ilə yerli vergi və rüsumların azaldılması və yerli büdcələrin gəlirlərinin azaldılması, öz inkişaf potensialından səmərəli istifadə problemi xüsusilə aktuallaşır. Bununla əlaqədar olaraq, yerli idarəetmə orqanlarına bələdiyyənin inkişafını təmin edən idarəetmə fəaliyyətlərinin səmərəliliyinin özünü monitorinqi üçün vasitələr lazımdır.

Azərbaycandakı ictimai, siyasi və iqtisadi sahələrdə əsaslı dəyişikliklər innovativ fəaliyyətin intensivləşməsinə və ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının idarə edilməsinin qeyri-ənənəvi yollarını axtarmağı zəruri edir.

Yerli idarəetmə sisteminin sosial və iqtisadi proseslərin daha yaxından əlaqələndirilməsini, onların kompleks həllini və nəticədə bələdiyyələrin fəaliyyətində innovativ idarəetmə vasitələrinin istifadəsini tələb edən innovasiya amili yerli idarəetmə səviyyəsində mühüm rol oynayır.

Açar sözləri: idarəetmədə, inkişaf, innovativ

**Asudə Vaxtın Səmərəli Təşkilinin Azərbaycan Gəncliyinə Təsirinin
Təhlili Və Qiymətləndirilməsi
Cəmil Hacıyev**

Xülasə

Ölkənin dinamik inkişafı daimi gənclərlə bağlı olmuşdur ki, bu da ilk növbədə, gənclərin ictimai həyatın bütün sahələrində fəal olmasıdır. Ölkəmizin hazırkı inkişafı dövründə Azərbaycan gəncləri ölkə iqtisadiyyatının bütün sektorlarında, o cümlədən turizm sektorunda və dövlət strukturlarında çalışaraq öz gücülərini əsirgəmirlər, gənclər dövlətin qayğısını daim öz üzərində hiss edirlər. Turizm potensialın istifadə baxımından səyahət edənlərin əksər hissəsi gənclərdir və Sosial Mediadən istifadə edənlərin də böyük əksəriyyəti məhz gənc yaşda olan insanlardır. Çox zaman gənclər öz aralarında qrup halında səyahət edən zaman internet resurslarından, sosial şəbəkələrdən istifadə edir. Boş vaxtların düzgün təşkil edilməsi gənclərin fiziki, psixoloji, həmçinin şəxsi keyfiyyətlərinin formalaşmasına, bu keyfiyyətlərin inkişaf etməsinə yardım edir, həmçinin gənclərdə təhsilə, biliyə həvəs yaradır. Hər bir gəncin bir şəxsiyyət olaraq formalaşmasında vacib rol oynayan boş vaxtların düzgün təşkil edilməsində valideynlərin və müəllimlərin rolu da əvəz olunmazdır. Gəncin nəyə marağı olduğunu öyrənməli və onun həmin sahədə irəliləməsi üçün dəstək göstərmələri vacibdir. Gənclərə boş vaxtlarının səmərəli təşkil etməyə yönəltməklə biz onları sabaha, gələcəyə hazırlayırıq, onlarda əsl mənəvi xarakterin, həmçinin gənclərin həyat yolunun formalaşmasına da yardım edirik. Gənclərin asudə vaxtının düzgün istiqamətləndirdiyi və turizm sferasında islahatların həyata keçirilməsi vəziyyətində ölkənin birbaşa həyat səviyyəsinin yüksəlməsinə, xaricdə tanınmasına, iqtisadiyyatın inkişafına, əsaslı şəkildə təsiri olacaqdır. Neft təməlinə olan iqtisadiyyatın qeyri-neft təməlli iqtisadiyyata keçirilməsində əsas addımların məhz asudə turizm xidmətlərinin inkişafından irəli gəldiyini dərk etmək millətin əsas məqsədi olmalıdır. Asudə vaxtın səmərəli təşkili və turizm siyasəti arasında tarazlıq mövcuddurki, bu da gənc kadrlardan səmərəli istifadə olunmasına yönəldilmişdir.

Açar sözlər: Asudə Vaxt, Turizm, Gənclər

Tədiyyə Balansı və Xarici İqtisadi Əlaqələrin Diversifikasiyası

Teyyub Sadıxov

Xülasə

Müasir qlobal iqtisadi sistemdə Tədiyyə balansını həm xarici iqtisadi əlaqələrin xarakterizə olunması həm də milli iqtisadi sistemin inkişaf istiqamətlərinin müəyyən olunması nöqtəyi nəzərindən kifayət qədər önəmli rola malikdir. Tədiyyə balansını ölkələrarası iqtisadi əlaqələr, onların dəyişilməsi, inkişafı eləcə də Dünya iqtisadi sisteminin öyrənilməsi və makroiqtisadi siyasətin formalaşdırılması və struktur olaraq düzgün qurulması nisbətindən olduqca vacibdir. Qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmizin iqtisadi inkişaf tempini və gələcək inkişaf istiqamətlərini, xarici iqtisadi əlaqələrin ölkə iqtisadiyyatına təsirini, eləcə də ölkənin makroiqtisadi strukturu öyrənilməsi fonunda xarici ticarət əlaqələrinin tədqiqini və araşdırılmasını həyata keçirmək üçün ən səmərəli yol Tədiyyə balansının öyrənilməsidir. Qeyd edək ki, ötən əsrdə termin olaraq yaranan və iqtisad elminə daxil olan Tədiyyə balansının əhəmiyyəti onun ölkənin digər ölkələr ilə cari il ərzində apardığı iqtisadi əməliyyatların ümumi məcmusunu ifadə etməsi ilə birbaşa bağlıdır. Yəni hər hansı bir ölkənin balans göstəriciləri vasitəsi ilə biz bu ölkənin iqtisadi modeli, ixrac və idxal əməliyyatları ixracda və idxalda hansı malların üstünlük təşkil etdiyini, eləcə də müvafiq ölkənin maliyyə əməliyyatları, kapital axınları haqqında detallı məlumat əldə edə bilərik. Xüsusi ilə beynəlxalq investisiya axınlarının aktual olduğu dünya iqtisadi sistemində tədiyyə balansını və onun göstəriciləri kifayət qədər önəmlidir. Balans göstəriciləri hansı iqtisadiyyatların daha güvənilir olduğunu və makroiqtisadiyyatın hansı sahələrinin daha çox yüksək inkişaf etdiyini müəyyənləşdirməyə imkan verir. Cari il üçün balans göstəriciləri vasitəsi ilə növbəti il üçün iqtisadi proqnozlaşdırmanı tərtib etmək və iqtisadi böyümə yoxsa geriləmənin olacağını müəyyənləşdirmək də həmçinin mümkündür.

Açar sözlər: Tədiyyə balansını, Cari balans, Xarici İqtisadi Əlaqələr.

Mechanism of Management of Foreign Economic Activity of Industrial Enterprises

Hakim Salmanov

Summary

Under the influence of transformational changes in the economy, processes of conducting foreign economic activity on industrial enterprises of Ukraine are gradually becoming more complicated. The formation of a management mechanism and the determination of methods aimed at improving the efficiency of the organization of exportimport activity will update the choice of this topic of scientific research. In article key problems of formation control system foreign trade activities of enterprises, the main administrative objectives of department foreign trade activities are updated and the foreign trade activities key functions which have are defined to be carried out at the industrial enterprises.

It is constructed the organizational and economic mechanism of management and are given scheme of organization foreign economic activity in industrial enterprise in which such functional features as were marked out: Marketing, logistic, tax planning. Major factors of influence on development industrial enterprises are noted, namely: The international dumping, aggressive tax planning of competitors, a condition of aggression environment, sales markets, protection of investors in partner country and stability of a political situation. The complex of measures aimed at stimulating foreign economic relations at industrial enterprises is taken into account. The importance of financial management and tax planning, which are key in the mechanism of management of foreign economic activity of an industrial enterprise, are highlighted. The result from the implementation of foreign economic activity is largely dependent on the introduction of the above stages of the proposed management mechanism.

Keywords: management, economic activity, enterprises, industrial, economic relations

Опыт Развитых Стран В Производстве Мебели Гюльзар Наджафова

Аннотация

Мебельная промышленность является также одной из наиболее быстро растущих под-отраслей легкой промышленности. Сосредоточена она преимущественно в развитых странах, хотя в последние десятилетия начался процесс распространения мебельного производства в развивающихся странах. Процесс перехода идет по трем направлениям: во-первых, на мировой рынок начинает выходить традиционное для развивающихся стран производство легкой плетеной переносной мебели. Во-вторых, организуется производство особо дорогой резной мебели, требующей очень дешевого ручного труда и дефицитной тропической древесины, в странах, где существуют давние традиции кустарно-художественной промышленности, как, например, в Египте и Индии. И в-третьих, ареал производства стандартной мебели, работающий на огромный новый рынок Японии, представлен прежде всего Гонконгом.

Стоит признать, на современном мебельном рынке до сих пор работает ряд фирм, полагающихся только на продукцию, не учитывающих потребительские предпочтения и их изменение с течением времени. Данные организации при ответе на вопрос об ассортиментном перечне выпускаемой мебели, ее дизайне, технической оснащенности и цене ориентируются на уже существующие и продаваемые на рынке модели мебели; деятельность иностранных мебельных фирм, но оптимальным и рациональным является изучение потребительских предпочтений посредством проведения маркетинговых исследований. Страны-члены ЕС производят 28% мебели, продаваемой по всему миру, что составляет 84 млрд. евро, на которых занято около 1 млн. европейских рабочих. По данным Центра международной торговли, экспорт мебели по всему миру составил 160,8 млрд долларов, что на 7,6% больше, чем годом ранее.

Другим важным моментом в мировом экспорте мебели является растущая экспортная стоимость, реализованная Мексикой, Вьетнамом и Малайзией.

Ключевые слова: Производство мебели. Методы и факторы производства. Продажа производственных товаров.

Müəssisədə Kadr İdarəetmə Strategiyasının Həyata Keçirilməsinin Əsasları

Gülnarə Ağayeva

Xülasə

Məqalədə müasir bir müəssisə üçün kadr idarəetmə strategiyasının hazırlanmasının metodoloji əsasları öyrənilmiş, kadr idarəetmə sistemlərinin səmərəliliyi nəzərə alınmış və rəqabət qabiliyyətinin təhlili aparılmışdır. Tədqiqatın əsas məqsədi strateji hədəflərə çatmaq və müəssisələrinin rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün insan resurslarının idarəetmə strategiyasının formalaşdırılmasına dair metodiki və elmi - praktik tövsiyələrin hazırlanmasıdır. Qarşıya qoyulan məqsədə nail olmaq üçün müəssisə üçün rəqabət üstünlüyünün yaradılmasında insan resurslarının idarəetməsinin rolunu müəyyənləşdirmək, insan resurslarının idarə edilməsi strategiyasının hazırlanması və həyata keçirilməsinə elmi yanaşmaların təhlili və sistemləşdirilməsi, müəssisələrin strateji kadr idarəetmə xüsusiyyətlərinin təhlili və kadr idarəetmə strategiyasının hazırlanmasında problemlərin müəyyənləşdirilməsi, insan resurslarının idarə edilməsi strategiyasının hazırlanmasında proses yanaşmasının xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi, əsas iş göstəriciləri metodundan istifadə etməklə işçilərin idarəetmə strategiyasının müəssisənin iş strategiyasına uyğunluğunun qiymətləndirilməsi, müəssisələr üçün kadr idarəetmə strategiyasının formalaşdırılması üçün təlimatların hazırlanması, müəssisələrdə kadr idarəetmə strategiyasının formalaşdırılması üçün təklif olunan metodologiyanın sınaqdan keçirilməsi, həyata keçirilməsinin nəticələrinə dair praktik tövsiyələrin hazırlanması kimi əsas vəzifələr müəyyən olunmuşdur.

Tədqiqatımızda araşdırılan mövzu strateji idarəetmə, internet resursları və tədris materialları ilə bağlı öyrənilmiş daxili və xarici iqtisadçıların işlərini əhatə etmişdir. İşçi potensialının inkişafı və səmərəli istifadəsi üçün şərait yaratmaqla rəqabət üstünlüklərinin genişləndirilməsinə yönəldildiyi üçün insan resurslarının idarəetmə strategiyasının hazırlanmasına metodologiya və yanaşmanın rəqabət mühitində uzunmüddətli inkişaf perspektivinə yönəlmiş hər hansı bir təşkilata tətbiq olunmasıdır.

Açar sözləri: Təşkilat, kadr idarəetmə, strategiya, insan resursları, rəqabət qabiliyyəti.

Müəssisələrdə Maliyyə Menecmentinin Tətbiqi Məsələləri

Babək Hacıyev

Xülasə

Müasir dövrdə maliyyə resurslarının yaxşı idarə olunması hər bir müəssisənin əsas məqsədlərindən biridir. Bu resursların bazar iqtisadiyatındakı mühüm roluna görə müstəqil bir idarəetmə bölməsi, yəni maliyyə menecmenti yaranmışdır. İndiki mövcud olan bazar şəraitində müstəqil iqtisadiyyatın mövcud olması və onların bir sıra səhm sahibi, borc alan və s. yanında daşdıqları cavabdehlik maliyyə idarəedilməsinin təşkili problemlərində xüsusi dərəcədə aktuallığa sahibdir. Müəssisələr cəmiyyətin ehtiyac duyduğu mal və ya xidməti istehsal etmək üçün istehsal faktorlarını birləşdirən iqtisadi amillərdir. Müəssisələr fəaliyyətlərini davam etdirmək üçün real aktivlərə və bu aktivlərə sahiblənmək üçün isə maliyyə mənbələrinə ehtiyacları olur ki, onları əldə etmək üçün sahibkarlıq müəssisələri bu aktivlərdən və onların fəaliyyətlərindən istifadə edən vaxt yaratdıqları nəğd vəsait qarşılığında əldə edirlər. Əvvəllər maliyyə menecerləri maliyyə mənbələri və şirkətin nəğd vəsaitlərlə maraqlı idilər, sonradan isə məsuliyyətləri daha da artdı və yalnız mənbələrə yox aktivlərə olan investisiya qərarlarına da maraqlı oldular, bununla da problemlər artmağa başladı. İndiki dövrdə isə ölkələrdə olan daxili və xarici faktorlar menecerlərin qərar almaqlarını daha da çətinləşdirir. Müəssisələrdə maliyyə təsirləri nəticəsində olan qərarlar, maliyyə menecmentinə aid edilir. Maliyyə qərarları nəticəsində əldə edilən uğurlar müəssisənin dəyərinə birbaşa təsir edəcəkdir. Müəssisələr mənbələrə əsasən, borc və ya şəxsi kapital hesabına layihələr planlayırlar və əldə olunan gəlirin bir hissəsini götürüb qalan hissəsini isə ortaqlar arasında bölüşdürürlər.

Açar sözlər: maliyyə menecmenti, maliyyə hesabatının təhlili

Vergi Rejimləri və Onların Tətbiqi Aytən Mustafalı

Xülasə

Yazdığımız bu məqalədə əsasən qeyd edə bilərik ki, vergi rejimlərinin vergilərin araşdırılması və müqayisəli təhlili geniş işıqlandırılmışdır. Buna görə vergini uyğunlaşdırmaq və yüksək və dayanıqlı iqtisadi artım templərinə nail olmaq, iqtisadiyyatın durğun sahələrini aradan qaldırmaq və sosial sahəni vergi funksiyalarından və əsaslarından nəzəri cəhətdən düzgün istifadə əsasında inkişaf etdirmək üçün təsirinə səmərəliliyini artırmaq üçün müasir şəraitə uyğun olan vergi rejimlərinin formalaşdırılması üsullarını tədqiq etmək lazımdır. Hazırda Azərbaycan yeni bir vergi sisteminin yaradılmasına yönəlmiş vergi islahatlarını başa çatdırmaqdadır, əsas məqsədləri bir tərəfdən iqtisadiyyatın səmərəliliyini artırmaq, digər tərəfdən vergi ədalətini təmin etməkdir. Bu problemləri həll etmək üçün, xüsusilə xammal axtarışı, kəşfiyyatı və istehsalına sərmayə qoyan məhsul paylaşma sazişləri əsasında kiçik müəssisələr, kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları, investorlar üçün xüsusi vergi rejimləri nəzərdə tutulur.

Vergi rejimlərinin sahibkarlıq subyektlərinin iqtisadi fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə və müvafiq olaraq sosial problemlərin həlli imkanlarına təsir dərəcəsi dövlətin verdiyi qərarlardan asılı olaraq dəyişir.

Məqaləni yazarkən, əsasən yerli və xarici müəlliflərin məqalələri, kitabları, elektron materiallarından istifadə edilmişdir. Bununla yanaşı, elmi iş prosesində vergitutma və sahibkarlığı tənzimləyən qanunvericilik və normativ aktlar, tədqiqat məsələlərinə dair nəşrlər, elmi konfransların materialları, ictimai müzakirələr, habelə vergi ilə bağlı ümumi və ixtisaslaşdırılmış ədəbiyyatlar ilə bağlı müvafiq məsələlər təhlil edilmişdir.

Qeyd etdiklərimizlə yanaşı, Tədqiqatın əsas məqsədi Azərbaycanda tətbiq olunan vergi rejimləri və onlardan istifadə mexanizmlərini müəyyənləşdirmək, Vergi rejimlərindən istifadənin beynəlxalq təcrübəsinin təhlil edilməsidir.

Açar sözləri: vergi, iqtisadiyyat, Azərbaycan vergi sistemi

Зарубежный Опыт Привлечения Инвестиций в Экономику **Айдан Велиева**

Аннотация

Обеспечение устойчивого экономического развития национальной экономики является важнейшей целью большинства стран. Экономика является важнейшей сферой создания рабочих мест, производству добавленной стоимости, улучшения качества жизни населения. Колоссальные перспективы развития открывает новая промышленная революция. Обеспечение устойчивого развития предприятий, отраслей промышленности не возможно представить без инвестиционной деятельности. В статье рассмотрен опыт западных стран в привлечении инвестиций в различные отрасли экономики. Дан анализ таких форм международного движения предпринимательского капитала, как прямые и портфельные инвестиции, их роль в создании и развитии новых направлений производственной деятельности. Рассмотрены основные исторические этапы развития инвестиционной деятельности, отмечена возрастающая конкуренция развивающихся стран за право получения указанных инвестиций. Приведён анализ развития прямых иностранных инвестиций за последние 20 лет, дана характеристика основных трендов их развития. Значительное внимание уделено исследованию развитию форм и динамики прямых иностранных инвестиций в развивающихся странах за рассматриваемый период. Исследована их роль как источника капитала, управленческих навыков, инноваций и технических знаний, важнейшего условия индустриализации и обеспечения устойчивого развития национальной экономики, особенно такой базовой отрасли как промышленность. Отмечена возрастающая роль промышленности, особенно её обрабатывающей части, как сферы экономической активности, где наиболее интенсивно создаются новые рабочие места, большая часть созданной стоимости, обеспечивается прирост доходов населения. Указана возрастающая роль прямых иностранных инвестиций в условиях растущего международного движения капиталов, углубляющейся либерализации и глобализации мировой экономики, возрастания количества различных международных интеграционных объединений.

Ключевые слова: промышленная революция; прямые иностранные инвестиции; либерализация и глобализация экономики.

Kiçik və Orta Sahibkarlığın İqtisadi Mahiyyəti **Təbriz İsazadə**

Xülasə

Sahibkarlıq işgüzar aktivliyin incəsənətidir və ona görə də incəsənətin digər növləri kimi o subyektiv mahiyyət daşıyır, real həyatda həmişə istehsal amillərinin yeni kombinasiyası formasında çıxış edir. Fəlsəfi nöqtəyi-nəzərdən sahibkarlığı işgüzar romantikanın forması, insan potensialının reallaşdırılması vasitəsi kimi səciyyələndirmək olar. Sahibkarların əsas xarakteristikasını istehsal vasitələri ilə gəlir əldə etmək aid edilir. İstehlakçıların əsas xarakteristikasını tələbatın ödənilməsi, muzzdlu işçilərin əsas xarakteristikasını şəxsi gəlir, dövlət strukturlarının əsas xarakteristikasını isə ümumdövlət programlarının həyata keçirilməsi təşkil edir. Sahibkarlıq fəaliyyətinin səmərəli təşkili bazar infrastrukturunun yaradılmasını nəzərdə tutur. İnfrastruktur bazar iqtisadiyyatının zəruri komponentlərindən biridir. Sahibkarlıq öz miqyasına əsasən kiçik, orta və iri sahibkarlığa bölünür. Bazar iqtisadiyyatına keçid dövrlərində, ölkəmizdə kiçik sahibkarlıq xalq təsərrüfatının təkmilləşməsinə, əhalinin məşğulluğunu, bütövlükdə iqtisadiyyatın inkişafını müəyyənləşdirən əsas iqtisadi amil olmaqdadır. Kiçik və orta sahibkarlar iqtisadi fəaliyyəti üzrə zəruri olan bütün ehtiyatları bir yerə toplayır. Həmin ehtiyatlara təbii, investisiya, eyni zamanda əmək resurslarını daxil etmək olar. Kiçik və orta sahibkarlar iqtisadi fəaliyyətin ən önəmli məsələləri üzrə qərarları qəbul edir.

Kiçik və orta sahibkarlıq nəzəriyyələrinin tədqiqi sahibkarlığın mahiyyətinin dərk edilməsinin əsasında mülkiyyət və təsərrüfatçılıq formalarının bölgüsü durduğu nəticəsinə gəlməyə imkan verir. Müasir şəraitdə bu bölgü, xüsusi ilə aktualdır. Deməli, mülkiyyətçinin və təsərrüfatçı sahibkarın funksiyalarının bölgüsü kiçik və orta sahibkarlıq üzrə inkişafın qanunauyğunluğunun xüsusiyyətidir. Bəzən kiçik və orta sahibkarlığın fəaliyyətini tənzimləyən normativ aktlarda “biznes” və “sahibkarlıq” anlayışlarının qarışıq salınmasına rast gəlinir. İqtisad elmi nöqtəyi-nəzərindən bu anlayışların fərqləndirilməsi zəruridir. Bizim fikrimizcə, biznes-bu, istehsalın və istehlakın bütün iştirakçıları arasındakı işgüzar münasibətlərdir.

Açar sözlər: iqtisadiyyat, kiçik və orta sahibkarlıq, inkişaf.

**Azərbaycanın Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə Əməkdaşlığının
Genişləndirilməsi İstiqamətləri
Məhbubə Tağısoy**

Xülasə

Məqalənin məqsədi Beynəlxalq Valyuta Fondunun xüsusiyyətlərini öyrənmək, İEOÖ-lə və eləcə də Azərbaycanla olan əlaqələrini təhlil etməkdir. Dünya ölkələri arasında iqtisadi, maliyyə və sosial münasibətlər inkişaf etməkdədir. Xüsusilə İkinci Dünya Müharibəsindən sonra dünyada bloklaşmalar ortaya çıxmış, beynəlxalq münasibətlər sürətlənmiş və beynəlxalq maliyyə təşkilatları qurulmağa başlamışdır. Bundan sonra inkişaf etməkdə olan ölkələrin inkişafının maliyyələşdirilməsini saxlaya bilmək üçün xarici borc və xarici yardım təşkilatları meydana çıxmışdır. BVF-nun mövcud olduğu illərdə onun fəaliyyət miqyası nisbətən genişlənmiş, funksiyaları kifayət qədər dəyişmişdir. Fond makroiqtisadi siyasətin istiqamətləndirilməsində aktiv iştirakçılardan biri olmuşdur. İqtisadi siyasətin ümumi məsələləri ilə məşğul olan funksional bölmələrin yenidən qurulmasına məruz qalmışdır. Belə ki, valyuta və ticarət münasibətləri şəbəsi dəyişdirilərək analitik şəbəyə çevrilmişdir. Analitik funksiyaları yerinə yetirən şəbə BVF-na üzv olan ölkələrin hazırda həyata keçirdiyi makroiqtisadi siyasət məsələlərinə diqqət yetirir. Təşkilati quruluşda regional bölmələr Afrika, Asiya və Sakit okean, Avropa (onlar ikidir), Orta Şərq və Qərb yarımkürəsi üzrə yaranmağa başladı. BVF müstəqil və şəxsi ekspertiza xidmətinə və həm də BVF-na həvalə edilmiş vəzifələri yerinə yetirmək üçün digər xidmətlərə malikdir. Azərbaycanın Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə əməkdaşlığı, onun iqtisadi nəticələri araşdırılır. Müəllif belə nəticəyə gəlir ki, Azərbaycanda davamlı iqtisadi inkişafa nail olmaq üçün Beynəlxalq Maliyyə İnstitutları ilə, o cümlədən Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə əməkdaşlığın genişlənməsinə ehtiyac vardır. Bu əməkdaşlığın əsas istiqamətləri qeyri-neft sektorunun inkişafına, xüsusilə kənd təsərrüfatının inkişafına yönəlməlidir.

Açar sözlər: Beynəlxalq, Maliyyə, Valyuta

**Shareholders Wealth Maximization:
Objective of Financial Management Revisited
Güllü Bayramova**

Abstract

Just a few years ago, only a limited circle of financial analysts and top managers of companies clearly imagined what “company value” is, how it is determined and how this category can be used to find optimal solutions for company management. However, the process of integrating our economy into the global market system not only takes place in the purely material sphere, but also affects the system of our corporate thinking, as a result of which an increasing number of companies are managed using cost estimates of the proposed development strategies. The main goal of financial management in this case is to maximize the welfare of the owners of the enterprise in the current and future period. This goal receives concrete expression in ensuring the maximization of the market value of the enterprise, which realizes the ultimate financial interests of its owners.

As the economic situation of our country stabilizes, the most important factor for the successful development of domestic companies in the long term is the presence of a fundamental goal of business development, corresponding to the changed situation and the construction of an effective management system aimed at achieving this goal.

The experience of developed countries shows that the only goal that ensures the long-term and sustainable prosperity of the company is to maximize the value of the company (i.e., the wealth of shareholders).

Keywords: shareholders, maximization, management, investment, market value

Azərbaycan Respublikasında Vergi Nəzarətinin Mövcud Vəziyyətinin Təhlili Və Qiymətləndirilməsi Rəşad Nəzərli

Xülasə

Azərbaycan iqtisadiyyatının vergi yığımları vasitəsilə tənzimlənmə sistemi, həmçinin vergi nəzarətinin təkmilləşdirilməsində aparılan əsaslı islahatların uğurla aparılması ölkə iqtisadiyyatının başlıca şərti kimi bu gün daha çox diqqət mərkəzindədir. Vergi sisteminin, o cümlədən vergi nəzarətinin modernləşmə prosesinin sürətləndirilməsi təkcə iqtisadi subyektlərdən vergi tutulma səviyyəsinin artması ilə deyil, həm də vergi sisteminin özünün idarə olunması səviyyəsi ilə ölçülür. Vergi nəzarəti səviyyəsinin yüksəldilməsi vicdanlı və nizam-intizamlı vergi ödəyiciləri üçün bərabər rəqabət rejiminin təmin olunması, onlara vergi yükünün ardıcıl olaraq aşağı salınması üçün də potensial ehtiyat mənbəyidir. Lakin bazar münasibətlərinə keçid dövrünün ötən mərhələsində respublikamızda vergi nəzarəti işinin təşkili və vergi yoxlamalarının həyata keçirilməsi prosesi ilə bağlı olaraq qanunvericilikdə pozulma hallarına rastlanması istisna deyildir. Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasında vergi nəzarətinin hazırkı vəziyyətini təhlil etmək, vergi nəzarətinin aparılması metodikasını, səyyar və kameral vergi yoxlaması qaydalarını tədqiq etmək, vergi nəzarəti sistemində olan çatışmazlıqları araşdırmaq və onun həlli üçün optimal variantları müəyyənləşdirərək qiymətləndirmə aparmaqdan ibarətdir. Məqalədə əldə edilən nəticələr vergi orqanlarının işinin modernləşdirilməsi mexanizmində vergi inzibatçılığı və vergi nəzarəti standartlarının tətbiqində, dövlət vergi inzibatçılığının fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsində və vergi nəzarəti mexanizmlərinin vergi daxilolmalarının artırılmasına təsirinin müəyyən edilməsində, vergilərin yığılmasının yüksəldilməsi üçün vergi nəzarətinin təkmilləşdirilməsində istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: Vergi, Nəzarət, Qiymətləndirilmə

Büdcə-Vergi Siyasətinin Həyata Keçirilməsinin Məqsəd və Vəzifələri **Fəridə Şixəliyeva**

Xülasə

Məqalədə büdcə-vergi siyasətinin həyata keçirilməsi, məqsəd və vəzifələri araşdırılmış və məqsədin reallaşdırılması üçün büdcə-vergi siyasətinin ümumi səciyyəsinin verilməsi, vergilər-büdcə gəlirlərinin əsas mənbəyi kimi təhlil edilməsi, birbaşa vergilər üzrə daxilolmaların təhlil edilməsi, dolayı vergilər üzrə daxilolmalarının təhlil edilməsi, büdcə gəlirlərinin artırılmasına vergi siyasətinin təsirinin gücləndirilməsi araşdırılmışdır, büdcə-vergi siyasətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri təhlil edilmişdir.

Ölkə iqtisadiyyatının sürətli şəkildə inkişafı, əsas məsələlərin müsbət formada həll edilməsi, əhəlinin yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılması, ölkənin müdafiə qabiliyyətinin yüksəldilməsi və başqa strateji məsələlərin müvəffəqiyyətlə həll olunması dövlət büdcəsinin ödəmə imkanlarından asılıdır. Ölkəmizin bazar iqtisadiyyatına keçid etdiyi dövrdə dövlət büdcəsinə daxil edilən vəsaitlərin əsasını fiziki və hüquqi şəxslərdən alınan vergi, yığım, rüsum və başqa məcburi şəkildə olan ödəmələr təşkil edir.

Dövlətin sosial-iqtisadi siyasətinin reallaşdırılması üzrə məsələlərin həll edilməsi birbaşa olaraq vergi daxilolmalarının həcmindən asılı formadadır. Bu cəhətdən vergitutma bazası, onun tərkib elementlərinin inkişaf meyillərinin təhlili, vergi daxilolmaları maliyyə orqanlarının başlıca vəzifəsidir.

Müasir şəraitdə büdcənin gəlir hissəsinin formalaşmasında vergilərin rolunun və vergilərin artırılması istiqamətləri tədqiqatçılar tərəfindən tədqiq edilmiş və edilməkdədir. Tədqiqatın obyektinə büdcənin gəlir hissəsinin formalaşmasında vergilərin rolu, predmeti isə büdcənin gəlir hissəsinin formalaşmasında vergilərin rolunun artırılması üçün görülən tədbirlərinin təşkilidir.

Açar sözləri: büdcə-vergi siyasəti, fiskal siyasət, gəlir, daxilolma, bazar iqtisadiyyatı

Milli İqtisadiyyatın Diversifikasiyası: Rusiya Və Hollandiya Təcrübəsi Və Onun Azərbaycan İqtisadiyyatına Tətbiqi İsmayıl Abışov

Xülasə

Sahə iqtisadiyyatının strukturunda diversifikasiyanın yeri müəssisənin ölçülərindən və tiplərindən asılı olaraq üfqi, şaquli və konqlomerat diversifikasiya növləri tətbiq edilir. Onlar fəaliyyət istiqamətinin tam şəkildə dəyişdirilməsi, iqtisadi cəhətdən əlverişli istehsal proseslərinin mənimsənilməsi, bazara, marketingə və texnologiyaya hədəflənən strategiyanın seçilməsinə və reallaşdırılmasına təminat yaradır. Diversifikasiyanın elementləri arasında sıx bağlantı vardır. Əsas etibarilə, bu əlaqə bilavasitə, üfqi və əks inteqrasiya şəraitində formalaşır. Həmin əlaqələrin əsasını müəssisənin fasiləsiz olaraq xammalla, yarım-fabrikatla və avadanlıqla təchizatı, satış kanalları, nəqliyyat sistemi, marketing fəaliyyəti, servis xidməti, maliyyə təminatı, elmi-tədqiqat və layihə konstruktor işləri, mövcud və rəqabətdə iştirak edən məhsullar və sairə təşkil edir. Ən yaxşı diversifikasiyanı təmin etməyə kömək edəcək 3 başlıca metod mövcuddur. Bunlar aşağıdakılardır:

- ✓ Sizin investisiya portfelinizin müxtəlif investisiya alətlərinə bölgüsü, məsələn nağd pul, səhm, istiqraz, paylı investisiya fondları, hətta daşınmaz əmlak.
- ✓ İntestisiya zamanı risk səviyyəsini məhdudlaşdırma bilmirsiniz. Əslində daha ağıllı olardı ki, müxtəlif risk səviyyələri olan investisiyaları seçəsiniz, bu, baş verə biləcək böyük itkilərin digər sahələrdə kompensasiya olunmasını təmin edir.
- ✓ Müxtəlif sektorlar (sahələr) üzrə qiymətli kağız alın. Bu sahə risklərinin ən az endirilməsinə şərait yaradacaq.

Bu metodikanın mahiyyəti sübut edir ki, müxtəlif növ investisiya portfeli orta hesabla daha çox gəlir verir və daha az riskə malikdir. Əsas etibarilə, diversifikasiya portfeldə baş verə biləcək sistemli riskləri tənzimləməyə çalışır, belə ki, bəzi investisiyaların müsbət göstəriciləri, digərləriylə əlaqəli neqativ halları neytrallaşdırmağa imkan yaradır. Bununla da, diversifikasiyanın faydaları yalnız o zaman effektiv olur ki, portfeldəki qiymətli kağızlar yalnız bir sahəyə aid olmasın.

Açar sözlər: iqtisadiyyatın diversifikasiyası, milli iqtisadiyyat, resurs lənəti

Cəmiyyətin İqtisadi Sistemindəki Vergilərə Təsiri

Anar Həmzəyev

Xülasə

Son on ildə Azərbaycan Respublikasının dövlətçiliyinin bütün sahələrində həyata keçirilən əsaslı dəyişikliklər iqtisadi islahatların müxtəlif konsepsiyalarını qəbul etdi, məqsədləri təşkilati və struktur dəyişikliklərinə və iqtisadi bərpaya endirildi. Eyni zamanda, islahatlarda xüsusi yer vergi və dövlətlərarası münasibətlərə verildi. Bu maraq ilk növbədə obyektiv şəkildə qurulmuş tarixi keçmişə bağlı idi.

Vergilər dövlətin mövcudluğunun vacib şərtidir. İqtisadiyyatın bir çox istiqamətlərini müəyyənləşdirir və bir ölkənin, bölgənin və ya konkret bir şəhərin rifahı, onlardan neçəsinin toplanacağına bağlıdır. Qlobal böhran şəraitində vergilər Azərbaycan Respublikasının iqtisadi vəziyyətinin möhkəmlənməsində mühüm rol oynamışdır. Vergilər, dövlətin bazar iqtisadiyyatına təsir etdiyi iqtisadi qollar arasında mühüm rol oynayır.

Vergi sistemində aparılan islahatlarla birlikdə sosial-iqtisadi əlaqələrin müasir inkişafı vergi daxilolmalarının artmasını, vergi uçotunun sadələşdirilməsini, bütövlükdə vergi sisteminin sabitliyini və səmərəliliyini tələb edir. Dövlətin əsas problemlərindən biri, bütün səviyyələrdə büdcələrə və büdcədən kənar fondlara qanunla müəyyən edilmiş vergilərin, rüsumların və digər ödənişlərin daxil olmasını təmin etməkdir. Vergi inzibatçılığı vergi sisteminin və dövlət iqtisadiyyatının səmərəli fəaliyyətinin əsas elementlərindən biridir. Vergi sisteminin effektivliyi, vergi ödəmək və səfərbərlik xərclərini və ödəmə öhdəliyini minimuma endirmək məqsədi ilə gəlir mənbələrinin müəyyənləşdirilməsinin tamlığı ilə əlaqədardır. Hər hansı bir vergi sistemini qiymətləndirərkən, bunun iqtisadiyyatın vəziyyəti ilə sıx əlaqəli mürəkkəb bir təkamül sosial hadisəsi olduğuna əsaslanmaq lazımdır. Vergi sisteminin vəzifələri ona qoyulmuş siyasi, iqtisadi və sosial tələbləri nəzərə alaraq dəyişir.

Açar sözlər: vergi, siyasət, büdcə

The Global Indebtedness and Financial Policies of Developed Countries.

Nurana Musayeva

Abstract

An economic crisis is any of a extensive range of situations in which some monetary assets abruptly lose a massive section of their nominal value. In 19th and early 20th centuries, many financial crises were happening which is related with banking panics and recessions encounter these panics. Other situations that are related with financial crisis which are the stock market crashes, bubble economics, currency crisis, sovereign part of the big economic crisis. Nowadays the global financial crisis is more relevant, critical and modern topics for all economists. All countries' economists, financiers and other persons do research about this topic. They try to solve challenges of global financial crisis because in money market, banking system and others economic systems shadow economy is existing easily and spreading all other sectors. At the results global economic system is going down.

This note provides an overview of the recent evolution of developing country debt indicators and analyses core challenges to debt sustainability in the context of interrelated systemic issues in the international economy, such as debt-driven global growth dynamics and continued international financial integration. Further, it discusses a range of policy options to mitigate growing debt vulnerabilities in developing economies, at international as well as national levels. These include debt crisis prevention and resolution, where current debt burdens have already become unsustainable. The discussion emphasizes the need for a holistic approach to policy responses at the global and domestic levels, as well as for a differentiated approach to developing countries at different stages of structural transformation.

Keywords: global indebtedness, crisis, developed countries, economic environment, financial policies.

Bərpa Olunan Enerji Sahəsində Tədqiqat Və İnkişaf Sektorunun Rolu Və İnvestisiya Qoyuluşlarının İqtisadi Əhəmiyyətinin Qiymətləndirilməsi

Elgün Almazov

Xülasə

Dördüncü sənaye inqilabının tətbiqi dövründə baş verən iqtisadi-texniki transformasiyanın astanasında olan dünya bu gün enerji təhlükəsizliyi və təminatı məsələsində yeni innovativ yollar və alternativlər axtarışındadır. Karbohidrogen resursların fosil əsaslı olduğundan tükənmə məsələsi, karbon emissiyasının artması, dünya neft bazarındaki qiymətlərdə dalğalanmalar və ucuz enerji təchizatı məsələsi həm investorların və enerji oyunçularının həm də milli iqtisadiyyatların bərpaolunan təmiz enerji mənbələrinə olan diqqətini artırmışdır. Məhz bu səbəbdən təmiz enerji resurslarının potensialının öyrənilməsi üçün müxtəlif elmi institutlarda və beyin mərkəzlərində tədqiqatlar aparılmış və bu yeni alternativ enerji sektorundakı araşdırmalara investisiyalar və qrantlar yönəldilmişdir. Müasir dövrdə bəzi milli iqtisadiyyatlar və nəhəng milli enerji korporasiyaları öz enerji portfellerində ənənəvi olmayan enerji mənbələrinin istifadəsində ETT nin tətbiqi ilə layihə sferasından əməliyyat sferasına keçidi həyata keçirə bilmişdirlər və bu prosesdə tədqiqat və inkişafın rolu danılmazdır. Bərpaolunan enerji resurslarının potensialı, bu mənbələrin iqtisadi-sosial təhlili və bu resursların gələcəkdə karbohidrogen mənbələrin başlıca əvəzləyicisi kimi rolu barədə məqalələr və araşdırma işləri aparılmışdır. Bu tədqiqat işində isə təmiz enerji mənbələri sektorunda tədqiqat və inkişaf sahəsində texniki və maliyyə dəstəyi proseslərinin iqtisadi faydaları və imkanları qiymətləndiriləcəkdir. Müqayisəli təhlil metodu vasitəsilə real təcrübələr əsasında case study və eləcə də statistik deskriptiv və reqressiya analizi yönündən araşdırma və tədqiqatın bərpaolunan enerjinin potensialının artırılması baxımından iqtisadi rolu analiz ediləcəkdir. Tədqiqatın elmi əhəmiyyəti və nəticəsi texniki beyin mərkəzlərinin təmiz enerji sektorunda yeni innovativ üsullar ortaya qoyması və kapital cəlb olunması baxımından çox önəmlidir.

Açar sözlər: Alternativ Enerji, Bərpaolunan Enerji, Tədqiqat və İnkişaf (R&D) , İnvestisiya.

Yenilikçi İqtisadiyyatın Heyətlə Təmin Olunması Strategiyasına Yeni Yanaşmalar Səadət Ağayeva

Xülasə

Heyətin idarə olunması iqtisadiyyatın, ən əsas isə idarəetmənin müasir sahələrindən biridir. Daha dəqiq izah etməli olsaq, işçi heyətin, işçilərin idarə edilməsi, işçi və işə gətirən arasında əmək münasibətləri yaranan andan başlayaraq yaranmışdır. Belə ki, işçi üzərində hər zaman rəhbər nəzarəti olmuşdur. Ancaq, işçi üzərində rəhbər nəzarəti zaman keçdikcə daha da inkişaf etmiş, müasir dövərə uyğun olaraq, daha insana yönümlü olmuşdur.

İşçi heyətin idarə edilməsi sahəsi müəssisənin daxilində mövcud olan işçi-işə gətirən münasibətlərini əhatə edən kifayət qədər geniş bir sahədir. Burada insan faktoru, müəssisənin qarşısına qoyduğu məqsədinə çatması üçün istifadə edilə biləcəyi ən mühüm resurslardan biri hesab olunur. Təşkilatdan-təşkilata insan resurslarının idarə edilməsi məqsədlərinin sayında təbii ki, müəyyən fərqliliklərmeydana gələ bilər.

İnsan resurslarının, heyətin idarə edilməsi müəssisə üçün təkcə işçi seçimi funksiyası daşımamış, həmçinin müəssisə üçün əhəmiyyətli, mühüm bir struktura çevrilmişdir. İnsan resurslarının idarə olunmasından əvvəl fəaliyyət göstərən kadr menecmenti, yalnız təşkilat, müəssisə üçün işçi seçimi və işçilərin rəsmi fəaliyyət və prosedurlarının həyata keçirilməsi funksiyasını daşımışdır. Müasir dövrdə isə insan resurslarının idarə olunması bu funksiya və proseslərin daha da önünə keçmiş, işçi seçimindən tutmuş işçilərə aid hər bir fəaliyyəti həyata keçirmişdir. Buna görə də, insan resurslarının idarə olunması şirkət və mütəxəssislər üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Qeyd olunduğu kimi, işçi heyətin, insan resurslarının idarə edilməsi müəssisənin fəaliyyətinin uğurlu nəticələri, gələcəyi üçün mühüm amildir. Bu səbəbdən də, menecerlərin işi, vəzifəsi bir qədər ürəkkəb hesab oluna bilər. Onların üzərinə ağır, məsuliyyətli və gərgin öhdəlik düşür. Biz öz tədqiqatımızla bu ağır və məsuliyyətli peşədə menecerlərin nələri edib, nələri edə bilməyəcəyini, nələri etməli və nələri etməməli olduqlarını araşdıracayıq. Burada ən vacib məqsəd, insan resurslarının idarə edilməsində uğurlu nəticələr əldə edə bilmək üçün nələrin lazım olduğunu araşdırmaq, əldə edilən nəticələrə görə lazımı təkliflər irəli sürməkdir.

Açar sözlər: İdarə etmə, insan resurslarının idarə edilməsi, insan faktoru, işçi seçimi

**Azərbaycanda Rabitə Xidmətlərinin Təhlili Və
Qonşu Ölkələrlə Müqayisəsi**
Albina Həşimova

Xülasə

Rabitə, iqtisadiyyatın mühüm sektorlarından biri kimi, bütün dövlət və təsərrüfat orqanlarının fəaliyyətinə və uzlaşdırılmış şəkildə çalışmasına xidmət edir. Bu, ən gəlirli və dinamik inkişaf edən bazarlarından biridir. Həmçinin, o, iqtisadi inkişafın ən mühüm elementi olaraq, Azərbaycan Respublikasının dünya iqtisadi və informasiya məkanına daxil olmasının əsasını təşkil edir. İstehsalın strukturu və məshtablarında qlobal dəyişikliklər, Elmi Texniki Tərəqqinin sürətlənməsi, cəmiyyətin işgüzar fəallığının artması, əhalinin təhsil və mədəni səviyyəsinin yüksəlməsi, milli və beynəlxalq səviyyələrdə rabitə əlaqələrinin genişlənməsi nəticəsində rabitə sahəsinin əhəmiyyəti xeyli artır.

Məqalənin məqsədi Azərbaycanda İKT sahəsinin, xüsusilə də rabitə sektorunun inkişaf səviyyəsinin tədqiq edilməsidir. Bununla bağlı Azərbaycanda sabit (stasionar) və mobil telefon rabitəsi, genişzolaqlı internet xidmətlərinin qiymətlərinin mövcud vəziyyəti üzrə qonşu dövlətlərlə müqayisəli təhlil aparılmış, problemlər aşkar edilmiş, müəyyən nəticələr əldə edilmişdir. Məqalədə tədqiqat üsulu kimi müqayisəli və statistik təhlil, sistemli yanaşma metodlarından istifadə olunmuşdur.

Açar sözlər: İKT, qiymət, tarif, sabit və mobil telefon rabitəsi, genişzolaqlı internet, xidmət, operator.

**İşsizlik səviyyəsinin azaldılması ilə qeyri-rəsmi məşğulluğun
qarşının alınması zəruriliyi**
Yeganə Əsgərli

Xülasə

Müasir dövrdə ən mühüm problemlərdən biri ölkədəki qeyri-rəsmi məşğulluğun azaldılmasının təmin edilməsidir. Buna təsir edən əsas amil kimi işsizliyin minimumlaşdırılması ilə nail olmaq olar. İşsizlik səviyyəsinin azaldılması ilə əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi düz mütənasib olduğundan, məşğulluq səviyyəsi tənzimlənmiş olur. Buna baxmayaraq ölkədə maddi və qeyri – maddi istehsal sferalarında əhalinin məşğulluq səviyyəsinin artım səviyyəsilə razılaşmaq olmaz. Bütün sahələr üzrə işləyənlərin yaş və cins tərkibinin balansının təmin edilməsi, gənc nəslin işlə təmin edilməsi prosesinin intensivləşməsi, təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsi, mədəni – texniki səviyyənin yüksəldilməsi, rifah halının yaxşılaşdırılması bir mənalıdır. Ümumilikdə, əhalinin ümumi sayı, onun yaş və cins tərkibi ilə maddi və qeyri – maddi istehsal sferasında məşğul olanların sayı və keyfiyyəti arasında optimal balanslılıq mövcuddur. Bu sahədə dövlətin tənzimləmə sistemi prosesi daha da keyfiyyətli edir, mövcud qanunveriliyin bu prosesi dəstəkləməsi də mövzunu daha da əhəmiyyətli edən məsələlərdən biridir.

Açar sözlər: İşsizlik, məşğulluq, rifah səviyyəsi, qeyri – maddi istehsal

**Bireylerin Finansal Kararlarının Davranışsal Finans Yaklaşımı
İle Analizi
Nihal Mirzeliyev**

Özet

Finans teorilerinin çoğunda aynı zamanda ekonomide insan davranışlarının rasyonel olduğunu aynı zamanda karar verme süreçlerinde herhangi bir kararı almak için gereken tüm bilgilere vakıf oldukları söylenilmektedir. Fakat bu durumu günümüzde incelediğimiz zaman, “Geleneksel Finans Teorilerinin” gerçeğe uygun sonuçlar vermediği ve bireylerin rasyonel olmayan davranışlarını göz önüne alarak hareket ettiklerini ortaya koyan “Davranışsal Finans Teorisi” ortaya çıkmıştır. Bazen psikolojik ve kişilikten kaynaklanan unsurlar, bazen de bireyin etkileşimde bulunduğu sosyal faktörler bireylerin yatırım kararları üzerinde etkili olabilmektedir. Davranışsal Finans insanların rasyonel olmayan davranış şekillerini aynı zamanda herhangi bir karar verirken nasıl düşündüklerini ve neler hissettiklerini açıklamak için ortaya çıkmıştır. Bireylerin sigorta satın alma kararlarını inceleyen ve değerlendiren bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların psikolojik ön yargıların etkisinde kaldıkları ve bu nedenle rasyonel davranmadıkları tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucu bu alanda yapılmış benzer çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Geleneksel Finans, Davranışsal Finans, Risk Kavramı, Sigorta kavramı, Yatırımcı Davranışları, Finans Teorileri .

Методика анализа экспортных операций предприятий Фарид Новрузов

Резюме

В статье рассматривается анализ внешнеэкономической деятельности, а также учет внешнеэкономической деятельности. Анализ внешнеэкономической деятельности предприятия влияет на внешнеторговые операции и финансово-экономические показатели, которые в свою очередь влияют на перспективы их развития. В статье описаны современные методы анализа внешнеэкономической деятельности в условиях экспорта. Анализ позволяет судить об эффективности и надежности внешнеэкономической деятельности. При анализе выявляются факторы, влияющие на возможность дальнейшего функционирования предприятий.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспорт, экспортный потенциал.

Проблемы Повышения Конкурентоспособности Национальных Коммерческих Банков

Егяна Велиева

Резюме

В данной статье раскрывается суть понятия «конкурентоспособность банка», подчеркивается необходимость повышения конкурентоспособности не только самих банков, но и услуг и продуктов, предоставляемых ими, отмечается, что коммерческие банки, в капитале которых участвуют государство или государственные компании, являются наиболее конкурентоспособными, так как при наступлении экономического спада государство сможет оказать должную поддержку. В статье отмечается, что с целью повышения конкурентоспособности банков необходимо внедрение инновационных банковских технологий, среди которых можно выделить технические, организационные и социальные инновации. С другой стороны, подчеркивается необходимость не только повышения качества предоставляемых банковских услуг и продуктов, но и развития взаимоотношений с уже существующими и потенциальными бизнес-клиентами, способности заинтересовать клиента в совершении сделки. Отмечается наличие узкого ассортимента продуктов и рисков, что делает национальные коммерческие банки недостаточно конкурентоспособными. Выделяются две разновидности термина «конкурентоспособность банка» – национальная и международная. Конкурентоспособность коммерческих банков на международной арене связывается с их рейтингом со стороны рейтинговых агентств. Приведены результаты оценок ведущих коммерческих банков страны согласно таким международным рейтинговым агентствам как Moody's и Fitch Ratings, которые в ходе своей оценки используют системный подход, а он направлен на оценку платежеспособности и кредитоспособности банка на микро- и мезоуровне, а также финансовой устойчивости. Подчеркивается значимость экономических и потребительских критериев конкурентоспособности банка. Приводится необходимость создания единой эффективной системы менеджмента и стратегического планирования инновационной деятельности для увеличения уровня гибкости и адаптивности бизнеса. Делаются выводы и рекомендации, с помощью которых предполагается осуществить выход национальной банковской системы на более качественный уровень в повышении конкурентоспособности и повысить значимость банковских учреждений страны на мировом финансово-кредитном рынке.

Ключевые слова: конкурентоспособность банков, банковская система, коммерческие банки, банковские нововведения.

**Əmək münasibətlərinin güzəştlər mexanizmi vasitəsilə
tənzimlənməsinin milli iqtisadiyyata təsiri**

Həmid Həmidov

Əhəd Quluzadə

Xülasə

Məqalə əmək münasibətlərinin güzəştlər mexanizmi vasitəsilə tənzimlənməsinə və bunun milli iqtisadiyyata nə dərəcədə təsir etdiyinə aiddir. Bildiyimiz kimi iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi və qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi istiqamətində dövlət tərəfindən bir sıra silsiləvi tədbirlər həyata keçirilir. Bu tədbirlərdən biri isə 2019-cu ildə vergi və sosial sığorta qanunvericiliyinə edilmiş əhəmiyyətli dəyişikliklər oldu. Belə ki, qeyri-neft qaz və qeyri-dövlət sektorunda çalışanlar üçün 8000 manatadək əmək haqqı alan işçilər üçün gəlir vergisi ləğv edildi və 8000 manatdan yuxarı hissənin isə 14%-i vergiyə cəlb olundu. Sosial sığorta yükü işəgötürən və işçi arasında balanslı şəkildə bölüşdürüldü ki, nəticədə hər iki tərəf üçün də müsbət bir hal qeydə alındı. Belə ki, əvvəl işçi dövlət büdcəsinə 14 % gəlir vergisi, 3 % pensiya fondu və 0.5 % işsizlikdən sığorta fonduna ödəmələr edirdisə indiki halda əmək haqqısının 200 manatadək olan hissəsinin 3 %-i, 200 manatdan yuxarı hissəsinin isə 10 %-i miqdarında pensiya fonduna ödəmələr, 0.5 % işsizlikdən sığorta haqqı ödəyəcəkdir. İşəgötürən isə əvvəl işçi üçün əmək haqqı fondundan 22 % sosial sığorta ödəməsi və 0.5 % işsizlikdən sığorta haqqı ödəyirdisə, indi əmək haqqının 200 manatadək olan hissəsinin 22%-i, 200 manatdan yuxarı hissənin 15%-i miqdarında sosial sığorta ödəməsi, 0.5 % işsizlikdən sığorta fonduna ödəmələr edəcəkdir ki, bu da əvvəlki dövrə nisbətən xeyli azdır. Xüsusilə özəl sektora aid olan bu güzəştlər qeyri-neft sektorunun əvvəlki dövrlərə nisbətən inkişafına təkan vermişdir.

Miqrasiya və onun yaratdığı sosial-iqtisadi problemlər **Tərlan Qəhrəmanova**

Xülasə

Məqalə miqrasiya prosesindən və onun iqtisadiyyata və insanların sosial həyatına olan təsirlərindən bəhs edir. Eyni zamanda, məqalə qlobal miqrasiya proseslərinin istiqamətləri barədə məlumat verir.

Araşdırma göstərir ki, miqrasiyanın müsbət təərəfləri olduğu halda, onun mənfi təərəflərindən qaçmaq mümkünsüzdür. Məqalədə məhz miqrasiyanın ölkələr üçün yaratdığı sosial-iqtisadi problemlər ətrafı izah olunur.

Növbəti abzaslarda isə bu problemlərin nədən irəli gəlmiş şərhlərinə baxılır. Həmçinin ən çox miqrantların üz tutduğu regionlar, ölkələr və həmin məknalarda miqrantlarla bağlı statistik məlumatlar öz əksini tapıb.

Açar sözlər: miqrasiya, miqrasiyanın səbəbləri, sosial-iqtisadi problemlər

Dini və Etnik Faktorların Beynəlxalq Ticarətə Təsiri

Elpərəs Sayadov

Xülasə

Müasir cəmiyyət beynəlxalq kommunikasiya və ölkələr arasında qarşılıqlı ticarət əlaqələri olmadan təsəvvür edilə bilməz. Qarşılıqlı ticarətin şərtləri və imkanları həm ölkələrin məcmuəsində, həm də eyni dinamikada eyni ölkəyə münasibətdə fərqlilik və qeyri-bərabərlik ilə səciyyələnən ikitərəfli və ya çoxtərəfli sazişlərlə təmin olunur. Beynəlxalq ticarət müəyyən dərəcədə öz maddi maraqlarını həyata keçirən iri transmilli korporasiyaların təsiri altındadır və bütövlükdə bir çox fərqli amillərin ticarət əlaqələrinin iştirakçılarına əhəmiyyətli təsiri vardır.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi beynəlxalq ticarətə çoxlu sayda amillərin təsiri vardır. Bu bölmədə sosial-mədəni amillərin növləri olan dini və etnik amillərin təsiri araşdırılacaqdır.

Açar sözlər: dini faktorlar, etnik faktorlar, beynəlxalq ticarət

**Milli Hesablar Sistemi statistik təhlil və
proqnozlaşdırmanın konseptual əsasıdır
Nərmin Əzizova**

Xülasə

Milli Hesabdarlıq təkrar istehsal prosesinin müxtəlif mərhələləri arasındakı qarşılıqlı əlaqələri, iqtisadiyyatın strukturunu, vəziyyətini və dinamikasının təhlili üçün vacib olan əsas makroiqtisadi göstəriciləri müəyyən etməyə imkan verən iqtisadi proseslərin müxtəlif aspektləri haqqındakı informasiyanın nizama salınmasının və sistemləşdirilməsinin xüsusi forması hesab edilir. Bu nizama salma iqtisadi istehsalın sərhəddini, sərvət və gəlir göstəricilərinin mahiyyətini, axın və ehtiyatların qiymətləndirilməsi prinsiplərini, iqtisadi əməliyyatların, aktiv və öhdəliklərin qarşılıqlı əlaqədə olan təsnifatlaşdırma sistemini və göstəricilərin qiymətləndirilməsi metodlarını xarakterizə edən bir sıra konsepsiya və müddəalara əsaslanmışdır.

İqtisadi proseslərin müxtəlif aspektlərini xarakterizə edən göstəricilərin uzlaşdırılmasına müvafiq təsnifatların və qaydaların (məsələn, əmanətin müəyyən olunması müxtəlif növ aktivlərin əldə edilməsi xərclərinin müəyyən edilməsi ilə, kreditləşdirmə göstəricilərinin müəyyənləşdirilməsi maliyyə aktiv və öhdəliklərinin müəyyənləşdirilməsi ilə uzlaşdırılmalıdır) harmonizasiyası yolu ilə olur.

Açar sözlər: ÜDM, MHS, statistik təhlil

**Vergi Güzəştləri və Büdcənin Vergi Xərcləri Arasında Qarşılıqlı
Funksional Asılılığın Təmin Edilməsi Zəruriliyi**
Cavid Məmmədov

Xülasə

Məqalə vergi güzəştləri ilə büdcənin vergi xərcləri arasındakı qarşılıqlı funksional asılılığın təmin edilməsi vacibliyinin əsaslandırılmasına həsr olunmuşdur. Məqalədə vergi güzəştlərinin iqtisadi mahiyyəti və əhəmiyyəti nəzərdən keçirilmiş, Azərbaycan Respublikasında vergi güzəştləri və azadolmalarının tətbiqinin mövcud vəziyyəti təhlil edilərək qiymətləndirilmiş, vergi güzəştləri və büdcənin vergi xərcləri arasında qarşılıqlı funksional asılılığın təmin edilməsi zəruriliyi əsaslandırılmışdır. Məqalədə vergi gəlirləri potensialının hesablanması əsas meyarlardan sayılan “kölgə iqtisadiyyatı”, “vergi boşluğu” kimi göstəricilərin konkret mütləq həcmələrinin proqnozlaşdırılması üçün dünya səviyyəsində mövcud olan müvafiq statistik bazanın yoxluğu tədqiqatın informasiya bazasını məhdudlaşdırması vurğulanmışdır. Məqalədə nəticə olaraq müəyyən edilmişdir ki, büdcənin formalaşması mərhələsində vergi və yığımların Azərbaycan Respublikasının büdcə sistemində daxilolmalarını proqnozlaşdırarkən, həmçinin müvafiq dövlət vəzifələrini həll etmək üçün birbaşa subsidiyalar və vergi güzəştləri arasında seçim edərkən vergi xərcləri haqqında məlumat mütləq nəzərə alınmalıdır. Məqalədən ölkənin büdcə sistemində vergi daxilolmalarının proqnozlaşdırılmasında istifadə oluna bilməsini tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti kimi qiymətləndirmək olar. Ölkədə qanunvericilik səviyyəsində vergi xərcləri üzrə hesabatın formalaşmasına tələblərin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı verilən təklifləri tədqiqatın elmi yeniliyi kimi qəbul etmək olar.

Açar sözlər: vergi, büdcə, vergi güzəştləri, vergi xərcləri, vergi azadolmaları.

Dutch Disease, Resource Curse, and the Paradox of Plenty Case of Norway

Ruzgar Mikayilova

Abstract

This thesis summarizes previous research for Dutch Disease, Resource Curse, and the Paradox of Plenty phenomenon, the evidence Norway economy. Also, explain the dealing way of Norway with Dutch Disease during the discovery and exploitation of oil resources in the early 70s and the macroeconomic policy implications to catch up sustainable economic growth in 1990s. In terms of resource rich developing countries, the increasing of natural resource revenues leads to increase government expenditures that created the “spending effect” and followed by the rapid expansion of non-tradable sector rather than non-resource tradable sector and increase of wages and prices in non-tradable sector causes the appreciation of real exchange rate. Thereby, in Norway there is the possibility of contracting the “Dutch Disease”, which involves a rapid and substantial contraction of the traded goods sector. Moreover, most of the studies show that the deliberative arrangement of political and economic institutions, a strong judicial system, and social norms contributed to let Norway escape the Resource Curse and the Dutch Disease for more than two decades.

Модель Пол Ромера, Как Путеводитель Для Повышения Конкурентных Преимуществ Азербайджанской Экономики. Иса Гурбанов

Аннотация

Вот уже больше пол века моделирование экономического роста старается ответить на главный вопрос как развивались развитые страны и почему же их рост замедляется? Эти модели дают представления и направления для развивающихся стран. Ответы на эти вопросы первым дал Роберт Солоу, что и удостоился нобелевской премии, но имея некоторые недочеты и негативные стороны, как и бывает во всех моделях, его модель было пересмотрено. Но модель Солоу была основой всех моделей экономического роста. В этой статье не будем рассматривать все модели, а только последняя модель экономического роста Пол Ромера, которая тоже была удостоена Нобелевской премии.

Майкл Портер, экономист, который принес миру теорию конкурентных преимуществ. Эта теория объяснила то, что не могли объяснить, а именно расширение, развитие конкуренции в экономике. По этой теории главным признаком развитие конкуренции, это инновация т.е если рассмотреть прошлые теории то они описывались только издержками.

Говоря об экономическом росте и модель Пол Ромера то мы должны понять причину, по которой эта модель получила такую известность. Причина состоялось именно в том, что модель Солоу лишь описывала экономический рост т.е как происходит и образуются инновации, точнее технический прогресс. И читая критику на эту модель замечается еще один аспект, что постоянный экономический рост в этой модели объясняется только техническим прогрессом. Это переменная задана как экзогенный фактор, хоть и это обоснованно т.е почему этот фактор является экзогенным, но все таки одним технологическим развитием не возможно объяснить постоянный экономический рост, поэтому эта модель смогла объяснить как из одного равновесной ситуации переходит к другой. Такой абсолютный техногенный рост экономики никак не объясняет всю картину экономического роста. Но и сам технологический прогресс не может упасть с неба. После ученые начали рассматривать эту модель более глубоко чтобы переделать его из экзогенной модели в эндогенное. Пол Ромер был одним из этих ученых.

И выведенные итоги с этой модели мы можем применить на практике для повешения конкурентных преимуществ Азербайджанской экономики.

Ключевые слова: модель Ромера, инновации, конкурентные преимущества, патентные заявки.

Sosyal Medyanın Turistik Destinasyon Seçiminde Etkisi Shamsiyya Gurbanova

Özet

Son yıllarda internet teknolojisindeki gelişim ile birlikte bilginin hızlı yayılmasında önemli role sahip olan sosyal medyanın turizm sektörü üzerinde de bir sıra etkileri bulunmaktadır. Bu anlamda, sosyal medya turizm pazarlamasında, turistlerin destinasyon seçiminde akla gelen ilk unsurlardan biridir. Sosyal medya geliştikçe, bir turistin gideceği yere gitmeden önce hedefi görselleştirmesi için daha fazla seçenek sunmaktadır. Kullanıcıların karar verme sürecindeki etkiye sahip olan sosyal medyada onu kullanan kişilere yön veren diğer kullanıcılar da bulunmaktadır. Karar sürecinde zorluk çeken kullanıcılar onlara yön veren diğer kullanıcıların paylaşımlarını göz önünde bulundurarak uygulamaktadırlar. Genel olarak, sosyal medya turistlerin tatillerini nerede geçirmeleri, destinasyon seçimlerindeki planlama şeklini değiştirmekte önemli role sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, sosyal medya platformlarının turistlerin tatil planlamadaki zor aşamalardan biri olan destinasyon seçme üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaktır. Ayrıca, turistlerin kararlarını etkileyen sosyal medyanın bir sıra avantajları ortaya çıkarılmıştır. Seyahat yapmak isteyen kişiler, seyahatle ilgili siteleri keyif alma, risklerden kurtulma, belirsizliklerden kaçınma ve motivasyon gibi nedenlerden dolayı kullanılmaktadırlar. Turistler, destinasyon ve diğer alt kararlarına karar vermek için bu siteler üzerinde kapsamlı bir şekilde araştırma yapmaktadırlar. Sosyal medya, turistlerin destinasyon hakkında genel bir görüntü oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Destinasyon seçiminde avantajları bulunan sosyal medyanın bir sıra olumsuz etkileri de vardır ve araştırma sosyal medyanın olumsuz etkileri de incelenmiştir. Araştırma literatür taraması yöntemiyle bu zamana kadar bu konuda yapılan çalışmalar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal medya, sosyal medya platformları, destinasyon, turizm

Which Regional Economic Integration Model is Optimal for the Government of Azerbaijan When Considering Alignment with European Union, Russia and/or Turkey?

Ziba Aghayeva

Abstract

The aim of this study was to identify which regional economic integration model is optimal for the government of Azerbaijan when considering alignment with European Union, Russia and/or Turkey. To accomplish this, aim five objectives had to be achieved.

The author researched the existing literature on the topics of economic integration, regional economic integration models, the current economic profile of Azerbaijan, and the current economic, political and social relations between Azerbaijan and the European Union, Azerbaijan and Russia, and Azerbaijan and Turkey.

After revising the main research philosophies, for the purpose of this study, the author applied a quantitative method. Primary research was quantitative in nature and data was collected through 90 semi-structured postal questionnaires. A self-selection sampling technique was utilized. Primary research findings were analyzed and presented through a combination of bar charts, graphs, tables, histograms and frequency charts.

In conclusion, findings of the research justified that the European Union is an optimal regional economic integration model for the government of Azerbaijan for the following reasons: it would have an impact on the implementation of essential improvements in public and private sectors; it would attract foreign investment; it would open up new markets for Azerbaijan goods; it would generate a more modern local economy; a common system of the country would develop; it would establish more democracy and rule of law. Research was concluded and recommendations were provided for future research.

This study was limited to use a small sample size due to limited resources and difficulty of examining the entire population of Azerbaijan. Considerations of confidentiality and ethics were followed during the study.

Keywords: Integration, regional economic integration models, Azerbaijan, the European Union (EU), Russia, Turkey

The Strategic Planning and Its Implementation on Small and Medium Enterprises in Azerbaijan

Amil Shirinov

Abstract

This article is a study on strategic planning and the implementation of strategies for small and medium-sized businesses in Azerbaijan. With the help of some statistics, the current situation has been revealed. In addition, attempts were made to prove the hypothesis with deductions based on an analysis of these results. The problems faced by SMEs in the local Azerbaijani market and possible solutions were suggested. Several different books, scientific papers and newspapers, as well as internet resources were used during the article. The article that I am trying to emphasize on the importance of strategic planning focuses on domestic market research and the importance of long-term plans.

Key words: Strategic Planning, SMEs in Azerbaijan.

**Estetik Liderlik Özellikleri ve Davranışlarının İncelenmesi:
Eskişehir Şehir Tiyatroları Gençlik Sahnesi'nde Bir Araştırma**

**Leyla Seyfiyeve
Aytül Aysel Cengiz**

Özet

Bu araştırma Eskişehir Şehir Tiyatroları'nın bünyesinde bulunan Gençlik Sahnesi'nin yönetmeninin estetik liderlik özelliklerini ve davranışlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2019 yılında Gençlik Sahnesi'nde faaliyette bulunan tiyatro oyuncular ve tiyatronun yönetmenidir. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve araştırmacı günlüklerinden yararlanılmıştır. Verilerinin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırmada ilk olarak estetik liderlik olgusu araştırılmış ve bu anlamda geliştirilen farklı yaklaşımlar incelenmiştir. Daha sonra alanyazınında belirtilen estetik liderlik boyutları temel alınarak araştırma yürütülmüş ve bu boyutlar altında analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırmada oyuncu görüşlerinden elde edilen bulgular, yönetmenin görüşleri ve gözlem verileri ile desteklenmiş ve sonuç olarak odak kişi – yönetmenin estetik liderlik özellikleri ve davranışlarına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırılan odak kişi bağlamında estetik liderlik özellikleri; hoş görünlü, çözüm odaklı, etkili iletişim becerisine sahip, detaycı olarak tanımlanmıştır. Aynı bağlamda estetik liderlik davranışları ise; bireysel ilişkiler geliştirme, duyguları bilgi kaynağı olarak kullanma, farkındalığı artırma, sanatsal olumsuzluklara karşı durma, takım kurma, duygu yüklü ilişkiler kurma, güven ilişkileri geliştirme şeklinde sıralanmıştır.

Anahtar sözcükler: Liderlik, Estetik Liderlik, Sanat, Tiyatro

Mutual Influence of Global Economic Growth and Global Mergers and Acquisitions (M&As)

**Shide Feng
Fengchen Wang**

Abstract

This paper aims at examining the relationship between global economic growth and global mergers and acquisitions (M&As). The findings of our empirical analysis suggest that there are strong mutual influences between global economic growth and global mergers & acquisitions (M&As) in the long-term period. In the short-term period, the results indicate the same trend in general as the findings for the long-term period. But in some certain periods (for instance, the rapid economic recessions), the trend presents the other way around. This paper also provides a fundamental basis for analyzing the economic intuitions of mutual influences.

Keywords: Global Economic Growth, Mergers and Acquisitions, China.

Uyuřturucu İle M¼cadelede Kurumlar Arası Koordinasyonu ve İř Birlięini Etkileyen Fakt¼rler: Yerel Baęlamda İnceleme

Mustafa Murat Dalar

S¼leyman S¼zen

Surac Bayramov

zet

Uyuřturucu kullanımı ve baęımlılıęı t¼m insanlıęı tehdit eden ciddi bir problemdir. M¼cadele edebilmek i¼in bir¼ok ¼alıřma yapılırsa da ¼öz¼m¼ zor ve karmařık olan bu toplumsal sorunun üstesinden gelinememiřtir. Kullanıcı ve baęımlı sayısı ile uyuřturucuya baęlı öl¼m oranı halen yükselmektedir. Devletler, toplumlar ve bireyler üzerinde yıkıcı etkileri olan bu sorun, T¼rkiye i¼in ¼öz¼lmesi gereken öncelikli konuların bařında gelmektedir. Bu baęlamda, uyuřturucu ile m¼cadele amacıyla ¼eřitli kurumlar oluřturulmuřtur.

Bu ¼alıřmanın amacı, T¼rkiye’de uyuřturucuyla m¼cadele i¼in yerel düzeyde oluřturulan Baęımlılıkla M¼cadele İl Koordinasyon Kurulu’nun iřleyiřini Eskiřehir örneęinde incelemek, m¼cadelede rol¼ olan kurumlar arasındaki koordinasyon ve iř birlięine etki eden fakt¼rleri belirlemek, uygulamada karřılařılan sorunlara ¼öz¼m önerilerinde bulunmaktır. Bu ¼alıřma nitel bir arařtırma dır ve durum ¼alıřması yaklařımını benimsemiřtir. ¼alıřmanın örneklemini 2019/2 sayılı Cumhurbaşkanlıęı Genelgesi ile oluřturulan Baęımlılıkla M¼cadele İl Koordinasyon Kurulları üyeleri ve uyuřturucuyla m¼cadele eden Sivil Toplum Kuruluřları oluřturmaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmıř gör¼řme ve yapılandırılmamıř gözlem teknięi ile toplanmıř, i¼erik analizi teknięi kullanılarak analiz edilip yorumlanmıřtır.

¼alıřmada akt¼rler arasındaki koordinasyon ve iř birlięini etkileyen fakt¼rler tespit edilerek ortaya konulmuřtur. İlk olarak uyuřturucuyla m¼cadele i¼in oluřturulan organizasyonun yapısı ele alınmıřtır. Bu yapının ise bir aę organizasyonu olduęu gör¼lm¼řtür. İřleyiřteki organizasyon yapısı (aę haritası) řematik olarak sunulmaktadır. Organizasyondaki üye sayısına bakıldığında sayının beklenenden fazla olmasının verimsizlięe neden olduęu sonucuna ulařılmaktadır. Gerçekleřtirilmekte olan koordinasyon toplantılarının aralıklarının sık olmasından kaynaklı akt¼rlerin bir kısmında motivasyon d¼ř¼¼kl¼ęüne ve bezginlięe neden olduęu tespit edilmiřtir.

Anahtar Kelimeler: Uyuřturucuyla m¼cadele, Kurumlar arası koordinasyon, İř birlięi, Aę organizasyonu

Azərbaycanda yaşayan immiqrantların iqtisadi inteqrasiyasında Avropa İttifaqının rolu: Çağdaş problemlər, tendensiyalar və perspektivlər **Nərgiz Hacıyeva**

Xülasə

Araşdırma mövzusu əsas olaraq son 3 il daxil olmaqla çağdaş dövəndə Avropa İttifaqının siyasi iqtisadiyyatında fenomenə çevrilən miqrasiya məsələsini və onun Azərbaycanda yaşayan miqrantların əmək bazarı və digər sahələrdəki iqtisadi inteqrasiyasındakı rolunu müəyyən edərək istər siyasi, istər sosial-iqtisadi sahədəki tendensiyaları, problemləri və perspektivlərini müvafiq qaydada tədqiq etmək üçün seçilmişdir. 2015-ci il tarixində baş vermiş və uzun sürən Suriya vətəndaş müharibəsi qaçqınların Türkiyədən Yunanıstana, daha sonra isə Almaniyaya istiqamətlənən böyük kütləvi axınına səbəb olaraq miqrantların geniş miqyaslı traektoriyasını meydana gətirdi. Bu gün miqrasiya məsələsi İttifaqa üzv olan dövlətlər arasında artıq bir fenomenə çevrilərək, onları ölkənin siyasi iqtisadiyyatında təxirəsalınmaz işlər görməyə və qərarlar qəbul etməyə vadar edir. Nəticə etibarilə, müasir dövəndə miqrasiya həm AI, həm də Azərbaycan üçün insan, kapital və xidmətlərin axını, pul köçürmələri, sosial-iqtisadi rifahın yaxşılaşdırılması istiqamətində və beynəlxalq işçi bazarında ucuz işçi qüvvəsinin təşkilində mühüm rol oynaya bilər. Seçilmiş tədqiqat mövzusunun əsas meyarı miqrasiya prosesində iştirak edən miqrantların eyni zamanda məcburi köçkünlərin yerli əhaliyə, əmək bazarının fəaliyyətinə və ümumi siyasi iqtisadi fəaliyyətə müsbət təsir göstərərək, regionun davamlı inkişafına kömək edə biləcəyi xüsusi yolları müəyyən etməkdir. Tədqiqatın arxasında dayanan özək ideya məhz Avropa İttifaqının siyasi iqtisadiyyatında mühüm rol oynayan miqrasiyanın orijinal nəzəri və empirik tədqiqatını aparaq sistemətik və davamlı şəkildə onun Azərbaycanda miqrantların iqtisadi inteqrasiyasındakı rolunu müəyyən edərək regiona müsbət və mənfi təsirini araşdırmaqdan ibarətdir. Təcrübi, sistemli, müqayisəli və davam etməkdə olan təhlil tədqiqatçıya Azərbaycanda miqrasiya ilə bağlı olan dinamikaları, problemlər və növbəti illərdə gözləniləcək perspektivləri araşdırmağa imkan verəcəkdir.

Açar sözlər: Avropa Birliyi, Azərbaycan, əmək miqrasiyası, immiqrantlar, siyasi iqtisadiyyat, yerli əmək bazarı.

**Azərbaycanda KİV-lərin Fəaliyyətinin Normativ Hüquqi
Tənzimlənməsinin Əsas Xüsusiyyətləri
Alemdar Ələkbərli**

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan KİV-lərinin fəaliyyətinin normativ hüquqi tənzimlənməsinin əsas xüsusiyyətləri öyrənilmiş və ölkəmizdə KİV-in təşkili və dövlətin bu yöndə siyasəti araşdırılmışdır. Tədqiqatın məqsədi hərtərəfli, sistemli bir yanaşma mövqeyindən, kütləvi informasiya vasitələrinin dövlət və hüquqi tənzimlənməsinin məzmununu öyrənmək və səciyyələndirmək, bu sahədə dövlət siyasətinin konsepsiyasını, onun inkişafındakı əsas meyilləri müəyyənləşdirmək, habelə Azərbaycanda KİV-in təşkili və fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq üçün elmi əsaslı tövsiyələrin hazırlanmasıdır. Bu məqsədə çatmaq üçün Azərbaycanda KİV-in dövlət-hüquqi tənzimlənməsi formalarının formalaşması və inkişafının təhlili, KİV anlayışının və hüquqi xüsusiyyətlərinin tərfi, Azərbaycan dövlətində KİV-in yeri və əhəmiyyətini öyrənmək, Azərbaycanda dövlət KİV siyasətinin mahiyyətinin təhlili, Azərbaycan vətəndaşlarının kütləvi informasiya vasitələri sahəsində hüquqi vəziyyətinin xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi, KİV-in təşkili və fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsi problemlərinin öyrənilməsi, KİV-in hüquqi vəziyyətinin təhlili, internetin müəyyən bir KİV növü kimi hüquqi mahiyyətinin öyrənilməsi kimi əsas vəzifələrin həlli vacibdir.

Tədqiqatın obyektinin Azərbaycan Respublikasının kütləvi informasiya vasitələri təşkil edir. Tədqiqatın predmetini isə Azərbaycanda KİV-in fəaliyyətinin normativ-hüquqi tənzimlənməsi problemlərinin təhlili təşkil edir. Tədqiqatın elmi yeniliyini Azərbaycan Respublikasında kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin tənzimlənməsinin tarixi-nəzəri və normativ-hüquqi əsaslarının xüsusiyyətlərinin hərtərəfli öyrənilməsi, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsində daxili təcrübənin ümumiləşdirilməsi təşkil edir. KİV-in tədqiqi ilə bağlı məsələlər, onların hüquqi tənzimlənməsi, formaları və funksional məqsədi ilə dövlət fəaliyyəti dövlət-hüquq elmində əsas məsələlərdən biri olmuşdür və qalmaqdadır. Tədqiqatın elmi və praktik əhəmiyyəti KİV-in dövlət-hüquqi tənzimlənməsi baxımından həm nəzəri, həm də praktiki baxımdan vacib problemə həsr olunması ilə müəyyən edilir.

Açar sözləri: hüquq və azadlıq, KİV, qanunvericilik, jurnalist, radio, televiziya, proqram.

Mingəçevir Su Anbarı və Ətraf Mühitə Bərk Məişət Tullatılarının Təsiri, Onların İdarə Olunması

Aysel Qocayeva

Xülasə

Müasir dövrdə ölkəmizdə Mingəçevir su anbarı və digər ərazilərimizə istər sənaye müəssisələri, istərsə də cəmiyyət tərəfindən külli miqdarda bərk məişət tullatıları atılır. Bu tullantılar da həm ekologiyaya, həm də iqtisadiyyata olduqca mənfi təsir göstərir. Odur ki, bərk məişət tullantılarının vurduğu təsirləri araşdırıb riskləri aradaq qaldırmaq lazımdır. Ətraf mühitin idarə edilməsinə aid dünyada beynəlxalq standartlar mövcuddur. Belə standartlardan biri və ən çox tətbiq ediləni İSO 14000 kimi məlumdur. Bu, ətraf mühitə aid, yəni tullantıların miqdarını, yaxud istifadə olunan texnologiyaları tənzim edən standart deyil. İSO 14000 idarəetmə standartıdır və onun tətbiqi davamlı insan inkişafının təmin edilməsinin vacib şərtidir.

Açar sözlər: Bərk məişət tullantıları, ekologiya, Milli Strategiya

Bələdiyyə Menecmentinin İqtisadi Potensialının Artırılması Prinsipləri

Lalə Nadiri

Xülasə

İnkişaf etmiş ölkələrin tarixi təcrübəsi göstərir ki, demokratik, hüquqi dövlətin qarşısında duran əsas məsələlər yalnız hakimiyyətin bütün səviyyələrində səmərəli idarəetmə sisteminin mövcud olduğu şəraitdə, o cümlədən inkişaf etmiş yerli özünüidarəetmə sisteminə əsaslanmaqla səmərəli şəkildə həll oluna bilər. Müasir dövrdə dövlətə artıq hakimiyyətin yeganə mərkəzləşdirilmiş subyekti kimi baxılır və dövlət idarəetməsinin demokratikliyi prinsipi bütövlükdə dövlətdə olduğu kimi hər bir ərazi qurumunun da özünütəşkil və özünüinkişafı nəzərdə tutur. Ona görə də müasir dövrdə ölkənin ictimai və dövlət strukturuunda yerli özünüidarəetmənin yeri, rolu və təyinatı ilə bağlı məsələlərin, yerli özünüidarəetmənin demokratik hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti ilə bağlı aspektlərinin, dövlətlə yerli özünüidarəetmənin qarşılıqlı fəaliyyəti ilə bağlı problemlərin öyrənilməsi xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Məlumdur ki, demokratik ölkələrdə yerli işlərin idarə olunması həm mərkəzi hakimiyyətin yerlərdə təyin etdiyi orqanlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən, həm də bilavasitə inzibati-ərazi vahidlərinin əhalisinin seçdiyi nümayəndəli orqanlar tərəfindən həyata keçirilə bilər. Belə nümayəndəli orqanlar adətən yerli özünüidarəetmə orqanları və ya bələdiyyələr adlandırılır. Beləliklə, ölkənin hakimiyyət strukturu özündə həm dövlət hakimiyyəti institutunu, həm də yerli özünüidarəetməni birləşdirməlidir. Burada prinsiplə məsələ müasir dövrdə ictimai (xalq) hakimiyyət institutları kimi dövlət hakimiyyəti ilə yerli özünüidarəetmə arasındakı nisbətə müəyyənəşdirilməsindən ibarətdir.

Yerli özünüidarəetmə sistemləri insan cəmiyyətinin qurulması və onun inkişafı ilə birlikdə təşəkkül tapıb beləliklə dövlət kimi güclü bir sosial institutun yaradılıb inkişafına səbəb olmuşdur. İdarəetmə isə bir fəaliyyət növü olmaqla çoxdan mövcuddur. Buna baxmayaraq əsrlər ərzində idarəetmə prosesi əsas etibarilə empirik xarakter daşıyıb və heç bir elmi əsasa malik olmamışdır. İdarəetmə fəaliyyətinin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi prosesinə elm və texnikanın tərəqqisi, həmçinin məhsuldar qüvvələrin inkişafı, istehsal münasibətlərinin müxtəlif xarakteri də müəyyən təsirini göstərmişdir.

Açar sözlər: bələdiyyələr, dövlət, cəmiyyət

Keyfiyyətin Təmin Olunmasının Müasir Qərarlar Konsepsiyası **Taleh Məmmədov**

Xülasə

Hər bir məhsulun və ya xidmətin keyfiyyətinin optimal səviyyədə təmin edilməsi, yüksəldilməsi və idarə edilməsi istehsalın nəticələrinə özünün faydalı təsirini göstərir. Bu təsir bir tərəfdən, artıq itkilərə yol vermədən ən səmərəli üsullarla hər bir məhsul üçün müəyyən edilmiş keyfiyyət səviyyəsini təmin etməklə, digər tərəfdən isə böyük elmi axtarışların, layihələndirmə və istehsalın təşkili, elmi-texniki nailiyyətlərin və yeni iş metodlarının istehsalda tətbiqi yolu ilə məhsulun keyfiyyət səviyyəsini yüksəltmək və formalaşdırmaqla mümkün olur. Qeyd etmək lazımdır ki, son zamanlar keyfiyyət sahəsində, məhsulun keyfiyyətinin idarə edilməsi sahəsində daha yeni istiqamətlər yaranır, daha yeni müddəalar işlənir. Xüsusilə ölkədə məhsulun keyfiyyətinin idarə edilməsi və yüksəldilməsi məsələlərinə sistemli və kompleks yanaşılması nəticəsində son illər bu sahəyə diqqət xeyli gücləndirilmişdir. Ölkəmizdə buraxılan məhsulun keyfiyyətinin yüksəldilməsi və idarə edilməsi sahəsində aparılan işlərin səmərəliliyi və xalq təsərrüfat əhəmiyyəti getdikcə artır. Odur ki, bu sahənin əsas məsələlərindən biri kimi məhsulun keyfiyyəti və onun idarə edilməsi sahəsində nəzəri biliklərə yiyələnməklə keyfiyyətin yüksəldilməsi istiqamətlərini təyin etmək, sonra isə, xüsusilə təşkilati, iqtisadi-texniki və hüquqi idarəetmə metodlarından istifadə etməklə həmin məsələlərin həyata keçirilməsinə nail olmaq irəli çəkilir. Göstərilənlərlə əlaqədar məhsulun keyfiyyətinin idarə edilməsi üzrə fəaliyyətin nəzəri əsaslarının, əsas elmi müddəalarının öyrənilməsinə böyük ehtiyac yaranır, çünki belə müddəaların dərinlən mənimsənilməməsi, keyfiyyətin idarə edilməsinə baxışlarda səhv mövqelər ölkənin iqtisadi yüksəlişinə mənfi təsir göstərir, istehsalın inkişaf etdirilməsində bir əngələ çevrilir. Bir çox məhsul növləri daxili və xarici bazarda rəqabət qabiliyyətini itirir, yerli sənaye sahələrinin məhsulları, xüsusilə istehlak malları əhalinin tələbatlarını ödəməyən səmərəsiz mal ehtiyatına çevrilir, əhalinin alıcılıq tələbinin xaricdən gətirilən eyni təyinatlı məhsullar hesabına ödənilməsi ənənəyə çevrilir.

Açar sözlər: keyfiyyət, məhsul, istehsal

Azərbaycanda Bank Sistemi və Bank Kreditləri

Fuad Hüseynov

Xülasə

Məqalədə Respublikamızın müasir dövrdəki vəziyyəti təhlil edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı və onun yerinə yetirdiyi bank əməliyyatları, Mərkəzi Bankın pul-kredit siyasətinin aparılması üçün istifadə edilən alətlər dəstinə həsr edilmişdir. Məqalənin əsas məqsədi Mərkəzi Bankın ölkə iqtisadiyyatında rolunu, qloballaşan dünya böhranının ölkə iqtisadiyyatına təsir səviyyəsini, bu təsirin qarşısının alınmasında Mərkəzi Bankın rolu, ölkənin mərkəzi bankı ilə kommersiya bankları arasındakı qarşılıqlı əlaqəsinin müasir vəziyyətini araşdırmaqdan ibarətdir. Məqaləmizdə dünya ölkələrinin mərkəzi banklarının, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının ölkə iqtisadiyyatındakı rolu dəqiqləşdirilmiş, dövlətin Mərkəzi Bankın idarə olunmasında iştirakı və Mərkəzi Bankın məqsəd və vəzifələri araşdırılmışdır. Həmçinin müasir iqtisadi şəraitdə Mərkəzi Bankın yerinə yetirdiyi aktiv və passiv əməliyyatlardan, Mərkəzi Bankın resurslarının formalaşması və onların yerləşdirilməsindən, pul-kredit siyasətinin səmərəlilik göstəriciləri və makroiqtisadi nəticələrinin təhlil edilməsindən, dünya maliyyə böhranının ölkə iqtisadiyyatına təsiri və ölkənin antiböhran siyasətindən bəhs edilmişdir. Ölkəmizdə baş verən son devalvasiyalardan sonra banklarda kreditlərin qaytarılması ilə bağlı çoxlu problemlər yarandı. Dollarla götürülən kreditlər qaytarılmaması bəzi bankların müflisləşməsinə gətirib çıxartdı. Bu səbəbləri bir yerə toplasaq, kredit əməliyyatlarının risklərinin tənzimlənməsi mövzusunun ölkə üçün necə vacib olduğunu görmüş olarıq. Ona görə də ölkəmizdə kreditləşmə məsələləri ilə bağlı problemlər dərindən araşdırılmalı, kredit bazarının müasir vəziyyəti təhlil edilib qiymətləndirilir. Buna görə də Mərkəzi Bank bankların təkmilləşdirilməsi və iflası zamanı lazımi tədbirlər hazırlayırlar.

Açar sözlər: bank, kredit, kommersiya.

Texnoparkların yaradılması təcrübəsi

Nuranə Abbasova-Zeynalova

Xülasə

Son zamanlarda müstəqil Azərbaycanın inkişafı ilə bağlı qarşıya qoyulmuş məqsədlərdən ən başlıcası modern sənayeləşmədir. Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilən uğurlu siyasət iqtisadiyyatın sənayeləşməsini daha da sürətləndirib. Artıq ölkəmizdə müasir sənaye müəssisələri fəaliyyətə başlayıb, yeni sənaye sahələri yaradılıb, tələbatın ödənilməsində yerli məhsulların payı əhəmiyyətli dərəcədə artıb, ixracın həcmi yüksəlib. Bu sahədə layihələrin uğurla reallaşdırılması üçün vacib şərt sənaye parklarının, sənaye məhəllələrinin yaradılması istiqamətində praktiki addımlar atılmasıdır. Sənaye parkları və onların ərazisindəki infrastruktur obyektlərinin qurulması və istehsalat binalarının tikintisi dövlət vəsaiti hesabına həyata keçirilib. Dünya ölkələrinin təcrübəsinə əsaslanaraq deyə bilərik ki, sənaye parkları sahibkarlığı dəstəkləmək, qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafını təmin etmək və əhəlinin istehsal sahəsində məşğulluğunu artırmaq imkanına sahibdir. Buna görə də müxtəlif sənaye sahələrini inkişaf etdirməkdə maraqlı olan, ölkə iqtisadiyyatının tarazlı inkişafına nail olmaq istəyən dövlətlər iqtisadi siyasətlərində sənaye parklarının yaradılmasına, inkişafına yüksək səviyyədə yer verirlər.

Açar sözlər: Texnopark, Sənaye məhəlləsi, İnnovasiya sahibkarlığı

Müasir şəraitdə Azərbaycanın İnvestisiya Siyasətinin İstiqamətləri Aynur Namazova

Xülasə

Hazırkı dövrdə investisiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi milli iqtisadiyyatın inkişafında, dövlətin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsində, sosial problemləli məsələlərin həllində, ölkədə xidmət və məhsulların rəqabətqabiliyyətliliyinin gücləndirilməsində və s. bu kimi mühüm məsələlərin həllində əsas rol oynayır. İnvestisiya istər mikro, istərsə də makro səviyyədə iqtisadi artımın qarantıdır. İnvestisiyaların aktivliyi ölkədə iqtisadi islahatların, sosial-iqtisadi dəyişikliklərin, infrastruktur sahələrinin inkişafına təsir göstərir. İqtisadiyyatda investisiya prosesinin gerçəkləşdirilməsinin son forması kimi özəl investisiya yatırımının işlənməsi və həyata keçirilməsi çıxışdır. Bunun üçün dövlət effektiv investisiya siyasətini hazırlamalı və həyata keçirməlidir. İnvestisiya siyasəti investisiya imicinin, əlverişli investisiya mühitinin yaradılmasını zəruri edən ölkənin ümumi iqtisadi artımını təmin etməyə yönəlmiş iqtisadi siyasətin bir hissəsidir. Bir sözlə, investisiya siyasəti milli iqtisadiyyatın formalaşmasında və inkişafında mühüm rol oynayır, sürətli iqtisadi inkişafa, yeni iş yerlərinin açılmasına, yeni avadanlıq və texnologiyaların tətbiqi ilə maddi istehsal və xidmətlərdə struktur dəyişikliklərinə şərait yaradır.

Məqalədə investisiyanın mahiyyəti, hazırkı şəraitdə ölkənin əsas kapitalına qoyulan investisiyaların sektor quruluşu, investisiya siyasətinin prioritet istiqamətləri və s. məlumatlar təqdim edilmişdir. Azərbaycan Respublikasında dövlət investisiya siyasətinin GZİT təhlili aparılıb, güclü və zəif tərəfləri, imkanları və təhlükələri müəyyənləşdirilib. Orta müddətli dövrdə dövlət investisiya siyasətinin səmərəliliyinin artırılmasının əsas məqamlarına diqqət edilmişdir. Müasir şəraitdə sosial-iqtisadi islahatlar kontekstində Azərbaycanda dövlət investisiya siyasətinin xüsusiyyətləri və onun təkmilləşdirilməsi məsələləri mövzunu daha da əhəmiyyətli edən məsələlərdən biridir.

Açar sözlər: İnvestisiya Siyasəti, İnvestisiya Fəaliyyəti, İnvestisiya Mühiti, GZİT Təhlil, Sosial-İqtisadi İslahatlar,

Strateji yol xəritəsində qeyri-neft sektorunun inkişafının hədəfləri **Əhəd Abdulxalıqov**

Xülasə

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafında başlıca prioritet sektorlar turizm, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları, nəqliyyat, kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı və enerji sahələridir. Beynəlmiləl maliyyə qurumları kənd təsərrüfatı və turizm sahələrinin əhəmiyyətini vurğulayırlar. Beləliklə, respublika əhalisinin üçdə birindən çoxu (44 faiz) bu sahələrdə çalışır. Təsədüfi deyil ki, Prezidentin iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi strategiyasının başlıca istiqamətlərindən biri kənd təsərrüfatı sahəsinin inkişafıdır. Təxminən 1,5 milyon ölkə vətəndaşının kənd təsərrüfatı sahəsində çalışdığını, qeyri-neft sektorunun inkişafı və işsizliyin və yoxsulluğun azaldılması baxımından bu sektorun inkişafının xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulamalıyıq. Həmçinin, kənd təsərrüfatının inkişafı dövlət proqramlarında yoxsulluğun azaldılması və sosial-iqtisadi inkişafda aparıcı rola malikdir. Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı kimi proqramların icrası regionlarda istehsalən rəqabət qabiliyyətinin artırılmasını təmin edir. Həmçinin, son 5-6 il ərzində hökumət turizm sektorunun inkişafının və milli iqtisadiyyatın aparıcı sahələrindən birinə çevrilməsi istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirmişdir. Hökumət aydın şəkildə başa düşür ki, bunun üçün bu sahə ilə məşğul olan şirkətlərin fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması, əsasən göstərilən xidmətlərin səviyyəsinin və işçi kadrların peşəkarlığının artırılması üçün bir sıra tədbirlər görülməsini tələb edir.

Açar sözlər: Qeyri-neft sektoru, Strateji yol xəritəsi, Sosial-iqtisadi inkişaf

Azərbaycanda Xidmət Sferasında Fəaliyyət Göstərən Kiçik və Orta Sahibkarlıq Subyektlərində Maliyyə Hesabatı Məsələləri

Ziya Əlizadə

Xülasə

Bazar iqtisadiyyatının hərəkətiliyini və dinamikliyini təmin edən və onun əsas elementlərindən biri hesab olunan azad rəqabətin formalaşması və inkişafında kiçik və orta sahibkarlığın xüsusi yeri var. Eyni zamanda, kiçik və orta sahibkarlığın səmərəli fəaliyyətini təmin etmək üçün yeni müəssisələrin yaradılması sahəsindəki dövlət siyasəti sabit olmalıdır, iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan sahibkarlar arasında yarana biləcək inhisar meyilləri bazar prinsipləri əsasında aradan qaldırılmalı, eyni zamanda haqsız rəqabətin qarşısını almaq və onu aradan qaldırmaq üçün tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Dünyada baş verən qlobal iqtisadi proseslər fonunda müxtəlif sahələr üzrə dövlət siyasətinin müəyyənləşdirilməsində, eləcə də ölkə və region səviyyəsində qərarların qəbulunda və hüquqi aktların layihələrinin hazırlanmasında ictimaiyyətlə məsləhətləşmələr aparılmasının zəruriliyini nəzərə alaraq, bu sahədə institusional təsisatın yaradılması imkanı araşdırılacaq və məqsədəuyğun hesab edildiyi təqdirdə, qanunvericiliyin təsiri analizini həyata keçirən qurum yaradılacaqdır. Həmin qurumun işi hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması ilə bağlı qiymətləndirmə aparmaqdan, qanun layihələrinin hazırlanmasında özəl sektorun iştirakını təmin etməkdən, rəy hazırlamaq və təkliflər verməkdən ibarət olacaqdır.

Bu gün KOS subyektləri dünyanın İEÖ-nin əksəriyyətində iqtisadi artımın və məşğulluğun təmin edilməsində aparıcı mövqeyə malikdirlər. Dünya Bankının yayımladığı hesabatda göstərilir ki, inkişaf etmiş ölkələrdə kiçik və orta sahibkarlığın ÜDM və məşğulluqdakı payı müvafiq olaraq 50 və 60 faizdən yuxarıdır. Eyni zamanda dünyanın inkişaf etməkdə olan ölkələri də iqtisadi dayanıqlılığın gücləndirilməsi, rəqabət qabiliyyətliliyin artırılması və iqtisadi aktivliyinin təmin edilməsi üçün KOS-un inkişafı istiqamətin də sistemli tədbirlər həyata keçirir. Bu həmin ölkələrin bazar sistemində rəqabətin yaranmasına, qiymətlərin sabitləşməsinə, istehsal olunan mal və xidmətlərin rəqabət qabiliyyətliliyinin yüksəlməsinə, iqtisadi tənzimləmə alətlərinin effektiv tətbiqinə, iqtisadiyyatın dayanıqlılığına və xarici təsirlərin çevik absorbsiyasına şərait yaradır.

Açar sözlər: Kiçik və orta sahibkarlıq, maliyyə uçotu problemi, bazar iqtisadiyyatı, qeyri-neft sektoru, iqtisadi inkişaf.

Financial Decision-Making

Farid Dilavarov

Abstract

Many organizations are happened to introduce a centralized online information system to serve all the information business needs of the organization. A popular belief is a such information systems will solve many business problems. There are some organizations in which an integrated information system is a simple success story. In any chase, this is not always possible or indeed desirable. For example, of an organization in which the implementation of a centralized computer-based system, whilst potentially desirable, doesn't satisfy the short-term information need of the company is given. In this paper examines multinational retail banking and the problems related to gathering and maintaining the information that is need for making business decisions. The banking industry is down standing a period of rapid intensification of competition and fundamental change where new products and services are both agents and consequences of change. The competitive position of banking sector is under increasingly serious challenge from non-banks offering financial services. Banks are confronted with numerous challenges in order to survive and indeed make a profit in such a component market where efficient and effective information management is more importance. The importance of the problem is illustrated using the example of Barclays Bank, which has long history of operating in the world. The paper focuses on the problems and challenges of information gathering for the purpose of carrying out the financial strategy of such organizations.

Keywords: United Kingdom, Great Britain Pound, Weighted Average Cost of Capital, Internal Rate of Return, Net Present Value

Xüsusi İqtisadi Zonaların Fəaliyyətinin Sosial-İqtisadi Təsir Effektləri **Sənan Kərimov**

Xülasə

Bu məqalədə azad iqtisadi zonaların dünyada və Azərbaycandakı inkişafı nəzərə alınaraq Xüsusi İqtisadi Zonaların növləri, faydası və sosial-iqtisadi təsirləri araşdırılmışdır. Azad İqtisadi Zonalar milli iqtisadiyyata böyük gəlir gətirir. Xüsusilə yeni məşğulluq imkanlarının yaradılması, ölkəyə valyuta gəlirlərinin təmin edilməsi, ixrac və idxal potensialının artırılması və həmçinin yerləşdiyi bölgəni həm iqtisadi, həm də mədəni cəhətdən inkişaf etdirmək Azad İqtisadi Zonaların ən vacib təsir effektlərindəndir. Dünyada azad zonaların dəyəri yalnız 1970-ci illərdən sonra bilinməyə başladı. 1950-ci illərdən sonra başlayan ixrac yönümlü inkişafa cəhd bu baxımdan mühüm rol oynadı. Azərbaycanda isə bu məsələ müstəqillik illərinin ilk dövrlərində prioritet məsələ olmasada, son illərdə bu sahədə bir sıra böyük işlərə imza atılmışdır. Təsadüfi deyil ki, 14 aprel 2009-cu ildə Xüsusi İqtisadi Zonalar haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu qüvvəyə minmişdir. Qitələrarası bir körpü mövqeyində olan Azərbaycan, yalnız bu xüsusiyyəti ilə belə xüsusi iqtisadi zona təbiiqlərindən dünyanın ən çox gəlir əldə edən ölkələrindən biri olmaq məcburiyyətindədir. Adekvat investisiya ilə gücləndirilmiş, xarici sərmayə üçün cazibədar hala gətirilmiş və yaxşı nəzarət altına alınmış Azad İqtisadi Zonalarla Azərbaycanın layiq olduğu qazancı təmin etməsi heç də çətin olmayacaqdır.

Açar sözlər: Xüsusi İqtisadi Zonalar, Azad İqtisadi Zonalar, Sosial-İqtisadi Effekt.

Aqrar sahədə modernləşmənin istehsalın inkişafına təsiri **Yeganə Məmmədli**

Xülasə

Aqrar sahədə həyata keçirilən yeniliklərlə bağlı istehsalın iqtisadi səmərəliliyinin davamlı olaraq yüksəldilməsi prosesinin elmi-nəzəri təhlili və qiymətləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bütün zamanların 1 №-li məsələsi sayılan və maddi baxımdan cəmiyyətin layiqli həyatının təşkil olunmasında müstəsna əhəmiyyət kəsb edən ərzaq təminatı və onunla bağlı həyata keçirilən iqtisadi siyasət durmadan artan tələbatlardan yaranmış qlobal problemlərin kəskinləşməsi, daim tükənən və bərpa olunması fəvqəladə şəkildə çətin olan, yaxud tamamilə mümkün olmayan maddi sərvətlərin defisit resurslara çevrilməsi şəraitində daha da aktuallaşmışdır. Ərzaq təminatı ilə bağlı yaranan və qlobal iqtisadiyyatın yeni inkişaf strategiyasını müəyyənləşdirən bütün problemlər isə öz ifadəsini təkcə ictimai baxışlarda, tematik diskussiyalarda, yeni təbiiq eksperimentlərdə deyil, həmçinin elmi-nəzəri tədqiqatlarda tapır. Bu baxımdan da tədqiqat obyektini kimi təqdim olunan elmi problemin fəvqəladə aktuallığı üzə çıxır və onun akademik səviyyədə öyrənilməsinin vacibliyi öz təsdiqini tapır. Kənd təsərrüfatı məhsullarının daimi və gündəlik istehlakçıları sayılan 7,6 milyard nəfərlik Yer kürəsi əhalisinin tələbatlarını adekvat şəkildə ödəmək məqsədilə həyata keçirilən genetik və sintetik xarakterli çoxsaylı texniki və bioloji tədbirlərin reallaşdırılması ilə bağlıdır. Azərbaycan Respublikasının durmadan inkişaf edən iqtisadi sistemində xüsusi yeri olan aqrar sektorun davamlı inkişafı, onun Avropa və dünya standartlarına uyğun bir şəkildə modernləşdirilməsi müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Bu gün Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının inkişaf templərini, həmçinin sisteməlik şəkildə həyata keçirilən yenilikləri müəyyən etdikdən sonra ölkəmizin intensiv inkişaf edən irimiqyaslı aqrar-sənaye kompleksi olması faktı da real təsdiqini tapır. Lakin müasir texniki standartlara cavab verən informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, texniki vasitələr və yüksək təşəkküllü insan resursları ilə təchiz olunmuş respublika sənayesi regional və beynəlxalq iqtisadiyyatda özünün yüksək rəqəbətlik qabiliyyəti ilə seçilsə də milli iqtisadiyyatın növbəti, daha yüksək texniki və postindustrial inkişaf səviyyəsinə çıxması üçün aqrar sektorun rolu və əhəmiyyəti çox vacibdir.

Açar sözlər: modernləşmə, aqrar sahə, innovasiya, iqtisadi səmərəlilik, iqtisadi artım.

Factors that affect Azerbaijan's consumers moving towards cashless payment system

Nargiz Heydarova

Abstract

In modern world, one cannot imagine his/her life without cashless payments. In this research, theories of absorptive capacity are to try to answer the question of what factors have the greatest effect and lead to development and increase in usage of cashless payments of Azerbaijani consumers. The findings of this paper will create a theoretical background for perceiving how society can transfer to cashless over time in Azerbaijan.

Key words: Cash circulation, cashless payments, absorptive capacity, information, innovation, knowledge, organization

Kiçik İnnovativ Sahibkarlığın İnkişafının Elmi Əsasları Nərmin Əmiraslanova

Xülasə

Kiçik biznes innovativ sahibkarlığı ayırd etməlidir. Kiçik biznes yenilikçi olmaya bilər. İnnovasiya, sənaye və ya istehlak məqsədləri üçün istifadə mövzusunda çevrilən bir yenilikdir. Jozef schumpeter qeyd edib ki, sahibkarlığın əvəz edilməz xüsusiyyəti maksimum nəticə əldə etmək üçün məhdud mənbələrdən istifadə etməkdə daimi yaradıcılığı özündə cəmləşdirən yenilikdir. Buna görə, innovativ işin xarakterik bir xüsusiyyəti, bazarın potensial ehtiyaclarını mümkün qədər ödəmək üçün yeni yanaşmaların, fikirlərin, məhsulların mənfəət üçün istifadə edilməsidir.

Kiçik biznes və sahibkarlıq fəaliyyətinin dinamik inkişafını təmin edən mühüm amildir, həmçinin innovativ iqtisadiyyatın fəaliyyət göstərməsi üçün vacib şərtidir. Xüsusilə yenilikçi fəaliyyət göstərən kiçik müəssisələrin. Onların fəaliyyəti yenilikçi bir məhsul yaratmağa, onların uğurlu ticarələndirilməsinə yönəlmişdir. Kiçik innovativ müəssisələr yeni bazar segmentləri açmalı, yeni məhsul və texnologiyaları inkişaf etdirməli və tətbiq etməli, məhsulların əsas tədarükçüləri olmalı, bununla da elmi cəhətdən intensiv və rəqabət qabiliyyətli məhsul istehsalını artırmış və yeni texnoloji sifarişin formalaşmasına töhfə verməlidirlər.

Mövcud iqtisadi vəziyyət iş prinsiplərini və iş sahələrini dəyişdirməyə yönəlmiş iştirakçılardan aktiv yenilikçi hərəkətlər tələb edir. Eyni zamanda, strategiya 2020, innovasiya prosesinin əsas iştirakçılarının davranış prinsiplərinin dəyişdirilməsini tələb edən sürətli dəyişikliklər sürətini təyin edir.

Beləliklə, son onilliklərdə innovativ kiçik sahibkarlığın öyrənilməsinə neoklassik yanaşma ilə yanaşı, kiçik sahibkarlığın inkişafı üçün zəruri şərt kimi qurumların nəzəri və empirik tədqiqatlarına əsaslanan yanaşmalar hazırlanmışdır.

Açar sözləri: biznes, sahibkarlıq, texnologiya, firma

**Pandemiya şəraitində makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasında
Azərbaycan dövlətinin fiskal və monetar siyasətinin əsas xüsusiyyətləri
Pünhan Musayev**

Xülasə

Bəlkə də bəşər tarixində ilk dəfə hər hansı bir səhiyyə hadisəsi daha çox iqtisadi məzmunu ilə gündəmin aktual mövzusunə çevrilmişdir. Heç şübhəsiz ki, global iqtisadi dəyər zəncirinə dağıdıcı zərbə vuran koronavirus pandemiyası “Böyük Depressiya” və “2008 maliyyə böhranı”ndan sonra müşayiət edilən ən irimiqyaslı tələb-təklif şoklarını özü ilə gətirdi. Aparılan araşdırmalar göstərir ki, inkişaf etmiş infrastruktur və kifayət qədər maliyyə ehtiyatlarına malik ölkələr kimi zəif inkişaf etmiş və ya inkişafda olan ölkələrdə də təhlükə daha yüksəkdir. Həmçinin bu qəbildən olan ölkəmizdə də pandemiyanın təsiri ilə gözlənilən gəlirlərin azalması, pul-kredit siyasətində məhdudlaşma, məcmu tələbin daralması bir tərəfdən daxili bazarı gərginliyə məruz qoymaqla, digər tərəfdən ölkəyə xarici kapital axınının qarşısını alır. Nəzərə almaq lazımdır ki, maliyyə və iqtisadi dayanıqlığı aşağısəviyyəli olan inkişaf etməkdə olan ölkələrlə müqayisədə qiymətli kağızlar bazarının inkişafı, lokal kreditləşmə imkanları, dövlətin investisiya qoyuluşunda payı və siyasi sistemin sabitliyinin yüksək olduğu ölkəmiz bu cəhətdən daha aşağı risk qrupuna malik ölkələrlə eyni sıradadır. Lakin istənilən vəziyyətdə, post-pandemiya dövrü növbəti mərhələdə ölkəmizin itkiləri iqtisadi fürsətləri yenidən əldə etmək və inkişafı təmin etmək üçün “zəruri fiskal və monetar siyasətin kombinativliyi”ni həyata keçirməyi tələb edir. Təsədüfi deyil ki, hazırkı məqamda Beynəlxalq Valyuta Fondu da cavab tədbirləri çərçivəsində ölkələri səhiyyə sistemlərinin gücləndirilməsi ilə yanaşı, mənfi təsirlənmiş iqtisadiyyatlarının qorunması məqsədilə fiskal və monetar siyasət yeritməyi də tələb edir.

Açar sözlər: fiskal, monetar, repo əməliyyatları, inflyasiya, devalvasiya

Aqrar Sahədə İnnovasiyalardan İstifadə Meylləri **Məlahət Rəhimova**

Xülasə

Kənd təsərrüfatı müəssisələrində innovasiya tətbiqi məhsuldarlığı və mənfəəti artırdığından, istehsal olunan məhsullarla yeni bazarlara daxil olma və mövcud bazarların böyüdülməsi təmin edildiyindən o həm də əhəmiyyətli rəqabət vasitəsi kimi çıxış edir. Xüsusilə qlobal rəqabət mühitində innovasiya bütün iqtisadi proseslərə müsbət təsir etdiyindən müəssisələri ciddi üstünlüklərlə təmin edir. Kənd təsərrüfatında innovativ fəaliyyət yeni tədqiqatların nəticələrinin istehsalata tətbiqinə əsaslanan istehsal sferasının formalaşdırılmasını və onun davamlı olaraq təkmilləşdirilməsini, texnologiyaların, idarəetmə sistemlərinin inkişafı üçün müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. İnnovativ yanaşmanın köməyi ilə istehsal və texnoloji gerilikləri aradan qaldırmaq, səmərəli iqtisadi artım yolu ilə bütövlükdə aqrar sferanın rəqabət qabiliyyətini təmin etmək mümkündür. Aqrar sferada innovativ resurslardan istifadə mövcud analoqlara nisbətən funksionallığın əhəmiyyətli dərəcədə artmasına gətirib çıxarır. Yeniliklərin yaradılması və təkmilləşdirilməsi, bir məhsul və ya ümumilikdə istehsal prosesində daimi bir inkişafdır. Aqrar sferada yeniliklərin təsnifatı və istehsalata tətbiqi kənd təsərrüfatının xüsusiyyətləri ilə yanaşı innovasiya prosesinin məzmunu, şərtləri və müddəti ilə əlaqəlidir. Bu amili nəzərə alsaq innovasiya prosesini yeni proseslərin, məhsulların, təşkilati strukturların və idarəetmə metodlarının axtarışı, inkişafı və təkmilləşdirilməsi kimi xarakterizə etmək olar.

Açar sözlər: innovasiya, keyfiyyət, qiymətləndirmə, stimullaşdırma, təkmilləşdirmə.

Marketing Kompleksində Müasir Dəyişikliklər və Əlavələrin Tədqiqi Rüzalə Məmmədova

Xülasə

Marketing kompleksi, bazara təsir göstərən və müəssisə tərəfindən əlverişli bazar şəraiti yaratmaq üçün istifadə olunan tənzimlənən və idarə olunan dəyişən amillərin birləşməsidir. Marketing kompleksinin əsas məqsədi hədəf bazarından istənilən cavabı almaq və ya ehtiyaclarını ödəməkdir. Marketing kompleksinin müxtəlif konsepsiyaların müəllifləri marketing kompleksinin məqsədini müəyyənləşdirirlər və inkişaflarında bu həddən kənara çıxmırlar. Marketing kompleksindən istifadə edən bir liderin yalnız bir konsepsiyanın tərifinə deyil, satış həcminin və mənfəət marjasının müəyyənləşdirilməsi üçün kəmiyyətcə qiymətləndirmə tələb olunur, çünki marketing kompleksi məhsulun satış qiymətini nəzərə alır. Firma bazarda əmtənin mövqeyinin müəyyənləşdirdikdən sonra marketing kompleksinin işləyib hazırlanmasına başlayır. Marketing kompleksi – müasir marketing sisteminin əsas anlayışlarından biridir. Müəssisənin marketing kompleksində informasiya və kommunikasiya sistemi mühüm rol oynayır. Hər bir marketing fəaliyyəti məhsul istehsalı (xidmət göstərilməsi) bazarında formalaşmış konkret vəziyyət haqqında biliklərə əsaslanır. Marketing tədqiqatlarının və tədbirlərinin böyük əksəriyyəti informasiya sistemi ilə bağlıdır və məhz onun əsasında həyata keçirilir. Marketing kompleksini müəyyənləşdirməyə müasir yanaşmalar “hədəf auditoriyanın reaksiyasına hansı amillərin təsir edir?” sualına cavab verir. Lakin müasir nəzəriyyələrin heç biri bu satış amilini əldə etmək üçün bu amilləri necə idarə edəcəyimizi və ya müəyyən bir qüvvə ilə bu amillərə təsir edərsə şirkətin nə qədər satış əldə edəcəyini izah etmir. Hazırkı məqalədə marketing kompleksinin elementlərinin mahiyyəti, onların müəssisənin fəaliyyətində önəmi, bu elementlərin səmərəli idarə edilməsinin müəssisənin səmərəli idarə edilməsi üçün necə əhəmiyyətli olduğu araşdırılır.

Açar sözlər: Marketing, Əmtə, Qiymət, Stimullaşma, 4P.

**Global böhranlar və onlardan xilas olmanın xərcləri:
Yeni bir böhran qapıdadır mı?
Sahil Murtuzayev**

Xülasə

Dünya iqtisadiyyatının qloballaşması və iqtisadi-ticari münasibətlərin daha da dərinləşməsi lokal səviyyələrdə baş verən daralma və ya böhranların qlobal miqyas alması problemini ortaya çıxarmaqdadır. Xüsusi ilə sənaye inqilabından sonra ABŞ-da baş vermiş Böyük Depressiya böhranı və 2008-ci il yenədə ABŞ-da baş vermiş qlobal maliyyə böhranı öz nəticələri və dağıdıcılığı ilə bütün dünya miqyasında iz qoymuşdur. Böhranların baş verməsi ilk öncə kiçik miqyasda ölkə iqtisadiyyatı həcmində olmasına baxmayaraq onun beynəlxalqlaşması və nəticələrinin geniş auditoriyaya yayılması onunla mübarizədə makro güclərlə yanaşı beynəlxalq təşkilatlarında geniş və koordinasiyalı fəaliyyətini zərurir edir. Xüsusilə böhranlardan sonra mövcud makroiqtisadi siyasətlərin dəyişməsi və iqtisadi subyekt kimi dövlətin funksianallığının daha da artması növbəti böhranlar zamanı daha adekvat addım atmağa, keçmiş təcrübədən daha çox nəticə çıxarmağa məcbur edir. Həmçinin böhran zamanı aparılmış iqtisadi siyasət məşğulluq, maliyyə-bank sektorunun dayanıqlığı və dağılmış konyukturanın tənmizlənməsi üçün həll paketlərinin hazırlanması, böhranlı situasiyalara əvvəlcədən hazırlaşmanı hökumətlərin ən öncü siyasi məsələsinə çevirmişdir. Dünya miqyasında iqtisadi göstəricilərdə baş verən gerilmələr 2020-ci il ilə bağlı pessimist daralmalar haqqında fikirləri aktivləşdirmiş və Covid-19 pandemiyasının qloballaşması ilə daha da sürətləndirmişdir. Aparılan tədqiqatlar böhranın nəticələrinin müsbət ssenaridə belə əvvəlki böhranlardan daha ağır olduğunu və daha da pisləşəcəyinə işarə etməkdədir. Ancaq xüsusən 2008-ci il qlobal maliyyə böhranın nəticələrindən dərs çıxarıdılaraq bankların likvidliklərinin daha da artırılması üçün tətbiq edilən məcburi addımlar gözlənilən böhranın maliyyə sektorundan uzaqlaşmasını və daha çox real sektorun daralmasına yol açacağına səbəb olacağı gözlənilir.

Açar sözlər: Qlobal iqtisadi böhranlar, Böyük Depressiya, Qlobal Maliyyə böhranı, 2020-ci il Böhranı

Milli İqtisadiyyatın İnkişafında Qeyri-Neft Sektorunun Rolu **Saqib Məmmədov**

Xülasə

Neftin tükənən resurs olması və son dövrlərdə davam edən qiymət dalğalanmaları qeyri-neft sektoruna daha böyük diqqət yetirilməsini zəruri edir. Bununla yanaşı dünya iqtisadiyyatında baş verən böhran və neft idxal edən ölkələrdə iqtisadi aktivliyin aşağı düşməsi şəraitində neftə tələbatın azalması tendensiyası müşahidə edilməkdədir. Çində baş qaldıran və bütün dünyanı ağışuna alan qlobal Koronavirus pandemiyasının yaşandığı indiki dövrdə ən böyük neft idxal edən ölkələrin neftə olan tələbatları aşağı səviyyədə olaraq qalır. Bütün yaşanan hadisə və proseslər onu göstərir ki, ölkə iqtisadiyyatını gözlənilməz kətkilliklərdən qorumağın ən məqbul yolu iqtisadiyyatın qeyri – neft sektorunu inkişaf etdirmək və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi siyasətini həyata keçirməkdir. Milli iqtisadiyyatın bazar konyukturunda baş verən dəyişikliklərə çevik reaksiya və bilməsi üçün bu sahəyə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Qeyri – neft sektorunun inkişafı milli iqtisadiyyatın investisiya cəlbediciliyinin artmasına şərait yaradan faktorlardandır. Ölkəmiz qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi baxımından böyük potensiala malikdir. Belə ki, mövcud potensialdan səmərəli istifadə edilməklə əsas qeyri-neft sektoru sahələri hesab edilən emal sənayesi, kənd təsərrüfatı, tikinti, yüngül sənaye sahələrini inkişaf etdirmək mümkündür. Bu isə idxaldan asılılığın azalması və ölkənin xarici bazarlarda müqayisəli üstünlüyə malik olması baxımından qeyri-neft sektorunun rolunu danılmaz edir. Qeyri– neft sektorunun inkişafının digər mühüm üstünlüyü regionların sosial-iqtisadi inkişafını sürətləndirməsidir. Ümumi iqtisadi aktivliyin artması fonunda yeni iş yerlərinin yaradılması və məşğulluğun artırılması mümkündür ki, bu da ümumi rifah səviyyəsinin yüksəldilməsinə təkan verəcəkdir.

Açar sözlər: Qeyri-neft sektoru, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, iqtisadi artım

Azərbaycanda Gəlmə Turizm Potensialı və Başlıca Turizm Destinasiyaları

Sənan Kərimov

Xülasə

Turizm ayrı-ayrı sahələrin birləşməsi nəticəsində formalaşan bir sahədir, yəni bir neçə ayrı peşələrə sahib olan insanların bir sahədə çalışması nəticəsində meydana gələn sektordur. Bu isə turizmin inkişafının region iqtisadiyyatının bir çox sahələrinə, yerli əhəlinin sosial vəziyyətinə, ərazinin mədəniyyətinə, əhəlinin yaşayış tərzinə həm müsbət, həm mənfi təsir göstərə biləcəyindən xəbər verir. Bu təsirlər araşdırılıb qiymətləndirilmədikdə, lazımı addımlar atılmadıqda istər sosial- iqtisadi, istərsə də mədəni itkilər meydana çıxa bilər. Məlum olduğu kimi dünyada və ölkəmizdə gəlmə turizm sürətlə inkişaf edir. Turizm kifayət qədər gəlirli bir iqtisadi sahə olduğundan dünya ölkələri öz iqtisadiyyatlarında, xüsusilə, bu sektorun inkişafını stimullaşdırır. Elə bu səbəbdən, turizm ölkənin, regionun sosial, iqtisadi və mədəni həyatına həm müsbət, həm də mənfi istiqamətdə təsir edir. Məhz qeyd edilən bu faktor turizmin göstərdiyi çox istiqamətli təsirlərin analiz edilməsini, düzgün qiymətləndirilməsini və nəticələrə uyğun tədbirlər planının hazırlanmasını zəruri edir. Gəlmə turizmin inkişafı ölkənin bütün regionları üçün nəzərdə tutulduğundan, ayrı-ayrılıqda xüsusi dövlət proqramları hazırlanır və müvafiq tədbirlər planına uyğun olaraq həyata keçirilir. Bu araşdırmanın əsas məqsədi də turizmin regionun sosial iqtisadi inkişafına, gəlmə turizmin inkişafında marketing strategiyalarının göstərdiyi təsiri analiz etmək, turizmin İsmayılıda olan zəngin adət-ənənələrə təsirini müəyyənləşdirməkdir. Gəlmə turizmin inkişafında rayonların destinasiyası çox əhəmiyyətlidir. Turizmin mənfi təsirləri İsmayılı rayonun zəngin mədəniyyətini, həyat tərzini, adət-ənənələrini məhv olmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qoya, o cümlədən, sosial- iqtisadi baxımdan rayonda baş verən inkişafa manelər törədə bilər. Araşdırmanın nəticələri turizmin inkişafının İsmayılı rayonuna göstərdiyi sosial-iqtisadi və mədəni təsirləri müəyyənləşdirməyə imkan verəcək və gələcəkdə bu təsirlərin düzgün istiqamətdə idarə edilməsi üçün effektiv tədbirlər planı hazırlamaqda müəyyən rol oynayacaqdır.

Açar sözlər: Turizm, Destinasiya, Gəlmə turizm, Marketing, Strategiya

**Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin Təmin olunmasında
Yerli Müəssisələrin Rolu
Vüsal Ələsgərov**

Xülasə

Məqalədə Azərbaycanda dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olunması yolunda Azərbaycanın kənd təsərrüfatı və sənaye müəssisələrinin rolu və müasir vəziyyəti öyrənilmişdir. Tədqiqatın əsas məqsədi davamlı iqtisadi inkişafa şərait yaradan amilləri müəyyən etməkdir. Bu məqsədə çatmaq üçün dayanıqlı iqtisadi inkişafın mahiyyəti, onun əsas prinsipləri əhatəli təhlil olunmalı, məqsədlər üzrə görülmüş işlər və əldə olunmuş nailiyyətlər hərtərəfli araşdırılmalı, ərzaq təhlükəsizliyinə nail olmaq yolunda kənd təsərrüfatı müəssisələrinin rolu və cari durumu təhlil olunmalı, inklüziv və dayanıqlı sənayeləşdirmənin inkişafında sənaye müəssisələrinin rolu və cari durumu hərtərəfli araşdırılmalı, dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olunması yolunda tam və səmərəli məşğulluğun və hamı üçün layiqli əmək imkanlarının təşviqi müəyyən olunmalı kimi əsas vəzifələrin icra olunması məqsədmüvafiqdir. Tədqiqat işinin əsasında “Dayanıqlı iqtisadi inkişaf” konsepsiyasının mahiyyətinin öyrənilməsi dayanır. Tədqiqatın obyektı olaraq isə Azərbaycanda davamlı iqtisadi inkişafın mövcud vəziyyətinin təhlili seçilmişdir. Tədqiqat işinin informasiya bazasının əsasında Avropa İttifaqının Statistika Bürosunun (Avrostat) rəsmi internet səhifəsi, eyni zamanda da Azərbaycanda dayanıqlı iqtisadi inkişafı təmin edən dövlət proqramları təşkil edir. “Davamlı iqtisadi inkişaf” konsepsiyasının mahiyyətinin araşdırılması müxtəlif nəzəriyyəçilər tərəfindən, eləcə də beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə həyata keçirilmişdir. Məqalədə dayanıqlı inkişafın sosial və ekoloji aspektlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri müəyyən olunmuşdur, dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olunmaq vasitəsi kimi Azərbaycan müəssisələrinin strateji inkişaf perspektivlərinin yüksəldilməsi istiqamətləri aşkar edilmişdir, dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olunması yolunda tam və səmərəli məşğulluğun təmin olunması istiqamətləri müəyyən olunmuşdur. **Açar sözləri: dayanıqlı inkişaf, valyuta sistemi, kənd təsərrüfatı, sənaye müəssisələri, yüksək texnologiya.**

İnsan Resurslarının İdarə Edilməsində Motivasiya Məsələləri **Xəyalə Xəlilova**

Xülasə

İşçinin bilinməyən potensial imkanlarının müəyyən olunaraq, aşkara çıxarılmasına imkan verən üsulların toplusu insan resurslarının idarə olunması adlanır. İşçilərin keyfiyyət xarakteristikalarının, eyni zamanda müəssisələrin inkişafının sosial-iqtisadi cəhətdən yüksəldilməsinə nail olmaq bu prosesin əsas məqsədidir. İnsan resurslarının idarə olunması cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasını tələb etməklə yanaşı işçilərin ixtisas səviyyəsinin yüksəldilməsinə qarşı da yeni tələblər qoyur. Xüsusilə, geniş əhatə dairəsinə malik olan informasiya bazası və axınlarından səmərəli istifadə vacib şərt kimi ortaya çıxır. Bu da onu göstərir ki, bu iqtisadi anlayışın məzmununun düzgün müəyyən olunması insan resurslarının səmərəli idarə edilməsinin başlıca şərtidir. İnsan resurslarının idarə olunması müxtəlif mərhələlərdən keçir. Odur ki, həmin mərhələlərin düzgün və optimal təşkil olunmasından idarəetmə qərarlarının düzgün və optimal qəbul olunması xeyli dərəcədə asılıdır. Hər şeydən əvvəl işçilərin idarə edilməsinin strateji məqsəd və vəzifələrinə nail olunması bu mərhələlərin nəticəsində reallaşır.

Fəaliyyətin başlanmasının və həyata keçirilməsinin əsas mexanizmi, sövqədiçi və vadaredici vasitəsi əmək motivləridir. Müxtəlif əmək situasiyalarında işçilər öz davranışlarını məhz motivlərin köməyi ilə müəyyənləşdirir və təsdiq edir. İstənilən uğurlu bir iş yüksək enerji tələb edir. İşgüzar adamın nə qədər uğur qazanması onun nə qədər motivasiyalı olmasından asılıdır. İşlərini işçiləri motivasiya etməyə imkan verəcək şəkildə formalaşdırmaq onların daha məhsuldar olmasını təmin etməyə və ən yaxşı, bacarıqlı, inkişaf potensialı olan işçiləri əldə tutmağa şərait yaradar. Bu da öz növbəsində həm işçilərin işə bağlılığı, həm də işlərin müvəffəqiyyətlə başa çatması yönündə çox böyük fərq yaradan nəticələr əldə etməyə imkan verir. Bu isə işçilərin müəssisəyə bağlılığının artması, işini daha çox sevməsi və yerinə yetirilən işin məhsuldar olması deməkdir. Uğur qazanmaq üçün ən yaxşı vasitə hər zaman qarşısındakı insanlara müsbət enerji verən və böyük ruhyüksəkliyi ilə çalışan insanlarla işləməkdir. Xoşbəxt olmaq və uğur qazanmaq üçün motivasiya vacib əhəmiyyət daşıyır.

Açar sözlər: resurs, kapital, motivasiya

Azərbaycanda Kiçik Və Orta Biznesdə Mövcud Olan Problemlər

XXX Zəhra Cavanşirqızı

Xülasə

Kiçik və orta biznes qloballaşma ilə birlikdə dünyada baş verən dəyişikliklərə uyğun olaraq çevik, dinamik, böhrana davamlı quruluşları ilə ölkə iqtisadiyyatının əvəzsiz iqtisadi faktordur. Kiçik və orta biznes strukturları ölkə iqtisadiyyatının iqtisadi, sosial və siyasi əhəmiyyətini qoruyub saxlamağa və ölkə daxilində siyasət və strategiyaların müəyyən edilməsində mühüm rol oynayırlar. Kiçik və orta biznesin iqtisadi əhəmiyyəti inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan bütün ölkələrin ən böyük sosial-iqtisadi problemləri olan işsizliyin azaldılmasına və məşğulluq səviyyəsinin artırılmasına, gəlir bölgüsünün daha ədalətli şəkildə bölüşdürməsinə, bölgələrarası balanssızlığı aradan qaldırmasına və sosial motivli qrupların sayını azaltmaq kimi müxtəlif problemlərin həll olunmasına kömək edir. Kiçik və orta biznes subyektləri daha çevik iştehsal imkanlarına sahib olduqları üçün qısa müddətdə tələbin dəyişməsinə uyğunlaşırırlar, sürətli rəqabət şəraitinə tez çatırlar və beləliklə milli gəlir, məşğulluq, məhsuldarlıq və sahibkarlıq inkişafına töhfə verirlər. KOB-lar xarici şokları və iqtisadi böhranları böyük müəssisələrə görə daha asan qarşı gəlmək xüsusiyyətləri ilə ölkə daxilində ictimai və iqtisadi böhranların dərinləşməsinin qarşısını alan vacib bir ünsür kimi göstərilə bilər. KOB-ların sosial-iqtisadi aspektləri baxımından bu qədər vacib iqtisadi vahid olması inkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi ölkəmizdə də KOB-ların mövcud vəziyyəti araşdırılmalı, uğursuzluqlarına səbəb olan səbəblər yaxşılaşdırılmalı, maliyyə dəstəyi təmin edilməli və müxtəlif yardım imkanları təmin edilməlidir. Bu məqalədə də bu problemlər araşdırılmış və həlliollarına uyğun təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: KOB, maliyyə, iqtisadiyyat, sahibkarlıq

Gənc Mütəxəssislərin İşgüzar Karyerasının İnkişafı Problemləri **Zaur Rəsulov**

Xülasə

Respublikamızda reallaşdırılan Strateji Yol Xəritəsi və bu çərçivədə reallaşdırılan tədbirlər, islahatlar rəqabət mübarizəsinin gücləndiyi bir şəraitdə şirkətlərə və onların idarə edilməsinə yeni tələblər irəli sürülür. Şirkət və mütəxəssislərin inkişafı və idarə edilməsinin təkanverici amili kimi isə menecment və onunla əlaqədar müasir qlobal tendensiyalar çıxış edir. Bununla əlaqədar istər şirkətlərin top-menecerləri, istər şirkət daxilində müxtəlif səviyyə menecerləri, istərsə də menecerlə təbəçilikdə olanlar arasında münasibətlərin, işgüzar ünsiyyətin formalaşmasında, bir sözlə heyətin idarə edilməsində yeni meyillərə üstünlük vermək lazım gəlir. Heyətin idarə edilməsində yeni meyillər öz növbəsində lazımi şəraiti təmin etməlidir ki, hər bir işçi işlədiyi müddət ərzində biliyinə, bacarığına, ixtisasına, dəyişikliklərə, yeniliklərə adaptiv xüsusiyyətlərinə görə öz həqiqi mövqeyini tutmuş və planlaşdırılmış nəticəni vermiş olsun. Bu gün mütəxəssislərin işgüzar karyera strategiyasının formalaşdırılması sosial-əmək münasibətlərinin reallaşdırılmasının təkmilləşdirilməsinin, heyətin əmək məhsuldarlığının və keyfiyyətinin yüksəldilməsinin səmərəli mexanizmlərindən hesab olunur. Hazırda mütəxəssislərin karyera planlaşdırması heyətin idarə edilməsinin, şirkətlərin insan resursları sahəsində siyasətinin əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir.

Məruzədə gənc mütəxəssislərin işgüzar karyera, məşğulluq sahəsində rastlaşdığı problemlər tədqiq edilmişdir. Ümumi statistik göstəricilərə əsaslanaraq müqayisəli təhlil aparılmışdır. Tədqiqatın nəticəsi olaraq gənc mütəxəssislərin öz karyeralarını planlaşdırması və inkişaf etdirməsi sahəsində problemlərin həll edilməsi üçün təkliflər verilmişdir. Təqdim edilən təkliflər gənc mütəxəssislərin əmək məhsuldarlığının artırılmasına, kadr axınının azalmasına, işçilərin bacarıq və qabiliyyətlərinin daha tam aşkara çıxarılmasına imkan verəcəkdir.

Açar sözlər: gənclər siyasəti, məşğulluq, əmək bazarı, karyera, karyera inkişafı

Tikinti Şirkətində Satış Əməliyyatlarının Elektron İdarə Olunmasının Proqram Təminatı Zümrüd Mustafayeva

Xülasə

İnşaat sektoru hər bir ölkənin iqtisadiyyatında mühüm yer tutur. Belə ki, o, iqtisadi proseslərin bir hissəsi kimi, iqtisadiyyatın digər sahələri üçün vacib və fundamental sahələrdən biri olmaqla, ölkə iqtisadiyyatının sürətli inkişaf bacarığını və əsas sosial-iqtisadi məsələlərin həlli tempini müəyyən edir. İnşaat sektoru ümumi olaraq 3 əsas sahəyə ayrılır: bina, sənaye və qurğu təyinatlı obyektlərin tikintisi. Statistikaya əsasən, ölkəmizdə bina təyinatlı obyektlərin tikintisi üstünlük təşkil edir. Bina təyinatlı tikinti obyektləri də iki sinfə bölünür, yaşayış binalarının tikintisi və idarə binalarının tikintisi. Yaşayış binaların alqı-satqısı binanın bünövrəsi atıldığı vaxtdan başlayır və mənzillər üzrə qeydiyyat ən vacib məsələlərdən biridir. Belə ki, günümüzdə bəzi tikinti şirkətlərində vətəndaşların etibarlarından sui-istifadə edilərək, bir mənzilin sahibi olduğu halda, onun digər vətəndaşlara da satıldığına şahid olmuşuq. Bu kimi xoşagəlməz halların baş verməməsi üçün hər bir tikinti şirkəti inşa etdiyi binanın mənzillərini dəqiqliklə uçota almalı, sistemləşdirməli və mənzillərin satışı prosesləri üzərində ciddi operativ nəzarət təşkil etməlidir. Bunun üçün informasiyaların elektron işlənməsi texnologiyalarından geniş istifadə edilməsi məqsədəuyğundur. Tikinti şirkətlərində mənzil və obyektlərin satışı əməliyyatlarının elektron idarə olunmasında “Remart Pro” proqram təminatından istifadə edilə bilər. “Remart Group” şirkəti tərəfindən bazara təqdim olunmuş bu proqram təminatı vasitəsilə büdcə, resurs, təqvim, maliyyə planlaması, obyektlərin təchizat qrafiki, sifarişçilərlə və podratçılarla kargüzərlə, satış prosesi, xərclərin və maliyyə vəsaitlərinin faktiki hərəkəti, obyektlər, layihələr, struktur bölmələr üzrə analiz; -bütün bunlar bir mərkəzdən və qarşılıqlı əlaqədə idarə oluna bilər.

Açar sözlər: inşaat, effektiv, baza, satış

www.conferences.az

info@conferences.az

+994 55 891 16 41

Tel.: +994 12 440 47 42

+994 12 440 66 32